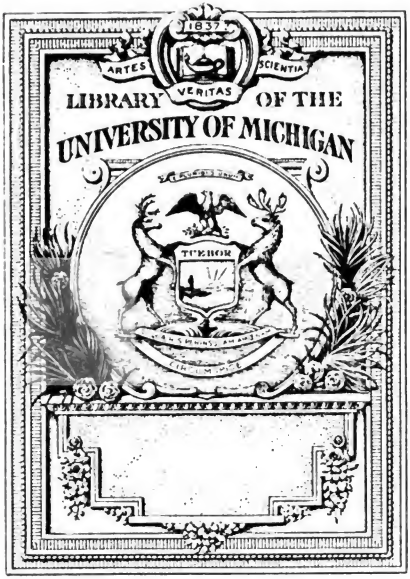

Digitized by Google

Digitized by Google

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR

1829.

I. DEEL.

TE HAARLEM

BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 1. *Vrijdag den 2den Januarij.*

BERIGTEN.

GRONINGEN. Tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan deze Hoogeſchool, in plaatſe van wijlen den Hooggel. Heere T. A. CLARISSE, is door Z. M. benoemd de WelEerw. Heer PETRUS HOFSTEDE DE GROOT, Th. Dr. en Predikant te Ulrum.

AMSTERDAM. Op den 6den van Wintermaand hield het letteroefenend Genootſchap: *Tot Nut en Beſchaving*, deszelfs 21ſte Jaarlijkſche Vergadering onder Voorzitterſchap van den Heer J. B. VAN EMBDEN, M. D. Na de opening der Vergadering, werd door den Voorzitter een zeer fraai en wijsgeerig dichtſtuk uitgeſproken, ten onderwerpe hebbende: *Menſchenwaarde.* Vervolgends trad het Lid van Verdiensten, de Heer Mr. JERONIMO DE VRIES op, met eene uitmuntende en allezins doeltreffende Verhandeling over *het ligtvaardig beoordeelen van anderen, vooral van groote geleerden en kunstenaars.* De Heer A. VAN LEE, Secretaris des Genootſchaps, gaf daarop een welberedeneerd verſlag van den ſtaat en de verrigtingen

de Genootſchaps in het afgeloopen jaar, onder anderen vermeldende, dat de Commisſie tot de werkzaamheden zich bezig hield, met het ter perſe leggen van het derde deel der werken van het Genootſchap, waarin, behalve de reeds bekroonde dichtſtukken, ook andere belangrijke voortbrengſelen der Leden zouden geplaatst worden. Hierop berigtte de Heer L. J. ULMAN, Secretaris der gemelde Commisſie, den uitſlag der jongſte Prijsuitſchrijving, waaruit bleek: 1o. dat ten gevolge der herhaling van de vraag over den WEERZIN (*Antipathie*) de Schrijver van het vroeger ingekomen ſtuk, onder het motto: *veniet tempus quo posteri tam aperta nos nesciisse mirentur*, eene omwerking daarvan had ingezonden, welke echter, wegens de onjuistheid van ſommige bepalingen, en daaruit voortgevloeide tegenſtrijdige redeneringen, gevoegd bij gebrek van klaarheid en beknoptheid, niet kon bekroond worden. 2o. Dat op de prijsvraag over HET GEWETEN, *drie* dichtſtukken waren ingekomen: geteekend met de volgen ſpreuken:

a. Natuur ſpreekt in ons hart na Goddelijke wetten.

FEITH.

b. Magna vis est conscientiae in utramque partem &c.

CICERO.

c. Het heil des volks zij uwe hoogſte wet.

PLATO.

waarvan echter geen den eereprijs was waardig gekeurd, terwijl het ſtuk *b* zich, wel is waar, gunstig onderſcheidde, echter niet met genoegzame volledigheid behandeld was. 3o. Dat deze beide prijsſtoffen, mitsgaders die over *den rijkdom der talen* zijn ingetrokken, en het nieuwe *Programma* zal zamengeſteld zijn als volgt:

I. Is het waar, hetgeen door vreemden ons ten laste gelegd wordt, dat de Nederlanders, althans in de laatst verloopen vijftig jaren, hoe vele verdienstelijke mannen onder hen elk vak van kunsten, wetenſchappen en letteren ook opgeleverd hebbe, echter, in vergelijking van andere volkeren, weinige of geene blijken van *Oorſpronkelijkheid* in die vakken hebben gegeven? Zoo ja, waaraan is dat gemis toe te ſchrijven, en welke zijn de middelen, om de ont-

ontwikkeling dier oorſpronkelijkheid te begunſtigen? Zoo neen, welke zijn de bewijzen van het tegendeel, en hoe zoude men den roem van ons land, in dat opzigt best kunnen handhaven?

II. Daar verre de meeste, zoo niet alle nieuwe inſtellingen hevige tegenkanting en beſtrijding ontmoeten; zoo wordt gevraagd:

Beſtaan er middelen, om de waarde van nieuwe inſtellingen en uitvindingen met zekerheid te toetſen? Zoo ja, welke zijn dezelve? Zoo neen, welke zijn in alle gevalle de voor- of nadeelen, die uit de beſtrijding van nieuwe inrigtingen, voor de maatſchappij geboren worden?

III. Een *Dichtſtuk* ten onderwerp hebbende *De Zeetogt van* MAGELLAAN.

IV. Een oorſpronkelijk *Blijſpel* in ten minſte drie Bedrijven in proza.

De beantwoordingen moeten alle in de Nederduitſche taal, met eene andere hand, dan die des Schrijvers geſchreven, en van een verzegeld naambriefje, waarop dezelfde ſpreuk, verzeld zijn. Dezelve moeten uiterlijk op den laatſten van Lentemaand 1830, aan het Lokaal des Genootſchaps (Zwanenburgerſtraat No. 40) onder het adres van den eerſten Secretaris, ingeleverd worden.

Aan de beſtgekeurde beantwoordingen zullen de volgende eereprijzen worden toegewezen:

Voor elke der opgaven No. I., II en III *een gouden eerpenning*, en voor de opgave No. IV, *een zilveren eerpenning*, welke in de algemeene Vergadering van Wintermaand 1830 plegtiglijk zullen worden uitgereikt.

De Voorzitter andermaal het ſpreekgeſtoelte beklommen hebbende, ſtelde aan den Heer A. VAN LEE, onder eene gepaste aanſpraak, een' zilveren eerepenning ter hand, hem, wegens de beſtgekeurde beantwoordingen van aan de Leden opgegeven Prijsvragen in het vorige jaar, toegewezen, waarna de Vergadering door den Voorzitter, met dankbetuiging aan zijne Medebeſtuurders, de Leden en verdere toehoorders geſloten werd.

HAARLEM. Gaarne ieder de eere gevende, welke hem toekomt, verleenen wij gereedelijk aan onderſtaanden eene plaats.

Digitized by Google

Aan den Redacteur van den *Konst- en Letterbode.*

Mijn Heer!

Alhoewel ik beſtendig uwen *Letterbode* lees, kreeg ik denzelven nu eerst zeer laat in handen; ziende in dien van 24 October ll., de aankondiging van een Natuurkundig werk, getiteld: „Natuurkundige lesſen, een „ Leesboek, ingerigt volgens den tegenwoordigen trap „ van vorderingen in de Natuurkundige wetenſchappen, naar het Hoogduitsch en Fransch van Fiſcher en Biot, tot een geheel vereenigd, door „ G. Ramakers Junr. en J. Jonkhert, eerſte Cursus," trok dit mijne bijzondere aandacht. Ik vond hierbij eenige aanmerkingen op de voorrede der Vertalers en Zamenſtellers, omtrent den overleden Hoogleeraar Uilkens, waarmede ik volkomen inſtem; doch ik kan mijne verwondering niet verbergen, dat hier niet geſproken wordt van het *Natuurkundig Schoolboek* van J. Buys. Mij dunkt, wanneer men dit werk regt gekend had, zoude men niet hebben kunnen zeggen, dat men hier te lande te vergeefs zoekt, in onze taal, naar eene geſchikte handleiding, welke tot de beoefening der Natuurkundige wetenſchappen den weg zoude hebben kunnen banen; mij dunkt, dat er voorbeelden genoeg voorhanden zijn, dat dit boek den weg heeft gebaand, en ik geloof, dat, wanneer de Schrijvers dezer Voorede de *vijfde* uitgave, welke van dit Natuurkundig Schoolboek in dit jaar is uitgekomen, willen doorlezen, zij het dien naam niet geheel weigeren zullen, en zelfs zullen erkennen, dat het juist geſchikt is, om de werken van Biot, Despretz en anderen, met nut te kunnen lezen en de altijd in waarde blijvende werken van onze uitmuntende Natuurkundigen 's Gravesande en Musſchenbroek alsmede de Nederduitſche vertaling van Desaguliers met vrucht te kunnen raadplegen in datgene, waarin zij wel altijd ter vraagbaak dienen zullen. — Het aangekondigde werk, waarvan ik hier ſpreke, is niet door mij gelezen, doch alleen bij een' mijner vrienden doorbladerd, bij welke gelegenheid mij in het oog viel, de woorden: *Atomina, drupvormige ligchamen, watergehalte van*

van de dampkringslucht enz.; welke mij alle vreemd klonken; eindelijk heeft het mij verwonderd, dat de Schrijvers met hunne vertaling en zamenstelling niet gewacht hebben, tot de druk van de *Physique mecanique* door Fischer en Biot, welk thans, naar men mij onderrigt heeft, ter perse is, het licht ziet: want wanneer men op den titel zegt, dat het werk is ingerigt, volgens den tegenwoordigen trap van vorderingen in de Natuurkundige Wetenschappen, dan is het ook geraden, dat men zich van de nieuwste uitgaven bediene, vooral in deze wetenschappen, welke zoo snel vooruitgaan, dat hare tijdschriften zeker jaarlijks gewigtige ontdekkingen en belangrijke vorderingen aankondigen.

Uw bestendige lezer

24 December 1828.

DE OPENING

DER

LONDENSCHE UNIVERSITEIT,

Getrokken uit een' Brief van Prof. F. gedagteekend 4 Oct. 1828.

Tot het merkwaardigste, 't geen ik gedurende mijn verblijf te Londen bijwoonde, behoort ontegenzeggelijk de opening der nieuwe Londensche Universiteit. Men moet erkennen, dat het den eigenaar dezer Inrigting gelukt is, in korten tijd schier wonderen te doen. In het jaar 1826 werd het ontwerp ter stichting van eene Universiteit te Londen aan het publiek voorgesteld en reeds op den 1sten October 1828 werd deze Universiteit in het beste gedeelte der stad (*Gower-street*) geopend. Zeer spoedig was eene aanzienlijke som (150,000 P. st.) bij inteekening verzameld, een stuk gronds voor 30,000 Pd. st. (!) gekocht en binnen den korten tijd van 14 maanden een gebouw opgetrokken, dat door deszelfs doelmatigheid, stevig-

heid (*) en deftigheid de verwondering gaande maakt. De beide vleugels ontbreken nog wel, maar het voorname gedeelte is bijna geheel gereed en inwendig zoo voortreffelijk ingerigt, dat het navolging verdient. Op alles is men bedacht geweest, ja zelfs eene zeer welvoegelijke reſtauratie, ten behoeve der Studenten in het lokaal van den Steward (Hofmeester) niet vergeten. Tot hier bedragen de aan het gebouw beſtede kosten 49,096 Pd. ſt.; buitendien heeft men 3,748 pd. St. voor Ontleedkundige Verzamelingen, waaronder een van Charles Bell gekochte, voor boeken en Natuurkundige toeſtellen uitgegeven. De verzameling voor de *Materia medica*, welken Profeſſor Thomson bezorgt, belooft een der ſchitterendſte te worden. Men heeft ten oogmerk, om ten behoeve van het Kliniſche onderwijs een afzonderlijk gasthuis met 100 bedden aan te leggen; maar, over de 15,000 pd. ſt. daartoe benoodigd, kan men nog niet beſchikken. Intuſſchen is er een *Dispenſary* zeer in de nabijheid (George-ſtreet Euſton-Square) opgerigt en het overige practiſche onderrigt wordt in het Middleſex-hospitaal gegeven. Uitzigten op eenen Botaniſchen tuin (waaraan het over het geheel in Londen volkomen ontbreekt) heeft de „*munificence of a proprietor*" geopend. Dus zijn de voorteekenen gunſtig genoeg, en er ſchijnt niets te ontbreken, dan Studenten. Op den 30ſten September, bij gevolg op den dag vóór de opening der Univerſiteit, waren er, zoo als ik zelf in het *Council-office* vernam, niet meer dan —— 76 ingeſchreven. Ongetwijfeld zal dit aantal ſtudenten zeer ſpoedig aanmerkelijk toenemen; maar de verwachtingen van eenige Heeren zijn te voorbarig, die meenen, hunne voor 600 toehoorders ingerigte Auditoria van den beginne af gevuld te zien. Met name geldt zulks van de Hoogleeraars in de Geneeskunst, tegen welke een groot aantal voortreffelijke en bij de verſchillende hospitalen aangeſtelde Leermeesters in de Geneeskunst als

(*) De ſnelheid, waarmede men te Londen bouwt, wordt helaas! aldaar te dikwerf, ten koste der ſtevigheid, verkregen. Men denke ſlechts aan het inſtorten van het Brunswick-Theater; weinige dagen geleden werden ook verſcheiden menſchen door het inſtorten van twee huizen in Exeter-ſtreet gedood en verminkt.

als tegenpartij overgeſteld is. Men weet, dat het getal dezer *Medical Schools* te Londen zeer groot is, en dat vele derzelve onafhankelijk van de hospitalen beſtaan. Aan deze oude en deels zeer bloeijende inrigtingen, zal in het eerst, naar mijn gedachte, de nieuwe Univerſiteit weinig afbreuk doen, vooral, daar zij nog (C. Bell uitgezonderd,) geen' man van bijzonderen Geneeskundigen naam onder hare onderwijzers telt. Voor het overige lijdt het geen twijfel, of thans meer dan ooit is voor de Geneesheeren in Engeland de vorming op eene Univerſiteit behoefte, welke hun te Oxford en Cambridge niet ten deele valt en ook niet ten deele vallen kan. Men ſtaat verbaasd, wanneer men in het eerſte *ſtatement* van den *Univerſity-Council* leest, dat van *alle*, in het Koningrijk Engeland practiſerende Artſen, *naauwelijks honderd* te Oxford en Cambridge geſtudeerd hebben, en dat alle de overige meer of min handwerkmatig gevormd, enkel Licentiaten van het *College of Physicians* zijn, en dat van 600 Leden van het *College of Surgeons* geen *zes* den Academiſchen Doctortitel bezitten! . . . . Niet minder treurig is het met de opleiding der meeste Ambtenaars geſteld, en met name die der *Attorney's* en *Lawyers* boven alle verbeelding ellendig. Voorzeker is uit de oprigting eener Univerſiteit te Londen, waarop jongelieden, onder de oogen hunner aanverwanten, *voor matige kosten* ſtuderen, en op welke aan leden van alle geloofsbelijdenisſen de toegang openſtaat, eene der merkwaardigſte en heilzaamſte ondernemingen, die Engeland aan de vaderlandsliefde van eenige uitſtekende mannen te danken heeft.

Op den 1ſten October, des namiddags ten 3 ure werd de Univerſiteit met eene voorlezing van C. Bell geopend. Zeven- à achthonderd toehoorders, grootendeels mannen van aanzien, bezetten de zitplaatſen van het amphitheater, voor hetwelk des Hoogleeraars tafel, met ontleedkundige praeparaten, gipsafgietſels en teekeningen overdekt ſtond. Toen de Profeſſor, begeleid van de Leden des *Univerſity-Councils* en zijne ambtgenooten (alle in zwarte tabbaarden *(gowns)* gekleed) binnentrad, verhief zich een handgeklap, dat meermalen herhaald werd. Bell ontwikkelde in eene korte inleiding zeer ſcherpzinnig het nut der Academiſche vorming, vooral voor jongelieden te Londen,

en werd menigvuldig door luide *cheers* afgebroken, vooral eens, toen hij over de hooge aangelegenheid van dit nieuw Collegie handelende, de woorden liet hooren: *of this or other colleges, that may riſe by the exertion of thoſe, who, although they had not genius to conceive the plan, may have the virtue to imitate it!* Hierop toonde hij aan eenige daadzaken uitde leer van den bloedomloop, dat dezelve zonder kennis der waterloopkunde enz. geheel onverſtaanbaar zijn, 't geen hem gelegenheid gaf, de beoefening der Geneeskunst in vereeniging met de andere wetenſchappen, zoo als die op eene Univerſiteit moet plaats hebben, aan te bevelen. Toen hij zijne voorlezing, onder aanhoudende toejuiching, had geeindigd, ſtond Mr. Horner, *Warden* der inrigting op met de woorden: *Gentlemen, the whole of the Univerſity is open for your inſpection.* De geheele vergadering beijverde zich, om aan deze uitnoodiging te voldoen en gaf hare verrasſing en te vredenheid op de ondubbelzinnigſte wijze te kennen.

Het valt gemakkelijk te raden, dat Bells woorden op het *Kings College* doelden, eene door de kerk en aristocratie begunſtigde inrigting der oppoſitie, die mede met groote ſchreden hare voltooijing nadert. Bij mijne aankomst in Engeland beliep de inteekening daarvoor omtrent 30,000 pd. ſterl., thans gaat zij reeds 112,000 pd. ſterl. te boven! De plaats tot het optrekken van het gebouw moet nu vast tusſchen Knightsbridge en Brompton, dus nabij Hydepark-Corner gekozen, en (zeer verſtandig) de Geneeskunst van de onderwerpen, waarin hier onderwezen wordt, uitgeſloten zijn. Aan het heen- en wederpraten over beide de Londenſche Universiteiten, is hier geen einde; partij ſtrijdt tegen partij. Het *Kings College* heeft klaar grootere voordeelen aan zijne zijde, en als eene inrigting der Tory's reeds tot verſcheidene ſatyres aanleiding gegeven. Onder deze wordt nu de tweede druk van een *First Book for the inſtruction of Students in the Kings College* etc. uitgevent, aan hetwelk wel wat zout ontbreekt, maar welks caricaturen zeer vermakelijk zijn. Voorzeker opent ook deze Inrigting goede uitzigten, maar voor beide Universiteiten dezer Hoofdſtad zouden zij veel wijder ſtrekken, wanneer zich het hooger Schoolonderwijs in een' beteren toeſtand bevond.

PRO-

Digitized by Google

PROGRAMMA

VAN

TEYLERS TWEEDE GENOOTSCHAP,

VOOR DEN JARE 1829.

TEYLERS Tweede Genootschap stelt thans de volgende vraag voor:

Daar men bij de meerdere volmaking der Microscopen, in latere jaren, omtrent de verschillende wijze, op welke de bevruchting van planten van verschillenden aard gebeurt, zeer belangrijke ontdekkingen heeft gedaan, doch daar niet alles, wat men meent gezien te hebben, door sommige Natuurkundigen voor wel gezien en onbetwistbaar zeker gehouden wordt, en het dus voor de wetenschap van belang is, dat eenige betwiste of nog niet genoegzaam bevestigde verschijnselen, die men omtrent dit onderwerp meent waargenomen te hebben, op nieuw met de beste Microscopen van de laatste verbetering, en wel met de meest vergrootende vermogens van dezelve, worden onderzocht, en dat vervolgens getrouwelijk worde opgegeven, wat men, van het geen van de latere waarnemingen omtrent dit onderwerp nog twijfelachtig werd geoordeeld, heeft bevestigd gevonden: zoo verlangt het Genootschap:

„ Eene Verhandeling, waarin de tegenwoordige staat van „ kennis betreffende de bevruchting van planten van ver„ schillenden aard, zoo verre die kennis bij nader onderzoek „ door de latere en wel bevestigde waarnemingen, ook door „ die van den Schrijver zelven gebragt is, duidelijk wordt „ voorgesteld en door de daarbij vereischte teekeningen „ naauwkeurig wordt afgebeeld."

Men verlangt hierbij eene naauwkeurige opgave, door welke vergrootingen, van welk Microscoop, en onder welke omstandigheden men de moeijelijkste waarnemingen gedaan of bevestigd heeft gevonden, ten einde, wanneer men dezelve bij of wegens het Genootschap of elders zal willen herhalen, daarin te gereeder te kunnen slagen. Men verlangt ook bij deze Verhandeling, in aanteekeningen, eene naauwkeurige opgave, welke vruchtelooze pogingen men heeft aangewend, om, het geen verhaald wordt door anderen gezien te zijn, zelf waar te nemen.

Men leze: A. Brogniart, *Mémoire sur la génération et le développement de l'Embryon dans les végetaux phanerogames. Annales des Sciences Naturelles T.* XII. *pag.* 14, 145, 225. — A. Brogniart, *Nouvelles recherches sur le pollen et les granules spermatiques des végetaux* (*Globe* 2 *Juillet* 1828), M. Raspail, *Observations et expériences sur les granules, qui sortent pendant l'explosion du grain de pollen. Mem. de la Soc. d'Hist. Nat. de Paris, Tom.* IV. — R. Brown, *Brief account of microscopical observations on the particles contained in the pollen of plants*, 8*vo.*, *Lond.* 1828, en in *the Philosophical Magazine and Annals of Philosophy*, *No.* 25, *Sept.* 1828, *p.* 55. — M. Raspail, *Notes sur l'ouvrage precedent*, *Mem. de la Soc. d'Hist. Nat.*, *Tom.* IV.

Op de vraag, voor den jare 1827 voorgesteld:

„ Onderscheidt onze tegenwoordige leeftijd zich al of niet
„ als een tijdvak van gezond verstand en menschelijkheid
„ (humaniteit)? Zoo ja, welke zijn daarvan de blijken en
„ bewijzen? Zoo neen, hoe is dit aan te toonen? In allen
„ gevalle, welk eene slotsom is 'er in dit opzigt tot eer of
„ oneer van onzen tegenwoordigen leeftijd op te ma-
„ ken?"

Hetgeen uit algemeene of bijzondere *data* of *facta* ter staving wordt aangevoerd, behoort wel bewezen te zijn, of wel bewezen te worden.

Zijn ingekomen drie antwoorden, waarvan één in het Nederduitsch, geteekend: *In omni natura etc.*, één in het Engelsch, beginnende: *To speak of time etc.*, één in het Hoogduitsch, geteekend: *Didicisse fideliter etc.*

De Vergadering van Directeuren en Leden oordeelde alle deze antwoorden te oppervlakkig om bekroond te kunnen worden, en vond goed de vraag te herhalen. (*)

Elk Schrijver dezer antwoorden, die de aanmerkingen, op zijn antwoord bij het Genootschap gevallen, verlangt te weten, kan daarvan nadere aanwijzing verkrijgen, wanneer hij zijn schriftelijk verzoek met opgaaf van een adres zendt aan Teylers Tweede Genootschap.

De prijs voor het best gekeurde antwoord, op elk dezer vragen, is een gouden Medaille van 400 Hollandsche guldens innerlijke waarde.

De stukken te zenden op de gewone wijze, met een verzegeld billet, des Schrijvers naam bevattende, aan Teylers Tweede Genootschap, te Haarlem, uiterlijk op 1 April 1830, om beoordeeld te worden vóór 31 December deszelfden jaars.

(*) Zie deswegens het vorig No. van dit Weekblad bl. 402 en 403.

NIEUW

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

HEELKUNDE. Geſchiedkundige Verhandeling over de Operatie, tot vorming van een' kunstigen Oogappel, door W. MENSERT, met twee platen. Te Amſterdam bij L. van Es bl. 56. gr. 8vo.

Door de uitgave dezer Verhandeling voldoet de kundige Schrijver aan zijne belofte, voor eenigen tijd in dit Weekblad gedaan. (*)

Dezelve bevat in de eerſte plaats een geſchiedkundig overzigt van de operatie om een' kunstigen Oogappel te maken, welke omtrent eene eeuw geleden, in Engeland werd verrigt, en van 't geen daaromtrent in ons Vaderland is voorgevallen, waaruit blijkt, dat de Heelkundigen onder ons ten dezen opzigte weinig verdiensten hebben. — Vervolgens ſpreekt de Schrijver van de verſchillende manieren, volgens welke deze kunstbewerking kan verrigt worden. Dezelve kunnen tot vier hoofdſoorten worden gebragt, en de Schrijver verklaart zich hier een' voorſtander van de *Iridectomia*, waarbij een ſtukje uit de zelfſtandigheid van het regenboog-vlies wordt weggenomen; intusſchen erkent hij aan den anderen kant de moeijelijkheid, om eene zuivere ronde opening zoo veel mogelijk in het midden van den *Iris* te maken. Dezelve heeft gedeeltelijk aanleiding gegeven tot de andere methoden, van deze kunstbewerking te verrigten, alsmede tot de uitvinding van vele werktuigen, waarvan de Schrijver het vernuftige en het nuttige onder bepaalde omſtandigheden opgeeft. Ook hij leerde bij de verſchillende operatien van den kunstigen Oogappel, welke hij na het jaar 1811 verrigtte, deze moeijelijkheid kennen, en dit deed hem bedacht zijn op een middel, om in éene ſnede een regelmatig ſtukje uit het regenboogvlies uit te ſnijden, en bereikte dit oogmerk met eene dubbelde ſchaar. Eene beſchrijving van dit werktuig, alsmede van de manier, waarop de kunstige Oogappel met hetzelve moet gevormd worden, opgehelderd door verſchillende afbeeldingen, maken het laatſte gedeelte dezer belangrijke Verhandeling uit. Wij onthouden ons om deze nieuwe uitvinding te beoordeelen, en beſluiten liever deze korte opgave met de woorden van een' beroemd Heelkundige. „Hoe groo-

(*) Zie *Algemeene Konst- en Letterbode* No. 50 van 't jaar 1827.

Digitized by Google

grooter het aantal van werktuigen is tot het verrigten eener kunstbewerking voorgesteld, des te verder is men nog verwijderd van eene gewenschte volmaaktheid. Darom moet elke nieuwe uitvinding den Kunstoefenaar welkom zijn; doch het is alleen de ondervinding, welke over hare meerdere of mindere waarde uitspraak kan doen."

KUNSTEN.

Amsterdam. Op het gunstig verslag van de Commissie, benoemd ter beoordeeling van de Kunstwerken, alhier in den verloopen herfst ten toon gesteld, heeft het Z. M. behaagd den Minister van Binnenlandsche zaken te magtigen, om, uit de daartoe bij besluit van 25 Mei 1827 bestemde somme, van dezelve eenige aan te koopen, en aan sommige Kunstenaars, die 'er voortbrengselen op leverden, grootere of kleinere premien toe te kennen. Aangekocht zijn diensvolgens voor het Rijk:

No. 39**. Voorstellende het Sterfbed van Rubbens, door *M. J. van Bree*, te Antwerpen.

„ 70. Een vrolijk Gezelschap, door *H. de Coene*, te Brussel.

„ 212. Een gezigt op de Kleine Vischmarkt en Haringpakkers-Toren, te Amsterdam, door *J. Jelgerhuis Rz.* te Amsterdam.

„ 219. De Groote Markt te Kortrijk, door *J. B. de Jonghe*, te Kortrijk.

„ 225. Melanchton, het lot van Willem I. voorspellende, door Mej. *A. Kindt*, te Brussel.

„ 293. Marius op de puinhoopen van Carthago, door *L. Moons*, te Antwerpen.

„ 318. Gezigt te Antwerpen, bij de Kerk der Predikheeren, met stoffaadje, van *Verboeckhoven*; door *P. F. de Noter*, te Gent.

„ 365. Jan Steen, zijn' oudsten Zoon, met twee Schilderijen, naar den Wijnkooper Goskens, ter verkoop zendende, door *J. van Regemorter.*, te Antwerpen.

„ 370. Rubbens den schilder Brouwer bij zijn vrouw brengende, na hem uit de gevangenis te hebben verlost, door *L. Riquier* van Brussel, thans te Parijs.

„ 381. Een Weide met onderscheiden Vee, door *J. de Rijk* te Hilversum.

„ 546. Een Buitenhuis, waarvoor zich lieden met kippen en eenden vermaken, door *H. Voordecker* te Brussel.

„ 593. Eene moeder met hare dochter bij den Geneesheer, door *C. Francois* te Brussel.

Be-

Behalve dezen aankoop, is het Departement van Binnenlandsche Zaken, over dien van No. 332. een Landschap met Vee, door *G. J. J. van Os*, gestoffeerd door *P. G. van Os*, met den eersten, thans te Parijs, in onderhandeling getreden, welker uitslag echter nog niet bekend is.

Van de Beeldwerken was de rustende Mars, door *Kessels* te Rome op 's Konings last vervaardigd; maar uit dezelve is de *Ecce homo* No. 4., door *L. Roijer* te 's Hage, nog op Hoogstdeszelfs bevel aangekocht.

Premien, elk van *f* 500:- als blijken van *Z.* M. tevredenheid over de wijze, waarop deze Kunstenaars tot den roem en veredeling van de moderne Nederlandsche Kunstschool medewerken, zijn toegekend aan de Kunstschilders:

C. Kruseman, te 's Hage, vervaardiger van No. 276, eene Heilige Familie; *L. Moritz*, te Amsterdam, vervaardiger van No. 297, de opwekking der dochter van Jaïrus. *P. G. Westenberg* aldaar, vervaardiger van No. 506, een Boschgezigt bij Winter. *J. C. Schotel* te Dordrecht, vervaardiger van No. 575, een woelende Zee met een palenhoofd; — en aan den Beeldhouwer *Jehotte* van Luik thans te Rome, vervaardiger van No. 8 der Beeldwerken, zijnde een Faunus in pleister.

Verschillende premien van aanmoediging werden aan de navolgende jonge kunstenaars toegewezen: de *Kunstschilders J. J. Berkman*, *H. G. ten Cate*, *J. Dasveld*, *L. J. Hansen*, *S. Reedeker*, *B. C. Koekoek*, *N. Pieneman*, *G. Craeyvanger*, en *H. Breukelaar Jr.*, te Amsterdam; *C. van Beveren*, *A. van IJsendijck*, *B. Villevoye*, *L. Matthieu*, *A. L. T. Schaepkens* en *F. A. C. Duchateau* te Antwerpen, *H. A. van der Burgh*, *A. J. Couwenberg Jz.*, *J. Hari Jr.*, *N. J. Rooseboom* en Mej. *M. M. van Os* te 's Hage; *J. B. van Eycken*, *J. B. C. Kops*, te Brussel; *G. H. Göbel* te Deventer; *G. G. Haanen* te Utrecht; *D. Wijtema Nicolai* te Ried; *P. F. van Os* te Hilversum; *C. L. Verboeckhoven* te Gent; *C. J. W. Dreibholz* te Dordrecht; en *Ch. Acar* te Oudenaarde; — aan de *Graveurs J. de Mare* te Amsterdam; *M. C. de Vries*, te Brussel en *J. M. Dionisy* te Roermonde, en de *Beeldhouwers*: *J. C. Geverdingh* en *Uitenbogaart* te Amsterdam.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Nader berigt wegens de Aardbeving te Lima, Callao enz. (*).

In de maand Maart jl. heeft men in de Antilles twee Aardbevingen gehad, de eene den 6 en de anderen den 29sten

(*) Zie voorloopig berigt deswegens No. 38 van dit Weekblad voor 1828 bl. 127, en No. 39 bl. 119.

Digitized by Google

29ſten Maart. Beide keeren gevoelde men enkél eenen langzamen, aanhoudenden ſtoot, maar het was nu wel voor detwaalfde maal in 18 maanden. De Aardbeving, die men den 29ſten Maart om 4 uur 's morgens beſpeurde, is daarom bijzonder merkwaardig, omdat dezelve met de verſchikkelijke Aardbeving te zamenhangt, welke den 30 Maart een gedeelte van Peru verwoestte. De rigting van beiden wordt opgegeven als van 't Oosten naar 't Westen gaande en, dat men de ſchokken op Martinique vroeger ontwaarde dan in Peru, bevestigt dit. Er ſchijnt dus een etmaal verloopen, of toe noodig geweest te zijn, tot dat de ſchudding over de Atlantiſche Zee, het vaste land van Amerika, waar het het breedst is, en de keten der Andes zich verſpreidde.

Een reiziger geeft wegens de Aardbeving in Peru het volgende berigt: „ Sedert 60 jaren heeft er in Peru geene „ zoo ſchrikkeijke Aardbeving plaats gehad, als den 30 Maart „ jl. Wij beſpeurden aan boord van ons ſchip in de baai „ van Lima ſterke ſtooten, en wendden onwillekeurig onzen „ blik op de kerktorens in het Fort Callao; plotſeling zagen „ wij dezelve verdwijnen en eene ontzettende ſtofwolk kondigde ons de verwoesting in Lima aan; toen wij aan wal „ kwamen, zagen wij werkelijk vele huizen ingeſtort, en „ alle zonder onderſcheid waren zoodanig beſchadigd, dat „ de ongelukkige bewoners dezelve verlaten hadden. Zij „ liepen halfnaakt op de pleinen en plaatſen, vielen op „ hunne knieën, ſmeekten om ontferming aan de deuren „ der kerken, die over hen inſtorteden. De muren hadden „ ſcheuren, waar men doorheen kruipen konde, en de ſpitſen „ van de nog ſtaande torens wankelden, en dreigden te gelijk „ met de kerken in te ſtorten. Meer dan 1000 menſchen „ zijn er bij omgekomen, eene menigte gekwetst, en Lima „ gelijkt een puinhoop. Men breekt kerken, dom- en „ andere hooge gebouwen af, want zij bewegen heen en „ weér bij elk windje, en dagelijks ſtorten er nog omver- „ Geen wagen mag er rijden, en geen klok luidt er, tot „ groote ſpijt der inwoners, want het is in de heilige „ Paaschweek, en nergens kan er kerkfeest of procesſie „ gehouden worden: men waagt het naauwelijks zich te verroeren, zoo groot is de ſchrik en de vreeze voor eenen „ nieuwen ſchok. Op het open veld, en op pleinen kampeert men; op de reede mag geen kanonſchot gelost „ worden, en dagelijks vallen er nog van zelf huizen en „ muren omver. Kortom Lima, die rijke prachtige levendige Hoofdſtad, is in den tijd van 52 ſecon'den, want „ zoo lang duurde de ſchudding, eene verwoeste plaats geworden, waar jammer en ellende heerſchen. In den nacht „ van 30 op 31 Maart, kwamen er nog twee ſtooten, maar „ zeer zwak; zoodat deztlve alleen door de bewoners aan

„ den

„ den wal konden gevoeld worden, en wij er aan boord
„ niets van befpeurden; maar het fanatismus, dat hier
„ meer heerscht dan ergens anders, had hier bijna een
„ tooneel te weeg gebragt, fchrikkelijker dan de Aardbeving
„ zelve. De dienaars des liefderijken Hemelfchen Vaders
„ kwamen op de gedachte, om aan Joden, Engelfchen
„ en aan alle de niet Roomsch zijnde vreemdelingen deze
„ zoogenaamde ftraffe des hemels toe te fchrijven; en ware
„ de fchrik bij hen niet magtiger geweest dan de weinige
„ hun overgeblevene veerkracht, er zoude veelligt een
„ tweede Bartholomeus nacht op gevolgd zijn. Slechts
„ één Engelschman is, zegt men, het flagtoffer der woe-
„ dende dweepzucht geworden. — Zoo even was ik getuige
„ van eene hevige windvlaag, die over de ftad henen trok,
„ en eene waarlijk fchilderachtige ftofwolk ten hemel voer-
„ de. Geheel Opper-Peru moet veel van deze Aardbeving
„ geleden hebben, want ik hoor van twee fteden, 20 à 30
„ mijlen landwaarts van Lima liggende, die geheel verwoest,
„ en van eenige dorpen, die met inwoners en al, verzwol-
„ gen zouden zijn geworden."

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

1828. Dec.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
24	29. 7	46	Z. t. W.	betrokken.
	29. 6¾	46	Z.	
	29. 5	46	Z. O.	
25	29. 5	48	Z. Z. O.	meest betrokken, 's avonds een weinig ftofregenachtig.
	29. 5	50	Z. t. O.	
	29. 5	45½	Z.	
26	29. 6	37	Z. Z. W.	helder, 's avonds betrokken, mistig.
	29. 6¾	44½	Z. t. O.	
	29. 7	39	Z.	
27	29. 7½	38½	O.	betrokken, dampig.
	29. 7¾	42	O. t. N.	
	29. 8½	41	O.	
28	29. 9	42	Z. O.	betrokken, mist, ftil.
	29 9¾	38	Z. O. t. Z.	
	30. 1	39	Z. O.	
29	30. 3	38	O.	betrokken, ftil, dampig.
	30. 3¾	40	N. N. O.	
	30. 4	37	N. O.	
30	30. 4¾	36	Z. O.	betrokken.
	30. 4	38	Z. t. O.	
	30. 3	38	Z.	

GE-

Digitized by Google

GEBOORTE, TROUW- EN STERFLIJSTEN.

Voorbeelden van hoogen Ouderdom.

MEPPEL. Alhier is op den 21ſten December in den ouderdom van 102 jaren en 3 maanden overleden Rachel Izaäks, Weduwe van Abraham van Emmen, die tot haar einde haar verſtand en geheugen volkomen bezat, maar door een' ongelukkigen val de laatſte zes jaren haares langdurigen levens, zittend heeft moeten doorbrengen.

BEKENDMAKINGEN.

Bij den Boekhandelaar en Boekdrukker J. C. VAN KESTEREN, op het Rok-in, No. 157, te Amſterdam, is van de pers gekomen en alom verzonden:

I. *LLORENTE*, DE PAUSEN, als tijdelijke Vorſten en Opperhoofden der Kerk beſchouwd, ſedert de vestiging van den Heiligen Stoel te Rome tot het jaar 1822. In 2 deelen kompleet, nieuwe uitgave, beſlaande ruim 800 bladzijden, voor den geringen prijs van *f* 4-00.

II. ——— Verkorte geſchiedenis de Spaanſche Inquiſitie, ſedert derzelver vestiging door FERDINAND V, tot aan de Regering van FERDINAND VII. Naar het oorſpronkelijke bewerkt, door LEONARD GALLOIS. Met een aanhangſel, behelzende Geſchiedkundige Berigten omtrent het Leven en de Schriften, benevens het portret van den Schrijver. In één deel kompleet, nieuwe uitgave, beſlaande ruim 450 bladzijden, voor den geringen prijs van *f* 2-50.

Het interesſante dezer beide Werken wordt verhoogd, door het tegenwoordig hoogstbelangrijk tijdſtip.

III. HENDRIK IV, Huisvader; of het Driekoningsfeest, te Fontainebleau; Geſchiedkundig Blijſpel met Zang, in één bedrijf, door C. ALEX. VAN RAY. *f* 0-45.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJESPZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 2. *Vrijdag den 9den Januarij.*

BERIGTEN.

PARIJS. De Blijspel-dichtkunst heeft op den laatsten dag des jaars 1828 een groot verlies geleden, door het afsterven van den Heer L. B. PICARD, Lid der Fransche Academie, die in dit vak vele, en in dat der Romans verscheiden, stukken heeft geleverd, welke zijnen naam nog lang zullen doen gedenken. De meeste zijner talrijke Blijspelen, (men telt er meer dan 70) genoten een uitstekend onthaal, en bleven aan het tooneel; alle voldeden bij de lezing, door den scherpzinnigen tact, waarmede hij de Franschen zeden wist te schilderen, en waar het pas gaf, met de geeselroede van scherts naar waarde te gispen. Hij mogt den ouderdom van 60 jaren niet bereiken, zijnde in 1769 geboren. Hij laat slechts eene dochter van naauwelijks tien jaren na, die alleen zijnen goeden naam in het gebied der letteren zoowel als in de Maatschappij, erft. Vroeger was hij Directeur van onderscheiden Schouwburgen en eerst zelf Tooneelspeler.

BRUSSEL. Tot Leden der Provinciale Geneeskundige Commissie in Zuid-Braband zijn door Z. M. benoemd

de Heeren P. F. J. Everard, Phil. van Cutsem en J. A. Curtet.

Brugge. Aan het Athenaeum alhier is tot Profesſor der Wis- en Natuurkunde door Z. E. den Minister van Binnenlandſche Zaken benoemd de Heer Christiaan Tielemans.

Amsterdam *den 3den Januarij.* Hadden de bezoekers van onzen Stads Schouwburg nog voor ééne maand het genoegen, van den Heer Andries Snoek, die ſinds vierendertig jaren een van deszelfs voornaamſte ſieraden uitmaakte, in eene buitengewone voorſtelling *Oedipus* te zien vertoonen, met al de kracht, al het vuur der jongelingſchap eigen, (*) en zelfs den 13den December nog in het karakter van *Ninus* II., zoo veel te treffender is thans de ſlag, door het afſterven van dezen eerſten Tooneelkunstenaar aan dezelven, in zijn drie en zestigſte jaar, aan de Tooneelſpeelkunst in 't algemeen, en bijzonder aan het Amſterdamsch Tooneel toegebragt. Hij was ook Lid van het Fonds ter opleiding van Tooneelkunstenaars voor onzen Schouwburg, en zoowel door de natuur met al, wat zijn ſpraakvermogen kracht, gemakkelijkheid en ſierlijkheid kon bijzetten, begunstigd, als door gevolgde grondige en langdurige ſtudie van zijn moeijelijk vak gevormd, was hij ten volle berekend, om tot de karakters, die hij moest voorſtellen, door te dringen; en die met zulk eene natuurlijkheid en kunst tevens te vertoonen, dat hij zelfs geheel met onze taal onbekende vreemdelingen bewondering onwillekeurig afperste. In één woord de *Talma* van Nederland is aan onzen Schouwburg en zijne kunstgenooten ontrukt; — ſchoon zijne jaren hem reeds hadden geraden, afſtand van eenige jonge partijen te doen, zullen de Tooneelbeminnaren hem in zeer vele rollen in het hooge Treurſpel en Tooneelſpel met hartzeer misſen, terwijl zijne nagedachtenis als groot Tooneelkunstenaar hun altijd dierbaar en aangenaam zal zijn.

Haar.

(*) Zie wegens deze voorſtelling *De Arke Noachs*, tweede Jaargang No. X. bl. 327 waarin de jaren van den Tooneelkunstenaar te hoog worden opgegeven.

Digitized by Google

HAARLEM. Bij de aangehaalde werken, welke TEYLERS *Tweede Genootschap* wenscht geraadpleegd te zien, ter beantwoording van deszelfs uitgeschreven prijsvraag, (zie het Programma in dit Weekblad No. 1 van dit jaar) moet nog gevoegd worden L. C. TREVIRANUS *de ovo vegetabili ejusque mutationibus. Wratisl.* 1828, een stuk, dat, na den afdruk van het afzonderlijke programma, (bij den Boekh. J. J. BEELS alhier te bekomen) eerst in Nederland verkrijgbaar werd.

EENIGE VLUGTIGE AANMERKINGEN van een' Platten-lands Heelmeester, omtrent de VLUGTIGE BEDENKINGEN *over de uitoefening der Geneeskunst, door den Ridder* J. R. L. DE KIRCKHOFF. in den *Konst- en Letterbode* voor het jaar 1828, No. 47 en 48.

Even gelijk het voor een' braaf en welmeenend huisvader onaangenaam is, dat er onder zijne kinderen, voor welke hij, met den besten wil, alle zorg draagt, enkelen zijn, die zich ontevreden en onvergenoegd toonen, zoo kan het onzen geëerbiedigden Koning, die alles aanwendt, wat ter bevordering van het welzijn zijner onderdanen kan strekken, ook niet aangenaam wezen, nu en dan te moeten zien, dat er onder dezelve zijn, die, ontevreden met de wetten en inrigtingen, op alles weten te vitten, en op hunne wijze meenen, alles veel beter in te zien en gemakkelijk het kwade, waarmede het goede altijd is besmet geweest en zal blijven, te kunnen uit den weg ruimen.

Wanneer wij nagaan, welke verbeteringen en vorderingen er sedert eenige jaren in vele vakken gemaakt zijn, hebben wij reden, vooreerst, om wel te vreden te zijn, ten andere om te mogen hopen, dat sommige misbruiken of onvolmaaktheden van lieverlede zullen

opgeruimd worden; maar wie kan verwachten, dat al het goede *volmaakt goed* zal worden, wie anders dan, die zich zelven *volmaakt* acht, of ten minste een zeer hoog denkbeeld van zich zelven heeft.

Vroeger hadden wij aanmerkingen over het een en ander van een' geleerden doch ontevreden Dichter, ook van een' Regtsgeleerde, van een' Doctor in de Medicijnen, nu weder van den Heer de Kirckhoff. Het komt mij voor, dat zij allen altijd niet ongelijk hebben: naar, wie zal hem wijs noemen, die mort, omdat de schoone roos doornen heeft, waardoor het niet voorzigtig aanraken derzelve gevaarlijk kan worden.

Het zij mij vergund, om, omtrent het een en ander van den Heer de Kirckhoff, mijne invallende gedachten en aanmerkingen, bij het lezen zijner Bedenkingen, ook in dit Tijdschrift te plaatsen.

De Heer de Kirckhoff schijnt niet bekend te zijn, met de in ons land zoo schoone inrigtingen van Scholen, ter vorming van Plattenlands Genees Heelen Verloskundigen. Zouden nu deze minder geschikt zijn, om voor de Maatschappij nuttige leden voort te brengen, dan de hooge Universiteiten? ten minste, met betrekking tot het erkennen en genezen van ziekten: en hierop komt toch maar alles aan; dit is de begeerte van elken lijder. Minder noodzakelijk is het, dat de verbeelding van hem, die tot het geneeskundige vak opgeleid wordt, bovenmate gespannen is, zoo als het met de geleerdste Medicinae Doctores dikwijls het geval is, en zij, als ongevoelig, met het een of ander geleerd gevoelen, waarmede zij van de Hoogeschool komen, als worden weggelleept, zich daaraan vasthechten, en, blind door de liefde voor hunne eenmaal omhelsde denkbeelden, zeer dikwijls in het geval komen, om aan het ziekbed verschijnselen te zien, welke niet plaats hebben, of belangrijke *phenomena morbi* over het hoofd te zien, ten koste van de gezondheid of van het leven des lijders.

In die geneeskundige Scholen, met welke Haarlem, Rotterdam en meer andere plaatsen voorzien zijn, vindt

vindt men mannen, die zoowel door hunne beſchouwende en beoefenende kennis, als door ijver en geſchiktheid, om jonge lieden op te leiden, juist in ſtaat zijn, om echt Hippocratische practici te vormen: zij leeren daar in de ontleedkunde eene naauwkeurige kennis van alle deelen des menſchelijken ligchaams; de natuurkunde doet hen met al hare eigenſchappen en verrigtingen bekend worden; de aard, oorzaak, kenteekenen, toevallen en behandeling van alle inwendige ziekten worden daar, zoowel theoretisch als practisch, onderwezen, benevens Chemie, Botanie, Materies medica, Chirurgie, Verloskunde; iedere tak der Geneeskunde wordt hun daar onderwezen door bijzondere perſonen. Het komt er bij den ſtudiosus of leerling in de Geneeskunde nu maar op aan, dat hij een redelijk gezond oordeel bezit en ijver genoeg, om met onvermoeiden arbeid alles te onderzoeken, wat tot ieder vak in de Geneeskunde benoodigd is.

Hetzelfde, wat op de Hoogeſcholen gedoceerd wordt, wordt ook op die Geneeskundige Scholen onderwezen. Dezelfde vereischten, welke een ſtudent aan de Academie hebben moet, worden ook bij eenen leerling van die ſcholen verwacht; alleenlijk is bij de laatſte eene volledige Latijnſche kennis niet een volſtrekt vereischte.

Mijnes bedunkens, zouden de Geneeskundige Scholen in ons land, dit nog vóór hebben; 1°. dat ieder kweekeling reeds van den eerſten beginne, als hij op die ſchool komt, alles in zijn moedertaal duidelijk kan verſtaan, terwijl 'er onder de Academiſche Studenten velen gevonden worden, die, hoewel vele jaren met het latijn en de literatuur hebbende doorgebragt, het eerſte jaar van de hun voorgeſtelde leſſen weinig begrijpen; 2°. dat hij daar onder meer bepaald opzigt ſtaat en alzoo minder in de gelegenheid is, om, of zijn' tijd nutteloos door te brengen, of met den grooten hoop tot andere min nuttige, ja ſoms ſchadelijke, bezigheden medegeſleept te worden.

Indien 'er, op voorſtel van den Schrijver, in ons Koningrijk, ſlechts twee Univerſiteiten of liever twee Mediſche Faculteiten gevonden werden, met affchaffing van alle andere ſcholen; zoude 'er dan, meer geſchikte mannen, ter beoefening der Geneeskunde ge-

vormd worden, dan nu? Zou menig jong mensch, met voortreffelijken aanleg voor het Geneeskundige, die echter geene middelen genoeg bezit, om verre van zijn ouderlijk huis, die Medifche Faculteiten bij te wonen, niet voor de lijdende menschheid verloren zijn? terwijl hij nu, wegens de verfpreiding dier Scholen, zich met allen ijver op zijne geliefkoosde ftudien kan toeleggen?

Of openbare mededinging naar het Hoogleeraarsambt alle *intrigues*, indien die plaats hebben, zoude kunnen wegnemen, betwijfelen wij zeer; even zoo geloof ik ook niet, dat juist daardoor alleen, altijd de beste leermeesters zouden gevonden worden: het zoude foms hier ook al mede gaan, zoo als met menig Medicinae Doctor; hij heeft een overheerlijk examen afgelegd, eene beftudeerde Disfertatie gegeven, — maar is zeer ongelukkig in de practijk.

Dat de Hoogleeraren geen belang ftellen in het betrachten hunner pligten! en uit geldzucht maar alles bij de Univerfiteit aannemen goed en kwaad! Dat dit foms het geval is, kan wel waar zijn, maar in welke ftanden vindt men niet gewetenlooze menfchen? Indien hier tegen middelen konden worden uitgedacht, dan zou men niet zooveel van oneerlijke menfchen hooren, maar ik houde mij verzekerd, dat het voorftel van den Heer de Kirckhoff daartoe niet voldoende is.

Laat hem, die geen' dichterlijken aanleg heeft, alle pogingen aanwenden, om Dichter te worden, het zal hem, dikwijls vruchteloos, veel moeite kosten, om eenmaal Dichter genoemd en als zoodanig geëerd te worden; even zoo gaat het met de Schilder-, Toonkunst en meer andere Kunsten of Wetenfchappen en wel inzonderheid is dit het geval met de Geneeskunst. Hoeveel jaren derhalve 'er ook toe bepaald waren voor een' jong Geneesheer of Heelmeester, om in een of ander Hospitaal te verblijven, weinig zou dit afdoen bij hem, die niet de noodig aangeboren vereischten had van een' goed waarnemer aan het ziekbed; terwijl hij, die daarmede begaafd is, met behulp zijner verkregene kundigheden, in de Burgerpractijk, onder onderfcheidene ftanden van menfchen, de natuurlijke werkingen naauwkeurig weet gade te flaan en gelukkig te leiden of te beftrijden. In de Hospitalen verkrij-

krijgen de Geneesheeren de gewoonte, om alles vlugtig te overzien en vele dingen niet op te merken, ja zichzelve als voorbij te loopen, vooral bij groote verzamelingen van zieken. Door het menigvuldige wat hij daar ziet, raakt hij in de war; zijn genie kan door den vrijen loop overſpannen worden en, even als een Romanſchrijver ſoms beelden weet af te ſchilderen, die niet beſtaan, zoo vormt zich zoodanig Geneesheer dikwijls beelden van ziekten, welke niet aanwezig zijn.

Wanneer men de Geneeskundige Maatſchappij met oplettendheid zoo eens rondwandelt, en de handelingen, zoowel van Profeſoren en Doctoren in de Geneeskunde, als van Heelmeesters, Vroedmeesters en Apothekers gade ſlaat, dan moet een weldenkend, vooral *volmaakt*, mensch, zich bedroeven over de Kwakzalverij en de menigvuldige verkeerdheden, welke nog in de uitoefening van een zoo uitmuntend vak, onder velen van die ſoort van menſchen, plaats hebben.— De Apothekers, hoevelen 'er ook zijn mogen, leven toch en blijven Apothekers, terwijl zij zelden veel werken, maar meest alles op hunne bedienden laten aankomen, voornamelijk het recepteren. Hoe onaangenaam moet het niet wezen voor een' Geneeskundige, die in alles van den Apotheker afhangt, bij wiens bedienden zijne voorſchriften worden gereed gemaakt, die ſoms *of uit onverſchillige* gemakkelijkheid of om maar ſpoedig gedaan te hebben, ligt wat anders nemen, dat in de uiterlijke hoedanigheid aan het voorſchrift gelijk is; of de Apotheker zelve geeft uit winzucht een minder kostbaar geneesmiddel, dat wel in uiterlijk voorkomen aan het voorſchrift gelijk is, doch of zonder werking of welligt eene ſtrijdige werking doet; doch wat benadeelt hem dat? Hij heeft alleen maar met de winst van het recept noodig, terwijl de eer der genezing aan den Doctor toekomt, die ſoms ook al uit belangſtelling of goede trouw in den Apotheker 'er niet van ſpreken kan, of zijn geneesplan betwijfelt en ten koste van den lijder voorſchriften maakt van een' anderen aard. Zoo gaat het maar dikwijls in de ſteden, waar of de Doctor van den Apotheker afhangt, of, in weêrwil van de wetten, zij met elkander de zaak eens zijn. Hiervan loopt de lijder op

het platte land, of daar, waar de bekwame en niet gewetenlooze Geneesheer of Heelmeester zelve de geneesmiddelen klaar maakt, of onder zijn toezigt door bedienden laat gereed maken (*), minder gevaar. Hij toch, die den aan zijne zorg toevertrouwden lijder behartigt, ſchrijft hem voor, wat hij volgens zijn geweten volſtrekt noodig oordeelt en het is dus niet meer dan zijn eigenbelang, waardoor hij zich beijvert, om van de beste geneesmiddelen gebruik te maken: door de dagelijkſche behandeling van Kruiden en Praeparaten, als Extracten en verdere Chemicalien, vooral van de tegenwoordig zoo in gebruik zijnde Chinine, weet hij ſpoedig derzelver ouderdom of vervalſching te onderkennen en is niet zoo ligt van zijne Chimisten en Drogisten bedrogen, als de Doctoren in de groote ſteden van hunne Apothekers. Buiten dat, vorderen zijne eer en goede naam, dat hij altijd van de beste geneesmiddelen voorzien is en alles met de meeste zorg bereidt.

Intuſſchen, het is te bejammeren, dat 'er zoo wel op het platte land, als in de groote ſteden, Geneesheeren en Heelmeesters gevonden worden, die of geheel empirisch handelen, of *alleen* om den broode en geldzucht, dit edel beroep uitoefenen, die hun best maar doen, om hunne patienten aan den gang te houden, ten einde vele viſites te maken en zooveel mogelijk geneesmiddelen te leveren, vooral bij zulken, die het betalen kunnen: bij zulken zal het wel eens gebeuren, dat 'er zoowat *qui pro quo* of een *decoctum jan* wordt klaar gemaakt. Dit kwaad wordt ook gevonden bij *Medicinae Doctores* in de groote ſteden, vooral, waar zoogenoemde bosſen zijn en de in goede trouw levende bosklanten om den Doctor ſturen, zoodra zij den vorigen nacht maar niet goed geſlapen of des middags te voren wat veel gegeten hebben; wat kan hij hun, dan anders, dan zoo wat *qui pro quo* voorſchrijven?

(*Het Vervolg en Slot in het eerstvolgend No.*)

NIEUW-

(*) Dat vrouwen of dienſtmaagden van Geneesheeren of Heelmeesters de Medicijnen zouden klaar maken, zal toch ook niet *altijd* en *overal* het geval zijn, even zoo min, als dat *alle* mannen Jonkheeren zijn, of zich met de keuken bemoeijen.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,
ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

JAARBOEKJES. Nederlandsche Muzen-Almanak, 1829 elfde jaar, 's Gravenhage bij J. Immerzeel Jr. 265 bl.

Wij kondigen met genoegen het voor ons liggend Jaarboekje weder aan, daar deze *elfde* jaargang zeer wel aan de vorige beantwoordt, zoo door den inhoud der geleverde ſtukken, als door den uiterlijken tooi, waarin men zulk een jaarlijksch product verlangt. Trouwens de namen der Dichters en beoefenaars der Teeken- en Graveerkunst, die tot denzelven bijdroegen, waarborgen ons, over het geheel, voor belangrijkheid en ſierlijkheid. Wij laten gaarne aan anderen de onaangename en ondankbare taak over, om alle de feilen en leemten, waaraan deze onderneming, en elke zoodanige, onderhevig blijft, angstvallig op te ſporen, en gretig ja met ophef te verbreiden. Wij bepalen ons, even als in den verleden jare, tot de opgave, wie bijdragen tot dezen Muzen-Almanak leverden, en welke ſtukken ons daarvan het best ſmaakten; gevende ten ſlotte een gedicht tot proef. Over 't algemeen willen wij echter niet ontkennen, dat enkele ſtukken ons wat te uitgebreid voorkwamen voor een' *Almanak*, waarin verſcheidenheid, al is het dan ook een *Muzen-Almanak*, een hoofdvereiſchte uitmaakt; — en wij komen er vooruit, dat hoeveel belang ons deze onderneming van den beginne af inboezemde, de vergelijking tusſchen haar en de Jaarlijkſche Tentoonſtellingen van Schilderijen (zie bl. 254) ons toeſchijnt, mank te gaan. De bijdragen tot den Muzen-Almanak toch zijn blijken van welwillendheid en zucht voor de bevordering van het oogmerk, maar, die tot de Kunsttentoonſtellingen kunnen alleen in zooverre daarmede gelijk geſteld worden, als enkel zuivere liefhebberij het penseel beſtuurt; zoodra het eigenbelang er mede in het ſpel komt, beſtaat er geen punt van vergelijking ſchier meer: indien de dichters er toch de helft zooveel belang bij konden hebben, dan zou men nooit voor het uitſchot hunner portefeuilles behoeven duchten (zie bl. 255); maar, nu hebben hunne bijdragen van de eene zijde even veel aanſpraak op toegeeflijkheid, als de ſchilderijen van liefhebbers op de Tentoonſtellingen, ja nog meer, daar zij veelal *perſoonlijk* worden uitgenoodigd; — maar ook van den anderen kant kunnen deze bijdragen niet tot maatſtaf ſtrekken van de kunstbekwaamheid der dichters individueel, — en hoeveel minder van die allen gezamenlijk! Wij weten wel, dat het hier op de kieschheid, op de keurigheid in het aannemen of weigeren van bijdragen

aankomt, maar, wie zich verplaatsen kan in den toestand des Verzamelaars, zal bevroeden, hoe hem hierbij dikwijls, om onderscheidene oorzaken, de handen gebonden zijn, en hoe, bij de belangeloosheid van de uitgenoodigde bijdragers, *ligt* verwerpen hem evenzeer zou bloótstellen aan verloop, zoo niet eenmaal het verlies, der onderneming, als *ligt* aannemen hem het doel uit het oog moet doen verliezen, dat leiden wil, om ons met den stand onzer poezij telken jare bekend te maken. Iets anders is het, of het wenschelijk ware, dat alle dichters van naam hem daartoe in staat stelden, door enkel kabinetstukjes te leveren; maar dit behoort onder de vrome wenschen, die wel nooit zullen vervuld worden, en te minder, naarmate de uitnoodigingen van meer dan éénen kant vermeerderen, om tot soortgelijke ondernemingen mede te werken; — doch, deze niet gelukkige vergelijking deed ons van ons oogmerk te ver afdwalen.

Tot den Muzen-Almanak van 1829 droegen dan bij, behalve de Dichteresse *P. Moens*, de Heeren: *Robidé van der Aa*, *P. L. den Beer*, *D. J. den Beer Portugael*, *W. Bilderdijk*, *A. Boxman*, *J. van Oosterwijk Bruyn*, *J. van Dam Thz.*, *J. A. van Eeden*, *J. van 's Gravenweert*, *A. J. ten Hagen Jz.*, *A. van Halmael Jr*, *J. van Harderwijk Rz.*, *J. Immerzeel Jr.*, *H. H. Klijn*, *C. de Koning Lz.*, *H. van Loghem*, *C. Loots*, *H. Meijer Jr.*, *G. H. Nagel*, *E. J Potgieter*, *A. C. Schenk*, *J. Schouten*, *A. F. Siffié*, *H. A. Spandaw*, *Staring van den Wildenborch*, *H. Tollens Cz.*, *J. van Walré*, *W. van Walré*, *W. H. Warnsinck Bz.*, *J. F. Willems*, *S. Iz. Wiselius*, *C. G. Withuys* en *J. W. Tntema*.

Onze Lezers kunnen uit deze lijst zelve zien en nagaan, welke namen, die zij er gaarne bij zagen, ontbreken; onder de stukken, die ons het meest behaagden, zonder dat wij ons oordeel anderen opdringen willen, tellen wij: *de Tijd*, door Immerzeel, *Rust* door J. van Walré, het *Feestlied* door J. F. Willems, de *Dichter* door H. H. Klijn, *Aan de Griekenzangers* door A. Boxman, *Theseus* en *Ariadne* door van Oosterwijk Bruyn en *de Wedding|chap* door J. A. van Eeden; enz. met welk eerst stukje wij deze aankondiging zullen besluiten.

Vooraf zij nog vermeld, dat de portraiten der Dichters H Meijer Jr. en Mr. J. van 's Gravenweert voor dezen Jaargang staan, in welken ook, behalve de plaatjes(*) waaronder *de onvoorziene redding* ons vooral beviel, een *facsimile* van een vers van Bilderdijk gevonden wordt; alsmede, dat eene Necrologie dezen Almanak besluit, waarin korte Levensberigten van de dichters Feith, Borger en Jan

(*) Als wij ons niet vergisten, hebben enkele stof *tot* Dichtstukjes opgeleverd; kan dit omgekeerd geschieden, wij achten zulks in een Muzen-Almanak beter.

Jan de Kruyff zijn opgenomen. Wij vinden de bedoeling goed, schoon men hier niets nieuws verwachten kan, maar vreezen, dat, in de uitvoering, dit plan nog al moeite aan den Verzamelaar zal geven; namelijk de beslissing, wie hier in *al*, wie *niet* te vermelden.

De *Tijd* wordt door den Verzamelaar van dit Jaarboekje dus luimig bezongen, en schoon voor ons oogmerk wat te uitgebreid, wij kunnen, zonder den zamenhang te schenden, het stuk niet afbreken:

* * *

De Tijd! — hem gaf de Schepper 't aanzijn;
De mensch een vorm naar eigen beeld,
Maar heeft hij hooggeklommen jaren,
Bij langen baard en grijze hairen,
Hem tevens vlerken toegedeeld.
De kunst, waar ze ons hem af moog malen,
Geeft hem een uurglas bovendien,
En trots een maaijer uit Westphalen,
Een sikkel breeder nooit gezien.

Men maalt hem oud, en 't heeft zijn reden:
Wat heeft hij ook al lang geleefd,
Maar wat al twisten zag hij rijzen,
Bij 't *hachelijk* tasten naar bewijzen,
Hoe lang hij reeds gevlogen heeft!
Eens is hij vast van honk gestoken,
En wel, toen hij, in 't barens uur,
Den eijerdop was uitgebroken,
In 't kraamvertrek van vrouw natuur.

Maar wanneer? Ja! geen advertentie
Komt hier weetgierigheid te baat.
Geen buurvrouw kan men kondschap vragen.
En wist men in die oude dagen
Van doopceel of civielen staat!
Hij wipte kant en klaar in 't leven
En over wieg en vuurmand heen,
Om fluks de heirbaan op te streven,
Eer zelfs de baker nog verscheen.

Digitized by Google

Hij kwam en vloog en blijft nog vliegen,
Met de eigen onvertraagde vaart,
Waarmeê hij 't eerst de ſlagpen roerde,
Die hem zijn enge cel ontvoerde
Bij 't uchtendſcheemren van onze aard.
Zoo vloog hij duizenden van jaren
Reeds door en altijd even ſnel.
Hij zal dus denklijk 't lang nog klaren
Wat Nuze ook cijfer en voorſpell'.

Hoe menig heeft reeds rappe grijze
U 't hoofd zien duizlen op uw baan! —
Zijn' neus de toekomst ingeſtoken,
Uw ſterflucht duidelijk geroken,
Uw doodkist in de maat gedaan!
Maar alles wat die ſukkels gisten
Was onbezonnen mijmerij:
Gij hielpt den een na d'andren kisten
Met al hun manke profeetzij.

Gij vliegt reeds voort en zwaait uw zeiſen
Met onverzwakte vuist langs de aard'.
Doch, zoo ge 't elk van pas zoudt maken,
Hoe dikwijls moest ge uw vlugt niet ſtaken,
Of rennen met tiendubble vaart?
Wat beden moest ge al niet verhooren
Van knorrend grootje en lagchend kind!
Maar voor geen zuchten hebt gij ooren
En voor de lonken zijt gij blind.

Daar zit, voor haar' getrouwen ſpiegel,
Lucinde in peinzend overleg,
En, om een vlieg u af te vangen,
Beſmeert zij haar verſlenſte wangen,
En knipt elk grijzend hairtje weg.

o Mogt

O Mogt het aan haar' wrok gelukken,
Dat ze u eens bij de vlerken kreeg,
Hoe ongenadig zou ze u plukken!
Hoe dunde ze u de ſlagpen leêg!

Zij zou u 't vliegen wel verleeren
En bukkend onder haar gezag,
Zoudt gij op handen en op voeten
Al traag en trager kruipen moeten,
Tot aan haar' ſpaden ſtervensdag.
Haar dochter heeft weêr andre grillen,
Zij zou u niet een enkel paar,
Maar zes paar vlerken ſchenken willen
Tot Koridon weêr bij haar waar.

En dan?.... ja, gaf ze u graag weêr over
Aan ſchaar en pluklust van Mama;
Dan moesten de al te vlugtige uren
Haar dagen, weken, jaren duren,
Dan vond haar heil geen wedergâ;
Doch ſtiptlijk aan uw' last gebonden
En onme doogend voor haar ſmart,
Herſchept gij de uren in ſekonden,
En ſcheurt den liefling haar van 't hart.

Ach goede Tijd! hoe boos zou 't loopen,
Waart gij omkoopbaar of vervaard!
Wat tranen zou de ſchoone u offren!
Wat ledigde de rijke al koffren!
Wat vloog u niet al in den baard!
Wat zou de list niet al verzinnen,
Wat onderſtond de dappre al niet,
Om u te dwingen of te winnen!
Hoe ras waar 't uit met uw gebied!

Gij gaat uw gang en volgt, ontreefbaar,
Het eens u afgebakend pad,
Gij ſchenkt, wie 't lust u voort te drijven,
Spadiljes, jasfen, kegels, ſchijven,
En al den troost van pijp en vat.
Gij gunt aan de oude ſloof haar ſnuifje
Der jonkheid veêl en rommelpot,
Den ſmulpaap 't fijn patrijzenkluifje,
En elke kwezel haar marot.

De tijd baart rozen! — ja dat doet gij
Maar menig, die zich reeds verbeeldt,
Haar liefelijken geur te ruiken,
Ziet distels voor zijn' voet ontluiken,
En brandt zijn' vingers aan uw teelt.
Een' ander', die, met weenende oogen,
De ſnede telt van 't laatſte brood,
Komt gij met redding aangevlogen,
En ſtort hem ſchatten in den ſchoot.

Maar wat gij brengt of niet moogt brengen,
Wij moeten in uw ſchuitje meê;
En hobblend op ontrouwe baren,
Met u den levensſtroom bevaren,
Die afvloeit naar een veilge reê.
Ik ſtel dit versjen u in handen,
Het leed getroost, zoo 't mij gebeurt,
Dat eer gij me aan die kust doet landen,
Gij 't wrevelmoedig hebt verſcheurd.

Wij wenſchen ten ſlotte den Verzamelaar, die zelf zulke bijdragen leveren kan, voor een volgenden jaargang nog algemeener medewerking van onze beste Dichters toe.

WEER-

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

1828. Dec.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
31	30. 1¾	34	Z. Z. O.	bewolkt, windrig, 's avonds met
	30. 0½	36	Z. t. O.	regen, 's nachts weêrlicht.
	29. 9	36	Z. t. W.	
1829. Jan. 1	29 7	44	W. t. Z.	bewolkt, omtrent betrokk.,
	29. 6	44	W.	buijig, zeer harde wind,
	29. 5½	42	N. W.	's avonds weêrlicht.
2	29. 5	43	N. t. W.	wolken, veel helder, een
	29. 6¼	44½	N.	weinig buijig.
	29. 8	39	N. t. W.	
3	29. 8	36	W. N. W.	wolken, een weinig buijig.
	29. 8	41	W. t. N.	
	29 8	34½	W. N. W.	
4	29. 7	36	Z. t. W.	betrokken, windrig, voorm.
	29 3	34	Z. t. O.	regen, 's middags en 's namidd.
	29. 3¾	35	O. Z. O.	sneeuw.
5	29. 5	32½	O. N. O.	bewolkt.
	29. 6	35	N. O. t O.	
	30. 8	32	N. O. t. N.	
6	29. 9	32	O. N. O.	bewolkt, windrg, 's avonds
	29. 9	33	N. O. t. O.	betrokken, zeer, windrig.
	29. 9¼	32½	N. O.	

BEKENDMAKINGEN.

*** Bij J. DE VOS en Comp., Boekhandelaren te Dordrecht, zijn van de pers gekomen en aan alle hunne Correspondenten verzonden:

Mr. W. BILDERDIJK, NAKLANK. *In één deel compleet* . . . . . f 3 60.

——— *Gronden der* PERSPECTIEF, met elf uitslaande platen . . . . „ 3 60.

GEDENKSCHRIFTEN VAN D. JUAN VAN HALEN, *Chef van den Staf van eene der Divisiën van het leger van Mina*, in 1822 en 1823. Bevattende het verhaal zijner Gevangenschap bij de Inquisitie van Spanje, in 1817 en 1818, en van zijne Ontvlugting. *Met het Portret van den Schrijver.* Eerste Deel . . . . . „ 2 : 40

Het TWEEDE EN LAATSTE DEEL is ter Perse en zal spoedig volgen.

Bij

*** Bij den Boekhandelaar en Boekdrukker J. C. VAN KESTEREN, op het Rokin No. 157, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en alom verzonden;

MENGIN, (*FELIX*) Geschiedenis van *Egypte*, onder de regering van MOHAMMED-ALI, of Verhaal der Staatkundige en Militaire Gebeurtenissen, sedert het vertrek der Franschen tot in 1823; verrijkt met aanteekeningen, door de Heeren LANGLES en JOMARD, en voorafgegaan van eene Geschiedkundige Inleiding, door M. AGOUB, naar het Fransch; 2 deelen kompleet, met platen, portretten en kaarten.

Daar thans in Turkije het schouwtooneel eens oorlogs is geopend geworden, welke onberekenbaar rijk aan de allergewigtigste gebeurtenissen worden kan; en Egypte in het allernaauwste verband staat met geheel Turkije, zoo moet een werk over dat allezins merkwaardige land, in het tegenwoordige, hoogst merkwaardige tijdsgewricht, niet dan welkom wezen; een werk, waarin eene *duidelijke*, *juiste*, *getrouwe en volledige beschrijving* gegeven wordt van de gesteldheid des lands, de Regering, den Koophandel, de Zeevaart, de Oudheidkundige bronnen, zoo noodzakelijk voor den Geschiedonderzoeker en Letterminnaar, van Egypte, alsmede van de zeden en gebruiken der Egyptenaren. Kortom, waarin al, wat 'er sedert jaren wetenswaardigs is bekend gemaakt, hier in een levendig en getrouw tafereel met fikschе trekken wordt voorgesteld. *Om de nieuwstijdingen, welke uit* Turkije *en* Egypte *staan te komen, behoorlijk te verstaan, en ze dus met een wezenlijk genoegen te lezen, moet men, met dat alles tamelijk wel bekend wezen; waartoe dit werk de beste gids mag geheeten worden.* — Dit werk is de vrucht van 20 jaren waarnemens en opmerkens.

††† B. BRUINS en T. B. GROEBE, Boekverkoopers te Delft en te Amsterdam, hebben uitgegeven en alom verzonden:

I. *Ernstige beschouwing en beoordeeling van* P. VREEDE'S, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid; ten betoge van het misleidende en gevaarlijke van de daarin voorgedragene stellingen*, door A. ELINK STERK JR.

II. HET TURKSCHE RIJK, *Aardrijks- en Staatkundig beschouwd*, door EEN NEDERLANDER.

III. DE SPREUKEN VAN SALOMO *voor de Jeugd, opgehelderd met voorbeelden uit de gewijde en ongewijde Geschiedenis en het dagelijksch leven*, door N. SWART, Predikant te Amsterdam. Zeer geschikt tot een Nieuwjaars-Geschenk.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 3. *Vrijdag den 16den Januarij.*

BERIGTEN.

MIDDELBURG *den 23sten December* 1828. Heden werd alhier, door de Commisie van beſtuur over de School ter aankweeking van Heelmeesters en Vroedvrouwen, ten overſtaan der Provinciale Commisie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, het 8ſte halfjarig examen gehouden der leerlingen, bij dezelve School ingeſchreven, voor de Ontleed-, Heel-, Verlos-, Artſenijmengkunde en Natuurlijke Historie.

De Heer Gouverneur der provincie met Heeren Gedeputeerde Staten, mitsgaders Heeren Burgemeester, Wethouders en Raden dezer ſtad, op daartoe gedaan aanzoek door de Commisie, zulks met hunne tegenwoordigheid wel hebbende willen vereeren, werd hetzelve door den Hoogleeraar en Lectoren afgenomen.

Voormeld examen, na met het uiterst genoegen te zijn aangehoord, heeft vernieuwde blijken opgeleverd van de door de leerlingen bij voortduur gemaakt wordende vorderingen, en bevestigt de hoop, welke men heeft gevoed, van uit die zoo nuttige Inrigting bekwame Plattelands Heelmeesters te zien voortkomen.

Daar met dat examen de eerſte bij het reglement bepaalde vierjarige cursus was afgeloopen, werd hetzelve door den Heer Profesſor DE JONGE geſloten, met eene gepaste en zeer belangrijke Redevoering, over de onderſcheidene pligten van den Geneesheer, waarvan Zijn Ed. de nakoming aan de leerlingen, vooral aan die, welke de School ſtonden te verlaten, ten ernſtigſte aanbeval.

Terwijl op den 24ſten dezer, ten overſtaan der Commisſie van Beſtuur en die van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, door Heeren Profesſor en Lectoren het examen in de theoretiſche en practiſche Verloskunde is afgenomen van de Vrouwelijke leerlingen. Zijnde hetzelve examen even eens tot groot genoegen van beide Commisſien en van examinatoren afgeloopen.

LEIDEN. Tot Buitengewoon Hoogleeraar bij de Faculteit der Wis- en Natuurkundige Wetenſchappen aan deze Hoogeſchool, is door Z. M. benoemd de Heer A. H. VAN DER BOON MESCH, als Lector tot hier aan dezelve verbonden.

AMSTERDAM *den 8ſten Januarij*. Het lijk van den diep betreurden eerſten Tooneelkunſtenaar ANDRIES SNOEK, is heden morgen plegtiglijk in de Zuiderkerk ter aarde beſteld; nadat een lijkſtoet, beſtaande uit zijne Kunstgenooten van het Amſterdamsch Nederduitsch tooneel, de Tooneelkunſtenaars van den Franſchen en eene Commissie uit die van den Hoogduitſchen Schouwburg, met de ſtoffelijke overblijffelen diens in zijn vak grooten mans, van zijne woonplaats voorbij den Nederduitſchen, Hoogduitſchen en Franſchen Schouwburg in ſtatigen optogt was getogen. Aan de kerk gekomen, voegde zich eene Commissie uit Heeren Commisſariſſen van den Stads-Schouwburg, benevens eenige Leden van het Nederlandsch Inſtituut enz., bij de bloedverwanten en den trein, en deed met denzelven den omgang door de kerk, ſtaande welke eene voor dit oogmerk door den Heer R. BENUCCI vervaardigde fraaije harmonische muzijk werd uitgevoerd. Deze muzijk werd, bij het nederdalen van het lijk in het graf, hervat, nadat een vierſtemmig Treurgezang door vier der Genoodigden (de Hn. VRUGT, LUDEKER, SUN-

SUNDORF en MEYLINK) was aangeheven, en, onder het uitſpreken van eenige doeltreffende woorden, de Kolonel STRAETMANS, vriend des overledenen, een' lauwerkrans op de kist had nedergelegd. De Dichter M. WESTERMAN, die door den Heer NOURIT, Tooneelſpeler aan den Franſchen Schouwburg werd vervangen, droeg hierop eene korte, maar aandoenlijke, lijkrede voor, die op de geroerde gemoederen van allen een' diepen indruk maakte. Bij den aanzienlijken optogt van Tooneel- en Toonkunſtenaars, had zich zulk een groot aantal aanzienlijke ingezetenen dezer ſtad gevoegd, dat deze plegtigheid 's Kunſtenaars algemeen erkende uitſtekende begaafdheid en met regt behaalden en gehandhaafden roem, niet geheel onwaardig mogt geacht worden. — Aan den Stads Schouwburg bereidt men zich, om, door eene afzonderlijke voorſtelling aan dezelve openlijke hulde te betoonen, welke op een der kleinere tooneelen reeds door een gelegenheidsſtukje werd bewezen. Ook heeft de Hr. SIGAULD, als een blijk zijner hoogachting voor den overledenen, het volgend opſchrift op de door hem vereerde graſzerk gebeiteld: *Hier rust het ſtoffelijk deel van* ANDRIES SNOEK, *overleden binnen Amſterdam den* 3 *Januarij* 1829 *in den ouderdom van* 63 *jaren;* — en zou het zijn vast voornemen zijn, om het voetſpoor zijner familie te drukken, die TALMA door een tombe vereeuwigde, door voor SNOEK ook een doelmatig gedenkteeken op te rigten, dat zijnen naam en verdienſten naar waarde tot de nakomelingſchap kan overbrengen.

EENIGE VLUGTIGE AANMERKINGEN van een' Platten-lands Heelmeester, omtrent de VLUGTIGE BEDENKINGEN *over de uitoefening der Geneeskunst, door den Ridder* J. R. L. DE KIRCKHOFF, in den *Konst- en Letterbode* voor het jaar 1828, No. 47 en 48.

(Vervolg en Slot van bl. 24).

Gelukkig en gerustſtellend is het voor zwangere vrouwen, dat zij nu ook op het Platteland meestal

door Vroedmeesters, ja ſoms door *Doctores artis obſtetriciae* worden geholpen en van de ruwe behandelingen der vrouwen bevrijd kunnen zijn'; terwijl de vrouw minder behoeft te lijden, hetzij door het opruimen van ziekelijke toeſtanden, welke de verlosſing verhinderen kunnen, hetzij door het in het werk ſtellen van geſchikte verrigtingen, waardoor zij ſpoediger verlost wordt en zij of haar kind of wel beide van den dood gered worden. Eene groote verbetering is ook in dit vak, ſedert eenige jaren, in ons land gekomen; en toch komen nog gevallen voor ſtrijdig met onzen verlichten tijd. Daar is een Vroedmeester die, zoo als de geleerde Wigand zegt, met de forceps in zijn' zak loopt en of uit ongeduld of om grooten naam te maken, maar zooveel mogelijk met de forceps verlost. Elders leeft een Vroedmeester met de Vroedvrouw in oneenigheid, voornamelijk, omdat de Vroedmeester meermalen de handelingen van de Vroedvrouw, in tegenwoordigheid der omſtanders, berispte, waardoor zij een' affchrik krijgt, om in geval van nood zijne hulp in te roepen; zij houdt zulks tegen zoolang mogelijk, tot dat eindelijk alle hulp, ten koste van moeder of kind, of beide, verloren is.

Vindt men onder de Medicinae Doctores in ons land vele mannen, die alle eer en achting waardig zijn, die de hun toevertrouwde lijders met de meeste belangſtelling, naauwgezetheid en onvermoeiden ijver behandelen en, door hunne naauwkeurige *diagnoſis*, den aard der ziekte aan het ziekbed weten op te ſporen en zonder zich, uit volgzucht, aan het een of ander ſystema te houden, of met een zeker geliefkoosd geneesplan bezield te zijn, den zieken en van hem naast God alles verlangenden mensch, dat gene raden en voorſchrijven, wat zijn lijdend geſtel vereischt; — daar zijn er echter ook onder de Medicinae Doctores, die alleen belang ſtellen in hunne patienten, omdat zij goed betalen; of die met zoo ſterke eerzucht bezield zijn, dat zij de handelingen van ieder hunner medekunstgenooten, hetzij Geneesheer of Heelmeester, verwerpen en misprijzen; die aan het ziekbed komen en zonder de *historia morbi* van den ſoms tot hiertoe over den lijder gepractiſeerd hebbenden Geneesheer of Heelmeester, te onderzoeken, dadelijk gereed zijn met recepten voor te ſchrijven of hunne geliefkoosde *routine* te volgen; ſomtijds heeft zulk een naderhand nog den

tijd

tijd, om zijn geneesplan te veranderen, ſoms is het te laat, ten koſte van de gezondheid des lijders of van den goeden naam des Geneesheers of Heelmeesters, die tot hiertoe de zaak welligt naar behooren behandelde. Door zoodanige handelwijze, wordt niet zelden een Geneeskundige ten platten lande afgeſchrikt, om een' Stads Doctor bij zijne patienten in conſult te vragen.

Dat de Apothekers in ſommige ſteden zoo drok practiſeren, is meestal de ſchuld der Doctoren, die hunne patienten ſomtijds met hunne viſites, wanneer zij eens begonnen zijn, zoodanig overladen, dat de zich ligt ongeſteld bevindende lijder liever eerst een huismiddeltje of iets van den Apotheker gebruikt: terwijl andere Geneeskundigen, ſoms zelfs wel eens voor hun gemak, den Apotheker gebruiken, om een' patient te gaan bezoeken.

Ongeoorloofd is het nog in de ſteden, waar Profeſſoren in de Chemie, Ontleedkunde, Chirurgie, Verloskunde etc. geplaatst zijn, dat deze zoo ſterk zich op de dagelijkſche practijk toeleggen; zij nemen een patent en ſtellen zich gelijk met de practiſerende artſen; en het publiek toch het liefst nog een' Profeſſor verlangende, neemt al ſpoedig de toevlugt tot denzelven, terwijl een ervaren arts niet zelden bij een' Profeſſor moet achterſtaan, die, hoezeer buitengemeen geſchikt voor het onderwijzen in een der gemelde vakken, echter aan het ziekbed dikwijls niet boven den eerſten te verkiezen is. Indien deze zich niet zoo ſterk op de practijk toelegden en alleen als conſulenten handelden, zouden hunne leerlingen van hen meer nut kunnen hebben; terwijl de Doctor, zoowel als de Profeſſor, meer naar waarde, zoude geacht worden.

Er is zooveel verkeerds in de wereld, welke wij bewonen en van welke wij een gedeelte uitmaken, dat het al een wonder zou wezen, als er niets verkeerds ook in het vak der Geneeskunde gevonden werd. Wie zal al het kromme regt maken; wie alle verkeerdheden uit den weg ruimen; wie alle misbruiken tot de Geneeskunst betrekkelijk wegnemen en de kwakzalverij, zoowel in dit vak als in alle andere vakken, vernietigen?

De Provinciale Commisſien, welke door onzen geliefden Koning worden ondersteund, hebben het regt, om al, wat zij onbetamelijk en ſlecht vinden, uit te

roeijen, alles, wat tot het geneeskundige betrekking heeft, te onderzoeken, zooveel mogelijk in het goede te voorzien en het kwade te ſtraffen. Derzelver leden zijn echter ook al wederom niet volmaakt, zoodat zij niet altijd en in alles hunnen pligt volmaakt zullen vervullen. Echter, de tot dien belangrijken post meest geſchikte mannen worden door Zijne Majesteit aangeſteld en men kan derhalve niet van hen vooronderſtellen, dat zij zich zooverre kunnen te buiten gaan, dat zij, om de gelden der examens, gemakkelijk zouden overhellen, om, wie het ook zij, aan te nemen, of, met andere woorden, dat zij met geld zouden kunnen worden omgekocht. Ik voor mij, en zeker ook meer anderen, vind het voorſtel van den Heer de Kirckhoff, om de Leden der Geneeskundige Commisſie eene bepaalde bezolding te geven, voor hen zeer vernederend; terwijl het voor onzen vaderlijken Vorst niet aangenaam kan zijn, te moeten vooronderſtellen, dat een zoodanige maatregel noodzakelijk zoude zijn.

Van eene groote nuttigheid zou het, dunkt mij, wezen, wanneer, na een goed afgelegd examen, hetzij voor eene Univerſiteit of Provinciale Commisſie, zoodanig Geneeskundige, onder zekere bepalingen, tot de algemeene Geneeskundige practijk werd toegelaten, alleen onder eenen titel van Geneesmeester. Dat zij nu eenige jaren, onder naauwkeurig toezigt der Geneeskundige Commisſie, de burgerpractijk uitoefenden en zij, die door hunne welgeſlaagde handelingen, zoowel aan het ziekbed, als bij het der Commisſie in te zenden verſlag van zieken, blijken gaven van alle geſchiktheid na verloop van eenige jaren, naar waarde, met den eernaam van *Doctor Medicinae* enz. vereerd werden. — Menigeen, die van de Academie komt en den naam van *Medicinae Doctor* voert, legt zich nu maar toe om geld te winnen, zonder zijn' geest met meerdere kundigheden te verrijken of dat, wat hij geleerd heeft, te onderhouden. Anderen hebben een goed examen afgelegd, maar, hun gebrekkig gezond oordeel en verſtand of geene genoegzame geſchiktheid bij het ziekbed, doet hen ongelukkig zijn in het genezen van ziekten; terwijl menigeen door zijne *intrigues* den eervollen naam van Doctor onwaardig is.

Onregtmatig is het, dat een Plattenlands Heelmeester, die, in de vakken, tot de Geneeskunst behoo-

ren-

rende, door ervaren mannen is onderwezen, zich met ijver in het beſtuderen en onderzoeken dier zaken heeft toegelegd en na verloop van eenige jaren in goed vertrouwen en met het beste gevolg, de Geneeskunst heeft behandeld, de ziekten zoo als zij zijn, heeft leeren zien en overeenkomſtig derzelver aard en de vereischten van den lijder behandelen; — onregtmatig is het, dat zoo iemand doorgaans minder wordt geacht, dan hij, die naauwelijks zijne Academiſche loopbaan, hoe die dan ook moge geweest zijn (*) volbragt heeft, geëxamineerd is en zijne disſertatie met zijne *concedo's* heeft gedefendeerd, — of als Medicinae Doctor in de Maatſchappij verſchijnt en zich met eenen hoogmoed voordoet, als ware hij de wijsheid zelve en ter herſtelling van alle ziekten in ſtaat. Voor deze verkeerdheid moest gezorgd worden en daartoe zou bovengemelde maatregel zeker niet ongeſchikt zijn.

Alles in een' volmaakten ſtaat te willen brengen, zou, zoowel in de Geneeskunde als in andere vakken, eene dwaze onderneming zijn. Gelukkig genoeg, dat ons land onder het beſtuur is van eenen Vorst, die in alles het goede ten doel heeft!

> Gelukkig zij, wier onbeneveld hoofd zich boven de vooroordeelen van eeuw, leeftijd en ſchool verheffen kan, en die, vrij van de kluisters van gezag en ſtelſel, de verdienſten der ouden zoowel, als die der nieuweren erkennende, aan iedere methode zijnen tijd en zijne plaats weten te geven.
>
> C. Pruys van der Hoeven, Geneesk. Bijdragen 2e. Deel 1ſte Stuk bl. 61.

(*) Wie kent niet de geringe vlijt in het opkomen van den kant van vele leerlingen, die dikwijls de leſſen verzuimen enz. zie *Algem. Konst- en Letterbode.* 1828 bl. 312.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

GEDICHTEN. Nederlandſche Legenden in rijm gebragt door Mr. J. VAN LENNEP, Amſt. 1828. gr. 8vo.

Na de lezing van de door menigeen ſcherp beoordeelde Academiſche Idyllen van den Heer van Lennep, zeide een bevoegd beoordeelaar, dat de Schrijver, dus voortgaande, een van Nederlands grootſte dichters zou worden; en

na de lezing der Nederlandſche Legenden zal de waarheid dezer voorſpelling ook wel door het beſchaafd publiek worden erkend. Om eenige der gronden te toonen, waarop dit zijn gevoelen rust, wil de ſteller van deze regels, die geen kunstregter en ſlechts een erkentelijk lezer is, de beknopte mededeeling beproeven van 't geen hem in de eerſte der twee Legenden, in *het Huis ter Leede*, het meest heeft getroffen.

Een jeugdig ridder, Adelaert, zoon van den Heer van Jaarsveld, uit de kruistogten teruggekeerd, wil zijne zuster Adelheide, echtgenoote van den Heer van Lederdam, aan wien zij door haren vader uit dankbaarheid uitgehuwelijkt was, op het Huis ter Leede bezoeken. Bij het vallen van den avond verneemt hij in de omſtreken van het ſlot, dat niemand de plaats naderen durft, omdat de Heer van Lederdam en zijn kasteel onder den vreesſelijken invloed van den Boozen is geraakt. Onvervaard door het holle van den nacht jaagt de edele jongeling vooruit, vindt werkelijk het helgeſpuis bijeen; eischt zijne zuster, plaatst zich met haar op het paard. Het trouwe dier had op het ſlot betooverd voeder gegeten; *doervoed van het helsch banket*, rent het, rent het zonder ophouden voort; en den volgenden ochtend, midden onder de zoete mijmeringen over eene aanſtaande vereeniging met zijn kroost, is de oude vader getuige van het opvisſchen van Adelaert en Adelheide uit de rivier. Het Huis ter Leede, alleen om de godvruchtige Burchtvrouw geſpaard, wordt door de magt des Boozen vernield.

Zoodanige vertelling, wonderbaar en ſchrikverwekkend, is uit haren aard zeer geſchikt om de aandacht te boeijen; maar veel meer nog, wanneer wij door het aanſchouwelijke der voordragt, op het tooneel en in het midden der gebeurtenisſen worden geplaatst. Den moedigen kruisſoldaat en den ontſtelden grijsaard, wien hij den weg vraagt, ziet men zamen in geſprek; men treedt het akelig ſlot in:

Omringd van grijnzende aangezichten,
Omglansd met roode flikkerlichten,
Zat hier de ſchandvlek van zijn' ſtam,
De Heer van Lederdam.

men hoort het angstig geroep:

„ Bedaar mijn ros!.. Bedwing... bepaal
Uw draf... te woest... te ſnel!"
De klepper let niet op die taal,
En hijgend klinkt ten tweedemaal
Het vruchteloos bevel.

Doch verbeelding en beſchrijvende poezij moge, ſchoon welligt niet tot die hoogte, het eigendom zijn ook des middelmatigen Dichters; doch hier is meer: hier is de Dichterlij-

lijke uitdrukking van het echte gevoel. Dat gevoel ſpreekt in den ganſchen aanleg en toon van het Gedicht; in woorden en klanken; ook in de gepastheid der versmaten kan het niet worden miskend. Met ſikſche trekken wordt de gewaarwording beſchreven, die elk een ondervindt bij het naderen van den raadſelachtigen Heer van Lederdam;

Was 't bruilofts-feestlied aangeheven,
Het zweeg zooras men hem vernam:
De bruid begon van angst te beven,
. . . . . .
De moeder voelde, wen zij treurde
Om 't kindje, dat haar 't lot ontſcheurde,
Hoe, op zijn komst en ſtraffen blik
Haar droefheid wegkromp voor den ſchrik.

Heerlijk is de beſchrijving der voor 's menſchen lijden onaandoenlijke, altijd zich zelve gelijk blijvende, Natuur:

Weêr komt een nieuwe dag den mensch, bij 't zorgverlengen,
Niet nader bij zijn' wensch, maar bij zijn einde brengen.

Verteederend het hechten van den Dichter op de lagchende tooneelen, die de ſtraks deerniswaardige vader zich vormt:

Hoe kalm, hoe lieflijk zal zijn leven grafwaarts loopen:
De tijd zal ongemerkt zijn leste krachten ſloopen.

Wij vinden hier overal niet ſlechts die eigenſchappen, waardoor de jeugd des grooten Dichters gekenteekend wordt; maar ook dat ongedwongen heerſchen over de taal, het rijm en de maat, waartoe, zoo al niet gevorderde jaren, althans langdurige oefening ſchijnt te worden vereischt. Bovenal verwondere men zich over de eenvoudigheid en ſpaarzaamheid, waarmeê de ſchoonheden aangebragt zijn; men verwondere zich daarover bovenal, omdat zulks behoort tot die heoge volkomenheid der kunst, welke gewoonlijk eerst dan wordt bereikt, wanneer de weelderigheid der jeugdige talenten voor de bezadigdheid des mannelijken leeftijds plaats heeft gemaakt. Vrees en ſchrik zou een ander uit het hart van Adelaert geheel hebben verbannen; hier worden in den held de trekken bewaard van den mensch;

Hij vaagde, huiv'rig, 't bange zweet
Van 't rimplend voorhoofd af.
. . . . .
Hij poosde, en kneep met kracht de teugels.
Een twijfling gleed zijn ziel voorbij.

Een ander zou de beklagenswaardige Adelheide door droefheid geheel misvormd hebben geteekend: hier is het:

Nog prijkte, ja, op de elpen kone
De blos der ſchoonheid als weleer;
Maar 't lieflijk lagchje was niet meer.

Velen zouden zich in beelden uitgeput hebben bij het noodlottig einde der verteiling; in het verzwijgen toont zich hier de fijnheid van het gevoel. Trouwens het ſpoedig afſterven van den ouden vader kon wel niet beter uitgedrukt worden dan in dien eenvoudigen, zachte weemoedigheid ademenden regel:

Ach! hoe had hij kunnen leven, zonder kindr'en, zonder troost?

en, als de grijze man de lijken zijner beide kinderen herkent, dan weegt de fraaiſte beſchrijving niet op tegen het ook eenvoudige, maar hartdoordringende vers:

Rampzalig Vader! ach! gij hebt uw kinders weêr!

Nog een voorbeeld van die eenvoudige ſchoonheid van uitdrukking levert het gebed van Adelheide voor haren echtgenoot op

Een derde was haar hart nog nader...
Ach! bad zij ook voor hem?

Nergens onvoegzame ſieraden, of gezochte toeſpelingen of vreemdklinkende woorden; nergens vertooning van niet te pas komende kennis. Van zelve vloeit alles uit het onderwerp voort, en, bij al het verhevene der poëzij, wordt de naïviteit des Legende-dichters niet vruchteloos gezocht:

En naast hem, zat Hij neder, wien
Ik nimmer, nimmer wensch te zien.

. . . . .

Was Zarpaths wonder hier geſchied,
Wij weten, maar ontkennen 't niet.

Overal weet de Heer van Lennep zich in de tijden te verplaatſen, waaruit de vertelling is ontleend. Dit blijkt uit de ſchilderachtige *details*, uit de meeningen en bijgeloovige denkbeelden der handelende perſonen; uit het gedrag van den belangwekkenden Adelaert en deszelfs edele en regt ridderlijke gevoelens. Daarvan moge, wanneer men het redden van Adelheide als een *onvolvoerbaar waagſtuk* beſchouwt, zijn uitroep ten voorbeelde verſtrekken:

Wat vraagt gij, oude! wie zal 't pogen?
Ik zal 't volbrengen, ik!.....
Des Satans macht zal hem niet baten,
En ik trotſeer zijn list.

Dit is de taal van alle helden, en ook van hen, die geene ware helden zijn; het bijgevoegde is de kenſchetſende trek van den echten ridder, van den echten held;

Gods bijſtand zal mij niet verlaten,
Die nooit mij heeft gemist.

Heer-

Heerlijk is de gave der poezij, heerlijk vooral, als de lier aan Godsdienst en Vaderland is gewijd. De Schrijver *poogde alleen de zeden en gebruiken van ons voorgeſlacht op eene behagelijker wijze voor te ſtellen, dan tot nu toe geſchied is.* Hij heeft meer, dan zijn oogmerk was, gedaan; hij heeft onze Letterkunde verrijkt met een uitmuntend voortbrengſel van Dichterlijk genie. Doch ook het voorgeſtelde doel was waardig om er naar te ſtreven, en het voorbeeld van den Dichter is waardig te worden gevolgd. Als de Dichtkunst offers aan de Historie van het Vaderland brengt, zal ze dubbeld worden beloond; omdat die Historie onuitputtelijke ſchatten voor gevoel en verbeelding bevat, en dewijl men al ſpoedig de heilzame vruchten zou aanſchouwen dezer medewerking, om de belangſtelling van het algemeen voor deszelfs geſchiedenis te wekken. Zoo zouden Poëzij en Proza op onderſcheidene wijzen kunnen ſtreven tot één en hetzelfde edele doel: om de Hollandſche Natie meer en meer bekend te maken met hetgeen zij was, en aldus meer en meer te doen gevoelen, wat zij nog wezen en worden kan.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

HAARLEM. Met de mededeeling van het *Overzigt der Weêrgeſteldheid van* 1828, ons in onderſtaanden brief ter hand gekomen, vertrouwen wij die onzer Lezers te verpligten, welke, bij de intrede van een nieuw Jaar nog gaarne een' blik rugwaarts ſlaan.

Mijn Heer!

Ik heb, als in vorige jaren, de Weêrsgeſteldheid dagelijks in 1828 waargenomen, en wil u den uitſlag dezer waarnemingen, hoezeer voor de eigenlijk gezegde *Meteorologie* min belangrijk, niet onthouden; maar laat u geheel de handen vrij, om daarvan voor den *Bode* al dan geen gebruik te maken.

De maand *Januarij* begon, zoo als December van 1827 eindigde, zacht, en leverde in de eerſte week, ſchoon regen en wind niet ontbraken, een' enkelen mooijen dag en meer dan één bijzonder helderen ſterrenhemel op; na dezelve volgde ſneeuw met matige vorst, die door een paar zachte dagen vervangen werd, maar plotſeling weder inviel, zoodat tuſſchen den Thermometerſtand van den 14 en 15den een verſchil van 20° werd waargenomen, teekenende dezelve op den eerſten dag 44°, op den tweeden 24°, beide des mid-

dags

dags. Deze vorst hield flechts drie dagen aan, waarbij de Thermometer des morgens het laagst op 18° door mij werd waargenomen; en de laatfte helft dezer maand was niet alleen zeer zacht, maar, in weêrwille van mistige, winderige en regenachtige, telde men ook eenige fraaije dagen en heldere nachten; rijzende de Thermometer op den middag dikwijls tot boven de 48°.

De Winter had ons echter nog niet verlaten; naauwelijks was de eerfte week van *Februarij* voorbij, of dezelve hervatte zich en hield bijna veertien dagen aan. Deze vorst, van vrij wat fneeuw vergezeld gaande, was flechts een paar dagen wat ftrenger; (ik nam den 12den 's morgens den Thermometer op 16° waar) maar de Hiacinten deels reeds ontdekt en een eind boven den grond zijnde, veroorzaakte deze vorst hier en daar fchade bij de Bloemenkweekers en Bloemisten. Opmerkelijk was de vrij hooge Barometerftand, welke in de laatfte week dezer maand in deze gewesten werd waargenomen, terwijl dezelve in onze Zuidelijke Provincien te gelijker tijd niet alleen ongemeen laag ftond, maar ook fchokken van Aardbeving (te weten den 23ften) daar gevoeld zijn, waarvan in dit Weekblad en de Nieuwpapieren melding is gemaakt. Nog vóór het einde der maand, was de vaart weder open, terwijl de Thermometer boven de 50° op den middag rees. Op den laatften dag derzelve, zag ik reeds Kwikftaartjes; — en fchoon, bij groote windftilte, mist en regen elkander veel afwisfelden, fchonk Februarij enkele zeer heldere mooije dagen.

Maart, hoezeer van dezen kant niet in den besten naam hier te lande ftaande, deed voor Februarij hierin niet onder; en fchoon ftormvlagen, fneeuw-, regen- en hagelbuijen de fraaije dagen afwisfelden, mogt deze maand te regt minder buijig dan gewoonlijk heeten, en behalve eenig nachtrijpen geheel bevrijd van vorst. Tusfchen den 21ften en 22ften, bij lagen Barometer, zag men het hieromftreeks ook weêrlichten; doch viel 'er in de provincie Zeeland eene zware donderbui, gelijk mede in fommige onzer zuidelijke gewesten, alwaar men tevens een' nieuwen fchok van Aardbeving waarnam, welke echter geen fchade veroorzaakte; een paar dagen later barstte ook een onweêr in den Tielerwaard los en trof den kerktoren te Kerk-Avezaath, gaande van hagel en fneeuw vergezeld; daar donderbuijen omtrent dezen tijd van het jaar in ons land minder algemeen zijn, achtte ik dit opteekenenswaardig; in de laatste helft dier maand, ftond des middags de Thermometer tot bij en over de 50°, en in de laatste week was de groeijenskracht bijzonder fterk.

Aprils aanvang was zeer buijig, ja nachtvorst ging van fneeuw vergezeld, zoodat het rijmpje bewaarheid werd:

„ Aprilletje zoet
Gaf wel eens een' witten hoed!"

Na

Na de eerſte week echter, wisſelden regenachtig en mooi weder elkander zoo af, dat deze maand regt groeizaam mogt heeten, vooral in het laatst derzelve, nadat, zoo als men gewoon is te zeggen, de dampkring door ſtorm- en windvlagen (en ook eene enkele donderbui) ſchoon gewaaid was. Nog vóór dat de laatſte week begon, hoorde ik de Nachtegalen zingen en de Kikvorschen kwaken; en dezelve was nog niet, onder het genot van heerlijke avondſtonden, geheel geëindigd, toen het meest geboomte reeds met groen verſierd was, zoodat men te regt kon zeggen een' groenen Mei te hebben; waarnaar wel ſteeds reikhalzend hier wordt uitgezien, maar welke niet altijd volgt.

In *Mei* ſtond dus het geboomte in blad, welke maand zich voorts door gematigd weder en vele noordelijke winden kenmerkte. Slechts eene enkele maal klom de Therm. tot 70 en 71°. Intuſchen ſcheen zich het geboomte, gelijk ook vele gewasſen, bij deze weêrsgeſteldheid wel te bevinden, terwijl het gras zeer goed ſtond. In de eerſte helft rijpte het eenige nachten op de vlakte, maar eigenlijk gezegde nachtvorſten heb ik niet waargenomen, en ſlechts éene donderbui.

De Zomermaand of *Junij* onderſcheidde zich door veel wind — ja enkele ſtormvlagen; den 6den onder andere veroorzaakte ſtorm in en om Nijmegen, niet alleen aan boomen, maar ook aan gebouwen veel ſchade. In het begin was zij ook koel, maar van het midden der maand af begon de zomerwarmte, daar ik den Thermometer op den middag meestal boven de 70° en een enkele maal tot 78 zag rijzen. Men heeft opgemerkt, dat de wind dikwijls noordoostelijk was, en hoezeer men in de laatſte dagen derzelve over droogte begon te klagen, begunstigde deze juist den hooibouw, welke aanvankelijk gewenscht uitviel. In weêrwil der winderigheid, telde Junij onderſcheiden ſchoone dagen en heerlijke avondſtonden; in een' derzelve (den 25ſten) hoorde ik den nachtegaal *nog* zingen; ook was in de laatſte dagen de heldere blaauwheid der lucht opmerkelijk.

Julij's begin was zeer warm; tot 84° rees den 4den de Thermometer, maar na gevallen donderbuijen, werd de hitte zeer gematigd, en had men genoegzaam dagelijks regen en daaronder zeer zware buijen, welke ſlechts weinig door zonneſchijn werden afgewisſeld; de wind was veelal zuidelijk en westelijk, en de Barometer ſcheen bijna pal op gelijke hoogte te ſtaan. Deze geweldige ſtortregens, ſomwijlen van donder verzeld gaande, deden voor een' mingunstigen oogst duchten; het houtgewas groeide intuſschen doorgaans zeer goed; hier en daar nam men eene ſterke en ongewone zwelling der rivieren waar. Offchoon het in noordelijk Duitschland ook dagelijks ſterk regende in deze maand, trof naar het ſcheen, die overmaat van vocht bijzonder ons rijk.

In

In *Augustus* hield dit regenachtig weder aan; vooral dikwijls des nachts vielen er zoo zware ſtortregens, met donderbuijen en windvlagen gepaard, dat vele zich het jaar 1816 onwillekeurig herinnerden, en de gevolgen, die dat natte jaar had, tevens gratis voorſpelden. Evenwel, gelijk de meeste vergelijkingen, ging deze gelukkig in één opzigt mank, te weten, dat *toen* de zon bijna niet gezien werd, en *nu* aangename en verkwikkelijke zonneſchijn de harde buijen telkens afwisſelde. De laatſte week was dan ook minder regenachtig; planten en gewasſen, tierden, vooral op onze hooge gronden, wel, en de duin-aardappelen ſchenen veel te beloven. Naar het mij voorkwam, waren er veel minder vliegen dan gewoonlijk. Behalve in het eerſte begin en op het einde der maand bereikte de Thermometer ſlechts een enkele maal 70°.

Het aanhoudend ſchoon en warm weder in *September* vergoedde het min aangename der twee vorige. Zij die voor hunne waarnemingen een' helderen ſterrehemel behoeven, konden, ſtaande dezelve, daarvan dikwijls gebruik maken. Een en andermaal ſlechts werd de lucht door eene donderbui verkoeld, en het aardrijk door regen verkwikt. Dikwijls ſtond de Thermometer op 70° en daarboven, ja op den 26ſten klom hij tot 74°. Het groeijend rijk tierde dan ook welig en de boomvruchten rijpten zeer goed. De gedurige Oostenwinden bevorderden zeer de afleiding der rivieren, die gedurende den zomer dikwerf ongemeen hoog opgezwollen waren.

Dit aangenaam Herfstweder bleef ook meerendeels in *October* aanhouden, ofſchoon hetzelve in het laatſte der eerſte week door zeer buijig met donder vergezeld werd afgebroken. Deze maand leverde nog meer herfstvruchten op, dan men, uit hoofde van het veelal ongunstig zomerweder, verwachten kon; evenwel de aardappèlenoogst, inzonderheid in de duinen, hoezeer zij daar veel regen behoeven, viel tegen, naardien het te overvloedige regenwater te veel naar de dalen heen zakte, waarin men ze ook veel poot.

Zoo aangenaam en zacht begon ook *November*; den 3den dansten de muggen, den 5den ſtond het geboomte nog in bonten herfstdos, ook bloeiden nog ſommige dahlia's, en bragt men mij nog aardbezien; — tusſchen den 6 en 7den hadden wij vrij ſterke nachtvorsten, en dooide het over dag niet, en viel er een nacht later overvloedige ſneeuw, waar alles meê bedekt was, 't geen, daar de boomen nog in blad ſtonden, een vreemd ſchouwſpe lopleverde. 't Was inderdaad of men in den Winter op eens verplaatst was. Drie dagen later evenwel ſloeg het weder om, en bleef het tot het einde der maand zoo zacht, dat goudsbloemen, violieren, primula veris en Tusſilago fragrans, die de vorst niets ſcheen gedeerd te hebben, nog in bloei waren. Deze maand leverde intusſchen nog verſcheiden zeer fraaije dagen op, zich onderſcheidende door weinig wind en geheel geen' ſtorm, anders in de Slagtmaand hier te lande gewone verſchijnſelen. Sedert het midden der

maand,

maand, bleef de ſtand des Thermometers al vrij gelijkmatig (klimmende op den middag meest tot boven de 50, enkel tot 56°), terwijl in dien van den Barometer ook weinig verandering werd beſpeurd. Dit ſtaartje van den Herfst ſtaafde dus wederom, dat in dit jaargetijde het weder hierover het algemeen gunſtiger is, dan 't geen ons de Lente meestal aanbiedt.

Beſtendig en zacht was ook het weder in *Wintermaand*. Slechts enkele malen rijpte het des nachts; de wind was veeltijds zuidelijk; doch zelf de oostelijke bragten geen vorst aan. De bloemen, die zich in het laatst der vorige maand nog vertoonden, bloeiden nog in deze (*). Onderſcheiden vogels, die ons anders door ſneeuw en vorst verlaten, bleven ons gezelſchap houden; dikwijls hoorde men nog het Roodborstje zingen en de Lijsters fluiten. Het gras, hier en daar met madeliefjes doormengd, ſtond nog frisch en het vee had de weiden nog niet geheel verlaten. Intusſchen bleven wij niet geheel van ſtorm en ſtormachtig weder verſchoond en gevoelde men in onze zuidelijke Provincien weder een' ſchok van Aardbeving, die zich tot aan den Rhijn ſchijnt uitgeſtrekt te hebben, ja men was 'er zelfs niet vreemd van, dat de ongemeene laagte der Trave bij Lubeck, ten zelfden tijde waargenomen, mede hieraan was toe te ſchrijven.

De ſlotſom mijner waarnemingen over het ſchrikkeljaar 1828, is dus, een zachte *Voor-*, maar eenigzins ſtrenge *Nawinter*, eene voordeelige *Lente*, een natte *Zomer* en een fraaije *Herfst*. In hoeverre de laatſte herſteld heeft, vooral omtrent den graanoogst, wat de zomer ſchijnt bedorven te hebben, kan ik niet beſlisſen; maar dit is zeker, dat men een deel der rijzing van de graanprijzen hebbe af te ſchrijven op den ſpeculatiegeest, die gaarne dien weg op wilde; daar lang vóór men nog weten konde, hoe de oogst zou uitvallen, dit verſchijnſel aan onze markten reeds plaats had. Nu de uitſlag zal zulks best uitmaken; waar overvloed is, kan kunſtenarij noch ſpeculatie op den duur de prijzen hoog houden; — en, hoezeer ik gaarne den landman eene evenredige belooning aan zijn' arbeid gun, moet ik die uitkomst gunstig wenſchen voor zoovelen onzer Landgenooten, voor wie, bij klimmende duurte, het voedzaam brood geheel onverkrijgbaar zou worden

In allen gevalle hopende, dat het jaar 1829, dat wij nu zijn ingetreden, vruchtbaar en voordeelig moge wezen voor onderſcheiden ſtanden en rangen, zoo blijf ik met hoogachting, als altijd

Uw beſtendige Lezer

den 6 Januarij 1829. B.

(*) Als eene zeldzaamheid, welke wij hier niet ongepast vinden te vermelden, werd ons medegedeeld, dat alhier zeer mooije *Anemonen*, onder *Overveen*, in de open lucht gereeld, den 10den December *bloeiden*. Red.

Digitized by Google

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

1829. Jan.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
7	30. 0	34	N. O.	betrokken, in den voormiddag een weinig ſneeuw.
	29. 9½	35	N. O. t. N.	
	29. 9	31½	N. O.	
8	29. 9	31½	N. N. O.	betrokk., dampig in den voormiddag iets ſtofregenachtig.
	29. 8½	33½	N. O. t. N.	
	29. 8	33	N. O.	
9	29. 7	35	N. N. O.	betrokken, mistig, in den voormiddag een weinig ſneeuw.
	29. 6½	36	N. t. O.	
	29. 6½	30	O. N. O.	
10	29. 7	28½	O. Z. O.	voormiddag bewolkt, namdd. helder, 's avonds betrokken.
	29. 7½	28½	Z. O.	
	29. 8	28½	O. Z. O.	
11	29. 8½	30	O. Z. O.	betrokken, iets dampig. 's avonds windrig.
	29 0½	33	——	
	30. 0½	28	O. t. Z.	
12	30. 0½	25	O. t. N.	betrokken, zeer windrig, 's avonds bewolkt.
	30. 0½	27½	O. N. O.	
	30. 0½	26	O. t N.	
13	30. 0½	28	N. O. t. O.	betrokken.
	30. 0½	30	N. O.	
	30. 0½	30	N. O. t. N.	

BEKENDMAKINGEN.

††† B. BRUINS en T. B. GROEBE, Boekverkoopers te Delft en te Amſterdam, hebben uitgegeven en alom verzonden:

I. *Ernſtige beſchouwing en beoordeeling van* P. VREEDE'S, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid; ten betoge van het misleidende en gevaarlijke van de daarin voorgedragene ſtellingen*, door A. ELINK STERK Jr.

II. HET TURKSCHE RIJK, *Aardrijks- en Staatkundig beſchouwd*, door EEN NEDERLANDER.

III. DE SPREUKEN VAN SALOMO *voor de Jeugd, opgehelderd met voorbeelden uit de gewijde en ongewijde Geſchiedenis en het dagelijksch leven*, door N. SWART, Predikant te Amſterdam. Zeer geſchikt tot een Nieuwjaars-Geſchenk.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 4. *Vrijdag den 23ſten Januarij.*

BERIGTEN.

GOTTINGEN. Op den 8ſten November ll., vierde de Koninklijke Maatſchappij van Wetenſchappen alhier haar zeven en zeventigſte Jaarfeest, met eene plegtige Vergadering, waarin de Hofraad CONRADI eene voorlezing hield: *de bronchitidis historia et diagnosi.* Daarna deed de Opper-Medicinaalraad BLUMENBACH, verſlag van het voorgevallene ſedert de laatst gehouden Vergadering, waaruit bleek, dat het Directeurſchap van den Hofraad MAYER op den Hofraad TYCHSEN, voor het volgend jaar, was overgegaan, en dat de Maatſchappij, behalve het zwaar verlies der Leden VON BOUTERWECK en SARTORIUS, aan welker gedachtenis zij eene afzonderlijk daartoe beſtemde bijeenkomst gewijd had, nog drie Buitenleden moest betreuren, te weten: de Hn. C P. THUNBERG, Prof. te Upſal, JOSEPH PLANTA, eerſte Bibliothekaris aan het Britſche Muſeum en ALBR. THAER, K. Pr. Geh. Opper-Regeringsraad te Möglin; alsmede hare Correspondenten de Hn. Dr. F. J. GALL, Practiſerend Arts te Parijs, WASIL. MICHAILOW SEWERGIN, Prof. in de

Mineralogie te St. Petersburg, en vroeger reeds JOH. BRUCE, Historieſchrijver van de O. I. Comp. te Londen, en A. C. J. DE VIVERE, te Rome.

Op de Hoofdprijsvraag uit de Wiskundige Klaſſe, over „het ontwerpen van eene Sterfelijkheids-Tabel, ſedert den aanvang van de tegenwoordige eeuw", ontving de Maatſchappij ſlechts één, wel op zich zelf zeer belangrijk, ſtuk, maar dat niet in aanmerking kon komen ter bekrooning, daar de Schrijver, volmaakt tegen de uitdrukkelijke wetten van ons, gelijk ook van andere prijsvragen opgevende Genootſchappen, zich voorloopig en herhaalde malen zelf genoemd heeft.

Op de Huishoudkundige Prijsvraag over de wijze van Natuurlijke en Kunstſchaapsweiden het best aan te leggen of te verbeteren, was ook ſlechts één antwoord ingekomen, dat echter in meer dan een opzigt onvoldoende werd gekeurd.

Herinnerd werden de volgende Hoofd-Prijsvragen: tegen November 1829, die van de Geſchied- Taalkundige Klaſſe: eene Geſchiedkundige voorſtelling der Tijdrekenkundige ſtelſelen, die de Grieken van de tijden der Logographen tot op EUSEBIUS, bovenal de Alexandrijnſche Geleerden ontworpen hebben (*); tegen November 1830, die uit de Natuurkundige Klaſſe over CIVIALE's Methode der Lithotritie en in welke gevallen deze of de Steenſnijding de voorkeur verdient (†). Als Nieuwe Prijsvraag werd, tegen November 1831, door de Wiskundige Klaſſe opgegeven:

Quaeritur adhuc in astronomia practica modus determinandi aciem lucis corporum coelestium, siquidem methodi hactenus eo scopo propositae parum ei satisfecerunt.

Cum vero non uno respectu utilissimum foret diversas gradationes lucis ſtellarum et mutationes cui obnoxia est, certo et facile dijudicandi, —

Desiderat R. S. nova curatis explicationibus illustrata consilia ad tales principiis photometricis nixos ap-

(*) Zie deze in haar geheel, *Algem. Konst- en Letterb.* 1827 D. I. bl. 34.

(†) Zie haar volledig, *Algem. Konst- en Letterb.* 1828. D. I. bl. 19.

Digitized by Google

apparatus, quorum ope diversi gradus luminis fixarum certo, convenienter et faciliter dijudicari et determinari possint, ita ut ex plena expositione observationum et quae exin sequuntur consectariorum in stellis diversae magnitudinis demonstratorum, certum in istis apparatibus dignoscere et dijudicare liceat. d. i. In de beoefenende Sterrekunde ontbreekt het nog altijd aan een middel tot zekere bepaling van de ſterkte des lichts der hemelligchamen, en de vroeger, tot dit oogmerk aan het licht gebragte, toeſtellen hebben in 't gebruik daaraan niet voldaan.

Daar het evenwel van veelvuldig en groot nut zijn zou, de verſchillende graden van het Sterrenlicht en de daarin plaats hebbende veranderingen, zeker en gemakkelijk te kunnen beoordeelen; zoo wenscht de Koninklijke Maatſchappij: Nieuwe door volledige beſchrijvingen opgehelderde voorſtellen, om zulke op Photometriſche grondbeginſelen rustende toeſtellen te verkrijgen, waardoor de verſchillende graden van licht der vaste ſterren met zekerheid, gelijkmatigheid en gemak kunnen worden beoordeeld en vastgeſteld, en welker dienſten uit eene uitvoerige voorſtelling der uitkomſten, die bij hun gebruik op ſterren van de verſchillendſte grootte verkregen zijn, zich erkennen en beoordeelen laten.

De prijs voor ééne dezer Hoofdvragen, beſtaat in *vijftig dukaten*, *wordende de Verhandelingen*, die naar dezelve dingen, vóór het einde van September, der bij elk genoemde jaren, vrachtvrij verwacht.

Ook werden herinnerd de volgende Huishoudkundige Prijsvragen: tegen Julij 1829, die over de beenderbemesting; tegen November 1829, die over de gebreken van den Vlasbouw in Noord-Duitschland; tegen Julij 1830, die over de inrigting der Polytechniſche Inſtituten, Ambachts- en Handwerksſcholen; terwijl eindelijk tegen November 1830 op nieuw werd opgegeven die over den aanbouw en verbetering der Natuurlijke en Kunſtſchaapsweiden, welke onbekroond gebleven is (*).

Twaalf Dukaten is de prijs voor de beſte beant-

woor-

(*) Zie alle deze Huishoudkundige Prijsvragen vroeger in haar geheel.

woording van ieder dezer vragen uitgeloofd, wordende de ſtukken ter mededinging verwacht vóór het einde van Mei of September der bij ieder genoemde jaren.

AMSTERDAM *den 13den Januarij.* Heden overleed alhier in den ouderdom van 54 jaren de bekende Nederlandſche Dichter BAREND KLIJN Bz., die, hoewel zich door geene ſtoute vlugt onderſcheidende, van wege vele zoetvloeijende en leerzame uitvloeiſels van zijn dichttalent, onder de bevallige Zededichters op den Nederlandſchen Zangberg met regt altijd zal geteld worden. Men kent van hem drie deelen *Gedichten*, waarvan het laatſte eerst in 1828 verſcheen, en het eerste door Gelegenheidsverzen, in 1814 en 1815, en door zijne *Hulde aan de Nagedachtenis van* C. WERTZ, was voorafgegaan. Later (in 1823) bezong hij het *Maatſchappelijk Leven*, en ſprak dit dichtſtuk als Voorzitter van Hoofdbeſtuurders der Maatſchappij: *tot Nut van 't Algemeen*, bij welke inrigting hij zich zeer werkzaam betoonde, uit. En in 1825 verſcheen zijne *Welkomstgroet aan Z. M. den Koning en Hoogstdeszelfs Vorſtelijk Huis*, ter gelegenheid van het buitengewoon Concert in de Maatſchappij: *Felix Meritis* voorgedragen, van welke hij ook een ijverig Lid uitmaakte. Zijne verdienſten deden hem het Lidmaatſchap van de Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde te Leiden, dat van het Provinciaal Utrechtsch Genootſchap en de Ridderorde van den Nederlandſchen Leeuw verwerven. Zijne welgelijkende beeldtenis prijkt voor den Nederlandſchen Muzen-Almanak van 1826, tot welken hij jaarlijks aangename bijdragen leverde; zijne deugdzame inborst, zijn kiesch gevoel, zijne zucht ter bevordering van godsdienst, goede zeden en huisſelijk geluk, ſtralen in alle zijne Gedichten door, wier mindere verhevenheid ruimſchoots wordt opgewogen door het gezond verſtand, door het ſuttige der bedoeling, en door het meer berekende voor alle rangen en ſtanden.

HAARLEM. Onderſtaand *Vriendelijk Woord* mogten wij geene plaats weigeren.

Een

Digitized by Google

Een Vriendelijk Woord aan den Heer X, *betreffende de Quadratuur van den Cirkel.*

Mijn Heer!

Met genoegen las ik, in den *Algemeenen Konst- en Letterbode*, van Vrijdag den 21 November l. l., het door UEd. in het midden gebragte, *over den Quadratuur van den Cirkel.* — Elke beſcheidene aanmerking, die ten goede leidt, kan toch den vriend der waarheid, al ware het dan ook, dat hij daaruit leerde inzien, gedoold te hebben, niet dan welkom wezen. — Dan dat mijne Verhandeling over de Quadratuur van den Cirkel op eene valſche ſtelling zoude rusten, ben ik niet met UEd. eens. *Immers dat, in het beſchreven vierkant, op de lijn, die gelijk aan den halven omtrek genomen wordt, de twee diagonalen des vierkants, de lijn* A F *in dezelfde punten*, L *en* M, *moeten doorſnijden, waarin die lijn*, A F, *door de twee zijden des gelijkzijdigen driehoeks gefneden wordt*, heb ik, in mijne Verhandeling, niet bloot ſtilzwijgend aangenomen, (zoo als UEd. gelieft aan te merken) maar in het *tweede gevolg* op bladz. 8 mijner Verhandeling, uit den aard van de hoeken der driehoeken, welke door den diagonaal G I, de zijde E K des gelijkzijdigen driehoeks, en de lijn A F, gevormd worden, trachten aan te toonen, dat alle de hoeken, die om het punt L ontſtaan, te zamen gelijk zijn aan *vier regtehoeken*, waaruit volgt, dat genoemde drie lijnen elkander in één punt moeten doorſnijden.

Dan de overeenkomst van genoemde Snijdpunten op de lijn A F, vermeen ik nog nader betoogd te kunnen worden op de volgende wijze:

Zij alsvoren, A F loodregt op de middellijn A E, en gelijk aan den halven omtrek des Cirkels, voorts E G H I het beſchreven vierkant, waarvan G I en E H de diagonalen zijn, en zij E K G de gelijkzijdige driehoek.

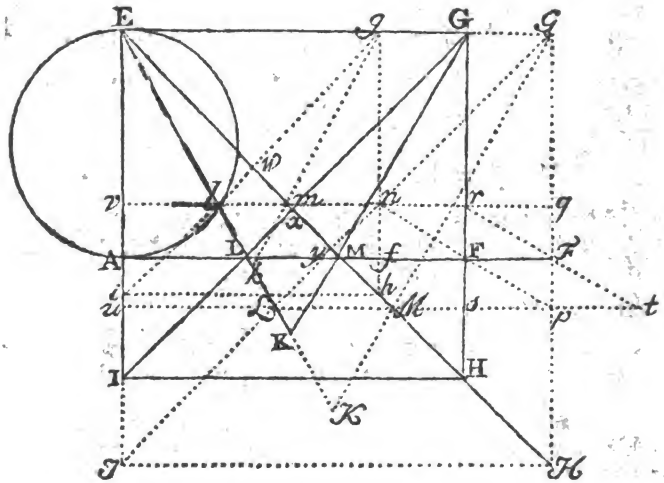

Verleng E G tot *G*, naar welgevallen, en neem G *g* = G *G*; beſchrijf op E *g* en E G de vierkanten E *g h i* en E *G HI*, zoo zal het gedeelte E *h*, van den diagonaal E H des vierkants E G H I, tevens diagonaal van het kleinſte, en verlengd wordende, zal dezelve te gelijk diagonaal van het grootſte vierkant zijn.

Trek wijders de diagonalen *g i* en *G I*, en beſchrijfde gelijkzijdige driehoeken E*kg* en E*KG*, zoo zullen tusſchen de zijden van deze en de getrokkene diagonalen de ſnijdpunten *l*, *m*, *L* en *M* ontſtaan; welke alle buiten de lijn A F vallen; doch wanneer, gelijk hier het geval is, de lijn E *G* even veel grooter, als E *g* kleiner dan A F genomen wordt, zullen de ſnijdpunten *l* en *m* even veel *boven*, als *L* en *M* onder A F, of, wederzijds, op gelijke afſtanden van dezelve vallen. Want:

Trek, door *l* en *m* de regte *vq* en door *L* en *M* de

deregte *up* dezelve verlengende tot aan *G H*; trek voorts *n* F en *r F*, en verleng deze, tot zij de lijn *up*, of derzelver verlengde, ontmoeten, in de punten *p* en *t*; zoo is:

E *w* = *gw*, ∠ E *wi* = ∠ *gwh* = ∟ en ∠ *l* E *w* = ∠ *wgm*, dus E *l* = *gm*, en gevolgelijk: E *k* — E *l* = *gk* — *gm* of *kl* = *km* en ∠ *klm* = ∠ *kml*; maar ∠ *lkm* = 60°, dus ook *klm* = ∠ *kml* = 60°; daar nu ook ∠ *k* E *g* = 60° is, volgt dat *vq* parallel E*g* moet zijn; en op gelijke wijze wordt bewezen, dat ook *up* parallel E G is; daarom: *vq* parallel A F, parallel *up*. Men heeft derhalve: *nr* gelijk, en parallel F*F*, dus ook *n* F gelijk en parallel *r F*, gevolgelijk ook F *p* parallel *F t*; daar nu ook F *F* parallel *pt* is, is F *Ftp* een parallelogram. Daarom:

F*F* = *pt* = *rq*

∠ *ptF* = ∠ *qrF*

en ∠ *Fpt* = ∠ *rq F* = ∟

dus: *Fp* = *q F*.

Hoe nader nu de punten *g* en *G* bij het punt G genomen worden, hoemeer de punten *l* en *m*, als ook *L* en *M*, aan de lijn A F en dus ook aan elkander zullen naderen, terwijl nogtans, *g* G = G *G* blijvende, beſtendig derzelver afſtanden, ter wederzijde van A F aan elkander gelijk zullen blijven, tot eindelijk, wanneer de punten *g* en *G* in G vallen, ook *l* en *L* en in L, en *m* en *M* in M, op de lijn A F zullen te zamen komen.

Op het verſchil met het Ludolphiaansch getal π heb ik, en alle, met wie ik de eer had over mijne Verhandeling te ſpreken, evenzeer geſtooten, als UEd.; dan hierover, alsmede over de toepaſſing, welke, in het dagelijksch leven, van het door mij voorgedragene, naar mijne meening, zoude te maken zijn, hoop ik bij eene andere en meer voegzame gelegenheid, breeder te handelen.

Intusſchen zoude niets mij aangenamer zijn, Mijn Heer! dan de eer te mogen hebben, uwen naam en uwe woonplaats te weten, ten einde het genoegen te kun-

nen ſmaken, over deze ſtoffe, of mondeling of ſchriftelijk mij met UEd. te onderhouden.

Ik heb de eer mij, met bijzondere achting te noemen

Uwen Dv. Dienaar

Leiden, den 23 December 1829. M. I. S. BEVEL.

BEOORDEELINGEN VAN VADERLANDSCHE WERKEN IN BUITENLANDSCHE GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving voor den jare 1826, verzameld en uitgegeven door Mr. C. A. DEN TEX en Mr. J. VAN HALL. Amſterdam bij de Erven H. Gartman 1826 I—IV 1827. I—IV. 8vo.

Slechts een paar malen is in de Duitſche letterkundige bladen (*), een kort berigt wegens het beſtaan van dit Tijdſchrift gegeven, waarop de ondergeteekende het doelmatig acht, de aandacht van het Duitsch publiek te vestigen. — Dit Tijdſchrift, waarvan 8 ſtukken voor Rec. liggen, (ieder jaargang bevat er 4), ſchijnt in de eerſte plaats ſlechts een plaatſelijk belang voor Holland op te leveren, en dewijl het in de Hollandſche taal is opgeſteld, is het voor vele buiten Holland wonende regtsgeleerden minder toegankelijk; — maar bij dat kenmerkende, waardoor het vooral voor Holland belangrijk wordt, bezit het ook eene algemeene waarde voor elk Duitsch Regtsgeleerde, bij welken offchoon hem de berigten wegens alle nieuwe in Duitschland uitgekomen juridieke werken evenmin als de biographiſche bijzonderheden omtrent afgeſtorven Duitſche Regtsgeleerden belang kunnen inboezemen, des te meer grondige Verhandelingen zulks verdienen, die over algemeen gewigtige Regtsgeleerdne onderwerpen gaan en in dit Tijdſchrift vervat zijn. Bij de moeijelijkheid, om van vele letterkundige uitkomende ſtukken

(*) Zie *Leipz. Litt. Zeit.* 1826 No. 136 en 137; *Krit. Zeit. für Rechtswiſſen* B. III *ſeit* 324 ſeqq.; — en ook in Frankrijk werd dit Tijdſchrift gunstig beoordeeld; zie *Revue Encyclopedique* vol. 36 p. 715 ſeq. vol. 40. p. 444 ſq. *Red.*

Digitized by Google

ken in Holland in het vak der Regtgeleerdheid en Wetgeving regt tijdige berigten in Duitschland te ontvangen, wordt ook die afdeeling voor de Duitsche Juristen van gewigt, waarin uitgebreider beoordeelingen of korte berigten wegens onlangs verschenen juridieke werken in Holland gegeven worden. Het Tijdschrift is vol afwisseling, en heeft betrekking zoowel tot het Romeinsche Regt, als op het Duitsch en het practisch in Holland geldende Regt; in het bijzonder Staatsregt, Volkerenregt, Regtsvorderlijk en Lijfstraffelijk Regt. Het levert stoffen onder de volgende hoofdrubrieken: I. *Algemeene Regtsgeleerdheid.* Alles, wat niet op de Fransche en bestaande Nederlandsche Wetgeving uitsluitend betrekking heeft, behoort, volgens het plan der uitgevers, tot deze rubriek. II. *Nederlandsche Wetgeving.* (Onder deze rubriek worden ook belangrijke uitspraken der Hollandsche Hooge Geregtshoven geleverd:) III *Beoordeelingen*, zoowel van de in Duitschland als Holland uitgegeven nieuwe regtsgeleerde schriften. IV. *Aankondigingen en berigten.* Beide de uitgevers zijn Hoogleeraren aan het Athenaeum te Amsterdam, eene inrigting, die door het patriotismus der stad Amsterdam, en de eendragt harer onderwijzers onder de meest achting verdienende Instituten behoort; het zijn namelijk de door klasieke opleiding, veelzijdige en grondige kundigheden uitstekende Professoren den Tex en van Hall, (beide volkomen gemeenzaam bekend met alle nasporingen der Duitsche Letterkunde en vrienden van historisch-regtsonderzoek,) die hoogst weldadig op hunne leerlingen werken, wier Doctorale dissertatien zich bijzonder door geleerdheid onderscheiden.

[*Hier volgt eene uitvoerige inhoudsopgave van de beide jaargangen, welke ons bestek ons verbiedt over te nemen; het verslag wordt besloten met deze korte aanprijzing:*]

— Zeker zal het geen Duitsch Regtsgeleerde berouwen, wanneer hij zich met dit Tijdschrift, hetwelk wij den besten voortgang toewenschen, nader gemeenzaam bekend maakt.

MITTERMAIER.

(*Kritisch Zeitschrift für Rechtswissenschaft* IV b. 3e. heft f. 431—448).

KUNSTEN.

AMSTERDAM. Bij de Maatschappij tot aanmoediging der Bouwkunde alhier, is in hare algemeene Vergadering den

6den dezer maand Januarij uitſpraak gedaan op de volgende ſtukken, bij haar ingekomen, ter dinging naar de uitgeloofde prijzen.

Uit de *vijf* ſtukken, op het eerſte onderwerp, zijnde een *Stadhuis*, ingezonden met de ſpreuken: *Die de bekrooning erlangt wordt aangemoedigd*; 2. *l'Architecture doit ce qu'elle a de plus parfait aux Grecs*, 3 *Kunstliefde ſpaart geen vlijt*, 4. *Nec magnos metuente leones*, 5. *Inveni portum, ſpes et fortuna valete*, werd het vereerend getuigſchrift en vijftig gouden dukaten toegekend aan No. 3, waarvan vervaardiger is gebleken te zijn de Heer Hendrik Springer alhier,

Van de *Twee* Teekeningen, dingende naar het tweede onderwerp, zijnde eene *Begraafplaats*, geteekend: 1 *Le reſpect pour les morts gouverne encor la vie*, 2 *de bleeke dood ſpaart klein noch groot*, werd aan No. 1 het vereerend getuigſchrift en vijftien gouden dukaten toegewezen, welke bleek den Heer C. Kram te Utrecht tot vervaardiger te hebben.

Uit de *twee* plannen, ingekomen op het derde onderwerp, zijnde een *Gedenkteeken voor Jacob Cats*, met de ſpreuken: 1. *Eere zij zijne aſche*, 2. *Wat is 't dat eenig Rijck of eenig Eyland heeft enz.* is het vereerend Getuigſchrift en vijf gouden Dukaten aan No. 2 toegekend, welke mede bleek bovengenoemden Heer Kram tot maker te hebben.

TOONEELNIEUWS.

Parijs. In den jare 1828 is het volgend getal nieuwe ſtukken op de onderſcheidene Schouwburgen dezer Hoofdſtad ten Tooneele gevoerd: door de *Academie royale de Muſique* 3, het *Theatre Royal Italien* 2, het *Theatre Francais* 12; de *Opera Comique* 8, het *Odeon* 16; het *Theatre de Madame* 13; dat der *Vaudeville* 23; *Nouveautés* 23; *Varietés* 24; *Gaité* 11; *Ambigue* 11; *Porte Saint Martin* 11, *Cirque Olympique* 8; — te zamen 165, en dus 27 minder dan in 1827, toen er 192 werden opgevoerd.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Galls *Schedel.*

Op zijn Landgoed, bij Montrouge, te Parijs, ſtierf den 22ſten Augustus 1828, de bekende Doctor Johann Joſeph

seph Gall, beroemd door zijne verdiensten ten aanzien der natuurkunde van den mensch, en om zijne ontdekking van de Schedelleer (*). Volgens beschikking in zijn Testament gemaakt, werd na zijnen dood, zijn hoofd van den romp afgescheiden, om, na behoorlijk daartoe geprepareerd te zijn, in zijne merkwaardige Verzameling van Hoofdschedels geplaatst te worden. Deze toebereiding had plaats in tegenwoordigheid eener groote Vergadering, en allen, die daarbij tegenwoordig waren, vonden zich in hunne verwachting te leur gesteld. Aan den Schedel vertoonden zich naauwelijks de merkwaardigste onregelmatigheden of afwijkingen van den gewonen regel (*anomalia*). De Voorhoofdsholten waren ongemeen diep, en de Schedel was van buitengewone dikte, zoo dat de inwendige holte zeer naauw en bij gevolg de hersens zeer klein waren. De uitwendige verhevenheden, beantwoordden dus in geenen deele aan de inwendige, en men is zeer benieuwd, hoe de aanhangers van Galls Schedelleere deze zonderlinge verschijnselen verklaren zullen.

Ganzen - Arend.

In 's Hertogenbosch liep onlangs het gerucht, dat in die omstreken een Beer zou gezien zijn, doch het bleek weldra, dat zulks bezijden de waarheid was: doch, zeker is het, dat op den 8sten Januarij l. l. door den Heer W. Siepkens, Arrondisfements - IJker te Eindhoven, is geschoten een Arend, onder den naam van Ganzen - Arend bekend, eene vlugt hebbende van 2 ellen en 32 dm., welke levendig voor beoefenaars en beminnaars der Natuurlijke Historie in Hintham, bij voorn. Heer, te zien is, die denzelven onder het Gehucht Gerven, tot de Gemeente Rosmalen behoorende, schoot.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Schepen door de Sond in 1828 *gepasseerd.*

Gedurende het afgeloopen jaar, zijn 13,262 schepen door de Sond gepasseerd, als: 4,435 Engelsche, 2,240 Pruisische, 1,322 Zweedsche, 1,090 Noordsche, 1,057 Nederlandsche,

908

(*) Zie *Algemeene Konst- en Letterbode* 1828 D. II. bl. 145.

908 Deensche, 676 Mecklenburgsche, 531 Hanoversche, 409 Russische, 216 Amerikaansche, 129 Fransche, 119 Lubeksche, 60 Bremer, 36 Oldenburgsche, 24 Hamburger, 8 Portugesche en 2 Siciliaansche.

Getal uit zee aangekomen Schepen in 1828.

Plaatsen.	1828	1827	dus meer	Aanmerkingen.
Amsterdam (*)	2132	2082	510	
Rotterdam (†)	2085	1731	354	2097 uitgezeild, dus 323 meer dan in 1827.
Antwerpen (§)	955	822	133	
Schiedam (**)	263	208	55	2831 last graan meer aangebragt dan in 1827.
Hamburg (††)	2125	1654	471	
Dordrecht (§§)	228	222	6	
Vlissingen (***)	951	808	143	881 uitgezeild dus 92 meer dan in 1827.

(*) Daaronder: 9 van Alexandria, 6 van Baltimore, 20 van Batavia, Sourabaija, Samarang en Padang, 2 van Bengalen en Mauritius, 3 van Berbice, 3 van Boston, 4 van China, 4 van Charlestown, 4 van Curaçao, St. Martijn en St. Eustatius, 6 van Demerary, 1 van St. Domingo, 3 van Fernambuk, 2 van Georgetown, 6 van de Havanah, 1 van St. Jago de Kuba, 1 van Macaio in Brazilie, 6 van Nieuw Orleans; 1 van Nieuw York, 1 van Savannah, 64 van Suriname en Nickerie en 2 van St. Thomas.

(†) Daaronder 2 van Alexandria in Virginie, 11 van Archangel 6 van Baltimore, 18 van Batavia, 48 van Bergen in Noorwegen, 15 van Bordeaux, 6 van Boston, 3 van Canton in China, 1 van Curaçao, 2 van City Pound in Virginie, 3 van St. Domingo, 1 van Fernambuk, 4 van de Havanah, 1 van Konstantinopel en Smirna, 1 van Madera, 2 van Mallaga, 1 van Nieuw Orleans, 1 van Nieuw York, 4 van

4 van Norfolk in Virginie, 14 van Petersburg, 4 van Petersburg in Virginie, 2 van Richmond, 212 van Riga, 5 van Smirna, 13 van Suriname en 1 van Zante.

(§) Waaronder 462 Nederlandſche, 181 Engelſche, 73 Amerikaanſche en 42 Franſche.

(**) Te weten 108 van Riga, 53 van Libau, 16 van Pernau en 86 van Reval, Arensberg, Memel en andere plaatſen, die, met enkele ſchepen uit onze gewesten, 28,069 last granen aanvoerden.

(††) Daaronder 5 uit de Oost-Indien, 1 van de Kaap de Goede Hoop, 126 uit de West Indien, 91 uit Zuid- en 54 uit Noord-Amerika, 6 van de Kanariſche en Azoriſche eilanden, 98 uit de Middellandſche zee, 7 uit Spanje, buiten de ſtraat Gibraltar, 21 uit Portugal, 112 uit Frankrijk, 742 uit Groot-Brittanje, 3 van Archangel, 73 uit Zweden en Noorwegen, 99 uit de Oostzee, 120 uit Denemarken en deszelfs Kusten, 355 uit Nederland, Oost-Vriesland en 124 van de Wezer. Ter Robbe- en Walvischvangst zijn 2 Schepen uit geweest en men had 5 Haringjagers. De Amſterdamſche Stoomſchepen maakten 33, de Engelſche van Londen en Hull 19 reizen.

(§§) Waaronder 68 uit Havens van Zweden en Noorwegen, 9 uit die van Rusland, 66 uit die van Frankrijk, 43 uit die van Groot Brittanje, 35 uit die van Denemarken en Pruisſen en 1 van Batavia.

(***) Dit getal voer de Schelde op of viel te Vliſſingen binnen; daaronder waren 284 uit Groot-Brittanje, 108 uit Havens aan de Middellandſche zee, 180 uit die der Oostzee, 74 uit Frankrijk, 70 van Amerika, 32 van Batavia en 34 uit het overig Oost-Indien, 36 van Rio Janeiro en Rio Grande, 20 van St. Domingo, 35 van de Havanah, St. Jago enz., 2 van Palermo, 1 van Smirna.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

HAARLEM. De Waarnemingen op den *Huize Zwanenburg* door den Heer P. de Leeuw gedaan en ons toegezonden, deelen wij gaarne mede.

Waar-

Waarnemingen gedaan op den Huize Zwanenburg *tusſchen Amſterdam en Haarlem, omtrent de graden der Koude, volgens den Thermometer van* Fahrenh. *met den ſtand des Barometers, Luchtsgeſteldheid en Streken van den Wind.*

Dagen en Tijd.		Barometer.	Thermometer	Luchts-geſteld-heid.	Wind-ſtreken.
Jan. 12	's morg. ten 8 ure	29 1½	24°	betrokken	N. O.
	namidd ten 1	„ 1½	26	bewolkt	do.
	's avonds ten 10 u.	„ 1¾	25½	do	do.
13	's morg, 8 „	„ 1½	27	do.	N. O.
	's namidd. 1 „	„ 1¾	28	do.	
	's avonds 10 „	„ 1¾	29	do.	
14	's morg. 8 „	„ 1¾	28	betrokken	N. O.
	's namidd.. 1 „	„ 1¾	29		
	's avonds 10 „	„ 1¾	28½		
15	's morg. 8 „	„ ¼	24	betr, mist	N. O.
	's namidd. 1 „	28 11¾	22½	helder	O. N. O.
	's avonds 10 „	„ 10½	16½	bewolkt	do.
16	's morg. 8 „	„ 9	13½	bewolkt	O. N. O.
	's namidd. 1 „	„ 8¾	15½	do.	
	's avonds 10 „	„ 9	14½	helder	
17	's morg. 8 „	„ 10	16½	betr. mist	Z. Z. O.
	's namidd. 1 „	„ 10½	19½	dito.	Zuid.
	's avonds 10 „	„ 11¼	19	betrokken	dito.
18	's morg. 8 „	„ 11¾	21	betrokken	Z. O.
	's namiddags 1 „	29	25		
	's avonds 10 „	„ ¾	26		
19	's morg. 8 „	„ 1¼	27	betr, mist	Z. O.
	's namidd. 1 „	„ 1½	21	dito	N. O.
	's avonds 10 „	„ 1½	14	helder	Noord.

Digitized by Google

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

1829. Jan.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
14	30. 0	29	N. O. t. O.	betrokken.
	30. 0	31	O. N. O.	
	30. 0	29½		
15	29. 9¾	25½	O. t. N.	's morgens betrokken, verder helder, 's avonds zeer windrig.
	29. 8	24	O.	
	29. 7½	17	O. t. Z.	
16	29. 6¾	14	O.	meest helder, iets dampig, 's morgens windrig.
	29. 6	16½	O. t. N.	
	29. 6¾	15	O. [illegible] O.	
17	29. 7	16	O. Z. O.	meest omtrent betrokken.
	29. 7¾	19½	Z. O.	
	29 8¾	19½	O. t. N.	
18	29. 9	21½	Z. Z. O.	betrokken, tusschenbeide een weinig sneeuw.
	29. 9	26½	Z. t. O.	
	30. 0	27	Z.	
19	30. 0	27	Z. O.	betrokken, mist, 's avonds helder.
	30. 0¼	33½	O. Z. O.	
	30. 0¼	19	O. N O.	
20	29. 9¾	27½	O.	's morgens sneeuw, voormidd. bewolkt, verder betrokken.
	29. 9¾	25	O. t. N.	
	30. 0	21	O.	

BEKENDMAKINGEN.

*** B. BRUINS en T. B. GROEBE, Boekverkoopers te Delft en te Amsterdam, hebben uitgegeven en alom verzonden:

I. *Ernstige beschouwing en beoordeeling van* P. VREEDE'S, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid; ten betoge van het misleidende en gevaarlijke van de daarin voorgedragene stellingen*, door A. ELINK STERK Jr.

II. HET TURKSCHE RIJK, *Aardrijks- en Staatkundig beschouwd*, door EEN NEDERLANDER.

III. DE SPREUKEN VAN SALOMO *voor de Jeugd, opgehelderd met voorbeelden uit de gewijde en ongewijde Geschiedenis en het dagelijksch leven*, door N. SWART, Predikant te Amsterdam. Zeer geschikt tot een Nieuwjaars-Geschenk.

Bij

†† Bij J. OOMKENS te Groningen, is in 1828 van de † pers gekomen, bij P. M. WARNARS en W. BRAVE, Junior te Amsterdam, en verder alom te bekomen:

I. *Annales Academiae Groninganae* 1824 — 1825, Annaeo Ypeij, *Rectore Magnifico*, Eelcone Tinga, *Actuario* gr. 4to, *f* 9-00. II Mr. B. H. Lulofs, Reistogtje met de Stoomboot naar Hamburg, 2e. en laatste deel, met platen, à *f* 4.80. Dito twee deelen Compleet à *f* 9.60. III. Mr. H. Nienhuis, Handleiding bij Akademische Voorlezingen, over de Hedendaagsch Burgerlijk Regt, 1e. stuk, 2e. druk, à *f* 1.50. IV. H. C. van Hall, Beschrijving over de Hennepteelt in Nederland, en eene aanwijzing van haar nut in den Landbouw en andere bedrijven. à *f* „ 60. V. Herman Muntinghe, Handboek der Christelijke Godsdienst en Kerkgeschiedenis, uit het Latijn vertaald door J. Muntendam, à *f* 4.30. VI. Mr. A. L. Wichers en G. Kuijper, Beknopte Beschrijving van Werktuigen, ter Verificatie van Inhoudsmaten voor drooge waren, en Proefnemingen, ter vinding van een geschikt mengsel van Tin, voor Vochtmaten, met platen. 2e. druk, à *f* „ 50 VII. Gedachten van Jan de Schreeuwer, over het Hooger Onderwijs, à *f* „ 50. VIII. Verzameling van Reglementen, enz. betrekkelijk het Provinciaal en Stedelijk Bestuur van Groningen, 1e Deel, à *f* 2,60 — IX. Verslag van de in het jaar 1826 te Groningen waargenomene Ziekten; gegeven door de Plaatselijke Commissie van Geneeskundig toevoorzigt aan de Regering der Stad, met Tabellen, enz. à *f* 1.80. X. Verslag van de Commissie tot Ondersteuning van personen of huisgezinnen, ten gevolge der heerschende ziekte onvermogend zijnde; en welke door geene Diaconie bedeeld worden, te Groningen, à *f* 1.00. XI. Mr. B. H. Lulofs, Gedenkrede op wijlen Henri Daniël Guyot, met de Afbeelding, à *f* 1.25. XII. Dr. J. Baart de la Faille, Hulde aan de Nagedachtenis van den Hoogleeraar Gerbrand Bakker, met de Afbeelding, à *f* „ 75. XIII. G H. van Senden, de Nagedachtenis van T. A. Clarisse, plegtig gevierd bij het Natuur- en Scheikundig Genootschap te Groningen, met de Afbeelding, *f* „ 75. XIV. A. Ypey, Akademische Leerrede, ter Gedachtenis van wijlen den Hoogleeraar T. A. Clarisse, à *f* „ 40, met de Afbeelding à *f* „ 55. XV. L. Kroll, Gezangen, voornamelijk ten dienste der Scholen, gesteld op de onderscheidene Zangwijzen der Evangelische Gezangen, 3de druk, à 30 ct. XVI L. Kroll, Gemakkelijk Leesboekje, 2de druk, à 10 ct. XVII. Joh. Smid, Leesboek voor de Hoogste Klasse; over de Theorie der Rekenkunde, à 30 ct.

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 5. *Vrijdag den 30ſten Januarij.*

BERIGTEN.

GENT. De Heer J. VAN DOREN, van Gent, die bij eene Militaire Administratie in onze Oost-Indiſche bezittingen geplaatst is, heeft aan deszelfs vader, den Heer VAN DOREN, *Commisſaris van Politie* te Gent, eene uitmuntende Verzameling van Vogelen, Viervoetige dieren, Kruipende dieren en Inſecten toegezonden, welke alle gekozen zijn uit de meest zeldzame en belangrijkſte, die zich op het eiland Java bevinden. — Hieronder behooren de *Gallus furcatus*, *Themm.*, de *Columba squammoſa*, *Themm.*, de *Plotus*, *Anhinga*, twee groote Vledermuizen, de Roodborstjes van Edwards genaamd, de *Pteropus Edwardsii*, twee ſlangen van negen tot tien voeten lengte, waarvan de eene de *Python* van Java en de andere de *Boa constrictor*.

Dit geſchenk, voorafgegaan van eene bezending van meer dan 300 ſoorten van Zaden voor den Kruidtuin, is almede eene der rijkſte, welke de verzameling dier Hoogeſchool ſinds vele jaren heeft mogen ontvangen.

GRONINGEN. In den loop van het Academie-jaar van October 1827 tot October 1828, hadden aan deze

Hoogeſchool de volgende bevorderingen plaats:

Tot *Doctor in de Wis- en Natuurkundige wetenſchappen* de Heer *H. F. A. Sasſe*, na het *openlijk* verdedigen van zijne inaugurale wijsgeerige proefverhandeling, bevattende: Observationes quasdam, de plantarum officinalium collectione et praeparatione.

Tot *Doctoren in de beſpiegelende Wijsbegeerte en Letteren* de Heeren: *J. A. Sneither* en *B. ten Brink*, beide na *openlijke* verdediging hunner proefſchriften, zijnde die van den eerſten eene Disputatio de Euripide Philosopho, van den tweeden een Disputatiuncula de Lupo, Lamiis et Mormone, additis obſervationibus ad loca nonnulla ex M. T. Ciceronis libro 1 de legg.

Tot Doctor in de *Godgeleerdheid* (behalve Prof. *A. des Amorie van der Hoeven*, honoris causa) de Heer *J. E. Feiſer*, na *openlijke* verdediging zijner Dissertatio de vita Basilii magni, Caesareae, in Capadocia Episcopi.

Tot *Doctoren in de beide regten*, na het *openlijk* verdedigen hunner proefſchriften over de achter hunnen naam geplaatſte onderwerpen, de Heeren: *G. Hiddema Jongsma*, de quaestione: An delinquendi conatus poena sit afficiendus; si delinquens, mutato consilio, sponte et ultro, nulla ratione extrinsecus accedente coactus, a delicto consummando et conficiendo abstineat? en *C. de Ranitz*, de distinctione hominum cives inter et peregrinos, hujusque distinctionis effectu ex lege civili.

Tot denzelfden graad, na verdediging der Verhandelingen, welker ſtof achter derzelver naam ſtaat uitgedrukt, de Heeren: *C. H. S. van Boelens*, de Lege Laetoria et constitutione Divi Marci de cura minorum; *N. W. Schroeder Hofſtede*, de Jure retractus in specie sic dicto (Belgis *regt van naasting*) in primis secundum jus antiquum Drenthinum; *S. Wijbenga*, de puniendo delinquendi conatu secundum Codicem poenalem Gallicum; *C. A. J. S. van Nagell*, de flagranti delicto; *H. A. Vinkers*, de Jure cum Romano tum Hodierno, ratione Virginum habita; *J. H. van Engelen*, observationes ad locum Juris Hodierni et futuri Belgici, de iis, qui procuratorio nomine mercaturam faciunt; *F. S. Reiding*, de jure summi imperantis in societates occultas, en *E. Th. de Jongh*, de dignitate

na-

naturae rationalis, conspicua in facultate homini concessa, sibi creandi jura ex pactis.

Tot *Doctoren in de Geneeskunde*, na het *openlijk* verdedigen van hunne proefschriften, de Heeren: *G. Acker Stratingh* en *M. A. Hendriksz*, handelende de Dissertatie van den eersten: de Cinchonino, Chinino eorumque salibus, inprimis sulphate chini, pharmaceutica ac therapeutica ratione consideratis; — die van den laatsten: de perforatione membranae tympani.

Tot denzelfden graad, na het verdedigen der proefschriften, waarvan het onderwerp achter elks naam staat uitgedrukt, de Heeren: *M. Nauta Peters*, collectanea quaedam medico-practici argumenti, epidemiam anni 1826 et 1827 Groninganam spectantia; *J. Bosman Tresling*, de nonnullis vegetabilium principiis alcaleodeis aut substantiis antifebrilibus inprimis cum alcaloideis corticis peruviani comparatis; *F. W. van Riemsdijk*, de Mortuorum cura; *B. van Royen*, nonnulla circa diagnosin Rheumatismi et arthritidis observata; — en *J. Posthumus Tz.*, Observationes quaedam de potu, praesertim aquae.

Tot *Doctor in de Chirurgie*, de Heer: *G. H. Amshoff* en tot *Doctoren in de Vroedkunde* de Hn.: *M. Nauta Peters*, *J. Bosman Tresling*, *F. W. van Riemsdijk*, *B. van Royen* en *H. F. A. Sasse*.

Amsterdam. Het stoffelijk overschot van den Dichter B. Klyn Bz., welks overlijden vroeger werd vermeld, is op den 19den Januarij ll. plegtig in de oude Lutherschе Kerk ter aarde besteld, waar een aantal vrienden en vereerders van zijne talenten en loffelijken levenswandel bij een vergaderd waren. Bij het graf sprak Ds. Roll eenige eenvoudig schoone woorden over den afgestorvenen uit en werd door de Heeren Warnsinck en Trieper vervangen; welke eerste eenige gepaste dichtregelen ter nagedachtenis van zijnen kunstgenoot en vriend voordroeg, en de laatste het het gevoel zijns harten uitboezemde.

Digitized by Google

LEVENSBERIGT

VAN

L. B. PICARD.

Louis Benoit Picard, lid van de Franſche Academie en van het legioen van eer, werd in 1769 te Parijs geboren. Zijn vader was Procureur bij het parlement, en zijn oom was de beroemde Geneesheer Gastelier, die over zijne opvoeding naauw toezigt hield. Hij volbragt het eerſte deel zijner ſtudien in het Collegie van Harcourt en voltooide ze in dat van Lodewijk den grooten. Zonder daar bijzonderen roem te behalen, onderſcheidde hij zich van zijne medemakkers door opgeruimdheid en levendigheid van geest; zijnde, zoo als men het noemt, een potſemaker op de ſcholen, maar toch een goed kind, bij zijne meesters bemind, die hem gaarne zijne guitenſtukken vergaven, en bij zijne kameraden geliefd, die zich toen reeds even eens met zijne onſchuldige potſen vermaakten, als zij later zich bij de vertooning zijner ſtukken verlustigden.

Zijn vader beſtemde hem voor de balie, zijn oom voor de geneeskunst, hij zelf zich innerlijk voor het tooneel; de natuur riep hem derwaarts en hij was die roeping getrouw. Zijn eerſte ſtuk, dat hij aan Andrieux vertoonde, dezen om raad en onderſteuning bij de tooneelſpelers vragende, was *le Badinage dangereux*; hij ſlaagde er in, maar ſtrenger dan het publiek, oordeelde Picard later het niet waardig om opgenomen te worden in de fraaije uitgave van zijn *Théâtre*, dat met zijn tweede blijſpel, getiteld: *Encor de Menechmes* begint. Daarop volgde de komieke Opera de *Visitandines* een der ſtukken, die het meest zoo te Parijs, als in de Departementen vertoond zijn, en dat men tegenwoordig nog ſpeelt onder den titel van: *Penſionnat des jeunes demoiſelles*, eene niet gelukkige gedaantewisſeling, zonder toeſtemming des Schrijvers daargeſteld, maar alleen vergeeflijk, om het oogmerk, het behouden der muzijk van Devienne.

Tot hier was Picard enkel ſchrijver, hij wilde ook

ook Tooneelſpeler zijn, en men was er zeer over verwonderd, hem op te merken, bij eene plegtigheid, waarbij alle de Acteurs van het *Théâtre Francais* zich vertoonden, zonder dat hij echter meer deed dan tegenwoordig te zijn. Zijn eerſte optrede was dus eenvoudig en niet overdreven. Des anderen daags werd zijn naam op het biljet geplaatst en men wist nu, dat de Schrijver der *Viſitandines* als lid der Comedie was aangenomen, en dat hij het knechtsvak had opgevat. Zijn figuur, het vuur in zijne oogen en zijne ſchranderheid beloofden hem wel te ſlagen in deze nieuwe loopbaan. Dit gebeurde en hij ſcheen een nuttig lid van het Gezelſchap.

Vervolgens werd, bij het toenemen van den lust bij alle klaſſen en rangen voor tooneelvermaak, Picard tot Directeur van het *Théâtre Louvois* benoemd, van waar hij met eene troep, door hem zelven gevormd, naar dat van het *Odeon* overging. Directeur, Schrijver en Tooneelſpeler te gelijk zijnde, behoorden er Picards ijver en gemakkelijkheid van werken toe, om dezen driedubbelden post zoo goed waar te nemen. Dit was het ſchitterendst tijdperk van zijn leven. In geen ander bragt hij zoovele ſtukken aan het licht, nooit bloeide de toeſtand des Gezelſchaps zoo als toen, en nooit werden zijne ſtukken, die den grondſlag van het *repertoire* uitmaakten, met zulk een goed geheel vertoond. Dit is een punt van gelijkenis tusſchen Picard en Moliere, dat men te eer moet opmerken, daar onbehendige vrienden er meer poogden te vinden, welke Picard trouwens als de blijken van overdreven bewondering opvatte, te wel overtuigd, dat, als hij dien lof binnen de ware grenzen bepaalde, er nog genoeg overſchoot, om zijne eigenliefde te ſtreelen.

In 1807, d. i. zes jaren na zijne optrede als Tooneelſpeler, meende hij zich bij uitſluiting aan het behalen van letterkundigen roem te moeten toewijden; toen riep hem de Franſche Academie in haar midden; vervolgens werd hij beſtuurder van de *Opera* en ſcheen in het vervaardigen van ſtukken te vertragen.

In 1816 gaf men hem een' opvolger aan de *Opera* en hij nam het beſtuur van het *Odeon* weder op zich. Deze ſchouwburg voor de tweede maal verbrand zijn

de, ging Picard met zijn troep naar de *Salle Favart* over; eenigen tijd daarna deed hij afstand van zijn regt daarop en leefde nu weder enkel voor de letteren.

Het *Théâtre* van Picard maakt acht deelen in 8vo. uit en werd in 1821 uitgegeven, maar sinds dien tijd hadden verscheiden schouwburgen een groot aantal stukken aan hem te danken, die hij of alleen zamenstelde, of gezamenlijk met jonge letterminnaars, die hij gaarne als zijne kweekelingen beschouwde en waaronder hij zijne erfgenamen meende op te merken. Deze zullen twee nieuwe deelen vormen, die de vroeger verschenen niet tot oneere zullen verstrekken.

De Blijspelen van Picard zijn deze in dichtmaat, gene in prosa geschreven; de laatste deelen in de meeste achting. Inderdaad de vrije en onbeklemde gang van het prosa strookte meer met Picards begaafdheid, dan wel de poëzij. Deze laatste vorderde zorgvuldigheid, eischte de zoetschaaf en leende zich moeijelijk tot een gesprek, waarin het geestige heerscht, waar kleine woorden als een pijl worden afgeschoten en met de snelheid van het weêrlicht doel treffen; terwijl het prosa zich naar willekeur laat behandelen, altijd ter beschikking des schrijvers staat en zich, van alle kluisters vrij, naar de onverwachtste ingevingen buigt en schikt.

Les Amis de College, *Mediocre et rampant* en *l'Entrée du monde*, hebben zeker hunne verdiensten, maar zoowel in deze, als de overige berijmde stukken van Picard, gevoelt men, dat hij niet zegt, wat hij eigenlijk zeggen wilde, of ten minste, dat hij het niet goed zegt. De karakters zijn waar, maar de taal is niet altijd juist. Het voorregt van goede verzen en vooral goede comische verzen, is, dat zij zich diep in het geheugen prenten. Hoeveel heeft men er van Moliere onthouden; hoe gaarne haalt men die aan! Hoeveel spreekwoorden verkregen het burgerregt in de verkeering, zonder dat men er meer aan denkt, dat men verzen aanhaalt! Deze eer, men moet het erkennen, viel Picards verzen niet ten deele, maar, ter vergoeding daarvoor is het niet minder waar, dat eene menigte fraaije gezegden uit zijn prosa ontleend, in aller monden voorkomen, en dat men bijna van buiten kent: *Mr. Musard*, *les Ricochets*, *la petite Ville* en vooral

les

ſes *Marionnettes*, het vermakelijkſte van alle zijne Blijpelen welligt, gelijk dat, *Duhautcours* getiteld, met Cheron gezamenlijk bearbeid, het leerzaamſte en zedelijkſte is.

Picard, in zijne laatſte levensjaren te zeer in de vlugt van zijn comisch vernuft gekortwiekt, bezigde zijn talent van gisping en gave van waarneming in Romans: men heeft deze voortbrengſelen eene te groote eenzelvigheid in 't algemeen, en in 't bijzonder te groote gelijkheid met *Eugene et Guillaume* verweten, een Roman, voor verſcheiden jaren, in de kracht zijns levens door hem uitgegeven. Maar het is eene treurige gedachte, dat zijne laatſte Roman, als een offer aan zijn' roem toegebragt moet beſchouwd worden, door zijne verpligting als huisvader. Hij laat namelijk ſlechts eene wees van tien jaren na, die zijn' naam draagt, welke men vertrouwt, dat haar aanſpraak zal geven op de onderſteuning bij een verlicht beſtuur, dat de letteren beſchermt. (*)

Zijne begrafenis heeft plaats gehad op het Kerkhof P. de la Chaiſe, werwaarts een ſtoet van Leden der Academie, alle eerſte Kunſtenaren in alle vakken te Parijs aanwezig en in weêrwil van het ongunſtig weder, vele hoogachters van Picards talent zijn zamengekomen. De Heeren Villemain, Casimir Delavigne, Mazères en Cartigny, deden ter dezer plegtige gelegenheid, doeltreffende, vereerende en aandoenlijke aanſpraken over het ſtoffelijk overblijffel van een' man, die de algemeene hoogachting zijner kunstgenooten en medeburgers mede in het graf voert.

(*) Aan dit vertrouwen is reeds door een toegelegd jaargeld beantwoord.

KUNSTEN.

Haarlem. Wij hebben, toen de Tentoonſtelling van Kunstwerken in den afgeloopen herfst te Amſterdam plaats had, onze lezers eenigermate pogen bekend te maken, met hetgeen de bezoeker dier Kunstzalen daár kon vinden, zonder ons in eene beoordeeling in te laten; — *nameloos* is er later eene op denzelfden *kieſchen*, *zachten* en *liefderijken* toon verſchenen, welken eenigen, ook in andere kunstvakken, thans voor den *waren* ſchijnen te houden, die door *verbitteren*

meenen te *verbeteren!* Offchoon een waardig ſtilzwijgen op zulke hatelijke aanrandingen door velen het best gerekend wordt, heeft de Vierde Klaſſe van het Koninklijk Nederlandſch Inſtituut, bij haar verſlag wegens de gehouden Tentoonſtelling, aan Z. Ex. den Minister van Binnenlandſche Zaken, het geraden geacht, ook om den indruk bij vreemden, door zoodanige beoordeelingen, te voorkomen, niet ſtil te zitten, en heeft bij dit verſlag, zonder juist op die brochure (*) een tegenſchrift te geven, den Staat onzer Kunst willen ontvouwen, op grond der gehouden Tentoonſtelling, welke ſtaat ons der overneming hier waardig toeſchijnt, daar deze ſchets, al wil men wat er van afdingen, althans meer en getrouwer naar waarheid den toeſtand onzer Schilderſchool voorſtelt, dan hatelijke namelooze uitbarſtingen veelligt van verkropten nijd en jaloezij.

„ Een der voordeelen," zegt de Klaſſe, na de aanleiding tot deze ontwikkeling harer gevoelens te hebben opgegeven, „ van openbare Tentoonſtellingen is voorzeker, dat men door dezelve niet alleen over den ſtaat, maar ook over den voortgang en bloei der kunſten kan oordeelen; en ſedert dat dezelve in het beſchaafd Europa meer algemeen geworden zijn, kunnen zij ook dienen tot een punt van vergelijking der verſchillende ſcholen: hetwelk zonder dezelve moeijelijk zoude te vinden zijn.

En, wanneer wij uit dit oogpunt beſchouwen de Tentoonſtellingen, welke ſedert de herſtelling van ons vaderland in 1813, zoo binnen deze ſtad als elders in het Rijk, zijn gehouden geworden, zoo is het buiten alle tegenſpraak, of onze ſchool is met reuzenſchreden voorwaarts gegaan. Een enkel oogopſlag op den Catalogus der Amſterdamſche Tentoonſtelling van 1813 is genoegzaam, om elken onpartijdigen daarvan te overtuigen, niet alleen om het gering aantal van waarlijk bekwame kunſtenaars, daarin vermeld, maar ook, om het destijds geleverde, hetgeen ſommigen der nog levenden thans welligt voor hun werk niet zouden willen erkennen, en verre beneden is van hetgeen zij nu verrigten. — Zoo men intusſchen aan den eenen kant dankbaar erkent de aanmoediging en onbekrompen ondersteuning door een verlicht Vorst aan de kunſten verleend, zoo kan ons Nationaal gevoel zich aan de andere zijde ſtreelen met de overtuiging, dat aan deze oproeping des Konings eervol is beantwoord geworden, en dat onze ſchool meer en meer dien trap van volkomenheid nadert, waarop de Vlaamſche en Hollandſche ſcholen, zich in de 17de eeuw deden onderſcheiden, zoo dat zij te-

gen-

(*) De titel van dezelve is: Beoordeelend overzigt der voornaamſte op de Amſterdamſche Tentoonſtelling van 1828 toegelaten Kunstwerken van nog in leven zijnde Meesters.

genwoordig met de beste ſcholen in Europa kan wedijveren.

De laatst gehoudene Tentoonſtelling in deze ſtad heeft dit ten volle bewezen. Dezelve overtrof, zoowel in aantal als in voortreffelijkheid van het geleverde, alle vorige, zoo wel die alhier als in andere ſteden van het Rijk gehouden zijn. Men had het genoegen, van in den Catalogus aan te treffen de namen van (op een zeer gering getal na) alle onze met roem bekende en beste meesters, waardoor de belangrijkheid van deze vereeniging niet weinig vermeerderd werd.

Een aantal ſtukken, voorvallen zoo uit de gewijde, als oude en moderne geſchiedenis voorſtellende, maakten het hoofdſieraad dezer Tentoonſtelling uit, en bewezen, dat onze tegenwoordige School ook voor dit zoo belangrijke als moeijelijke vak ten volle berekend is. Velen onzer meesters, wier namen reeds met roem bekend, en wier kunstroem gevestigd is, handhaafden niet alleen denzelven, maar gaven blijken van, niettegenſtaande een' reeds gevorderden leeftijd, in hunne loopbaan nog niet ſtil te ſtaan. Met verrukking werden hunne tafereelen, en die van jonge Kunſtenaars, door onpartijdige kenners en beminnaars der kunſten aanſchouwd, en zoo al na dezen eerſten indruk eenige gebreken zich deden opmerken, zoo trachtte men die, uithoofde der vele voortreffelijkheden, aan zich zelven te verbergen, althans te verſchoonen met de bedenking, dat menſchenwerk nooit volmaakt kan zijn, en dat zelfs het werk der oude Grieken, thans als het typus van volmaaktheid gevolgd, zoo wel als dat van de moderne ſcholen, van eenen R a f a ë l, R u b e n s en R e m b r a n d, van geene gebreken vrij te pleiten zijn.

Wat zoude er ook van het genot en de zielsverheffing, welke de kunst in zoo ruime mate aanbiedt, worden, wanneer men de meesterſtukken der Italiaanſche en van onze Vlaamſche en Hollandſche Scholen der 16de en 17de eeuw aan het koude oordeel eener zoogenaamde kritiek wilde onderwerpen, waarbij men van elk dier meesters zamenſtelling, teekening en koloriet, in gelijke mate, zoude willen vorderen, en, bij het minſte gebrek aan eene dezer vereischten, hunnen arbeid verachten? Weten wij dan niet, dat deze algeheele vereeniging nog nimmer gevonden is; dat ieder, op zijne wijze, naar die volmaaktheid ſtreeft, doch, dat hij dit toppunt nimmer kan bereiken? — Zou men er niet mogen bijvoegen, dat de bewustheid, van, in weêrwil dier pogingen, nimmer tot de volmaaktheid te komen, juist de prikkel is, die den waren kunſtenaar ſteeds bezielt en bezielen moet?

Wie heeft daarenboven van R a f a e l immer volkomen waar koloriet gevorderd? Wie vraagt, bij de ſtoute voorſtellingen van R u b e n s, of alles wel juist geteekend is? en wie zal,

bij het aanschouwen van Rembrand's tafereelen, willen berekenen, of het licht juist zoo, naar de wetten der straalbreking, had kunnen invallen? Dit moge de voor kunst gevoellooze berisper doen; de ware kunstvriend, met een edeler gevoel bezield, ziet het minder volkomene voorbij, en blijft Rafael om zijnen edelen stijl en teekening, Rubens om zijne zamenstelling en koloriet, Rembrand om zijn effect en natuurlijke waarheid bewonderen.

Is dit het oogpunt, waaruit men de werken der beroemdste kunstenaars moet beoordeelen, dan mogen ook de tegenwoordige levenden op gelijke bescheidenheid aanspraak maken. Eene teregtwijzing, wanneer zij hier of daar gedwaald mogten hebben, zal hun dan welkom zijn, maar men kan, noch mag van hen vergen, wat men van hunne beroemdste voorgangers niet zou durven vorderen.

Met meer luister nog zouden zich de levensgroote historiele schilderstukken, zoowel als het voortreffelijke beeldhouwwerk, vertoond hebben, had de bekrompenheid van het lokaal niet belet, om dezelve behoorlijk te plaatsen; daar de meeste te zeer van nabij, sommige, vervaardigd om in de hoogte geplaatst te worden, te laag gezien zijn geworden. Andere, schoon met levensgroote beelden ter halve lijve en in een kleiner cadre geschilderd, als ook de zoodanige met kleine figuren, meestal voorvallen uit de moderne geschiedenis voorstellende, waren, naar hunnen aard, beter geplaatst, en zijn met niet minder regt bewonderd. Over het geheel kan men zeggen, dat onze School in dit vak der kunst zich meer en meer van den invloed ontdoet, welke haar te voren, en voornamelijk door de moderne Fransche school was gegeven; dat zij met meerdere zelfstandigheid eenen eigenen weg bewandelt, en op denzelven roemrijk voorwaarts streeft, terwijl men andere scholen, welke in het begin dezer eeuw den toon schenen te zullen geven, zoo niet rugwaarts gaan, ten minste ziet stil staan.

In het Landschap, dat steeds geliefde vak van onze Noord-Nederlandsche meesters, leverden de zalen der tentoonstelling geen mindere blijken van voortgang. Vele jonge kunstenaars hebben zich in dat vak ontwikkeld en geven blijken niet alleen van goeden aanleg, maar van groote vorderingen, terwijl de reeds met roem bekende Meesters in hetzelve, zoo wel als in dat van het Zeeschilderen, niet alleen dezen roem handhaven, maar nog steeds vooruitgaan, en ons de gegronde hoop geven, van weldra onze Hobbema's, Ruisdaal's van de Velde's en Bakhuizen's te zien herleven.

Het is ons niet bekend, dat in dit, wanneer men het op zekere hoogte brengen wil, moeijelijke en allezins belangrijke vak der kunst eene eenige der tegenwoordige Scholen van Eu-

Europa de onze kan evenaren. Ook zijn de voortbrengſelen onzer meesters daarin, ſinds eenigen tijd, buiten 's lands niet alleen bekend, maar zeer gezocht.

Dit zelfde mogen wij zeggen van die ſtukken, waarvan rund- of ander vee het voornaamſte gedeelte uitmaakt, waarin men die oorſpronkelijkheid en verſcheidenheid, te gelijk met eene ſtreving naar waarheid, mogt opmerken, waardoor onze Potter's, du Jardin's en Cuyp's, met regt, de bewondering van alle natien tot zich hebben getrokken, en waarin zij door geene ter wereld (wij zeggen niet overtroffen), maar tot dus verre, op zijde geſtreefd zijn. Een ander vak, dat der voorſtellingen uit de huiſelijke verkeering, leverde voortreffelijke ſtukken, en gaf blijken, dat onze meesters niet zonder geluk de voetſtappen drukken van onzen Dou, Terburg, Jan Steen, Ostade en anderen. Vele dier ſchilderſtukken, eene bepaalde daad of voorval, andere trekken uit de levens van onze vermaarde meesters in dat genre voorſtellende, boezemden daardoor nog meer belang in. Velen hebben uitgemunt door juiste teekening en nette penſeelsbehandeling, in dergelijke ſtukken van het uiterst gewigt; terwijl de meesten groote vorderingen aan den dag legden in koloriet en waarheid van toon. Sommige jongere kunstenaars, mede in dit vak opgetreden, geven gegronde hoop van vordering.

Dat in dit genre van ſchilderen zich meer Zuid- dan Noord-Nederlandſche meesters toeleggen en onderſcheiden, meenen wij daaraan te mogen toeſchrijven, dat genen zich voor eenige jaren op het Historie-vak hebben toegelegd en geoefend, en dat zij in hetzelve minder gelegenheid tot verkoop en derhalve mindere middelen van beſtaan vindende, van hunne verkregene kundigheden gebruik makende, zich aan het ſchilderen van dergelijke onderwerpen gewijd hebben. Wij zijn verre van dit te berouwen, daar het ons zulke voortreffelijke talenten in dat vak (weleer de roem der Hollandſche ſchool) bezorgd heeft. Wij wenſchen, dat de ſtudie aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten alhier, ook zoodanigen onder onze Noord-Nederlandſche meesters zal vormen.

Even gunstig mogen wij ons verklaren over verſcheidene portretten, op zeer weinige na, deze reize alleen door jonge kunstenaars geleverd, gelijk mede over de menigvuldige ſtads-gezigten, bloemſtukken, wild en andere voorwerpen der doode natuur. Ook daarin volgen velen de voetſtappen van onzen van der Heyden, van Huisum en Weenix, en blijven eene oorſpronkelijkheid bewaren, welke altijd onze Hollandſche ſchool zoo bijzonder gekenmerkt heeft. Vooral heeft het geleverde in het vak der Beeld-

Beeldhouwkunst de aandacht getroffen, en was daarbij merkbaar, hoe het bezoeken van Italie, en het beſtuderen der overblijfſels van Griekſche en Romeinſche kunst den ſmaak van den jeugdigen beoefenaar kunnen verfijnen en veredelen.

Was het ten tentoongeſtelde in het vak der Graveerkunst minder belangrijk en niet op dezelfde hoogte, als de Schilder- en Beeldhouwkunst, de geleverde proeven van jonge kunſtenaars toonden een' goeden wil en zucht om vooruit te komen; de goedgunstige beſchikking Zijner Majesteit, waardoor aan de Academie alhier het onderwijs hierin heeft kunnen verbeterd worden, doet ons vertrouwen, dat wij binnen weinige jaren daarvan de beste vruchten zullen plukken, en deze voortreffelijke kunst met de beide andere gelijken tred zal kunnen houden.

En zoo meenen wij aan Uwe Excellentie een getrouw, ja, wij durven en met de meeste gerustheid zeggen, een onpartijdig overzigt van de Amſterdamſche Tentoonſtelling van dit jaar gegeven te hebben; wij gelooven uit al het door ons gezegde te mogen beſluiten, en wij vreezen niet, door bevoegde en onpartijdige kunstregters, in welker geheugen de indruk der tentoongeſtelde kunstſtukken nog verſch is, te worden tegengeſproken, dat het geen ijdele praal of nationale vooringenomenheid is, wanneer wij zeggen: dat onze Kunstſchool, ſedert haren bekenden bloei in de 17de eeuw, nimmer op zoodanigen trap van volmaking geſtaan heeft, als zij thans doet, en dat geene ſchool in Europa, in zoo vele en verſchillende vakken der kunst tevens, haar kan op zijde ſtreven."

LETTERKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Overzètting der Pſalmen in de Maltheſiſche Taal door den Abt BELLANTI.

Het doel van deze onderneming is het behoud van de Taal des lands, dewijl alzoo aan haar een zekerder grondſlag tot voortdurend beſtaan wordt gegeven, dan door het enkel mondeling gebruik derzelve; alsmede tot een bewijs, dat zij waardig is behouden te blijven. De Schrijver is Bibliothecaris bij de kostbare Boekenverzameling, welke de Ridders van St. Jan geſticht hebben.

Het eiland Maltha, hetwelk in de laatſte achtentwintig jaren

een der gewigtigſte Engelſche bezittingen in de Middellandſche zee werd, is, behalve zijne aardrijkskundige ligging, zijne voornaamſte havens en zijne geduchte vestingwerken, ook in andere opzigten, niet onbelangrijk. Uit een letterkundig oogpunt is het van gewigt, uithoofde van deszelfs Taal, die tot hier zeer verwaarloosd werd, maar zoowel van de zijde der handelaren, als van die der geleerden, gelijke opmerkzaamheid verdient. Bij den eerſten opſlag zal men zich niet ligt verbeelden, dat eene Taal, door eene bevolking van niet meer dan 100,000 zielen geſproken, welker lot gemeenlijk van de willekeur eener magtige natie heeft afgehangen en welker eiland een klein vlek op den oceaan uitmaakt, eenige aandacht waardig zou zijn. Maar de groote Oosterling Bochart heeft reeds lang hare belangrijkheid ontdekt en zijn leedwezen te kennen gegeven, dat eene Taal, die bijna alle de wortels van het Hebreeuwsch, Syrisch en Arabisch bevat, door de geleerden tot hiertoe werd veronachtzaamd. Het is bekend, toen Maltha het eerst in de magt der Phoeniciers viel, dat dit ondernemend volk aldaar reeds eene landtaal vond, dat deze gedurende de heerſchappij van de Carthagenenſiſche meesters allengs tot volkomenheid rijp werd, dat zij gedurende de Romeinſche heerſchappij van alle Latijnſche beſmetting zich rein wist te bewaren, en eerst, toen het eiland het eigendom der Souvereinen van Sicilie werd, of veeleer in de handen hunner opvolgers, de Ridders van St. Jan, kwam, vervalſching onderging. Maar ook toen was het alleen de ſtad, waartoe zich die vreemde vermenging uitſtrekte. Op het land heeft zij zich tot op den huidigen dag in hare oorſpronkelijke zuiverheid bewaard. Bochharts bewering over dit taaleigen wordt gedurig meer bevestigd, en deszelfs uitſpraak heeft zooveel overeenkomst met die der bewoners van Noordelijk Afrika en een deel van Azie, dat de Malteſers zonder moeite zich door de bewoners van Egypte, Barbarije en Arabie deden verſtaan. Alle Europiſche geleerden overtuigen zich meer en meer van de moeijelijkheid, om de keeluitſpraak van de Oosterſche taal te verkrijgen. Napoleon nam, bij zijnen togt naar Egypte, de bekwaamſte kweekelingen uit de Parijſche ſcholen met zich, die de theorie dier talen hadden beoefend; maar zij waren meestal niet in ſtaat, om zich te doen verſtaan; zoo dat hij hunne hulp als tolken moest laten varen en zich tot de Monniken wenden, die lange in het land gewoond hadden; men heeft ontelbaar andere even duchtige bewijzen hiervoor. Hoe wenſchelijk was het dus, op Maltha een Inſtituut voor de aanleering der Oosterſche talen ook zelfs der Malteſiſche op te rigten, daar zij zoo veel verwantſchap met die heeft en hare aanleering niet zoo moeijelijk

Digitized by Google

lijk is. Ook in een Koophandelkundig opzigt zou zulks van het grootſte nut zijn, daar het ons den handel met de geheel Noordelijke zijde van Afrika zou openen, 't geen in de tegenwoordigen omſtandigheden van het hoogst aanbelang zou wezen De voordeelen, die zulk een Inſtituut belooft, moeten ieder in het oog vallen; zij zouden nog vermeerderen, als men een' leerſtoel voor de Sterrekunde en een Obſervatorium daarmede verbond, waar men de gelegenheid zou vinden, om in het Zuidelijkst gedeelte van Europa en onder een meer regelmatig onbetrokken hemel, dan ergens op het vaste land, waarnemingen te doen.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Buitengewoon groote Notenboom.

De Heer Robins, verkocht aan den Heer Hamlet. eigenaar van het Britsch Diorama, voor 200 pd. Sterlings een ſtuk van een'zwarten Notenboom (*Juglans nigra*), die eenmaal aan den ſtam 36 voeten in omtrek en 12 voeten in middellijn had. Zijne hoogte bedroeg tot aan de onderſte takken, 80 voet, de geheele hoogte 150 voet. Hij groeide (waarſchijnlijk was hij voor vijfhonderd jaren reeds groen) aan den zamenloop van den Zilver- en Walnut-Creek aan het Meer Erie. Hij werd 10 voeten boven den wortel afgezaagd, omdat hij lager zeer onregelmatig gegroeid was, daarna uitgehold, en een ſtuk van 9 vt. hoogte tot een zijvertrekje in een herberg ingerigt, Tegenwoordig is hetzelve te Londen, van binnen behangen, en bevat gemakkelijk 31 perſonen.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Tunnels, iets zeer ouds.

Strabo verhaalt, dat te Babijlon een onderaardsch gewelfde gang onder den Euphraat van het Kon. Paleis tot den Tempel van Belos liep, die 15 vt. breed en 12 vt hoog was; de breedte des Euphraats was op deze plaats een ſtadium (625 voet) maar de Euphraat werd, toen men den Tunnel te Babijlon bouwde, zoo als Herodotus verhaalt, afgeleid.

STER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Vervolg der Waarnemingen na den 19den Januarij 1829, gedaan op den Huize Zwanenburg *tusschen Amsterdam en Haarlem, omtrent de graden der Koude, volgens den Thermometer van* Fahrenh. *met den stand des Barometers, Luchtsgesteldheid en Streken van den Wind.*

Dagen en Tijd.		Barometer.	Thermometer	Luchts-gesteld-heid.	Wind-streken
Jan. 20	's morg. ten 8 ure	29 ¾	24°	betrokken	Z. O.
	's namidd ten 1	„ ¾	24½	do.	N. O.
	's avonds ten 10 u.	„ ¾	19	do	do.
21	's morg. 8 „	„ ¾	10½		
	's namidd. 1 „	„ ½	14½	helder	N. O.
	's avonds 10 „	„ ¼	8		
22	's morg. 8 „	28 11¾	6½		
	's namidd. 1 „	„ 11¼	14½	dito.	dito.
	's avonds 10 „	„ 10¾	14		
23	's morg. 8 „	„ 9½	2½	do.	
	's morg. 9 „	„ 9½	1½	do.	
	's morg. 10 „	„ 9½	1½	do.	
	's midd. 12 „	„ 9	3½	do.	N. O.
	's midd. 1 „	„ 8¾	5	do.	
	's avonds 10 „	„ 7¾	10½	betr., sn.	
24	's morg. 8 „	„ 7	11½	betr. sn.	N. O.
	's namidd. 1 „	„ 7¼	13	dito.	O.
	's avonds 10 „	„ 8	11½	betrokken	Z. O.
25	's morg. 8 „	„ 8	13	betrokken	O. Z. O.
	's namiddags 1 „	„ 8	24	betr., sn.	do.
	's avonds 10 „	„ 9	22	betrokken	Zuid.
26	's morg. 8 „	„ 6	20½	dito	Oost.
	's namidd. 1 „	„ 4½	30	bet. s. hag.	Z. O.
	's avonds 10 „	„ 4½	33	betr.	Z. O.

NB.

Digitized by Google

NB. De grootſte graad van Koude is op den Huize *Zwanenburg* in het jaar 1823 waargenomen, als :

den 22 Januarij 2 graden onder nul.
„ 23 dito 4 „ „ „
„ 24 dito 3 „ „ „
„ 25 dito 1 „ „ „

welk verſchil tuſſchen den graad van koude toen en nu hier ondervonden, zeer juist overeenkomt met de berigten uit Hamburg, waar, op den 23ſten Jan. 1829 de Thermometer ſtond— 17° R. (60 beneden o Fahr en h.) en dus nog 7° R. hooger dan op den 23 Jan. 1823.

D. L.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

1829. Jan.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
21	29. 9¼	11	O.	helder, windrig, 's avonds zeer windrig.
	29. 9¼	15½	„	
	29. 9	9	„	
22	29. 8¾	7	O.	harde wind, helder, in den avond een weinig betrokken.
	29. 8	16	O. t. N.	
	29. 7¾	15	O. N. O.	
23	29. 7	3†	O. N. O.	zeer harde wind, voorm. held., namidd. bew., 's av. betrokk., ſtormachtig met ſneeuw.
	29. 6	6	O. t. N.	
	29. 5	11½	O.	
24	29. 4½	12½	O. t. N.	voorm. betrokken, ſneeuw, namidd. bewolkt, 's avonds betrokk.
	29. 5	13½	O. N. O.	
	29. 6	8§	O.	
25	29. 6	14	Z. O.	meest betrokken, tuſſchenb. ſneeuw.
	29. 6	25	Z. Z. O.	
	29. 6¾	23	Z. t. O.	
26	29. 4	21	Z. Z. O.	betrokk., windrig op den midd. een weinig ijzel met iets regen, even na den midd. ſn.
	29. 3½	31	Z. O.	
	29. 3	35	Z. O. t. Z.	
27	29. 2¼	35	Z. Z. O.	betrokken, dampig, in het begin des 's avonds iets regen, later bewolkt.
	29. 3	37½	Z. t. O.	
	29. 3	35½	Z. Z. O.	

† voormidd. ten 9 en 10 ure 2 gr. § 's avonds ten 7 ure 5 gr.

DRUKFEIL.

Bl. 60 ſtaat op den 8ſten regel van boven: 510, lees: 150.

NB. *Bij dit No. wordt uitgegeven het Register, Titel enz van het tweede Deel voor het jaar* 1828.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 6. *Vrijdag den 6den Februarij.*

BERIGTEN.

PETERSBURG. Het Herbarium en de Letterkundige nalatenſchap van den beroemden Plantkundige VON BIBERSTEIN, beſtaande in alle zijne Handſchriften en daartoe behoorende koperen platen, is voor de Keizerlijke Academie der Wetenſchappen alhier, voor 10,000 Roebels aangekocht.

GIBRALTAR *den 29ſten December* 1828. Sinds den 25ſten dezer maand is er van wege het Beſtuur, geen nieuw voorval van beſmetting publiek gemaakt; de zoodanige, welke zich voor het tegenwoordige opdoen, ſchijnen hetzelve niet belangrijk genoeg voor te komen, om onze aandacht daarmede onledig te houden. — Wij koesteren derhalve de hoop, dat wij weldra, als in een' ſtaat van volkomen gezondheid verkeerende, zullen beſchouwd worden.

Bij een bevel van Sir GEORGE DON van den 27ſten dezer, wordt aan de inwoners van Gibraltar bevolen om onmiddellijk hunne huizen, bedden, kleederen en meubelen te zuiveren, terwijl datgene, wat niet be-

hoorlijk gezuiverd zal bevonden zijn, zal verbrand worden. Wat ons betreft, wij zijn ten volle overtuigd, dat de *noordewind*, die hier ſedert eenige dagen waait, het beste zuiveringsmiddel zal zijn, en dat het voornamelijk van dezen is, waarvan wij den gezondheidstoeſtand verwachten, die onze ſtad, zoo wij met grond vertrouwen, weldra te beurt zal vallen.

De Heer TROUSSEAU, één der Geneeskundigen, die zich op last van het Franſche beſtuur, herwaarts begeven hebben, ligt ſinds acht dagen ziek, evenwel is deze ziekte van geen het minſte belang. — Wat den Heer CHERVIN betreft, deze heeft tot dus verre immer eene volmaakte gezondheid mogen genieten; — men heeft alle reden, om te gelooven, dat deze Gibraltar zal verlaten, zonder iets hoegenaamd van de beſmetting geleden te hebben. Sedert bijkans één maand houdt zich binnen onze muren een groot voorſtander der *beſmettelijkheid* op, het is namelijk de Geneesheer W. PYM, Opperintendant Generaal der Quarantaines in Engeland en Opper-Geneesheer van het garnizoen. Na de aankomst van dien Heer, maakt men gewag van de oprigting eener Commisſie tot onderzoek, of de gele koorts ons aangebragt zij uit de Havana door middel van een Zweedsch ſchip, zoo als men heeft voorgegeven. Deze Commisſie echter, welke, zoo men wil, te zamen geſteld zal worden uit onze voornaamſte Geneeskundigen, onder voorzitterſchap van den Heer PYM zelf, is dusverre niet tot ſtand gebragt, ja, men gelooft zelfs, dat het nimmer daartoe zal komen. — Eene andere Commisſie, te zamen geſteld uit twee Engelſche en drie Franſche Geneesheeren, die zich hier ophouden, houdt zich bereids onledig met het onderzoek, *of de hier heerſchende ziekte al dan niet beſmettelijk zij.*

PARIJS. De Heer ANDRIEUX is bijna met algemeene ſtemmen door de Franſche Academie verkozen, om den post van beſtendig Secretaris waar te nemen, tot dat de Heer AUGER, die ſinds eenige dagen vermist wordt, dien weder zal opvatten.

——— *den 26ſten Januarij.* Heden overleed alhier de Heer CHAPPE, die wel niet aanſpraak konde of wilde maken op de uitvinding der Telegraaf, (als zijn-

zijnde in zekere mate reeds bij Grieken en Romeinen niet onbekend, — in 1684 door Hook ontworpen en in 1782 door Linguet weder voorgesteld) maar, aan wien de verdienste toekomt, daar de vroeger pogingen in vergetelheid geraakt waren, om het grondbeginsel der telegraphie ten algemeenen nutte toe te passen, — van dit werktuig, volgens een nieuw plan, in 1792 voor te dragen, en zoo gelukkig te verbeteren, dat van dien tijd af het gebruik dezer zoo sterk vermenigvuldigde werktuigen als gevestigd mág gerekend worden, en Europa, ja Indie, aan hem dit gemakkelijk en snel middel van mededeeling, hoe later dan ook gewijzigd, mag verschuldigd heeten. Sedert derzelver oprigting, was deze Ingenieur met zijn broeders bestuurder der Telegrafen in Frankrijk; en behield dien post, tot dat hij vrijwillig van denzelven afstand deed, en niet, gelijk openlijk is vermeld, van denzelven werd ontzet, onder het laatstvorig Ministerie.

Utrecht. Op den 26sten der vorige maand Januarij waren er vijfentwintig jaren verloopen, sinds de Hooggeleerde Heer P. W. van Heusde zich als Hoogleeraar aan onze Academie verbond. De Studenten derzelve, doordrongen van zijne waardij als geleerde, onderwijzer en mensch, wilden dien dag niet laten voorbijgaan, zonder door eene serenade hulde aan zijne verdiensten te bewijzen en tevens een doorslaand blijk van hunne dankbaarheid en toegenegenheid te geven. Eene Commissie, bestaande uit de oudsten der onderscheidene Faculteiten, was, bij monde van een harer Leden, de tolk der gevoelens, die geheel de studerende jeugd bezielt, omtrent een' man, die, gedurende het vierde van eene eeuw, der Hoogeschool tot sieraad verstrekte, door zijn leven te wijden aan de wetenschappen en het onderwijs, en zich van de vriendschap zijner leerlingen verzekerde, door aan grondige kunde ongeveinsde minzaamheid, aan uitgebreide geleerdheid, altijd hartelijke belangstelling in hun wezenlijk welzijn en bevordering te paren, en alzoo te toonen door eigen voorbeeld, welken invloed beschaving en verlichting op het hart en verstand behooren uit te oefenen. Zijn antwoord op de welwillende toespraak der Commissie, getuigde dan ook van 's Hoogleeraars diep en hartelijk gevoel voor dit

onderscheidend bewijs van de erkentenis en toegenegenheid der Studenten.

GEDENKWAARDIGHEDEN

UIT DE

GESCHIEDENIS VAN GELDERLAND.

Daar de Heer Is. An. Nyhoff, Correspondent der Tweede Klasse van het Kon. Nederlandsch Instituut en Opzigter van het Provinciaal Archief van Gelderland, onder den titel boven dit artikel geplaatst, op Bondams Charterboek der Hertogen van Gelderland en Graven van Zutphen en op van Spaens Historie van Gelderland, (beide onvoltooid gebleven door den dood der Schrijvers) een vervolg zal uitgeven; achten wij ons verpligt, de aandacht van alle beoefenaars en beminnaars onzer Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheden op die moeijelijke, maar lofwaardige, onderneming te vestigen. Wij durven hen tevens veilig uitnoodigen, om dezelve door hunne Inteekening te ondersteunen, dewijl de zedige toon, die in het prospectus deswegens verschenen, heerscht, ons waarborgt, dat de Schrijver niet meer belooft te leveren, dan hij kan, en zijne kunde en onderzoekkevenheid vroeger gebleken, — vooral als Redacteur van de Statistieke Beschrijving der provincie Gelderland, verzekeren, dat hij, — van hoogerhand uitgenoodigd om zoodanige oorkonden in het licht te geven, als belangrijk en voor openbaarmaking geschikt in het provinciaal Archief van Gelderland voorhanden zijn, tot hetwelk zijn post hem den toegang verschaft, — ook aan die beloften zal kunnen voldoen. Ten einde allen, die in deze geschiedkundige onderneming belang stellen, nader met zijn veel omvattend ontwerp bekend te maken, volgt hier deszelfs ontwikkeling, zoo als die in het prospectus voorkomt. „Beide werken (die van Prof. Bondam en den Rijksvrijheer van Spaen bovengenoemd) zijn" zegt de Heer N. „boven mijnen lof verheven, en naar beider voltooijing werd steeds, zoo door alle beminnaren der geschiedkundige wetenschappen, als door hen, voor welke ambtshalve de kennis van den voormaligen toestand van dit gewest, deszelfs oudheden, regten, gewoonten en betrekkingen, belangrijk geacht mag worden, reikhalzend, maar altijd vergeefs, verlangd. De Hoogleeraar Bondam gaf, naar het ontwerp, dat hij zich bij de vervaardiging van zijnen gewigtigen arbeid voorstelde,

den

den tekst aller hem voorkomende oorkonden, die tot Gelderland, of tot eenig vandeszelfs deelen, betrekking hadden, zoowel dus van diegene, welke hem op hoog gezag uit de openbare Archiven, als van die, welke hem van elders, verſtrekt werden; zoowel van diegene, welke reeds elders uitgegeven, als van die, welke nog nimmer aan het licht gebragt waren, den tekst verrijkende met breedvoerige kritiſche en uitlegkundige aanteekeningen, die van des ſchrijvers groote belezenheid, ſcherpzinnig oordeel en onvermoeiden ijver nog bij het late nageſlacht getuigen zullen. Maar de ſchrandere man mogt zijnen arbeid niet verder dan tot het jaar 1286 voltooijen: in het jaar 1800 ontrukte hem de dood aan zijnen geleerden werkkring. De Rijksvrijheer van Spaen bewerkte met ongeloofelijke zorg en vlijt den door Bondam aangebragten voorraad en dien, welken zijne eigene rijke verzameling hem bood; maar ook dezen uitſtekenden geleerde was het niet vergund, zijnen voortreflelijken arbeid ten einde te brengen. Hij overleed reeds na de uitgave van het eerſte deel, dat in den jare 1814 in het licht verſcheen, en met de vermelding van den dood van Hertog Reinald II in het jaar 1343 beſloten wordt. — Om nu te voldoen aan hetgeen ik mij voorſtelde als het verlangen van hen, die hier met het meeste regt geraadpleegd mogen worden, om ook van den rijken voorraad van ſtukken tot uitbreiding der geſchiedenis zoo min mogelijk te leur te doen gaan, ſtelde ik mij voor, de beide genoemde werken tevens te vervolgen, onder den boven opgegeven titel, en ik achtte dit te meer verkieslijk, dewijl ik het beſchouwde als den besten weg, om, voor mij zelven en voor mijne lezers, den loop der gebeurtenisſen geregeld te volgen, en hen, door de beſchouwing van den toeſtand van dit gewest bij de groote omwenteling in de veertiende eeuw, toen de vorſten eindelijk de volkomen landshoogheid ten koste van het Keizerlijk gezag verwierven, maar tevens den invloed der edelen op het beſtuur meer zigtbaar werd, ja ook, ten gevolge van den toenemenden handel, die der ſteden begon te ontluiken, en het platte land zijne eerſte regten bekwam, — tot de kennis en juiste waardering der volgende gebeurtenisſen in te leiden. Een *eerſte* deel zal derhalve de oorkonden bevatten uit de jaren 1286 tot 1343, dat is, van het tijdſtip, waarmede Bondams werk een einde neemt, tot op dat van den dood van Reinald II, voorafgegaan van eene beſchouwing van Gelderlands toeſtand in de eerſte helft der veertiende eeuw, zoo ten aanzien van deszelfs natuurlijke geſteldheid en voortbrengſelen; van den koophandel en de nijverheid, de kunſten en wetenſchappen, de levenswijze en zeden der inwoners, als ten aanzien der ſtaatkundige betrekkingen en inſtellingen, alles uit oorſpronkelijke, grootendeels nog ongedrukte ſtuk-

ken opgemaakt. Op dezelfde wijs zal het *tweede* deel de geſchiedenis bevatten der Hertogen Reinald III en Eduard, en hun ſtrijd, onder den naam van *Oorlog der Hekerens en Bronkhorsten* bekend, waarbij weder de aanmerkelijkſte oorkonden uit dat tijdvak zullen uitgegeven en toegelicht worden. Een *derde* deel, op gelijke wijze bewerkt, zal de geſchiedenis van de regering der vorſten uit het huis van Gulik, Willem en Reinald IV, bevatten. In een *vierde* zal ik die der Hertogen Arnold en Adolf van Egmond trachten te vereenigen. Eindelijk zal het *vijfde* en *zesde* deel aan de behandeling der geſchiedenis van Hertog Karel van Egmond toegewijd zijn. — Ieder deel zal beſloten worden met volledige registers, 1) der voorkomende plaatſen; 2) der Kerkelijke opperhoofden, der Vorſten, der Heeren en der Edelen; 3) der opgehelderde woorden en ſpreekwijzen; door welk een en ander, naar ik mij vleije, ook de oude Aardrijkskunde, de kennis der aanzienlijkſte geſlachten en de taalkunde winnen zullen." (*)

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

Jaarboekjes. Belgiſche Muzen-Almanak 1829; vierde jaar, te Gent bij A. B. Steven, 243. bl.

Wij hebben ons vroeger verklaard, omtrent den aard, den aanleg en het oogmerk van dit Jaarboekje; wij willen zulks niet herhalen, maar blijven bij ons gevoelen, dat, hoe minder medewerking uit de Noord-Nederlandſche provincien noodig is, hoe meer het, naar ons inzien, aan het doel beantwoordt, waarmede het in het licht moet verſchijnen; namelijk, *niet* om den Nederlandſchen Muzen-Almanak afbreuk te doen, gelijk ſommigen deze onderneming van lieverlede beginnen te beſchouwen, maar om aan de Zuid-Nederlandſche Dichters jaarlijks gelegenheid te verſchaffen, om proeven van hunne beoefening der Nederlandſche poezij te geven, en alzoo de Zuid-Nederlanders, in welker boezem zelven die Dichters gevonden worden, langzamerhand te overtuigen, dat het Nederduitsch de landtaal is, en eene ſpraak, die in beſchaafdheid, rijkdom en kracht voor geen an-

(*) Dit werk, waarvan het eerſte deel onmiddellijk ter perſe gaat, zal in groot 4to. worden uitgevoerd, en den Inteekenaren 12½ cents per vel druks koſten; voor niet-inteekenaren 15 cts.

Digitized by Google

andere behoeft te wijken. Wij zullen dus ook dezen Jaargang uit dit oogpunt beſchouwen, en van de bijdragen uit de Noordelijke gewesten, hoe verdienſtelijk ſommige wezen mogen, niets vermelden, als zijnde hier eigenlijk alleen onontbeerlijke aanvulſels. — Uit de Zuidelijke provincien dan leverden tot dezen Muzenalmanak ſtukken, de Heeren: *F. Rens*, te Beveren; *F. C. de Greuve*, te Leuven; *P. J. M. van Duyſe* en *P. Koster* te Dendermonde; *F. de Vos* en *A. Dauwe* te Ninove, *W. van Vaſtrik* te Gent; *P. van Genabeth*, te Brugge, *J. D. Huygchelaere* te Oudenaarden; *J. J. Doornaert Jz.* te Kortrijk; *J. F. Willems*, *E. J. Potgieter* en *J. P. Korthals* te Antwerpen en Mej. *J. M. Doolaeghe*, te Dixmuiden. Wanneer wij van den eenen kant verpligt zijn te erkennen, dat, met enkele uitzonderingen, deze voortbrengſelen der Belgiſche lier nog moeten wijken voor vele der Noord-Nederlandſche, zou het partijdigheid ademen, als wij van de andere zijde niet met den ſteller van een artikel in de *Euphonia* (*) het eens waren, dat de lust, om in zuiver Nederduitsch de poezij te beoefenen, aanmerkelijk blijkt toe te nemen, en dat veler pogingen binnen zoo korten tijd vrij wel geſlaagd mogen heeten. Wij zullen, na de uitvoering, zoo van netten druk, van papier, als ook van de meeste gravures met lof vermeld te hebben, deze aankondiging met eene proeve beſluiten, en kiezen daartoe het *Vaarwel aan de Reisvogeltjes* van de Dixmuidenſche Dichteres Mej. J. M. Doolaeghe, zijnde vrij nagevolgd uit het Fransch van Aimé Martin.

* * *

O! lief en zangrijk pluimgediert,
Dat nog zoo weeldrig kweelt en tiert
Op takjes, reeds ontbloot van bladren:
Ontvlugt ze! 'k hoor 't geloei der winterbuijen nadren!
Zie gansch de ſchepping kwijnt, vergrijst, verſterft, bukt neêr,
In 't ſtollend beekje vloeit dat zoele vocht niet meer,
Waarin gij 't lijfje zat kunt baden,
En u de wiekjes met zijn zilveren dropjes laden.

Vaartwel! ſtijgt op met ſnellen zwier;
Ontſnapt, op vleugelen van Zefier,
Dees ruwe en reeds verkleumde landen.
Zoekt rond, in 't ruim heelal, waar friſſche bloemwaranden
Pas aan 't ontluiken ſtaan, en waar de Lent' herleeft,
En 't rijk beplante veld u milder voedſel geeft.

Zet

(*) Zie 1829 No. 50, waar vijf proeven uit dit Jaarboekje worden ontleend.

Zet u op 't wrak ter neêr van 't wijd beroemd Atheneu;
Vlugt ginds den heuvel op, daar praalde Mitylenen.

Ja, altoos dartle diertjes, snelt
Naar Marathon, naar 't heilig veld,
En, daar ge zijt ons land ontweken,
Gaat, groet met uw gekweel, die kunstgewijde streken,
Waar een Themistokles vereeuwigde zijn' naam:
Smelt daar, dien held ter eer, uw malsche toonen zaam;
Herinnert, bij die vreugdezangen,
Dit oord zijn dappren heldenmoed,
Die 't rust en heil eens deed erlangen
En 's lands verdelgers smoorde in hun weêrspannig bloed.

Maar ach! als op dit strand uw zwermen nederzijgen,
En vrolijk 't smeltend lied tot 't hoog azuur doen stijgen,
Het blijf hun onbewus,
Dat roof en moordzieke oorlogsbenden,
Verdoofden d'edlen glans der welvaart aan deez' kust,
Weleer een lustprieel, nu 't speeltuig der ellenden.

Doch schelle zangers, u is 't noodlot onbekend;
U drukt alleen de zorg voor gade en kroost te leven,
En, waar gij met hen rust of rent,
Gedurig naar 't bezit der zachte Lent' te streven:
Ja, zonder 't gruwbaar lot der Grieken na te gaan,
In hun gewijde tempeldaken;
Gaat ge, opgeruimd en vrij, kunstrijke nestjes maken,
Daar smaakt gij 't volst genot, trots buijen en orkaan,
En met de trouwste gâ van liefde en weelde dronken,
Zweeft gij, en zingt en dooft bij haar de levensvonken.

S.

KUNSTEN.

AMSTERDAM *den 20sten Januarij.* Heden werden de Eerepenningen en getuigschriften, vroeger door het Departement der Teekenkunde bij de Maatschappij: *Felix Meritis* toegewezen (zie *Algem. K. en Letterb.* 1828 Dl. II bl. 380) plegtig uitgereikt, bij welke gelegenheid de Hooggel. Heer A. des Amorie van der Hoeven eene redevoering hield over de *geestdrift van den Kunstenaar.* Een gouden medaille ontving de Heer J. van Ravenswaay, dubbelde zilveren de Heeren A. J. Couwenberg Jz. en

J.

J. de Rijk, terwijl enkele zilveren te beurt vielen aan de Heeren N Pieneman, J. W. L. Meyer en C. C. A. Last. Deze plegtigheid geſchiedde in tegenwoordigheid van een groot aantal aanzienlijke gasten en een talrijke vrouwenſchare.

Steendruk - Portrait van D. WYTTENBACH.

Afbeeldingen van groote mannen te beſchouwen, de gelaatstrekken, het oog, en het voorhoofd gade te ſlaan, waar te nemen, hoe de natuur door deze en andere affchijnſels de ziel in eenen meer of min helderen ſpiegel vertoond heeft, dat verſchaft den nadenkenden mensch een verheven en veel omvattend genot. Dat genot wordt verhoogd, indien men bij eigen ondervinding of door getuigenisſen van anderen, zeker is van de gelijkheid. Dan is het, dat wij met een ſtil genoegen zeggen.

Sic, sic, spiritus et vita redit bonis
Post mortem.

De ſmaak voor deze beſchouwingen is in ons Vaderland toegenomen, ſedert de Steendruk ook op dat gedeelte der kunst is toegepast: en wij verheugen ons over zoo vele wel gelukte proeven in dat vak. Hartelijk wenschten wij dat ook te kunnen zeggen aangaande het gelithographeerde Portrait van Daniel Wyttenbach.

De ziel van dien grooten man ſprak als het ware op zijn gelaat. Zij, die zijn gelaat niet van aangezigt tot aangezigt gekend, maar zijne ſchriften gelezen hebben, kunnen zich eenigzins een denkbeeld vormen van dat ſchrander hoofd, hetwelk wij in de Lithographie niet zoo herkennen, dat wij te vreden zijn en het eenigermate terugvinden.

Het kenmerkende van Wyttenbach's gelaat was, de eenvoudige opene rondheid van eenen gezonden landman, maar een paar oogen, uit welke elk gezond verſtand en ſcherp oordeel toeſtraalden, in één woord, op welke de echte Socratiſche Ironie woonde.

Dat kenmerkende is uitſtekend bewaard in het geſchilderde Portrait, hetwelk bij de Weduwe Wyttenbach te Oegſtgeest berust. De Lithographie geeft ons er geen of althans een gering denkbeeld van.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Oogontſteking door het Maanlicht veroorzaakt.

„ Wij vorderden ſlechts langzaam op den Nijl, daar onze matrozen, naar het ſcheen, niet van de beste roeijers waren. Maar men kan zich niets heerlijker en aangenamer voorſtellen, dan zoo in den ſtillen nacht en bij helderen, door geen wolkje benevelden, maneſchijn te reizen; en bij zulk een heerlijk tooneel kost het waarlijk moeite de oogen te ſluiten en te ſlapen. Intusſchen is in dit land de invloed van den maneſchijn op het gezigt zeer gevaarlijk en de inboorlingen bevalen ons ten ſterkſte aan, (zoo als ik het naderhand in Arabie hoorde bevestigen) vooral het bedekken der oogen niet te vergeten, wanneer men in de open lucht ſlaapt. Het is opmerkenswaardig, dat men deze daadzaak niet gebruikt heeft ter verklaring van het gezegde in den Pſalm; „ de zon zal u des daags niet ſteken noch de maan des nachts " (Pſalm 121 v. 6.) want in deze woorden wordt ongetwijfeld gedacht aan deze opmerking. En in der daad, wanneer men in de open lucht, aan den maneſchijn blootgeſteld, ſlaapt, doet zulks in deze ſtreken de oogen veel meer aan, dan de zonneſtralen zouden doen. Dit is eene daadzaak, welke ik eens zelf ondervonden heb, en ik heb mij naderhand zorgvuldig in acht genomen, om mij aan die proeve ten tweeden male bloot te ſtellen. Perſonen, welke de noodige voorzorgen niet gebruiken en gedurende den nacht hun aangezigt zoodanig blootgeven, moeten ongetwijfeld hun gezigt zeer verzwakken of zelfs blind worden. (*)"

Letters from the East by Carne.

Een Foſſil Bekkeneel van het allergrootſte vierpoetige Dier.

Dit is bij Eppenheim aan den linker oever des Rhijns gevonden ge-

(*) Prof. van der Palm vertaalt dit vers: *Des daags zal u de zon niet deren noch de maan des nachts*, en maakt daarbij deze aanmerking: de maan werd in dichterlijke taal beſchouwd, als beheerſchende de koude, de ſchadelijke dampen, en dikwijls al te overvloedigen dauw des nachts.

Wanneer men dezen Pſalm, zoo als v. d. P. dit opgeeft, voor een Reislied houden moet, dan is het gansch niet onwaarſchijnlijk, dat hier ook meer bijzonder aan het vermogen der maan, om, op het gezigt nadeelig in te vloeijen, gedacht wordt.

Digitized by Google

geworden. De Heer Directeur Schleiermacher te Darmstadt, betuigt, dat het van een nog onbekend dier is, en heeft daarvan eene teekening medegedeeld aan den beroemden Cuvier te Parijs, die den 20sten Oct. ll. aan de *Academie des Sciences* daarvan berigt heeft gegeven. Het kakebeen is zoo groot, dat het dier, wanneer men aanneemt, dat de kop naar evenredigheid tot de lengte van het geheele ligchaam niet grooter geweest is dan bij den Hippopotamus, eene lengte van 19 voet moet gehad hebben Het grootste tot hier toe bekende viervoetig dier was het *Megalonix* en dat was maar 12 vt. lang.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Spaarbank te Haarlem.

Deze Inrigting, waarvan wij jaarlijks een kort verslag geven, neemt nog telkens toe, zoo in getal van deelnemers als aanzienlijkheid der som, welke bij dezelve wordt bewaard. In den jare 1828 werd in dezelve

ingebragt:	*f* 80532, 58½
terugbetaald	- 39870, 43½
dus meer ingebragt	*f* 40662, 15
De zuivere ontvangst der renten bedraagt .	- 4939, 90½

dus is er in 't geheel ontvangen . . . . *f* 45602, 05½ zijnde ruim *f* 19000 meer dan in 1827; 300 nieuwe deelhebbers kwamen in 1828 aan, zoodat men er nu gezamenlijk 1027 telt, (omtrent 200 meer dan er in 1827 waren), die op den 31 December l. l. zoo aan kapitaal als intresten te vorderen hadden de somma van *f* 175559, 96, (dus ruim *f* 46500 meer dan in 1827), tot bestrijding waarvan het Fonds van de Spaarbank meer dan genoegzaam toereikende is. — Men ziet daaruit, dat de wensch, door ons, in het vorig jaar uitgeboezemd, niet ijdel is geweest; wij hopen, dat hij zich meer en meer verwezenlijke, waartoe de aanvankelijke menigvuldige inlagen, in de maand Januarij van 1829, den besten grond geven.

Ver-

Verbeterde Wegwijzers.

Een Engelschman deed de juiste en zeker door ieder reiziger door een vreemd land dikwijls geſtaafde opmerking, dat de Wegwijzers aan de groote wegen, offchoon op dezelve de namen der plaatſen, werwaarts hunne armen heen wijzen, nog zoo duidelijk en fierlijk geſchreven ſtaan, gelijk ſtaan met de noten der Philologen onder den tekst der oude klasſieke Schrijvers; d. i. dat zij ons dan verlegen laten, als men ze het meest behoeft, deze namelijk bij duistere plaatſen, gene bij nacht. Het bekende grondbeginſel getrouw, dat men blinden ſlechts door betasten kan leeren, is men in het westelijk gedeelte van Engeland begonnen, de Wegwijzers in te rigten volgens de theorie, naar welke men de blinden het lezen leert. Men vervaardigt ze geheel van gegoten ijzer, zeer eenvoudig maar vol ſmaak en tevens zeer goedkoop. De tusſchenruimten tusſchen de letters blijven open, zoodat men de laatſte des nachts bij betasting lezen kan. Het laat zich begrijpen, dat deze Wegwijzers maar zoo hoog moeten zijn, dat men zeer gemakkelijk de letters bereiken kan, om die met de vingers te lezen.

Verbetering aan de Predikſtoelen in de Kerken.

Gelijk men weet, gaat van de ſtem van den Predikant in vele Kerken zoo veel verloren, dat dezelve alleen met moeite door het publiek gehoord kan worden, offchoon de Predikant zijne longen zooveel mogelijk uitzet, en de hoorders alles aanwenden, om ſtilte te bewaren. Dit was ook het geval in een kerk te Attercliffe in Engeland, waar men dit ongerijf op volgende wijze verholpen heeft. Men voegde een holle plank, zoo uitgehold, als of de holte door de halve omdraaijing van het eene been des parabools om de as van denzelven gevormd was, zoo aan het dekſtuk des Predikſtoels, dat de as voorwaarts onder een' hoek van omtrent tien tot vijftien graden naar den bodem helde, en de mond des predikants tegen het brandpunt des parabools gerigt kwam. Van onderen is ter wederzijde wat weggenomen, opdat men den predikant zou kunnen zien. Door dit middel wordt de ſtem vijfvoudig verſterkt.

UIT-

UITVINDINGEN.

Luchtrijtuig van Berzelius.

Toen vele dagbladen de ontdekking te Philadelphia aangekondigd hadden van een nieuw gaz, 300 maal ligter dan de dampkringslucht, dacht de beroemde Zweedſche Hoogleeraar Berzelius, onlangs door Brusſel reizende, dat men daar gebruik van zou kunnen maken voor rijtuigen, en wilde zijne terugkomst in Zweden niet afwachten, om er de proef van te nemen; het was dan op het veld genaamd *du Corbeau* bij Charleroi, dat het eerst een luchtbol gehecht werd aan den bak van een cabriolet en beſpannen met het uitſtekend paard van le Jeune, hetwelk met de ſnelheid van vier mijlen in het uur de bergachtige en met hout begroeide wegen daaromſtreeks doorliep; de luchtbol ſlechts vier voeten in doorſnede hebbende, bood weinig tegenſtand aan de lucht: en het paard, dat den profeſor trok, ſcheen ſlechts een gewigt van weinige ponden te trekken.

De Heer Berzelius heeft een werktuig uitgedacht, waardoor men den luchtbol naar willekeur gemakkelijk kon doen rijzen of dalen, om er uit of in te kunnen gaan.

Men is bezig aan eene inrigting het te zamen geperste gaz ter vulling van dergelijke luchtbollen gereedelijk te kunnen leveren, en men twijfelt niet, of deze proef zal op meerdere rijtuigen worden toegepast, daar dezelve ongemeen ligt zijn en, volſtrekt geen geraas maken.

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE ANECDOTES.

Franſche Wellevendheid.

In het jaar 1795 was op het vorſtelijk Lusthuis het Loo een Fransch Hospitaal gevestigd en de omgelegene plaatſen werden dagelijks met zware requiſitien, ten behoeve van hetzelve, bezwaard. Eenmaal, in de maand April van het genoemde jaar, bevonden de ſteden Zutphen, Doesburg en Arnhem zich volſtrekt buiten ſtaat daaraan zoo ſpoedig te voldoen, als de Franſche bevelhebber verlangde In zijn ongeduld bedreigde toen de Generaal van Damme (later Prins

Prins van Eckmühl) de genoemde ſteden met de inlegering van door ſchurft aangetaste ſoldaten, bijaldien zij niet dadelijk aan zijne eischen voldeden; ook in andere opzigten verbitterde hij de ingezetenen; — en de Landſchapsvergadering, toenmaals de hoogſte magt in Gelderland voorſtellende, beklaagde zich openlijk en nadrukkelijk over des Generaals *inſolente conduite*.

I. A. N.

Slaperigheid in een' tijd die bovenal waakzaamheid vorderde.

Graaf Jan van Nassau, Stadhouder van Gelderland, beklaagde zich, in een ſchrijven van den 2 Maart 1580, over de nalatigheid der afgevaardigden uit de Ridderſchap en ſteden in het verſchijnen op de Landſchaps-vergaderingen, over de verkeerde wijze, waarop die gehouden werden, en over het weinige, dat men er verrigtte. Drie jaren later was het in dit opzigt niet beter geſteld, want in den uitſchrijvings-brief van eenen Landdag door het Hof van Gelderland, onder dagteekening van den 13 Junij 1583, wordt gezegd, dat men ſinds geruimen tijd beſpeurd had, *dat op vele gehaldene landtdaghen ſeer weynich fruchten thot vordel dezer landtſchafften wtgericht, in ſulcker voeghen, datter meer verteert, dan vordels geſchaft is.* En offchoon in den jare 1591, op den 15 Augustus, nog *diverſe importante ſaecken geproponirt ende tho reſolviren waren* ging de Landſchaps-Vergadering uit elkander, ondat intuſſchen *een jeder in den bouw* (d. i. den hooibouw) *vast tho doen* had.

I. A. N.

Eed van Prins Maurits.

Toen Prins Maurits in Augustus 1591 tot Stadhoudervan Gelderland zou aangenomen worden, verzocht hij, dat in den eed, hem door de Landſchapsvergadering voorgehouden en door hem bij de aanvaarding dier bediening te doen, na de woorden *trou ende holt tho zijn*, mogt bijgevoegd worden *tegens den Koninck van Spangien ende alle ſyne adherenten*, en dat de woorden *in allen billicken ſaecken* mogten doorgeſtreken worden, dewijl men zich verzekerd mogt houden, dat Z. E. geene andere dan billijke zaken zoude *commanderen ende voerneemen*.

I. A. N.

STER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Jan. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
28	29. 3¼	36	Z. Z. O.	betrokken tusschenbeide reg.
	29. 4	37	Z.	
	29. 5	36½	Z. Z. W.	
29	29. 5¼	34	Z. Z. O.	betrokken, mist, namidd. met
	29. 5	36	O.	regen en sneeuw.
	29. 4¾	33	N. O.	
30	29. 4	33½	N. O.	's morg betr., windrig, verder
	29. 4½	37½	N. t. W.	meest betr., in den namidd.
	29. 6½	33½	N. t. O.	een sneeuwbui.
31	29. 9½	33	N. t. O.	harde wind, 's morgens eeu
	30. 0½	34	N. N. O.	sneeuwb., voorm. betr., nam.
	30. 2¾	28	N. t. O.	bew., 's avonds helder.
Feb. 1	30. 3¾	24	N. N. O.	
	30 4	30	N. t. O.	helder, 's avonds betrokken.
	30. 4¾	31	N. W.	
2	30. 5	29½	N. N. W.	helder, in het begin van den
	30. 5	35	N. O.	avond betrokken, verder we-
	30. 5½	30½	N. N. W.	derom helder.
3	30. 5½	32	W. t. Z.	's morgens bewolkt, verder
	30. 5¼	35	W. N. W.	helder, 's avonds betrokken.
	30. 5¼	29	N. W.	

BEKENDMAKINGEN.

*** In het Najaar van 1828 is bij G. J. A. BEIJERINCK te Amsterdam van de pers gekomen, en heeft alom verzonden:

I. Reize door den weinig bekenden Zuidelijken Molukschen Archipel, en langs de geheel onbekende Zuidwestkust van Nieuw-Guinea; gedaan in de jaren 1825 en 1826 door D. H. KOLFF Jr. in gr 8vo. met vignet en eene kaart . . . . . *f* 4,50

II. Nieuwe Tafereelen uit de Geschiedenis der Lijfstraffelijke Regtspleging, door J. B. CHRISTEMEYER, in gr. 8vo, met vignet . . . . . *f* 3,25

III.

III. Waarheid en Verdichting, door P. MOENS en W. H. WARNSINCK, Bz., in gr. 8vo, 2 ſtukken. *f* 3,60
IV. Kinderen der Vergetelheid van J. DECKER ZIMMERMAN, 5e. en laatſte deeltje, in Zakboek formaat, met vignet . . . . . *f* 1,50
V. G. G. BREDOW, Kort begrip der Algemeene Geſchiedenis, of verhaal der merkwaardigſte gebeurtenisſen uit dezelve. Naar den 9en Hoogduitſchen druk, op nieuws in het Nederduitsch bewerkt, en met aanteekeningen vermeerderd, door J. v. WIJK, Rdsz. in gr. 8vo, 2e. en laatſte deel . . . . . *f* 3,60
De 2 Deelen kompleet . . . . *f* 6,50
VI. Het wel beraden Beſluit, in de zaak van de Godsdienst. Door de Schrijfſter van *Vader Klemens*. Uit het Engelsch vertaald, naar den 7en Druk, in gr. 8vo. met vignet . . . . . *f* 1,80
VII. Leerredenen van M. STUART, 3e. Deel, 2e druk
Bij inteekening voor de 4 deelen . . *f* 4,80.

(NB. Het 2e. en 4e. en laatſte deel volgt ſpoedig zullende na de uitgaaf van het laatſte deel geene exempl. tegen inteekenprijs meer worden afgeleverd.)

---

†† Bij de Wed. A. LOOSJES Pz., te Haarlem, zijn in 't
† licht verſchenen en te bekomen de volgende *goedkoope* uitgaven op *postpapier*:

I. A. Loosjes Pz. *Maurits Lijnſlager*, 4 Dn. met vignet, 3de Druk . . . . . *f* 6 : —
II. ——— *Hillegonda Buisman*, 4 Dn. met vignet, 2de Druk . . . . . - 6 : —
III. ——— *Suſanna Bronkhorst*, 6 Dn. met platen 2de Druk . . . . . - 9 : —
IV. J. Bellamy Gedichten, Nieuwe vermeerderde uitgave met portrait . . . . . - 1 : 80
V. P. Nieuwland Nagelaten Gedichten, *derde* en vermeerderde uitgave met vignet. . . . - 1 : 50

Alsmede de *compres* gedrukte uitgaven van:

VI. A. Loosjes Pz. Zedelijke Verhalen met 8 platen 2de Druk gr. 8vo. . . . . - 3 : 30
VII. ——— De Man en Vrouw met 8 platen 2de Druk gr. 8vo. . . . . - 3 : 30

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 7. *Vrijdag den 13den Februarij.*

BERIGTEN.

STUTTGARD *den 31ſten Januarij.* Gisteren onderging onze ſtad, het land en de fraaije letteren een groot verlies door den dood van den roemvol bekenden *Dichter* JOHAN CHRIST. FRIDERICH HAUG (*), Koninkl. Wurtembergſchen Hofraad en Opper-Bibliothekaris bij de Koninkl. groote Bibliotheek. Geboren te Nieder-Statzingen in Wurtemberg, werd hij, met vier zijner broederen, op de Academie (voorheen Militaire ſchool) te Stuttgard opgevoed, waar hij met SCHILLER, WÄCHTER, CUVIER, VON NORMANN e. a. in vriendſchappelijke betrekkingen kwam. Hij had in de regten geſtudeerd, en werd Geheimſchrijver bij het Kabinet van den Hertog KAREL. Vijf en dertig jaren lang bekleedde hij, onder vijf opvolgende Regenten, dezen belangrijken post, en verwierf door zijn karakter en zijne onvermoeide werkzaamheden de algemeene achting en het vertrouwen van zijnen vorst.

In

(*) Zoon van den Hoogleeraar BATTH. HAUG te Stuttgard, en broeder van den Hoogleeraar C. F. HAUG te Delft.

In weêrwil van dezen uitgebreiden werkkring, leefde hij, met zijne vrienden, MATTHISSON, VOSS, JACOBI, CONZ en WEISSER, zoo veel mogelijk voor de dichtkunst, en liet in 1790 Puntdichten, in 1805 Epigrammen en Mengeldichten, in 1826 Keur van Gedichten in 2 deelen en vele Poëtiſche Almanakken drukken. In de reeks zijner nagelaten werken vindt men Oden, Idyllen, Romançen, Balladen, Verhalen Geſchiedenisſen, Parabels en Puntdichten, enz., waarvan de meesten weldra het licht zullen zien. Hij ſtierf in 't 68ſte jaar zijns ouderdoms aan eene verlamming der long, na eene ziekte van ſlechts 10 dagen, en wordt als teedere echtgenoot en vader, en als hartelijke vriend algemeen betreurd.

PARIJS *den 5den Februarij*. Heden overleed hier in den ouderdom van 72 jaren, de Heer GAIL, Lid van de Academie der Opſchriften en fraaije Letteren, Koninkl. Lector bij het *College de France* en een der bewaarders van de Handſchriften der boekerij des Konings. Hij was een werkzaam man, die de Griekſche taal hartstogtelijk beminde, aan welker beoefening hij zijn geheele leven toewijdde, en die hij gedurende 45 jaren met onafmatbaren ijver onderwees. Hij ſchreef verſcheiden elementaire werken, die langen tijd bij de jonge beoefenaars van het Grieksch in gebruik waren, en niet weinig hebben toegebragt, om, gedurende de ſluiting der oude ſcholen, den ſmaak voor deze ſchoone taal te bewaren, en den weg te banen voor nieuwe werken van dien aard, tegenwoordig meer in zwang, maar welker volkomenheid juist ten bewijs van hulde aan de hun voorgegane kan verſtrekken. De Heer GAIL gaf ook eene vertaling van THUCYDIDES en eene van XENOPHON in het licht, en uitgaven van eenige zamenſpraken van LUCIANUS en eene van THEOCRITUS, beide voor de ſcholen geſchikt. Hij laat een' zoon na, die uitſtekend zijne ſtudien heeft volbragt en de wetenſchappelijke loopbaan volgt, op het ſpoor, hem door 's vaders leſſen en voorbeeld gewezen.

PARIJS. De Franſche Academie heeft, in plaats van den Heer PICARD, met algemeene ſtemmen tot haar Me-

Medelid benoemd den Heer ARNAULT, den vader, die reeds eenmaal Lid derzelve geweest is.

GENT. De Koninklijke Maatschappij van schoone Kunsten en Letterkunde alhier, heeft den Hoogleeraar A. NUMAN, Directeur van de Vee-Artsenijschool te Utrecht, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut enz. enz. tot haar Medelid benoemd.

BRUGGE *den 24sten Januarij.* Op heden is over de ingekomen stukken bij de Koninklijke Maatschappij van Vaderlandsche Taal- en Letterkunde alhier, ter dinging naar de prijzen over 1828 uitgeloofd, uitspraak gedaan; zijnde uit de beoordeeling gebleken, dat op het Geschiedkundig onderwerp: de invloed der Geschiedkunde op de Taalkunde in 't algemeen en opzigtens de Vaderlandsche in 't bijzonder, de gouden prijs is toegewezen aan den Heer A. A. J. MEYLINK, Doctor in de Wijsbegeerte en in de Letteren aan de Parijsche Academie, te Voorburg bij 's Gravenhage; en de zilveren prijs aan den Heer P. MEESTERS, Schoolonderwijzer van den eersten rang te Sluis in Vlaanderen. *Veertien* stukken kwamen er in op de dichtkundige stof: een Lofdicht op de hereeniging der Zuidelijke en Noordelijke provincien; maar, in weêrwille van de groote verdiensten aan sommige toegekend, misten zij alle die mate van volkomenheid, welke men in een dichtstuk van dien aard zou verlangen, en er heeft dus geene bekrooning in dit vak plaats gehad. Op den 22 Februarij is de Maatschappij voornemens haar jaarfeest plegtig te vieren en ter dier gelegenheid in het openbaar de toegewezen prijzen aan de bekroonden uit te reiken.

LEIDEN. Tot Rector Magnificus dezer Hoogeschool is door Z. M. voor het volgend Academie-jaar benoemd de Hooggel. Heer M. J. MACQUELYN.

Digitized by Google

LEVENSSCHETS

VAN

GERRIT VAN OLIVIER.

(*Ontleend uit het gevoegde bij de Aanſpraak ter opening der laatſte Algemeene Vergadering van de Maatſchappij der* Nederlandſche Letterkunde te Leiden *door* Prof. M. SIEGENBEEK.)

De Heer Gerrit van Olivier, werd in den jare 1759 te Dordrecht, uit een deftig geſlacht geboren. Zijn vader, die een aanzienlijk handelhuis had, wenschte zijnen zoon daarin op te leiden. Deze voldeed, met opoffering van zijne eigene begeerte, om zich aan de letteren toe te wijden, aan het verlangen van zijnen vader. Intuſſchen dreef eene aangeborene leergierigheid hem altijd tot lezen, en bijzonder tot het onderzoek van hiſtoriſche en godgeleerde onderwerpen In de ſtaatkundige geſchillen, die, na den Engelſchen oorlog, in 1780 ontſtaan, geheel het oude Nederland beroerden, trok hij, met jeugdige geestdrift, de partij der zulken, die eene hervorming in den Staat verlangden, en was, in zijne vaderſtad een der bekwaamſte en werkzaamſte voorſtanders van die partij. Dit had ten gevolge, dat hij, na de omkeering van zaken in den jare 1787, het raadzaam oordeelde, het land te verlaten, en zich eerlang te Keulen nederzette. Hier geraakte hij in kennis met den beroemden Natuurkenner, den Hoogleeraar Bennet, ter geleheid, dat deze, met zijne echtgenoote eene reis door een gedeelte van Duitſchland doende, zich, eenigen tijd, in de genoemde ſtad onthield. De Heer Bennet, in onzen Olivier eene groote mate van beſchaving en bijzondere zucht voor wetenſchap en kennis ontdekkende en te gelijk bemerkende, dat gebrek aan gezette bezigheid hem het gemis van zijn vaderland met dubbele ſmartelijkheid deed gevoelen, wek-

wekte hem op, om zich op de beoefening der *Natuurlijke Historie* toe te leggen, waartoe zijne gemeenzaamheid met een' aanzienlijk' ingezeten van Keulen, die een fraai kabinet daarvan bezat, hem de schoonste gelegenheid aanbood, hem te gelijk eenige aanwijzingen doende, om zich daarin te oefenen.

De hierdoor reeds opgewekte lust van onzen Olivier werd nog meer verſterkt door eene reize door eenige voorname Duitſche Academie-ſteden, waarop hij den meer genoemden Hoogleeraar, op deszelfs uitnoodiging, vergezelde. Bij hun bezoek van den beroemden Natuurkenner Blumenbach te Göttingen, vernamen zij van dezen, dat eene vermeerderde uitgave van zijn *Handboek der Natuurlijke Historie* gereed was in het licht te komen. Dit bragt den Heer Bennet op het denkbeeld, om den Nederlanderen, die tot hiertoe eene volledige handleiding tot de kennis der Natuurlijke Historie misten, van dit werk eene vertaling te bezorgen. Hij deed zijnen vriend Olivier den voorſlag, om dien arbeid gemeenſchappelijk te ondernemen, en wist diens zwarigheden daartegen uit den weg te ruimen, door dat gedeelte van den arbeid, 't welk eene meer wetenſchappelijke kennis vorderde, voor zijne rekening te nemen. Het is bekend, dat wij hieraan die voortreffelijke vertaling en bewerking van het voorgenoemde *Handboek* hebben dank te weten, welke in den jare 1802 te voorſchijn kwam. Inmiddels was Olivier, ten gevolge der verandering van zaken, welke, in den aanvang des jaars 1795, plaats had, in het Vaderland teruggekeerd, waar hij zich, wegens zijne kunde en bekwaamheden, in belangrijke betrekkingen, eerst als lid van het *Committé van Marine*, en naderhand in andere, mede tot het Zeewezen behoorende, geplaatst zag. De hieraan verbondene werkzaamheden, die hij met grooten lof vervulde, beletteden hem echter niet, zijne geliefkoosde ſtudie voort te zetten, en nog veel minder, zijne vriendſchap met den Hoogleeraar Bennet aan te kweeken. Na de gezegende herſtelling van ons volksbeſtaan, verkoos hij een ambteloos leven te leiden en zich geheel aan zijne geliefkoosde ſtudiën te wijden. Hij vestigde zich daartoe op eene buitenwoning onder Hazerswoude, niet verre van Leiden, ten einde in de

nabijheid van zijnen aldaar wonenden vriend te zijn. Onder andere ſtukken, gaf hij, met dezen, drie belangrijke bijdragen tot eene *Fauna Belgica* in het licht, de eerſte de zogende dieren, vogels en amphibiën betreffende, de tweede rakende de visſchen en insecten, de derde eene opgave behelzende van de wormen en weekdieren; welke, achtereenvolgens, in de jaren 1822, 1824 en 1826, door de Hollandſche Maatſchappij van Wetenſchappen te Haarlem met goud bekroond werden. Geen wonder derhalve, dat ook die Maatſchappij hem tot haar medelid verkoos. Ook heeft men aan hem eene keurige vertaling te danken van het *Handboek van de beoefenende leere der geneesmiddelen voor Veeartſen*, door August Rysz, welke in den jare 1825 te voorſchijn kwam.

Tweemalen was onze Olivier gehuwd, de laatſte reize met de weduwe van den', als geleerde en ſtaatsman, vermaarden Pieter Paulus. Ook deze zijne tweede echtgenoote had hij het ongeluk, reeds voor vele jaren, door den dood te verliezen. Eene dochter uit zijn eerſte huwelijk, die, door hare inwoning, zijn afgezonderd buitenleven grootelijks veraangenaamde, zag hij, tot zijne bittere droefheid, mede vóór zich ten grave dalen. Niet zeer lang echter duurde deze ſcheiding, daar hij haar, op den 6 September des jaars 1827, naar de gewenſten der eeuwigheid volgde, hartelijk betreurd door alle hoogſchatters van braafheid en ware verdienſten, en vooral door zijne bijzondere vrienden, bij wie zijne gedachtenis, als die van een edel en regtſchapen mensch, een' getrouw vriend, een' verlicht en gemoedelijk' Christen, ſteeds in zegening zal blijven.

OPENBAAR ONDERWIJS.

HAARLEM. Daar de toeſtand van kennis en wetenſchap en van alle grondige geleerdheid met het Openbaar Onderwijs in een onafſcheidbaar verband ſtaat; daar alle wijzigingen van hetzelve daarop eenen grooten invloed kunnen uitoefenen, en ons het verlangen van verſcheiden onzer lezers gebleken is, dat het Verſlag van Z. E. den Minister van Bin-

Binnenlandſche Zaken desregens aan Z. M. gedaan, ook in dit Weekblad werd opgenomen, ruimen wij voor dat Verſlag een plaats in hetzelve in.

„ In verſcheiden provincien zijn verzoekſchriften aan de Staten-Generaal in omloop, ſtrekkende om de vrijheid van het onderwijs te erlangen; dezelve zijn aan een groot aantal perſonen ter teekening aangeboden, en men vindt daaronder in de daad achtingwaardige namen.

Uwe Majesteit heeft begeerd, mijn gevoelen dienaangaande te kennen, en te weten, of ik het voegzaam achtte, maatregelen ten deze te nemen, en ik heb, in voldoening aan Hoogstdeszelfs verlangen, de eer Uwer Majesteit de volgende bedenkingen voor te dragen.

De vrijheid van het onderwijs is thans een punt van vereeniging tusſchen lieden, die, zonder twijfel, ten opzigte van vele andere maatſchappelijke belangen, zeer van gevoelen verſchillen.

Sommigen, weggeſleept door de tooverkracht, welke voor hen het woord *vrijheid* heeft, begeeren dezelve voor het onderwijs, omdat zij haar als een middel beſchouwen, om hetzelve te verbeteren en uit te breiden.

Anderen begeeren ze wellig ſlechts als een werktuig, waarvan zij zich naar eigen goedvinden hopen te kunnen bedienen.

Allen ſchijnen, mijns inziens, zeer weinig bekend te zijn met den ſtaat van zaken, welke ten opzigte van het onderwijs in het Koningrijk plaats heeft, en verliezen ook de verpligtingen uit het oog, die de Grondwet aan het Koninklijk gezag oplegt.

Het zal niet moeijelijk zijn, deze laatſte ſtellingen te bewijzen; maar vooraf moet ik aan Uwe Majesteit de omſtandigheden doen kennen, welke eensklaps eene ſchijnbare eenſtemmigheid omtrent dit belangrijke punt hebben te weeg gebragt, waaromtrent de gevoelens nog onlangs zoo verdeeld waren.

De verbods-maatregelen, in 1825 genomen, zijn de aanleidende oorzaak der klagten, welke men thans verheft. Zij hebben het misnoegen van ſommige ouders opgewekt, omdat zij aan derzelver inzigten nopens de opvoeding van hunne kinderen in den weg ſtonden; godsdienſtige bezwaren, en de aanmatiging van eenige leden der Roomsch-Katholijke geeſtelijkheid om bij uitſluiting onderwijs te mogen geven, hebben aan dat misnoegen nieuw voedſel gegeven. Doch hetzelve uitte zich toen nog geenszins op die wijze als thans, en, zonder eenige tusſchenkomst van de Regering, hebben destijds verſcheidene welſprekende en onafhankelijke mannen, met welke de algemeene denkwijze overal inſtemde, diegenen wederlegd, die het wilden doen voorkomen, als of de Regering zich, door die beſluiten, den alleenhandel van het onderwijs aanmatigde.

Om intuſſchen die maatregelen juist te beoordeelen, moet men zich al aanſtonds in het tijdſtip verplaatſen, waarop zij genomen zijn, en zich den invloed te binnen brengen, welken destijds in een naburig land eene gevaarlijke partij uitoefende, welker pogingen, om zich ook in de Nederlanden in te dringen, eindelijk aan den dag waren gekomen, en ontwerpen deden uitlekken, welke tot dien tijd toe nog in het duistere waren verborgen geweest.

Uwe Majesteit oordeelde, dat ſlechts krachtdadige maatregelen het land voor een kwaad konden behoeden, waarvan de zetel nabij was, en Hoogstdezelve ging over tot het nemen van de beſluiten van 1825. Die beſluiten konden, uit dit oogpunt, als tijdelijke maatregelen beſchouwd worden, die de drang der omſtandigheden noodzakelijk maakte; als maatregelen van voorzorg tegen dreigende gevaren. Sommige lieden, die zich in hunne verwachting bedrogen vonden, of wier bijzondere belangen voor het oogenblik benadeeld waren, ſchilderden dezelve af als inbreuken op de vrijheid des volks, en als bewijzen van vijandige oogmerken tegen eene der godsdiensten, welke in den Staat beleden worden.

Maar terwijl Uwe Majesteit tegen een oogenblikkelijk gevaar voorzorgen nam, wilde dezelve tevens een bijzonder niet minder gewigtig doel, bereiken. Uwe Majesteit zag met droefheid, dat de opleiding der jonge Katholijke prieſters niet ſtrekte, om hen die kundigheden te doen verkrijgen, welke, door den voortgang van kennis en beſchaving, in de negentiende eeuw bijna algemeen geworden zijn; vooral zag dezelve met bezorgdheid, dat die opleiding op vele plaatſen gansch niet overeenſtemde met de beginſelen der Grondwet; een groot aantal bewezene feiten had Hoogstdezelve daarvan maar al te ſtellig overtuigd.

Jonge prieſters, die de ſeminarien verlieten, onderſcheidden zich door eenen geest van overdrevenheid, en door beginſelen, regtſtreeks ſtrijdig met onze grondwettelijke inſtellingen; dikwerf zelfs ontbrak het hun, ten gevolge van een te bekrompen onderwijs, aan de kundigheden, die thans vereischt worden, om de waarheden der godsdienst tegen de aanvallen van het ongeloof te verdedigen; ook hadden zij niet altijd de andere eigenſchappen, die in onzen leeftijd zoo hoog noodig zijn, om aan de bedienaren der godsdienst aanſpraak op die achting en eerbied te geven, die, wel is waar, aan hunne eerwaardige bediening toekomen, maar die toch ook altijd met eenige grootheid van ziel, en een zedelijk en perſoonlijk overwigt moeten gepaard gaan.

De voortduring van zulk eenen ſtaat van zaken moest de gewigtigſte gevolgen hebben, zoo wel voor de godsdienst zelve, als voor de belangen der Maatſchappij. Uwe Majesteit

telt heeft zich daarvan overtuigd, het gevaar ingezien en de aanleiding daartoe willen uit den weg ruimen door het ſtelſel, dat bij de beſluiten van 1825 is vastgeſteld.

De verlichte Katholijken, die wars waren van de overdrevene gevoelens, welker invloed de Regering trachtte te keer te gaan; — die ingezetenen, welke ten allen tijde de openbare vrijheden opregtelijk hebben voorgeſtaan en te veel ware vroomheid en eerbied voor de godsdienst bezitten, om haar met de misbruiken te vermengen, die men in haren naam wilde invoeren, dit gedeelte der natie was zeer ingenomen met deze beſluiten, en deed, drie jaren achtereen, geene enkele klagt tegen derzelver uitvoering hooren.

Maar van een' anderen kant, merkte ik zoo even aan, ontmoetten deze maatregelen eene hevige tegenwerking bij ſommige lieden: en deze wisten allengs dezulken tot zich over te halen, welke de vrijheid van het onderwijs enkel uit een beſpiegelend oogpunt beſchouwden, op dat onderwerp diezelfde beginſelen toepasten, naar welke zij elk ander afgetrokken vraagſtuk zouden hebben beoordeeld, en zoo doende de behoeften van onzen tijd, en vooral de duidelijke bepalingen van ons maatſchappelijk verdrag uit het oog verloren; welke bepalingen intusſchen ons ſtellig regt op dit ſtuk uitmaken, en hetzelve niet aan elks afgebrokene wijze van beſchouwen hebben willen of kunnen overlaten.

Deze vereeniging nu van tweederlei ſoort van lieden heeft al dadelijk de verzoekſchriften ten gevolge gehad, tot welker behandeling ik nu overga.

Sommigen verzoeken eene onbepaalde vrijheid van het onderwijs; andere keuren het oppertoezigt der Regering niet af, maar verlangen, dat dit toezigt niet op die werkdadige en onmiddellijke wijze worde uitgeoefend, als thans het geval is, en welke men met den naam van *alleenhandel* beſtempelt.

Door de bepaling der Grondwet, dat *het openbaar onderwijs een aanhoudend voorwerp is van de zorg der Regering*, en door de daarbij aan den Koning voorgeſchrevene verpligting, om *jaarlijks aan de Staten Generaal een uitvoerig verſlag van den ſtaat der hooge, middelbare en lage ſcholen te doen geven*, is, de vrijheid van het onderwijs van zelve beperkt De pligten, bij die Wet aan de Koninklijke Magt opgelegd, vooronderſtellen reeds het beſtaan van een zeker toezigt, zonder hetwelk men geen *verſlag van den ſtaat der ſcholen zoude kunnen geven.*

Ik ſta dus niet langer ſtil bij een aanzoek, dat zoo baarblijkelijk met den geest en letter van onze Grondwet ſtrijdig is, en ga over tot de overweging der aanvragen van hen, die zich tegen een zeker toezigt van de zijde der Regering verzetten, maar dit toezigt minder werkdadig en onmiddellijk zouden willen doen plaats hebben, dan thans het geval is.

Vooraf moet ik de vrijheid nemen, den tegenwoordigen ſtaat van zaken kortelijk in het geheugen Uwer Majesteit terug te roepen, om daarna de veranderingen, die men verlangt, te beter te kunnen beoordeelen.

Ten aanzien van het lagere onderwijs zijn er in het geheel geene klagten aangeheven, en ik heb mij dus daarmede thans niet bezig te houden. Men weet den voortgang van dit onderwijs en de gunstige gevolgen daarvan te waarderen. Ook is in der daad daaromtrent zoo vele vrijheid gelaten, dat aan niemand, redelijker wijze, iets te wenſchen kan overblijven.

Met betrekking tot de middelbare ſcholen merk ik aan, dat bevorens in de bijzondere opvoedings-geſtichten het onderwijs in de oude talen ſlechts eene bijkomende zaak konde zijn; thans zal men daarvan eene hoofdzaak kunnen maken, en dit onderwijs zoo ver kunnen uitbreiden, als men dienstig rekent.

De voorwaarden, waarop Uwe Majesteit mij gemagtigd heeft, om, door eene ruimere uitlegging van het Beſluit van 14 Junij 1825, dit onderwijs toe te ſtaan, laten te dien aanzien alle mogelijke vrijheid. Men eischt eenen Academiſchen graad en de goedkeuring van het Departement van Binnenlandſche Zaken, na ingewonnen advijs van de gewestelijke en gemeentelijke Beſturen, en begeert dus eigenlijk niets anders, dan een blijk van bekwaamheid en zedelijkheid der onderwijzers. Ten gevolge van deze verordening, kunnen dus ook de perſonen, wier geſtichten in 1825 geſloten zijn, of diegenen, welke thans ſoortgelijke geſtichten wenschen op te rigten, dezelve openen, indien zij ſlechts de zoo evengemelde zekerheid aanbieden.

De ſcholen zijn eindelijk aan een toezigt onderworpen, waardoor de Regering van derzelver toeſtand kennis erlangt, en dus in ſtaat geſteld wordt *daarvan verſlag te doen.* Dit toezigt werkt op de onderwijzers door raadgevingen, nimmer door bevelen. Indien de verſlagen der heeren Schoolopzieners tot eenige weinige daden van gezag van de zijde der Regering aanleiding hebben gegeven, dan is zulks toch alleen dan het geval geweest, wanneer men met onverzettelijke ſtijfhoofdigheid voortging, om met de Grondwet ſtrijdige beginſelen te onderwijzen, en de Regering dus tot zulke maatregelen werkelijk gedwongen werd.

Ten aanzien van het hooger onderwijs beſtaat hoegenaamd geene beperking. Het ſtaat een iegelijk vrij, openbare leſſen over de wetenſchappen, letteren en kunsten, hetzij om niet, hetzij tegen belooning te geven, zonder eenige andere vergunning te behoeven, dan die van het plaatſelijke Beſtuur, welke voor alle openbare bijeenkomsten vereischt wordt.

Bij

Bij elke dezer hoofdafdeelingen van het Onderwijs is de keuze der onderwerpen en der leerwijze, zoo wel als de behandeling der leerſtellingen zelve, geheel vrijgelaten."

(*Het Vervolg en Slot in het eerstvolgend No.*)

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

LATIJNSCHE GEDICHTEN. *Miscellanea* J. B. CAMBERLYN D'AMOUGIES *equitis*; *Gandae*, *typis* P. F. de Goesin-Verhaeghe 1828, 8vo. maj. 251 p.

Onder den titel van *Misceltanea* levert in den voor ons liggenden bundel, de Ridder Camberlyn d'Amougies, verſcheiden verſpreide Latijnſche Gedichten, met bijvoeging van onuitgegevene, en een Franſche proeve in proſa over het vraagſtuk: of er overeenkomſten beſtaan tusſchen de verſchillende karakters der volken en hunne taaleigens? Deze bundel is aan Z. M. opgedragen en bevat de volgende Latijnſche gedichten: *Wilhelmo I Belgarum Regi*; *Reginae nostrae natalem celebramus*; *Regiae Celsitudini Arausiaco Principi*; *Amatissimis Principibus Epithalamium*; *In caedem Egmundi*; *Ars Costeriana*; *Éloge de Jean de Harchies*; *Eyckii immortali genio*; *Collegio, consociis et amicis Botanices*; *Bukelingi genio*; *Rhetorices Sodalibus*; *Regi et industrio Belgarum genio*; *Wilhelmo I*; *Ludovico XVIII*; *Frederico III*; *Georgio IV*; *Karlo magno Weimariae Duci*; *Principi ab Hohenlohe-Waldenbourg Bartenſtein*; *Wilhelmo I*; *Leoni XII*; *de restaurando Melitensium ordine*; *ad Weimarium*; *Jennero*; *Vicecomiti a Chateaubriand*. Het laat zich uit de onderwerpen reeds begrijpen, dat het moeijelijk valt geheel hedendaagſche denkbeelden en benamingen in eene doode taal uit te drukken en dan nog wel in dichtmaat; hoe zeer de Heer C d'A. dit zelf gevoeld heeft, blijkt uit de menigvuldige Franſche aanteekeningen, achter de meeste Gedichten gevoegd, zonder welke wij echter gaarne erkennen, dat ons veel raadſelachtig en duister zou gebleven zijn. Schoon dus de luimige Jean Paul geestig noten op een gedicht vergelijkt bij ontleedkundige voorlezingen over een nierſtuk, zijn dezelve niet altijd te ontberen; eene andere vraag is het, of het hoodig zij, zulke moderne onderwerpen in het Latijn te bezingen? Zonder die vraag te beantwoorden, verwonderde het ons niet, in de *Revue Encyclopedique* (Dec. 1828), waar van deze *Miscellanea* een kort verſlag gevonden wordt,

te

te lezen: „*De reste, on imagine facilement ce que c'est qu'une poésie hardée de mots flamands, avec une terminaison latine, et de quel effet doivent être pour nous les divinités de l'Olympe, voulant à toute force regir le monde anti-poetique des modernes;* maar, offchoon dit in het algemeen waar zij, zagen wij met genoegen, dat in hetzelfde Journaal echter regt gedaan werd als onderfcheiding verdienende aan de ftukken getiteld: *Ars Costeriana, Eyckii immortali genio, Collegio, consociis, et amicis Botanicis* en *Jennero.* Want, welke aanmerkingen op dezen bundel kunnen vallen, de humaniteit der beginfelen, in alles doorftralende, beveelt ons den Heer C. d'A. te zeer als mensch en burger aan, om zijne voortbrengfelen, — omdat zij misfchien niet met ons denkbeeld van poezij ftrooken, — daarom te verwerpen. Wij durven dus den beminnaars en vooral den beoefenaars der moderne Latijnfche poëzij dezen bundel wel ter lezing aanprijzen, hoewel het ons veelerwege bleek, dat de Heer C. d'A., bij zoovele onoverkomelijke hinderpalen, geen dichter kon zijn noch blijven; — als een proeve geven wij ten flotte, eenige regels uit het laatst gedeelte van het vers getiteld: *Ars Costeriana.*

* * *

Ars e munifico fimul ac erat advena Coelo,
Viribus ignitis, magicoque vigore replebat
Terrigenas; hilares genii abjecêre catenas,
Evectique volant, nigrante e gurgite falvus
Navita non aliter prospectat Apollinis astrum,
Et praeceps et suavis init commotio mentem,
Spesque fovet blandas. Artem coluêre priores
Arva Duces Magni qui per florentia legem
Dictabant Arno, Medices memorabile nomen
Fama sonat; voluêre et opem protendere promptam
Pontifices Trino ad Tibrim diademate cincti,
Antiquam mundi dominam ditione foventes;
Ut Leo nomen eis et corda habuêre Leonum;
Hi trepidas Musas, profugas, lacrymisque madentes
Suscepêre et asyla dabant secura Deabus;
Propulsârat eo rabies Otomanna Camoenas!
Franciadûm rex, Pieridum flammatus amore,
Quemque Patrem Turbae festi dixere Novenae,
Foecundante manu munus coeleste tegebat,
Et longe promovit amans; cognomine justus
Tum Lodoix et sceptra regens celeberrimus ille
Praesul non modicis fulserunt viribus artem,
Quae culmen scandens illustria Lilia fecit;
Immitis praesul Musas ardebat, et acer

In

Ingenio, celsum Gallis sciit indere nomen;
Sic regum, Costere sagax, tu corda movebas!
Undique lux orbi micat, et caligine pulsa
Prospera nunc aetas surgit, lethale Camoenis
Deliquium cessat, canit experrecta renatas
Diva phalanx artes, morienti fronde cadentes
En relevat ramos, fundens modulamina lauros
Victrices alit, et palmus Tritonia Virgo
Nunc Colomes agitat renovans afflamina mundo.

P

KUNSTEN.

AMSTERDAM *den 12den Januarij.* Door de Maatschappij tot aanmoediging der Bouwkunde alhier zijn voor den jare 1829 uitgeschreven, onder vroeger bekend gemaakte algemeene bepalingen, deze drie prijsonderwerpen, ter mededinging naar welke twee laatste alleen de Leden der Maatschappij worden toegelaten.

1) Een *Bibliotheek voor de Hoofdstad des Rijks.* Dit gebouw, hetwelk vooronderstelt wordt, geheel vrij en op zich zelve te zullen staan, zal moeten geschikt zijn, niet alleen tot eene veilige bewaarplaats van boeken, kostbare handschriften, kaarten, platen, penningen en andere voorwerpen van geleerdheid, maar ook zal men in hetzelve ongestoord en op eene gemakkelijke wijze deze voorwerpen moeten kunnen beschouwen en bestuderen; de inwendige verdeeling zal moeten opleveren eene ruime vestibule, drie a vier groote zalen, benevens twee kleinere, welke laatste des winters door buizen zullen moeten verwarmd kunnen worden, zoodat zij, gedurende het strenge saizoen, de gewone studieplaatsen zullen kunnen vervangen; ten einde het gevaar van brand zooveel mogelijk te vermijden, zullen deze zalen niet in het midden van het gebouw mogen liggen; om gelijke redenen zullen de vergaderplaatsen voor het Bestuur, de woning voor den Bibliothekaris, die voor den Onderbibliothekaris en verdere bedienden, van het Hoofdgebouw afgescheiden moeten zijn. Het gebouw zal bestaan uit slechts éene verdieping, eenigzins boven den grond verheven; het zal den Kunstenaar vrijstaan het gebouw op het midden eener plaats te zetten, welke door een' muur is afgeschoten en tot welke slechts een ingang is, bij welken de portierswoning zal moeten zijn. — Het terrein wordt vooronderstelt eene oppervlakte van 6000 vierkante ellen te bevatten. De

schaal,

ſchaal, waarnaar de teekeningen zullen moeten vervaardigd worden, is van één duim voor ééne el. — Men vraagt den plattengrond, den opſtand en doorſnede. — Aan den vervaardiger van het best gekeurd plan, zal toegewezen worden een vereerend getuigſchrift en eene premie van vijftig gouden Dukaten.

2.) *Een Landhuis.* Dit gebouw moet dienen tot woning gedurende den zomer, voor eene familie, beſtaande uit acht a tien perſonen; het moet geplaatst worden op een terras, en zamengeſteld zijn uit eene verdieping, overdekt door een attique, uit welks midden zich een Belvedère verheft van hetwelk men een aangenaam gezigt over het omliggende land heeft. — De verdieping zal moeten bevatten eene Vestibule, Salon, Eetzaal, Biljard- en Boekenkamers, bij elk derzelve een kabinetje. — In het onderst gedeelte van het gebouw, zal men een badkamer, keuken, bewaarplaats voor brandſtoffen en andere benoodigdheden, benevens eene woning voor den bewaarder van het gebouw kunnen verdeelen. De uitgebreidheid van het gebouw zal geene honderd vierkante ellen te boven gaan. —— Men vraagt den platten grond, voorgevel en doorſnede op eene ſchaal van één dm. voor vijf palmen. De prijs beſtaat, behalve in het vereerend getuigſchrift, in vijftien gouden Dukaten.

3.) Een *Wachthuis* bij eene der poorten of barrieres van eene voorname ſtad. Dit gebouwtje moet in zich bevatten eene kamer voor den wachthebbenden Officier, eene voor den Onderofficier en gemeenen, alsmede eene voor het bewaren van gevangenen. Er zal voornamelijk gelet worden op eene tot dit onderwerp gepaste Architectuur. De uitgebreidheid van het terrein zal geen dertig vierkante ellen te boven gaan, de platte grond, opſtand en doorſnede zullen worden vervaardigd op eene ſchaal van één duim voor vier palmen; de prijs beſtaat in een vereerend getuigſchrift en vijf gouden Dukaten.

Vóór den 15den Augustus 1829 moeten de ſtukken, die naar den prijs dingen, worden ingezonden als naar gewoonte vergezeld van een ſpreuk, verzegeld naambriefje. enz.

LETTERKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Aanzienlijke belooning van Tooneelarbeid.

Volgens den *Messager des Chambres* (1 Fevr. 1829) heeft de bekende Heer Scribe, gedurende het jaar 1828 als Schrijver van Tooneelſtukken voor zijn aandeel en regt in de penningen, gelnd bij de vertooning derzelve, genoten, de aanzienlijke ſom van 122,000 francs. Men verwondert zich wel

wel eens, dat men in Nederland zich er niet op toelegt om *oorlpronkelijke* ſtukken voor het Tooneel te leveren, maar, offchoon de *eer* een edele prikkel voor den Tooneeldichter zij, wij gelooven, dat, als er een in evenredigheid gelijke prikkel van *belang*, als in Frankrijk, bijkwam, ijver en kunst zich het Tooneel meer als doel zouden voorſtellen, dan althans nu, daar *ſchrale eer*, vermengd ſoms met vele onaangenaamheden, laat ſtaan *voordeel*, den Tooneeldichter in Nederland, bij zijn moeijelijken en te dikwerf ondankbaren arbeid alleen toelacht.

GENEESKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Op den 30ſten September 1828, in den vroegen morgen, werd de Huisvrouw van Pirenne, Bakker te Hodimont bij Verviers, in den kelder, waar zij zich opgehangen had, gevonden. — Daar genoemde vrouw ſinds *zeven* maanden zwanger was, beſloot men door middel van de *Keizerlijke ſnede*, het kind uit de moeder te nemen. — Dit wicht echter heeft de ongelukkige moeder ſlechts eenige uren mogen overleven! —

De oorzaken, welke de vrouw tot dezen noodlottigen ſtap gebragt hebben, zijn tot dus verre onbekend gebleven. — Jammer is het, dat men niet heeft opgegeven, hoeveel tijds er tusſchen den dood der vrouw en de Kunstbewerking verloopen is.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

HAARLEM *den 12den Februarij*. Heden werd alhier, in de Zaal van het Prinſenhof geopend, de Eerſte *Winter-Tentoonſtelling van Planten en Gewaſſen*, door de *Nederlandſche Huishoudelijke Maatſchappij*, bij haar Programma aangekondigd. Men kan 'er, om ſtrijd de verſcheidenheid van bloeijende voortreffelijke ſoorten van *Hiacinten*, *Narciſſen*, *Tulpen*, *Duc van Toll*, *Anemonen* enz., waarvan 'er omtrent 900 bijeen zijn gebragt, en de pracht van meer dan 100 bloeijende Gewaſſen bewonderen, waaronder *Strelitzia's*, *Camellia's*, *Tillandsia*, *Rhododendron's Correa's*, *Diosma's*, *Erica's* enz. Het laat zich met reden vermoeden, dat dit, aan de Noordelijke provincien tot hier vreemde genot, in weêrwil der gure winterkoude, dezelve voor het eerst aangeboden, een gunſtig onthaal zal vinden. De ſchikking der Planten en Bolgewaſſen is allezins fraai en lokt dubbel tot de beſchouwing uit, wat wonderen natuur, door kunst gekoesterd, in het bar ſaizoen vermag. De

De Zilveren Medaille voor de grootſte bijdrage van onderſcheidene variëteiten van bloeijende Hiacinten en andere Bolgewasſen, is door HH. Directeuren, na ingekomen advis, toegewezen aan de ingezondene onder het woord: *Alkmaar*; terwijl zeer eervolle vermelding zijn waardig gekeurd de verzamelingen, geteekend Litt. H. en *Flora*, als welke wel in getal voor de eerſte moesten wijken, maar die in waardij en goede broeijing overtroffen. Bij opening der biljetten is gebleken, dat inzenders zijn van de bekroonde Bijdrage: de Heeren Th. Storm, de Boom in Comp., Bloemisten te Haarlem, en van de twee laatſte de Heeren: J. Keyser, Bloemist in het Cieraad van Flora te Haarlem en de Gebroeders Bijvoet, Bloemisten te Overveen. — De zilveren Medaille voor de grootſte bijdrage bloeijende planten (uitgezonderd Bolgewasſen) werd toegekend aan die ingezonden onder L. M., waarvan inzender bevonden is de Heer A. van der Hoop op Spaarenberg bij de Zandpoort; — terwijl de derde premie niet behaald werd, alzoo op den bepaalden tijd geen exemplaar der *Rosa muscosa* is ingezonden.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Feb. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
4	30. 4	32½	Z. W.	betrokken, zeer windrg, iets
	30. 3	34	Z. W. t. W.	ſneeuw, daarna ſtofregenacht,
	30. 1½	32½	W. Z. W.	's avonds regen.
5	30. 0	34½	Z. Z. O.	
	30. 0½	36	W. N. W.	betrokken, mist.
	30. 2	35	W. t. N.	
6	30. 2¾	32	N.	
	30. 2¾	36½	N. N. W.	meest omtrent betrokken.
	30. 2	33	N. W.	
7	30. 0¾	34½	Z. Z. O.	betrokken, mist, tusſchenb.
	29. 9¾	40	Z. t. O.	regen.
	30. 0¾	37	N. t. W.	
8	30. 2½	24	O. t. N.	
	30 3	27	O. N. O.	helder.
	30. 3¾	25	N. W.	
9	30. 1	38	W. N. W.	meest, betrokken, voormidd.
	30. 1	40	N. W.	tusſchenbeide regen, 's avonds
	30. 2	26	N. N. O.	helder.
10	30. 4	20½	O.	
	30. 4	28	O. t. Z.	helder, 's avonds bewolkt.
	30. 4	25	O. t. N.	

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 8. *Vrijdag den 20ſten Februarij.*

BERIGTEN.

PARIJS *den 13den Februarij.* Gisteren bezweek hier de Engelſche Pair FRANCIS HENRY EGERTON, Graaf van *Bridgewater*, voor zijne langdurige ongeſteldheden. Zijne *Commentarius* over den *Hippolytus* van EURIPIDES, en wat van SAPPHO overbleef, zijne belangrijke aanteekeningen over de Oosterſche Letterkunde, zijne gewigtige werken over de Geſchiedenis, eindelijk over de Binnenlandſche Scheepvaart, dit groot regt van aanſpraak op den roem van het geſlacht der *Bridgewaters*, hadden hem eenen Europiſchen naam doen verwerven. Het goed, dat hij bij zijn leven deed, zal ten maatſtaf geſtrekt hebben van voorbarige berekeningen, over zijne testamentaire beſchikkingen door het publiek gemaakt. Nu zij bekend zijn, kan men verzekeren, dat zijn vermogen veel te overdreven hoog werd geſchat, en dat de bewijzen van toegenegenheid na zijn' dood dus ook evenredig minder bevonden zijn.

ARNHEM. Men verneemt van het dorp Ede, dat aldaar op den 11den Februarij l. l., in den ouderdom

van bijna 55 jaren, is overleden de Heer ROELOF GABRIEL BENNET, Kolonel Kapitein ter zee, die zich bij het Nederlandsch publiek als schrijver heeft bekend gemaakt, door de 3 deelen *Nederlandsche Zeereizen in het laatst der 16de, 17de en het begin der 18de eeuw* (*), uitgegeven gezamenlijk met den Heer VAN WIJK Rz., met wien hij in 1825 bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap ook eene gouden Medaille behaalde, voor eene Verhandeling ter handhaving van de verdiensten der Nederlanders als reizigers en ontdekkers. In hetzelfde jaar werd hij ook tot Lid van voorn. Genootschap verkozen, en poogde mede door onderscheiden bijdragen tot Tijdschriften (†) den roem van Nederland te bevorderen en te bevestigen. Daar practische kennis der zeevaart, aan beoefening der geschiedkunde gepaard, hem hiertoe bijzonder in staat stelde, is zijn verlies voor dit Rijk dubbeld smartelijk.

LEIDEN *den 9den Februarij.* Heden had de overgang van het Rectoraat onzer Hoogeschool, met de gewone jaarlijksche plegtigheden, voor het eerst in het onlangs verbeterd groot Auditorium plaats. De aftredende Rector Magnificus, Prof. J. BAKE, hield bij die gelegenheid eene Redevoering: *over het hoofddoel van de studie der oude letteren*, en reikte vervolgens de belooningen, aan de Studenten toegekend, voor de beantwoording der uitgeschreven prijsvragen, met gepaste aanspraken uit, namelijk in de Faculteit van Wijsbegeerte en Letteren de Medaille aan den Heer P. J. LEMOINE, Student te Luik; in de Regtsgeleerde Faculteit de Medaille aan den Heer A. M. C. VAN HALL, Jur. Candid. en Student aan het Amsterdamsch Athenaeum; in de Godgeleerde Faculteit de Medaille aan den Heer J. R. WERNINCK, Theol. Stud. alhier, en een loffelijk getuigschrift aan den Heer A. M. CRAMER, Stud. aan 't Amsterdamsch Athenaeum en bij

(*) Zie deswegens *Algem. Konst- en Letterbode* 1828, Dl. II. bl. 231.

(†) Zie, onder anderen, eene tot dit Weekblad, waarin hij met den Heer VAN WIJK de Engelsche miskenning van de ontdekkingen der Nederlanders in het licht stelde, *Algemeene Konst- en Letterb.* 1826 Dl. I bl. 329.

bij de Kweekſchool der Doopsgezinden; in de Faculteit der Wis- en Natuurkundige Wetenſchappen, de Medaille aan den Heer H. L. VAN ALTENA, Math. et Phys. Cand. en Student aan Franekers Athenaeum, en een loffelijk getuigſchrift aan den Heer P. J. LEDEBOER, Stud. alhier.

Het Rectoraat op den Hooggel. Heer M. J. MACQUELYN, daartoe door Z. M. benoemd, zijnde overgedragen en het Secretariaat op den afgetreden Rector overgegaan, werden afgekondigd de volgende

PRIJSONDERWERPEN

voor de Studerende Jeugd voor 1829.

Ab Ordine Medicorum. Quid contulerunt Chirurgi Batavi ad doctrinam herniarum augendam et perficiendam?

Ab Ordine Juris Consultorum. Generalibus Oeconomiae politicae super pecunia numerata sivi moneta principiis succincte expositis, rescribatur praesens systema monetarium Regni Belgici, et cum illo quod in Republica Belgii Foederati proxime obtinebat, comparetur.

Ab Ordine Theologorum. Qua ratione *Libertas* Dei distinguenda est ab ejus *Independentia?* Num de illa Dei proprietate satis constat? An prorsus tolli potest species pugnae, quae illam inter atque internam et absolutam Naturae divinae necessitatem intercedere judicatur? et quinam ex perversis de hoc attributo Divinitatis opinionibus, ut antiquitus, ita et recentiori memoria, prognati sunt errores?

Ab Ordine Disciplinarum Mathematicarum et Physicarum. E Mathesi: Origo integralium singularium explicetur, eorumque usus in theoria curvarum quibusdam exemplis illustretur.

Ex Astronomia: Praecipuae explicentur, et inter se conferantur, methodi, quibus altitudo poli, tam terra, quam mari, accuratisssime definiatur.

E Physica: Exponantur et dijudicentur variae cum observandi, tum computandi rationes, quibus quantum vaporis aquei in atmosphaera, vel aere quocumque, contineatur, determinari possit.

E Chemia: Instituatur aquae marinae analysis accurata, et inquiratur quaenam sint ejus principia constituentia perpetua, quae contra accessoria et minus constantia; tum quibus utrorumque Iodium et Bromium sint accensenda? exponatur

denique qua ratione singula illa principia separentur et depurentur.

E Botanica: Exponatur natura et diversitas lignorum fabrilium usitatiorum. Inquiratur quibus e causis singula ad certos, alia ad alios usus aptiora sint et magis idonea.

Ab Ordine Philosophiae Theoreticae et Literarum Humaniorum. E Philosophia: Quum vetustissima Graecorum philosophia poetarum carminibus contineatur, quaeritur quaenam praecipuae fuerint eorum opiniones, quum de Deorum natura et providentia, tum de reliqua omni philosophia physica atque morali, inde ab antiquissimis Graecorum theologis, usque ad eos poetas, qui septem sapientum aetate floruerunt.

E Literis: Balthazaris Huydecoperi in linguam literasque Belgicas merita explicentur.

Voor 1 November dezes jaars moeten de Verhandelingen, in het Latijn gesteld, ter dinging naar de prijzen, bij den Secretaris worden ingezonden, met inachtneming van de voorwaarden, daaromtrent bij Koninklijk besluit bepaald.

Amsterdam. Uit het berigt en prijsuitschrijving der Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, in hare openbare zitting van 13 November l. l. aangekondigd en nu publiek gemaakt, is gebleken, dat op geene der vragen, in den jare 1826 voorgesteld, eenig antwoord is ingekomen, doch dat de Klasse, die alle (bij name ook de eerste derzelve, ofschoon reeds driemalen te vergeefs uitgeschreven) beschouwt, als van te veel gewigt, om voor als nog tot de intrekking van éene eenige te kunnen besluiten. Uit dien hoofde looft de Klasse hare gouden Medaille of de waarde derzelve (*f* 300) op nieuw uit voor de voldoende beantwoording van elk dezer vragen:

I. „ Wat is er, vooral uit de geschiedkundige „ bronnen, op te geven van de veranderingen, die „ de oppervlakte van het tegenwoordige Rijk der Ne„ derlanden, benoorden de Maas, ten opzigte van „ bosschen, veenen, duinen, rivieren, meren, en „ in het algemeen in land en water, ondergaan „ heeft."

II. „ Eene naauwkeurige, zoo veel mogelijk, volle-

„ ledige opgave van de onderſcheidene Nederlandſche
„ Tongvallen, vóór het einde der XVIde eeuw, met
„ aanwijzing van derzelver onderlinge overeenkomst en
„ verſchil, alles geſtaafd door proeven en aanhalingen
„ uit de Schrijvers van dien tijd. "

III. „ Graaf FLORIS de Vijfde en zijne Regering uit
„ echte bronnen voorgeſteld. "

De Verhandelingen moeten hierop, onder de overige vroeger bekend gemaakte voorwaarden, in de *Nederlandſche*, *Latijnſche*, *Franſche*, *Engelſche* of *Hoogduitſche* Taal, (altijd met de algemeene Italiaanſche letter geſchreven) vrachtvrij bezorgd worden, voor het einde van 1829, aan den vasten Secretaris der Klaſſe Mr. S. Iz. WISELIUS, in de huizing des Inſtituuts, op den Kolveniersburgwal alhier.

HAARLEM *den 16den Februarij.* In den afgeloopen nacht overleed alhier de Heer JACOB VAN HALMAEL, die den ouderdom van 74 jaren mogt bereiken. In weêrwil van deze gevorderden jaren, is zijn overlijden voor deze ſtad in vele opzigten een groot verlies, daar hij jeugdigen ijver en onvermoeiden lust tot arbeid ten voordeele van het algemeen, aan helder oordeel en het bezadigde en gezette van den ouderdom paarde. In vroegere levensjaren te Amſterdam gevestigd, washij toen ook voor de provincie Holland en vooral voor die ſtad werkzaam in vele nuttige betrekkingen, aan ſommige van welke hij, ſchoon hier woonachtig, zich zelfs niet onttrok: met name *de Kweekſchool der Zeevaart*, enz. Hier verliest het Departement van de Nederl. Huishoudel. Maatſchappij en dat der Maatſchappij: *Tot Nut van't Algemeen* in hem een ijverig Lid in 't algemeen, maar in 't bijzonder deszelfs *Spaarbank* een' Mede-Commisſaris die vooral als Boekhouder deze bloeijende Inrigting tot ſteun en luister verſtrekte, (*) en lange herdacht zal worden, als een voorbeeldvan belangelooze werkzaamheid in de bevordering van anderer belangen, die met de jaren ſcheen toe te nemen.

(*) Zie *Algemeene Konſt- en Letterbode*, 1825 Dl. I. bl. 80.

Digitized by Google

OPENBAAR ONDERWIJS.

VERSLAG VAN DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN AAN DEN KONING.

(*Vervolg en Slot van bl.* 107)

„Na dit vlugtig overzigt van de verordeningen op het openbaar onderwijs, vraag ik, waar dan toch die hatelijke *alleenhandel* zigtbaar is, die tot leus verſtrekt aan allen, welke het thans zoo zeer op dat onderwijs gemunt hebben?

Zulk een *alleenhandel* zoude beſtaan, indien de Regering de behandeling van ſommige onderwerpen aan zich zelve voorbehield, leerwijzen voorſchreef, of bepaalde leerſtellingen wilde verkondigd hebben: maar niets van dit alles heeft plaats. Het wederkeerig en gelijktijdig onderwijs, bloeijen naast elkander; de oude leerwijzen wedijveren met het zoogenaamde *algemeene* onderwijs; overal worden ſcholen geopend en de letterkundige oefeningen, te gelijk met die in de beſpiegelende wetenſchappen en wiskunde aangemoedigd; de kunſten der nijverheid maken ſnelle voortgangen en bloeijen, ten gevolge van de daaraan door Uwe Majesteit verleende aanmoedigingen, en onder den gunſtigen invloed van de uitbreiding van het wetenſchappelijk onderwijs. Overal ontmoet ik de vrijheid en hare gelukkige vruchten, en nergens dien *alleenhandel*, waarover men zich zoo hevig beklaagt. In de tuſſchenkomst der Regering zie ik niets anders, dan het gebruik maken van voorbehoedmiddelen, waardoor zij de jeugd tegen de gevaren van een onderwijs beveiligt, hetwelk de godsdienſtige en ſtaatkundige geestdrijverij met hare tegen de orde der maatſchappij aandruiſchende leeringen zoude kunnen vermengen. Wanneer de Regering onbekwame of gevaarlijke onderwijzers verwijdert, dan ſtelt zij zich niet in hunne plaats en matigt zich niet aan datgene zelve te doen, wat zij aan anderen belet. En dit laatſte alleen heet toch, zoo ik niet dwaal, zich den *uitſluitenden handel* van het onderwijs aanmatigen.

Niettegenſtaande dezen, in zoo vele opzigten, gunſtigen ſtaat van zaken, heeft Uwe Majesteit de klagten, die thans aangeheven worden, niet afgewacht, om zich met de verbetering van het ſtelſel van openbaar onderwijs bezig te houden.

Reeds bij den aanvang van 1828 heeft Uwe Majesteit mij gelast, aan dezelve eene voordragt te doen, om al wat met het lager onderwijs in betrekking ſtaat, en waarin dus ook natuurlijk het middelbaar onderwijs voor een groot gedeelte begrepen was, bepaaldelijk te regelen, en de daaromtrent

trent beſtaande verordeningen vollediger te maken. Dit werk, welks algemeene beginſelen, die even onbekrompen als vrijzinnig zijn, Uwer Majesteits goedkeuring reeds hebben verworven, nadat dezelve daaromtrent den Raad van State gehoord had, bevindt zich op dit oogenblik op nieuw in handen van dien Raad, die thans bezig is, de toepaſſing dier beginſelen in de bijzonderheden te onderzoeken.

De inrigting van het hooger onderwijs was misſchien voor verbetering vatbaar, terwijl de geest der eeuw, die over het algemeen tot de naſporing van dergelijke onderwerpen overhelt, eenige nieuwe denkbeelden daaromtrent heeft doen geboren worden. Uwe Majesteit heeft den eerſten ſtap gedaan, om de waarde dezer denkbeelden te onderzoeken, door aan eene uit verlichte mannen zamengeſtelde Commisſie de beantwoording van eene reeks van bijzondere vraagſtukken daaromtrent op te dragen.

Thans overgaande tot de beantwoording van de vraag: „ of het noodzakelijk zoude zijn, *op dit oogenblik* eenige „ maatregelen betrekkelijk het onderwijs te nemen, " aarzel ik niet, daarop ontkennend te antwoorden.

Naar mijn oordeel zal Uwe Majesteit ten aanzien van het lager onderwijs het verſlag van den Raad van State, en ten aanzien van het hooger onderwijs den arbeid der zoo even genoemde Commisſie, omtrent de aan hare beoordeeling onderworpen vraagſtukken, kunnen afwachten. Elke voorloopige maatregel zoude gevaarlijk zijn, omdat dezelve met de voorſtellen, die gedaan zullen worden, welligt niet zoude ſtrooken, en daardoor Uwe Majesteit verwolgens in de aanneming of verwerping dezer voorſtellen kunnen belemmeren. Hetgeen in de laatſte tijden over deze onderwerpen geſchreven is; de verzoekſchriften zelve over deze zaak; de aanmerkingen, waartoe deze geſchriften aanleiding gegeven hebben, en het licht, dat uit dit twistgeſchrijf is opgegaan; dit een en ander zal voor de ambtenaren, welke Uwe Majesteit met het doen dier voorſtellen heeft belast, niet verloren zijn, en Uwe Majesteit in ſtaat ſtellen daardoor het ſtelſel van onderwijs, in overeenkomst met de ware belangen van het volk en de behoeften der beſchaving, te voltooijen, en op de grondſlagen eener redelijke en verſtandige vrijheid te vestigen.

Na de algemeene punten van het openbaar onderwijs behandeld te hebben, zal ik de eer hebben, Uwe Majesteit meer bijzonderlijk te onderhouden over de afzonderlijke maatregelen, welke in 1825 genomen zijn, ten opzigte der jonge lieden, die zich aan het Roomsch Katholijke prieſterſchap toewijden.

Het welzijn der Roomsch Katholijke kerk, eener gods-

dienst, die door vier millioenen van Hoogstdeszelfs onderdanen beleden wordt, is de wil van Uwe Majesteit; die dan ook voor het onbekrompen beſtaan van derzelver bedienaren wil zorg dragen en begeert, dat dezelve geëerd en geëerbiedigd worden. Talrijke daden van Uwer Majesteits Regering ſtrekken ten bewijze daarvan. Het *Collegium Philoſophicum*, eene inrigting, waarvan de beweegredenen door alle verlichte Katholijken goedgekeurd worden, is geen van de geringſte bewijzen van Hoogstdeszelfs zorg voor al, wat met de ware belangen der Katholijke godsdienst in verband ſtaat. Deze inſtelling werd echter verworpen door diegenen, die hare belangrijkheid hadden moeten gevoelen en erkennen, en thans behoort zij zelfs onder de grieven, welke diegenen tegen de Regering hebben, die aan dezelve verwijten, dat zij zich den alleenhandel in het onderwijs aanmatigt.

Een geest van inſchikkelijkheid deed Uwe Majesteit reikhalzend uitzien naar het oogenblik, waarop de beſtaande verſchillen nopens godsdienſtige onderwerpen zouden vereffend zijn; Hoogstdezelve heeft dan ook wel willen toeſtaan, dat het beginſel, waarop het *Collegium Philoſophicum* berust, gewijzigd werd in overeenſtemming met het geestelijk gezag en alzoo valt er ook te dezen opzigte op dit oogenblik geen maatregel te nemen. En voorts, Sire! is de tijd, waarop deze zaak zal kunnen geregeld worden, niet verre af, daar, gelijk ik de eer gehad heb Uwer Majesteit te berigten, de onderhandelingen over dat gedeelte der uitvoering van het Concordaat, hetwelk de benoeming der Biſchoppen voor de openſtaande zetels betreft, reeds zoover gevorderd zijn, dat Uwe Majesteit vertrouwen mag, dezelve weldra tot wederzijdsch genoegen geëindigd te zien. Dit tijdſtip, waarnaar evenzeer door de Katholijken als door Uwe Majesteit gewenscht wordt, zal, hoop ik, een tijdſtip van verzoening en eendragt zijn, en de thans beſtaande oorzaken van verdeeldheid zullen ongetwijfeld weggenomen worden door die ondubbelzinnige bewijzen van de goede bedoelingen der Regering ten opzigte der Katholijke godsdienst, en door de eensgezindheid en overeenſtemming, welke ongetwijfeld tuſſchen de Regering en de hoofden der Bisdommen zullen heerſchen.

Dan zal Uwe Majesteit welligt ook zonder ongelegenheid diegene der verbodsmaatregelen van 1825 kunnen intrekken, welke niet beſtaanbaar zijn zouden met den ſtaat van zaken, welken men te gemoet ziet.

Maar, Sire, indien ik aan den eenen kant, wat de zaken zelve betreft, van gevoelen ben, dat de tijd nog niet gekomen is, om daaromtrent veranderingen te maken, geloof ik aan den anderen kant, dat het wenſchelijk is de natie te doen we-

weten, hoe Uwe Majesteit over het vraagſtuk oordeelt, hetwelk door die verzoekſchriften is opgeworpen. Nog zeer onlangs zoude ik in de Kamer der Staten Generaal, waar deze zaken van tijd tot tijd zijn aangeroerd, de beginſelen hebben kunnen ontvouwen, welke de Regering tot hiertoe ten deze gevolgd heeft. Uwe Majesteit kende de hooge ſtaatkundige beweegredenen, die mij, mijns ondanks, het ſtilzwijgen geboden en Hoogstdeszelfs verlicht oordeel had dezelve op haren waren prijs geſteld . . . Thans, nu die beweegredenen niet meer beſtaan, zoude ik ongetwijfeld de eerſte gelegenheid kunnen te baat nemen, om dezelve voor de Vertegenwoordigers des volks bloot te leggen; dan, Sire! die gelegenheid kan nog verre verwijderd zijn, het hangt van mij niet af dezelve te doen ontſtaan, en intuſschen zijn de omſtandigheden dringend. Ik geloof, dat het hoog noodzakelijk is, om, zonder achterhoudendheid of omwegen, ter kennis van de natie te brengen, hoe de Regering tot heden toe gehandeld heeft, waarom zij zulks gedaan heeft, en naar welke denkbeelden de nog te nemen maatregelen, ter voltooijing van ons ſtelſel van onderwijs, op eene redelijke en vrijzinnige wijze zullen worden ingerigt.

En daar ik het voor den pligt der Regering houde, om op deze wijs zonder verwijl diegenen gerust te ſtellen en in te lichten, welke ter goeder trouw ten opzigte van deze zaken dwalen, hetzij omdat zij ſlechts onvolledig met den ſtaat van zaken bekend zijn, hetzij omdat zij bij de Regering bedoelingen vooronderſtellen, die dezelve nooit gehad heeft, noch hebben zal, zoo ſtel ik Uwer Majesteit bovendien voor, om mij, indien dezelve de in dit verſlag vervatte denkbeelden goedkeurt, te magtigen om hetzelve openbaar te maken, als inhoudende eene beknopte opgave der beweegredenen, welke de Regering geleid hebben in hetgeen dezelve tot hiertoe ten opzigte van het onderwijs gedaan heeft; en van de redenen, waarom dezelve, onder het gebied onzer Grondwet, geene onbeperkte vrijheid zoude kunnen toeſtaan; — en eindelijk als de vrijzinnige bedoelingen openleggende, volgens welke ons ſtelſel van onderwijs zal voltooid worden.

Ik weet, Sire! dat zulk eene openbaarmaking bij ons niet in gebruik is; maar in buitengewone omſtandigheden meen ik ook eene nieuwe handelwijze te kunnen voorſtellen, die mij overigens toeſchijnt aan geenerlei zwarigheid onderhevig te zijn. Ik beſchouw eene openlijke behandeling als tot het wezen der vertegenwoordigende regeringsvormen behoorende. Onder welken vorm men haar ook begeere, ik ſchroom dezelve in geenen deele, noch wat de beginſelen, noch wat mijne handelwijze betreft; en ik zal volgaarne, zoo als het be-

taamt, die inzigten en raadgevingen voor mijne eigene rekening nemen, omdat zij bij mij op innige overtuiging berusten."

Met deze denkbeelden heeft zich Z. M. vereenigd en den Minister gemagtigd, om dien overeenkomstig te handelen.

KUNSTEN.

AMSTERDAM *den 7den Februarij.* Volgens het Reglement van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten alhier heeft de Heer Burgemeester Mr. F. van de Poll, op heden als Voorzitter van den Raad van Bestuur en Hoofdbestuurder van deze Academie zitting genomen in den raad, en die waardigheid aanvaard. In de Vergadering van 3 Dec. l. l. zijn tot Leden dezer Academie benoemd:

Honoraire: Mevr. *C. C. Roëll* geb. *Hodshon* te Amsterdam; Mevr. *M. A. M. Beeldsnijder* geb. *van Toulon*, te Gouda; Jonkvr. *G. C. M. Rutgers van Rozenburg* en Mej. *H. C. Haages*, te Amsterdam.

Gewone: de Heeren *J. T. Abels*, te Baarn, *P. J. Ameshoff*, *D. D. Buchler*, *A. J. Eymer*, Mr. *A. van Gennep*, *M. Hafkenscheidt*, Jr. Mr. *D. Hooft Jz.*, *A. van der Hoop*, *H. Springer*, *C. Steffelaar* en *A. B. Taurel*, te Amsterdam; *H. v. d. Burgh*, Jr. *Joh. Mock*, *A. J. Offermans* en *H. Scheffer*, te 's Gravenhage; *H. Decaisne*, *J. B. van Eycken*, en *J. van der Straten* te Brussel; *G. H. Göbell* te Deventer; *W. A. Haanenbrink* en *T. D. C. Suermondt* te Utrecht; *J. B. Jonghe* te Kortrijk; *J. H. Koekkoek* te Durgerdam; *Ph.* Baron *de Pret van ter Veken*, *B. Villevoye* en *A. van Ijsendijk* te Antwerpen; *J. de Rijk* te Hilversum; *Arie Scheffer* en *J. Schoenmakers Pz.* te Dordrecht, *P. Stadnitski* te Nijmegen en *J. M.* Baron *van Tuyll van Serooskerken van Vleuten*, te Haarlem.

GEDENKPENNINGEN.

Medaille ter eere van Dr. RUPPEL.

De Raad van Frankfort de verdiensten willende erkennen van derzelver geleerden Stadgenoot Dr. Eduard Ruppel, en hem hare dankbaarheid wenschende te betoonen voor het geschenk door hem aan de Boekerij der stad en het Senkenbergsche Museum gedaan, bestaande in een groot aantal Oudheden en zeldzame voorwerpen der Natuurlijke Historie, die hij op zijne reizen door Egypte en Nubie verzamelde, heeft

heeft hem eene gouden Medaille doen ter hand ſtellen. Op de voorzijde ſtaat het zeer gelijkend profil van Dr. Ruppel met het opſchrift: *Eduardus Ruppel, Med. Dr. natus Francofurti ad Moenum D. 20 Nov. MDCCXCIV* en op de keerzijde leest men: *Civi reduci terrarum quas Nilus irrigat Scrutatori indefesso S. P. Q. T. MDCCCXXVIII.* Deze gedenkpenning is door den beroemden Berlijnſchen Graveur Loos vervaardigd; en zijn van den ſtempel afſlagen in 't goud, zilver en koper gemaakt.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Ploegdrijverij.

Zonderling heeft den meesten het geweld te Beek bij Nijmegen aan een huisgezin gepleegd, en onder den naam van *Ploegdrijverij* in de Nieuwspapieren verbreid, toegeſchenen; omdat men geene verklaring kon vinden van zoodanig eene hoogst ſtrafbare handelwijze, die niet aan baatzucht, maar aan zulk een' verregaanden wrevel moest toegeſchreven worden, als gelukkig zelden gevonden wordt en zich nog zeldzamer op deze wreede wijze openlijk ontwikkelt. Men moest bijna aan de uitvloeiſels van het Bijgeloof denken, — en het is niet onmogelijk, dat dit er mede in verband ſtaat; maar ter verklaring van dit zonderling geval, deelen wij hier uit Koks *Vaderlandsch Woordenboek* het artikel *Wijvenplagers* mede, waarin men het volgende leest, en de aanleiding tot deze volksregtoefening, ſlechts van vroeger tijd in dezen uit de Meijerij van 's Hertogenbosch naar Gelderland overgebragt, onzes inziens, opgehelderd ziet.

„ Zonderling" ſtaat er in dit artikel, „ en der opteekenings wel waardig, is de Volksregtoefening, op vele plaatſen in de Meijerij van 's Hertogenbosch in gebruik, de kenmerken der ruwheid en onbeſchaafdheid van vroegere tijden dragende en die niet zelden zeer rampzalige gevolgen medeſleept; gelijk een voorval, nu ongeveer dertig jaren geleden gebeurd, kan uitwijzen. Te weten in de Meijerij heeft men de gewoonte, om Mannen, van welke het gerucht uitgaat, dat zij hunne Vrouwen kwalijk behandelen, het algemeen misnoegen te doen gevoelen, op de volgende wijze. Zoo ras een Man bij het gemeen voor een *Wijvenplager* bekend is, vergadert eerlang eene menigte wijven en jongens, bij welke zich veelal volwaſſene mansperſonen vervoegen, voor het huis des perſoons, van welke het kwaad gerucht is uitgegaan. Thans haalt men hem, met geweld, uit zijn wo-

woning, voert hem naar eenen akker, ſpant hem voor eenen ploeg, en doet hem een gedeelte van den grond omploegen; wordende dit alles voorafgegaan en verzeld van het blazen op eenen hoorn, nevens een vervaarlijk geraas en getier der zamengeſchoolde ſtrafoefenende menigte."

„ In een dorp der Meijerij, *Osch* geheeten, bevond zich in den aanvang des jaars 1765, zulk een *Wijvenplager*, en, gelijk de moedwil, onder ſchijn van ijver voor de geregtigheid, dikmaals vlamt naar gelegenheid om zijnen lust te koelen, dus maakte ook de menigte der Dorpelingen toebereidſels, om den gehaten, kwalijk beruchten landman, de verdiende ſtraffe zijner plagerij te doen wegdragen. De menigte kwam op de been; de hoorn werd geblazen; een luidruchtig geſchreeuw deed de lucht weêrgalmen. De *Wijvenplager*, wien het geweten zijne misdaad verweet, uit alle deze toebereidſelen zijn aanſtaand lot voorſpellende, om de dreigende mishandeling te ontgaan, ſloot de deur zijner woning en nam de vlugt op den zolder. Om zijne beveiliging te meer te verzekeren, had hij zich van een pistool voorzien, geladen met eenen kogel. Om de menigte uit elkander te doen gaan en van zijne woning te verjagen, ſchoot hij onder den hoop en kwetſte eene jonge Dochter. De Volksregtspleging werd hierdoor opgeſchort, maar de Wijvenplager in regten betrokken; alwaar hij zijn bedrijf met de vreeze voor de gedreigde mishandeling zocht te verdedigen. Sedert werd in bedenking genomen, de gemelde gewoonte, bij openbaar gezag te doen verbieden, en alzoo eene aanleiding tot oproerige bewegingen en landverdervende zamenrottingen uit den weg te ruimen. Welke de uitſlag geweest zij der raadplegingen over dit onderwerp, is niet ter onzer kennisſe gekomen." (Zie Nederlandſche Jaarboeken voor het Jaar 1765.)

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

HAARLEM. Schoon op de nu gegevene eerste Proeve eener Winter-Tentoonſtelling van Planten en Gewasſen, door de Nederlandſche Huishoudelijke Maatſchappij, op den beſtemden tijd geene *Mosroos* in bloei is aangeboden, werd men daags na de opening verrast door de aanbieding van een goed exemplaar, waaraan een knop verre gevorderd was. Deze verraſſing was men verſchuldigd aan den op dezelve bekroonden Heer A. van der Hoop, die buiten-

tendien nog eene fraaije Jufferroos in vollen bloei inzond. De toevloed van Stadgenooten, en zelfs van Vreemdelingen ook in dit faizoen, is niet minder geweest, dan bij de laatst gehouden Zomertentoonſtellingen alhier, zoodat deze Inrigting, bij hare eerſte proeve, van de zijde des publieks al die aanmoediging heeft gevonden, welke haar, goed gewijzigd, een voortdurend en toenemend bloeijend beſtaan waarborgt; wanneer ſlechts allen, die *kunnen* bijdragen en daarbij *onmiddellijk belang* hebben, den *wil* daarbij zullen voegen; en hun waar belang leeren inzien, 't welk eene Maatſchappij zoo gaarne poogt te bevorderen, die door een groep *Hiacinten* bij deze gelegenheid hulde aan de andere *Plantententoonſtellingen* hier te lande heeft bewezen en zelve van de Commisſie van toezigt over deze Tentoonſtelling een dergelijk eerbewijs ontving.

Chiravita.

In de *Revue Brittannique* (November) vindt men een belangrijk berigt, aangaande de Geneeskundige eigenſchappen van eene *Indiſche* plant genaamd *Chiravita*.

Men ſchijnt deze plant met den besten uitſlag te bezigen tegen eene verzwakte ſpijsvertering. Zij wordt toegediend onder de gedaante van aftrekſel, afkookſel, ook onder die van pillen. Niettegenſtaande de werkzaamheid dezer plant voldoende bewezen is, ſchijnt de voorraad daarvan in Europa hoogst gering te zijn; — men wil, dat geheel dit werelddeel ons misſchien één enkele once zoude kunnen leveren. — De Indiſche geneesheeren bezigen dezelve ook met vrucht tegen de *Scrophul-ziekte*, zoowel als tegen de *longtering*.

Het is derhalve te wenſchen, dat, bijaldien de plant onder onze luchtſtreek al niet kan tieren, de Koophandel ze moge voegen bij de veelvuldige voortbrengſelen, die de beide Indiën haar opleveren! —

T. A. J.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Lage Thermometerſtand door Franklin *waargenomen.*

De laagſte Thermometerſtand, dien Kapt. Franklin in den winter van 1825 — 27 ondervonden heeft aan het Fort *Franklin* op 65° 12′ N. B. en 123° 13′ W. L. was den 7den Febr. 1827, 15 minuten voor 9 uren 's morgens en bedroeg = onder o 58 Fahrenh. of 40° koude van Reaum. Op — 57,5 F. had de Thermometer in den loop van

van dezen en den vorigen dag meermalen geſtaan. Van den 5den tot 8ſten Febr. was de ſtand gewoonlijk tuſſchen — 48 F. en — 52° E. (35 R. — 37 R.); offchoon dezelve wel eens tot — 43° F. kwam. Aan het Fort *Entreprise* 64½° N. B. en 118° W. L., waar Kapt. Franklin op zijne vorige Reize overwinterde, was bij eenen gelijken graad van koudede lucht ſtil geweest, maar hier kwam er wind bij, die ſomtijds vrij hevig werd. De hemel was gedurende al dezen tijd helder. Velen van het ſcheepsvolk, zoo als ook inboorlingen, reisden bij deze koude over het meir, zonder meer daarvan te lijden, dan dat het vel op hun aangezigt hier en daar ſprong, maar de honden leden veel meir. Drie werden geheel en al verlamd en allen zeer mager. Niettegenſtaande de koude hadden wij veel moeite, om de honden van hunne gewoonte, om in de ſneeuw te ſlapen, terug te houden en hen in de voor hen gebouwde warme hutten te doen kruipen. Den 4den Jan. 1827 was de koude — 52 F. = 37½ R. en de Hr. Kendal kon dus eenig kwikzilver in eenen kogelvorm laten bevriezen. Dezen kogel van kwik ſchoot hij uit een pistool tegen eene 6 treden daarvan ſtaande deur. Een weinigje van de kwik drong omtrent ¼ duim in de deur in, maar het ander had ſlechts eenen geringen indruk in het hout gemaakt.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Feb. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
11	30. 4	26½	Z. t. O.	voormidd. betrokk., een weinig ſneeuw, verder bewolkt, meest omtrent betrokken.
	30. 3½	29	——	
	30. 3½	25½	Z. Z. O.	
12	30. 3	26	Z.	betrokken, voormidd. ſneeuw, verder ijzel en regen.
	30. 2	29	Z. t. W.	
	30. 1	31	Z. Z. W.	
13	30. 0	37	W. N. W.	voormidd. betr., mist, tuſſcheubeide regen, verder bew. omtrent betrokken.
	30. 0½	42	N. W.	
	30. 0½	38	N. W. t. N.	
14	30. 0½	39½	N. W. t. W.	betrokken.
	30. 0½	42	W. N. W.	
	30. 0½	39	——	
15	30. 0	40	W. t. N.	betrokken, zeer windrig, tuſſchenbeide regen.
	30 0	44	W.	
	30. 0	41	W. Z. W.	
16	29. 9½	41	W. Z. W.	betrokk, zeer dampig, zeer wiudrig. 's avonds harde wind.
	29. 9	42½	Z. W. t. W.	
	29. 7½	40	Z. W.	
17	29. 7	35½	O. N. O.	's morgens een ſneeuwbui. verder bewolkt, 's avonds helder, ſtil.
	29. 8	37	O. t. N.	
	29. 9	28	Z. W.	

BE-

BEKENDMAKINGEN.

†† Bij de Wed. A. LOOSJES Pz. te Haarlem, zijn in † het jaar 1828 uitgegeven en door dezelve verzonden de onderſtaande Artikelen:

I. A. B. VAN MEERTEN geb. SCHILPEROORT, *Emilia van Rozenheim*, of Familie-Tafereelen uit het einde der Achttiende en het begin der Negentiende Eeuw, drie Deelen compleet, met vignetten van Veliin naar Oosterhuis gr. 8vo. . . . *f* 9, 00

II. G. K. VAN HOGENDORP, Advijs over de Verhandeling wegens den Nederlandſchen Koophandel van OUWERKERK DE VRIES; — uitgegeven door Prof. H. W. TYDEMAN, gr. 8vo. - 0, 75

III. P. F. WILMSEN, Korte Verhalen voor Kinderen, met plaat, vignet en gegr. titel kl. 8vo. . . . . - 0, 60

IV. P. MOENS, Letterkransje voor lieve en brave Kinderen met nieuwe platen, *Vierde Druk*, 16o. in carton. . . . . - 0, 90

Dito met gekleurde platen . . . . . - 1, 20

V. J. GLATZ, Geſprekken over God en Goddelijke Zaken, *Tweede Druk* met titelv. 8vo. - 1, 25

VI. Natuurkundige Verhandelingen van de Holl. Maatſchappij der Wetenſchappen te Haarlem 16e. deel 1ſte en 2de ſtuk gr. 8vo. . . . - 6, 00

VII. J. P. VAN CAPPELLE, *Filips Willem*, Prins van Oranje, met gegr. titel en Portrait door Veliin gr. 8vo. . . . . - 3, 00

VIII. H. C. SCHMID, Het Bloemkorfje, een Verhaal voor de ontluikende Jeugd met pl. gegr. titel en vignet, post formaat . . . - 1, 70

IX. DE LAMARTINE, de Dood van *Socrates*, in Nederduitſche Verzen nagevolgd door V. LOOSJES, op Velijnpapier met gegr. titel en vignet in carton gr. 8vo. . . . . - 1, 50

X. J. SCHELTEMA, Geſchiedenis der Hekſenprocesſen, eene Bijdrage tot den roem des Vaderlands met het portrait van JOH. WIER, door Bendorp gr. 8vo. . . . . - 4, 80

Digitized by Google

XI. WASHINGTON IRVING, Het Leven en de Reizen van CHRISTOFFEL COLUMBUS, 1e en 2de deel met kaart en portrait gr. 8vo. - 7, 20

De twee laatſte deelen van dit *Klaſſiek Werk* volgen in 1829.

XII. M. W. VON SCHMIDT, Mijne Krijgsgevangenſchap in Frankrijk, gedurende de jaren der Omwenteling, onder het ſchrikbewind van ROBESPIERRE, in 8vo. postformaat . . - 0, 90

XIII. JACOB VOSMAER, de Kunst om lang te leven en wel te ſterven. *Tweede Druk* 8vo. post formaat . . . . . - 1, 50

XIV. H. ZSCHOKKE, De Zwitſerſche Opſtand in 1653, of *Addrich in Moos* en zijne Nicht. 1e. Dl. met gegr. titel en vign. gr. 8vo. . . - 2, 40

Het tweede en laatſte deel is op de pers en volgt weldra.

XV. Beknopte Beſchrijving der ſtad *Haarlem*, kunnende dienen tot eenen *Gids* bij de beſchouwing der Merkwaardigheden, welke deze ſtad en derzelver omſtreken opleveren, in 8vo. postp. . . . . - 0, 70

XVI. J. SCHELTEMA, Toevoegſels tot zijn Werk: De uitrusting en ondergang der onoverwinnelijke Vloot van *Philips* II in 1588, gr. 8vo. - 1, 25

XVII. ———— De Uitrusting en Ondergang der onoverwinnelijke Vloot, met de Toevoegſels compleet gr. 8vo. . . . . - 5, 15

XVIII. A. LOOSJES Pz., de Historie van Mejuffr. *Suſanna Bronkhorst — Tweede Druk*, 6 deelen met platen van Vinkeles 8vo. postformaat - 9, 00

Dito op velijnpapier . . . . . - 12, 00

XIX. Naamlijst der Planten en Gewaſſen op de Elfde Planten-tentoonſtelling van de Nederl. Huishoudelijke Maatſchappij in gr. 8vo. . - 0, 40

XX. *Algemeene Konst- en Letterbode* voor den jare 1828 No. 1 — 53 met Registers 2 Deelen in gr. 8vo. . . . . - 9, 67½

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 9. *Vrijdag den 27ſten Februarij.*

BERIGTEN.

MUNCHEN *den 7den Februarij.* Men telt tegenwoordig 1700 Studenten aan onze Hoogeſchool. Met genoegen ontwaart men bij deze inrigting eenen onafgebroken voortgang ter volmaking. — De ſmaak voor de beoefening der wetenſchappen en eene goede gezindheid voor geregelde orde zijn het kenſchetſend deel der jongelingſchap. Het tweegevecht en het *consilium abeundi* beginnen in vergetelheid te geraken. — Men heeft bij onze Academiſche inrigting een *Polyclinium*, of gebouw voor de Verloskunde gevoegd, waarvan algemeen en *gratis* gebruik kan worden gemaakt; men mag deze inrigting zoo wel voor de ſtad als voor de Academie met regt als weldadig beſchouwen. Sinds den 1ſten Januarij komt er almede een *Academisch Journaal* in het licht, een blad, welks inhoud, zoowel over den maatſchappelijken en letterkundigen als wetenſchappelijken gang der Univerſiteiten gaat. — Men gelooft, dat dit Journaal eenen gelukkigen invloed op de zeden en gedragingen der jongelingſchap zal uitoefenen, waarvan men zich in de gevolgen veel goeds voorſpelt.

PARYS. Op den 16den Februarij is te Pasfy overleden de Heer GOSSEC, Lid van het Fransch Instituut, en de oudste levende Franfche Componist; deze meester onzer oude Muzijkschool mogt den ouderdom van ruim 95 jaren bereiken. Hij werd geboren, toen RAMEAU eerst optrad, — zijne loopbaan eindigde te midden van het gedruisch der zegepralen van ROSSINI. GOSSEC heeft de muzijkale strijden bijgewoond, welke tusschen de Lullisten en Ramisten en deze beide partijen vereenigd en de Bouffonisten, Gluckisten, en Ficcinisten, de Klassieken en de Rossinisten beurtelings geleverd zijn.

Weinige dagen vroeger (den 4 Feb.) hadden de kunsten hier een aanmerkelijk verlies ondergaan door den dood van den Historie-Kunstplaatsnijder PIERRE BAQUOY, die in 1760 werd geboren en door zijn' vader JEAN BAQUOY, (bekend door de gravure van verscheiden platen in de quarto-uitgave der *Metamorphoses d'Ovide*, en zelf zoon van den, om eene reeks vignetten in de *Histoire de France* van P. DANIEL, geachten Graveur MAURICE BAQUOY) tot de Graveerkunst opgeleid. Eene prachtuitgave van RACINES werken in 8vo. prijkt met verscheiden platen, door den nu overledenen in 't koper gebragt, naar teekening van MOREAU le Jeune en MONSIAU; aan zijne graveernaald is men alle de platen verschuldigd in eene *Romeinsche Historie*, naar teekeningen van MIRYS. In het *Musée Français*, vijfentwintig jaren geleden door de Hn. ROBILLARD-PERONVILLE en LAURENT ondernomen, vindt men vele platen van BAQUOY, onder anderen den dood van *Adonis* naar LE POUSSIN, en *Diana als Jagtgodin*. Acht of tien platen in DELILLES werken en vijf in twee gedichten van BERCHOUX, *la Gastronomie* en *la Danse*, zijn ook van hem, gelijk de liefhebbers van platen in lijsten aan hem *Saint Gervais* et *Saint Protais*, naar LESUEUR, een plaat van 35 op 21 dm. verschuldigd zijn. Twee van kleinere grootte, naar TRAGOUARD, verbeeldende *St. Vincent de Paul* een verlaten kind opvattende, en *Fenelon* gekwetste soldaten hulp bewijzende, maakten bij derzelver verschijning veel opgang en bleven zeer geacht. In de maand Januarij is er nog een portrait van NAPOLEON door hem gegraveerd, aangekondigd. Deze kunstenaar

laat

laat geene zonen na, doch de Graveerkunst is met hem in zijn geslacht niet uitgestorven, daar zijne twee dochters, door hem onderwezen, Mevr. COUET en CAILINO het graveerijzer hanteren. Van Mevr. COUET vindt men in het *Musée Filhol* verscheiden platen. De overledene had veler vriendschap verworven, door de regtschapenheid van zijn gedrag in alle opzigten.

ANTWERPEN. Van den 24 tot den 30 Januarij dezes jaars, zijn er hier ter stede 54 kinderen beneden de *zeven* jaren aan de Mazelen overleden. Het schijnt, dat deze ziekte evenredig minder verwoesting aanrigt onder de behoeftige kinderen, die in de ziekenhuizen der stad verzorgd worden, dan wel onder hen, die aan de zorge der hunnen worden toevertrouwd.

Men mag het als van groot aanbelang rekenen, de oorzaken op te sporen der buitengewone sterfte, welke de stad *Gent* ook in dit opzigt getroffen heeft. (*)

(*) Dat de berookingen, *chlorure*-bereidingen en reinigingsmiddelen, in de ziekenhuizen doelmatiger zullen worden aangewend, dan in de stulpen der behoeftigen, zal wel geen betoog behoeven; — de ondervinding leert het, hoe moeijelijk het is, aan de geringere volksklasse haar eigen belang ook in dezen onder het oog te brengen. Zoude ten aanzien van *Gent* en andere Zuid Nederlandsche steden en dorpen, waar sinds eenigen tijd *Epidemische* ziekten heerschen en veelvuldige slagtoffers tellen, de oorsprong daarvan ook in de moerasuitdampingen te zoeken zijn? T. A. J.

OPENBAAR ONDERWIJS.

Bij Koninklijk besluit van den 19 Februarij l. l., is door Z. M, eene Commissie benoemd, die te Brussel eerlang zal bijeenkomen, met het oogmerk, om de bepalingen, welke thans ten aanzien van het *Middelbaar Onderwijs* in deszelfs geheelen omvang in werking zijn; en bijzonderlijk degenen, die voorkomen in de Koninkl. besluiten van 14 Junij en 14 Augustus 1825, te herzien, en te onderzoeken, of, en zoo ja, voor welke veranderingen of wijzigingen die bepalingen vatbaar zijn. Deze Commissie bestaat uit de

Heeren : De Hertog van Urſel, als preſident, C. te Hon, Mr. L. G. Luzac, W. F. L. Baron Rengers, Mr. J. H. van Reenen, F. J. M. H. Baron de Secus, Leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal en de Hn. Mr. R. Metelerkamp en J. van Toers Leden van den Raad van State, Nicolai Lid van de eerſte Kamer der Staten Generaal en J. G. J. Ernst Hoogleeraar in de Regten te Luik, en A. L. Dugniolle, Referendaris bij het Ministerie van Binnenlandſche zaken, als Secretaris.

Blijkens de praemiſſen ſtaat de benoeming dezer Commisſie, die den uitſlag harer overwegingen onmiddellijk aan Z. M. zal doen toekomen, in verband met eene nieuwe verordening ten aanzien van het Lager Onderwijs, die, op last van Z. M. ontworpen, thans door den Raad van State overwogen wordt, en den arbeid der Commissie ten aanzien van het Hooger Onderwijs bij Koninklijk beſluit van 15 April 1828 aangeſteld; terwijl het weldadig oogmerk van deze maatregelen, het vestigen van een volledig ſtelſel nopens het Openbaar Onderwijs, dus in het vierde artikel van van het laatstgenomen Koninklijk beſluit wordt uiteengezet:

„ Zoodra deze Commissie [over het Middelbaar Onderwijs] haar werk zal hebben volbragt, zal hetzelve met het Rapport der Commissie voor het Hooger Onderwijs en met het advijs van den Raad van State over een ontworpen Reglement voor het Lager Onderwijs worden geſteld in handen van eene nieuwe Commissie, omtrent welker zamenſtelling Wij eene voordragt zullen te gemoet zien van onzen Minister van Binnenlandſche Zaken, en welke ten doel zal hebben, om, met behulp van den drievoudigen arbeid aan haar medegedeeld, zoo ſpoedig mogelijk te ontwerpen eene Organieke Wet op het Openbaar Onderwijs, mitsgaders de hoofdbepalingen van de Reglementen tot uitvoering van die Wet."

Wij kunnen niet nalaten, bij de mededeeling van dit voor het Openbaar Onderwijs hoogst belangrijk beſluit, den hartelijken wensch te voegen, dat allen, die door deze en vroeger genomen maatregelen, geroepen zijn of zullen worden, om tot dit grootsch doel mede te werken, aan rijp beraad en ſchrander overleg al dien ſpoed mogen paren, waarvoor dit onderwerp vatbaar is, ten einde hoe

eer

eer hoe beter het Nederlandsche volk zich moge verheugen in eene nieuwe weldaad van deszelfs verlicht Opperhoofd: de vestiging van een volledig stelsel, aangaande het Openbaar Onderwijs.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN.

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

ACADEMISCHE VERHANDELINGEN. *Disfertatio juridica inauguralis, ad juris locum de cessione bonorum, quam publico ac solenni examini submittit* A. I. F. DE BORDES, Lugd. Bat. 1828 pag. 138.

Voor dat wij ter beoordeeling van dit geschrift zelve overgaan, maken wij eene voorloopige aanmerking, dat hetzelve wordt voorafgegaan door eene, aan den verdienstelijken eersten Advokaat Generaal de Bordes, den vader des Schrijvers gerigte sierlijke opdragt, die den onpartijdigen lezer al dadelijk voor den Auteur der Disfertatie inneemt. Twee onnaauwkeurigheden, die den Corrector ontglipt zijn, mogen het eenige heeten, dat inbreuk op de netheid maken kan: *arbitrareres* voor *arbitrareris* en *Deo optimo maximo precor* voor *Deum O. M.*

Na deze opdragt, volgt eene korte inleiding over de trouw (*fides*) en hier hadden wij wel gewild, dat de Schrijver eenigzins uitvoeriger ware te werk gegaan. Vooral missen wij hier een onderzoek, in hoeverre de goede trouw als grondslag door de verschillende wetgevers, bij de wetsbepalingen, is in het oog gehonden en waar zij als een beginsel van dezelve gevonden wordt. Het Romeinsche regt levert hiertoe overvloedige stoffe, vooral met betrekking tot het argument, dat hier behandeld wordt; terwijl het principe, dat goede trouw altijd wordt gepresumeerd, de wet, waardoor wij voor als nog geregeerd worden, kenschetst. Wij herinneren ons, dat dit door den Heer A. van der Goes, in zijne Disfertatie in 1828, insgelijks te Leiden gedefendeerd, is opgemerkt p. 31 n. 2., wiens woorden wij hier laten volgen: *Obiter monendum hic videtur, bonae fidei magnam rationem haberi in Cod. Civ. et valere principium, bonam fidem semper praesumi. Argumento sit praeter alia loca* Art. 2262 (waarschijnlijk abusive voor a. 2268) — Uit de introductie van den Heer de B. ontwaren wij zijn voornemen, om over den toestand der schuldenaars, vooral bij de

Romeinen te handelen, waaromtrent hij reeds *veel* (*) had verzameld: dan eerst toen werd hij gewaar, dat dit reeds door den Heer Visscher te Utrecht in 1824, wien hij op p. 14 aanhaalt, gedaan was. (†) Van hier ook, dat de schrijver dit gedeelte zeer kort heeft uiteengezet; en echter hetzelve in weêrwil daarvan zeer naauwkeurig heeft bewerkt. Wij zullen ons derhalve bij eenige weinige aanmerkingen, hieromtrent onder het lezen bij ons zelven gemaakt, bepalen.

Bij het putten uit de geschiedenis van Rome in de vroegste tijden, hadden wij wel eenige melding verlangd omtrent de mindere geloofwaardigheid der Geschiedschrijvers hierover; te meer, daar de Schrijver al dadelijk p. 5 de *Römische Geschichte* van Niebuhr aanhaalt. — Van de *fectio rei seu debitoris*, die in de XII tafelen voorkomt, vinden wij daarom slechts zeer weinig, daar de Schrijver de questie, of dezelve tot het ligchaam of de goederen des debiteurs behoort, als genoeg behandeld beschouwt. Hij vergenoegt zich met het gevoelen van Leyserus in zoo verre te bestrijden als deze de *fectio corporis* zeer regtvaardig en menschlievend heet, doch hangt des niet te min het gevoelen aan, dat de *fectio* tot het ligchaam betrekking heeft, vooral op grond, dat dergelijke wreede bepalingen ook in Romeinsche wetten van veel lateren tijd worden gevonden. Een ander argument zou ook kunnen zijn, dat men anders de evenredigheid en de climax der strafbepalingen zou missen. Op bl. 10 n. 9. vinden wij eene opgave der Auteurs, zoowel die het eene als het andere gevoelen aankleven. Daar er slechts eenige worden opgenoemd (en daaronder een der voornaamste Jac. Gothofredus vergeten), hadden wij hier gewacht: *verbi causa*, *verbi gratia*, of achter Gibbon *alii*. Hiertegen vinden wij hier van Leyserus, die reeds in den tekst p. 10 voorkomt, dezelfde plaats andermaal aangehaald. De bedoelde plaats van Gibbon, is het 44ste Hoofd-

(*) De Bordes zegt hier *multa*, wij twijfelen niet, of het zal *multum* geweest zijn.

(†) *Quod nuper et aliis contigisse audivi*, zegt de Schrijver p. 2. In het voorbijgaan wenschen wij eene meer algemeene bekendmaking der Dissertaties of Academische proeven, die niet altijd tot de minst nuttige of slechtste der uitkomende schriften behooren. Omtrent dit gevoelen beroep ik mij, onder vele andere, op de Dissertatie van den Heer de Bordes zelve en vooral op het getuigenis van den waardigen Hoogl. H. W. Tydeman, die in zijne Consideratiën over eenige punten betrekkelijk het hooger onderwijs, bekent dezelve niet gaarne te zullen moeten missen.

Waartoe dient het *groot* getal exemplaren, dat de Doctorandus den Pedel schijnt te *moeten* geven?

Hoofdſtuk van zijne *History of the decline and fall of the Roman Empire*, en had liever aldus moeten worden opgegeven. —

Nadat de ſchrijver het Romeinſche regt tot aan de *Lex Julia* heeft opgehelderd, voor zooverre hetzelve tot debiteurs betrekking heeft, komt hij tot de tweede afdeeling, die ten opſchrift heeft, *de natura et indole beneficii cessionis bonorum Lege Julia introducti*, dat hier niet ſlechts beteekent, over den aard van dat beneficium, zoo als dit door de *Lex Julia* is ingevoerd, maar over den aard van het *beneficium cessionis*, hetwelk door de *Lex Julia* is ingevoerd, in het algemeen en over de verſchillende bepalingen der latere Keizers omtrent die ceſſie. Wij zullen de behandeling hiervan kortelijk nagaan. — De ſchrijver is van de waarheid overtuigd van het gezegde van Cicero *de Off.* Lib. I cap. 2. *Omnis, quae a ratione suscipitur de aliqua re, institutio, debet a definitione proficisci: ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur;* en vangt deze afdeeling, zonder met de ſchrijvers der meeste Diſſertaties die woorden van Cicero voorop te zenden, met deze definitie der ceſſie aan: *Est actus quo debitores dolo obaerati squalorem carceris, aliaque incommoda evitandi causa, bona sua creditoribus cedunt, ut ipsis exinde, in quantum fieri possit, satisfaciant.*

De debiteur ſtaat zijne goederen aan zijne crediteuren af, om uit derzelver verkoop de voldoening hunner vordering te verkrijgen. Hierdoor verliest hij het dominium niet, daar hij tot aan den verkoop het regt heeft, dezelve tegen betaling der ſchuld terug te vorderen; welke regt aan geene verjaring (*praescriptie*) onderhevig is. — Hierop volgt het onderſcheid tuſſchen *cessio bonorum* en de *datio in solutum*. De debiteur kan niet voor een gedeelte ſlechts cederen; hij kan het noodzakelijke behouden en de crediteur kan hem eene vaste jaarwedde of maandelijkſche toelage geven, doch kan hiertoe niet gedwongen worden. De crediteuren verkrijgen de voldoening eerst na den verkoop, waarover een curator geſteld wordt, door de crediteuren zelve, of door den praetor op hun verzoek te kiezen. De verkoop der gecedeerde goederen behoort tot alle crediteuren. — Een ander beneficium, het *reſcriptum moratorium* (dat grootendeels met de ſurcheance overeenkomt) en eenige bepalingen van Justinianus, maken het overige van deze afdeeling uit. Onder die bepalingen munt de 135 Novella uit, naar welke niemand genoodzaakt wordt zijne goederen te cederen en waarbij de debiteur van alle kwellingen bevrijd wordt, zoo hij ſlechts bewijst, buiten zijne ſchuld, zijne goederen te hebben verloren. Deze afdeeling is overigens doorweven met eene menigte van quaestien, b. v. of een filiusf. even als een paterf. kan cederen? *Res. aff.* Of vrou-

wen kunnen cederen? *Res aff.* Of de erfgenaam van iemand, die cedeert, in ſolidum kan vervolgd worden? Hier maakt de ſchrijver een onderſcheid, of hij *pure* of *ſub beneficio inventarii* adieert; en beantwoordt het eerſte bevestigend, en het tweede ontkennend, enz.— De ſchrijver heeft ook dit gedeelte kort kunnen behandelen, uit hoofde der beſtaande Diſſertatie van den Heer van Galen, gedrukt (waar?) 1785, die hij pag. 20 en 22 aanhaalt.

In deze 2de afdeeling hebben wij ſlechts eene belangrijke drukfout gevonden, namelijk op bl. 31 regel. 11 *fidejuſores idoneas* voor *idoneos.*

Ten ſlotte van dit gedeelte der Diſſertatie meenen wij gerust te mogen zeggen, dat er voorzeker niets belangrijks omtrent het argument in gemist wordt; dat wij althans naar niets te vergeefs gezocht hebben; waarmede wij een einde maken aan deze, gelijk men ligtelijk zal bemerken, onpartijdige beoordeeling van het eerſte gedeelte, zullende wij eerlang in dit zelfde blad even eens omtrent het volgende te werk gaan.

De reden, waarom deze recensie nameloos verſchijnt, is in het gezegde van den grooten Wyttenbach gelegen, dat ik volgaarne het mijne maak: *ut tam legentibus quam ſcribenti judicium, quoad ejus fieri posset, integrum constaret.* —

Y.

KUNSTEN.

Amsterdam. Door het Departement *Teekenkunde* van de Maatſchappij *Felix Meritis*, welks prijstoewijzing en prijsuitreiking reeds berigt werden (*), zijn op nieuw de volgende Eereprijzen uitgeloofd:

1o. Eenen gouden Eerpenning, benevens getuigſchrift, voor het best gekeurde, behoorlijk afgewerkte ſchilderij in olie-

(*) Zie *Alg. Konst- en Letterbode* 1828 D. II bl. 380 en voor 1829, D. I. bl. 88; behalve de aldaar als bekroonde vermelde zijn ook der tentoonſtelling waardig gekeurd de volgende, waarvan zich, op openbare uitnoodiging, de makers hebben bekend gemaakt; *geſchilderde moderne beelden*, *een* van den Heer C. G. R. Meyer en van den Heer J. H. van West, nog *een* behalve het bekroonde, van den Heer C. C. A. Bast, *twee* van den Heer G. Craaivanger en *een* van den Heer J. W Vos; de *gekleurde teekening* de vischmarkt voorſtellende van den Heer A. J. Offermans; *de Schilderijen in olieverw*, voorſtellende een Boerenbeestenſtal van den gen. Heer Offermans en P. F van Os, en van een geteekend met de ſpreuk: *'k moet door ſtruik en distel dolen*, waarvan de maker niet heeft verkozen zijn' naam te openbaren.

olieverf, nagenoeg hoog zes en vijftig, en breed een en zeventig duimen Nederlandſche maat, voorſtellende:

Een uitgeſtrekt Landſchap, eenigzins uit de hoogte genomen; op den tweeden grond eene rivier, met piquant zonnelicht, eigenaardig geſtoffeerd.

2o. Eenen Gouden Eerpenning, benevens getuigſchrift, voor het best gekeurde, behoorlijk afgewerkte ſchilderij in olieverf, nagenoeg hoog zes en vijftig, en breed eenenzeventig duim, Nederlandſche maat, voorſtellende:

Een huiſelijk tafereel, kenſchetſende vaderlijken ernst en moederlijke teederheid; hetzelve moet ten minſte drie à vier beelden bevatten.

3o. Eenen dubbelden zilveren Eerepenning (op denzelfden ſtempel als de gouden) benevens getuigſchrift, voor de best geoordeelde gekleurde teekening, nagenoeg hoog tweeëndertig, breed zesenveertig duimen, Nederlandſche maat, voorſtellende:

Een landſchap met boeren landhoeve, geſtoffeerd met eenig gedreven wordend rundvee, bij ſtormachtig weder.

De mededingers voor de bovenſtaande onderwerpen worden verzocht, in het naambiljet tevens te willen ſtellen, den prijs, waarvoor zij de ingezondene ſtukken aan het Departement willen afſtaan, zullende Directeuren, ingeval het Departement verkoos eenig ingezonden ſtuk tot den opgegeven prijs over te nemen, den bekroonden vervaardiger daarvan dadelijk berigten.

4o. Eenen enkelen zilveren Eerepenning (op denzelfden ſtempel als de gouden) benevens getuigſchrift voor het best gekeurd geſchilderde Modern Beeld; op doek of paneel, groot veertig à dertig duimen, Nederlandſche maat.

5o. Eenen enkelen zilveren Eerpenning, benevens getuigſchrift, voor het in dezen winter best geteekende Academiebeeld.

Het Departement noodigt uit, tot het dingen naar de uitgeloofde prijzen van de drie eerſte vakken, al deszelfs Leden, alsmede alle overige Kunstbeoefenaars in dit Koningrijk; terwijl hetzelve het teekenen der Academiebeelden alleen openſtelt aan de werkende Leden van dit Departement en het ſchilderen naar het Modern Beeld, ook aan alle de Leden der Maatſchappij, met bepaling, dat er drie mededingers moeten zijn.

Het Departement behoudt echter aan zich het regt, om, wanneer alle de ingekomen ſtukken, voor één of meer van de voorgeſtelde uitlovingen, mogten geoordeeld worden niet genoeg aan de kunstvereischten te voldoen, in dat vak of die vakken geene prijzen te geven, terwijl bijaldien voor de drie eerſte vakken ſlechts één ſtuk inkwame, echter,

bij genoegzame verdienſten tot den uitgeloofden prijs, beoordeelaars dien zullen kunnen toewijzen.

Men verlangt dat het volgende in acht genomen worde:

1. De ingezondene ſtukken zullen moeten geteekend zijn met twee onderſcheidene zinſpreuken, en vergezeld gaan van twee verzegelde briefjes, op één van welke de eene zinſpreuk moet ſtaan en van binnen de naam vanden maker van het ſtuk, en op het andere briefje de tweede zinſpreuk, en van binnen een of ander kennelijk teeken. — Stukken, deze vereischten misſende, zullen niet in aanmerking kunnen komen, en, bij het openen van het naambriefje de naam daarin niet wel geſteld bevonden wordende, zal er geen prijs en getuigſchrift behoeven gegeven, noch het ſchilderſtuk of de teekening ten toon gehangen te worden.

2. Elk der niet bekroonde ſtukken zal, benevens het ongeopende briefje, waarin de naam van den maker uitgedrukt is, op vertooning van de zinſpreuk ſtaande op het tweede briefje en opgave van het kennelijk teeken in dat briefje vervat, aan den vertooner teruggegeven worden.

Deze teruggave zal geſchieden in het Gebouw der Maatſchappij, binnen den tijd van vier weken, te rekenen van den dag af, dat de uitwijzing door de Amſterdamſche Courant bekend gemaakt wordt.

3. De bekroonde ſtukken zullen insgelijks het eigendom blijven van derzelver makers, en hun teruggegeven worden, na de uitreiking der toegewezene eereprijzen en getuigſchriften, uitgezonderd de geteekende Academiebeelden, welke bij de kunstverzameling der Maatſchappij bewaard worden.

4. Aan de vervaardigers der bekroonde ſtukken, zal in tijds van de uitreiking der eereprijzen berigt gegeven worden.

5. De ſtukken zullen vóór of op den laatſten September 1829 moeten ontvangen zijn aan het Gebouw dezer Maatſchappij *Felix Meritis*, gerigt aan Directeuren van het Departement *Teekenkunde*, vrachtvrij, en de ſchilderijen ſlechts in pakranden gezet.

Amsterdam. Van wege de Koninklijke Academie van Beeldende Kunſten alhier, is aan de belanghebbenden bekend gemaakt, dat er in dit jaar aan dezelve een wedſtrijd wegens den tweejarigen grooten prijs. op den 4den Mei aanſtaande, zal plaats hebben in het vak der *Graveerkunst*, beſtaande deze prijs: in het genot van een pensioen van *twaalf honderd guldens* gedurende *vier jaren*, ten einde zich ter bevordering der ſtudie buiten 's lands op te houden en daarvan ten

min-

minſte drie jaren in Italie door te brengen, of dat land, hetwelk ter beoefening best geſchikt zal bevonden worden. Tot de mededinging naar dezen grooten prijs wordt alleen toegelaten, elk, die in dit rijk geboren of van Nederlandſche ouders is, en gedurende het laatſte jaar aan de Academie alhier of op eenige andere Academie of School binnen het rijk is onderwezen. Vóór den eerſten April moeten zij zich met de noodige getuigſchriften en bewijzen, aanmelden bij den Secretaris H. de Flines, aan het lokaal der Academie, ten einde een voorloopige wedſtrijd zou kunnen plaats hebben, wanneer een te groot aantal mededingers zich mogt opdoen, in welk geval daarvan behoorlijk kennis zal gegeven worden.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Iets over de Zonnevlekken.

In den *Obſerver* van 2 Febr. 1829, vindt men uit het *Boston Bulletin* het volgende overgenomen:

„Een zeer vindingrijk man te Providence is zeer onlangs, door een' zevenvoets Telescoop, naar zijne eigene vinding zamengeſteld, er in geſlaagd, om het geheele beeld der zon in eene donkere kamer op een wit ſcherm over te brengen, ter grootte van 8 voeten doorſnede. Hij ſchrijft ons, dat zijne verwondering zeer groot was, toen hij ontdekte, dat alle de zonnevlekken, thans 9 in getal, zeer onderſcheiden op het ſcherm overgebragt werden, en wel zoo duidelijk, dat bij elke beweging en derzelver plotſelinge verandering, zeer naauwkeurig, waar kon nemen. Hij zegt, dat hij zeer duidelijk ontdekken konde, dat deze vlekken onmetelijke maſſa's rook waren, waarſchijnlijk uit vulkanen voorkomende, die, naarmate zij uit de kraters naar boven geworpen worden, nu eens dikke wolken formeren, en dan eens zich verdeelen, en dat daardoor zich de ſchielijke veranderingen, die men in de zonnevlekken waargenomen heeft, welligt zouden laten verklaren. De uitvloeijing van zulk eene groote menigte gaz uit het binnenſte gedeelte van het ligchaam der zon, zoude, naar zijn oordeel, dat blinkende en prachtige verſchijnſel te weeg brengen, hetgeen de dampkring der zon is. Deze theorie moge niet ſtrooken met de denkbeelden van anderen, die waarnemingen omtrent dit ſtuk gedaan hebben, maar de Schrijver houdt zich volkomen van de waarheid zijner ontdekkingen overtuigd. Met hetzelfde inſtrument, dat onlangs eerst gereed gekomen is, heeft hij de maan ook beſchouwd, en hij zegt overtuigd te zijn, dat

dat dit ligchaam beſtendig met eeuwigdurende ſneeuw en ijs bedekt is, en hij houdt de donkere gedeelten der maan voor bevroren meiren, terwijl de lichtere plekken beſneeuwd land zijn. De cirkelvormige openingen met eenen opgaanden kegel in 't midden, zijn uitgedoofde vuurbergen, naar zijne meening. Wolken heeft hij niet bij de maan ontdekt, en daar dezelve met ſneeuw en ijs bedekt is, ſpreekt dit voor den helderen dampkring van dezen bol, of daarvoor, dat er geheel geen dampkring rondom de maan is. De uitvinder biedt aan, om inſtrumenten te vervaardigen, waarmede men dezelfde verſchijnſelen ontdekken kan, voor den prijs van 50 tot 100 Dollars, en tegen denzelfden prijs Zon-mikroskopen van eene nieuwe conſtructie met een vergrootend vermogen op twaalf voeten afſtands van 5,184,000."

OUDHEDEN.

Egyptiſche Papyrus-Rollen.

Op het oogenblik zelve van zijn vertrek naar Egypte, heeft de Heer Champollion de Jonge eene ontdekking gedaan, die voor de wetenſchap, waarmede hij zich gedurende geheel zijn leven, met zoo goeden uitſlag, bezig houdt, zeer belangrijk wezen kan. Twee dagen, voor dat hij zich inſcheepte, vond hij in de Egyptiſche Verzameling van den Heer Sallier van Aix, Lid van de Academiſche Maatſchappij van Alix (*Bouches du Rhone*) drie rollen Papyrus, met fraaije demotiſche karakters. De eerſte dezer rollen bevat de geſchiedenis der Veldtogten van Sesostris Rhamses, ook Sethos of Sethosis en Sesoosis geheeten, en geeft de omſtandigſte berigten wegens zijne veroveringen, over de landen, die hij doortrok en over de ſterkte en zamenſtelling zijner legers. Het handſchrift eindigt met de verklaring van dien geſchiedſchrijver, die, na zijne namen en titels te hebben opgenoemd, verzekert geſchreven te hebben in het *negende jaar van Sesostris Rhamses, Koning der Koningen, een leeuw in de gevechten, de arm, aan welken God de kracht verleend heeft* en andere omſchrijvingen in den Oosterſchen ſtijl. Op hetzelfde handſchrift, begint na een' onbeſchreven rand, een ander opſtel, onder den titel van *Loffpraak van den Grooten Koning Amemnengon* Eenige bladen, afgeſcheiden door tuſſchenſtanden en genummerd, eindigen deze rol, en maken het begin der geſchiedenis, in de tweede vervat, uit. De derde rol handelt over de Sterrekunde of ſterrewichelarij en misſchien wel over bet-

belde deze wetenſchappen; dezelve is nog niet ontrold. De Heer Champollion zich naar Toulon moetende ſpoeden, heeft deze belangrijke ſtukken ſlechts in der haast kunnen onderzoeken. Door zijn' geleerden reisgenoot Roſelini geholpen, bepaalde hij zich tot de vlugtige inzage en tot de aanteekeningen of ſchetſen van antieke teekeningen. Hij is voornemens, bij zijne terugkomst, die op zijn gemak te beſtuderen. Deze handſchriften en eenige oude papyrusrollen zijn door de Heer Sallier van een uit Egypte herkomstig zeeman gekocht.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

De gele koorts te Gibraltar.

Uit de ſtaten, welke te Gibraltar, na het ophouden der gele koorts opgemaakt zijn, is gebleken, dat van 11 September af, tot 26 December toe, 5,273 perſonen door die ziekte zijn aangetast geworden, waarvan er 1,658 geſtorven zijn. Het getal der zieken moet echter nog met ongeveer een vierde vermeerderd worden, welker ziekte niet bekend is geweest, zoodat hetzelve op 6,591 begroot wordt. Hieronder heeft men 1,412 krijgslieden geteld, waarvan er 413 geſtorven zijn.

Volgens de waarnemingen, in dezen tijd te Gibraltar gedaan, zoude het boven allen twijfel verheven zijn, dat de ziekte werkelijk beſmettelijk was, terwijl dezelve voorts door alle daar aanwezige Geneesheeren, die de gele koorts in Amerika bijgewoond hadden, herkend is voor de echte West Indiſche gele koorts of *vomito negro*.

GENT *den 9den Februarij*. Gedurende de vier voorgaande dagen is alhier de *veertigſte* Tentoonſtelling van Planten door de Koninklijke Maatſchappij van Landbouw en Plantkunde gehouden. Op deze Wintertentoonſtel-

ſtelling, die men zich, uithoofde van het ongunſtig ſaizoen voor den bloei veler planten, niet zoo luisterrijk had voorgeſteld, als wel die van vorige jaren, waren omtrent 1100 Gewasſen vereenigd, die een verrukkend geheel opleverden. De aangewezen plant, welke op den 6den in vollen bloei moest aangeboden worden, was de *Paeonia albiflora plena*, *Pallas*. Verſcheidene goed gecultiveerde dongen naar de medaille, die werd toegekend aan No. 123, ingezonden door den Heer Bossaert; zeer eervolle melding verwierf No. 1075 van den Heer Voortman, en eervolle vermelding No. 513 van den Heer F. Heynderycx.

De eeremedaille uitgeloofd voor de bijdrage, het rijkst in fraaije Planten of Heesters in bloei en wegens cultuur en verſcheidenheid van ſoorten opmerkelijk, werd toegewezen aan den Heer A. Mechelynck, die een 37tal planten aanbragt, waaronder verſcheidenheden der *Poeonia*, *Amaryllis*, *Strelitzia*, *Azalea*, *Epacris Lechenaultia*, *Diosma*, *Ledum*, *Pyrus*, *Boronia*, *Protea*, *Kamellia*, *Kalmia*, *Magnolia*, *Cyclamen*, *Correa* en *Rhododendrum*. De verzameling van den Heer van Tieghem verwierf het eerſte, die van den Heer N. de Cock, het tweede accesſit terwijl eervolle melding werd gemaakt van die, ingezonden door de Heeren van de Woestyne, J. de Cock, d'Hoop, Verſchaffelt, den vader, Burggraeve, de Smet van der Cruyssen en de Leu.

De medaille voor de bestgekweekte plant uit alle de tentoongeſtelde, viel te beurt aan No. 973, zijnde eene *Poeonia papaveracea*, door den Heer A. van Tieghem ingezonden; zijnde het eerſte accesſit toegekend aan No. 251 *Azalea indica*, *punicea* van den Heer J. de Cock, het tweede aan No. 870 *Epacris grandiflora*, van den Heer A. van de Woestyne. Eervolle vermelding verwierven, ſchoon nog een aantal andere met veel opmerking beſchouwd en genoemd werden, deze 15, die naar den prijs mogten mededingen: No. 830 *Tillandsia amoena*, No. 231 *Amaryllis superba*, No. 238 *Globba nutans* en No. 244 *Limodorum tankervilliae* van den Heer N. de Cock, No 256 *Rosa flavescens* van den Heer J. de Cock, No. 326 *Banksia integrifolia* van den den Heer A. de Leu, No.

Digitized by Google

No. 409 *Neottia speciosa*, No. 410 *Musa coccinea*, No. 411 *Azalea indica fl. rub.* van den Heer Eug. d'Hane; No. 605 *Poeonia mouton, rubra*, No. 610 *Amaryllis Northampthonia*, No. 611 *Amaryllis rigida* en No. 613 *Azalea indica fl. alb. simp.* van den Heer A. Mechelynck, No 965 *Banksia Lambertii* van den Heer van Tieghem en No. 1032 *Epidendrum cochleatum* van den Heer P. Verleeuwen.

Behalve voor Z. M. en de H. H. K. K. H. H. de Prinsen, stelde de Maatschappij Planten ten toon voor de onderscheidene Genootschappen ter bevordering van den Landbouw buiten en voor de onderscheidenPlanten-Tentoonstellingen binnen 's lands, en voor den Commandeur d'Ohsson, den Heer Ternaux Senior, F. van Cassel en Netscher; terwijl Cipressen gesteld werden op deze expositie, ter gedachtenis van de overleden Hn. Bosc, Karl August Groot Hertog van Saxen Weimar, J. E. Smith, C. A. Thory, C. P. Thunberg, F. Wiegers, Th. de Jonghe, P. Goddefroy, Josse Maes, J. Poelman en F. Willems.

Tot Lid dezer Maatschappij was op eene vorige Vergadering verkozen: de voorn. Commandeur d'Ohsson, buitengewoon Envoyé en Minister Plenipotentiaris van Zweden bij ons Gouvernement, die, door tusschenkomst van den Heer van Hulthem, de fraaije medaille van den grooten Linnaeus aan de Maatschappij had aangeboden; alsmede tot Correspondeerende buitenlandsche Leden: de Heeren Baron F. de Gingins Lassaraz te Geneve, Dr. Graham, Professor te Edinburg, Patrick Neill aldaar, T. A. Knight te Londen, W. Afzelius Prof. te Upsal, F. E. L. Fischer Dr. te St. Petersburg, Horneman te Kopenhagen, Schrank te Munchen, H. F. Linck Prof. te Berlijn, A. Piccioli te Florence, G. Savi Prof. te Pisa, Ternaux Senior te St. Ouen, en Madiot te Lyon; — en tot Lid hier woonachtig de Heer L. de Bast, Secretaris der Koninklijke Maatschappij van schoone Kunsten en adjunct Secretaris Inspecteur van de Universiteit te Gent.

WEER-

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Feb. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
18	29. 9 29. 9 29. 9	33 37 28½	Z. Z. W. Z. t. W. O.	's morgens een weinig ſneeuw, verder bewolkt, namidd. en 's avonds helder, ſtil.
19	29. 8¾ 29. 7½ 29. 6½	29½ 37 34	O. t. Z. O. Z. O.	bewolkt, meest omtrent helder.
20	29. 6 29. 6 29. 6	36 43 39½	Z. Z. W. Z. W. t. Z. Z. W.	's morgens bewolkt, verder betrokken, mist, windrig.
21	29. 4 29. 3 29 2	37 43 40½	Z. t. O. Z Z. O. Z. O. t. Z.	betrokken, tusſchenb. regen, 's avonds bewolkt.
22	29. 2 29 1¾ 29. 2¾	41½ 43½ 34	Z. Z. Z. W. N. N. O.	betrokken, tusſchenb. regen achtig, namidd. mist, 'savonds zeer windrig.
23	29. 4¾ 29. 5¾ 29. 5¾	30 33 25½	O. O. t. Z. O. Z. O.	's morgens betrokken, tot even na den middag bewolkt, verder helder.
24	29. 4¾ 29. 5 29. 5½	28 35 32½	O. t. N. O. N. O. N. O.	betrokken, 's avonds een weinig ſneeuw.

BEKENDMAKINGEN.

†† Bij de Wed. A. LOOSJES Pz. te Haarlem, zijn in † 't licht verſchenen en te bekomen de volgende *goedkoope* uitgaven op *postpapier*:

I. A. Loosjes Pz. *Maurits Lijnſlager*, 4 Dn. met vignet, 3de Druk . . . . . *f* 6 : —
II. ——— *Hillegonda Buisman*, 4 Dn. met vignet, 2de Druk . . . . . - 6 : —
III ——— *Suſanna Bronkhorst*, 6 Dn. met platen, 2de Druk . . . . . - 9 : —
IV. J. Bellamy Gedichten, Nieuwe vermeerderde uitgave, met portrait . . . . . - 1 : 80
V. P. Nieuwland Nagelaten Gedichten, *derde* en vermeerderde uitgave, met vignet . . . . . - 1 : 50

Alsmede de *compres* gedrukte uitgaven van:

VI. A. Loosjes Pz. Zedelijke Verhalen met 8 platen 2de Druk gr. 8vo. . . . . - 3 : 30
VII. ——— De Man en Vrouw met 8 platen 2de Druk gr. 8v. . . . . - 3 : 30

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 10. *Vrijdag den 6den Maart.*

BERIGTEN.

SAXEN. Den 22sten Januarij is te Kamenz, de geboorteplaats van LESSING, het Ziekenhuis plegtig ingewijd geworden, dat, ter gedachtenis van dien geleerde, uit de vrijwillige bijdragen van bijzondere personen, aldaar gesticht is. Men had daartoe dien dag uitgekozen, vermits het toen juist eene eeuw geleden was, dat LESSING geboren werd. Op het einde van 1827 bedroeg de som, die men voor het gesticht, dat naar zijnen naam genoemd wordt, had bijeengebragt, reeds omstreeks 30,000 guldens.

Ook te Dresden is het eeuwfeest van LESSINGS geboorte plegtig gevierd, bij welke gelegenheid de dichter TIECK het fraaije verhaal van den ring uit *Nathan der Weise* heeft voorgelezen. Des avonds werd de *Emilia Galotti* aldaar ten tooneele gevoerd.

PARIJS *den 10den Februarij.* Men meldt uit Alexandrie, onder dagteekening van 15 December j. l. het volgende: De beminnaars van Egyptische Oudheden, zullen met het grootste genoegen vernemen, dat de

Pacha hun de ſchoonſte gelegenheid heeft opengeſteld, om hunne Verzamelingen te vergrooten en te verrijken. Vernomen hebbende, dat de Oudheden, die het land, dat hij beſtuurt, oplevert, in Europa tot buitengewoon hooge prijzen verkocht worden, heeft hij het niet te onpas geoordeeld, om eenen *Italiaanſchen renegaat* te belasten met de verzameling van vervoerbare gedenkteekenen en bijzonderheden in geheel Egypte en met de vervoering daarvan naar Alexandrie, alwaar men eene uitgeſtrekte bazar (*) zal oprigten, dienſtig tot tentoonſtelling, en, waar zij tot vastgeſtelde prijzen verkrijgbaar zullen zijn.

PARIJS. Op eene eerſte reize naar de Manicolo-Eilanden, had de Engelſche Kapitein P. DILLON op dezelve eenige overblijfſelen van de Schipbreuk van LA PEROUSE gevonden; en op eenen tweeden togt derwaarts, op kosten van de Engelſche Oost-Indiſche Compagnie ondernomen, heeft deze Kapitein zich verſcheiden andere voorwerpen weten te verſchaffen, die klaarblijkelijk tot de ſchepen van dien beroemden Zeereiziger behoord hebben. Op de aanvrage van Z. E. den Minister der Marine heeft de Koning Kapitein DILLON wel willen magtigen, om aan Z. M. de vrucht dezer navorſchingen op te dragen. Deze overblijffelen toonende, heeft die Kapitein tevens bewezen, dat hij regt had op de belooning, bij Decreet van 28 Februarij 1791, beloofd aan den Franſchen of vreemden Zeeman, die het eerst de ſporen van LA PEROUSE's ſchipbreuk zou ontdekken. Gelijk men van de Engelſche Oost-Indiſche Compagnie kon verwachten, heeft zij van alle aanſpraak daarop, in weêrwille der kosten hieraan beſteed, afſtand gedaan, en dus kwam die belooning ook aan Kapitein DILLON toe. Bij ordonnantie van 22 Februarij heeft de Koning dien vreemdeling tot Ridder van de Koninklijke orde van het Legioen van Eer benoemd, en daarenboven, uit kracht van voorn. Decreet, aan Kapitein DILLON toegeſtaan, eene ſchadeloosſtelling van 10,000 francs voor perſoonlijke uitgaven gedurende den togt gedaan, en eene lijfrente van 4000 francs. Op deze tweede reize naar de Mani-

co-

(*) Bazar is eene overdekte ſtraat of marktplaats.

colo-Eilanden was Kapitein DILLON van een' enkelen Franschman vergezeld, den Heer CHAIGNEAU, voorheen Conſul van Frankrijk, en die zich te Chandernagor, bij het vertrek des Kapiteins, bevindende, vrijwillig aanbood, om in dezen gevaarvollen togt te deelen. Ook dezen heeft Z. M. de Orde van het Legioen van Eer, ter belooning van zijne betoonde dienſten, verleend.

GRONINGEN. *den 21ſten Februarij.* Gisteren heeft de Wel Eerwaarde Heer J. F. VAN OORDT J. W.z. *Theol. Doctor*, en laatst Predikant der Hervormde Gemeente te Utrecht, den post van Profeſſor in de Faculteit der Godgeleerdheid aan deze Hoogeſchool aanvaard met eene inwijdings-redevoering *de eloquentiae sacrae natura*, d. i.: „over den aard der kanſelwelſprekendheid." Bij gebrek van eene Academiſche Gehoorzaal, had deze plegtigheid plaats in de Kerk der Doopsgezinde Gemeente, daartoe, op gedaan verzoek, gunſtig verleend.

HAARLEM. **Aan onderſtaanden ruimen wij hier gaarne eene plaats in.**

Aan de Redactie van den *Konst- en Letterbode.*

Uw geacht Tijdſchrift nu en dan merkwaardige voorvallen mededeelende, die met de beoefening der Heelkunst in verband ſtaan, heb ik het niet ongepast geoordeeld, U de onderſtaande hoogst zeldzame Heelkundige operatie, met verzoek van plaatſing in het eerst volgend nommer van uwen *Konst- en Letterbode*, mede te deelen, ten vernieuwden bewijze, dat het in ons Vaderland niet aan Heelkundigen ontbreekt, wier kunde zich met die van de beroemde buitenlandſche kan meten.

De Heer P. Riegen Mz., Heel- en Vroedmeester te Amſterdam, heeft aldaar, den 22 Februarij l. l. met het gelukkigst gevolg, bij een' man van zevenendertig jaren, die door een' val, zeven weken geleden, een *Aneurisma* der *arteria carotis sinistra* van eene aanmerkelijke uitgebreidheid bekomen had, on-

derbonden, in navolging van Deschamps, Astley Cooper en Wardrop.

Genoemd gezwel bevond zich aan het benedenſte gedeelte van den hals, ſtrekte zich van achter het borstbeens-gedeelte des ſleutelbeens tot achter het bovenſte gedeelte van het borstbeen, halverwege de luchtpijp, uit. De huid was met purperroode ſtrepen overdekt, ſterk geſpannen en de klopping in het gezwel reeds op eenigen afſtand zigtbaar. Aanhoudende benaauwdheid, gedurig hoesten, beſtendige neiging tot ſlikken, moeijelijke ademhaling, hevige hoofdpijn, volſtrekte onmogelijkheid om de tong uit te ſteken, belemmerde ſpraak, gedurige onrust en congestien naar het hoofd, folterden den lijder onophoudelijk en deden ons duchten, voor het barsten van het gezwel en daarop ſpoedig volgenden dood. — Met genoegen kunnen wij berigten, dat al deze opgegevene toevallen, onmiddellijk na het doen der operatie, geheel verdwenen, het gezwel merkelijk verkleinde en de lijder zich zeer kalm en wel gevoelde, hetgeen heden den 26ſten Februarij, nog het geval is.

Wij zien met reikhalzend verlangen de beſchrijving dezer operatie en van derzelver afloop te gemoet, daar wij van goederhand onderrigt zijn, dat voorn. Heelmeester zijne waarneming openlijk zal bekend maken, waarom wij ons bij dezen van eene *punctuele* opgave der kunstbewerking opzettelijk onthouden en deze mededeeling ſlechts tot eene voorloopige kennisgeving aan deskundigen wilden doen ſtrekken.

En hierdoor zal UEd. verpligten hem, die de eer heeft te zijn

Uw beſtendige Lezer

D. B.

NIEUW-

Digitized by Google

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

REDEVOERINGEN. 1. Hulde aan de Nagedachtenis van GERBRAND BAKKER, Hoogleeraar in de Geneeskunde te Groningen, door J. BAART DE LA FAILLE, *A. L. M. Phil. Med. et Art. Obſt. Doctor etc.* Groningen bij J. Oomkens, 1828 VI en 51 bl. en 8 bl. Aanteekeningen, met de ſilhouette van B.

2. Proeve van Navolging, Leyden bij H. W. Hazenberg, 1829. 15 bl.

Wij vereenigen deze beide ſtukjes, dewijl het laatſte ſtrekt, om den ſchrijver van het eerſte ten toon te ſtellen, als iemand, die, onbevoegd en onbekwaam die *Hulde* te ſchrijven, daarom het werk van een' anderen moest te baat nemen; beide ſtukjes behooren dus eenigermate bij elkander.

No. 1. Onder de ſmartelijke verliezen, die Groningen in het jaar 1828 leed door den dood van vijf Hoogleeraren, was zeker dat van Bakker niet het minst ſmartelijke en het vereert den Heer de la F., dat hij, dankbaar leerling van Bakker, in het genot geweest van diens meer gemeenzamen omgang, en, (zoo wij ons niet vergiſſen) door veler ſtem daartoe uitgelokt, „gaarne door een gering offer „ aan den doode datgene wilde vergelden, wat hij den le„ vende niet vergelden kon." Rec. meent, ook na de *Proeve van Navolging*, dat de Schrijver der *Hulde* zich van deze eervolle, doch moeijelijke, taak op eene eervolle wijze heeft gekweten. Door het geheel is de hartelijke taal van het dankbaar gevoel, de diepe vereering van den ontſlapene en het beſef van diens verdienſten bij den ſteller onmiskenbaar, iets, hetgeen men te dikwijls mist in zoo menige Lijkrede, vaak uitgeſproken, minder om den overledene te vereeren, dan om zelf een weinig lofs in te oogſten. Na eene welgeſchrevene inleiding, doet de ſchrijver — die deze Hulde uitſprak bij eene openlijke Vergadering van het *Natuur- en Scheikundig Genootſchap* te Groningen, den 24ſten September 1828 en zijn onderwerp alleen onder den beſcheiden titel van *Levensſchets* opgeeft — ons den levensloop van Bakker kennen, toont vervolgens meer breedvoerig diens verdienſten als geleerde en bijzonder als Hoogleeraar, waarin hij uitnemend ſlaagt om de verſcheidenheid, de grondigheid en de eigenaardigheid van diens onderwijs in het helderst licht te ſtellen, en ſchildert eindelijk de voortreffelijkheid

van B. als mensch. In dit laatste deel heeft de schrijver, meer dan verschoonlijk is, één grooter en eenige kleinere brokstukken ontleend uit de bekende *Lofrede van* Kantelaar *op* H. A. Schultens, meer echter in redekunstige uitdrukkingen en wendingen, dan in zaken of gedachten bestaande. Waarom hij dit gedaan of althans stilzwijgend gedaan hebbe, betuigt Rec. niet te begrijpen, daar de overgenomen stukken, alles bij elkander gerekend, (en dat evenwel de overeenkomst van eene en andere hoogst eenvoudige zinsnede van $1\frac{1}{2}$ regel toevallig kan zijn, zal niet ligt iemand betwisten,) tot het geheel der *Hulde* ten hoogste staan als 1 tot 12, en waarlijk de $\frac{11}{12}$ overige gedeelten genoeg bewijzen, dat de Heer de la F. voor zijne taak overberekend was, zonder een' anderen te behoeven af te schrijven. Ten bewijze hiervan, en tot eene proef tevens van den stijl, nemen wij uit de inleiding eene plaats over, die ons getroffen heeft (bl. 8 — 9.) „ De ware mensch, zoo „ als hij volgens het plan der Natuur moet zijn, zal niet „ zonder weemoedigheid beseffen, dat zijn leven op de aarde „ zonder weerklank verdwijnt, en geen' indruk achterlaat, — „ het vooruitzigt eener geheele ontknooping van alle banden met de aarde zal hem tegenstrijdig schijnen met het „ gevoel zijner waarde; de gedachte aan zijne dierbaarste betrekkingen is de bestendige geleidster van alle zijne „ edele pogingen, verwachtingen, wenschen en gevoelens. „ Welke meer volkomene geslachten van zedelijke wezens er „ ook zijn mogen in werelden, waarheen de dood ons overvoert, de menschheid blijft ons altijd dierbaar; wij beminnen de aarde als de woonplaats onzer jongelingsjaren, „ en willen haar en hare bewoners nooit vergeten, maar „ eischen ook voor ons eene plaats in de herinnering der „ nakomelingschap. De hoop is vermetel (want de nagedachtenis eens menschen hangt van toevallen af); maar „ wanneer zij ook een droom ware, is het toch voorzeker „ een van die droomen, die het menschelijk hart eer aandoen, eene dweeperij, die met eene menschenhatende inborst niet overeenkomt." — In de levensschets, anders meestal het dorste deel van soortgelijke Lofredenen, vinden wij, als ter afwisseling, deze algemeene en behartigingswaardige opmerking (bl. 13): „ men kan het toch, vooral „ in onze dagen, tot een geluk rekenen, wanneer een helder vernuft het vraagstuk van zijn leven zich bepaald ziet „ voorgeteekend; dit bewaart hem voor dat veranderlijke „ in het Academie-leven, en dat onrijpe streven naar algemeene kennis, welke al het eigene en vaste van den geest „ verdringt en uitdooft, of in karikatuur-afwijkingen doet „ vertoonen, die te dikwijls worden verwisseld met gegronde oorspronkelijkheid." Hetgene op bl. 34 over den aanleg

leg tot een' groot man gezegd wordt, is even belangrijk, maar wij ſchreven reeds te veel af, en ſluiten met de herhaling, dat ook in weêrwil, of, zoo men wil, na aftrek van het overgenomene, deze *Hulde* een waardig offer is door den Schrijver aan de nagedachtenis van Bakker gewijd. De weinige aanteekeningen bevatten eenige bijzonderheden van zijne laatſte ziekte, de lijst zijner ſchriften, en ſoortgelijke.

No. 2. is een meesterſtuk in zijne ſoort. In hetzelve zijn de boven bedoelde gedeelten uit de *Lofrede* van Kantelaar op Schultens afgedrukt, tegen de gelijke ſtukken in de *Hulde* van de la F, waaruit blijkt, wanneer men de regels te zamen telt, dat de laatstgenoemde bijna 4, zegge *vier* bladzijden in zijne *Hulde*, 51 bladz. bevattende, uit Kantelaar, zonder dien te noemen, heeft afgeſchreven. Dit plagiaat, deze plundering, wordt aan de wereld bekend gemaakt, alleen vergezeld door eenige citaten uit de *Inſtituten*, Horatius, Boileau, Bilderdijk, en anderen, alle daarop nederkomende, dat de la F., niets eigens kunnende leveren, anderen moest afſchrijven. Wij zijn niet geroepen en vinden ook geenen grond, om den Heer de la F. te verdedigen; anders zouden wij zeggen, dat, zoo zijne drukke practijk hem, bij het opſtellen zijner *Hulde*, beperkt had in zijne vrije werkzaamheid en hij, ten einde op den bepaalden tijd gereed te zijn, eenige regelen en uitdrukkingen van een ander ontleende, dit bij het uitſpreken der Lofrede geene berisping konde verdienen, maar zeker, voor hij dezelve uitgaf, had behooren veranderd te worden, doch meenen in allen gevalle, dat de regtvaardigheid had gevorderd (zoo men trouwens van „*un juge irrité*" regtvaardigheid mogt verwachten) uit het overige van de *Hulde* te erkennen, dat de ſchrijver derzelve inderdaad niet noodig had zijne toevlugt tot afſchrijven te nemen, en, ook zonder het afgeſchrevene, iets goeds werkelijk heeft geleverd. Men kan echter uit de bijtende boosheid van de ter aanhaling uit Horatius enz. uitgezochte plaatſen zien, dat het den ontdekker van dit feit om een regtvaardig oordeel of om het belang der waarheid niet te doen was, maar, dat hij, zich regt hartelijk over zijne gewigtige vinding verheugende, niet geweten heeft, hoe nijdig hij die ontdekking wel zoude kunnen bekend maken. Hij moge zich dan ſtreelen met het bewustzijn, dat hem dit, volkomen is gelukt, dat hij een regt vinnig ſmaadſchrift heeft te zamen gebragt, en dat hij niets verzuimd heeft, om een' erkend kundig en geacht man, die zeker eene beſcheidene aanmerking verdiende, in plaats daarvan honend ten toon te ſtellen, en diep te grieven. Zoo dit de eerſte lettervrucht is van den ſcherpzinnigen ontdekker (want voor het werk van een' man,

die reeds iets eigens geleverd en daardoor eenig gevoel van eigenwaarde verkregen heeft, kan men het bezwaarlijk houden, dan wenschen wij hem, dat hij in het vervolg iets levere, waarvan het vaderland meer nut; en hij in latere jaren eene meer wezenlijke en duurzame zelfvoldoening moge inoogsten.

BEOORDEELINGEN VAN VADERLANDSCHE WERKEN IN BUITENLANDSCHE GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

De Geneeskundige Heelkunde ſtelſelmatig behandeld, ten leiddraad bij zijne leſſen, en in verband gebragt met zijne operative Heelkunde door A. G. VAN ONSENOORT, Doctor in de Genees- en Heelkunde, eerſte Officier van gezondheid enz. in drie Deelen 1e. Deel 378 bl. in 8vo. Amſt. 1825.

Zagen wij met genoegen eene zoo gunſtige beſchouwing van het I Deel der Operative Heelkunde van denzelfden Schrijver, in het *Kritiſches Repertorium für die geſammte Heilkunde herausgegeben von* Dr. Ruſt *und* Dr. Caſper XIX. band, 1 heft p 77, van welke, in No. 36 van den jaargang van dit Weekblad voor 1828, melding wordt gemaakt, en later van het IIe. Deel van opgemeld werk in hetzelfde te regt hoog geacht Duitſche Maandſchrift XIX band p. 415 en volg; zoo ſtrekt het ons tot bijzondere voldoening, om aan Nederlands Heelkundigen roem door hetzelfde Maandſchrift een nieuwe lof toegezwaaid te zien, door eene zeer gunſtige beoordeeling van het bovengenoemde werk van denzelfden Nederlandſchen Schrijver. Dit aan het Nederlandsch Genees- en Heelkundig publiek bekend te kunnen maken, is eene aangename taak.

In den XXſten Band 3er heft p. 436 en volg. vinden wij eene van hoofdſtuk tot hoofdſtuk gevolgde beſchouwing en zeer gunſtige beoordeeling van evengenoemd werk. Rec. begint met zich te beklagen, dat het I Deel nog na 2½ jaren door geen tweede opgevolgd is, alsmede dat de (zoo als hij dezelve beſtempelt) zoo voortreffelijke Operative Heelkunde nog niet door de uitgave van het 3de deel voltooid is; zeggende Rec. onder anderen „ onvolledige werken, „ geven aanleiding tot vele aanmerkingen, aan welke een „ zoo geleerde en vlijtige man, als de Heer van Onsen„ oort, zich niet moest blootſtellen."

Verder zegt Rec., dat de Schrijver zich ten onregte ver-

ont-

ontſchuldigt, wegens de zoo groote uitvoerigheid, waarin hij vervallen is, door de ontſtekingen te beſchouwen, volgens de weeſſels, naar de indeeling van Bichat, dewijl men niet alleen daarmede zich gaarne te vreden ſtellen, maar ook den beroemden Schrijver dank zal weten, dat hij zich op eene zoodanige volledigheid bevlijtigde; te meer, daar eene zoo groote ervaring hem gelejdde. Kortheid, naauwkeurigheid en eene ſtreng logiſche orde zijn even zoo vele ſieraden van dit werk.

De behandeling van elke ontſteking, in het bijzonder, wordt in hetzelve bondig, doch ſomtijds te kort opgegeven, Wat verder het bezigen van reeds beſtaande en bij gebrek derzelve de vorming van kunstbenamingen uit de Griekſche taal afgeleid, betreft, een en ander draagt des Rec. volkomene goedkeuring weg. Daarop gaat Rec. tot de beſchouwing der inleiding over, ſtemt den Schrijver volkomen toe, hoe moeijelijk het is der in- en uitwendige Geneeskunde hare juiste grensſcheiding aan te wijzen, vermeldt daarna des Schrijvers verdeeling der Chirurgie in eene *Chirurgia medica* en *Chirurgia manualis ſeu operativa*, waarbij dezelve de gevorderde kennis, de noodige gaven en eigenſchappen opnoemt; hierbij maakt de Rec. de aanmerking, dat, indien de Schrijver dit zoo van zijne leerlingen vordert, hij dan gaarne erkent, dat eerlang de Nederlandſche Heelkunde de Duitſche zal overtreffen.

Rec. geeft verder lof aan des Schrijvers verdeeling, even als in de Operative Heelkunde, van de Heelkundige ziekten in Dynamiſche, Mechaniſche, Phyſiſche en Organiſche.

Vervolgens gaat Rec. over tot de opſomming der onderſcheidene hoofdſtukken en afdeelingen, hier en daar op eenige plaatſen uitweidingen makende, en inzonderheid eene betreffende de behandelingswijze der ſchurftziekte bij de Nederlandſche Armée, welker beſchrijving hij geheel overneemt.

Rec. eindigt zijne beoordeeling met de volgende woorden: „ Uit den inhoud dezer aanwijzing, zal men de volledigheid, „ waarmede de ſchrijver zijne taak afhandelt, zien, en met „ den Rec. het ſpoedig verſchijnen der beide overige deelen „ wenſchen; druk en papier zijn goed, de tekst is cor„ rect."

KUNSTEN.

GRONINGEN *den 17 Februarij.* Het Kunstlievend Genootſchap: *Ter aanmoediging en bevordering van Teeken- Schilder- Graveer- en Beeldhouwkunst*, alhier, zich in ſtaat geſteld zien-

de, om door aanmoediging den edelen naijver der Kunstenaars te bevorderen, heeft, in deszelfs Vergadering van heden, ingevolge art. 4 der Wetten van het Genootschap, besloten, de navolgende Eereprijzen uit te loven:

In het vak der Teekenkunst,

Eene Premie van vijf Gouden Dukaten en een Getuigschrift, voor de best geoordeeld wordende Teekening in kleuren, behoorlijk afgewerkt, hoog 40, breed 32 Nederl. Duimen, voorstellende een *Boeren Binnenhuis bij Kaarslicht*, behoorlijk gestoffeerd.

In het vak der Schilderkunst,

1. Eene Premie van tien Gouden Dukaten en een Getuigschrift voor het best geoordeeld wordende Schilderij, geheel afgewerkt, hoog 56, breed 46 Nederl. Duimen, voorstellende eene behoorlijk *Gemeubileerde Kamer, waarin een Jongeling afscheid van zijne ouders neemt*, en verdere eigenaardige stoffaadje.

2. Een Premie van tien Gouden Dukaten en een Getuigschrift voor het best geoordeeld wordende Schilderij, geheel afgewerkt, hoog 46, breed 62 Nederl. Duimen, voorstellende een *Heuvelachtig Geldersch Landschap*, behoorlijk gestoffeerd.

In het vak der Graveerkunst,

Een Premie van zes Gouden Dukaten en een Getuigschrift voor de best geoordeeld wordende drie Afdrukken van eene Geëtste Plaat, hoog 25, breed 32 Nederl. Duimen, voorstellende eene *Weide met eene Groep Koebeesten.*

In het vak der Beeldhouwkunst;

(Bij herhaling van de in het vorige jaar onbeantwoorde Prijsvraag:)

Een Premie van tien Gouden Dukaten en een Getuigschrift voor het best geoordeeld wordende Borstbeeld, in levensgrootte, van de *Venus de Medicis*, in Hout.

Het Genootschap noodigt uit, tot de behandeling dezer Onderwerpen en tot het dingen naar de uitgeloofde Prijzen, alle deszelfs Medeleden, als mede alle overige Kunstbeoefenaars.

De Vervaardigers van de stukken der tweede, derde en vijfde Prijsvraag, zoo dezelve bekroond worden, zullen verpligt zijn eene *Teekening* of volledige *Schets* van hetzelve in de Verzameling van het Genootschap te deponeren; terwijl de bekroonde stukken der eerste en vierde prijsvraag het eigendom van het Genootschap blijven.

Ook zal de geen, die naar eenen der Eereprijzen wil dingen, de volgende bepalingen in acht moeten nemen:

1.)

1.) De ingezondene ſtukken zullen moeten geteekend zijn met eene Zinſpreuk of ander kennelijk Merk, welke ſpreuk of merk, door eene andere hand geſchreven, ook geſteld zal moeten worden op een bijgaand verzegeld briefje, in hetwelk de Naam en Woonplaats van den maker van het ſtuk vermeld ſtaan.

2.) Elk der niet bekroonde ſtukken zal, benevens het ongeopende biljet, in hetwelk de Naam van den Maker uitgedrukt is, op vertooning van de zinſpreuk of het merk, met dezelfde hand geſchreven, aan den Vertooner teruggegeven worden. De teruggave zal geſchieden binnen den tijd van één maand te rekenen van den dag af, dat de uitwijzing bekend gemaakt wordt.

3.) De uitreiking der premien en getuigſchriften aan de Kunstbeoefenaars, aan welke dezelve zijn toegewezen, zal op eenen nader te bepalen dag geſchieden, en hun hier van in tijds kennis gegeven worden, en zullen zij alsdan zelve in perſoon of wel perſonen, door hen behoorlijk gevolmagtigd, in de Vergadering van het Genootſchap tegenwoordig moeten zijn.

De mededingers, des verkiezende, kunnen in hun Naambiljet ſtellen den prijs, waar voor zij de ingezonden ſtukken aan het Genootſchap willen afſtaan. Zullende het Genootſchap na de prijsuitwijzing aan den bekroonden opgeven, of men het ſtuk al of niet verkiest te behouden.

De ſtukken zullen voor of op den laatſten Augustus 1829 moeten gezonden worden aan het huis van den *Secretaris* J. Vinkeles, *vrachtvrij*, en zoodanig ingepakt, dat er geene beſchadiging aan het ſtuk of lijst zal kunnen geſchieden. — Stukken, na genoemden dag inkomende, zullen in geene aanmerking genomen worden.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

De Trekſprinkhanen.

Nopens den Trekſprinkhaan, welke voor eenigen tijd in de Krim en andere Zuidelijke Gewesten des Ruſſiſchen Rijks zoovele verwoestingen heeft aangerigt, heeft de Heer John Smernove, Secretaris bij het Ruſſisch Gezantſchap, het volgende medegedeeld. Deze Sprinkhaan legt zijne eijeren in kleine beursjes, welke uit eene dunne huid beſtaan en bijna de grootte hebben van een' amandel. Elk zoodanig beursje bevat 80 a 100 eijeren, waaruit men zich een denkbeeld van hunne vruchtbaarheid maken kan. In de lente, omſtreeks de maand April, wanneer de zon aan den groei nieuw leven geeft, worden de eijeren uitgebroeid en men

ziet

ziet deze insecten dan bij tallooze menigten als witte torretjes rondkruipen. Bij dag verspreiden zij zich over het geheele veld, maar des nachts verzamelen zij zich in geheele hoopen op malkaâr en dan kan men op éénen korenakker soms eene menigte zulke sprinkhaanheuveltjes vinden. Na twee of drie weken zoo rondgekropen te hebben, worden zij dagelijks sterker, en beginnen dan te springen. Nu begint ook hun verwoestende aard en zij vernielen het opkomend graan en de jonge scheuten van den wijnstok. Naarmate hunne krachten toenemen, verbreiden zij zich meer en meer en men vindt ze dan in zulke menigte, dat men soms streken van geheele mijlen met dezelve bedekt ziet en somtijds 6 a 8 dm. hoog. In Junij krijgen zij vlerken, maar springen toch nog altijd, offchoon met meer kracht, daar zij hunne vleugels nu ook te baat nemen. Kort daarna en tegen 't begin van Augustus werpen zij hun geheel harde dekschild af, en worden volkomen vliegende Sprinkhanen. Nu zijn zij bij uitstek verwoestend, en zelfs voor afgelegene streken: want zij vliegen zeer snel, en in zulke groote menigte bijeen, dat zij er als eene dikke zwarte wolk uitzien, die het licht der zon opvangt. Wanneer zij zich op een korenveld nederzetten, is binnen weinige uren elk groen scheutje verdwenen. In September leggen zij hunne eijeren in kleine beursjes in de aarde, en sterven kort daarop. Alle middelen, om dezelven uit te roeijen, zijn tot nog toe vergeefs geweest: want al worden er ook in de eerste tijdperken hunnes levens duizende en millioenen verdelgd, dan komen spoedig uit andere provincien geheele zwermen aangevlogen, om hunne plaats te vervullen.

Het versteenend vermogen van de Irawaddy-rivier.

Omtrent het versteenend vetmogen van de Irawaddy rivier geeft de Heer Alexander in zijne *Travels in Persia* p. 34. de volgende daadzaak op:

De Pionniers kregen bevel een huis weg te breken, hetgeen bij de verdediging der schans, wanneer die aangegrepen werd, in den weg zoude gestaan hebben. Toen zij bezig waren, om de palen van Teckhout, waarop het huis rustte, omver te hakken, werden zij gewaar, dat de scherpte van alle bijlen omlag, en toen zij naar de oorzaak van dit verschijnsel onderzoek deden, vonden zij, dat de palen geheel en al versteend waren, offchoon het huis eerst sedert 10 jaren stond, en de palen slechts gedurende 3 maanden des jaars, namelijk in den Monsoon (Mousson) onder water stonden.

HAN-

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Bevolking van Nederland.

Volgens Officiele Staten was de bevolking van het Koningrijk der Nederlanden op 1°. Januarij 1828 als volgt:

De Provincie Noord - Braband . . .	332,551	zielen
—— Zuid - Braband	449,728	——
—— Limburg	328,234	——
—— Gelderland	293,396	——
—— Luik	347,625	——
—— Oost - Vlaanderen . .	708,705	——
—— West - Vlaanderen . .	578,807	——
—— Henegouwen	567,300	——
—— Noord - Holland . . .	391,586	——
—— Zuid - Holland	453,818	——
—— Zeeland	133,932	——
—— Namen	194,845	——
—— Antwerpen	358,294	——
—— Utrecht	122,213	——
—— Vriesland	200,332	——
—— Overijsfel	165,936	——
—— Groningen	153,982	——
—— Drenthe	59,915	——
Totaal . .	5,841,199	zielen
Zoodat met het Groot - Hertogdom Luxemburg met	298,655	——

Het geheel der Bevolking toen beliep 6,139,854 zielen (*) hetgeen nagenoeg een ziel per bunder kan gerekend worden.

GE.

(*) In de opgave, waaruit wij deze ontleenen, is het totaal op 27,000 zielen meer gebragt; vermoedelijk schuilt in een der provincien die fout, maar welke, durven wij niet beslisfen.

GEBOORTE-, TROUW- EN STERFLIJSTEN.

Voorbeeld van ongemeene Vruchtbaarheid.

Men ſchrijft uit Straatsburg, dat de vrouw eens kuipers te St. Marie aux Mines, verlost is van *vier* kinderen, twee jongens en twee meisjes, die alle gedoopt zijn en nog leven. (*)

Voorbeelden van hoogen Ouderdom.

Te Lutry, in Zwitſerland aan het meer van Geneve, is in Januarij ll. eene vrouw geſtorven, die, nagenoeg den ouderdom van 115 jaren bereikt had. Zij was nooit ziek geweest, ging nog ſteeds uit en was ſlechts eenigzins hardhoorend. In 1814, toen zij alzoo omſtreeks de honderd jaren oud geweest moet zijn, was zij in het huwelijk getreden.

In de ſtad Providence op Rhode Island leeft een grijsaard Pearſon geheeten, die, op 102jarigen ouderdom, een zeer merkwaardig geſchrift uitgegeven heeft over de volmaking en het geluk van den huwelijken ſtaat. Daar de honderdjarige ſchrijver driemalen gehuwd is geweest, — de eerſte maal trouwde, toen hij 24, de tweedemaal; toen hij 30 en de derde maal, toen hij vijftig jaren bereikt had, kan hij met kennis van zaken over dit onderwerp handelen. In ieder dezer echtvereenigingen verwekte hij vier kinderen, en telt tegenwoordig 127 afſtammelingen in leven, welke hij hartelijk bemint.

STER.

(*) Deze buitengewone Vruchtbaarheid deed mij zekere vrouw herinneren, die ik meermalen in te zamengeſtelde verlosſingen bijſtond. Gemelde vrouw namelijk, beviel den 19 October 1824 van *drie* kinderen; den 8 Augustus 1826 van *twee* kinderen en den 18 November 1827 andermaal van *twee* kinderen.

Zij zag zich dus in minder dan zevenendertig *maanden, moeder van* zeven *kinderen.*

Bovendien werd zij in 1823 verlost van éénen voldragen zoon, die onder de tegennatuurlijke verlosſing kwam te overlijden. — De daarop volgende tweelingen werden onder eene even moeijelijke verlosſing *levend* geboren, doch kwamen later beide te overlijden. Van de drie kinderen werd het eerſte *dood* ter wereld gebragt en de twee overige zagen *leven*, door middel van de *keering*, het licht; één daarvan leeft nog heden. — De laatſte tweelingen leven nog beide en zijn gezonde kinderen.

T. A. JORRITSMA.

Digitized by Google

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Feb. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
25	29. 8	31½	N. O.	omtrent helder, 's avonds betrokken.
	29. 9½	36	N. O. t. N.	
	30. 1½	31½	N. N. O.	
26	30. 2	30½	O. N. O.	's morgens betrokken, verder helder.
	30. 2	35½	O.	
	30. 1	31	N. O.	
27	30. 1	31	O. N. O.	's morgens betrokken, verder helder, 's avonds ſtil.
	30. 1½	34½	O. t. N.	
	30. 3½	24	O.	
28	30. 4	23	O. N. O.	helder.
	30. 4	32½	O. t. N.	
	30. 3	27	O. N. O.	
Maart. 1	30. 2	26½	O. N. O.	harde wind, 's middags bew., voor 't overige betrokken.
	30 1½	33	N. O. t. O.	
	30. 1½	31	N. O.	
2	30. 1	34½	N. O. t. O.	betrokken, harde wind.
	30. 1½	35½	O. N. O.	
	30. 2	32	O. t. N.	
3	30. 2½	30	N. N. O.	betrokken, voormiddag damp, namiddag iets ſneeuw, 's avonds iets ſtofregen.
	30. 2½	36½	N.	
	30. 1½	38	W. N. W.	

BEKENDMAKINGEN.

*** Algemeen Depot voor het Koningrijk der Nederlanden, bij W. VAN BOEKEREN, te Groningen van *AUCTORES CLASSICI*, gedrukt te Leipzig bij B. G. Teubner.

Deze verzameling van Griekſche en Latijnſche Schrijvers, welke nu reeds tot 54 deelen aangegroeid is, munt, volgens het getuigenis van alle geleerde Tijdſchriften uit, door een zuiveren tekst meest met critiſche aanmerkingen van de eerſte Philologen van Duitschland voorzien, fraaijen druk, correctheid en goedkoopen prijs.

Sedert de uitgave der Catalogus, welke gratis uitgegeven wordt, is dezelve vermeerderd met de

I.

Digitized by Google

1. *Homeri Hymni Epigrammata fragmenta et Batrachomyomachia ad optimarum editionum fidem recenſuit et notis instruxit* F. Franke à *f* 1 : 20 en op velijn papier *f* 1 80.

2°. *M. T. Ciceronis Laelius seu de Amicitia Dialogus, recensuit et annotatione perpetua instruxit* C. Beier à *f* 1 : 35 en op velijn à *f* 2 : —

De *Tacitus* door Kiessling, *Quinctilianus* door Gernhard en *Plinius Hist. Natur.* door Sillig, volgen ten eerſten.

Dezelve neemt abonnementen aan op de

Jahrbucher fur Philologie und Pädagogik, eine Kritiſche Zeitſchrift, in Verbindung mit einen Verein von Gelehrten, herausgegeben von J. C. Jahn. 4r. *Jahrgang in* 12 *Heften* à *f* 16 : 20.

De 1ſte, 2de en 3de jaargang zijn ook afzonderlijk te bekomen.

Het Pruisſisch Gouvernement heeft last gegeven, dat dit nuttig en verdienſtelijk werk voor alle Bibliotheken der Gymnasien moet aangekocht worden.

---

†† Bij de Wed. A. LOOSJES Pz. te Haarlem, zijn in † 't licht verſchenen en te bekomen de volgende *goedkoope* uitgaven op *postpapier*:

I. A. Loosjes Pz. *Maurits Lijnſlager*, 4 Dn. met vignet, 3de Druk . . . . . *f* 6 : —

II. ——— *Hillegonda Buisman*, 4 Dn. met vignet, 2de Druk . . . . . 6 : —

III ——— *Suſanna Bronkhorst*, 6 Dn. met platen, 2de Druk . . . . . 9 : —

IV. J. Bellamy Gedichten, Nieuwe vermeerderde uitgave, met portrait . . . . . 1 : 80

V. P. Nieuwland Nagelaten Gedichten, *derde* en vermeerderde uitgave, met vignet . . . . . 1 : 50

Alsmede de *compres* gedrukte uitgaven van:

VI. A. Loosjes Pz. Zedelijke Verhalen met 8 platen 2de Druk gr. 8vo. . . . . 3 : 30

VII. ——— De Man en Vrouw met 8 platen 2de Druk gr. 8v. . . . . 3 : 30

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 11. *Vrijdag den 13den Maart.*

BERIGTEN.

LONDEN. De Boekhandelaars LONGMAN en REES zullen eene *nieuwe Encyclopedie* in het licht geven, bearbeid door de voornaamſte geleerden, waarin de afgetrokkenſte gedeelten der wetenſchappen en kunſten in den eenvoudigſten ſtijl zullen behandeld worden en alzoo onder het bereik van allen geſteld. Kunstwoorden en teekenen zullen er uit verbannen zijn. Men heeft reeds drie merkwaardige voorbeelden van de mogelijkheid, om de wetenſchap algemeen voor het volk begrijpelijk te maken, 1o. NEWTONS Gezigtkunde, 2o. LAPLACES Wereldſtelſel, en 3o. de Natuurkundige leſſen van BIOT. Aan Dr. LARDNER is het beſtuur over deze groote onderneming opgedragen.

PARIJS. Op uitnoodiging van den Rusſiſchen Keizer, zal de beroemde Natuurkenner en Reiziger A. VON HUMBOLDT in de eerſte dagen van Mei van hier vertrekken, om zich over St. Petersburg en Moscau naar de Uralſche Gebergten te begeven, waar hij de mijnwerken zal opnemen en vooral de rijke lagen

goudzand, die ten westen van de ſtad Eckaterinenburg tuſschen de bovengedeelten der rivieren Nieva en Iſet gevonden worden. Van die mijnrijke gebergten zal de Heer v. HUMBOLDT naar Tobolsk, de hoofdſtad van Oostelijk Siberie, vertrekken, welke ſtad het uiterst Oostelijk punt van zijnen togt uitmaken zal. Tegen November hoopt hij te Berlijn terug te zijn van eene reis, die door de vergelijking dezer met de Amerikaanſche mijnen, waarmede die Natuuronderzoeker gemeenzaam bekend is, en voor de wetenſchap en voor het Rusſisch rijk belangrijke uitkomſten kan opleveren.

UTRECHT *den 9den Maart.* Heden werd de Heer JOSEPHUS FERENCZY, *Stephanopoli-Pannonius*, tot Doctor in de Godgeleerdheid *met lof* bevorderd, nadat hij, in de Akademiſche Gehoorzaal, zijne *Disputatio Theologica, de conſilio et cauſis proditionis Judae* had verdedigd.

HAARLEM. Bij de vermelding in ons vorig No. van de gedane onderſchepping van de *Art. Carotis ſinistra* door den Heel- en Vroedmeester P. RIEGEN Mz. te Amſterdam, verzuimd zijnde te voegen de bepaling der plaats, waár de binding geſchied is, — willen wij, op verzoek des Operateurs, die ons tevens verwittigt, dat den 9den Maart de lijder zich wel bevond, en men den gunſtigſten afloop te gemoet ziet, gaarne berigten, dat *door hem genoemde ſlagader boven de Aneurisma is onderbonden*, 't welk onze lezers gelieven in te laſschen op bl. 147 van ons voorgaand No.

DE LETTERKUNDIGE LOOPBAAN

VAN

FRIEDRICH SCHLEGEL.

Friedrich Schlegel, die naar Dresden zich begeven had, om aldaar een' practiſch wijsgeerigen curſus

fus te houden, dien hij ook werkelijk met zeer goeden uitſlag aanving, overleed op den 12 Januarij l. l. in den ouderdom van 56 jaren, in die ſtad. Hij behoort tot een geſlacht door deszelfs letterkundige gaven opmerkelijk: zijn vader, een der hoofden van de Hanoverſche geestelijkheid, heeft zich een' naam door zijne leerredenen en gedichten gemaakt; zijn oom, in Denemarken geſtorven, is de eerſte Treurſpeldichter, welken de Duitſche Letterkunde geboren zag worden; zijn broeder A u g u s t W i l h e l m eindelijk is niet alleen in Duitschland in vele opzigten geacht, maar ook door geheel Europa algemeen bekend, door zijnen letterkundigen dramatiſchen curſus. Vreemd is het, dat gebroeders, die in Frankrijk beſchouwd worden, als overdreven kampvechters voor het romantiſche, uitſtekend de klasſieke ſtudien hebben volbragt en in hunne werken eene geleerdheid en geestdrift voor de oudheid ontwikkeld, die met eenen uitſluitenden ſmaak voor het romantiſche, hun op gezag van eenige feuilletons toegekend, ſlecht ſtrooken.

F r i e d r i c h S c h l e g e l werd door zijne ouders voor den koophandel beſtemd, maar hij gevoelde zoo weinig overhelling tot dezen ſtand, dat hij weldra het kantoor met de ſtudentenkamer te Gottingen verwisſelde. Na in eenige periodieke verzamelingen, en vooral in het *Lycée des beaux arts*, te Berlijn in 1797 uitgegeven, zijne krachten beproefd te hebben, door het leveren van verſchillende ſtukken over onderſcheiden oude en hedendaagſche ſchrijvers, deed hij in de letterkundige loopbaan zijne intrede met een opmerkenswaardig werk getiteld: *De Grieken en de Romeinen*, dat gevolgd werd door een ander over de *Poëzij van deze beide volkeren der oudheid:* de voortbrengſelen hunner verbeelding zijn daarin volkomen karaktermatig behandeld; ja men ziet, dat de Schrijver den dichterlijken geest der oude tijden grondig beſtudeerd heeft. Wie zoo over de oudheid oordeelt, heeft aanſpraak op den naam van klasſiek; ſchoon het waar is, dat men in dit werk eene verhandeling vindt (misſchien wel de eerſte van dien aard) over het verſchil tusſchen het klasſiek genie der ouden en het romantisch genie der middeleeuwen. Sedert S c h l e g e l dit verſchil opperde, leverde het menigmalen ſtoffe aan let-

terkundige ſtrijden. Wat hem zelven betreft, hij ſloot niets uit; hij bewonderde het genie, onder welke gedaante het zich in de poezij der volkeren vertoonde. Ongelukkig miste Schlegel de volharding, die vereischt wordt, om eene ſtof uit te putten of een groot werk te voltooijen; bijna alle zijne werken bleven onvolledig; zoo is, bij voorbeeld, zijne Verhandeling over de poezij der Grieken en Romeinen inderdaad ſlechts een brokſtuk. Hij begon een' Roman *Lucinde*, waarin de platoniſche liefde met overdrijving werd geſchilderd; het is bij het eerſte deel gebleven. De platoniſche liefde was altijd een geliefd voorwerp van ſpotternij; dezelve ſpaande den Roman *Lucinde* ook niet, en ontmoedigde alzoo deszelfs Schrijver.

In het *Athenée*, een Tijdſchrift, door zijn' broeder uitgegeven, en in den *Muzenalmanak* van Tieck, toonde hij een bekwaam dichter te zijn. Eenige ſtukken daarin geplaatst, zoo als zijn *Hercules Muſagetes* en de *Ondergaande zon*, maakten indruk; in navolging van de oude Treurſpelen, vervaardigde hij het Treurſpel *Clarcas*, dat te Berlijn en te Weimar geſpeeld werd, maar aan den grooten hoop niet voldeed. Met de dochter van den wijsgeerigen Israëliet, den beroemden Mendelsſohn gehuwd, legde hij met haar te Keulen de belijdenis van het Katholijk geloof af en kwam vervolgens te Parijs. Schlegel gaf daar voor een' kleinen kring een' wijsgeerigen cursus; legde zich op de beoefening der Oosterſche talen, vooral van het Sanscritsch, toe, waarvoor men toen weinig hulpmiddelen bezat; maakte uittrekſels en navolgingen der oude Franſche gedichten over de Ridderſchap en begon een periodiek geſchrift onder den titel van *Europe*, waarvan echter ſlechts vier ſtukken het licht zagen. In Duitschland teruggekeerd, gaf hij een' poetischen Almanak uit, waarin men een ſtuk over de Gothiſche bouworde en een gedicht *Roland* onderſcheidt, het laatste verdeeld in romances, in de manier der riddermatige gedichten van de middeleeuwen. Zijn werk over de taal en wijsheid der Indiſche volken (1808) liet, uit een taalkundig oogpunt beſchouwd, veel te wenſchen overig, maar diende toch, om de aandacht der geleerden meer en meer op het Sanskritsch te vestigen.

Te

Te Weenen onuitgegeven bouwſtoffen willende raadplegen over Karel den Vijfden, de held van een Tooneelſtuk, dat hij onder handen had, werd hij, naar het ſchijnt, in die hoofdſtad door Ministers gewonnen, die oordeelden, dat zulk een bekwaam en bij de Duitſchers geacht Schrijver goede dienſten zou kunnen bewijzen, om het openbaar gevoelen ten voordeele van Oostenrijk te leiden. Men gaf den Dichter den weidſchen titel van Keizerlijk Hof-Secretaris; men zond hem naar het hoofdkwartier en liet hem proclamatien opſtellen, eene zonderlinge bezigheid voor een' man, die tot hiertoe in de klasſieke en romantiſche wereld had geleefd! Na den oorlog, gaf hij te Weenen leſſen in de geſchiedenis en letterkunde; maar een geest, zoo vrij als de zijne, moest het te benaauwd hebben tusſchen de Keizerlijke cenſuur en de geestelijkheid. Toen de oorlog weder uitbarstte, haalde de Prins von Metternich den armen dichter op nieuw uit zijn ſtudeervertrek, en legde hem de verpligting, op van ſtaatkundige pamphlets, ten voordeele van Oostenrijk, zamen te ſtellen. Schlegel deed wat hij kon: uit erkentenis verhief hem het Oostenrijksch hof tot den adel; zijnde het daar eene gewoonte, allen, die zich door groote talenten onderſcheiden, aan de burgerklasſe te onttrekken en in die der edelen te plaatſen, als of de eerſte nooit geen luister kon verſpreiden. Oostenrijksch Ambtenaar en Hofpublicist, geworden, was Schlegel bijna voor de letteren verloren. Toen het Weener hof het doel, dat het met den oorlog van 1813 en 1814 zich voorſtelde, bereikt had, had het niet meer aan het volk te zeggen; Schlegels taak was volbragt en hij zag zich genoodzaakt tot zekere duisternis terug te keeren.

Sedert onttrok hij zich wel niet aan letterkundige werkzaamheden; maar zijn beste tijd was verloopen, en op het letterkundige tooneel van Duitschland muntte hij weinig meer uit. De wijsgeerige leſſen, die hij te Dresden hield, waren dermate van het mysticismus doordrongen, dat zij bijna onverſtaanbaar werden; zij bevatten de taal van een overdreven en verlicht bekeerling. Men ſchrijft te regt aan de gebroeders Schlegel een' grooten invloed op hunne tijdgenooten toe; beide hebben den algemeenen ſmaak

tot de beoefening van het ſchoone bij ouden en hedendaagſchen teruggebragt. De werken van Friedrich Schlegel zijn buitenslands weinig bekend geworden, maar men kan dezelve den dichteren, vooral als uitmuntende voorwerpen van ſtudie, aanbevelen.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

NATUUR- EN WISKUNDIGE WETENSCHAPPEN. Nieuwe Verhandelingen der Eerſte Klaſſe van het Koninklijk Nederl. Inſtituut van Wetenſchappen, Letterkunde en Schoone Kunſten te Amſterdam 2de deels 2de ſtuk te Amſterdam bij Muller en Comp. 1828, 160 bl. in 4to.

In het voor ons liggend ſtuk treffen wij vijf Verhandelingen aan, die in het algemeen allen beoefenaars der Wetenſchappen belang zullen inboezemen, maar toch in het bijzonder, naar mate zij in dezelfde vakken zich bewegen, leven en werkzaam zijn. De eerſte zijn wij aan den Heer H. F. Thijssen verſchuldigd; zij handelt over de *vorming der ſchijnvliezen*, en ontleent haren oorſprong van eene belangrijke waarneming met genezing bekroond, waarbij menigvuldige afſcheidingen der ſchijnvliezen, in de binnenſte oppervlakte van het darmkanaal gevormd, wel niet tot de volkomen juiste kennis dezer afwijkingen, welke alleen van eene ziektekundige ontleding te wachten ſtaat, geleiden, maar, bij gemis daarvan, toch eene vrij zekere giſſing omtrent den toeſtand van dit ongemak aan de hand geven. Na de herhaalde behandeling en gevolgde genezing der patiente duidelijk en geregeld te hebben uiteengezet en met een paar afbeeldingen dit merkwaardig geval te hebben opgehelderd, gaat de ſteller over, vooreerſt om mede te deelen: hoe vroegeren en lateren over de vorming dezer ſchijnvliezen gedacht en welke proeven zij genomen hebben, om dezelve op te ſporen, die hij zelf deels herhaalde; — en ten andere zijn gevoelen in dezen als het reſultaat zijner bevinding, proefnemingen en toetſing van anderer meeningen op te geven. Het zou ons te verre leiden dit reſultaat zelfs oppervlakkig te ontvouwen, dat daarenboven de Schr. zelve zedigelijk onder de giſſingen telt en als zoodanig aan de overweging der natuuronderzoekeren onderwerpt; maar zoowel de toets van anderen

ten kenmerkt evenveel juistheid van oordeel, als de voorgedragen gissing scherpzinnigheid van verstand en naauwkeurigheid van waarneming aan den dag legt.

Prof. G. Sandifort, leverde de tweede Verhandeling, waarin hij *de vorming en ontwikkeling van de Horens der zogende dieren in het algemeen, en van die der hertenbeesten in het bijzonder, ontvouwt*, en met niet minder dan 7 platen toelicht. Zhgl. toont daarin aan, dat de horens der zogende dieren tot twee hoofdsoorten kunnen gebragt worden, 1°. de horenachtige, waartoe behooren *a* de horens van den Rhinoceros; *b* de holle horens of die der runderen, schapen, bokken en antilopen, 2°. de horens, welke met de algemeene huid onveranderd bedekt worden, waartoe behooren *a* die van de Giraffe; *b* die der hertenbeesten; — dat onder de eerste soort, die van den Rhinoceros de enkelvoudigste zijn, als bestaande alleen uit te zamen vereenigde haren, terwijl de holle horens der runderen enz., wel van gelijk maaksel zijn, doch bij dezelve de horen een koker vormt, welke benevens de huid en het beenvlies een beenig spil bedekt, van welke spil de gedaante, de rigting enz. van den horen afhangt; — dat onder de tweede hoofdsoort de horens der Giraffen wederom de enkelvoudigste zijn, als zijnde derzelver basis een horenspil, welke tot bijna aan den volwassen leeftijd eene epiphysis is op de kruin van het hoofd geplaatst, en door de huid en het onveranderd haar bedekt; — terwijl bij de herten de horen niets anders is dan de horenspil der overigen, maar uit deszelfs bijzondere ontwikkeling volgt, dat die jaarlijks moet afvallen; — en dat eindelijk bij de hertenbeesten een allergrootst verband bestaat tusschen den rozenstok en de zaadballen, zoodat het reproductief vermogen derzelve afhangt van de gezonde afscheiding van het mannelijk zaad, waarvan de zonderlinge verschijnselen na de castratie, als ook na eene beleediging der zaadballen zijn toe te schrijven. Deze bijdrage bevestigt ten volle het door wijlen den beroemden Brugmans geopperde gevoelen, welke van het algemeen afweek, over dit onderwerp, namelijk, dat, hoevele afwijkingen de horens der hertenbeesten bij de ontwikkeling van die van andere zogende dieren opleveren, zij echter in den grond daarvan niet verschillen, en dat het jaarlijks afvallen derzelve alleen een gevolg is van hunne bijzondere ontwikkeling. Eigene waarnemingen van den verdienstelijken Schr. zoo wel als de praeparaten deswegens in Brugmans Kabinet voorhanden, thans onder het toezigt van den Schrijver, stelden dien naauwkeurigen navorscher der natuur in staat, dit punt in het helderst licht te stellen, en door afbeeldingen voor het algemeen te verklaren, welke de ontwikkeling vertoont van Rhinoceros-, Koe- Giraffen- en Hertenbeesten-horens in onderscheiden toestand.

Het derde ſtuk loopt over het *onderſcheid tuſſchen ſpheriſche en paraboliſche Spiegels voor Teleskopen*, en werd door den Heer J. M. C. van Utenhove bijgedragen. De ſtrekking van zijn onderzoek is niet, in hoeverre bloote theorie aan de paraboliſche Spiegels de voorkeur geeft; dit is bewezen, maar in hoeverre deze theoretiſche volmaaktheid voor de kunst bereikbaar zij, en of ingevalle dit mogelijk ware, dit onderſcheid wel zoo groot zou zijn, dat zoo groote voorrang aan de paraboliſche toekomt. Om dit doel te bereiken, ontleent de Schrijver uit de eigenſchappen der parabel, door berekening, de ware uitdrukkingen voor de paraboliſche overmaat, waarmede ſpiegels van dien vorm aan het uiterſt hunner randen de ſpheriſche zouden overtreffen; en past deze uitdrukkingen toe op de grootſte werktuigen van dien aard, die van Short, Herſchel, Schröter, en Rienks, en Roelofs, volgens de tafel deswegens door Prof. Moll bij diens Verhandeling over de Spiegelteleskopen gevoegd, waaruit blijkt, dat de paraboliſche overmaten in $\frac{1}{1185}$, $\frac{1}{1778}$, $\frac{1}{55556}$ lijn beſtaan, en dan nog wel alleen aan de unterſte randen dier paraboliſche ſpiegels. De Heer v. U. beſluit dus, zonder de verdiensten dier groote werktuigen te willen miskennen, dat het moeijelijk valt zich te overtuigen, dat zij hunne voortreffelijkheid juist aan den paraboliſchen vorm der Spiegels te danken hebben.

Hierop volgt een *onderzoek, in hoeverre eenige der tot hiertoe voorgedragen theorien, omtrent de beweging des waters in kanalen, op de vermogens der rivieren, welke het Noordelijk gedeelte der Nederlanden doorſtroomen, toepaſſelijk zijn*, gedaan door den Hoofdingenieur van den Waterſtaat M. G. Beijerinck. Daar ons beſtek niet duldt, dit onderzoek op den voet te volgen, vergenoegen wij ons met deze inhoudsopgave: dat de Schr. eerst de theorie, vooral van Buat, maar met die van Prony en Eitelwein in vergelijking gebragt, ontwikkelt, daarna die toepaſſende op onze rivieren haar veelal onvoldoende vindt, en uit eigen en andere waarnemingen de reden opſpoort, waarom die theorien geldig zijn voor vele der Duitſche ſtroomen en niet voor de onze, en eindelijk het nut der theorie wegens de beweging des waters in de rivieren aantoont, wanneer men die op het dagelijksch leven toepast en doet ſtrekken ter beantwoording van eenige gewigtige vraagſtukken tot het beſtaan derzelve behoorende. Dit onderzoek wordt door tabellen, kaarten enz. nog verduidelijkt; — het blijve allen, die in onzen waterſtaat werkzaam zijn ter lezing en behartiging aanbevolen, vooral het laatſte gedeelte, waar uit menig practisch nut kan worden afgeleid.

De laatſte bijdrage zijn wij aan den Med. Dr. W. Vrolik ver-

verſchuldigd, en betreft een *vermoedelijke tweede ſoort van Rendier*. Twee Rendieren-ſchedels uit de rijke verzameling van den Heer Klinkenberg te Utrecht, onderling en met een ſchedel uit 's Rijks Muſeum vergeleken, veroorloofden den ſteller eene ſchrede nader te doen, tot het geopperd vermoeden van Camper, Desmarest en Zimmerman, dat er meer dan éene ſoort van Rendier beſtaat, waarvan Linnaeus, O. Fabricus, Schreber en F. Cuvier, onder *Cervus Tarandus*, zelfs met geen woord gewagen In dit ſtuk geeft hij een vergelijkend overzigt dier ſchedels, welker afbeelding tevens geleverd wordt, en beſluit op grond daarvan, dat 'er een te groot verſchil beſtaat, dan dat beide tot een en dezelfde ſoort zouden behooren; zonder de afbeeldingen, dit verſchil naauwkeurig op te geven, is moeijelijk, waarom wij ons vergenoegen, het beſluit van dit ſtuk te geven, waaruit het eenigermate allen deskundigen zal blijken.

„ Misſchien " zegt de Heer W., „ ware het doelmatig *Rendier* en Eland tot ééne groep in het Hertengeſlacht te vereenigen, en elk tot een *ſubgenus* te maken; want, dat de Amerikaanſche Eland, onder de naam van *Orignal* bekend, genoegzaam van den Europeaanſchen verſchilt, om van dezelve tot eene tweede ſoort geſcheiden te worden, is meer dan waarſchijnlijk. Men zoude dan aan het eene *ſubgenus* dus den naam van *Alce*, aan het andere dien van *Tarandus* kunnen geven. De gewone of bekende ſoort van het laatſte zoude den naam van *Cervus Tarandus* kunnen behouden; terwijl de opgave van eenen nieuwen naam voor de tweede door mij bekend gemaakte ſoort noodzakelijk zou zijn. Ik ſtel daartoe den naam van *Platyrhynchus* (*) voor. Het gemis van de huid en het overig gedeelte van het geraamte belet mij de overige kenteekenen van deze ſoort op te geven; ik vergenoeg mij derhalve met de kenmerken van den ſchedel op volgende wijze ten ſlotte aan te duiden:

Cervus (*Tarandus*) *Platyrhynchus*, fronte elevatâ, regione interorbitali excavata, rostro lato, obtuſo."

Met deze korten inhoud van zooveel belangrijks, vertrouwen wij onze lezers te hebben verpligt, en uitgelokt, om die ſtukken zelve te lezen en te raadplegen, waardoor de Klaſſe haar doel met de uitgave best zou bereiken.

M.

(*) Uit πλατυς breed, en ρυγχος muil.

GEBOORTE-, TROUW- EN STERFLIJSTEN.

Iets over hoogen Ouderdom.

Volgens de Wetten der Natuur kon de menſch wel een' ouderdom van 200 jaren bereiken. De allermeeſten ſterven echter vóór dezen tijd aan ziekten.

De ondervinding heeft geleerd, dat van 100 menſchen, die geboren worden:

50 voor het 1ode jaar
20 tuſſchen 10 en 20
10 ——— 20 en 30
6 ——— 30 en 40
5 ——— 40 en 50
3 ——— 50 en 60

ſterven; 6 worden er dus ſlechts boven de 60 jaren oud.

De beroemde Haller vond omtrent de levenslengte de volgende evenredigheid:

60 bereikten een' ouderdom van 110 tot 120 jaren
29 ——— 120 — 130 ——
15 ——— 130 — 140 ——
6 ——— 140 — 150 ——
1 ——— 169 ——

Easton, die 1712 voorbeelden van hoogen ouderdom verzamelde, vond:

1310 menſchen van 100 tot 110 jaren
277 ——— 110 — 120 ——
84 ——— 120 — 130 ——
26 ——— 130 — 140 ——
7 ——— 140 — 150 ——
3 ——— 150 — 160 ——
2 ——— 160 — 170 ——
3 ——— 170 — 185 ——

Thomas Parre, dien de beroemde Harvey ontleedde, ſtierf in 1635 op zijn 152ſte jaar. Hij telde in zijne familie voorvaders van 112, 113 en 124 jaren. Harvey vond zijn ligchaam zoo gezond en ſterk, dat hij nog wel ouder had kunnen worden. Op zijn 120ſte jaar verrigtte hij nog alle huisſelijke bezigheden; zelfs het korendorſchen. Alleen verandering van lucht en levenswijze verkortte zijn leven, toen hem een Graaf mede naar de ſtad nam, en hem dagelijks op wijn (waarvan hij echter te veel dronk) en andere dingen onthaalde.

De Knopenmaker Joh. Bayles ſtierf in zijn 130ſte jaar. Hij

Hij had in de laatſte levensjaren alleen om de tien of twaalf dagen lijfsopening gehad, maar zich toch tamelijk wel daarbij bevonden, gelijk, over het algemeen, oude lieden veelvuldig aan hardlijvigheid en verſtoppingen lijden, zonder verder groot nadeel. Dit behoort evenzeer tot de natuur van den hoogen ouderdom, als het gebrek aan ſlaap.

Merkwaardig is het, dat de ouderdom ſomtijds weder verjongt, namelijk in kleur van haar, door tanden en het gezigt. Dr. Slares vader kreeg op zijn 80ſte jaar grijs haar, dat naderhand weder donkerkleurig werd. Marazella's haar werd op het 105de jaar weder zwart. Susanna Edmons kreeg op haar 99ſte jaar weder fijn bruin haar, dat weinige maanden voor haren dood op nieuw grijs werd.

Slare's grootvader behield goede tanden tot in het 80ſte jaar; vijf jaren later kreeg hij nieuwe; hij werd 100 jaren oud. Hij was gewoon veel ſuiker te eten; waarvan de negers veel houden, die toch zeer fraaije tanden hebben. De Schot Machell Vivan werd 110 jaren oud. Op zijn' hoogen ouderdom kreeg hij nieuwe tanden, nieuw haar en het verloren gezigt terug.

Van 1700 perſonen, die boven de 100 jaren oud werden, behoorden de meesten tot de arbeiders klaſſe.

Toen de Keizer van China in 1784 alle oude lieden van zijn Rijk liet tellen, bleek het, dat onder 192 menſchen, die vijf geſlachten beleefd hadden, ſlechts 4 uit heete gewesten en van 100jarigen ouderdom waren. In de koudere gewesten worden de lieden het oudst; van daar heeft men uit Noorwegen zoovele voorbeelden van hoogen ouderdom. Zoo werden er in 1763 in het Stift Aggerhus bijvoorb. 150 huwelijks-paren geteld, welke ieder te zamen over de 50jaren in den echt hadden doorgebragt. Onder de 6929 perſonen, die in 1761 in het District Christiania begraven werden, waren er 394 van 90, 63 van 100 en 7 van 101 jaren. In het Stift Bergen telde men onder 2580 geſtorvenen, 18 van 100, eene vrouw van 104 en eene andere van 108 jaren. Over het geheel hebben Noorwegen, Zweden, Schotland, Denemarken, Noord-Duitschland, Engeland, de middengedeelten van het Ruſſisch Rijk, en eenige Districten van Hongarijen in den laatſten tijd de oudſte menſchen voortgebragt.

In het jaar 1733 werden in Noorwegen van 7 ongehuwde 100jarige perſonen, toen juist het Koninklijk Hof daar was, 6 uitgehuwelijkt. In Zweden leefde, volgens Wargeatins berekening, ter zelfder tijd 650 menſchen, die over de 100 jaren en 5576, die boven de 90 jaren oud waren.

In gematigd hoog liggende landen leven, uithoofde van de gezondere lucht, de menſchen langer dan in diepe dalen; van daar worden de bewoners van de afhellingen der bergen,

bij

bij v. in Zwitterland, Wallis, Schotland, Auvergne enz , dikwijls zeer oud.

Onder het landvolk treft men de meesten ouden aan. De meeste perſonen, die een' hoogen ouderdom bereikten, waren gehuwd. Honderdjarige ongehuwde vrouwen zijn eene zeldzaamheid. Daarentegen haalt Schröter 31 Weduwen aan, die alle 100 — 136 jaren oud werden.

Volgens de geſchiedenis der Joden werd Abraham 175, zijn zoon Izaak 180, Jakob 147, de krijgsman Ismael 137, de eenige vrouw der oude wereld, van welker levensduur wij iets vernemen, Sara, 127, Joseph 110, Mozes 120, en Josua 110 jaren oud.

De meeste menſchen van hoogen Ouderdom leefden matig: Zoo werd te Caſale in den jare 1587 een man, met name Hupazoli geboren, die eerst in 1702 overleed. Hij was in den beginne een geestelijke, begaf zich daarop naar het eiland Scio en van daar op zijn 82ſte jaar als Venetiaanſche Conſul naar Smirna. Hij at en dronk zeer matig, maakte dagelijks ligchaamsbeweging, en leefde zeer geregeld. Hij dronk nooit iets anders dan water, rookte geen' tabak, at weinig, maar goed, vooral wildbraad en vruchten; op vaste tijden des jaars dronk hij het ſap van den ſchorſeneerwortel tot bloedzuivering; nooit woonde hij eene ſmulpartij bij. Hij at regelmatig vroeg des avonds, ging een half uur daarna te bed en ſtond des morgens zeer vroeg op. Hij had in zijn geheele leven geene koorts gehad, werd nooit adergelaten, en had geen anderen geneesheer dan zijn leefregel gebruikt. Zijn geheugen was zoo goed, dat hij van zaken honderd jaren geleden, als eerst kortelings voorgevallen, wist te vertellen. Op zijn 100ſte jaar werden zijne grijze haren weder zwart, en kon hij nog te voet daags vier mijlen afleggen. Op zijn 109de jaar verloor hij de tanden. Vier jaren later kreeg hij twee groote tanden, zoodat hij weder vleesch kon eten. Tegen het einde van zijn leven, leed hij aan rhumatismus en graveel.

Maar er zijn ook voorbeelden, dat menſchen bij eene onmatige levenswijze een' hoogen ouderdom bereikten. Zoo overleed te Montalemberg een 107jarig grijsaard, die tot in zijn 90ſte jaar een groote dronkaard geweest was.

Een zekere Mancanelli, geboren te Napels op den 30 November 1716, overleed op den 12 Augustus 1825 in het hospitaal te Syracuſe, in zijn 109de jaar. Hij was in den beginne koetſier bij een' heer, maar zoo zeer aan den drank en andere kwade hebbelijkheden overgegeven, dat hij ſlechts zelden gezond was. Op zijn 28ſte jaar kwam hij onder de ſoldaten; zijne ſlechte gewoonte hield hij aan, en werd dus van Regiment tot Regiment gejaagd. Tweemaal werd hij ter dood veroordeeld, maar wist het beide keeren te

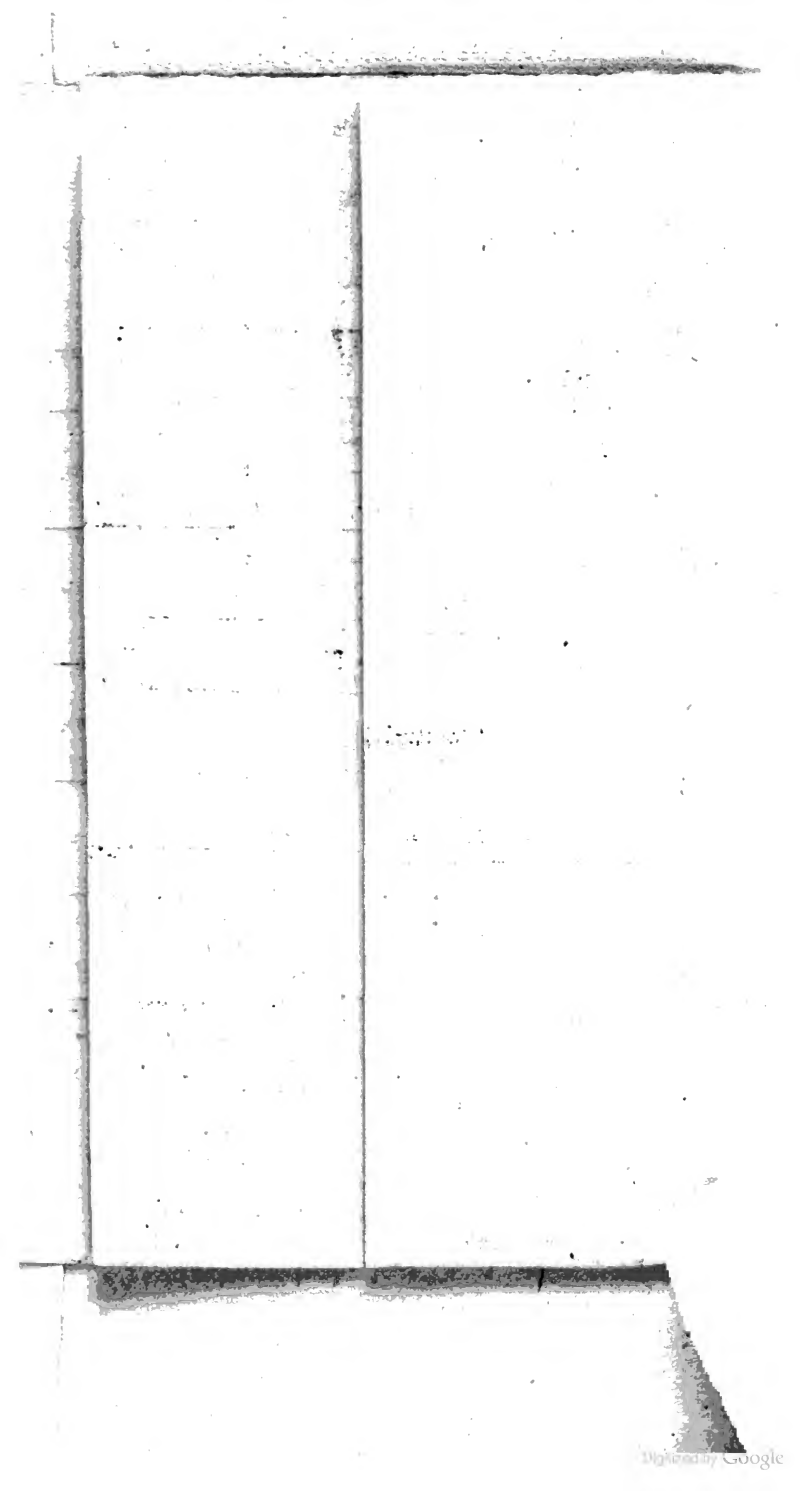
Digitized by Google

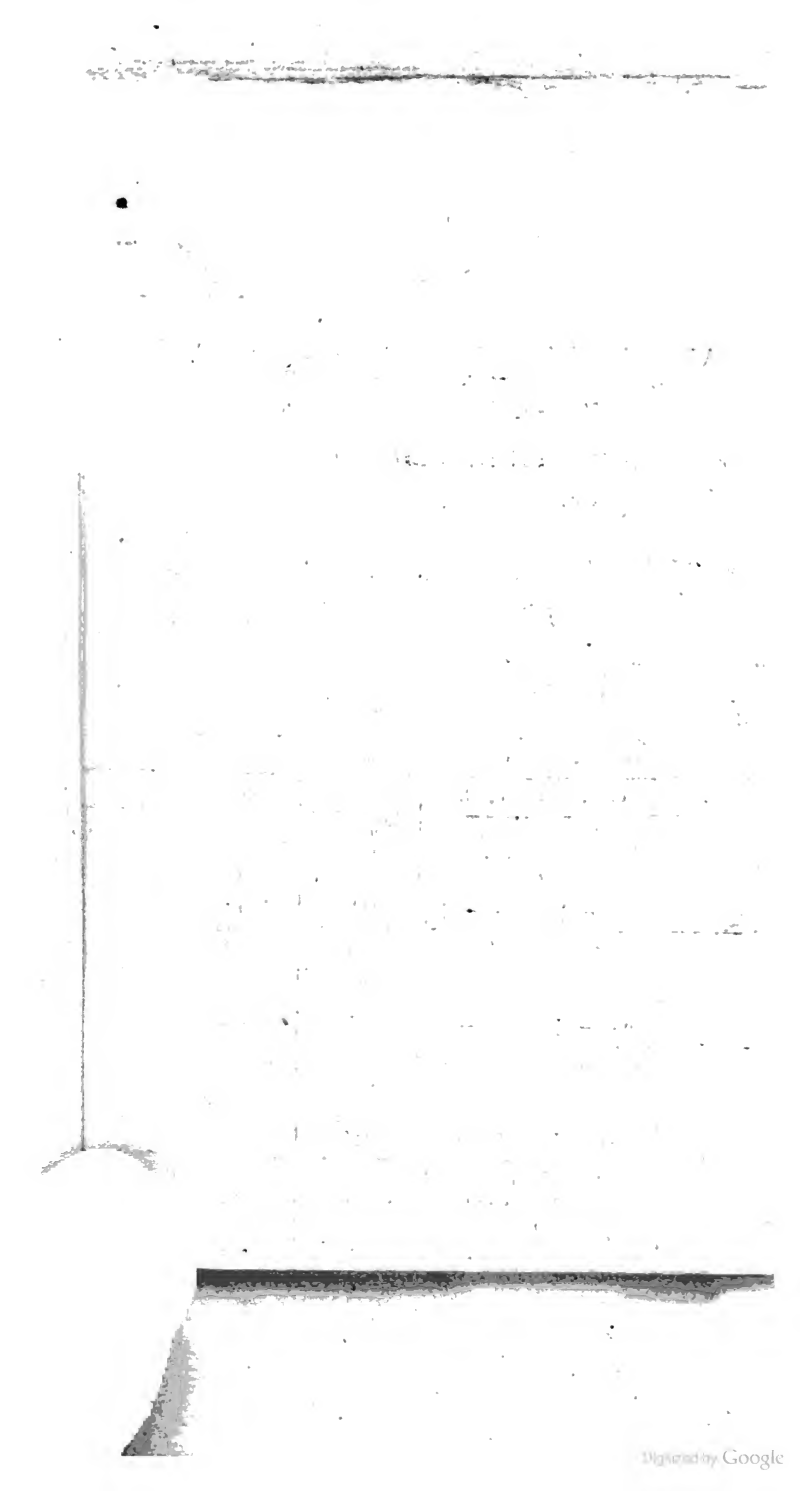
Digitized by Google

te ontkomen. En, in weêrwille van zijn woeste leven, bereikte hij toch zulk een' buitengewonen ouderdom.

De Aartsbisschop van Sevilla, Kardinaal van Salis, stierf in het 110de jaar zijns ouderdoms. Zijne levenswijze schildert hij aldus: „ In mijne jeugd was ik oud, en in mijn ouderdom ben ik weder jong geworden. Ik leefde matig, studeerde veel, zonder veel te zitten. Ik dronk dagelijks de beste wijnen van Xeres en la Mancha, maar niet meer dan één maat bij iederen maaltijd. Elken dag maakte ik twee uren beweging te voet of te paard. Mijn gemoed was Godlof! altijd rustig, en door deze onschuldige middelen heb ik den ouderdom eens patriarchs bereikt."

De twee oudste menschen van de laatste duizend jaren, waarvan wij berigt erlangden, waren de Schot Kintingarn bekend onder den naam van St. Mungo en de Hongaar Petracz Czarten; beide werden 185 jaren oud. De laatste kon nog weinig dagen voor zijn' dood met een' stok gaan en aalmoezen inzamelen.

Jenkins in Yorkshire bereikte den hoogen ouderdom van 169 jaren; zijn laatste bezigheid was de visscherij, en hij kon, reeds ver over de honderd jaren oud, nog in de rivier zwemmen.

Voorbeeld van ongemeene Vruchtbaarheid.

Parijs *den 1sten Maart*. Op gisteren is alhier na een zwangerschap van zeven maanden, Susan Webber eene vrouw van omtrent 25 Jaren, van *vijf* Dochters bevallen, die echter dood ter wereld kwamen.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Haarlem. Naar Jaarlijksche gewoonte de *Recapitulatie* der Waarnemingen op de Weêrgesteldheid, even buiten deze stad in 1828 gedaan, onzen Lezers mededeelende, zijn wij door den Heer P. de Leeuw weder in staat gesteld de *Algemeene Tafel van Weerkundige Waarnemingen* op den Huize *Zwanenburg*, halfwegen Amsterdam en Haarlem, gedurende dat zelfde Jaar opgemaakt, daar bij te voegen; wij vertrouwen, alle liefhebbers der Meteorologie met beide opgaven geene ondienst te doen.

Rr-

Recapitulatie of bijeentrekking van de Weerkundige Waarnemingen buiten Haarlem, gedaan in het jaar 1828.

Maanden	Hoogſte Stand des Barometers.	Laagſte Stand des Barometers.	Gemiddelde hoogte des Barometers.	Hoogſte ſtand des Thermometers.	Laagſte ſtand des Thermometers.	Gemiddelde hoogte des Thermom.
Januarij	30 d. 3,50, l. den 28ſten	29 d. 3,00. l. den 3den	29 d. 9,58 l.	52°, den 19den 's av.	18° den 16 's morg.	35° 66
Febr.	30 d. 3,75 l. den 3den	29 d. 1,00 l. den 22ſten	29 d. 8,05 l.	54½° den 27 's midd.	17° den 12 's morg.	36° 15
Maart	30 d. 3,25 l. den 15den	29 d. 0,25 l. den 21ſten	29 d. 8,01 l.	54½° den 14 's midd.	26½° den 7 's morg.	44° 27
April	30 d. 3,25 l. den 30ſten	29 d. 3,25 l. den 8ſten	29 d. 7,69 l.	73½° den 29 's midd.	34° den 4 's avonds.	50° 40
Mei	30 d. 3,25 l. den 13den	29 d. 5,25 l. den 21 en22	29 d. 8,86 l.	73°, den 26 's midd.	45° den 9 's avonds.	57° 64
Junij	30 d. 3,25l. den 26 enz.	29 d. 3,00 l. den 5den	29 d. 9,52 l.	86°, den 17 's midd.	51° den 7 en 8 's av.	63° 10
Julij	30 d. 0,25 l. den 31ſten	29 d. 3,00 l. den 20ſten	29 d. 7,24 l.	89½° den 4 's midd.	53° den 29 en 31 's av.	65° 70
August.	30 d. 3,25 l. den 26ſten	29 d. 4,00 l. den26 en27	29 d. 8,37 l.	76° den 21 's midd.	49° den 16 's avonds.	63° 24
Septemb.	30 d. 5,00 l. den 16den	29 d. 5,00 l. onderſ. m.	30 d. 0,20 l.	75° den 10 's midd.	42° den 17 's morg.	58° 77
October,	30 d. 5,25l. den 28ſten	29 d. 4,00 l. den 6 en 8	30 d. 0,60 l.	64°, den 4 's midd.	31° den 30 's avonds.	52° 77
Novemb.	30 d. 3,50 l. den 3den	29 d. 4,25 l. den 11den	29 d. 9,05 l.	57° den 29 's midd.	26° den 8 's morg.	44° 72
Decemb.	30 d. 5,00 l. den 2den	28 d. 2,00 l. den 8ſten	29 d. 9,79 l.	57° den 18 's midd.	32° den 2 's morgens	43° 80

De gemiddelde hoogte des Barometers was dus in 1828: 29 d., 8,91 l.
Het hoogst ſtond de Barometer den 28ſten October 30 d. 5,25 l.
Het laagst —— 21ſten Maart op 29 d. 0,25 l.
De gemiddelde hoogte des Thermometers was dus in 1828: 51° 60 (*)
Het hoogst ſtond de Thermometer den 4den Julij op 89½°
Het laagst —— 12den Februarij 17°.

(*) Dus bijna 1° hooger dan in 1827.

Digitized by Google

WINDEN.

Tusschen Z. en W. vlak W. daaronder gerekend 442 malen.
——— Z. „ O. —— Z. ——— ——— 242 ———
——— N. „ W. —— N. ——— ——— 225 ———
——— N. „ O. —— O. ——— ——— 189 ———

Wijders zijn in het jaar 1828 aangeteekend:

205 malen bewolkt of zwaar bewolkt.
191 —— betrokken of omtrent betrokken.
164 —— helder of omtrent helder.
136 —— regen, harde, zware regen of regenachtig.
87 —— wind, windrig of zeer windrig.
77 —— harde wind of zeer harde wind.
40 —— mist, zware mist, mistig, damp of dampig.
34 —— buijig of buijen.
24 —— zware regenbuijen, stortbuijen of plasregens.
21 —— donder.
20 —— sneeuw, sneeuwachtig of sneeuwbuijen.
20 —— wolken of zware wolken.
15 —— stil.
13 —— stofregen of stofregenachtig.
11 —— storm, stormachtig, zware storm of stormvlagen.
9 —— weerlicht.
4 —— hagel of zware hagel.
3 —— beneveld.
2 —— ijzel.
1 —— zeedamp.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Maart. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
4	30. 0½	36	N.	betrokken.
	30. 1	39½	N. O. t. N.	
	30. 1½	33	N. O.	
5	30. 2	30½	N.	betrokken, dampig, voorm.
	30. 1½	36½	N. W.	iets sneeuw, namidd. en 's av.
	30. 1	38	W t. N.	iets regenachtig.
6	30. 0	39	N. N. W.	's middags bewolkt, voor het
	30. 0	45	N. t. W.	overige betrokken.
	29. 9½	39	N.	
7	29. 9	39	N. N. W.	voorm. betrokken, 's namidd.
	29. 9	45	N. W. t. W.	bewolkt, verder betrokken.
	29 9	40	N. W.	
8	29. 9	41	W.	bewolkt, namiddag mist.
	29. 9	46	W. N. W.	
	29. 9	35	N. t. W.	
9	29. 8	39	W. N. W.	betrokken, even na den mid.
	29. 7½	44	W. t. N.	dag een regenbuf.
	29. 7	41	W.	
10	29. 7	41	N. t. W.	bewolkt.
	29. 8	45½	N.	
	29. 8	37½	N. t. W.	

BE-

BEKENDMAKINGEN.

*** Heden zijn bij de Boekverkoopers BLUSSÉ en VAN BRAAM, te Dordrecht van de pers verschenen en alom verzonden:

I. Mr. P. S. SCHULL, *Ernst en Luim* f 1, 80
II. De PROTESTANT, *Tijdschrift voor de Evangelische Christenheid*, 10 Dl. No. 2. f 0, 80
III. Ds. CANNEGIETER, *Eenige noodzakelijke Gebeden voor mijne ongeoefende Medechristenen* f 0, 05
IV. *Kort Begrip van de Waarheden en Pligten der Christelijke Godsdienst*, uitgegeven door de PREDIKANTEN *der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Dordrecht* f 0, 15
V. MAGAZIJN *voor Schilder- en Toonkunst* No. 2 f 1, 50
VI. D. BLANKENBIJL, *Handlaiding tot de beoefening der Artsenijbereidkundige Scheikunde*, 2de Stuk, 2de en laatste gedeelte f 4, 80.
VII. *Nieuwe Tafereelen van* PARIJS, of *Aanmerkingen op de zeden en gewoonten der Parijzenaars in het begin der 19de eeuw*, uit het Fransch vertaald door A. BRUGGEMANS, 2 Deelen compleet f 4, 80.
VIII. J. STEVENS, *Nederduitsch Rekenboek voor de Jeugd, naar opvoedkundige en wetenschappelijke grondbeginsels*, vier stukjes, elk stukje 20 cents.
IX. ———— *Aanwijzing voor hetzelve, ten gebruik voor Onderwijzers* 75 cents.

---

†† B. BRUINS en T. B. GROEBE, Boekverkoopers te *Delft* en te *Amsterdam* hebben uitgegeven en alom verkrijgbaar gesteld:

DE BELASTINGEN, vooral die van den HANDEL, *in verband beschouwd met het algemeen volksbelang* door A. ELINK STERK, JUNR. Ook zijn nog exemplaren te bekomen van des Schrijvers: *Ernstige Beschouwing en Beoordeeling van* P. VREEDE'S *Proeve over de Vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid.* — Het TURKSCHE RIJK, *deszelfs verschillende Bevolking, Bestaanmiddelen, Zeden, Aardrijks en Staatkundig beschouwd*, door een' Nederlander.

Dit No. met bijgevoegde Tafel in plano kost 22½ cents.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 12. *Vrijdag den 20ſten Maart.*

BERIGTEN.

MADRID. Op den 28ſten November l. l. hield de Koninklijke Geſchiedkundige Academie hare jaarlijkſche openlijke Vergadering. Hare Voorzitter, de Heer M. F. DE NAVARRETE, deed in dezelve verſlag van hare werkzaamheden gedurende 1828, waaruit bleek, dat de vervaardiging van de Kronijk van Koning FERDINAND IV, ſinds twintig jaren opgeſchort, door verſchillende Commisſien was voortgezet en deze Kronijk weldra ter perſe zou gaan; dat andere Commisſien belast werden met de uitgave van de algemeene geſchiedenis der Indiën van GONZALO FERNANDEZ DE OVIEDO, die daarvoor reeds verſcheiden afteekeningen van huisraden der Indianen, van dieren, planten en andere voorwerpen der Natuurlijke Historie lieten in het koper brengen; en dat voor het 7de deel der Verhandelingen van de Academie de bouwſtoffen gereed liggen, 't geen weldra zal verſchijnen en ſtukken bevatten over de Penningkunde, de Geſchiedenis van Kastilie, Arragon enz. Hoewel de Academie gaarne ſpoedig de Koninklijke Statuten (*el fuero real*) van

Koning ALFONSUS den Wijzen wilde in het licht geven, is zij genoodzaakt geweest deze uitgave uit te ſtellen, omdat zij die niet wilde verrigten, zonder de Handſchriften, in onderſcheidene Boekerijen voorhanden, te hebben vergeleken; zij heeft hare naſporingen te Cordova, Valladolid, Burgos enz. vermenigvuldigd, om een handſchrift te vinden, dat het volle vertrouwen verdient, en is zoo gelukkig, van te kunnen berigten, dat hare naſporingen niet vruchteloos zijn geweest. De Spiegel der wetten (*el especulo*) zal bij het boekdeel der Koninklijke Statuten gevoegd worden. Van dit werk beſtaat ſlechts één oorſpronkelijk, waarvan de Academie eene goede kopij bezit. De wekelijkſche voorlezingen, die bij deze Academie gehouden werden, leverden aan hare leden een leerzaam en aangenaam onderhoud op, waartoe de Voorzitter DE NAVARRETE het zijne toebragt, door de voordragt van zijne inleiding tot de verzameling van reizen en ontdekkingen van Spaanſche zeevarenden (*). De Academie ontving en onderzocht ook vele munten, Celtiberiſche, Romeinſche en Arabiſche gedenkpenningen, oude opſchriften, ontdekt te Tarragona, Otanez, de omſtreken van Guijon, te Cordova, enz. De Heer A. LOPEZ, van Cordova, zond haar uit Konſtantinopel Griekſche en Romeinſche munten, zoo voor als na CONSTANTYN. Op last van Z. M. werden door de Academie onderſcheiden werken afgekeurd en verboden; doch zij mogt eene leven-

(*) Deze vlijtige naſpoorder heeft die Verzameling reeds gedeeltelijk in het licht gegeven, en is met die van *Columbus* begonnen; dezelfde oorkonden en bewijsſtukken, die hij onderzocht, zijn door den Amerikaanſchen Schrijver WASHINGTON IRVING, te Madrid zelf tot dat einde gekomen, geraadpleegd, met andere gedenkſtukken en oorkonden door dien Auteur vergeleken, en alle deze onderzoekingen hebben den grond gelegd tot het *Leven en de Reizen van Chr. Columbus* door hem in 't licht gegeven, in 4 dn. (waarvan ook reeds twee bij de Uitgeeſſter van dit Blad het licht zien) een werk, dat te regt onder de *klaſſieke* geteld mag worden, en daarenboven in den onderhoudenden en levendigen ſtijl geſchreven is, welken men in de Romans van denzelfden Schrijver zoo hoog waardeert.

RED.

vendige en dikwijls zeer voordeelige briefwisseling met hare Correspondenten onderhouden, en ontving van verscheiden Fransche geletterden en geleerden, bewijzen van hulde door de toezending hunner werken. De Heer DE NAVARRETE is voor 1829 als Voorzitter weder ingekozen.

PARIJS *den 18den Februarij.* De Heer CIVIALE heeft bij de jongste zitting van de Academie der Wetenschappen, eene verzameling van nieuwe waarnemingen, betrekkelijk zijne manier om den steen in de blaas te verbrijzelen, aangeboden. Deze verzameling houdt vele daadzaken in en strekt ten bewijze, dat de *lithotritie* alle aanspraak heeft op den hoogen rang, welken zij in de ontdekkingen onzer eeuw bekleedt. — De behendige Heelkunst-oefenaar heeft, als bijlage tot deze waarnemingen, er een aanhangsel bijgevoegd, waarin middelen aan de hand worden gegeven, ter genezing van den *Catarrhus Vesicae* bij grijsaards. Men weet, dat deze ziekte eene klip is, waarop de wetenschap veeltijds schipbreuk lijdt, ja, dat zij tot dus verre voor ongeneeslijk werd gehouden. — Deze nieuwe en troostvolle bescheiden omtrent de *Steenverbrijzeling*, en de daadzaken, waarvan de memorie van den Heer CIVIALE getuigt, doen deze kunstbewerking aanspraak maken op het vertrouwen van het lijdende menschdom. (*)

GRONINGEN *den 12den Maart.* Gisteren heeft de Hooggeleerde Heer P. HENDRIKSZ, zijne inwijdingsredevoering, als Hoogleeraar bij de Geneeskundige Faculteit dezer Hoogeschool, gehouden, en daarin gehandeld: *de medicina et chirurgia non sine utriusque damno separandis;* d. i.: „ dat de scheiding der Genees- en Heelkunde voor beide nadeelig is. "

(*) Men heeft eerlang eene bijdrage omtrent de *lithotritie* van CIVIALE in onze taal te wachten. T. A. J.

M 2 IETS.

IETS OVER DEN OORSPRONG DER OOGZIEKTE ONDER DE KRIJGSLIEDEN.

Men leest in een onzer Zuid-Nederlandſche Dagbladen, den navolgenden brief van den Geneesheer M. van Sevendonck „aan den Heer Bernard „ Med. Doct., Inſpecteur Generaal van den Geneeskundigen dienst bij het leger, gewoon Geneesheer „ van Z. M. den Koning enz. enz."

Mijn Heer de Inſpecteur Generaal!

Het is niet dan met een innig gevoel van leedwezen, dat ik eene verſchrikkelijke Oogziekte onafgebroken de wreedſte verwoesting zie aanrigten onder onze ongelukkige ſoldaten, vooral, daar volgens mijn gevoelen, zoowel als dat van een groot aantal mijner kunstgenooten de wil genoegzaam is, om er hen geheel van te bevrijden, in weinig tijds dezelve te doen ophouden, ja, er de geringſte ſporen van uit te wisſchen.

Onder dezen ſtaat van zaken, dringen mij de ſtem van mijn geweten, zoowel als de ſmeekingen van ontelbare ſlagtoffers, om mijne toevlugt tot u, Mijn Heer de Inſpecteur Generaal! te nemen, ten einde in naam van het vaderland te verzoeken om *uwe tusſchenkomst bij de bevoegde magt*, ſpoedig ter daarſtelling eener bevoegde Commisſie, te zamen geſteld uit één gewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde van ieder onzer zes Hoogeſcholen en een zeker getal oude Geneeskunstbeoefenaren van naam, gekozen uit elk onzer provincien, voor welke ik kan verſchijnen, om des verkiezende, ook in het openbaar, *theoretisch* het gevoelen te verdedigen, dat ik, ten gevolge van naſporingen en werkzaamheden ſinds den jare 1817 koester, omtrent de *eerſte* en *noodzakelijke* bron, waaruit deze ramp voor onze ongelukkige ſoldaten ontſtaat en moet ontſtaan, om vervolgens, op te maken ſchikkingen, *practisch* te bewijzen, dat deze noodlottige bron *wezenlijk* beſtaat in een gebrek in den gezondheidsre-

gel

gel van zeer veel belang, en, ik herhaal het, dat vatbaar is om *dan* uit den weg geruimd te worden, *als men het zal verkiezen.*

Ik maak van deze gelegenheid gebruik, Mijn Heer de Inſpecteur Generaal! u in naam der menschheid te verzoeken, om het Departement van oorlog over te halen, voortaan de inlijving van nieuwe rekruten op te ſchorten, zoowel als de opneming der verlofgangers te ſtaken, ten einde het belangrijke vraagpunt over den *wezenlijken* oorſprong van de verſchrikkelijke zoogenaamde *militaire oogziekte*, des te ſpoediger tot algemeen genoegen zoude kunnen beſlist worden.

Bereid, om alle mogelijke nieuwe opofferingen voor het heil van het ongelukkig leger, dat bijkans veertien jaren lang hiermede worſtelde, te doen, geloof ik de vrijheid te moeten nemen, om op dit oogenblik uw medelijden jegens hetzelve aan te ſporen in de gegronde hoop, dat gij u verwaardigen zult, de belangelooze wenſchen te verhooren, die ik u in het algemeen belang heb te kennen gegeven.

Ik heb de eer te zijn enz.

Bruſſel 16 Februarij 1829. (*)

NOG

(*) Het is bekend, dat ſommige Geneesheeren de oorzaak dier noodlottige Oogziekte gezocht hebben in de zwaarte, ſommige in de gedaante der *Chacots*, andere in de ſnede van het hoofdhaar achter in den nek; wederom andere in te ſpoedige genezing der ſchurft; — ſommige achtten haar uit Egypte herkomstig; men heeft ook haren oorſprong in de oplooping in de Kazernen en Ziekenzalen gezocht. Wij voor ons zoeken die in de *lederen ſtropdaſſen*, en het zoude ons niet bevreemden, dat de Heer van Sevendonck, met de uitdrukking *vice hygiènique*, dat *tegennatuurlijk en misvormend halsſieraad* op het oog had.

Voor eenige jaren reeds leverde ik over de ſchadelijkheid der ſtropdaſſen en *cravates*, een Ironiſche bijdrage *in het algemeen Letterlievend Maandſchrift*, onder den titel *Stropdaſſen-Beroerte.*

T. A. JORRITSMA.

NOG EEN WOORD

OVER DE

UITVINDING DER BOEKDRUKKUNST.

In een bijvoegsel op de *Galerie historique des Contemporains*, die van 1817 tot 1820 te Brusfel verscheen, onlangs te Mons uitgegeven, vindt men op het artikel *Jacobus Koning*, een ongunstige beoordeeling van zijne Verhandeling over de uitvinding der Boekdrukkunst, offchoon de steller van het artikel 'er voor uit komt, dat hij ook die uitvinding aan Laurens Janszoon Koster toekent; — wij laten aan den Heer Koning de taak verbleven, om de aanmerkingen, daar gemaakt, te wederleggen; maar kunnen niet voorbij, uit dat zelfde stuk mede te deelen, dat de Heer G. van Lennep, die reeds meermalen met den Heer Koning over dit punt openlijk verschilde, en meer dan eens te kennen gaf, dat hij een werk over de uitvinding der Boekdrukkunst onder handen had; — tot het schrijven van dit werk als aanleiding nu heeft opgegeven de ontdekking door hem gedaan van een Handschrift van denzelfden Junius, die in zijn boek, *Batavia* getiteld, voor de nakomelingschap de overlevering van Haarlem ten voordeele van Koster bewaarde. Die geleerde is voornemens de vrucht zijner onderzoekingen in het Nederduitsch en het Fransch in het licht te geven; en, schoon hij zelf betuigt, dat hij zich niet durft vleijen, door zijn' arbeid het vooroordeel uit te roeijen, dat den geest dergenen benevelt, die aan Guttemberg van Mentz die uitvinding toeschrijven, omdat hij ducht, dat het te diep is ingeworteld; verlangen wij hartelijk naar de spoedige uitgave van dit werk, waarin de Heer van Lennep belooft, door nieuwe gronden en door andere beweeg. redenen het algemeen in Holland aangenomen gevoelen, omtrent de uitvinding der Boekdrukkunst door een' Haarlemsch burger Laurens Koster, te staven.

NIEUW-

Digitized by Google

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

ACADEMISCHE VERHANDELINGEN. *Specimen Academicum Inauguralis, exhibens Commentarium Geographicum in Arrianum, de expeditione Alexandri. Auctore* P. O. VAN DER CHIJS, *cum tabula Geographica, Lugd. Bat. apud*]. C. Cyfveer 1828 4°.

Onder het groote aantal van Disfertatien, welke in ons Vaderland verfchijnen, bekleedt die van den Heer van der Chijs eene voorname plaats, zoo wel om het onderwerp, als voornamelijk om de wijze, waarop dit is behandeld geworden. Want, niet alleen heeft de Schrijver zorgvuldig verzameld, 't geen bij de oude Schrijvers hiertoe betrekkelijk gevonden wordt; maar ook heeft hij opgeteekend, 't geen latere reizigers, aangaande de plaatfen bij Arrianus genoemd, vermeld hebben, zoo als Vincent, Leake, Kinneir, Ker-Porter. Wij vinden hier dus eene doorloopende Aardrijkskundige aanteekening op Arrianus hier en daar met vele Oudheidkundige aanmerkingen verrijkt: Zoo als p. 9 over Thebe, p. 15 over Alexandria Troas, Sigeum p. 18 Ephesus, p. 24 *fqq.* Halicarnassus, p. 27 *fqq.* Telmisfus p. 30 *fqq.* over den Tempel van Ammon p. 55, over Babylon p. 63 *fqq*, Susa p. 66. Persepolis p. 69, Rhagae p. 74, over het graf van Cyrus p. 116. enz. *De Schrijver heeft tevens meestal* de tegenwoordige namen der plaatfen bij de oude gevoegd, iets, 't geen ons tot de uitbreiding der Aardrijkskundige kennis veel fchijnt bij te dragen. De Inleiding geeft een beknopt overzigt van de bronnen, voor eene Aardrijkskundige befchrijving der togten van Alexander. Wij betreuren 't gemis van vele, welke een groot licht over dezelve zouden verfpreid hebben, zoo als de brieven van Alexander, de dagboeken, reisverhalen, in dien tijd gefchreven. Van de Schrijvers over Alexander zijn ook vele verloren gegaan, en die, welke wij nog overig hebben, niet altijd zeer naauwkeurig, vooral niet in de befchrijving der plaatfen. Arrianus is van deze de getrouwfte en geloofwaardigfte, en daarom heeft de Heer v. d. Chijs met regt denzelven tot grondflag genomen. Eene kaart van het rijk van Alexander door den Schrijver ontworpen naar de laatfte ontdekkingen, en door den Heer Kaiser, Obfervator aan de Leidfche Hoogefchool, geteekend.

zet niet weinig waarde bij aan deze uitſtekende disſertatie. Wij wenſchen dan ook van harte, dat dezelve in veler handen komen mag, en bij moge dragen tot grondige kennis en uitbreiding der Aardrijkskundige wetenſchappen. De Heer v. d. Chijs ga voort op den weg door hem ingeſlagen, en levere ons vruchten van zijnen geest, welke denzelfden ſtempel dragen van ijverig onderzoek en naſporing, dewijl hierdoor een wezenlijk voordeel aan de wetenſchappen wordt toegebragt, en de verlichting en beſchaving het beſte bevorderd.

A.

LOSSE GESCHRIFTEN. Gedachten omtrent het Weduwen- en Weezenfonds voor politieke en andere ambtenaren binnen de Noordelijke provincien van Nederland, onder de Zinſpreuk: *voor het toekomende*, opgerigt in den jare 1819, en deszelfs tegenwoordige omſtandigheden — medegedeeld door een Lid aan zijne Medeleden, te Groningen, bij J. Oomkens 1829, gr. 8vo. 24 bl.

Wanneer men aandachtig nagaat, hoevele fondſen er opgerigt zijn in deze dagen, om voor de toekomst te zorgen, dan moet men bijna zich zelven afvragen: zijn onze voorouders, die van ſoortgelijke onderlinge verbindtenisſen weinig of niet wisten, van groote ligtzinnigheid te beſchuldigen, dat zich hunne kommer zoo verre niet uitſtrekte, als de onze? Of konden zij beter rekenen, dan hunne nakomelingen, en waren zij dus op hunne hoede voor alle ſpeculatien, berekend wel op aanzienlijke voordeelen voor ondernemers en beſtuurders, wel uitlokkend door de heerlijkſte aanbiedingen voor deelgenooten, maar zeker van zelve eenmaal inſtortende, hoe onzeker de toekomst anders moge wezen? Wij weten wel, dat de voorſtanders dier fondſen de eerſte vraag zouden beantwoorden met de algemeene welvaart en rijkdom onzer voorvaderen, die ſoortgelijke inrigtingen toen, zoo niet overbodig, althans minder noodig maakten; maar dit antwoord beſchouwen wij meer als eene magtſpreuk, die hier niets afdoet; ook bij hen werden ambtenaren en andere perſonen gevonden, wier dood het huishouden van den kostwinner geheel beroofde, zij waren bijlang alle niet rijk; — zij waren evenmin zorgeloos, maar, wij houden het er voor: ieder poogde meer voor zich zelven ook in de toekomst te zorgen en daarmede geen anderen te moeijen; de tijden waren beter, wij willen het toegeven, maar ook de behoeften waren algemeen minder, ieder meer met zijn' ſtand te vreden, en niet zoo behebt met de zucht, om-

dien

dien met telkens hoogeren te verwisselen, en daardoor in staat tegen den ouden of kwaden dag een' spaarpenning over te leggen, die nooit renten kon opleveren, als nu de Fondsen beloven, maar zekerder bewaard was door dengenen, wiens vlijt hem zuur had verworven, dan in handen van vreemden en daaronder te veel enkele speculanten. Inderdaad, de algemeene zucht, om het zeil zoo hoog in top te hijschen als men kan, om in plaats van over te leggen meer te verteren, dan men inkomen heeft, en niet onze grootere zorgvuldigheid is de bron dier verbindtenissen; waarop wij toch ook deze pleister willen leggen, dat ondergane tierceringen het ontoereikende van de eigen zorgen hebben bewezen, en dat de vrees voor derzelver toch altijd mogelijke vernieuwing naast de zucht tot pracht en tot verheffing boven zijn' staat, mede tot de oprigting dier verbindtenissen aandreef. Inderdaad niet de welvaart of rijkdom, maar de spaarzaamheid onzer voorouders behoedde hen voor zulke middelen, die, gelijk uit veler klagten in Tijdschriften aangeheven, en uit de voor ons liggende brochure blijkt, wel eens erger dan de kwaal dreigen te worden.

Het is ons oogmerk niet, om onvoorwaardelijk soortgelijke inrigtingen voor de toekomst te verwerpen; wel berekend en gewijzigd kunnen zij haar nut wel degelijk hebben, maar derzelver oneindige vermenigvuldiging rust op geen' goeden grond; zullen wij de waarheid zeggen, zij rust op eene ongeoorloofde, maar bijna zeker slagende, speculatie op de speel- en kanslust onzer natie, op eene mededinging, die voor telkens mindere inlagen grootere uitdeelingen belooft, zoo bij het leven, als na den dood.

Zonder deze algemeene denkbeelden over de zaak op eenig bestaand Fonds toe te passen, achten wij het gelukkig, dat hier en daar de oogen opengaan over den waren staat van de niet wel berekende fondsen, althans gelukkiger, dan dat men op die zandgronden bouwende, gerust voor weduw en wees de eeuwigheid ingaat, na veelligt, behalve de inlage in de fondsen, zorgeloos te hebben voortgeleefd, — en weduwen en weezen in schijn met honderden jaarlijksch inkomen!!! maar dadelijk schier tot den bedelstaf gebragt achterlaat. En, uit dit oogpunt beschouwd, vinden wij de voor ons liggende gedachten zeer gepast, en, zoo zij niet dadelijk het Ambtenaren Weduwe en Weezenfonds zullen opheffen uit den staat, waarin het schijnt vervallen, toch niet ongeschikt, om met allen ernst middelen te beramen, ten einde in stand te houden, wat in stand te houden is. Wij zijn geene fijne kansrekenaars, en hebben lust, noch tijd, om, al werden wij daartoe door alle bescheiden in staat gesteld, de berekeningen van dit fonds na te gaan, maar zijn de data, in dit stukje opgegeven, juist, waaraan wij geene reden hebben om te twijfelen.

dan gelooven wij, dat met alle welwillendheid, het nog maar halve maatregelen zijn, die de Schrijver voorſtelt. Zachte meesters maken ſtinkende wonden; zoolang inleg en uitdeeling niet beter in verband en evenredigheid, zelfs bij oppervlakkige berekening, ſtaan, dan dit ons hier voorkomt; is het kwaad er niet uitgeſneden, kankert het in en wordt allen de baas.

Schoon wij dus de voorgeſlagen middelen niet afkeuren en de deelnemers in dit fonds ter behartiging zelf aanprijzen, kunnen wij niet nalaten hen en alle onze landgenooten zooveel ſterkte van geest en zielskracht toe te wenſchen, dat zij in ſtaat zijn *zelve* iets voor de toekomst te beſparen en te bewaren, en zich en de hunnen niet geheel afhankelijk van Fondſen te maken, die, hoe welberekend, evenzeer als eigen beſpaarde en belegde penningen aan algemeen volks-e rampen onderworpen zijn, die openlijke wanbetalingen met derzelver naſleep te weeg brengen. En valt het velen zoo moeijelijk iets over te garen of liever het te bewaren, gelijk den dienstbode het geld onwillekeurig door de vingers druipt, dan ware het te wenſchen, dat er ook Spaarbanken voor meer-gegoeden werden opgerigt, waarin de gelegde penningen ſchijnbaar minder renten opbrengen, maar *bewaard* blijven, 't geen bij alle Fondſen niet het geval is, en, bij den besten wil, zijn alle kanſen niet naauwkeurig vooraf berekend, niet kan zijn. C.

TOONEELNIEUWS.

In de *Revue Encyclopedique* van Januarij dezes jaars, komt een belangrijk en vrij omſtandig verſlag voor, nopens den toeſtand der Dramatiſche Kunst in Frankrijk, waarin dezelve zeer ongunstig en veelligt met te zwarte kleuren wordt geſchilderd, maar toch met ronde woorden wordt gezegd, dat die Schouwburgen, welke het meest de Letterkunde bevorderen, ſnel tot haren ondergang neigen. Het zou ons beſtek verre overſchrijden, de redenen van dit verval uit het verſlag te ontleenen, maar het is misſchien niet onbelangrijk, de middelen tot herſtel, die de Schr. van het verſlag voorſlaat, mede te deelen, waaruit voor deskundigen de grieven geen geheim blijven, en daarbij te voegen den ſtaat der inkomsten van de Schouwburgen te Parijs gedurende 1828, waaruit men den finantielen toeſtand dier inrigtingen eenigermate kan nagaan.

Die middelen tot herſtel beſtaan in: 1°. af te ſchaffen de gratis-entré- en gunstbilletten en alzoo te pogen, om den on-

onderſtand van de zijde der Regering noodeloos te maken, 2°. De overige Schouwburgen van de belasting te ontheffen, die zij onwettig aan de Opera betalen, 3°. dezelve van allen regtſtreekſchen invloed van het Gouvernement te ontſlaan, deszelfs tusſchenkomst bepalende tot hetgeen de openbare orde betreft, 4° de cenſuur af te ſchaffen; 5°. aan ieder Schouwburg vrij te laten naar zijne willekeur een *repertoire* te maken, met inachtneming van het eigendomsregt der Schrijvers en hunne regtverkrijgenden, en 6°. tot de oprigting van ieder nieuw tooneel, gelijk tot ieder andere onderneming, magtiging te verleenen.

Die ſtaat is dus:

Staat van de Inkomſten der Schouwburgen te Parijs in 1828.

Namen der Schouwburgen.	Onderſteuning van de Regering	Ontvangſten.
Opera . . . . . Fr.	850,000	545,972
Théâtre Francais	200,000	480,184
Théâtre Italien	95,800	434,691
Odeon (twee maanden geſloten geweest)	111,800	184,723
Opera Comique	150,000	533,411
Théâtre de Madame	——	688,058
Vaudeville	——	450,214
Nouveautés	——	387,732
Variétes	——	490,831
Porte Saint Martin (drie maanden geſloten geweest)	——	360,818
Gaîté	——	448,219
Ambigu (vijf maanden geſloten geweest)	——	232,429
Cirque Olympique	——	600,815
Totaal Fr.	1,407,600	5,838,097

GEDENKPENNINGEN.

Medaille ter gedachtenis van Dr. GALL.

De Heer Barre, een bekwaam kunſtenaar en een der vrienden van den beroemden beoefenaar der Phyſiologie, Dr. Gall, is de maker dezer Medaille, die 32 lijnen diameter heeft, en op de eene zijde de beeldtenis van Dr. Gall

Gall vertoont met het onderſchrift: Francois Joseph Gall; op de keerzijde ſtaat een lauwerkrans, te midden van welken men leest: *Au createur de la phyſiologie du cerveau*; en daar buiten: *Né à Tiefenbrunn, Grand Duché de Bade, en* 1758, *mort à Paris en* 1828. De Heer Barre, die in het laatſte jaar Galls portrait naar het leven had geteekend, heeft in deze medaille de gelaatstrekken en de kleinſte bijzonderheden van des wijsgeers hoofd weten te bewaren. Het is de tweede medaille, die hij van hem vervaardigt, de eerſte maakte hij in 1822 voor den Graaf Potocky; doch deze laatste is veel volkomener, en verkrijgbaar voor 5 francs.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Bevolking van Nederland.

In No. 10 van dit Weekblad deelden wij eene opgave van Nederlands Bevolking mede, en van iedere provincie afzonderlijk; onze optelling verſchilde intusſchen 27,000 zielen met die van het geheel, waaruit wij die opgave ontleenden; de Heer R. Lobatto de goedheid gehad hebbende, ons dit verſchil te verklaren uit den ſtand der bevolking voorkomend in het ter uitgave gereed liggend Jaarboekje over 1829, dat door dien Heer wordt geredigeerd, achten wij ons verpligt, dit ook voor onze lezers op te helderen:

voor de Prov. Z. Brab.	ſtaat bl. 157	449,728	moet zijn 499,728
——— W. Vlaand.	— bl.	578,807	——— 575,807
——— Antwerp.	— bl.	358,294	——— 338,294
		1,386,829	1,413,829
			1,386,829
	dus toen te min		27,000
welke gevoegd bij het toen verkregen geheel:			6,139,854
	maakt totaal:		6,166,854

hetwelk dus de ware ſtand van Bevolking op 1 Januarij 1828 was.

Klei-

Kleine Statistiek van Londen.

Niet onbelangrijk kan de kleine Statistiek van eene Stad zijn, die 15 Engelſche of 5 Franſche en bijna 4 Duitſche mijlen *lang* en 12 Engelſche of 4 Franſche of 4 Duitſche mijlen *breed* is en 11000 ſtraten telt. Londen bezit: 424 kerken en bedehuizen (daarvan bevat het kerspel *Mary le Bone* geheeten alleen 100,000 zielen en brengt 4 millioen guld. onder verſchillende titels op). Men ſchat de jaarlijkſche toeneming van het getal der huizen, het *minimum* op 25,000, het *maximum* op 30,000. Geſtichte ſcholen zijn er 1650, opvoedings-inrigtingen 1100; Boekhandelaars 763, Tijdſchriften en Kouranten van allerlei aard 140; huizen, waarin men ze verkoopt of lezen kan, 300; Leesbibliotheken 360; Boekdrukkers 400; Lettergieters 20; Boekbinders 350; Notarisſen 131; Advokaten 1150; Agenten en Solliciteurs 3480; Schrijvers bij deze 4500; Handelaars 1560; Wisſelagenten 1200; Bankiers 60; Werktuigkundigen 125, Bouwkundigen 320; Architecten van de eerſte en tweede klaſſe 200; Geneesheeren 300; Wondheelers 1180; Apothekers 589; Rijſcholen 12; openlijke Baden 15; Openbare Verkoopers 520; Fabrijken van ſcheikundige waren 70; Fabrijken van ijzeren kabels 10; Ankerfabrijken 30; Zeildoekfabrijken 64; Fabrijken, waarin men hout door warmte buigt, 20; Staalfabrijken 24; Optiſche en Mathematiſche Inſtrumentmakers 135; Mostaardfabrijken 13; Verwerijen 340; Graveurs 410; Zeepfabrijken 62; Tabaksfabrijken 115; (het lood rooktabak, een cigaar, kost in Engeland omtrent 3 ſtuivers); Machinefabrijken 120; Tingieterijen 260; Potloodfabrijken 26, Fabrijken voor Landbouw-werktuigen 13; Fabrijken voor rood en geel koper en zamengeſtelde metalen 380; gegoten en geſlagen IJzerfabrijken en Draadtrekkerijen 460; zijden Stoffe en Lintfabrijken 298; Tapijtfabrijken, geſchilderde en geweven, 62; Bombazijn en Floretfabrijken 38, Mouſſelin en Gaasfabrijken 25, Katoenfabrijken en Spinnerijen 39; Speldenfabrijken 63; Scheepsbouwmeesters 190; Touwſlagerijen 102; Leerlooijerijen 200; Kuipers 441; Draaijers 64, Schoenmakers 2880; Manskleêrmakers 3900; Vilten, Zijden en Strooboedenmakers 390; Modewinkeliers 600; Juweliers 450; Broodbakkers 2100; Slagters 1800; Wijn- en Brandewijnhandelaars 832; Brouwerijen 200; Engelſche Wijnfabrijken (zonder druivenſap) 18; Bier-, Wijn- en Brandewijnkroegen 4300 (getal der dagelijks dronken perſonen 43,000). Waren- en Goederenvervoer per as in Londen 822; te Londen naar het Rijk 1940; op ſchepen 935; Stoomſchepen regelmatig varende, 32; Speelhuizen 150. Met dit alles is Lon-

Londen, vergeleken met de Noordelijke Steden van Engeland, enkel een ſtad van conſumptie. Policiehuizen telt men er 12 : Geregtsbanken 51 ; Gevangenisſen 13 ; Gevangenisſen voor ſchulden 49 ; 13 Schouwburgen ; 90 Godsdienstige en Wetenſchappelijke Inrigtingen ; 98 Hospitalen en Inrigtingen van Weldadigheid, 73 Godshuizen enz.

Bijzonder Groote Koets.

Te Philadelphia is eene Koets gemaakt geworden en in die ſtad openlijk ten toon geſteld, waarin 60 Paſsagiers plaats kunnen vinden. Het voornemen is, om daarmede de ſtoombootpaſsagiers van New Castle naar French Town te vervoeren, d. i. van den Delaware naar de Cheſepeakebaai, het eenige gedeelte van den weg tusſchen Philadelphia en Baltimore, dat men te land moet afleggen. Twaalf paarden trekken deze ark ; de wielen zijn twee voet breed, en rollen den weg plat. Een kleinere wagen, voor de bagaadje der paſsagiers, wordt aan den grooten vastgehecht, en diens wielen zijn zoo geplaatst, dat zij dat gedeelte van den weg, hetwelk de wielen des grooteren wagens tusſchen beide onaangeraakt hebben gelaten, nu op hunne beurt rollen, en als 't ware gelijk pletten.

GEBOORTE-, TROUW- EN STERFLIJSTEN.

Voorbeelden van hoogen Ouderdom.

AMERSFOORT *den 7den Maart.* Heden overleed hier zeer plotſeling Hendrik Kersjes, die, ware zijn leven één dag langer gerekt geworden, zijn 107de jaar zou bereikt hebben ;— waarmede hij zoo veel op had, dat hij den dag van zijn ſterven het opgeruimd ieder verhaalde ; zijne nagelaten weduwe eene geb. Meynzen, is ſlechts drie jaren jonger dan hij en heeft hem dus op 104jarigen ouderdom verloren.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Maart. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
11	29. 8	37	N. t. O.	meest omtrent betrokken.
	29. 8½	42½	N. en O.	
	29. 8	37	N. t. O.	

BA

1829. Maart.	BARO-METER.	THERMOMETER.	WIND-STREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
12	29. 7¾	36½	N. O. t. O.	bewolkt.
	29. 7	43	N. O.	
	29. 7	33	N. O. t. N.	
13	30. 6¾	38	N. N. O.	voormiddag bewolkt, verder helder.
	30. 6¾	43	N. t. O.	
	29. 7	30	N. N. W.	
14	29. 7	35†	N. W.	's morgens bewolkt, verder betrokken, sneeuwbuijen, 's avonds bewolkt.
	29. 7¾	39	W. N. W.	
	29. 8	34	N. W.	
15	29. 8	36	N. N. W.	bewolkt, 's avonds helder stil.
	29. 8¾	42	N. t. W.	
	29. 9	29	Z. O.	
16	29. 8¾	33	O. Z. O.	helder, 's avonds harde wind.
	29. 8	43½	O. t. Z.	
	29. 7	32½	O. Z. O.	
17	29. 6	31	Z. O.	in het voorst van den avond bewolkt, voor het overige helder, 's morgens harde wind.
	29. 5¾	48	Z. Z. O.	
	29. 6	34	Z. Z. W.	

† 's morgens ten half zeven 27½ gr.

BEKENDMAKINGEN.

_ Bij den Boekhandelaar J. C. VAN KESTEREN, op het Rokin, No. 157, te *Amsterdam*, zijn van de pers gekomen en alom verzonden:

I. *Nieuwe Keur van Nuttige en Aangename Mengelingen, Jaargang voor 1829. N°. 1. . . . f 0:60*
N°. 2. van dit belangrijk werk verschijnt met primo April, aanstaande. Met 6 stukjes, van gelijke dikte, zijn de Jaargangen kompleet.

II. De Kolonel DUVAR, Natuurlijke Zoon van NAPOLEON, 2 deelen kompl. met gegr. titel en vignet. *f 3 : 60*

III. *BOK*, Het Heidensche Bosch, of het Gestolen Kind, één deel kompl. met gegr. titel en vignet *f 2 : 90.*
Aanprijzing behoeft dit werk niet, daar des Schrijvers vroegere Werken, welke steeds met succes bij bovengemelden worden gedebiteerd, bij het lezend publiek gunstig bekend staan.

IV. Brieven van S. aan den Heer Z. over het menigvuldig gebruik van Fransche Woorden in de Nederduitsche Taal, bijzonder in zwang in de aanzienlijke kringen van *Amsterdam* en *den Haag*; gevolgd van een Schrijven aan de Edele Jonge Dochters van gemelde Hollandsche Steden. . . . . *f 0:60.*
Dit interessant geschreven werkje kan niet anders dan welkom zijn.

V.

V. *FOKKE*, (*A.*) SIMONSZ. Nieuwjaarswenschen van THOMASVAER, van den jare 1802 — 1809. één deeltje kompleet, 3de druk. . . . . *f* 0 : 75.
Daar de tweede druk van dit werkje binnen eene maand tijds weder geheel is uitverkocht, moge dit ten bewijze ſtrekken, hoedanig men ſteeds over den Schrijver blijft denken — en is genoeg ter aanbeveling van dezen 3den druk.

VI. Hulde aan de Nagedachtenis van ANDRIES SNOEK, Tooneelmatige Voorſtelling door H. VAN OVERVEST KUP . . . . . *f* 0: 30.

† † B. SCHEURLEER, Boekhandelaar te 's Gravenhage, † zal op Maandag den 30 Maart 1829 en acht volgende dagen, publiek ten zijnen huize verkoopen: eene Fraaije Verzameling van BOEKEN, in onderſcheiden talen en wetenſchappen, nagelaten door wijlen Zijne Excellentie den Heere Mr. J. H. APPELIUS, *Commandeur der Orde van den Nederlandſchen Leeuw, Minister van Financien*, enz. — benevens eene tweede verzameling van BOEKEN, waaronder Fraaije en vele moderne Werken; voorts eenige PRENTEN, en eene Verzameling van INSTRUMENTEN en RARITEITEN, etc., waarvan de Catalogus te bekomen is.

† † Bij den Boekhandelaar J. v. D. VLIET Cz. te Rot† terdam, wordt uitgegeven en is alom verzonden:

Het Italiaansch of Koopmans Boekhouden, *Theoretisch* en *Practisch* behandeld, en bijzonder bevattelijk voorgeſteld ten dienſte van meerder en minder gevorderden, door L. RAPMUND. Dit werk onderſcheidt zich van alle anderen van dien aard, door duidelijkheid en volledigheid, en kan derhalve aan alle Kantoorbedienden en Onderwijzers ten ſterkſte worden aanbevolen. In kwarto formaat op Velijn papier *f* 4 : -

† † De Boekverkooper G. J. A. BEIJERINCK te Am† ſterdam, herinnert, dat bij hem is uitgegeven, en alom kan bekomen worden:

I. De Lijdens-Geſchiedenis en de Chriſtelijke Feesten, voor jonge lieden, door Mevr. A. B. v. MEERTEN in gr. 8vo, met vignet . . . . . *f* 2,25
II. De Bijbel en het menſchelijke leven, enz. door J. C. A. SANDER in gr. 8vo. . . . . *f* 3,60
III. THEOPHANIA. God in den Bijbel en in het menſchelijke leven; 2 Dn. in gr. 8vo. met vignet . . *f* 7,20

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

A L G E M E E N E

KONST-

EN

LETTER-BODE

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 13. *Vrijdag den 27ſten Maart.*

BERIGTEN.

LONDEN. Kapitein Ross, wiens vroegere togt naar de Noordpool-ſtreken groote belangſtelling inboezemde, heeft niet alleen weder dergelijk eene reize voor, maar is met de uitrusting zoo verre gevorderd, dat hij tegen de helft van April zee zal kunnen kiezen. Deze onderneming geſchiedt op kosten van voorn. Kapitein zelven en zijne vrienden en zal zich van de vroegere onderſcheiden door het gebruik van ſtoomkracht. Kapitein Ross zal namelijk met de *Victory*, een ſtoomſchip van 200 ton, vertrekken, vergezeld door den *John* van 320 ton, zijnde het laatſte ſchip beſtemd, om brandſtof, ſcheeps-voorraad en leeftogt voor den tijd van drie jaren mede te voeren. Men verzekert, dat het ſchip zoodanig een' vorm heeft, dat het wel door de ijsmaſſa's opgeligt, maar niet verbrijzeld kan worden, en zoo ingerigt, dat de door ſtoom bewogen ſchepraden, vordert het de noodzakelijkheid, kunnen uitgeligt en het ſtoomvaartuig in een oogenblik in een zeilſchip kan herſchapen worden. De ſtoommachine in de *Victory* is van hooge

drukking en kan, behalve door de medegevoerde brandſtof, gedreven worden door verbranding van het hout, dat veelvuldig op die kusten gevonden wordt, of van de olie, die van zeedieren in die Noordelijke gewesten kan bereid worden. De door Kapitein Ross gekozen Officieren zijn alle bekend door wetenſchappelijke bekwaamheid; in 't geheel bedraagt de manſchap der beide vaartuigen 60 koppen.

GRONINGEN *den 21ſten Maart.* Nadat op den 11den dezer dezer de Wel Edele Hooggeleerde Heer P. HENDRIKSZ, ſedert 10 jaren buitengewoon Hoogleeraar bij de Faculteit der Geneeskunde aan deze Hoogeſchool en nu tot gewoon Hoogleeraar in gemelde Faculteit aangeſteld, gelijk van hier gemeld is, als zoodanig zijne inaugurele oratie had gehouden, aanvaardde op gisteren de Wel Edele Hooggeleerde Heer W. VROLIK zijnen post van buitengewoon Hoogleeraar bij dezelfde Faculteit met eene inwijdings-redevoering: *de foetu humano, animalium minus perfectorum formas referenti*; d. i. „over den mensch, voor zijne geboorte, met de vormen der min volmaakte dieren overeenkomende." — Beide deze Academiſche plegtigheden hadden alweder plaats in de kerk der Doopsgezinde Gemeente.

MEDEMBLIK. Bij het Koninklijk Inſtituut voor de Marine alhier zijn benoemd: de Heer Mr. H. BEYERMAN, tot Hoogleeraar en de Heer A. BEELOO, tot hier Onderbibliothekaris bij de Koninklijke Boekerij in 's Gravenhage, tot Lector in de Nederlandſche Taal, Geſchiedenis en Aardrijkskunde.

UTRECHT. Tot Rector Magnificus aan deze Hoogeſchool voor het volgend Academie-jaar is door Z. M. aangeſteld Prof. HERMANNUS BOUMAN, Hoogleeraar in de Faculteit der Godgeleerdheid.

AMSTERDAM. Bij Koninklijk Beſluit is tot Lid van de Tweede Klaſſe van het Koninklijk Nederlandsch Inſtituut van Wetenſchappen, Letteren en Kunſten benoemd, de Heer Mr. W. F. Baron ROËLL.

MIJ-

MIJNE GEDACHTEN

OVER EENIGE

LEERSTELLINGEN VAN Dr. GALL,

door

den Geheimraad VON SOEMMERING (*).

Dat er op den ſchedel van den mensch 27 plaatſen zijn, die zich als rondachtige, ovale of langwerpige heuvels, verhevenheden (uitſtekken, hoogten, bulten, welffels, knobbels) bij vele perſonen in het oog loopend onderſcheiden, is onloochenbaar, daar Dr. Gall niet alleen deze 27 verhevenheden van den ſchedel in de natuur aanwijst, maar zij zich ook in alle ſchedelverzamelingen van eenig aanbelang dadelijk vertoonen. Bij gevolg is deze ſtelling ontleedkundig juist, en aan Dr. Gall komt dus klaarblijkelijk de verdienſte toe, van deze plaatſen opgemerkt en aan de Phyſiologen bekend gemaakt te hebben.

Maar of deze heuvels der ſchedels dadelijk kenmerken (teekens, aanwijzingen, ſporen, blijken, indrukſelen, bewijzen) van zekeren bepaalden aanleg, bekwaamheden, neigingen of overhellingen, bij voorb. tot toon-, meet-, tooneelſpeelkunst enz. opleveren, is eene vraag, die niet zoo gemakkelijk te beſliſſen valt.

Dr. Gall komt de verdienſte onwederlegbaar toe, van zich met de oplosſing van dit vraagſtuk, met eene geheel hem eigene vlijt, veel ſcherpzinnigheid en aanmerkelijke kosten, ſedert 1792, dus 14 jaren lang te hebben bezig gehouden. In hoeverre hem deze poging naar mijn

(*) Dit ſtuk over Galls Schedelleer ontwierp de beroemde Ontleedkundige v. S. reeds voor twintig jaren, maar het verſcheen toen niet; daar zijn oordeel over deze leer altijd belangrijk zal geacht worden, nemen wij deze gedachten uit de *Gott. Gelehrte Anz.* over, aan welke hij die nu eerst mededeelde.

mijn inzien gelukt is, zal ik wat nader pogen te bepalen.

1. Dat de ſchedels, die Dr. G. van uitſtekende ſchilders, dichters, toonkunſtenaars, wiskundigen ſterrekundigen, roovers, zelfmoordenaars enz. vertoont, en aan welke deze onderhavige heuvels gevonden worden, dadelijk eenmaal aan zulke menſchen toebehoorden, die zich door de genoemde eigenſchappen onderſcheidden, mag men niet in twijfel trekken. Want, had hier het minſte vermoeden van bedrog plaats, dan verdiende de geheele zaak geene ſyllabe vermelding. De hoofdvorming van Blumauer, Alxinger, Freule Frank, die ik perſoonlijk gekend heb, kon ik nog in de ſchedels, die hij bij zich had, herkennen.

2. Evenmin ken ik tot hier een enkel voorbeeld, dat Dr. G. wederſpreekt; waarin namelijk, bij de kenteekens van een' voortreffelijk toonkunſtenaar, wis- of ſterrekundige, in plaats van eene verhevenheid zich eene holte vertoonde. Ook heeft, zoover ik weet, geen zijner tegenſtrevers zulk een voorbeeld bijgebragt. Integendeel alles, wat mij *tot hiertoe* (1807) over dit onderwerp voorkwam, ſcheen zijne beweringen te ondersteunen.

Wanneer Dr. Gall, gelijk in twee geſprekken te Munchen, aanhaalt, dat de bekende groote Zweedſche Wondheeler Acrell(*) een mensch gezien heeft, in welken eerst na de genezing van eene breuk van de herſenpan, met verlies van beenderſtukjes, een onwederſtaanbare neiging tot ſtelen ontſtond, is dit berigt wel juist; maar, wanneer hij er bijvoegt, dat de breuk der herſenpan in dit geval juist die plaats des ſchedels getroffen heeft, waarop hij het kenteeken van zucht tot ſtelen zoekt, is dit niet juist; want niet *voor* het linker oor, maar *over* en *achter* hetzelve is de breuk.

3. Dat de menſchelijke ſchedel op de 27 plaatſen, waar hij zich van buiten heuvelachtig, verheven, bol, of vooruitſtekend voordoet, inwendig diep, hol of uitgehold zich vertoont, is eene, gemakkelijk in de natuur aan te wijzen, daadzaak. 4.

(*) Zie Olaf Acrell, *Chirurgiſche Vorfälle*, 1777. f. 1. ff.

4. Dat voorts aan de meeste dezer verhevenheden of uitſtekken des ſchedels van binnen een of verſcheiden daartegen gelegen ontwikkelingen van de herſens beantwoorden, of, om de zaak zinnebeeldiger uit te drukken, dat zulk eene plaats, juist door het voorwaarts dringen der herſenen op deze plaats, ſchijnt voor uit te komen, behoort mede tot de daadzaken.

5. Dat in de ſchedels van eenige zoogdieren en vogels dadelijk die twaalf verhevenheden kunnen waargenomen worden, welke bij den Heer G a l l als teekens van geſlachtsdrift, kinderliefde, bekwaamheid voor opvoeding, plaatszin, toonzin, kunstzin, roofzin, moordzin, ſlimheid, ſteelzucht, hoogmoed, en goedaardigheid gelden, is mede met de waarheid overeenkomſtig.

6. Dat deze twaalf verhevenheden aan de ſchedels der dieren juist beantwoorden of overeenkomen met de verhevenheden op den menſchelijken ſchedel, is echter voor mij ten minſte niet duidelijk; alles integendeel ſchijnt mij nog in dit opzigt geheel onbepaald en enkel willekeurig vaſtgeſteld voor.

7. Dat voorts alle deze verhevenheden aan de ſchedels der dieren dadelijk juist ſlimheid, plaatszin of reiszin, toonzin enz. aanduiden, ſchijnt mij nog lang niet bewezen toe.

8. Dat eindelijk de aan zulk eene verhevenheid van den ſchedel beantwoordende plaats der herſenmaſſa, de materiele oorzaak van deze neiging bevat, of, gelijk de Heer G a l l zich uitdrukt, het *orgaan* van deze neiging is, is bij mij volſtrekt niet helder. Ik kan er dus ook nog niet toe beſluiten, om deze ontwikkelingen der herſenen organen te noemen.

Over de manier van de herſens te ontleden, door Dr. G a l l gebezigd, zou mijne meening de volgende zijn:

Dat men aan de groote herſenen derzelver ineengewonden of darmvormig voorkomen, *van buiten* door aftrekking der vaathuid en zachte gelijkmaking der voren, *van binnen* door de bewerking der mergachtige maſſa, door middel van ſtompe, maar toch ligt indringende inſtrumenten, door middel van van een rijtende vingers en het doorweekende water afnemen kan; of, dat men, gelijk de Heer G. zich uitdrukt, *de lappen der groote herſenen loswikkelen kan*, zal

ieder, die zich slechts een weinig met het onderzoek en de kennis der hersenen practisch bezig hield, ligt begrijpen; te meer, wanneer hem bekend is, wat anderen bij v. Barolius, Willis, Vieussens, Ridley, Monroe, Gennari, Vicq d'Azyr en anderen meer hierover, zelfs met bij gevoegde afbeeldingen, bekend gemaakt hebben.

Ten minste wat mij aangaat, ik stond op staanden voet, toen mij de Heer Hofraad Wolff te Frankfort aan den Mein, in den jare 1801 van deze door Dr. G. toen geheel nieuw ontdekte ontwikkeling der hersenen, berigt gaf, volkomen in hetzelfde begrip deswegens, als ik nu koester, na driemalen de manipulatien van Dr. Spurzheim te hebben bijgewoond.

Mijn vriend, de voortreffelijke Dr. Ebel, die *in* practisch ontleedkundige kennis van de hersenen der menschen, zoogdieren, vogelen en visschen, thans door geen' ontleder wordt overtroffen, en Dr. Behrends, Leeraar in de Ontleedkunde te Frankfort a. d. M. weten dit niet alleen uit mijn' eigen mond, maar ik toonde ook aan Dr. Gall zelven, bij zijn eerste bezoek op den 28sten Maart 1807, een stuk kalfshersenen, dat, volgens Dr. Spurzheims vrijwillige bekentenis, volkomen op dezelfde wijze door mij was losgewikkeld geworden. Ja ik kan verzekeren, dat ik reeds in de jaren 1775—1776 te Gottingen volmaakt op dezelfde wijze, vele gedeelten der hersenen, door stompe instrumenten poogde los te maken, bij voorb. den zoogenaamden *pes hippocampi*, dien ik juist daarom, dat ik hem loswikkelen of ontrollen kon, den *gerolten wulst* (gerolden wrong) noemde.

Ik bepaalde mij *nooit* tot eene enkele methode, als tot een' zeker aangenomen stender, bij het onderzoeken der hersenen, maar ik gebruikte zoowel stompe, als scherpsnijdende messen; ik liet de hersenen nu in water weeken, dan in de lucht droogen, ik liet dezelve nu bevriezen, dan deed ik ze koken; ik stroopte ze af, sneed ze stuk of door; ik bezigde inspuitingen, vergrootglazen en chemische reagentia; ik nam derzelver veranderingen in wijngeest en bij de rotting waar; in één woord, ik poogde de hersenen van alle zijden, op elke mij bekende wijze, na te sporen en te

lee-

leeren kenn n, en men kan dus mij ten minſte van eenzijdigheid bij derzelver onderzoek niet beſchuldigen. Iedere methode, die mij wat nieuws leerde, was mij even welkom. Mijn *herſen-* en *zenuwleer*, waarin ik de reſultaten opteekende, levert hier van toereikende bewijzen op. Dr. Gall daarentegen ijvert geweldig niet alleen tegen allen gebruik van het mes, tegen alle doorſnijding, maar zelfs tegen allen onderzoek der herſenen in wijngeest. Natuurlijk, dewijl zich alsdan de onbeſtaanbaarheid zijner zoogenaamde ontwikkeling voor ieder verraadt; omdat het tegendeel als dan maar al te ligt kan bewezen worden. Hij kan van deze eenzijdigheid zijner ontleding niet afgaan, zonder zijne bewering daarbij los te geven.

Om echter allen vermoeden van pedante ijverzucht of onvriendelijke onbillijkheid te verwijderen, wil ik door bijgebragte getuigenisſen, als bij eene openbare acte, bewijzen, dat Dr. Galls beſchouwing van de ontwikkeling der herſenen, noch iets *nieuws* is, noch in het minst ons in de kennis der herſenen doet *vorderen*, maar, dat zij integendeel oud is en ſlechts tot dwalingen aanleiding geeft. Ik beweer deze ontwikkeling manier is *niet nieuw* en zoowel naar het woord als in de zaak. Het woord is niet nieuw, dewijl Jacob Berengarius Carpensis voor meer dan 300 jaren de darmvormige kronkels der herſenen niet allen *plicaturas*, vouwen, noemt, (gelijk ik in mijne inwijdingsverhandeling in het jaar 1778 § 5 aanhaalde) maar ook uitdrukkelijk ſchreef: *Aufractus cerebri, quos Avicenna commissuras vocat, sunt certe plicae, seu plicaturae; vel crispitudines, quae sunt in parte exteriori substantiae cerebri, sicut sunt plicaturae et crispitudines in vestibus sericis, laneis et linteis, non totaliter extensis; sed circumvolventis nostris corporibus quando non sunt totaliter extense, et ideo faciunt illas plicaturas, —— —— —— quarum aliquae sunt parvae, aliquae mediocres, et aliquae magnae et simili modo sunt in cerebro plicaturae quas plicaturas sequitur pia mater ad intra eas; quia pia mater semper adhaeret substantiae cerebri — Carpi Commentaria super anatomia Mundini, Bononniae* MDXXI (1521) pag. CCCCXXXI.

(*Het Vervolg hierna*).

Kort Geſchiedkundig Overzigt van de JURY, *en wegens den toeſtand van onderſcheiden Landen in dit opzigt.*

De eeuw, die de *Jury* of regtbank van Gezworenen zag ontſtaan, het land, dat die inrigting tot wieg en bakermat verſtrekte, zijn ons onbekend, maar het is een onwederlegbaar geſchiedkundig feit, dat zij veelligt de oudſte van alle menſchelijke inrigtingen is; men doorloope vrij de geſchiedenis, en bijna bij alle vrije volkeren zal men, in eenig gedeelte der regterlijke verordening het beginſel zien toegepast op eene meer of min volkomene wijze, geëvenredigd naar den graad van beſchaving. Eenig oogenblik bij de geſchiedenis der *Jury* ſtil te ſtaan, kan tot wederlegging dienen derzulken, die deze inrigting als iets nieuws afkeuren, en tevens ſtrekken ten bewijze, dat op haar, gelijk op vele andere lict gezegde van Mevr. v. Staël toepaſſelijk is, dat het despotismus nieuw, de vrijheid oud is.

Te Athenen beſtonden, volgens de wetten van Solon, tien regtbanken (δικαστήρια) zamengeſteld uit burgers ieder jaar door het lot daartoe aangewezen en voor zekeren tijd zitting hebbende.

Te Rome werd de zaak, ſedert de wetgeving der twaalf tafelen, in de meeste der lijfſtraffelijke zaken (*quaestiones parricidii*) aan het onderzoek van burgers daartoe voor eenen tijd gekozen (*judices pedanei*) onderworpen. Buitendien weet men, dat de doodſtraf alleen door de algemeene volksvergadering kon uitgeſproken worden; opmerkelijk is het, dat deze formen van vonniſen onder de Keizers geheel verdwenen zijn.

Indien wij van de twee beroemdſte volkeren der oudheid tot de volkeren overgaan, welke als wij onze voorvaders beſchouwen, dan bevinden wij, dat de Jury in zekere mate voor ons een vaderlijk erfgoed kan heeten.

Montesquieu gelooft, dat de vertegenwoordigende regeringsvorm van Germaniſche herkomst is; met meer grond, nog kan men bij hetzelfde volk den oorſprong der Jury (Tacitus, cap. 15) zoeken, en beweren, dat *dit* regtsinſtelſel mede in de bosſchen gevonden werd, gelijk ook Baco van gevoelen is. Men hervindt ook nog het beginſel der Jury in de vestiging der *Rachinbourgs* volgens eenige Schrijvers, en in die der *Compurgateurs* volgens den Heer Henrion de Pensey. De Pruiſiſche overheidspersonen, die het verſlag deswegens aan den Koning in 1819 deden, hebben ook de Jury als eene Germanische en Frankſche inrigting voorgeſteld.

Men

Men zoekt te vergeefs de ſporen der Jury onder het leenroerig regering ſtelſel, dat te gelijk de vrijheden der volkeren en de voorregten der vorsten verkrachtte; met den val van dat ſtelſel, zag men het beginſel der Jury herleven; in Frankrijk en de Nederlanden werden de leden der *gemeenten* gevonnisd door de *oudſten en ſchepenen*, die niets anders dan gezworenen waren, uitoefenende met betrekking tot zaak en regt, hetgeen men de *hooge*, *middelbare en lage Juſtitie* noemde; de *aſſiſes* van Jeruzalem, door Godfried van Bouillon daargeſteld, een man, dien wij als Belg kunnen rekenen, leveren ook een afſchaduwing van de Jury op; maar deze inrigting moest op den Britſchen bodem, als het ware door de Voorzienigheid belast met de bewaring van het oude erfgoed der Franken en Germanen, eene ſchuilplaats vinden.

Is niet de Jury in Engeland afgeſchaft geweest, of wel na er afgeſchaft geweest te zijn, is zij er herſteld geworden? Dit is een zeer betwist Geſchiedkundig vraagpunt, door den Heer Meyer met veel bekwaamheid overwogen; wij zullen ons vergenoegen met te zeggen, dat het algemeen gevoelen in Engeland (hoezeer, veelligt uit een geſchiedkundig oogpunt beſchouwd, dwalende) overeenſtemt in de handhaving of herſtelling der Jury, te vinden in artikel 48 van het groot Charter; dat deze inrigting niet op eens is daargeſteld, maar in vervolg van tijd regelmatig en algemeen is geworden, dat eindelijk in 1795 de bill van Fox de kennisneming van zaak en regt, in de misdaden der Drukpers, aan de gezworenen heeft toegewezen.

De Engelſche Jury is naar Noord-Amerika overgebragt, *en heeft er zich ſtaande gehouden, zonder eenig gevaar te ſtichten, te midden van de meest uiteenloopende godsdienstige* en ſtaatkundige ſecten.

De Franſche revolutie heeft deze inrigting op het Europisch vaste land teruggebragt; de conſtituerende Vergadering heeft, na eene der overwegingen, welke bij de nakomelingſchap verdient bewaard te blijven, de inſtelling der Jury erkend conſtitutioneel te zijn, maar verklaarde, dat er eene proef van genomen zou worden, in lijfſtraffelijke zaken, zoo wel voor de in beſchuldiging-ſtelling als vonnisſing (art. 9 van het 5e. hoofdſt. der Franſche Constitutie van 1791). De Jury, zoo als haar de Constituerende Vergadering had vastgeſteld, werd door de Conventie vervalscht, die er een Commisſie onder de bevelen voor het Commité van algemeen welzijn, door Bonaparte, die er een Commisſie van maakte, ſtaande onder de bevelen zijner Prefecten; en zoowel de Conventie als Bonaparte hadden de Jury van beſchuldiging afgeſchaft.

Napoleon voerde de prefectoriale Jury in alle landen in.

in, welke hij in zijn uitgestrekt rijk inlijfde, en in de meeste dergenen, die hij als leengoederen onder den naam van Koningrijk of Hertogdom vestigde. Zoo werd bij Art 46 van de Constitutionele acte van 16 Nov. 1807 voor het Koningrijk Westphalen, ter gunste van Jerome geschapen, het vonnissen door gezworenen in het lijfstraffelijke daargesteld; dit Rijk bestond tot aan het tractaat van Parijs, waarbij het werd verdeeld, en dat deel, hetwelk het oude Hertogdom Westphalen uitmaakte, aan Pruissen werd toegekend, en dat, hetwelk het oud Hanover vormde, tot Engeland terugkeerde. —

(*Het Vervolg en Slot hierna*)

KUNSTEN.

Tolhuis te Liverpool.

De eerste steen is te Liverpool tot een Tolhuis gelegd, dat waarschijnlijk het fraaiste van de geheele wereld zal worden. Het krijgt vier prachtige voorgevels; de noordelijke en zuidelijke zullen ieder 450 voet lang zijn, en de overige deelen in evenredigheid. Op het middelpunt zal zich een heerlijke dom, van 127 voeten hoog, verheffen, welks koepel van eene rij korinthische zuilen wordt gedragen, en tusschen deze een aantal loodregte ramen, waardoor het licht in het grootste vertrek van het gebouw valt.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDEREHDEN.

Staatkunde van het Pekingsche Hof.

Voor de Zendelingen zijn, (volgens het Asiatic Journal. Oct. 1828) de schoone dagen voorbij, waarin de beheerscher van het hemelsche rijk zich gemeenzaam met hen onderhield, hen in zijn paleis toeliet, op zijne jagtpartijen buiten den grooten muur mede nam, met bewijzen van goedheid overlaadde, en hen zoo wel als hunne voorouders tot hoogen rang verhief. Tegenwoordig betoont het Pekingsche Hof zich meer dan ooit vijandig tegen al wat Europisch is. De tegenwoordige Keizer, die de jaren zijner regering *taoukbuang* licht of glans der rede genoemd heeft, heeft het corps Europeaansche sterrekundigen afgedankt, uit Peking de Franschen en Portugezen wegzendende, die daartoe behoorden.

HAN-

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Oppervlakte van Parijs.

Volgens de laatſte Statiſtieke opnemingen omtrent Parijs, bevat de geheele oppervlakte dezer ſtad eene uitgeſtrektheid van 34,396,800 vierkante metres of 343,968 hectares.

Omtrek van de buitenſte boulevards, meer dan vijf en half *lieues* (mijl.) De meridiaan van het noorden naar het zuiden getrokken door het obſervatoire gaande, geeft 5,505 metres lengte; de perpendiculaire lijn van het oosten naar het westen getrokken, gaande van de *barriere de Charonne* tot die *des Bonshommes*, 7,809 metres lengte.

Verdeeling. Arrondiſſementen of Mairien 12, wijken vier in iedere mairie, 48, ſtraten 1,111, blinde ſtraten 120, beſloten plaatſen 13, ſtegen 27, doorgangen 129, pleinen 75, kaaijen 33, bruggen 16, barrieres 58, boulevards ten zuiden 9, boulevards ten noorden 13.

Woningen. Paleizen 8, hotels met voorpleinen, tuin enz. 560, huizen 27,900, winkels ten verkoop voor eetwaren 9,800.

Merkwaardigheden. Havens 16, hallen 11, markten 28, waterleidingen 4, hydrauliecke werktuigen 3, fonteinen 86, hoekfonteinen 124, hoofdkerken 2, parochiale kerken 12, ſuccurſale kerken 27; godsdienſtige gezindten en vrouwenkloosters 38, boekerijen 15, Koninklijke Collegien 5, Koninklijke ſcholen, geleerde Maatſchappijen 23, Kostſcholen voor de beide ſekſen 262; groote en kleine Schouwburgen 24; openbare tuinen 4, caſernen 84, gevangenisſen 10, kerkhoven 5.

Nut van het inblazen van lucht door de neusholte bij Schijndooden.

In het dagblad *le Belge* vindt men over bovenſtaand onderwerp den volgenden brief:

„ Gij zult mij verpligten, indien gij de volgende regelen, als antwoord op eenen brief, welke in den *Courier des Pays Bas* van den 3den Februarij is opgenomen, wilt plaatſen in een uwer eerſtvolgende nommers.

Men zegt daar, „ dat het inblazen van lucht door de „ neusholte bij ſchijndooden, wel verre van dezen ongeluk-

„ ki-

„ kigen voorderlig te zijn, hun schadelijk is." Als bewijs voor dit gevoelen voert men op konijnen genomen proeven aan, enz. Gedurende een tijdsverloop van 18 jaren, had ik het geluk, 43 diet ongelukkigen, alleen in onze stad in het leven terug te roepen; zie daar het resultaat mijner ondervinding in dezen. Bijaldien ik niet veel malen het onderhavig schadelijk middel te baat had genomen, zoude ik zeker meermalen mijne *schijn*- in *wezenlijke* dooden verkeerd gezien hebben.

Het is zeker, dat het inblazen van lucht door de neusgaten het meest werkzame middel is, om de slijmachtige vochtigheden, het gestolde bloed, de schuim en het slijk weg te nemen, dat men niet altijd met de penneveêr tot achter in de mondholte kan voeren.

Alle deze proefnemingen zullen aan de gelukkige gevolgen, welke de door mij aanbevolen behandeling gehad heeft, (en die in onze provincien wijsselijk gevolgd is,) niets te kort doen; — ontvang enz.

T. H. BECQ. (*)"

Brussel 3 Februarij 1829.

(*) De ondervinding doet ons het gevoelen van T. H. B. aankleven.
T. A. J.

Middel tegen verstikking in brandende gebouwen.

Men leest in een buitenlandsch dagblad, dat men zich door een zeer eenvoudig middel kan behoeden, van bij het doordringen in een brandend gebouw door den *rook verstikt* te worden. — Dit middel bestaat hierin, dat men het aangezigt met een' natten zijden doek bedekt; hierdoor, zegt het dagblad, wordt men in staat gesteld den verstikkenden rook te verdragen. Een persoon had hiervan, volgens hetzelve, onlangs de ondervinding gehad, en was in staat geweest aan eene kleine brandspuit, in eene brandende kamer, zoodanig eene rigting te geven, dat hij de vlam meester werd.

Nederlands Muntwezen.

Men berekent dat in 's Rijks Munten geslagen zijn van de invoering der nieuwe munt tot het einde van het jaar 1828:

stukken van 3, 1 en ½ guldens voor eene som van *f* 9,814,186
——— 25, 10 en 5 cents ——— ——— 12,512,954
——— ——— 10, en 5 guldens..... ——— ——— ——— 108,673,920

dus in 't geheel . . . *f* 131,001,060

UITVINDINGEN.

Middel om de Scheepvaart met Stoombooten in de Kanalen gemakkelijk te maken.

Tot hier had men het onmogelijk geacht, om de Stoomvaartuigen in grachten of kanalen te bezigen. De beweging, door de raderen aan het water medegedeeld, was zoo hevig en plotseling, dat de wallen daardoor moesten bederven, ten zij men die van klinkers wilde opmetselen; een nieuw rad, van spatels voorzien, in den vorm van die, welke de smeerschmelters gebruiken, door den Zee-Luitenant Skeene uitgevonden, voorkomt dit ongerief, en, verre van den voortgang des vaartuigs te vertragen, vermeerdert het deszelfs snelheid.

OUDHEDEN.

Rome *den 5den Maart.* Men zet de opdelvingen voort, welke de Heer de Chateaubriand in de omstreken van Torre vergata laat verrigten; onlangs ontdekte men bij dezelve eene korinthische gegroefde kolom, met fraaije sieraden van acanthe-bloemen en bladeren, waar tusschen men hier en daar gebeeldhouwde vogels ziet. Dit trotsch geheel maakte het versierstel van een deur uit, of de lijst waarin *een opschrift van een prachtig grafteeken was gegraveerd.* Eenige overblijfselen van dit opschrift, welks letters bijna een palm hoog zijn, getuigen, dat dit gedenkstuk van een vrijgemaakte is, terwijl de groote stukken van uitsteekken en beeldhouwwerk, die ongeschonden bleven, bewijzen, dat weelde en smaak zich vereenigden, om het te versieren. Een mosaiken vloer van wit en zwart marmer, twee bevallige pilasters, met beeldhouwwerk op derzelver drie zijden versierd, en waarvan de een nog zijn voorstuk en kapiteel behouden heeft, een opschrift in marmer gesneden, verschillende brokstukken van kornissen, en sieraden werden in de opdelvingen dezer streek gevonden, die zeker eene plaats van uitspanning uitmaakte. Gelukkig heeft men ook vier honderd stuks oude munten ontdekt van Decius tot Saloninus (van het midden der derde eeuw onzer jaartelling tot aan het einde dier eeuw.) Zij zijn van zilver, half zilver, verzilverd brons volgens de graadswijze afneming der muntswaarde, door de rampen in dat tijdperk in trein gebragt; maar alle zijn opmerkelijk door de

de fraaije bewaring, zeldzaamheid en verscheidenheid der figuren. Men vindt er op de beeldtenissen van Trajanus Gallus, Volusianus, Mariniana, Salonina en haar jongen zoon Saloninus; het grootste gedeelte verbeeldt Valerianus en Gallienus. Alle deze medailles zullen door den beroemden Oudheidkenner Visconti beschreven worden, die zich voorbereidt, om daarvan aan de Romeinsche Academie van Oudheidkunde naauwkeurig verslag te doen. In een ander gedeelte van hetzelfde terrein, waar men begonnen is te delven, heeft men nog het overblijfsel van een basrelief en twee medailles gevonden, een van Nerva en van Hadrianus, beide van middelbare grootte.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

HAARLEM. Omtrent de langdurigheid en mate van Koude des afgeloopen winters, ontvangt men niet slechts van Parijs berigten, met onze bevindingen instemmende, maar zelfs uit *Palermo* schreef men op den 16den Februarij: dat aldaar elf achtereenvolgende dagen de Sneeuw in zoo groote hoeveelheid viel, dat de naburige bergen er mede bedekt, en de straten der stad er zelf door verspard werden. Als een zeer zeldzaam verschijnsel werd er dit niet alleen beschouwd, maar men duchtte ook, zoo niet voor den invloed der koude op de vruchtbaarheid der akkers, ten minste op het vee, dat bezwaarlijk daaraan lang wederstand zou kunnen bieden, en spoedig geene weiden schier meer vinden, zelfs in de gedeelten van het eiland, nabij de zee gelegen. — Ook las men in de *Nouvelliste Vaudois*, dat den 12 Februarij de Rijn bevrozen geraakte, dermate, dat den 13den en volgende dagen de voetgangers zonder gevaar over denzelven konden gaan. Volgens dit dagblad heeft zulks in verscheiden eeuwen niet plaats gehad, dalende de thermom. den 12den voor zonneopgang tot 20° onder o (Reaumur.)

Nieuw verschijnsel aan den ring van Saturnus *waargenomen.*

„ *Saturnus* is *niet* in het midden van zijn' ring geplaatst" berigt de Heer J. W. Pfaff in het *Morgenblatt*; „ zulks werd

werd het eerst in Duitschland waargenomen, en daarna door Struve te Dorpat, met een grooten Teleskoop van Fraunhofer, ook zoo bevonden; en dus kan men het als eene beſliste daadzaak beſchouwen, dat Saturnus eenigzins weſtelijk tegen zijn' ring en niet in het midden van denzelven gelegen is. Wie zal het wagen dit verſchijnſel voor een eerst in vervolg van tijd begonnen, of voor een, dat ſedert het ontſtaan en vorming van Saturnus dadelijk voorhanden was, te verklaren, Herſchell zag deze afwijking niet. Is dezelve beſtendig, of wankelt en ſiddert als 't ware de ring om het ligchaam van Saturnus? Of neigt dit dubbeld gewelf ſpoedig ten val? Is in Saturnus zelven de kiem zijner wedergeboorte door den ring gelegd? Niemand beantwoordt deze vragen enz."

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Maart. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
18	29. 7¼	37	Z. W. t. Z.	helder.
	29. 8	49	Z. W.	
	29. 8¼	40	Z. W. t. W.	
19	29. 8¼	42	Z. O.	voorm. omtrent helder, windrig, verder bewolkt.
	29. 8	54	Z. O. t. O.	
	29. 7¾	46½	O. Z. O.	
20	29. 7¼	51½	Z. Z. W.	bewolkt, voormiddag harde wind.
	29. 8¼	60	Z. W.	
	29. 9¼	47	W. t. Z.	
21	30. 0¼	46	N.	's morgens betrokken, verder meest helder.
	30. 1	56	N t. O.	
	30 1	42	N. N. O.	
22	30. 0	41½	N. O.	helder.
	29. 9¾	51	——	
	29. 9	43	O. N. O.	
23	29. 9	41	N. O. t. N.	harde wind, betrokk., 's avonds helder.
	29. 9¾	41	N. O.	
	29. 9¾	34	——	
24	29. 9	32	N. O. t. N.	helder, windrig.
	29. 9	39	N. O.	
	29. 9	30	N.O t. N.	

BE-

Digitized by Google

BEKENDMAKINGEN.

*** Bij den Boekhandelaar A. KLOOTS te 's Hage wordt uitgegeven en is alom verkrijgbaar:

I. OPMERKINGSWAARDIGE BEDENKINGEN over de uitroeping van den Zaligmaker aan het Kruis: *Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten* f 0,40.

II. DE PAEDAGOOG, *Magazijn van Opvoeding en Onderwijs, in het Koningrijk der Nederlanden*, Jaarg. 1825 f 4—

Dit belangrijk werk wordt geregeld om de drie maanden vervolgd.

III. DE WAARHEID IN EEN NARRENKLEED, *of de ernstige studie der Romeinsche Geschiedenis, op eene luchtige en schertsende wijze behandeld, in den geest van* FOKKE'S *Boertige reis door Europa.* In twee Deelen. Eerste Deel . . . . . f 1,80.

Het tweede Deel is ter perse; wordende de Heeren Boekhandelaars verzocht, het getal te willen opgeven, dat zij daarvan verlangen te worden toegezonden.

IV. PHYSIOGNOMIEK en CHIROMANTIE, *of duidelijke aanwijzing hoe men uit het uiterlijke voorkomen van eenen mensch opzigtelijk zijn karakter besluiten kan: Naar oudere en nieuwere ervaringen*, met een plaat f 1,50.

V. OVERDENKINGEN voor GEVANGENEN DOOR EEN GEVANGENE. De prijs is . . . f 0,90.

Doch voor menschenvrienden, die tot een weldadig oogmerk hiervan 12 Exempl. te gelijk aanvragen f 0,75

Ook zijn nog eenige Exemplaren te bekomen van het werk getiteld:

HET GIETWEZEN *in 's Rijks IJzer-Geschutgieterij te Luik; met betrekking, zoo tot het vervaardigen van Geschut, projectiles, enz., als tot de gebruikt wordende IJzersoorten en derzelver bewerking.* Een boekdeel in groot 4°, door den Generaal Majoor U. HUGUENIN. Met XIII platen, in groot Folio en 10 Tafels . . . . . f 9,75.

Voor onze Letterkunde zoo wel als voor de Werktuigkunde is de beschrijving dezer Kunst, eene wezenlijke aanwinst te noemen. Men leze hierover het beoordeelend verslag in het *Algemeen Letterlievend Maandschrift* 8e. en 10e. Stuk des Jaargangs 1828.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 14. *Vrijdag den 3den April.*

BERIGTEN.

ROME. ANGELO MAÏ heeft onlangs het derde deel uitgegeven van de *Scriptorum Veterum nova collectio e Codicibus Vaticanis edita.* Hetzelve bevat onder andere: 1 eene Levensbeschrijving der Keizers tot Michaël VIII *Palaeologus*, en dus van den omvang van 1300 jaren in 10410 Griekſche verzen van Efremio (Ephraim) in het Latijn vertaald door MAÏ. 2. eene verdediging van de Christelijke godsdienst tegen de Physici van Vittorino de Feltre. 3. Eene Beschrijving van verscheiden Handschriften der Bibliotheek van Monte Cassino en der verloren werken van Jos. S. Assemani. 4. Verhandeling over eenige uit Palimpseste ontleende *Commentarii* en *Orationes*. 5. Het Evangelie van Matthaeus, naar een zeer oud Handschrift. 6. Twee Epitomatores van den Valerius Maximus, Paris en J. Nepociano. 7. Een uittrekſel uit het werk van Augustinus over de Muzijk. 8. Griekſche Oratien van Theodulus, over de pligten van het volk jegens den Koning en omgekeerd. 9. Vier nieuwe Sibillyniſche boeken.

Maï heeft nog eene andere Verzameling van Auctores classici, volgens de Handschriften der Vaticaansche boekerij, aangelegd, waarvan het pas uitgekomen eerste Deel inhoudt: 1. Cicero, *de Republica* met de aanteekeningen van Maï. De tekst is onveranderd dezelfde, dien hij reeds vroeger had uitgegeven. Bijgevoegd zijn aanteekeningen van Proclus op gelijkvoortige plaatsen in de Republiek van Plato. 2. Gargilius Martialis *de arboribus pomiferis, nempe de amygdala, de persico, de cydonio, de castanea.* 3. Een fragment uit het derde boek van Sallustii *Historiae civiles.* 4. Fragmenten uit de schriften van Archimedes, in het Grieksch oorspronkelijk.

Sedert eenigen tijd heeft zich het gerucht verspreid, dat Maï verscheidene plaatsen uit het Handschrift van Cicero *de Republica* heeft achtergelaten, omdat die de Pauselijke Regering minder aangenaam hadden kunnen wezen. Is dit werkelijk alzoo, dan is dit verlies bijna niet te herstellen, omdat het Handschrift door de aangewende *reagentia* geheel onbruikbaar geworden is.

Parys. Volgens Koninklijke ordonnantie van den 26sten Maart zal er bij de Regtsgeleerde Faculteit alhier en bij die te Straatsburg worden daargesteld een leerstoel voor het Regt der Volkeren. Buitendien zal dezelfde Faculteit in deze Hoofdstad erlangen een' leerstoel in de Geschiedenis van het Romeinsche en het Fransche regt, en de Geneeskundige Faculteit een' vierden Hoogleeraar in de Heelkundige kliniek. De overige titels dezer ordonnantie betreffen de secondaire Geneeskundige Scholen, de Koninklijke en Gemeentelijke Collegien, de Instituten en Kostscholen, en de primaire Protestante scholen, behalve algemeene beschikkingen, welke verordeningen, op een verslag van den Minister van Staat bij het Departement van openbaar Onderwijs, den Heer de Vatismenil, vastgesteld zijn.

Gent. Tot gewoon Hoogleeraar bij de Geneeskundige Faculteit aan de Hoogeschool alhier, is door Z. M. benoemd de Heer J. F. Kluyskens, thans buitengewoon Hoogleeraar bij die Faculteit aan dezelve.

Brus-

BRUSSEL. Met de taalkundige herziening van de nieuwe Wetboeken voor het Koningrijk, heeft, naar men verneemt, Z. M. den Heer Mr. G. VAN LENNEP belast, die, thans te 's Gravenhage woonachtig, zich onledig houdt met een werk over de uitvinding der Boekdrukkunst te schrijven.

UTRECHT *den 26ſten Maart.* Heden, den verjaardag onzer Hoogeschool, droeg de Hoogleeraar JAN KOPS het Rectoraat naar jaarlijksch gebruik, over aan den Hoogleeraar HERMANNUS BOUMAN, door Z. M. den Koning aangesteld tot *Rector Magnificus* voor het volgende Akademie-jaar, na het houden eener plegtige Redevoering, *de emolumento, quod, et Batavorum et Belgarum conjunctione in unum regnum, agriculturae per totam patriam accesserit;* d. i.: „over de vereeniging der Bataven en Belgen tot één Koningrijk, als bevorderlijk voor den Landbouw over het geheele vaderland."

De gouden eereprijzen voor de bekroonde Verhandelingen werden door den afgaanden Rector uitgereikt in de Faculteit der *Godgeleerdheid*, aan G. MOLENKAMP, *Theol. Stud.* alhier; in die der *Regtsgeleerdheid*, aan A. C. COSMAN, *Jur. Cand.* te Amsterdam, waarbij een *accessit* te beurt viel aan H. VAN LOGHEM, *Jur. Cand.* te Leiden; in de Faculteit der *Geneeskunde*, aan G. BAKKER, *Med. Cand.* te Groningen; in die der *Beſpiegelende Wijsbegeerte en Letterkunde* aan J. DE VULLER, *Philos. theor. et Lit. hum. Stud.* en A. J. VAN BEECK CALKOEN, *Jur. Stud.* beide alhier, wier Verhandelingen van gelijke waarde zijn geoordeeld en die door het lot onderling hebben beslist, dat aan den eersten de gouden eereprijs en aan den tweeden het schriftelijke bewijs zoude worden uitgereikt.

In plaats van den Hoogleeraar BERNARDUS FRANCISCUS SUERMAN is tot Secretaris van den Akademischen Senaat, voor het volgende jaar, aangesteld de Hoogleeraar ANTONIUS VAN GOUDOEVER.

De nieuwe Prijsvragen, voor het aanstaande Akademie-jaar voorgesteld, zijn de volgende:

Quaestio Theologica. Quaenam fuit Hierarchiae Romanae, medio seculo XI, ante Gregorium VII, conditio et auctoritas? Quam subiit, illo auctore, commutationem?

Quaestio Juridica. Quum in doctrinam juris hodierni de conventionibus maximam vim habuerit jus Romanum, et tamen in hac ipsa doctrina, insignes sunt inter jus utrumque diversitates; quaerit ordo, ut investigetur, quaenam, tum quod ad principia, tum quod ad generaliores conventionum effectus, inter jus Romanum et Hodiernum sive convenientia sit sive discrepantia.

Quaestio Medica. Exponantur Recentiorum theoriae de Pseudomembranis, quae aliquando Inflammatione formantur. Indicetur, quaenam ex his maxime sit probabilis.

Quaestio Literaria. Disquisitio historica de prudentia Guilielmi I., Principis Arausiaci, in Republica perturbata.

Quaestio Mathematica. Exponatur Theoria Tangentium, ejusque usus.

Quaestio Chemica. Quales Aceti varietates hodie ad usum cum Chemicum tum Oeconomicum adhibentur? Qualia principia peregrina, praeter acidum aceticum singulae continent? Quomodo ab his depurari possunt et solent? Quae tandem est compositio Chemica ipsius acidi acetici?

De Antwoorden moeten hierop met eene andere hand dan die der ſtellers geſchreven, voor 10 Januarij 1830 ingezonden worden bij den Secretaris van den Akademiſchen Senaat, den Hoogl. A. VAN GOUDOEVER, ten einde de te behalen prijzen op den verjaardag der Akademie, den 26 Mei van dat jaar, kunnen uitgedeeld worden.

HAARLEM. Daar wij evenmin als de briefſchrijver, wiens letteren wij hieronder mededeelen, in Haarlems historie aanleiding tot de uitdrukking vinden, waarover hij valt, willen wij die niet aan onze Lezers onthouden; met oogmerk, niet om den dichter te berispen, die er zeker niet aan dacht, iemand hiermede te ergeren, maar, of deze ergernis den grond kon leggen tot een vernieuwd onderzoek, naar KENAU's wedervaren bij den overgang der ſtad, en dus tot de opheldering van een tot hier geheel duister gebleven punt.

Mijn Heer!

Ik ben een beminnaar van de Historie onzes Vaderlands in het algemeen, en van de Stad mijner geboorte in het bijzonder. Aangenaam is het mij dus, wanneer ik van tijd tot tijd mannen of vrouwen, die in de laat-

laatſte geboren werden of woonden, door onze talrijke dichterſchaar tot de voorwerpen hunner zangen zie verkiezen. Dit blijft mij zelfs ſtreelen, offchoon ik voor de zwakheid van vele dier pogingen niet geheel blind ben; maar het ergert mij altijd, wanneer men daarbij 't geen geſchiedkundig bekend is al te ongetrouw wordt. Al te ongetrouw, ſchrijf ik, want het is muggezifterij, als men iemand, die een gedeelte onzer geſchiedenis tot grondſlag van eene dramatiſche behandeling neemt, alle afwijkingen hoegenaamd ten kwade duidt; het komt er meer op aan, of daarin de hoofddaad naar waarheid is voorgeſteld, of de perſonen karaktermatig handelen en ſpreken, ten minſte zoo als zij konden handelen en ſpreken. Met dit gevoel bezield, lees ik in onze Jaarboekjes ook die ſtukken met de meeſte belangſtelling, die over zulke onderwerpen loopen. Met genoegen vernam ik des, dat Brechta Engberts Proosten, de echtgenoot van den Haarlemſchen Burgemeester Pieter Kies, door den Heer A. Beeloo, in den laatſten Belgiſchen Muzenalmanak, bezongen werd, en volgens meer dan één beoordeelend tijdſchrift naar eisch. Betuigde ik echter, nadat ik het ſtukje zelf las, dat ik het zoo fraai vond als die aankondigers, dan zou ik tegen mijn gemoed ſpreken, maar de beoordeeling daarvan laat ik gaarne anderen over; ik ergerde mij over één couplet, dat *historisch*, zoo ver *ik weet*, *onwaar is*, en de nagedachtenis van een' Man beleedigt, om den heldenmoed eener Vrouw op te hemelen. Ik bedoel, dat, waar Brechta ſprekenkende ingevoerd wordende, zegt:

„ Mijn' kunne is zwak, 'k beken 't o ja!
Maar 'k ben van Hollandſch bloed;
Toen Haarlem zonk met Ripperda,
Herrees 't met Kenau's moed."

en wel bepaaldelijk de twee laatſte regels; die, als ik ze wel verſta, zouden moeten beteekenen, dat Kenau's moed Haarlem ſtaande hield, toen het met Ripperda viel. Het is mogelijk, dat de dichter bijzondere berigten heeft, waarop dit gezegde rust, maar alle Schrijvers, die ik kan raadplegen over Haarlems beleg in 1572 en 1573, wederſpreken het. Ripperda hield tot het laatſte en uiterſte toe vol, en deed, liever dan

van verdrag te hooren, het voorſtel, om door de Spaanjaarden heen te ſlaan en hun de ſtad vernield en in brand achter te laten; en het blijkt zelfs niet, dat hij tot het verdrag is toegetreden, wel dat zijn hoofd na de overgave, ten zoen van de Spaanſche wreedheid en ontrouw, met zoovele anderen, door beulshanden moest vallen. Van Kenau Simons Hasselaar vind ik in de laatſte dagen der belegering niets aangeteekend; maar waarſchijnlijk is het, dat zij na de overgave met Burgemeester van Vliet en anderen zich aan Spanjes geweld door de vlugt wist te onttrekken, daar zij anders denkelijk in Ripperda's lot zou gedeeld hebben. 't Is mijn oogmerk niet, om Kenau's verdienſten te verminderen, maar in *moed* deed Ripperda niet voor haar onder; — en hij kan, voorzoover ik hem uit de geſchiedenis leerde kennen, als kloekmoedig man, deze beroemde vrouw zeer wel op zijde geſteld worden; de bedoelde regels konden dus alleen van kracht zijn, als, Ripperda uit flaauwhartigheid tot overgave overhellende, Kenau's moed tijdig tusſchenbeide getreden ware en den val der ſtad voorkomen hadde; — dit niet plaats gehad hebbende, houd ik dezelve voor eene ongelukkig geſlaagde poging om, ſtrijdig met alle geſchiedkundige waarheid, vrouwenmoed, ten koste van mannelijke heldhaftigheid, te verhoogen.

Ik ben niet genoeg in de letteren ingewijd, om te beoordeelen, of deze regels door een of ander rhetoriſch figuur of dichterlijke vrijheid kunnen geregtvaardigd worden, maar het verwondert mij, dat zij, die het ſtukje fraai vonden, niet eer met mij op deze regels geſtoten hebben, dan op het „ hiet " in het eerſte couplet, dat echter voor mij ook niet ſierlijk klinkt.

Liefde voor de waarheid deed mij dezen ſchrijven, zucht om de gedachtenis van Ripperda niet met dezen blaam bezwalkt te laten, dien UEd. toezenden, om denzelven in uw Tijdſchrift mede te deelen, 't geen zoo gaarne aan ware verdienſten regt doet, dat ik niet twijfel, of UEd. zal de plaatſing daarvan niet weigeren, al werd de man, wien het geldt, meer dan derde halve eeuw geleden reeds, als een offer van Spanjes wraak en bloeddorst, geſlagt. Ik blijf

Uw beſtendige Lezer.

R.

Mij-

MIJNE GEDACHTEN

OVER EENIGE

LEERSTELLINGEN van Dr. GALL,

door

den Geheimraad von SOEMMERING.

(Vervolg van bladz. 199).

1o. Carpus verbond dus met het woord *plicaturae*, vouwen, zeer naauwkeurig hetzelfde denkbeeld van zamenvouwing, gelijk Dr. Gall de zaak door het zamenvouwen en ontwikkelen van een' zakdoek poogde te verzinnelijken.

Dus in dezen ruwen staat der ontleedkunde, 300 jaren geleden, beschouwde men reeds de zaak uit het oogpunt, dat Dr. Gall als het eenige ware voorstelt.

Ja, men kan nog verder teruggaan en aantoonen, dat reeds Erasistratus, een leerling van Aristoteles naar het getuigenis van Galenus de kronkels of slangswijze wendingen van de hersens ἐλίγμους van ἑλίσσω, *volvo*, *circumvolvo*, *complico* noemde. Carpus, die toch zijne meeste denkbeelden en kunstwoorden van Galenus ontleende, schijnt hier geene andere verdiensten te hebben, dan dat hij ἐλίγμους met *plicaturas* vertaalde.

2o. Dat deze ontwikkelingsmanier niet nieuw is, bewijst voorts, honderd jaren geleden, de door den kloeken Amsterdammer Ant. Ruysch geschrevene plaats: *Rejiciendum quoque, quod nonnulli faciunt, qui post indurationem in segmenta digitis distringunt cerebrum, quo facto striae apparent sicut in caseo non admodum indurato et in partes dilacerato, eosque nobis obtrudere conantur pro fractibus cerebri.* In de *epistola decima sexta* van het jaar 1713.

3o. De door Vicq d'Azyr op zijn 19de plaat afgebeelde hersenen, zijn van buiten deels ook door eene dergelijke behandeling ontwikkeld of ontplooid, maar

ook daarom reeds in 1787 (*Gott. gel. Anz.* ſt. 163) openlijk, als met de natuur ſtrijdig, door mij aangemerkt. Mijne toenmalige oordeelvelling is te onpartijdiger en conſequenter, daar ik toen Dr. Gall nog nooit had hooren noemen en hij ook bezwaarlijk reeds van zijne tegenwoordige beſchouwing der herſenen eenig denkbeeld kon hebben.

4o. Dat deze geheele behandeling zeer geweldig de zoo ligt medegevende mergachtige zelfſtandigheid der herſenen verſcheurt, en ſcheidingen veroorzaakt, waarvan men in de natuur volſtrekt het minſte ſpoor niet vindt, kan men, zelfs voor iederen leek in de ontleedkunde, baarblijkelijk bewijzen; ik ſchrijf uitdrukkelijk bewijzen. Want, was zulk eene afſcheiding natuurlijk, dan moest zich in de mergmaſſa toch ergens een doorſnede des herſenklomps rondom de aschgraauwe zelfſtandigheid of bast door een grens of ſcheidinglijn verraden, gelijk men op de doorſneê vlakken der maag, der darmen, der galblaas enz. de grenzen der verſchillende vliezen, waaruit deze organen beſtaan, zeer duidelijk aantoonen kan. Doch, Dr. Spurzheim moest de tegen de aschgraauwe zelfſtandigheid zich ſtraalswijze uitſtrekkende draden, meestal over dwars, doorſcheuren en vele draden door het water wegwaſſchen, om eene zoogenaamde ontwikkeling of ontplooijing te bewerkſtelligen.

5o. Waartoe moet deze zoogenaamde ontwikkeling, die in het verſcheuren der mergachtige draden beſtaat, dienen? — Misſchien ter verklaring van het ontſtaan des waterhoofds? Begint dan de natuur, bij de vorming van het waterhoofd, hare bewerking ook met de wegneming van het vaatrijk herſenvlies, met een *apopasma piae matris*, zoo als Camerarius het noemde (*), gelijk de ontwikkelings-operatie dezer Heeren daarmede beginnen moet? Het is razernij zelfs op dezen inval te komen!

Dat, voor het overige, de kronkels of ſlangswijze wendingen der herſenen bij het waterhoofd zich naar boven en zijdwaarts ſchijnen uit te breiden, is volſtrekt niet nieuw, maar door Hunauld in de *Memoires de Sciences de Paris* in het jaar 1740 en door Morgagni *Epist.* XII. art. 14, opgemerkt geworden:

„La

(*) *Diſſ. de apopasmate piae matris* Tubing. 1722.

„ *La substance du cerveau (dans l'hydrocéphale) pour acquérir cette étendue n'étoit point disposée en forme des circonvolutions. Au lieu de se replier en dedans pour former de circonvolutions elle ne faisait qu'un plan uni, qui avoit apparemment l'étendue que devoient avoir les circonvolutions developpées.*"

Ik heb verſcheiden waterhoofden ontleed, en onder andere in de 547ſte noot op Bailly van een geval melding gemaakt, waarin zich de herſenklomp uit derzelver holten tot op 1½ lijn dunte had uitgeſpreid; ſlechts de onderſte oppervlakte of grondſlag van de herſenen, de *basis cerebri* had nog hare afdeelingen in lappen (*lobi*).

Dr. Spurzheim ſlaat daarentegen bij zijne behandeling terſtond den achterſten lap van den voorſten af, eer hij de ontwikkeling bewerkſtelligen kan. Niets dergelijks vertoont zich bij het waterhoofd: want, wanneer al het bovenſte gedeelte van de groote herſenen zich zakvormig uitſpreidde, blijft toch nog tegen de baſis het onderſcheid tusſchen den voorſten en achterſten lap duidelijk genoeg over.

Men vindt niet zelden de nieren, die in een kind er ook als lappen of kwabben uitzien, op eene gelijke wijze uitgebreid en hare zelfſtandigheid in een' zak verdund. Wie zal daarom deze ziekelijke verandering voor eene ontplooijing houden, en uit dien hoofde de zelfſtandigheid der nieren een vlies noemen?

6o. Of moet deze zoogenaamde ontwikkeling dadelijk bewijzen, dat de herſenen een *vlies*, *geene eigenaardige brijachtige zelfſtandigheid* uitmaakt, gelijk men tot hiertoe meende? Goed! Dan geve Dr. Gall eene nieuwe bepaling van een vlies of huid, daar de bepalingen, tot hiertoe van een vlies beſtaande, op de aschgraauwe zelfſtandigheid of baſt niet toepaſſelijk zijn.

7o. Of bezit de herſenklomp niet reeds zijne drie eigen bijzondere ware werkelijke vliezen; het harde, het ſpinnewebs en het vaatrijk herſenvlies? Waar is er ergens in het dierlijk ligchaam een dergelijk vlies of huid, dat week als brij, verſcheiden lijnen dik, en zonder geweldige kunstbewerking van de naastbijgelegen zelfſtandigheid niet ligt van een ſcheidbaar is?

8o. Met de ware ontwikkeling der gezigtszenuw van

eenige visschen (*) kan men deze zoogenaamde ontwikkeling des hersenklomps volstrekt niet vergelijken: want op het doorsneevlak van de gezigtszenuw herkent men terstond de duidelijke en scherp bepaalde grenzen van elke vouw en het celwijsweefsel, dat die vouwen bijeenhoudt; 't geen, gelijk gezegd is, bij de hersenen in geenen deele plaats heeft.

9o. Toetsen wij het denkbeeld van een vlies nader, dan is het waarlijk op de aschgraauwe of bastachtige zelfstandigheid volstrekt niet toepasselijk. Men kan naauwelijks vermoeden, dat Dr. Gall zich door de oude benaming *cortex cerebri*, *substantia corticalis* op het dwaalspoor brengen liet, van deze aschgraauwe zelfstandigheid, uit hoofde van haren overdragtelijken naam, voor een dadelijk vlies of bekleedsel, gelijk de bast een bekleedsel voor den boom oplevert, te houden. Alle vliezen namelijk, die wij in het menschelijk ligchaam kennen, dienen of tot inwikkeling, tot overtrekking, tot zamenhang, of tot leiding der vaten en zenuwen. Doch, daar alle deze bestemmingen toereikend door het bekende vaatrijke hersenvlies worden volbragt, bevat ik niet, waarom de allerweekste stoffe in het menschelijk ligchaam eene bestemming krijgen zou, waartoe zij volstrekt niet geschikt schijnt.

10o. Voldeed ons het ruwe denkbeeld, dat de *aschgraauwe of bastachtige zelfstandigheid een zamengevouwen vlies* is, dan was alles overtollig, wat *B. S.* Albinus in zijne met attische volledigheid opgestelde verhandeling: *de sinuosis cerebri flexibus*, wat Ludwig in zijne grondige monographie, *de cinerea cerebri substantia* zoo voortreffelijk uit een zette, en met de bewering: de bastachtige zelfstandigheid is een brieventasch of portefeuilleswijze zamengevouwen vlies, was de zaak verklaard en afgedaan.

In één woord zelfs als het denkbeeld van vouwing en ontwikkeling juist was, leert het ons niets en brengt ons in de kennis der hersenen niets verder; want, hoe meer men daarover nadenkt, des te onbestaanbaarder komt ons dit denkbeeld van zamenvouwing voor.

11o. Dat het mij echter niet aan de hiertoe vereischte fijnheid in het ontleedkundig onderzoek der her-

(*) M. Malpighi.

herſenen ontbreekt, kan ik tot mijne gerustſtelling daardoor bewijzen, dat ik de veel fijnere, dunnere en teederder bastachtige zelfſtandigheid van het *Cerebellum* (de kleine herſenen) van den overigen mergachtigen klomp, niet alleen haarfijn onderſcheiden, maar ook duidelijk en merkbaar zag losgaan en verwijderen, gelijk ik in mijne *Hirn- und Nervenlehre* § 64 aanmerkte. Ik kan daarvan in 't oog loopende bewijzen in menſchen- en dierenherſenen in mijne verzameling Ontleedkundige praeparaten vertoonen.

Nooit heb ik iets dergelijks aan de groote herſenen gevonden; ook is het mij niet bekend, dat elders een of ander ontleedkundige zulks heeft waargenomen. En evenwel is alles in de groote herſenen, in dit opzigt, ongelijk veel grooter: bij gevolg kan men het fijnere in de kleine herſenen aanwijzen, dan begrijp ik niet, waarom men ook niet het grovere in de groote herſenen zou kunnen aantoonen, in gevalle het in de natuur beſtond.

Dat deze ontwikkeling aan dierenherſenen, bij voorb. van een kalf of paard, die toch waarlijk groot genoeg zijn, niet gelukte, bekende Dr. Gall vrijmoedig zelf.

12°. Ook zie ik waarlijk niet in, wat bij dit denkbeeld van zamenvouwing Dr. Gall's Organenleer wint; daar het mij veel conſequenter voorkomt, de ſlangswijze wendingen der herſenen als aan elkander *gevoegd*, als *per juxta positionem* niet zoowel als in een vlies zamengeweven, dan *per continuationem* te beſchouwen.

Want zelfs, ingevalle door deze zoogenaamde ontwikkeling eindelijk eene volkomene effenheid van het aschgraauwe brijig herſenvlies ontſtond, waar bleven dan Dr. Gall's zoogenaamde verſtands-organen? Zij worden als het ware met deze effenmaking tot het verdwijnen hunner grenzen toe, uitgebreid en uitgewischt.

13°. Geſteld nu eindelijk, dat de aschgraauwe zelfſtandigheid der herſenen een vlies is, of om juister te ſpreken eene *ſpecies membranacea* heeft, dan blijft het altijd nog een zeer ruw denkbeeld; want nu begint eerst voor den Physioloog het eigenlijk onderzoek van den waren aard der aschgraauwe zelfſtandigheid.

Hij zoekt nu toch eerst op de volgende vragen voldoende antwoorden:

Hoe en waardoor onderſcheidt zich deze aschgraauwe zelfſtandigheid, behalve de kleur, niet alleen van mergachtige, maar ook van de zelfſtandigheid aller an-

andere ingewanden, de longen, de lever, de milt enz.?

Hoe vertoont zich deze zelfſtandigheid in ſchier bloedloozen en bloedrijken toeſtand, zoowel voor het bloote als voor het met een vergrootglas gewapende oog?

Hoe is het met deze zelfſtandigheid gelegen, na opſpuiting harer vaten met gekleurde vochten, bij de beſchouwing met het bloote en gewapende oog?

Welke verſcheidenheid heeft in deze zelfſtandigheid bij den kindſchen, mannelijken en in hoogen ouderdom plaats?

Hoe verandert deze zelfſtandigheid in wijngeest, hoe bij bevriezen, bij opdroogen, bij verrotten, bij ſcheikundige ontleding; welke zijn derzelver beſtanddeelen?

Welke is derzelver ſoortelijke zwaarte?

Welke ziekelijke veranderingen heeft men in die zelfſtandigheid waargenomen?

Hoedanig is de eigenlijke zamenhang van deze mergachtige zelfſtandigheid met de aschgraauwe ingerigt?

Wat kan het eigenlijk doel of het zoogenaamd nut dezer zelfſtandigheid zijn?

Alle vragen die Dr. Gall ſtil laat liggen.

(*Het Vervolg en Slot in het eerstvolgend No.*)

Kort Geſchiedkundig Overzigt van de JURY, *en wegens den toeſtand van onderſcheiden Landen in dit opzigt.*

(Vervolg en Slot van bl. 202).

Wij meenen bij dit geſchiedkundig overzigt eene opgave te moeten voegen, van den tegenwoordigen toeſtand der verſchillende Staten, met betrekking tot de Jury.

De Jury werd in Frankrijk door de Bourbons behouden en gelukkig in 1824 meer volkomen ingerigt.

Men weet, dat de Koning van Pruiſen, op het verſlag van de Commisſie van Justitie, door den onſterfelijken Daniels goedgekeurd, de Jury heeft behouden in alle de Provincien van het voormalig Keizerrijk, zonder haar evenwel in zijne andere ſtaten in te voeren.

Het Koningrijk Saxen, door de gebeurtenisſen van 1825 zoo aanmerkelijk verkleind, bezit de inrigting der Jury niet.

De Staatsregeling van het Koningrijk Beijeren, van 19 Mei 1818 ſtelt de Jury niet vast; doch door een bevelſchrift van Maximiliaan Joſeph bleef deze inſtelling in Rhynsch Pruiſen behouden.

De Art. 92 en 93 van de Staatsregeling voor Wurtemberg

berg, gedagteekend 25 Septemb. 1819, welke het beheer der Justitie regelen, ſpreken van geen Jury.

De Jury is ook met ſtilzwijgen voorbijgegaan in de Staatsregeling voor het Groot-Hertogdom Baden (22 Aug. 1818), in die voor het Groot-Hertogdom Heſſen Darmſtadt (17 Dec. 1820), in de Staatsregeling van Hanover, aan Groot Brittanje gehecht, en in de conſtitutien van verſcheiden andere Staten tot de Duitſche confederatie behoorende; — gelijk zij ook niet in Oostenrijk beſtaat.

Denemarken, dit vrije land voor de regering van Margaretha en Frederik III, bleef rusten op de oude grondſlagen van de Koninklijke Wet van 14 November 1665 en van de Wet op de drukpers van 27 September 1779.

De Jury is in Zweden en Noorwegen onbekend, de Koning, een telg van de hedendaagſche beſchaving, is voornemens haar in te voeren.

De inrigting der eigenlijk gezegde Jury heeft nooit in Zwitſerland beſtaan. De acte van bemiddeling van 19 Januarij 1802, die de bijzondere Staatsregelingen der 19 cantons en de federale acte bevat, ſtelt voor de geſchilpunten van regt en daad regtbanken daar, die evenwel in eenige cantons zich leden moeten toevoegen, hetzij van den grooten of kleinen raad of wel regtsgeleerden. De federale acte van 9 Aug. 1815 maakt ook geene melding van de Jury; evenmin als de nieuwe conſtitutien der 22 cantons; maar die van het canton Neder-Unterwald, gedagteekend 12 Aug. 1816, bepaalt eene dergelijke inrigting, in alle landen van zekere uitgeſtrektheid niet in practijk te brengen; Art. 1. van de 4de ſectie is in deze woorden vervat: „De regtbank, die de doodſtraf uitſpreekt, beſtaat uit den enkelen raad en alle de burgers, die den ouderdom van dertig jaren bereikt hebben, met uitzondering dergenen, die in den geeſtelijken ſtand willen treden, onbevoegd tot het afleggen van den eed verklaard zijn, en eindelijk de bloedverwanten van den beſchuldigden tot aan den vierden graad van verzwagering."

In de meeste gemeenebesten van Zuid-Amerika wordt de Jury als eene conſtitutionele inrigting beſchouwd, maar in eenige is de in werking brenging daarvan, uit hoofde van ſtaatkundige gebeurtenisſen, uitgeſteld.

De Jury is onlangs op het eiland Ceylon ingevoerd, en in het gemeenebest Haïti.

Wat ons Vaderland betreft, de oude Republiek der Vereenigde Nederlanden heeft nooit de inrigting der Gezworenen gekend. De Staatsregeling van de Bataafsche republiek van 6 October 1801 hield door haar art. 77—81 de oude wijze van uitoefening des regterlijken vermogens in ſtand; zij werd omgewerkt in die van 1805, die van kracht bleef tot de oprigting van het Koningrijk Holland. Lodewijk Bo-

Bonaparte behield bij de Staatregeling van 5 Junij 1806 (art. 1 sect 5) de regterlijke inſtellingen van de conſtitutie van 1805. Eindelijk kreeg Holland, met het Franſche Keizerrijk vereenigd door een ſenatus conſult van 9 Julij 1810, geheel de Franſche wetgeving en bijgevolg ook de Jury.

België, in 1795 in Frankrijk ingelijfd, deelde in deszelfs lot tot in 1814.

De gebeurtenisſen van 1813—1815 hebben Holland en België vereenigd. Onder het proviſioneel Gouvernement heeft het beſluit van 6 November 1814, genomen op verſlag van den Commisſaris Generaal der Juſtitie en geen bewoegredenen opgevende, de Jury weder afgeſchaft.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

Academische Verhandelingen. *Diſſertatio juridica inauguralis, ad juris locum de ceſſione bonorum, quam publico ac ſolenni examini ſubmittit* A. J. F. de Bordes Lugd. Bat. 1828, p. 138.

Ingevolge ons voornemen in een vroeger nummer van dit Blad geuit, zullen wij thans het overige gedeelte der Diſſertatie doorloopen, welker eerſte deel wij reeds beſchouwd hebben. — Het tweede hoofdſtuk dan, bevat twee onderdeelen, en loopt over het Oud-Hollandsch regt, en het Wetboek Lodewijk. Het eerſte heeft veel overeenkomst met het Romeinſche, weshalve wij hier met den Schrijver kort zijn kunnen. Den aard der *ceſſio bonorum*, bij onze voorouders vinden wij bl. 39 opgegeven, naar aanleiding van de Groot, wiens woorden minder naauwkeurig zijn uitgedrukt. Ook had hier met de Groot het onderſcheid, tuſſchen Rom. en Holl. regt moeten worden aangetoond. Immers bij de definitie, dat Boedel-afſtand is *een weldaad die van de Hooge Overheyt werd verworven*, laat de Groot volgen *hoewel zulks bij de Roomſche rechten niet werd vereyſcht.* Dit gaat de Heer de Bordes hier ſtilzwijgend voorbij, en gewaagt het ter loops bl. 57, terwijl de Heer Visscher (wiens Diſſertatie overigens de ondubbelzinnigſte blijken van uitſtekende kunde draagt) in weêrwil, dat hem de L. 9. *de ceſſ. bon.* en de L. 6 *cod. qui bon. ced. poſſ.* bekend zijn, die hij bl. 91 aanhaalt, en daarmede bewijst, dat *jure novo* (ſcil. Romano) de ceſſie geſchiedde *per ſolam voluntatis declarationem et profeſſionem*; op bl. 184 bij de definitie van de Groot voegt *non aliter ac jure Romano.* Nadat de Heer de B. de *methodus procedendi* heeft opgegeven, onderzoekt hij, wie tot de ceſſie kan toegelaten wor-

worden, en geeft hier op, welk onderscheid er te dien aanzien tusschen Rom. en Oud Holl. regt bestaat, en waarin deze beide overeenkomen. Zoo bij voorb. was het oudtijds bij ons uitgemaakt; dat vrouwen evenzeer het middel van cessie behoefden als mannen, hetwelk in het Romeinsch regt twijfelachtig is. (Verg. bl. 46 met 20.) Na het opgeven der gevolgen van de cessie, handelt de Schrijver over het *rescriptum moratorium* (Brieven van Respyt of Atterminatie en Mandement van Inductie). Kortelijk, doch niet te min zakelijk, is dit uit een gezet, en men vindt aan den den voet dezer sectie eenige Schrijvers opgegeven, die deze stoffe uitvoeriger hebben behandeld. Het *rescriptum moratorium* komt, gelijk wij te voren reeds hebben opgemerkt, grootendeels met de *surcheance*, die in onze dagen nog verleend wordt, overeen. Wij hadden derhalve, om het practisch nut gewild, dat de Schrijver de meermalen te regt geprezene dissertatie van den Heer Visscher ook hier had aangehaald, die bl. 204 en volg. hierover handelt, en eene menigte bronnen opgeeft, die men bij de Bordes te vergeefs zoekt. (*)

In de tweede sectie wordt over het Wetboek Lodewijk(†) gehandeld. Dadelijk weder geeft de Schrijver de definitie, die in a. 1176 gevonden wordt. De uitzondering op den regel in a. 1177 vastgesteld, die in a. 1182 (bij de B. staat abusive 1180) voorkomt, wordt hier zeer duidelijk ontwikkeld. Na de *methodus procedendi* geeft hij de gevolgen op. De quaestie, of het eigendom der gecedeerde goederen vóór den verkoop bij de crediteuren blijft, is in dit Code niet uitgemaakt. De Schrijver meent, onzes inziens te regt, dat het principe van het Romeinsche en het tegenwoordige regt ook daar moet gelden. Over den verkoop zelven vindt men in dat Wetboek niets; en deze schijnt toch plaats te moeten hebben. Met een woord spreekt de B. over atterminatie of uitstel van betaling, waarmede hij tot het derde hoofdstuk overgaat.

In dat hoofdstuk wordt het Fransche regt uiteengezet. De definitie der cessie, die in a. 1265 C. C. gevonden wordt, staat op den voorgrond en het is deze definitie, waaraan de B. op het voetspoor van Merlin de voorkeur geeft boven eene door sommige Commentatoren aangenomene. De cessie is bij ons tweederlei *judiciaire* en *volontaire* of *contrat d'abandonnement*. Uit den aard der zaak bestaat er dus reeds

(*) Over de *Surcheance*, bestaan er behalve het *Essai historique* van den Adv. S. P. Lipman te Amsterdam, eene Dissertatie van J. L. Schaap en eene van M. Sichterman, de eerste te Groningen en de laatste te Leiden, in Junij 1827 gedefendeerd.

(†) Om zich een denkbeeld van dit Wetboek te vormen, leze men de Regtsgeleerde Briefwisseling van Mr. J. D. Meyer, Mr. H. W. Tydeman enz., Leiden 1819.

reeds van zelven eene verdeeling] in twee sectien, terwijl in eene derde sectie, datgeen wordt ontvouwd, wat in het *Code de Commerce*, daarover gevonden wordt. Wat *cession judiciaire* wat *volontaire* is, leeren ons a. 1267 en 1268 C. C. In weêrwil der disertatie van den Heer Willink Utr. 1827 is de B. vrij uitvoerig over de *cession judiciaire*; bij de *cession volontaire* spreekt hij over het *contrat d'atermoyement*, en behandelt daarbij eene belangrijke quaestie omtrent *fidejusores*. De derde of laatste sectie toont overvloedig, dat de Schrijver in het Wetboek van Koophandel in geenen deele vreemdeling is.

Gaarne zouden wij dit laatste hoofdstuk in alle deszelfs deelen nagaan, en zoowel de wijze van behandeling opgeven, als de verklaring van moeijelijke quaesties door den Schrijver gegeven, aanduiden, zoo de aard van dit blad de hiertoe vereischte uitvoerigheid gedoogde. Wij bepalen ons derhalve bij het ter lezing aanbevelen dezer wel bewerkte Disertatie, die van het goed oordeel getuigt en sporen draagt van grondige regtskennis, die met vlijt onderhouden, ons de voortreffelijkste vruchten belooft.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Maart. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
25	29. 9	34†	N. N. W.	's morgens helder, verder bewolkt.
	29. 9	44½	N. W.	
	29. 8½	36	N. W. t. N.	
26	29. 9	43	N. W.	bewolkt, namiddag omtrent betrokken, 's avonds helder.
	29. 9	47	W. N. W.	
	29. 9½	34	N. W.	
27	29. 9½	36	O. N. O.	meest helder.
	29. 9½	46	O.	
	29. 9	36	O. t. N.	
28	29. 8	38½	O. Z. O.	voormiddag helder, verder omtrent helder.
	29. 7	51	O.	
	29. 5½	41½	O. t. N.	
29	29. 3½	44½	O.	betrokken, namiddag regenachtig.
	29. 3	47½	„	
	29. 2½	46	„	
30	29. 2	43½	Z. W.	betrokken, zeedamp.
	29. 1½	45½	W. Z W.	
	29. 1½	39½	W.	
31	29. 2	40½	W. t. N.	betrokken, 's avonds dampig, 's nachts regen.
	29. 2	42½	W. N. W.	
	29. 2½	39	W t. N.	

† 's morgens ten half zeven ure 26 gr.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 15. *Vrijdag den 10den April.*

BERIGTEN.

ITALIE. De Italiaanſche poezij heeft twee harer beroemde beoefenaars, in het afgeloopen jaar, door den dood verloren, te weten: de Dichters VINCENZO MONTI en IPPOLITO PINDEMONTE, den eerſten den 13den *October te Milaan; den laatſten*, den 19den November te Verona, die zich ook als vertaler van oude Schrijvers gunſtig bekend gemaakt heeft en den ouderdom van 74 jaren mogt bereiken.

BERLIJN. Op den 24ſten Januarij l. l., hield de Koninklijke Academie der Wetenſchappen alhier, op den geboortedag van FREDERIK II, eene openbare Vergadering, welke door de tegenwoordigheid van Z. K. H. den Kroonprins, en der Prinſen KARL en ALBRECHT vereerd werd. De Secretaris der Natuurkundige klaſſe opende dezelve met eene op het feest van dien dag betrekking hebbende aanſpraak, en vertoonde vervolgens het, juist in 't licht verſchenen, uit de *Denkſchriften der Academie* van het jaar 1826 afzonderlijk gedrukt werk van haar medelid, prof.

BEL te Koningsberg, dat ten titel voert: *Untersuchungen über die Länge des einfachen Secunde-Pendels*, en als een der belangrijkſte ſtukken in het Natuurwiskundig vak moet beſchouwd worden. Hierop gaf dezelve, op last der Academie, een voorloopig berigt over de wetenſchappelijke navorſchingen, omtrent Geographie, Meteorologie, Klimatologie en Magnetismus, gedaan door Dr. ERMAN, Lid der Koningsberger en Moskauer natuuronderzoekende Maatſchappijen, op zijne reize door Noordelijk Azië, werwaarts hij prof. HANSTEEN vergezelde. Daarna las de Heer VON BUCH over de verſtrooide blokken van vreemde formatien, en eindelijk prof. WEISZ over de Olifants- en Mammouthsbeenderen in het Mark Brandenburg, en met name zeer nabij in den omtrek van Berlijn voorkomende, daarvan tevens de voornaamſte exemplaren vertoonende.

LONDEN. Op den 22 December l. l. overleed alhier de beroemde Natuur- en Gezigtkundige Dr. WOLLASTON in den ouderdom van 63 jaren. Hij was de zoon van den bekenden Godgeleerde en Wiskundige WILLIAM WOLLASTON, wiens boek: Voorſtelling van de Natuurlijke Godsdienst, ter zijner tijd zoovеel opziens baarde.

PARIJS. Tot Lid van de *Academie der Opſchriften en Fraaije Letteren* alhier, is in plaats van den overleden Heer GAIL, gekozen de Heer PARDESSUS, die de Heeren THIERRY, COUSIN, THUROT, BURNOUF, V. LECLERC en CHAMPOLLION tot mededingers had. Deze keuze is, naar het oordeel van ſommigen, zeer ongelukkig uitgevallen, daar de Heer PARDESSUS, zonder zijne regtsgeleerde bekwaamheden te willen verkleinen, welke hem het Lidmaatſchap van het Hoogſte Geregtshof en Hoogleeraarſchap bij de Faculteit deden verwerven, wegens geleerdheid en letterkennis op deze nieuwe vereering de minſte aanſpraak van alle de genoemde had; — waarop men beweert, dat deze Academie bijzonder opmerkzaam zijn moest, daar de aard harer werkzaamheden haar weinig met het publiek in aanraking brengt, en de luister van de namen harer medeleden die duisterheid harer werken alleen kan verhel-

helderen. — Tot Lid der *Franſche Academie*, werd in plaats van den Heer AUGER, wiens dood, na dat hij eene wijle vermist was, eindelijk onbetwistbaar zeker is bevestigd, benoemd de bekende Blijſpeldichter, de Heer ETIENNE, die van de vijfentwintig tegenwoordig zijnde Leden daartoe vierentwintig ſtemmen op zich vereenigde, en ook reeds vroeger tot dit geleerde ligchaam had behoord, doch uit hoofde zijner ſtaatkundige gevoelens na de reſtauratie daaruit was verwijderd.

BRUSSEL. Bij het alhier op te rigten *Rijks Herbarium*, is door Z. M. tot Directeur aangeſteld de Heer Dr. C. L. BLUME, met den titel en rang van Hoogleeraar, zijnde die geleerde Plantenkenner, die de uitgave zijner Javaanſche Flora onvermoeid voortzet, tevens tot Ridder der Orde van den Nederlandſchen Leeuw benoemd.

UTRECHT *den 30ſten April.* Heden verdedigde de Heer GERARDUS SCHIMMELPENNINCK Jz. van Amſterdam, Kweekeling van het Athenaeum zijner geboorteſtad, zijn *Specimen Juridicum, de eo, quatenus feminarum conditio, cum jure Romano, tum jure hodierno, melior sit, quam illa marium:* waarna hij, met *veel lof*, tot *Juris Romani et hodierni Doctor* werd bevorderd. —— Tot Buitengewoon Hoogleeraar bij de Faculteit van Wis- en Natuurkundige wetenſchappen dezer Hoogeſchool, is door Z. M. benoemd de Hooggel. Heer P. J. J. DE FREMERY, Hoogleeraar bij 's Rijks Veeartſenijſchool alhier.

LEIDEN *den 4den April.* De Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde alhier, heeft hare tweede openbare Vergadering voor dit winterſaizoen gehouden, op Vrijdag den 16den Januarij l. l., wanneer haar Medelid, de Heer J. HALBERTSMA, Predikant bij de Doopsgezinden te Deventer, eene Verhandeling las: *over het ſtaatkundig karakter van het Heldendicht van* W. VAN HAREN, *den Friſo* (naar deszelfs eerſte en oorſpronkelijke uitgave van 1741). — De derde en laatſte Vergadering werd gehouden, Vrijdag den 20 Maart l. l. waarbij eerst het Medelid, de Utrechtſche

Hoogleeraar A. Simons eene voorlezing deed *over de laatste helft der achttiende eeuw in betrekking tot de Nederlandsche Dichtkunst*, en daarna de Voorzitter der Maatschappij, de Hoogl. Siegenbeek zijne voorlezing herhaalde *over* H. de Groot, *als Geschiedschrijver* (wel reeds gedrukt in het Verslag eener vroegere openlijke zitting van de Tweede Klasse van het Kon. Nederl. Instituut; doch, buiten de Leden van het Instituut, aan weinigen bekend geworden) (*).

Haarlem. Gaarne ieder de eere gevende en latende, die hem toekomt, meenen wij aan de opheldering, in onderstaanden brief gegeven, geene plaats te mogen weigeren.

Leiden 5 April, 1829.

Wel Edele Heer!

Vergun mij door middel van Uw Blad eene vergissing voor te komen, welke zoude kunnen ontstaan uit de lezing van het verslag over mijnen *Commentarius Geographicus in Arrianum*, geplaatst in het No. van den 20 Maart ll. Ik lees aldaar: „ *Eene Kaart „ van het rijk van Alexander door den Schrijver ont-„ worpen naar de laatste ontdekkingen en door den Heer*

(*) Dezer dagen is bij de Boekhandelaars Blussé en van Braam te Dordrecht in het licht verschenen het Tweede Deels Eerste Stuk van de *Nieuwe Werken* der Maatschappij, behelzende het eerste gedeelte der bij dezelve bekroonde Verhandeling van den Heer N. Westendorp, (dit gedeelte: de *Voordragt* of korte beschrijving *der geheele Oud-Noordsche Mythologie*) en voorts eene Verhandeling van den Heer Mr. W. C. Ackersdijk, *over ongepaste en drukkende middelen, in vroeger tijden hier te lande gebezigd tot het ontdekken van misdaden en overtredingen, in 't bijzonder over het houden, bezitten of hooren van Gemeene of Stille Waarheid.* — De Leden der Maatschappij, welken dit stuk door de Uitgevers in den loop der maand April nog niet mogt bezorgd zijn, worden verzocht zich *bij dezelve* daarover te adresseren. NB. Dit Tweede Deels Eerste Stuk moet niet afzonderlijk *ingebonden* worden; alzoo aan de Verhandeling van den Heer Westendorp met doorloopende paginatie voortgedrukt wordt.

Digitized by Google

„ *Heer* KAISER, *Observator aan de Leidsche Hooge-*
„ *school, geteekend, zeer niet weinig waarde*" enz.

Onder het zamenstellen van voornoemden *Commentarius* kwam het mij in de gedachten, of het niet gepast zoude zijn, eene geheel nieuwe Kaart van het rijk van Alexander daarbij te voegen; ik raadpleegde hierover mijnen geachten Leermeester den Hoogleeraar Reuvens, die niet alleen mijn plan goedkeurde, maar ook tot de uitvoering daarvan de behulpzame hand bood, door het minzaam ten gebruike geven van de nieuwste Kaarten der landen, welke Alexander oudtijds bezocht heeft, zoo als van Leake, Kinneir, Ker-Porter, Reichard enz. Van elders ontving ik de Kaart van Pottinger (de jongste opneming der landen aan de boorden van den Indus).

Alle deze kaarten waren op verschillende schaal en daarenboven naar tweederlei lengte berekend; ik had, op raad van den Hoogleeraar Reuvens, bepaald, dat mijne Kaart *een vierde* grooter zoude zijn, dan die, welke door den beroemden Barbié du Bocage voor het *Examen Critique des Anciens Historiens d' Alexandre le Grand* van Sainte Croix vervaardigd was. Nu toog mijn vriend Kaiser aan het werk; bragt stuksgewijze de verschillende, zoo even door mij opgenoemde, Kaarten met niet weinig moeite tot een geheel en werd alzoo de *ontwerper* der kaart, welke zich achter mijnen Commentarius bevindt, en omtrent welke mij geene andere eer toekomt, dan dat ik de namen der plaatsen, op dezelve gesteld heb, en de kosten van het graveren enz. heb gedragen.

Ik neem deze gelegenheid, om hulde te doen aan de verdiensten van mijnen vriend Kaiser, tevens waar, om, door middel van uw blad te berigten, dat gemelde Kaart in de Boekwinkels van ons Rijk ook afzonderlijk verkrijgbaar is gesteld.

Met gevoelens van hoogachting heb ik de eer mij te noemen

Wel Edele Heer

UwEd. Dienstwilligen

P. C. VAN DER CHIJS.

MIJNE GEDACHTEN

OVER EENIGE

LEERSTELLINGEN VAN Dr. GALL,

door

den Geheimraad VON SOEMMERING.

(Vervolg en Slot van bladz. 220).

Leeken, ja zelfs zoogenaamde Hoogleeraren in de Ontleedkunde, doch die den waren geest der wetenschap nooit bereikten, mogen deze ontwikkeling-methode bewonderen; zij mogen zich nog zoo door dit hun schitterend toeschijnend kunststukje eener vermeende ontsluijering van de geheimen van het inwendig zamenstel der hersenen laten verblinden; zij mogen zich verbeelden, tot de aanschouwing daarvan geraakt te zijn; wie het zamenstel der hersenen dadelijk genoegzaam kent, kan het met Dr. Gall onmogelijk eens zijn: — Gewisselijk, geen Brugmans, geen Bonn, Monroe, Cooper, Cline, Jones, Baillie, geen John en Charles Bell, geen Portal, geen Scarpa, Mascagni, Caldani, geen Ebel, geen Wriszberg noch Fischer te Kiel, noch te Moscau, noch Ludwig, noch Tiedemann en anderen kunnen hem toegeven, dat zulk eene ontwikkeling tot de nadere kennis der hersenen slechts het minste bijdraagt.

Dr. Gall te bekeeren, kan men te minder zich voorstellen, daar hij in tegenwoordigheid van verscheiden personen overluid verklaarde, dat geen Godheid hem meer van het denkbeeld, dat dit eene ware ontwikkeling der hersenen is, zou kunnnen terugbrengen. Dus slechts, om de juistheid van begrippen te bevorderen, eene ruwe mishandeling der hersenen niet voor nieuw of beter dan de tot hier gebruikelijke, fijnere, teederder, juistere behandeling te houden, nam ik de voor mij onaangename moeite, deze ontwikkeling-methode nader toe te lichten.

Even

Even min kan men met Dr. Gall inſtemmen, wanneer hij de voorſte vier verhevenheden (*corpora quadrigemina*) den zenuwknoop van de gezigtszenuw, de mergachtige zelfſtandigheid (het gefronſelde merg) van de kleine herſenen het *ganglion cerebelli* noemt.

Al wil ik niet in aanmerking nemen, dat deze vier zeer verſchillende deelen niet de minſte gelijkheid onderling, zoo als de zenuwknoopen met elkander, vertoonen, vind ik ook geene de minſte gelijkheid met een gemeenlijk zoogenaamd ganglion of zenuwknoop, noch in de gedaante, noch in de zaak.

Een zenuwknoop is hard, deze deelen zijn week: gene rood, halfdoorſchijnend, deze mergachtig; gene glad, deze zeer gefronſeld; gene ontſpringt uit vaste zenuwdraden aan het eene einde, zoo als hij aan het andere weder in geiſoleerde zenuwdraden overgaat, deze vertoonen niets dergelijks; gene is vaatrijker dan elk andere zenuwdraad, die of tot hem komt of van hem afloopt; deze vertoonen niets zoodanigs.

Het ware zamenſtel van een' zenuwknoop is tot hiertoe even weinig vastgeſteld, als het ware nut daarvan aangewezen. Hoe kan men dus het duister onbekend zamenſtel der herſenen met een even duister zamenſtel van een ganglion vergelijken? Want, iets duisters kan toch niet wel iets anders duisters ophelderen.

De vergelijking der ganglien met de knobbels of uitwaſſen des bamboesriets, vonden leeken zelfs zoo onbeſtaanbaar, dat zij daarover de ſchouders alleen ophaalden. Iedere knobbel van het bamboesriet wijst een' nieuwen ſcheut, een' verſchen aanwas, eene herhaling van het vorige, in één woord, eene eigene afzonderlijke, op zich zelf beſtaande, plant aan. Zulke ſcheuten of ſtukken kunnen bij gevolg meer of minder voorhanden zijn, zonder dat het geheel daardoor onvolledig geraakt. Bij het ruggemerg daarentegen, kan men zich zulk een ſtuk niet wegdenken, zonder dat daardoor het ligchaam onvolkomen of ten minſte verminkt wordt.

Schoon Dr. G. voorts ſtout en ſterk beweerde, dat het voorſte paar der *corpora quadrigemina*, ten opzigte van de grootte in juiste evenredigheid met de gezigtszenuwen ſtond; dat gevolgelijk dieren met grootere ge-

zigtszenuwen ook een grooter paar voorſte vier verhevenheden (*corps quadr.*) zouden hebben; — is dit openbaar valsch. De haas en het konijntje bezitten, bij *volſtrekt kleinere* gezigtszenuwen, evenwel *volſtrekt grootere* vier verhevenheden, dan de hond. Ook doolt hij daarin, dat de ronde uitwasſen of knobbels der vogels, niet de *corpora quadrigemina* zouden zijn.

De ſtelling, dat de beddingen der gezigtszenuwen geene gemeenſchap met die verhevenheden hebben, wordt door hetgeen men ziet, wederſproken en behoeft gene wederlegging. Het is inderdaad toch al te veel zich aangematigd, alle Ontleedkundigen, van Galenus tijden af, dermate het vermogen, van juist gezien te hebben, te ontzeggen, dat zij een verbinding dier beddingen met de gezigtszenuwen zouden hebben vastgeſteld, die evenwel niet beſtond!

Aan Dr. Spurzheim wilde het volſtrekt niet gelukken, den oorſprong der gezigtszenuwen verder dan tot aan het *corpus geniculatum* te vervolgen en hij bekende rondborſtig aan Dr. Gall, dat die zich niet verder liet vervolgen.

Even onjuist vond ik zijne bewering, dat de bloedvaten deze rigting verrieden; dewijl zij geheel de vezels van den oorſprong der gezigtszenuwen volgden.

De ongerijmdheid van de benaming *ingaande* en *uitgaande* zenuwen van den herſenklomp, vond Dr. Gall, toen ik hem zulks herinnerde, toch zelf zoo verregaande, dat hij ten minſte te Munchen die liet varen, in zijne aanwijzingen verder van dezelve niet ſprak, maar zich van de uitdrukking: mergvezels, daarvoor bediende, en tot het geheel gewoon ſpraakgebruik terugkeerde.

In den grond der zake heeft Dr. Gall, behalve voor het *cerebellum*, het nut van geen enkel deel der herſens opgegeven, of deszelfs werking teleologisch bepaald. Wat bedoelt het gewelf, het doorſchijnend tusſchenſchot, de gerolde wrong, de aschgraauwe heuvel, de zwarte zelfſtandigheid, de vier verhevenheden, de pijnappelklier, de trechter, de mergbolletjes, het gefronſelde merg der kleine herſenen (*corpus rhomboideum, dentatum, ciliare*) het verlengde merg enz.? En

En zelfs onder alle bewijzen voor de ſtelling, *het cerebellum is het orgaan der geſlachtsdrift*, vind ik er ſlechts twee, die kracht van betoog bezitten, namelijk (zie boven):

1°. Dat het *cerebellum* bij *geile* menſchen zich in phlogistiſchen toeſtand bevindt.

2o. Dat men het ontzettend groot bij een' onverzadelijk geilen krankzinnige heeft bevonden.

Ik beken, dat ik aan de waarheid dezer opgaven mij genoodzaakt zie zoolange te twijfelen, tot dat zij door anderen en vooral onderſcheidenen bevestigd wordt, of dat ik die zelf geſtaafd bevind.

AFBEELDING EN BESCHRIJVING VAN EENEN NIEUWEN AARDWAGEN,

UITGEVONDEN DOOR

S. J. RIENKS.

Broeder van de Orde van den Nederlandſchen Leeuw, Optiſche en Phyſiſche Inſtrumentmaker te Leiden.

Deze Aardwagen moet door 2 paarden getrokken en door een' man geregeerd worden; als de perſoon den hefboom A opligt, trekken de paarden de groote ſchop B vol; deze vol zijnde, drukt zij den hefboom A naar beneden, wanneer de last op de wielen komt; dus volgt van zelve, dat de ſchop B vooruit en omhoog wordt getrokken, omdat dezelve aan eenen langen beugel C hangt; alzoo rijdt hij zonder op den grond te ſlepen naar de beſtemde plaats, alwaar de aarde moet gebragt worden, alsdan ligt hij den hefboom A op, en het ſpit D van de ſchop vat onder het trekken van de paarden de vaste aarde, dus keert de ſchop het onderſt boven, en is ontlast van de aarde; nu moeten de paarden een oogenblik ſtilſtaan, opdat de voerman de ſchop door het touw E, dat op het einde van den hefboom A vast zit, weder te regt haalt; te regt gehaald zijnde, rijdt

hij weder zonder ſlepen naar de plaats, om op nieuw bevracht te worden.

Figuur II vertoont het ſpit, den ketting en de zwingelhouten van Fig. I., Fig. III de ſchop en beugel, op de oppervlakte gezien, Fig. IV de ſchop hefboom en beugel, op de zijde of in profil, Fig. V het wiel.

Deze nieuwe uitvinding kan van groot nut en voordeel in den landbouw zijn, om velden en akkers, die oneffen liggen, en hun water niet kunnen lozen, met zeer weinig kosten in orde te brengen, wanneer de velden veel meer en gelijkelijker vruchten kunnen voortbrengen; ook is dit werktuig zeer geſchikt, om oneffene heiden, zandgronden, duinen, bodems van droog gemaakte meren en poelen, gelijk en effen te maken; nieuwe kanalen, rivieren, zeeweringen, batterijen en verſchanſingen aan te leggen; het is ook geſchikt, om de vaste aarde en klei te vervoeren, mits als men de vaste klei en aarde eerst met den ploeg heeft losgeploegden is ook zeer geſchikt, om bij hellingen of ſteilten opgetrokken te kunnen worden.

Als de nieuwe Aardwagen door 2 paarden getrokken, en door een man beſtuurd wordt en alzoo in ieder 5 minuten eene lading aarde wordt vervoerd, van ruim 371 Nederlandſche cubiek palmen, of 12 Rijnlandſche vierkante voeten van 0,314 ſtrepen of 1 voet dik; dan zal hiermede in éénen dag of 9 uren vervoerd worden ruim 127 Nederlandſche vierk. ellen of 9 Rijnlandſche vierkante roeden aarde van 0,314 ſtrepen of 1 voet dikte.

Tegen Karren berekend.

Als er met de Karren ook zoo veel aarde als met den Aardwagen in eenen dag of 9 uren moet vervoerd worden, en ook 5 minuten ver, dan wordt hiertoe het volgende vereischt: er moeten vier karren zijn, dan worden er altijd twee karren geladen, en als die vol zijn, komen de andere twee ledige karren terug, alwaar de paarden voor weg geſpannen worden, en voor de 2 geladene gezet, enz.; zoo zijn er altijd 2 rijdende karren, en 2, welke geladen worden, dus moeten er voor elke rijdende kar 2 paarden en een per-

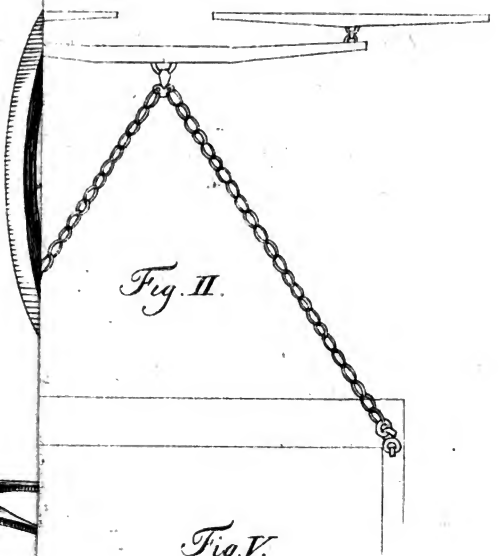

Fig. II.

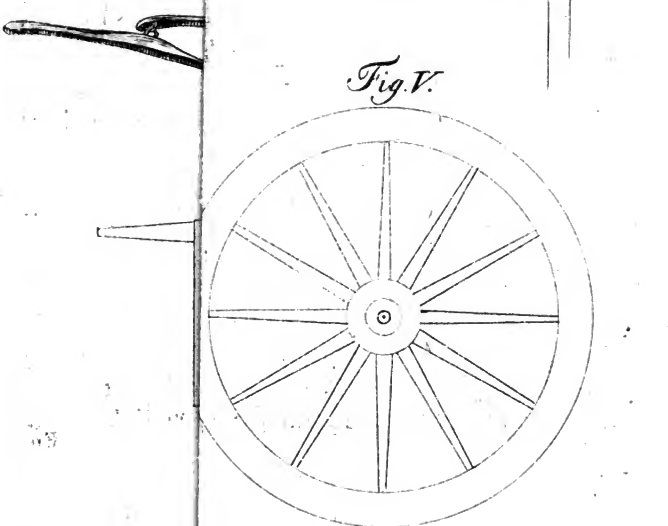

Fig. V.

Digitized by Google

perſoon, welke de paarden beſtuurt, en er moeten voor elke kar 2 volders zijn: dus 4 karren, 4 paarden, 4 karrenvolders en 2 paarde-beſtuurders.

Tegen Kruiwagens berekend.

Als er met de Kruiwagens in éénen dag of 9 uren ook zoo veel aarde moet vervoerd worden, en ieder kruijer in iedere 5 minuten ruim 0,030,959 Nederl. cubiek duimen of 1 Rijnlandſche cubiek voet aarde vervoert, dan worden hiertoe vereiſcht 3 kruiwagenvolders, 12 kruijers en 15 kruiwagens.

Deze Aardwagen van goed hout en ijzer gemaakt zijnde, zal naar mijne giſſing ruim honderd guldens moeten kosten, doch, als ik er eenige heb gemaakt, zal ik den prijs beter kunnen bepalen.

S. J. Rienks.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,
ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

Geschiedkunde. Ideën over de Staatkunde, onderlinge verkeering en den Handel van de voornaamſte volken der Oudheid. Zesde Deel. Volken van Europa. Grieken, door A. H. L. HEEREN, Ridder der Guelf. Orde, Hofr. en *Prof. der Geſchiedenis te Gottingen, enz. enz.* Naar de vierde zeer verbeterde uitgaaf, met platte gronden en kaarten, vertaald en met eenige aanmerkingen en platen voorzien, door Mr. G. DORN SEIFFEN; — te Rotterdam bij A. F. H. Smit, 1827. (*)

Het doel, waarmede wij het bovenſtaande werk in handen namen, was niet om eene beoordeeling te geven van de vele belangrijke zaken, die in hetzelve behandeld worden, maar veeleer om de waarde der overzetting, door eene vergelijking met het oorſpronkelijke, na te gaan en te toetſen. De algemeene zucht onzer natie, om alles, wat op vreemden bodem wordt voortgebragt, in hare taal over te brengen, is ſedert eenige jaren zoo toegenomen, dat naauwelijks een

(*) Offchoon wij ons tot de aankondiging van oorſpronkelijke Nederlandſche werken bepalen, meenden wij met dit werk eene uitzondering te mogen maken, vooral na vroeger het gevoelen van Heeren zelven over deze vertaling zijner *Ideën* in dit Weekblad te hebben medegedeeld. *Red.*

een werk de grenzen is overgekomen, ja zelfs de drukpers nog niet ontvloden is, of van alle kanten doen er zich een aantal menschen op, die, met de beste oogmerken bezield, er eene gewetenszaak van maken, indien de Nederlander ook dit werk niet spoedig in zijne taal kan lezen, en zijnen geest daarmede verrijken. Door die gemoedelijke begeerte wordt niet alleen rijp en onrijp op onzen Vaderlandschen grond overgebragt, maar de vertaling valt daarenboven al te dikwijls in handen van de zoodanigen, die eene onkunde van taal en stijl verraden, en ons het werk veelal verminkt overbrengen, waardoor eene juiste beoordeeling moeijelijk wordt. Wij zeggen dit in het algemeen, zonder eenige bijzondere toepasling. — Wij willen niet ontkennen, dat het overzetten van vreemde werken nuttig wezen kan voor eenige menschen, die minder algemeen in het gebied der nieuwere talen te huis zijn, en dus zonder vertaling van menig belangrijk geschrift zonden verstoken blijven; — maar de beoefening van alle vakken van wetenschappen in Duitschland en de menigvuldige schriften, die daár ontstaan, maakt vooral de kennis der Duitsche taal, voor ieder wetenschappelijk mensch tot eene wezenlijke behoefte. Die taal is bij den Nederlander, die met eenen wetenschappelijken zin bezield is, vrij algemeen bekend, zoodat het hem dikwijls onverschillig is, of zoodanig werk in zijne taal wordt overgebragt, ja veeleer verlangt hij het oorspronkelijke te lezen. Hoe dit ook zijn moge, billijk mag men van iederen overzetter verwachten, dat hij zijne taak naauwkeurig ten uitvoer brenge, en ons een werk levere, waarin het oorspronkelijke, de taal en de geest des Schrijvers, zuiver en ongeschonden is bewaard gebleven.

Met deze gedachten bezield, hebben wij de vertaling van het Zesde Deel der Ideën van den Hoogleeraar Heeren 't welk over de Grieken handelt, in handen genomen. Wij willen hier niet beslissen, of het wezenlijk noodzakelijk zij de schriften van dien grooten man te vertalen, schriften, die zoo algemeen bekend zijn, en dit zelfs zonder vertaling zouden zijn en die zich behalve door den rijkdom der zaken, door eene gemakkelijkheid van taal en stijl aan een ieder aanbevelen. Wij hebben die vertaling aan een naauwkeurig onderzoek en eene vergelijking met het oorspronkelijke onderworpen, en zijn daardoor tot het besluit gekomen, dat deze arbeid van den Heer Dornseiffen de vereischten mist van eene goede en getrouwe overzetting, zoodat iedere onpartijdig lezer, uit hetgeen wij hier zullen laten volgen, oordeelen mag, in hoe verre hij zijne taak naar vereischten heeft ten uitvoer gebragt.

Wij hebben, om niet te uitvoerig te worden, de plaatsen slechts even aangehaald, en verwijzen den lezer daarbij naar het oorspronkelijke werk en de overzetting.

Pag.

Pag.

1 staat: doch over het geheel, in plaats van: *doch in alles (aber in Allem)*

3 „ slechts de woestijnen van Rusland behoorden hun een tijd lang, in plaats van: *gehoorzaamden (gehorchten) hun een tijd lang.*

6 „ Dat de verscheidenheid van het ligchaam; moet zijn: *van het organismus, van de bewerktuiging (organisation)*

— „ *waarom was dit altijd zoo?* Deze zin is geheel weggelaten.

7 „ noch als eene oorzaak, in plaats van: *noch als de eenige oorzaak.*

8. „ maar voorzeker moet zijn onderhoud alleen ook niet het gebruik van alle zijne krachten wegnemen, moet zijn: *van alle zijne krachten vorderen (in Anspruch nehmen.)*

9 „ onder graden van dezelfde breedte, in plaats van: *onder dezelfde breedte-graden.*

12 „ warme landen, in plaats van: *keerkring-landen.*

21 „ in vertrouwen op deze veiligheid, moet zijn: *in vertrouwen op deze Heiligheid.*

28 „ langen tijd kenden zij geenen anderen naam, in plaats van: *langen tijd kenden zij geene andere landengte.*

29 „ Maar de olijfboom enz. gaven het overvloedige volk, in plaats van: *gaven het volk, dat ligt te vreden was, (gaben dem genügsamen Volke)*

„ „ Maar hunne vormen zijn wonderbaar, in plaats van: *wonderlijk schoon (wunderbar schön).*

32 „ beeldzuil, in plaats van: *het beeld (Bildsäule)*

35 „ marmermijnen, in plaats van: *marmergroeven.*

38 „ verhevener nog dan zij, in plaats van; *aanmoedigender nog dan zij (erhebender)*

51 „ hetwelk naderhand door hen bezet en naar hen genoemd werd. Hier zijn uitgelaten de woorden: *hetwelk te dier tijd nog Ionien heette.*

59 „ volgens de berigten der oudste en geloofwaardigste getuigen, in plaats van: *des oudsten en geloofwaardigsten getuige.*

62 „ Dit konden eerst ligchamelijke voorwerpen wezen; onder deze is *de aarde* weggelaten.

69 „ en onder andere kenteekenen te voorschijn te doen komen. Hierop moest volgen: *dan die gene, welke met het volksgeloof overeenkwamen. (als denen, welche dem Volksglauben gemäss waren)* welke zin te vergeefs gezocht wordt.

72 „ maar zelfs deze karakters, in plaats van: *maar deze karakters zelfs.*

73 „ niet alleen tot idealen, in plaats van: *niet alleen niet tot idealen.*

Pag.

77 ſtaat: en over het gelukkig leven aldaar. in plaats van: *en over den toeſtand aldaar.*

79 „ De rijkdom der ſtof wordt zekerlijk zoo veel moeijelijker, in plaats van: *maakt hetzelve des te moeijelijker.*

81 „ en de priesters ſchijnen door hunne waardigheid geenszins — uitgeſloten te zijn, in plaats van: *komen geenszins voor als door hunne waardigheid — uitgeſloten te zijn.*

83 „ dat in den regel, is een Germanismus, moet zijn, *dat gewoonlijk.*

106 „ *Zoo was dit ten minſte bij de huizen der aanzienlijken.* Deze geheele zin is weggelaten.

110 „ in de noot (†) die ruw was in het aanvoelen, in plaats: *die ruw was in het aanraken, betasten.*

116 „ langzaam werkende oorzaken, in plaats van: *lang werkende oorzaken.*

113 „ namen de Boeotiers hun land weder in, in plaats van: *namen de Boeotiers hun land in (nahmen ihr Land ein)*

126 „ Maar hoe rijker toenmaals de bron was, waaruit het opwelde; in plaats van: *Maar hoe rijker toenmaals de ſtroom werd, tot welken het aangroeide.*

128 „ ingeesting. Dit woord is geen Hollandsch. Het moet zijn: *geestvervoering (Begeisterung).*

132 „ de geſchiedenis des dichters even als zijne werken, in plaats van; *even als die van zijne werken.*

134 „ de luister, in plaats van: *de ſchemerglans (Schimmer)*

135 „ dan zegt dit in het algemeen zoo veel, in plaats van: *dan blijkt in het algemeen zoo veel.*

140 „ de volken uit de velden van Azie, in plaats van; *van de velden van Azie af.*

146 „ hoe de grondleggers of de bevestigers der heerſchappij over de zee; in plaats van: *hoe de grondleggers of de bevestigers der heerſchappij van velen (Mehrherrſchaft)* in tegenoverſtelling van alleenheerſchappij, zoo als dit zonneklaar uit den zin blijkt.

151 „ doch de uitwerking was misſchien juist daarom nu zoo veel grooter en zekerder, in plaats van: *ſlechts des te grooter en zekerder.*

153 „ Haar grootere invloed op de ſtaatkunde, in plaats van *haar groote invloed op de Staatkunde.*

(*Vervolg en Slot in het eerstvolgend No.*)

HAN

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Is de Koepokinenting een voorbehoedmiddel tegen de Schaappokken?

De Commisſie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt in het Groot-Hertogdom Luxemburg, heeft onlangs haar ſtellig gevoelen uitgebragt over een onderwerp, waarover lang getwist is. — Zij vooronderſtelt, dat de Koepokinenting geene voorbehoedende kracht bezit tegen de Schapen-pokken en dat de inenting van het *Schapenpokgift zelf* het eenig bekende middel is, om de woldragende dieren tegen de hevigheid dezer kwade ziekte te behoeden; — dat men wijders de ſtof moet nemen van jonge en gezonde voorwerpen, die door Schapenpokken van eene goedaardige ſoort zijn aangetaſt. T. A. J.

OUDHEDEN EN GEDENKPENNINGEN.

Te Thirsk in Yorkshire werd onlangs een fraaije gouden munt van Keizer Honorius gevonden. Div. Honorius *PF* Avg. ſtaat om het hoofd duidelijk te lezen; op de keerzijde een krijgsman, in de regterhand een ſtandaard, in de linker een *Victoria*, die eenen krans in de hand houdt; de voet des krijgsmans drukt op een' gevallen vijand, daaronder de letters COMOD en in het rond VICTORIA AVE; aan de regterzijde des krijgsmans M, aan de linker D. De waarde der munt aan oud goud bedraagt omtrent 10 Guldens.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

April. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
1	29. 2½	40	N. W. t. W.	bewolkt, winderig, 's nachts
	29. 3	43	W. N. W.	ſneeuw.
	29. 4	35½	N. W. t. N.	
2	29. 4	38½	W. t. Z.	
	29. 4½	45	W.	bewolkt, harde wind.
	29. 5	37½	„	

BA-

1829. April.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
3	29. 5¾ 29. 6¼ 29. 7¼	40½ 46 37½	W. Z. W. W. t. Z. W.	betrokken, zeer windrig.
4	29. 7½ 29. 7¼ 29. 7	42 54 43	Z. W. Z. Z. W. Z. t. W.	zeer windrig, bewolkt, veel helder.
5	29. 6 29. 5 29. 3	46 52 45½	Z. Z. O. Z. Z. Z. O.	meest betrokken en regen.
6	29. 3 29. 3 29. 2¼	48 52½ 45	Z. Z. t. W. Z.	meest betrokken, zware regenbuijen
7	29. 2¼ 29. 2¼ 29. 3	46 49 44	Z. t. O. Z. Z. O. Z.	voormiddag bewolkt, 's namiddags regen, verder bewolkt.

BEKENDMAKINGEN.

*** Op den 27 April 1829 en volgende dagen zal te Groningen, in het Huis geteekend Lett. M. No. 71 ſtaande aan het Groote Kerkhof aldaar, verkocht worden, — behalve eenen aanzienlijken INBOEDEL, waaronder kostbare Japanſche Porſeleinen Stellen, rijk verguld en andere kostbare Antique Huismeubelen, — een belangrijke Verzameling van omſtreeks honderd ſtuks SCHILDERIJEN, waaronder eenige zeer groot van beroemde Meesters, zeer geſchikt tot Altaarſtukken. Voorts vier levensgroote Chineſche Beelden, kostbaar gekleed en twee Porſeleinen Torens van Tek en fraaije ſtukken in Was geboetſeerd, eene menigte Teekeningen en Platen en andere zeldzaamheden, onder deze laatſte ook een Album van de Synode van Dordt.

De Schilderijen en Zeldzaamheden zullen verkocht worden op Woensdag den 29ſten April, des morgens ten tien ure precies te beginnen.

Mr. E. J. OFFERHAUS, *Notaris.*

ZINSTORENDE DRUKFEIL.

In het vorig No. bl. 211 reg. 13 ſtaat:

et Batavorum lees *e Batavorum.*

De prijs van dit No. met de Afbeelding is 30 *cents.*

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 16. *Vrijdag den 17den April.*

BERIGTEN.

LEIPZIG. Door den Koning van Saxen welwillend ondersteund, ondernam de Heer GUSTAF SEYFFARTH, die als Hoogleeraar bij de Universiteit alhier is aangesteld, eene wetenschappelijke reize door Duitschland, Italie, Frankrijk, Engeland en Holland, van welke hij in het vorig jaar is teruggekeerd. Hij heeft zijne voorlezingen, met een' cursus over de Egyptische Oudheidkunde en het tegenwoordig standpunt der Egyptische Letterkunde, weder aangevangen. Gedurende zijn bijna driejarig verblijf buitenslands, heeft deze geleerde bijna alle in Europa voorhanden zijnde openbare Egyptische Museums en Boekerijen, benevens de Verzamelingen van bijzondere personen, te weten, te Munchen, Venetie, Padua, Milaan, Turyn, Bologna, Pisa, Florence, Rome, Napels, Lyon, Parijs, Londen, Oxford, Cambridge, Leiden, den Haag, Amsterdam en Frankfort onderzocht, en op deze plaatsen, een groot aantal merkwaardige Egyptische geschriften en tot hier onbekende Koptische handschriften, voor het licht gebragt, van welke verscheiden een' onder-

dom van 2200, 2400, 2600, 2800 en zelfs 3300 jaren bezitten. De door hem medegebragte verzameling, die meer dan 10,000 Nommers in 21 folioboekdeelen telt, is te merkwaardiger, daar zij grootendeels uit doorgetrokken teekeningen en afdrukken, waarbij bijzondere ſtoffen en zelfſtandigheden gebezigd werden, en afgietſels in gips beſtaat, die de waarde van oorſpronkelijke ſtukken hebben. Onder de laatſte bevindt zich een afgietſel van het beroemde opſchrift van Roſetta. Daar deze oorkonden, welker ontcijfering als eene der gewigtigſte ontdekkingen der 19de eeuw beſchouwd wordt, grootendeels van geſchiedkundigen inhoud zijn, zal de allengs voortgaande bekendmaking derzelve, ter uitbreiding der Egyptiſche Letterkunde, aan welker herſtelling een groot gedeelte van het beſchaafd Europa deel neemt, gelijk ook tot opheldering der geſchiedenis en andere wetenſchappen, niet weinig bijdragen.

PARIJS. Er is alhier opgerigt eene *Helleniſche Maatſchappij*, ter verſpreiding van Kennis in Griekenland, waarvan het onlangs verſchenen Proſpectus, in de Griekſche en Franſche talen, het oogmerk en doel dus ontvouwt:

„ Sedert langen tijd wenſchten de vrienden der beſchaving, dat de menschlievende onderneming, met zooveel edelmoedigheid en volſtandigheid *door* het Griekſche Committé te Parijs en alle de Griekſche Committés in Europa aangevangen en voortgezet, die voltooijing erlangde, welke zij vordert. Zonder twijfel was het in de eerſte plaats dringend noodzakelijk, brood, kleederen en wapenen te verſchaffen aan een ongelukkig volk, dat ter naauwernood het despotismus en de barbaarschheid ontſnapte en tot de ijsſelijkheden des oorlogs gedrongen werd; maar, daar Griekenland, van het juk verlost, eindelijk begint adem te halen, moet eene verlichte geestdrift zich niet tot enkel phyſieke hulpmiddelen bepalen.

Door de weldaden der opvoeding de ondeugden te vernietigen, die eene langdurige en verſtompende tirannij teelde; de toekomst eener natie, door *zoovele* herinneringen belangrijk, voor te bereiden en te verzekeren; op de puinhoopen van het oude Griekenland, dat he-

hedendaagſche Griekenland te herſtellen, hetwelk het oude door zeden en taal in het geheugen terugroept, in één woord de verlichting in een land terug te brengen, dat de wereld beſchaafd heeft, — zie daar het grondbeginſel, het doelwit der pogingen van de Philhellenen.

De Maatſchappij, die te Parijs gevestigd is, biedt alle hulpmiddelen aan, om dit doelwit te bereiken. Zij heeft ten oogmerke, de zedelijke verbetering van Griekenland en houdt zich ten dien einde, met de zedelijke en ſtaatkundige wetenſchappen, de wetenſchappen in het algemeen, de kunsten en letterkunde onledig. Zij zal achtereenvolgens, in hedendaagsch Grieksch, alle onderwijsboeken uitgeven, welke de behoeften van een herlevend volk eiſchen, en maandelijks in dezelfde taal een Tijdſchrift in 't licht zenden, waarin men ook artikels in het Fransch geſteld zal opnemen. Artikels, in oud Grieksch vervat, zal men daarin zeer gaarne plaatſen.

Deze Maatſchappij door verſcheiden Grieken, te Parijs aanwezig, geſticht, telt reeds in haar' boezem een groot getal leden, bijna alle geleerden, Franſchen en vreemdelingen, of perſonen van groot aanzien. (*) Alle philhellenen en vrienden der Griekſche Letterkunde zullen zich beijveren, om zich met hen te vereenigen, ten einde door hunne kennis en ondervinding tot de herſtelling van een volk mede te werken, dat eerlang een' rang in de ſtaatkundige wereld zal bekomen.

Het beſtuur dezer Maatſchappij is toevertrouwd aan de Heeren PIERRE DAVID, Preſident, POUQUEVILLE en AMBROISE FIRMIN DIDOT, Vice-preſidenten, NICOLO POULO en LANDOIS Algemeene Secretarisſen, NI-

(*) Uit de naamlijst bij het Proſpectus gevoegd, blijkt, dat deze Helleniſche Maatſchappij toen 95 Leden telde, waaronder ook de namen van den WelEerw. HeerDs. MARRON en Mevr. Wed. WYTTENBACH gevonden worden. De jaarlijkſche toelage der Leden is 24 francs, waarvoor men gratis het Tijdſchrift zal ontvangen. Het reglement is bij den Hr. CASSIN, Lid van verſcheiden geleerde Genootſchappen te Parijs, Rue Taranne No. 12, waar de Maatſchappij ook gevestigd is, te bekomen. Die in dezelve willen deelen, kunnen zich bij de Algemeene Secretarisſen aanmelden.

NICOLAÏDES LEVADIEFS, Adjunct Secretaris en EDWARD THAYER, Algemeen Thesaurier."

Een van de eerste voorstellen, in deze Hellenische Maatschappij gedaan, is geweest, om geene andere dan de Griekische taal in hare Vergaderingen toe te laten. Zulks is echter niet doorgegaan, en men zal er ook Fransch mogen spreken. De in 't Prospectus genoemde President is een zoon van wijlen den beroemden Schilder DAVID. Een lang verblijf te Smirna en op de Griekische eilanden, alwaar hij met eene Griekische vrouw getrouwd is, heeft hem met de Griekische taal zeer gemeen gemaakt.

DOORNIK. Weinige jaren geleden werd alhier een Kruidtuin van Stadswege aangelegd; de Regering heeft nu op nieuw een bewijs van hare zucht tot bevordering der wetenschappen gegeven, door haar besluit tot de oprigting van een Kabinet van Natuurlijke Historie, — waartoe zij aanvankelijk eene som van ruim 12000 guldens heeft afgezonderd.

BRUGGE *den 9den April.* Heden overleed alhier in den ouderdom van ruim 66 jaren de Kunstschilder JOSEPHUS FRANCISCUS DUCQ, Lid van de vierde Klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut en Hofschilder van Z. M. den Koning. Hij werd ook in deze stad geboren, bij welker Teeken-Academie hij bekroond zijnde, ter verdere voortzetting der kunst, zich eerst naar Parijs en vervolgens naar Rome begaf, waar hij in den toenmaligen bestuurder van de Fransche Academie der Schoone Kunsten, den Heer SUVEE, niet alleen een' Stadgenoot, maar ook een' raadsman, beschermer en vriend vond. Het Historisch vak was het door hem gekozene, waarvoor eene zorgvuldige opvoeding en opleiding hem ook berekend maakten. Zoowel in Italie, als later in Nederland teruggekeerd, gaf hij doorslaande proeven van zijn kunsttalent, onder andere door zijne *Narcissus*, en *Aphrodite* en *Angelica* en *Medor*, aan welk laatst stuk in 1817 bij de Gentsche Maatschappij van Schoone Kunsten en Letteren de bekrooning ten deele viel. Als Bestuurder der Koninklijke Academie van Schilderkunst alhier, was hij ook onvermoeid werkzaam ter opkweeking van waardige hand-

handhavers der eere van onze algemeen met roem bekende Schilderſchole (*).

ALPHEN. Op het graf van den vroeg geſtorven JOHANNES LEONORDUS NIERSTRASZ *Junior* is dezer dagen in het koor der kerk alhier, eene nieuwe zerk gelegd, als eene hulde, door vier zijner vertrouwdſte vrienden aan zijne nagedachtenis bewezen. Niemand voorzeker zal dit geſchenk der vriendſchap misprijzen, aan het ſtoffelijk overblijffel des waardigen mans gewijd, die ter eere der vaderlandſche letteren, maar vooral ten nutte der menschheid leefde. Het zijn de Heeren Mr. A. S. VAN REESEMA, W. H. SURINGAR, H. TOLLENS, Cz. en W. H. WARNSINCK, Bz., die hem dit blijk van achting en verknochtheid gaven. Men leest op de zerk:

* * * *

JOHANNES LEONORDUS NIERSTRASZ, JUNIOR

Overleden den tweeden Augustus,

MDCCCXXVIII.

't Is NIERSTRASZ, *die hier rust. In 's levens bloei ontſlapen,*
Verwierf hij 't loon der braafheid vroeg;
Geen lofdicht ſiert zijn graf, geen lauwer en geen wapen;
Zijn wandel is hem lofs genoeg.

TOLLENS.

(*) Zie voorts wegens dezen Schilder (wiens voornaam en geboortejaar echter niet juist daár zijn opgegeven) v. EYNDEN en v. D. WILLIGEN Geſchiedenis der Vaderl. Schilderkunst 3e. Dl. bl. 147.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,
ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

GESCHIEDKUNDE. Ideën over de Staatkunde, onderlinge verkeering en den Handel van de voornaamſte volken der Oudheid. Zesde Deel. Volken van Europa. Grieken, door A. H. L. HEEREN, Ridder der Guelf. Orde, Hofr. en Prof. der Geſchiedenis te Gottingen, enz. enz. Naar de vierde zeer verbeterde uitgaaf, met platte gronden en kaarten, vertaald en met eenige aanmerkingen en platen voorzien, door Mr. G. DORN SEIFFEN; — te Rotterdam bij A. F. H. Smit, 1827.

(Vervolg en Slot van bl. 238.)

Pag.

155 ſtaat: Veelmeer is juist bij deze ſpelen — hunne allengs voortgaande beſchaving in ſtand bleven, in plaats van: *het zekerſte aan ons bekend gebleven*, (*am beſtimmteſten erhalten.*)

156 „ Zij waren eenigzins den Hellenen eigendommelijk, in plaats van: *zij waren iets eigendo nmelijks van de Hellenen* (*sie waren etwas den Hellenen Eigenthümliches*)

158 „ in de noot, zouden plaats vinden, in plaats van *moesten* (*sollten*) *plaats vinden.*

159 „ in Athenen in de Panatheneën. Hierop moest volgen *op Delos*, hetwelk weggelaten is, zoodat de aanhaling nu verkeerd geplaatst is, en dus niet te verſtaan is.

163 „ boven de tijden van het ontſtaan der ſtaatsregelingen, in plaats van: *boven de tijden van het ontſtaan der Republikeinſche ſtadsregelingen* (*der Republikaniſche Stadsverfaſſungen*)

169 „ Zij zelven hadden eenen ſterken arm, in plaats van: *geenen ſterken arm.*

172 „ aan de Libyſche werd Cyrene gegrond, in plaats van; *was Cyrene gegrond.*

174 „ de vierden ſtelden eene uitſpraak van het orakel voor, in plaats van: *wenden eene uitſpraak van het orakel voor. Vorſchutzen* is *voorwenden*, niet *voorſtellen.*

175 „ terwijl het van al de redding te wachten ſcheen, in plaats van: *van allen.*

179 „ zoo wel aan eenen man, als aan eenen ſtaat, in plaats van: *niet zoo zeer aan eenen man, als aan eenen ſtaat.*

— „ in de noot ſtaat: Zochten hier de bondgenooten aan de Atheners het opperbevel optedragen als hunne ſtamverwanten, in plaats van: *verzochten hier de bondgenooten — de Atheners het opperbevel over te nemen.*

Pag.

182 ſtaat: op den duur het verzoek wederſtaan konde, in plaats van: *op den duur de verzoeking (verſuchung) wederſtaan konde.*

201 „ werd het beroep en de woonplaats tevens bij den naam gevoegd, in plaats van: *werd de klaſſe (zunft) (φυλὴ) en de woonplaats tevens bij den naam gevoegd.*

207 „ In andere ſteden was altijd zulk een Raad of Senaat, in plaats van: *In andere ſteden was* in plaats *van zulk eenen Raad, die jaarlijks benoemd werd, een Senaat.*

215 „ Dat de verwantſchap door aanhuwelijking uitgeſloten was, in plaats van: Dat de verwantſchap door aanhuwelijking *uitgeſloten hebbe*, namelijk van de Magiſtratuur.

217 „ Inſtandhouding der vrijheid en gelijkheid in het algemeen, in plaats van: *in de gemeente (in der Gemeine).*

— „ hoewel niet geheel gruwzame heerſchappij, in plaats van, *niet noodzakelijk (nothwendig) gruwzame heerſchappij.*

228 „ genoegzame ledige tijd zijn moest, in plaats van: *zijn moet.*

2 2 „ dat de aanzienlijken onderling van dezen ledigen tijd maakten, in plaats van, *dat de Edeleren onder hen (die Edlern unter ihnen) van dezen ledigen tijd maakten.*

238 „ De opheldering der ſtaatshuishouding — wanneer wij die begrippen in aanmerking nemen wilden, in plaats van: *wanneer wij geen acht wilde geven op die denkbeelden.*

244 „ wegens de menigte, die daartoe betalen moesten, in plaats van: *wegens de menigte die betaald moesten worden (der zu Bezahlenden)*

248 „ in de noot: en lofredenaars, in plaats van, *en algemeene Vergaderingen (Panegyres).*

257 „ dien de ſtaat zich toeeigende. Hier is uitgelaten: *voor een tijd lang.*

—— in de noot (§), en Pitt komt de eer toe, in plaats van, *komt de eer niet toe (kommt um die Ehre).*

258 „ opmerkzaam, in plaats van: *opmerkelijk (auffallend.)*

262 „ welk onderſcheid, in plaats van *welke verſcheidenheid, (Verſchiedenheit).*

300 „ door de inſpanningen van ſommige ſtaten —— ons —— doen voorkomen. Hierop moet volgen: *Eindelijk de bemanning der vloten had niet minder hare eigene zwarigheden.* Deze geheele zin is weggelaten, zoodat de volgende onverſtaanbaar is.

301 „ De volgende gedaante der ſchepen, in plaats van: *de langere, verlengde gedaante (verlängerte Geſtalt) der ſchepen.* De Schrijver doelt hier op de *naves longae.*

302 „ Alleen de klaſſieke plaats in Thucydides, moet zijn: *Maar de klaſſieke plaats in Thucydides.*

Pag.

303 ſtaat: latere letterkundigen, in plaats van: *latere Grammatici, taalkundige (Grammatikers.)*

319 „ Maar zijn krijgsroem —— en bevestigde hem in eene gelijke mate meer op zijne plaats, dan die voorraam zich uitbreidde, in plaats van: *En hoemeer zij* (de krijgsroem) zich vermeerderde *des te meer bevestigde zij hem op zijne plaats.*

323 „ Hij was de eerſte ſtaatsman, die het ondervond, in plaats van: *die het gevoelde (der es empfand).*

—— zonder dat zijne handelingen daarom aan de redevoeringen ondergeſchikt zouden geweest zijn, in plaats van: *zonder dat hij zich meer op ſpreken, dan op handelen toelegde.*

—— was hij niet de benijder, in plaats van: *was hij niet de begunstiger (der Gönner)*

324 „ Zoo lang hij aan het hoofd van den ſtaat ſtond. Hier is uitgelaten *in vrede.* Zoodat het zijn moet: *Zoo lang hij aan het hoofd van den ſtaat in vrede ſtond.*

325 „ Het karakteristieke van zulk eenen meester, in plaats van *de karakterſchets van zulk eenen meester.*

328 „ als gewrochten der redeneerkunde, in plaats van: *als kunſtſtukken van welſprekendheid (redneriſche Kunſtwerke).*

329 „ Buitenlandſche omſtandigheden, in plaats van *uitwendige (äuſsere) omſtandigheden.*

331 „ op deze wijze ontſtaat dus de vraag, dier zoo wel voor de geſchiedenis der praktieſche Staatkunde, als voor de Welſprekendheid, in plaats van: *als voor die der Welſprekendheid.*

336 „ Aanſtonds ontwaart men. Hier is uitgelaten: *in de eerſte van deze zijne Redevoeringen.*

356 „ Maar hoe verwijderd ook — voor den ſtaat, in plaats van: *van den ſtaat.*

359 „ Hieruit beſtond alzins dat pralen en die veelweterij, in plaats van: *Hieruit ontſtond alzins dat pralen met veelweterij. (Jenes Prahlen mit Vielwisſerey).*

360 „ naardien zij zich zoo geheel van de behoeften des tijds meester maakten, in plaats van: *naardien zij zoo geheel met de behoeften des tijds over een kwamen (weil ſie ſo tief in die Bedurfniſſe der Zeit ingriffen.)*

361 „ zoo ziet men het nadeel voorbij dat zij ſtichten, in plaats van: *zoo ziet men het nadeel in. (ſo überſiehet man den Nachtheil).*

362 „ en ſtaat — eeuwig daar, in plaats van: *eenig daar. (ſteht einzig da).*

426 „ Tot een duidelijk onderrigt behoort een volk, in plaats van: *tot zulk een onderrigt behoort een volk.*

365.

Pag.

365 ſtaat: heeft hij ons deze hooge idealen verwezenlijkt, in plaats van: *heeft hij ons een dezer hooge idealen verwezenlijkt.* (*hatte er eines jener hohe Ideale wirklich gemacht*).

367 „ in het omkleedſel de mythen, in plaats van: *der mythen.*

—— „ in de Griekſche wereld — die door hare behoefte en veranderingen, in plaats van: *door hare gebreken* (*Mängel*) *en veranderingen.*

370 „ Maar van de Vaderl. Geſch. was zij toch in alles de bron, in plaats van: *Maar van de Vaderl. Geſch. ging alles bij hen uit.* (*ging doch alles bei ihnen aus*).

373 „ die de Geſchiedenis van den oorſprong van ſommige ſteden, ten onderwerp had, in plaats van: *van elke ſtad in 't bijzonder.* (*einzelner Städte*).

375 „ dus niet voor dat de Perziſche oorlogen een aanvang namen, in plaats van: *dus niet lang voor dat de Perz. oorlogen een aanvang namen.*

377 „ die latere Geleerden — bewezen hebben, in plaats van: *hetwelk latere Geleerden bewezen hebben.*

378 „ in de noot: tot wiens achting ik geloof bijgedragen te hebben, in plaats van: *tot wiens juiste waardering* (*Würdigung*) *ik geloof bijgedragen te hebben.*

381 „ en hoe deze kunst, in plaats van: *en hoe deze keus* (*Wahl*).

389 „ en was daarom aan de bloeijendſte tijden van Grieken-land — verbonden, moet zijn: *in de bloeijendſte tijden.*

393 „ Hunne inrigting was echter dezelve, in plaats van: *was echter altijd dezelfde.*

396 „ En waar hebben wij de dagteekening, in plaats van: *En waar hebben wij de geſchiedkundige bewijzen* (Data) of *aanteekeningen.*

401 „ Het burgerlijke leven, in plaats van: *het huiſelijk* (privaat) *leven*, in tegenoverſtelling van *openbaar leven.*

409 „ terwijl zij de laatſte ſlechts, in plaats van: *terwijl zij ſlechts de laatſte.*

413 „ in de noot: Niet alleen bij giften onder de levenden, in plaats van: *niet alleen bij het leven der Schenkers.* (*nicht blos bei Lebzeiten der Geber.*)

415 „ begeerde de verwondering, in plaats van: *begeerde de bewondering.*

417 „ die toch aan ſommigen haar bezit gedogen, in plaats van: *aan bijzondere perſonen* (*Einzelnen*)

419 „ zelfs de Romeinen aanſchouwden *die*, in plaats van: *aanſchouwden dit.* (*es*)

426 „ maar uit de onvoorzigtigheid, in plaats van: *maar alleen de onvoorzigtigheid.*

Pag.
427 ſtaat: waaronder de heerlijke vruchten, in plaats van, *waaronder alleen de heerlijke vruchten.*
428 „ Nog was de laatſte dag der Grieken niet aangebroken, in plaats van: *Nog was de laatſte der Grieken niet verſchenen.*

Men zal uit deze opgave kunnen nagaan, wat 'er wezenlijk aan de overzetting van den Heer Dorn Seiffen ontbreekt. Het zou gewaagd kunnen ſchijnen, een dusdanig ongunſtig oordeel over het zesde deel der Ideën te vellen, daar de Hoogleeraar Heeren zelve zich over de vertaling van her geheele werk aldus uitlaat: „Wat nu de uitvoering betreft, zoo mag zich de Schrijver als Buitenlander wel niet meer aanmatigen, dan te oordeelen over de getrouwheid der overzetting, en hij kan verzekeren, dat hij tot hiertoe nog geene plaats heeft aangetroffen, in welke de zin niet volkomen naauwkeurig overgebragt was." (*Alg. Konst- en Letterbode*, 4 April 1828 No. 15) — Wij weten niet, hoever de Hoogleeraar in de vergelijking gevorderd is, doch wij kunnen niet vooronderſtellen, dat zulk een man, zonder behoorlijk onderzoek van alle de deelen zijnes werks, op deze wijze zoude ſpreken. Nemen wij dit aan, dan mogen wij, op grond van des Hoogleeraars openhartige verklaring, veilig zeggen, dat Zijn Hooggel. ten eenemaal de kennis onzer ſchoone taal ontbreekt, en dat hij niet bevoegd is, om over de getrouwheid der overzetting van zijn werk te oordeelen. ——

Wij laten het gaarne aan anderen over, de overige deelen van het belangrijke werk te onderzoeken; bij welk onderzoek wij hun een gunſtige beſluit, dan het onze, toewenſchen. Wij onthouden ons van alle analogiſche redenering met betrekking tot de andere deelen des werks. Het doet ons leed zulk een ongunſtig oordeel over de vertaling van den Heer Dorn Seiffen te moeten vellen. Liefde voor de waarheid was daarbij onze eenige drijfveer. Het is te betreuren, dat onze geleerde landgenoot zoo veel tijd aan het overzetten van Duitſche werken beſteedt; waardoor hij zoo veel mist, om ons met de gaven van zijnen geest te verrijken. Iets, waarover wij met regt kunnen klagen, daar hij ons onlangs zulke uitmuntende proeven van zijne geſchiedkundige kennis gegeven heeft. —— Intusſchen mogen wij niet verzwijgen, dat 'er in deze overzetting ook vele plaatſen voorkomen, die goed en duidelijk zijn overgezet, en die men bij de menigvuldige fouten ſpoedig opmerkt. De druk van het werk is vrij goed en is verſierd met eene afbeelding van den *Zeus van Olympia*, en de achter hetzelve ge-

gevoegde Kaart onderſcheidt zich in duidelijkheid van de oorſpronkelijke. ——

Mogt 'er eens eene nieuwe Hollandſche uitgave noodzakelijk worden, dan wenſchen wij, ten beste van den Nederlandſchen lezer, dat de Heer Dorn Seiffen een gunſtig oog op onze aanmerkingen moge ſlaan.

KUNSTEN.

Ledeman van den Heer B. Adams *te 's Gravenhage.*

De Heer B. Adams, te 's Gravenhage, wiens vervaardigde *Ledeman*, ten dienste der beoefenaars van de Schilderkunst, vroeger bij het Koninklijk Inſtituut te Amſterdam, boven de in Frankrijk bewerkte *mannequin's* de voorkeur verwierf, mag bij voortduring de goedkeuring op dezen arbeid ondervinden bij alle kunstkenners, die daarin overeenkomen, dat alle bewegingen van het menſchelijk ligchaam door deze Ledemans, zoo getrouw mogelijk, kunnen nagebootst worden. Een vernieuwd blijk daarvan was de beſtelling van vier dergelijke beelden van wege het Ministerie van Binnenlandſche Zaken, waarvan er thans twee, naar men verneemt, op bevel van Z. M. den Koning, zullen ten geſchenke gezonden worden aan de Koninklijke Academien van Beeldende Kunsten te Amſterdam en te Antwerpen. Drie jaren geleden vervaardigde deze kunstenaar er twee uitmuntende, waarvan een zijde een vrouwenbeeld, op bijzonderen last en ten gebruike van *H. M. de Koningin. Men houdt zich verzekerd, dat* deze Ledemans, die de gewone in bewerking en het doeltreffende verre te boven gaan, de algemeene bewondering zullen verwerven en verdienen.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

WEDUWEN- EN WEEZEN-FONDSEN — SPAARBANKEN, — ZORG VAN HET GOUVERNEMENT.

Terwijl wij ons voorgenomen hadden, naar aanleiding van het voorkomende in dit Weekblad No. 12 bl. 184—186, onze gedachten en wenſchen uit te drukken, komt ons de bro-

brochure weder in de hand: *Onbedriegelijke kenmerken voor den eenvoudigen Burger, naar welke men den al of niet duurzamen aard der Fondsen, zonder diepzinnige ontcijfering, kan opmaken*, Rotterdam, 1828, VIII en 31 bladz. gr. 8vo., welke vele goede aanmerkingen bevat: — offchoon eindelijk uitloopende tot uitfluitende aanbeveling van een nieuw opgerigt, en een ander, nog aanftaande, fonds te Rotterdam; en het is juist dit, offchoon misfchien het hoofddoel van het boekje, waarmede wij ons niet zullen inlaten. — Maar, onder anderen, beviel ons de beantwoording (bl. 7—10) der vraag: „ Hoe is het bij dat alles" (namelijk, de dwalingen in de berekening, en dus ook verkeerde uitkomst, van meest alle fondfen) „ mogelijk, dat dezelve in eene ver„ lichte eeuw als de onze zoo lang ftand houden?" — Wij vonden echter daarbij niet opgeteld, hetgeen in den *Letterbode* bl. 185 te regt vermeld wordt, „ de fpeel- en kanslust onzer Natie." Het is toch zeker, dat de verkeerde koopmans-geest, om winst te doen *tén koste van anderen*, hier mede in het fpel komt: want anders moest elk befeffen, dat geen fonds meer kan uitleveren, dan het bedrag van de inlagen met de misfchien daarvan opgeloopen intresfen; *minus* al het geen betaald is voor administratie en directie, — welke ongelden toch ook door de Deelnemers hebben moeten opgebragt worden. Zoo dat, indien het niet was de hoop, om voor minder eigen inleg, genot te hebben van hetgeen door anderen — die weêr op gelijke kans ten onzen opzigte fpeculeren — vergeefs en zonder genot ingelegd was, elk voor zich beter en voordeeliger handelde, door het montant zijner contributie telkens af te zonderen, maar te beleggen in de Spaarbank, tot onaangeroerden en dus ftreeds oploopenden en weêr tot kapitaal aangroeijenden intrest, — zoo lang tot de tijd of het geval dáár zou zijn, waartoe de geldbelegging had moeten ftrekken. Op deze wijs toch kreeg wel ieder alleen het zijne terug; maar *elk* kreeg *al het zijne*, en ieder won *dat alles* uit „ wat hij nu jaarlijks tot voeding der Directeurs en voorts voor de adminiftratie-kosten opbrengt.

Wij zijn het dus ten volle eens met het gefchrevene in No. 12, bl. 186, „ Schoon wij dus de voorgeflagen middelen enz." — bijzonder ook met den wensch, „ dat er ook Spaar„ banken voor meer-gegoeden werden opgerigt enz." maar wij zouden het zelfs wenfchelijk, oorbaar en tevens zeer doenlijk achten, dat de beftaande Spaarbanken zich mede hiertoe uitbreidden, en aldus een nieuw, zeer wezenlijk nut aan derzelver heilzame inrigting toevoegden.

Schrijver dezes is met de op- en inrigting van Spaarbanken van nabij en uit zeer aangename herinnering bekend. Hij weet dus ook de reden, en wil ze niet wederfpreken, waarom, bij het rijzen der effecten boven den prijs, waarop de

Spaar-

Spaarbanken eigenlijk ingerigt waren, dezelve den inleg van grootere ſommen, en vooral ook het onbepaald terugvragen van dezulke moeijelijker hebben gemaakt. Maar, dat gevreesd gevaar liep de Spaarbank zoo niet, wanneer zij op afzonderlijke boekjes en rekening (en dus buiten elks, om zoo te ſpreken, *losſe fonds*), geldſommen aannam, onder de bepaling, boven door ons opgegeven, van onopzegbaar te zijn, maar, door geſtadig bijſchrijven van den intrest, ſteeds ten voordeele der geregtigden te moeten blijven oploopen, tot dat op het tijdſtip, oorſpronkelijk als het doel dezer geldbelegging bepaald, over alles zoude kunnen gedisponeerd worden.

Geraakte de inlegger buiten ſtaat, de nieuwe bijdrage telkens te fourneren, dan bleef zijn fonds wel kleiner, maar het bleef toch het zijne en bleef zelfs door de oploopende rente langzaam aangroeijen; terwijl thans de armoede der zulken, wier betaalde gelden, door hun onvermogen om te blijven fourneren, ten voordeele van het fonds vervallen, mede eene der kanſen van de wreede ſpeculatie der meer gegoeden of gelukkiger Leden is. — In tegendeel, kon aan hem, die in de omſtandigheden geraakte, van zijn vergaderd fonds nog bij zijn leven volſtrekt noodig te hebben, met goedvinden van de Directie der Spaarbank en na rijp onderzoek, dat fonds geheel of gedeeltelijk teruggegeven worden. —— Maar wij zouden het niet dan billijk achten, dat de nieuwe moeite dezer langdurige en ſteeds grooter wordende administratien, aan de Boekhouders der Spaarbanken, 't zij door een geringen jaarlijkſchen, 't zij door eenmaligen wat grooteren aftrek bij de eventuele uitbetaling eenigzins wierde vergoed.

Wij leggen het bovenſtaande aan het hart van wakkere en welwillende Beſturen van Spaarbanken, — wij hebben iets anders eerbiedigſt aan het hart te leggen van onzen verlichten en vaderlijken Koning, die toch waarlijk een hart voor zijne Onderzaten heeft.

Het is toch maar al te waar, dat vele eenvoudige lieden hun geld, buiten angſtige narekening en zorg, aan vleijend maar gebrekkig ingerigte fondſen vertrouwen; eigenlijk vertrouwende op de vermelding, die, juist met inzigt hierop, aan 't hoofd van de plannen en reglementen prijkt „ met „ auctoriſatie of conſent enz. van Z. M. den Koning."

Hierover wordt gezwegen in het ſtukje in No. 12; maar in de gemelde Rotterdamſche brochure bl. V, VI, rondborſtig en naar waarheid gezegd: „ dat het Gouvernement „ de tegenwoordige inrigtingen van onderlinge voorzorg niet „ zoo geheel onvoorwaardelijk met alle andere burgerlijke „ verbindtenisſen, bij welke elk heeft toe te zien, wat hij „ doet,

„ doet, behoort gelijk te ſtellen(*); maar als inſtellingen te
„ beſchouwen, bij welke de ſtaat een meer onmiddellijk be-
„ lang heeft, *omdat het toekomſtige lot van duizende huisgezin-*
„ *nen door deze inſtellingen bepaald wordt, op eenen tijd, dat*
„ *dezelve hunne hoofden of verzorgers zullen verloren hebben*"
enz.

Het is thans een zonderlinge karaktertrek onzer Natie:— groote eerbied en volgzaamheid voor den verklaarden wil of goedkeuring, (of die zelfs, gelijk in de gemelde auctoriſatien, ſlechts zoodanig *ſchijnt*) van het Gouvernement; en vertrouwen hunner kapitalen aan hetzelve, blijkbaar uit den hoogen prijs der Nationale Effecten; — en tevens groot mistrouwen en weêrzin om hunne particuliere *gelden* regtſtreeks aan de beſtaande openlijke Auctoriteiten ter adminiſtratie toe te vertrouwen. Dit laatſte kan niet anders, dan langzaam en met geduld, en door voortgezette goede, getrouwe en zelfs ſcrupuleuſe behandeling der particuliere belangen bij het Gouvernement en *bij elk gedeelte van het beſtuur* teregtgebragt worden; (†) en dus is misſchien de tijd nog niet rijp voor den voorſlag, dien wij anders zouden doen, dat — gelijk elders plaats heeft met de Brandasſurantiën; gelijk men hier gepoogd heeft een wederkeerige waarborging der Landeigenaren of *Hypotheken-kas* in te voeren— en gelijk 'er hier een Weduwen-fonds voor Lands-ambtenaren, — voor Officieren, — voor Predikanten is; — aldus een algemeen Weduwen- en Weezen-fonds, als een der *middelen ter voorkoming van armoede* (tot welker *voorthbrengen* of *vermeerdering* de tegenwoordige Fondſen eerder dreigen te ſtrekken) van Landswege mogt ingerigt worden.

Wij voor ons, — offchoon geenszins inſtemmende *met* verſcheiden finantieele maatregelen, ook nog onder deze Regering genomen, — zijn bereid in zulk een Fonds deel te nemen en anderen 'er toe aan te ſporen; wanneer zoodanig een Fonds 1) op eene juiste en opengelegde berekening be-

(*) En dit is zelfs niet eens waar. Want als reden waarom, volgens het Wetboek van Koophandel, bij naamlooze Maatſchappijen eene voorafgaande toeſtemming van het Gouvernement vereiſcht wordt, geeft de Franſche Wetgever uitdrukkelijk op, „ dat vele particulieren dikwijls niet in ſtaat zijn, om de kanſen van ſchijnſchoone ontwerpen juist te berekenen." — Dit vooronderſtelt dan toch, dat de Regering niet dan na zorgvuldige beproeving der onderwerpen, niet *periculo petentis* en onbekommerd om de gevolgen, — auctoriſatien op eenige *Société anonyme*, van hoedanige ſoort dan ook, verleene.

(†) Alleen, bij het beramen en doorzetten eener algemeene Armen-Verzorging, behoort men zich door geene voorwendſelen van Diaconiën of dergelijke Administratien hieruit geput, te laten verhinderen: — maar hierom achten wij ook noodzakelijk, dat dit zoo aangelegen, en nog zoo zeer verachterd ſtuk door eene *Wet* gegrondvest worde.

berust; 2) blijken draagt, van in der daad uit het oogpunt van middel ter voorkoming van armoede, niet ter voeding van eenige nieuwe Ambtenaren beschouwd en ingerigt te zijn; en 3) *door het Gouvernement* (liefst door de Staten Generaal, want hoe kan de Koning over eene ook na zijn afsterven *blijvende* praestatie of guarantie van lands penningen disponeren?) *gewaarborgd wordt.* — Ook deze laatste voorwaarde kon geene wezenlijke zwarigheid hebben, want 1) de berekeningen juist zijnde, geeft die Nationale waarborg wel eene groote gerustheid aan de particuliere deelnemers, maar kan den staat weinig komen te kosten, 2) de Armen moeten toch altijd, hoe men het ook keere of wende, gevoed worden uit de beurs van het overig gedeelte der Natie; en 3) die zijn geld vrijwillig aan het Gouvernement in handen stelt, heeft regt op zoodanige waarborg.

Hiermede stappen wij voor ditmaal van dit onderwerp af; waarover anders, vooral in verband met den algemeenen heiligen pligt des Staats, tot leniging en verhoeding van Armoede, nog zooveel te zeggen was.

H. W.

den 7den April 1829.

UITVINDINGEN.

Veiligheids-Kappen bij Brand.

Het nuttige en doeltreffende der *Veiligheidskappen* door den Heer C. J. van Bell te Rotterdam, in Nederland ingevoerd, en die de Heer Glaser aldaar vervaardigt (waarvan eene beschrijving in de Bijdr. tot de Natuurl. Wetenschappen door van Hall, Vrolik en Mulder, Jaargang 1828, 3de Dl. No. 2 gevonden wordt) is proefondervindelijk bij een' onlangs te Rotterdam plaats gehad hebbenden Brand gebleken. Door middel van een derzelve, heeft een persoon zich zonder hinder in een met damp vervuld pakhuis een' geruimen tijd onthouden. Ten gevolge van een gunstig verslag van het Departement der Marine, nopens derzelver nut, is, naar men verneemt, een belangrijk aantal door het Departement van Oorlog, ten dienste der Artillerie-Magazijnen, bij voorn. Chirurgicaal Instrument en Messenmaker besteld.

WEER-

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

April. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
8	29. 4½ 29. 5 29. 5½	46 53 43	z. z. z. w. z.	bewolkt, in de namiddag een regenbui met wind.
9	29. 4½ 29. 3½ 29. 4	46 53½ 46	z. z. o. z. o. t. z. z. t. o.	bewolkt, meest omtrent betrokken, namiddag een zware regenbui, met hagel.
10	29. 5 29. 5½ 29. 6	46½ 54 44	z. z. w. t. z. z. w.	zwaar bewolkt, 's nam. van verre donder.
11	29. 6 29. 6½ 29. 6	46 50 44	z. w. z. w. t. w. z. z. w.	bewolkt,
12	29. 4 29. 4 29. 3½	50 54 51	z. t. o. z. z. o. z. t. o.	betrokken, voorm. regen, tegen den avond een zware regenbui.
13	29. 2½ 29. 3 29. 2½	53½ 59 51	z. t. o. z. z. w. z.	betr., voorm. tusschenb. reg., even na den midd. een zware stortregenb., verd. meest reg.
14	29. 3 29. 4 29. 2	50 59 56	z. z. o. z. o. o. z. o.	tot even na den midd. omtrent helder, verder betrokk., 's av. regen.

BEKENDMAKINGEN.

*** Op den 27 April 1829 en volgende dagen zal te Groningen, in het Huis geteekend Lett. M. No. 71 staande aan het Groote Kerkhof aldaar, verkocht worden, — behalve eenen aanzienlijken INBOEDEL, waaronder kostbare Japansche Porseleinen Stellen, rijk verguld en andere kostbare Antique Huismeubelen, — een belangrijke Verzameling van omstreeks honderd stuks SCHILDERIJEN, waaronder eenige zeer groot van beroemde Meesters, zeer geschikt tot Altaarstukken. Voorts vier levensgroote Chinesche Beelden, kostbaar gekleed en twee Porseleinen Torens van Tek en fraaije stukken in Was geboetseerd, eene menigte Teekeningen en Platen en andere zeldzaamheden, onder deze laatste ook een Album van de Synode van Dordt.

De Schilderijen en Zeldzaamheden zullen verkocht worden op Woensdag den 29sten April, des morgens ten tien ure precies te beginnen.

Mr. E. J. OFFERHAUS, *Notaris.*

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

BUITEN WOON TE ZEGELEN

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 17. *Vrijdag den 24ſten April.*

BERIGTEN.

CEYLON. Te Mutwal bij Colombs overleed, op den 20 Mei van 1828, de Heer E. MATTHEWS, een der onder-regters van het eerſte Geregtshof op dit eiland. Hij werd in het jaar 1789 geboren, ontving zijne opvoeding op de ſchool te Eton en ſtudeerde vervolgens op het Kings College te Cambridge. In het jaar 1807 bezocht hij, ter bevordering van zijne gezondheid, het vaste land en gaf, na zijne terugkomst, in 1819 onder den titel van: *Diary of an Invalid*, eene beſchrijving zijner reize uit, die in Engeland, wegens hare geestige en ſchoone zamenſtelling, groot opzien baarde, en ook buiten zijn vaderland [in Duitschland en de Nederlanden] door vertalingen bekend werd. In het jaar 1821 werd hij tot Fiskaal op Ceylon en in October 1827 tot Regter aangeſteld.

LEIPZIG. De Heer HAENEL, Hoogleeraar bij deze Univerſiteit, is, na van 1821 af, eene wetenſchappelijke reize, door Zwitſerland, Frankrijk, Spanje, Portugal, Italie, Sicilie, Holland, Engeland, Schot-

land en Ierland, tot naſporingen in de Boekerijen, in die landen aanwezig, te hebben volbragt, in het midden des vorigen jaars teruggekomen. De reſulta. ten zijner reize beſtaan: in het kritisch gebruik maken van alle op te ſporen handſchriften met ſtukken van het regt vóór Justinianus, dat verſcheiden onuitgegevene aan het licht bragt en eene nieuwe oordeelkundige uitgave van dit Regt mogelijk maakt; voorts in het volledig bezigen van alle handſchriften des West-Gothiſchen Romeinſchen regts, waardoor mede verſcheiden tot hier onbekende werken over dit regt uit de middeleeuwen hervoortgebragt werden, aan welker uitgave hij reeds arbeidt; in het affchrijven van onderſcheiden onuitgegeven ſtukken van het Griekſche regt; in de vergelijking der meeste bekende handſchriften van Julian's *epist. novell.*, ten behoeve eener nieuwe uitgave derzelve; in het verzamelen van een aanmerkelijk getal verhandelingen uit de middeleeuwen over de regtstwisten der Glosſatoren; — in de verzameling van meer dan 100 catalogi over de handſchriften der door Prof. Haenel onderzochte Bibliotheken, welker afdruk, daar zij grootendeels ongedrukt zijn of de gedrukte zeldzaam voorkomen, reeds begonnen is; — eindelijk in verſcheiden andere kleinere ſtukken van mindere waarde.

Heidelberg. Op den 2den Januarij *dezes jaars* voleindigde de Koninklijke Rusſiſche Hofraad en Ridder Christian Gottlieb von Arndt zijne lang gerekte loopbaan. Hij was zijn 86ſte jaar ingetreden. De Keizerin Catharina ſtelde eenmaal bijzonderen prijs op zijne kunde, weshalve hij in haar Kabinet werd aangeſteld, en haar bij hare letterkundige werkzaamheden hulp bewees. Keizer Alexander begunſtigde ook v. Arndt, die algemeen bekend is door van veel omvattende kunde getuigenis dragende geſchriften. Zijn op één het laatſte werk: *über den Urſprung und die verſchiedenartige Verwandtſchaft der Europiſche Sprachen* (Frankfort 1818) heeft zelfs in Amerika de aandacht van deskundigen tot zich getrokken. Zijne opſtellen in de Rusſiſche taal worden in Rusland, ook ten opzigte van de bewoordingen, als klasſiek geacht.

Web-

WEENEN. Op den 18den November l. l. overleed alhier de beroemde Schilder FRANZ CAUCIG, Directeur van de K. K. Academie der Beeldende Kunſten alhier, in den ouderdom van 72 jaren.

PARIJS. De Koninklijke Academie der Schoone Kunſten alhier, heeft, ter vervulling der opengevallen plaats door het overlijden van den Heer GOSSEC, benoemd den Heer AUBER, die de Heeren CHAMPEIN en REICHA tot mededingers had. — De leerſtoel van de Griekſche Letterkunde bij het *College Royal de France*, welke door den dood van den beroemden GAIL ledig ſtond, is toebetrouwd aan den Heer BOISSONADE, die door zijne kunde voor dien post ten volle berekend is.

BRUSSEL. Het *Obſervatorium* alhier zal voltooid worden door middel van een nieuw voorſchot van *f* 40,000 — door Z. M. verleend. De Werktuigen, voor hetzelve beſtemd, worden door de beroemdſte Kunſtenaars in de onderſcheiden vakken vervaardigd; naar men meent, zou één derzelve alleen meer dan 20,000 guldens kosten.

——— De voorſlag tot wederinvoering der Jury is met eene ſchitterende meerderheid afgeſlagen. De vertegenwoordigers van een beſchaafd en verſtandig volk hebben getoond, het onderſcheid te verſtaan tusſchen het klatergoud eener ingebeelde vrijheid, en het echt metaal van gelouterd regt; — de volmagt op onze Hoven en hooge Regtbanken, om over de eer en het leven hunner medeburgeren te vonnisſen, wordt niet ingetrokken in ons vaderland, waar onomkoopbaarheid en onkreukbare onzijdigheid den Regter kenmerken. Wij wenſchen onze landgenooten geluk met den uitſlag der beraadſlagingen; — uit den ſchok der veelzijdige meeningen is dan weder de waarheid geboren, en eene, aan onze zeden geheel vreemde, inſtelling, en welke in tegenſpraak met de letter en geest onzer grondwettelijke bepalingen is, ja met onze verlichting, geweerd. Geene herſenſchimmige denkbeelden van ſommigen, geen opgewonde gevoel van anderen, geen ſectengeest, geen partijzucht, maar gronden gelegd

op de gezonde beginſels van het lijfſtraffelijk regt, zullen over het ſchuldig of het onſchuldig beſlisſen.

Door dit beſluit onzer hooge Staatsvergadering is tevens het beginſel verworpen, dat de Franſche poenale Wetgeving aankleeft, de zoogenaamde *Morele convictie.* —— Verre, dat wij den Regter willen binden aan ſtellige, ſcherp getrokken lijnen, volgens welke hij zoude uitſpraak doen over het ſchuldige of min ſchuldige eener daad, maar wij wenſchen toch, dat de titul *de probationibus* niet geheel moge wegblijven, en dat niemand veroordeeld worde, om lijf, goed of eer te verliezen, ten zij op gronden en beweegredenen, welke niet alleen door het gevoel en de meening gebillijkt zijn, maar die het gezond verſtand en het oordeel geregtvaardigd hebben.

S.

NECROLOGIE

VAN DEN HERTOG

DE LA ROCHEFOUCAULD-LIANCOURT,

Censeur de la Société d'Encouragement,

door

J. ROEMER, te Leiden.

„ De uitmuntende Baron Degerando geeft, in „ het *Bulletin de la Société d'Encouragement* eene „ korte Levensbeſchrijving van den onſterfelijken Her„ tog de la Rochefoucauld-Liancourt, „ welke wij zoo gaarne, in haar geheel, vertaald „ wenſchten, wanneer de ruimte van ons Tijdſchrift „ niet even zoo zeer beperkt was, als de roem van „ den grooten Hertog onbegrensd, en niet alleen over „ Europa, maar ook over de beide Indiën, ja over „ den geheelen aardbol verſpreid is. "

Zoo vangt Dr. I. Dinglei, in zijn *Polytechniſches Jour-*

Journal, B. xxv Heft 5, de Necrologie des Hertogs aan, en voegt er bij: Wij houden het voor onzen pligt, den Redacteurs van zoo vele tijdschriften, wie het niet zelden aan uitgedijde bouwstoffen schijnt te ontbreken, op deze *biographie* opmerkzaam te maken en van dezelve eene goede overzetting te leveren; want niet elk Land heeft eenen Rochefoucauld: niet ieder land, als Pruisen, eenen Bernstorf, als Beijeren eenen Montgelas, als Oostenrijk eenen Saurau; en echter is dit het eerste, waaraan elk Land gebrek heeft. Het goede moet van boven komen. Het is veel gevaarlijker, wanneer de adel van een Land in onwetendheid en zedeloosheid verzinkt, dan wanneer het volk verlicht is. Een verlicht volk kan, door zijne hoogere verlichting, zijnen pligt, om aan hoogere wijsheid te gehoorzamen, slechts des te duidelijker erkennen: een onwetende en in ondeugd verzonkene adel, daarentegen, zal niet alleen voor zijn' Vorst en Vaderland nutteloos zijn, maar hij zal den luister des eenen en het welzijn des anderen, door zijne eigen onwaardigheid, tevens verderfelijk worden. En dat hij dit worde, dat is thans de groote poging van diegenen, welke de opvoeding en beschaving van den Adel, vooral in Katholijke Landen, aan zich zoeken te trekken, die den ouden, noodzakelijken band tusschen den troon en het volk verbreken, den adel tot hunne speelpoppen maken, en zich, met hunne looden ketens der onwetendheid en des bijgeloofs, tusschen den troon en het volk plaatsen, en beiden te gelijk zoeken te overheerschen. Hoe troostrijk is het, nog landen te kennen, in welke de adel zich voor de valstrikken eener zekere kaste weet te hoeden en met het ridderlijk zwaard zijner voorouders dezelve weet neder te vellen. Hoe geruststellend moet het voor de Vorsten zijn, wanneer zij, zelfs in dat land, waar, nog voor korten tijd, de Adel het voorwerp van bloedigen haat was, den dood van eenen Adelijken van den hoogsten rang, als een *nationaal verlies*, zien betreuren. De edele Hertog de la Rochefoucauld „leefde ook bijna eene eeuw lang, alleen om goed te doen." Hij hield het niet beneden de waarde van zijn overoud Hertogelijk huis, eene der eerwaardigste onder den

ouden Franſchen adel, in gevangenisſen tot misdadigers en gevonnisden, in gast- en armhuizen tot ongelukkigen en verarmden, in de werkplaatſen der werklieden af te dalen, en, overal menſchelijke ellende te verzachten en te lenigen, overal nuttige kennis te verſpreiden: hij was dan ook nog zijn ondankbaar Vaderland nuttig, toen hij den bloedraad van hetzelve moest ontvlugten, en wist zijne ballingſchap tot eene reeks van weldaden te maken voor die genen, die naar zijn bloed dorstten. Hij leerde der oude, misdadig gewordene wereld, door het voorbeeld der nieuwere, dat zelfs de booswicht nog menſchenwaarde heeft, en dat het eene ſchande voor Europa is, zoodanige gevangenisſen te dulden, als vele landen nog bezitten. In den ſchoot van zijn Vaderland teruggekeerd, werd hij ſpoedig de Vader der armen van geheel Frankrijk, het welk toen bijna meer armen, dan inwoners had, en deed meer, als ondeelige, dan alle duizende van barmhartige broeders en zusters vóór hem, door eene rij van eeuwen, gedaan hadden. Aan hem dankt Frankrijk het betere onderwijs der jeugd, hetwelk men vroeger ondermijnde, en thans weder zoekt te verdelgen. Aan hem dankt Frankrijk de weldaad der Koepokinenting, welke men zoo ondankbaar in dit ligtzinnig land opnam. Aan hem dankt Frankrijk de vorming van de lagere klaſſe zijner inwoners, der arbeiders: aan hem de veredeling van dezelve: aan hem den voortgang, welken hunne nijverheid, en men mag er bijvoegen, hunne zedelijkheid, (eer de misſionarisſen haar weder verſtoorden) verkregen heeft. „De Groot-kamerheer aan de hoven van Lodewijk XV en XVI," (zegt de Baron Degerando) „is Frankrijks Franklin geworden." Lust en liefde om den arbeid op te wekken gold bij hem boven alles: want hij wist, dat ledigheid het begin van alle ondeugd is. „Zijne Sloten te Liancourt had hij, reeds in het jaar 1790, in Fabrijken veranderd, die toen de eerſte waren en thans nog onder de beste te tellen zijn. Het getal der inwoners zijner dorpen heeft hij verdubbeld, en derzelver welvaart vertiendubbeld. Even zoo werkzaam bevorderde hij den landbouw op zijne goederen, zoo wel tot zijn eigen voordeel, als tot dat zijner onderhoorigen. Hij was de ſchepper van de ſchool van kunſten en

ambachten onder Lodewijk XVI en van het *Conservatoire des arts et metiers*; hij ſtichtte de Spaarbanken en vele andere inrigtingen."

„ Onvermoeid in het toezigt op de inſtellingen, die hij ſtichtte en beſtuurde, dagelijks, nu in de gevangenisſen, dan in de gast- en armhuizen, of in de ſcholen, of in de fabrijken en werkplaatſen, vond hij nog tijds genoeg, om eene menigte nuttige en zeer ſchoon geſchrevene werken te vervaardigen. Nog in zijn tachtigſte jaar (1826) ſchreef hij de *Statistique du Canton Creil*, een werk van 103 bladzijden, van hetwelk ſlechts 100 exemplaren zijn afgedrukt: en hij achtte het niet beneden zijne waarde goed geſchrevene werken te vertalen. Zoo vertaalde hij Morton Edens werk over de arbeidende klaſſe in Engeland, onder den titel: *Histoire des claſſes travaillantes en Angleterre* 1797. Hij, deze Nestor onder de menſchenvrienden, heeft niet alleen vele geleerde Boeken geſchreven, over ſtaatkundige onderwerpen, over het onderwijs, ook met opzigt tot het *Lancaſterſche*, over Christelijke en Zedelijke voorſtellingen, maar ook vele kleine werken in 32°, voor het volksonderwijs. Frankrijk moest nog eens zijnen roem verliezen (*„ La France, veuve de ſa gloire.*") wanneer Rochefoucaulds werken niet ſpoedig in eene volledige verzameling in het licht verſchijnen. (*)"

Wij kunnen niet nalaten op het graf van Rochefoucauld *nog eene bloem te ſtrooijen, die ook een Hertog en Pair van Frankrijk, ook een Cenſeur de*

(*) Men vertelt van den Hertog deze *Anecdote*. Een nieuwe Hoveling van Napoleon vroeg den ouden Hertog: „ Hoe kunt gij zoo veel arbeiden, zoo veel ſchrijven?" — „ In onze Familie," antwoordde de oude Hertog: „ is een *fidei-commis*, dat *geen* Rochefoucauld door een' Abbé mag worden opgevoed: de opvoeder moet een gehuwd man zijn, en zelfs kinderen hebben." — En dan, zeide de Hoveling. „ En dan zal *ieder* Rochefoucauld die kinderen gaarne hebben", voer de Hertog voort: „ voor hunne opvoeding zorgen; de armen onderhouden; geen *Hombre* ſpelen; niet in den Schouwburg loopen, of wel zelf voor het volk eene Comedie vertoonen." Dit moet in het jaar 1811 gebeurd zijn.

de la Société d'Encouragement, als Rochefoucauld geweest is, voor dezelve plukte: namelijk, de Hertog van Cadore. Deze waardige Pair achtte het niet beneden zich, in de Vergadering der Maatschappij van den 24 Mei 1826, deszelfs *berigt over den staat harer kasse*, te sluiten met de volgende woorden:

„ Ik kan, mijne Heeren! dit berigt niet eindigen, zonder u die smartelijke gebeurtenis te herinneren, welke het gevoel van geheel Frankrijk zoo levendig getroffen en de nijverheid en de menschheid geschokt heeft. Hoe voortreffelijk schoon de lofrede is, die wij zoo even op den Hertog de la Rochefoucauld gehoord hebben, en zoo weinig zij ons over het voorwerp onzer diepste rouwe te zeggen overlaat, zoo blijft het voor mij nog altijd een heilige pligt, eenige woorden van smart over een verlies, hetgeen niemand sterker gevoelen kan, dan ik, bij deze gelegenheid uit te spreken. Ik was zijn ambtgenoot, als *Censor* bij onze Maatschappij, ik was vroeger zijn ambtgenoot in de *Assemblée constituante*, en het laatst in de kamer der Pairs. Voor deze onze Maatschappij is zijn verlies onoverkomelijk. Het goede, hetgeen hij zich voorstelde te doen, deed hij met haar dadelijk, maar hij deed het ook zonder haar. Hij bevorderde de kunstvlijt niet alleen door zijne ondersteuning, maar ook door zijn onderwijs, door zijn voorbeeld, hetwelk zijn' hoogen rang in deze Maatschappij zoo veel luister bijzette. Hij was als een groot Heer, als Hoveling geboren, zijne liefde voor al, wat goed is, maakte hem tot een' werkman. De plaats, die hij bewoonde, werd door hem eene nieuwe schepping, zijn invloed strekte zich over de hoofdstad uit, en aan het voorbeeld, hetgeen hij gegeven heeft, hebben wij te danken, zoo oneindig vele verbeteringen in onze werkplaatsen, in onze scholen, in onze gasthuizen, in onze gevangenissen; zoo vele weldaden, die de behoeftige klasse en de lijdende menschheid zoo noodig heeft. Maar wij allen, rijken en armen, stad- en landbewoners, mannen en vrouwen, en voornamelijk, onze kinderen, (die hem de invoering der Koepokinenting verpligt zijn) wij allen zijn hem denzelfden dank verschuldigd, en ook de nakomelingschap, want deze zal, zijne wel-

weldaden inniger gevoelende, haren dank met den onzen vereenigen. Velen ſtonden zoo hoog als hij: velen deden ook veel goeds. Hij was geen Minister, hij deed echter zoo veel goeds, als men van den bekwaamſten en vermogendſten Minister kon verwachten. Het was behoefte voor zijn hart, de vader der armen te zijn: hij deed het niet, om naar volksgunst te ſtreven: hij heeft deze even zoo zeer verſmaad en afgewezen, als hij elke eereplaats zou veracht hebben, die hem verhinderd had, nuttig te zijn. Hij nam alleen zoodanige ambten aan, bij welke zijn eenig loon was, weldaden te kunnen bewijzen. Hij was groot, omdat hij goed was, hij was echter goed uit verſtand en zonder zwakheid, hij was goed uit grondbeginſelen en uit zijne ziel. Zijn genie was goed te doen, en die ſoort van genie had ook zijne dweeperij, toch in der daad niet de ſlechtſte. Zijn naam behoort onder diegene, welke uit deze eeuw in de nawereld overgaan, welke deze voortaan zal toebehooren; of zouden de menſchen die genen kunnen vergeten, welke hunne weldoeners waren? Mogten allen, die ſtaten regeren, even zoodanige zegeningen met zich in hunne graven voeren, en een even zoo gezegende nagedachtenis achterlaten!

„Het is troostrijk, na zulk een verlies, onder de Voorzitters onzer Maatſchappij, een' bloedverwant des onſterfelijken onder ons te zien, die zijnen naam draagt: eenen naam, die, ſedert eeuwen, talenten en deugden in zich vereenigt, die den roem genoot, weldadig en tevens verſtandig te zijn, en die, men moge hem plaatſen, waar men wil, en noch zijne verdiensten, noch het eigen geweten geregtigheid laten wedervaren, altijd het goede wilde, hetzelve wenschte te doen, en de gelegenheid, om het doen, nooit onbruikt liet voorbijgaan.

Ik beween met u, mijne H.! de ontzettende leegte, die het verlies des Hertogs in onze Maatſchappij achter laat. Mij vooral is het ſmartelijk, daar ik thans alleen moet vervullen, hetgeen hij met mij gewoon was te deelen. Ik vond reeds vroeger mij niet ſterk genoeg, aan zijne zijde te blijven ſtaan, en verzocht den Voorzitter om mijn ontſlag, hoe kan ik thans,

daar ik mijn' steun heb verloren, met hut voor u, onder u, vertoeven?"

De voornaamste werken des Hertogs zijn:

1. *Plan du travail du Comité pour l'extinction du Mendicité* 1790.
2. *Travail du Comité de Mendicité* 1780.
3. *Opinions prononcées a l'Assemblée nationale* 1789 — 1791.
4. *Des prisons de Philadelphie* 1796.
5. *Voyages dans les Etats-unis d'Amerique en* 1795 — 1798, 1800.
6. *Notes sur la législation Anglaise des chemins* 1801.
7. *Recueil de Memoires sur les etablissemens d'humanité traduits de l'Anglais.*
8. *Systeme Anglais de l'instruction p.* Jos. Lancaster.
9. *Réflections sur la translation à Toulouse de l'Ecole royal des arts et metiers de Chalons.*
10. *Discours, Rapports et comptes rendus à l'Ecole de Chalons à la Société de la morale Chretienne, a la caisse d'epargnes depuis* 1800 — 1823.
11. *Opinions prononcés à la chambre des Pairs depuis* 1814 *jusque a* 1826.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

De Wijnteelt in Nederland.

Deze maakt alle dagen nieuwe vorderingen. Verscheiden staten van Noord-Duitschland, zekere gedeelten van Silesie, de boorden van den Rijn, Moezel, Maas en verschillende gewesten van België, raken met wijngaarden overdekt. De uitkomsten, in verscheiden deelen van ons Koningrijk verkregen, waar de wijnstok nooit was aangekweekt, schijnen geen' twijfel meer over te laten, of wij zullen weldra op onzen bodem een groot gedeelte van den wijn, voor ons verbruik noodig, inzamelen. De wijnberg te Wesemael, bij Leuven, toebehoorende aan den Hertog van Ursel en door den Heer Audoor bestuurd, heeft, naar men zegt,

dit

dit jaar, hoewel ſlechts een gedeelte daarvan opbrengt, meer dan 300 hectoliters wijn van goede hoedanigheid opgeleverd, die nog belooft te zullen verbeteren. De Hn. van Hoobrouck van Fiennes, bij Audenaarden, Hennessy Bankier te Brusſel, Bonaventure, landeigenaar bij Brusſel, hebben aanzienlijke aanplantingen van den wijngaard ondernomen. De Heer de Frasne te Virginal (Zuid-Braband) en de Poſtdirecteur te Leuven zamelen goede witte en roode wijnen in; de laatſte vooral wendt alle mogelijke zorgen daartoe aan en kweekt den wijngaard volgens de beſte ſtelſels.

Men berekent, voor een gewoon jaar, de hoeveelheid wijn in België geteeld, zoo aan de oevers van de Maas, der Moezel als in de provincien Zuid-Braband en Vlaanderen op 10,000 ſtukken; deze hoeveelheid zou oneindig kunnen vermeerderd worden, indien de Wijnteelt alle wenſchelijke aanmoedïging genoot.

De verbeteringen, aan de kweeking des wijngaards en de wijnbereiding toegebragt, dragen veeltijds tot den invoer dezer koſtelijke plant, in gewesten, waar men die nog niet durfde beproeven, veel toe.

De ſoorten en verſcheidenheden van wijnſtokken, die men aankweekt, zijn, zoowel voor den wijn als de tafel, bijna oneindig. De Linneaanſche Maatſchappij van Bordeaux bezit eene verzameling van meer dan driehonderd verſcheidenheden; die van Luxembourg te Parijs is nog aanzienlijker. Het ware wenſchelijk, dat men in België ook eene dergelijke inrigting daarſtelde, waar men door aankweeking nog het getal der ſoorten kon vermeerderen. Dit zou het beste middel zijn, om den wijngaard in de Noordelijke ſtreken te acclimateren.

De ondervinding heeft voldoende bewezen, dat men door het aanwenden van kunde en zorgvuldigheid aan de oevers van den Rijn en in verſchillende ſtreken van België, uitmuntende druiven en een' zeer aangenamen wijn gewonnen heeft. De *Chaſſelas* van Fontainebleau of Thomery, zoo beroemd te Parijs, levert een nieuw bewijs op, dat men door kunst de natuur in zekere mate kan overwinnen; want de grond, die deze druif oplevert, is kleiachtig, koud, vochtig en zeer moeijelijk te bewerken. Aan de goede kweeking en voorzorgen moet men ook deze gelukkige uitkomst toeſchrijven; evenwel blijft het van veel belang, om een' gunſtigen grond en ligging te kiezen.

De kweekers van Thomery zijn ook ten uiterſte zorgvuldig in de keus van de verſcheidenheden der wijnſtokken en nemen hunne planten alleen van ſtekken van de beste hoedanigheid; dit is een zeker middel van verbetering, 't geen zeer dikwijls wordt veronachtzaamd.

De

De zoo vermaarde Johannesberger, dien men voor 7 à 9 guld. de flesch verkoopt, is van een' wijnſtok herkomſtig van Orleans naar den berg van dien naam bij Mentz gebragt en welken er Karel V liet planten. De wijn, onder den naam van Hartbleicher bekend, bij Bonn, welks hoedanigheid zoo geacht is in Duitschland, komt van Wijnſtokken, uit Bourgondie getrokken. Deze uitſtekende wijn verbindt met de bijzondere eigenſchap, aan de oevers van den Rijn verkregen, den geur of het *bouquet*, die de goede Bourgondiewijnen kenmerkt. Dit bewijst, dat in luchtſtreken, die voor den wijngaard min geſchikt ſchijnen, men ſomtijds een' grond kan aantreffen, die in ſtaat is, eene overheerlijke wijnſoort op te leveren, hoezeer verſchillend van die des lands, waaruit men de plant kreeg, dat onder gunſtiger temperatuur gelegen is.

Wanhopen wij dus niet, van eenmaal verſcheiden der fraaije provincien van Belgie wijn te zien voortbrengen, die zelfs door vreemdelingen niet verſmaad zal worden. De gelegenheden, voor de Wijnteelt geſchikt, ontbreken in die gelukkige gewesten niet, en de goede uitſlag, onlangs verkregen, moet allen twijfel opheffen, dien men nog kon voeden, wegens het welſlagen dezer kostelijke cultuur en over het aanmoedigen tot nieuwe aanplantingen. Buitendien is het wel bewezen, dat op eene nog niet zeer ver verwijderd tijdſtip verſcheiden onzer provincien aanmerkelijke wijnbergen bezaten, die ten gevolge der oorlogen, waarvan ons land zoo dikwijls het tooneel uitmaakte, werden vernield. De naijver onzer buren, die onze wijngaarden door hunne legers lieten verwoesten, en de gemakkelijkheid om vreemde wijnen in te voeren, zullen ook veel hebben *toegebragt*, om de aankweeking van den wijnſtok in Belgie te laten varen. Maar deze oorzaken beſtaan niet meer, en de ſtaatkunde van alle Gouvernementen, gelijk de belangen des lands, daar heen ſtrekkende, dat men alleen van buitens lands moet trekken, wat onze grond niet kan voortbrengen, behoort men niets te verzuimen, om ten minſte voor een gedeelte op ons grondgebied den tot ons verbruik benoodigden wijn te telen. Wij willen daarom uit Belgie niet de fijne wijnen van Champagne, Bourgondie en Bordeaux uitſluiten, om dat wij ons niet zullen aanmatigen, van ooit dezelve te kunnen evenaren.

* * *

GE-

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Een Album van de Dordſche Synode.

Het Album van de Synode van Dordt, dat onder meer andere Zeldzaamheden te Groningen den 29ſten April zal verkocht worden, is aangelegd door Johannes Rufelaert, Heer van Burchwal, van wege de Groninger Ommelanden afgevaardigd naar die Synode, en bevat niet alleen de naamteekeningen van *al* de Leden, die zoo uit de Nederlandſche Provincien, als uit vreemde landen naar die Synode afgevaardigd zijn, maar van allen tevens zeer belangrijke ſpreuken en inſchriften, die den geest van alle deze perſonen eigenaardig doen kennen, en dus eene belangrijke Verzameling van Bijdragen leveren tot de Geſchiedenis van dien tijd en van die vermaarde Kerkvergadering.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

MADRID, *den 2den April.* Uit de provincie Murcia ontvangt men meer en meer bijzonderheden, wegens de Aardbevingen, die dit gewest, Valencia en het geheel Zuiden van het Spaanſche Rijk hebben geteisterd, en er ſchrik en verwoesting hebben verſpreid. De rivier Segura is ten gevolge derzelve van loop veranderd en zal op eene andere plaats in de Middellandſche Zee vallen. Vier kraters hebben zich te Benejuzar geopend, twee derzelve werpen lava uit, uit de twee andere rijzen zwavelachtige dampen op, welker ſtinkende walm zich op eene mijl afſtands verſpreidt. Kraters, die zich openden ter plaatſe, welke Torrevieja beſloeg, waar geen gebouw ongeſchonden bleef, werpen op verſchillende punten brakke waterſprongen op. Te Buzot zijn de minerale bronnen verdroogd, en twee mijlen van de ſtad verwijderd teruggevonden. Den 21 Maart van 6¼ ure 's avonds tot 6 ure des ochtends heeft men op verſchillende plaatſen van Murcia tot 48 ſchokken toe geteld; de ſterkſte was de eerſte, die twee ſeconden aanhield. De takken der hoogſte boomen raakten de aarde; en in de ſtad Almidari alleen, telde men als ſlagtoffers van deze ramp reeds 470 perſonen, die daarbij omkwamen, welk

welk getal men echter nog hoopt, dat overdreven is. Orihuela, Catral, Sanfelipe, Murcia en meer plaatſen, hebben ook veel geleden: onder andere zou de hoofdkerk in de laatſte ſtad dermate beſchadigd zijn, dat men genoodzaakt zijn zal, die voor een groot gedeelte te ſloopen.

ZWEDEN. De Koude is in dit rijk niet minder langdurig en ſtreng dan in Duitſchland. Omſtreeks Stokholm is in 't begin van April nog veel ſneeuw gevallen, wordende er de ſledebaan zoo goed als in 't midden van den winter gebruikt. Daarentegen verneemt men, dat in het zoo noordelijk gelegen IJsland weinig ijs of ſneeuw gezien is; tuſſchen 20 en 21 Februarij had men daar eene zware Aardbeving gevoeld; zijnde ook door de uitbarſtingen van den Hecla zes of zeven boerderijen verwoest.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

April. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
15	29. 2¼	57	Z.	harde wind, bewolkt.
	29. 3¼	57	z. z. w.	
	29. 5	48	z. w. t. z.	
16	29. 4¼	53	z. z. o.	tot in den namiddag helder, windrig, verder bewolkt, in den nanacht regen.
	29. 3¼	65½	z. o. t. z.	
	29. 3¼	57	z. o.	
17	29. 5¼	47	w. n. w.	windrig, helder.
	29. 7	52	w.	
	29. 8	47	w. z. w.	
18	29. 8¾	51	w. t. z.	windrig, meest helder.
	29. 8½	55	w. z. w.	
	29. 8	48½	z. w.	
19	29. 6¼	46½	z. t. w.	zeer harde wind, bewolkt, regenbuijen.
	29. 6¼	50	w. z. w.	
	29. 6	45	z. w.	
20	29. 6¼	49	w.	bewolkt, meest omtrent bewrokken, 'savonds helder.
	29. 7	51	w. t. n.	
	29. 8½	40	w. n. w.	
21	29. 9¼	46½†	o.	voorm. omtrent held., namidd. bewolkt, 's avonds omtr. held.
	29. 9	57½	o. t. z.	
	29. 8	48	o. t. n.	

† 'smorgens om zes ure 34 gr.

BE-

BEKENDMAKINGEN.

INTEEKENING OP EENE VERHANDELING OVER DE

BURGERLIJKE REGTSPLEGING,

Volgens de Nederlandsche Wetgeving,

DOOR Mr. P. MABÉ, JUNIOR,

Procureur bij de Regtbank van Eerſten Aanleg zitting hebbende te Haarlem, Schrijver van het HANDBOEK VOOR NOTARISSEN, *volgens de Nederlandſche Wetgeving.*

Onder dezen titel is de Ondergeteekende voornemens uit te geven eene Verhandeling over de Burgerlijke Regtspleging, volgens de aanſtaande Nederlandſche Wetgeving, bevattende eene naauwkeurige behandeling van de Regtspleging voor de Kantonsregters, in zaken van Koophandel, voor de Arrondisſements-Regtbanken, de Provinciale Hoven en den hoogen Raad; voorts van de ten uitvoerlegging der vonnisſen; eindelijk van Regtspleging van onderſcheiden aard.

De Schrijver, die, door zijne ambtsbetrekkingen, de thans beſtaande Regtspleging, ſedert vele jaren, heeft beoefend, *zal, in de behandeling, van dit werk,* 'er zich tevens *bijzonder op toeleggen*, om de veranderingen, welke, door het nieuwe Wetboek van Regtspleging in de thans nog in kracht zijnde manier van procederen, gemaakt worden, kort, maar naauwkurig, op te geven, en zal telkens, na het afhandelen van ieder onderwerp, daarbij voegen Formulieren, op de voorſchriften der nieuwe wetgeving gegrond.

De noodzakelijkheid van zulk een werk, bij de aanſtaande invoering der Nederlandſche Wetgeving, zal wel geen betoog behoeven: want zeker is het, dat, over het algemeen, noch Regters, noch Practiſijns, noch Deurwaarders, vóór de invoering der nieuwe wetgeving, en terwijl zij dagelijks de thans nog beſtaande beoefenen en te werk leggen, de aanſtaande wetgeving vooraf zoodanig zullen hebben onderzocht, dat zij dadelijk, bij die invoering, genoegzaam derzelver voorſchriften kennen; en, wat 'er ook gezegd moge worden van het meerdere of mindere nut van Handboeken en Commentariën, de ondervinding heeft geleerd, dat zij voor de

de practijk onmisbaar zijn, en wel vooral bij de invoering eener geheel nieuwe Regtspleging, en dat zij ook voor hen, die gewoon zijn de Wet zelve te beſtuderen, niet geheel overtollig kunnen geacht worden.

De Schrijver ſtelt zich voor, om in het ſchrijven zijner Verhandeling den leiddraad te volgen, welke hij het Wetboek van Burgerlijke Regtspleging is aangenomen; hetzelve beſchouwende in verband met het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel, en de wetten op de zamenſtelling der regterlijke magt en het beleid der juſtitie; en alzoo zal het werk verdeeld zijn in drie boeken, voorts die boeken in hoofdſtukken, en de hoofdſtukken in afdeelingen; het zal beſtaan uit vier deelen, in groot octavo, zullende het eerſte boek des Wetboeks in de twee eerſte deelen behandeld worden, het tweede boek zal het derde, en het derde boek het vierde deel van dit werk uitmaken.

De uitgave van dit werk zal niet geſchieden, vóór dat het Wetboek door den Wetgever eene nadere reviſie *zal* hebben ondergaan, en *niet vóór dat het tijdſtip van de invoering der nieuwe Wetgeving ſtellig door het Gouvernement zal zijn bepaald*, maar dan ook, zoo ſpoedig mogelijk, bij ie er deel afzonderlijk.

Daar het echter noodzakelijk is, dat reeds vooraf met dezen arbeid een' aanvang worde gemaakt, ten einde hetzelve bij tijds gereed zij, wenſchen en de Schrijver en de Uitgever eenige rekening te kunnen maken, of zij voor hunne moeite eene genoegzame aanmoediging ondervinden zullen, en daarom ſtelt de Uitgever eene Inteekening open op het gemelde Werk, onder de navolgende conditiën:

Art. 1. Dit werk zal, wat den druk betreft, *in denzelfden* ſmaak en met dezelfde letter worden uitgevoerd, als des Schrijvers *Handboek voor Notarisſen.*

Art. 2. Men berekent, dat ieder deel vijf en twintig à dertig bladen druks zal bedragen, voor elk van welk de Inteekenaars, bij de aflevering van ieder deel, zullen betalen 15 cents, terwijl elk blad, buiten Inteekening, tegen 17½ cents zal berekend worden.

Art. 3. De Inteekening ſtaat van heden af open bij den ondergeteekende, en bij alle Boekhandelaren in dit Rijk, en wordt geſloten met den eerſten Julij dezes Jaars 1829.

VINCENT LOOSJES.

Haarlem, 31 Maart 1829.

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

BUITEN GEWOON TE ZEGHEN

ALGEMEEN KONST- EN LETTER-BODE

BUITENGEWOON-ZEGEL 2½ C

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 18. *Vrijdag den 1sten Mei.*

BERIGTEN.

BERLIJN. Z. M. den Koning van Pruisſen heeft den Kamerheer ALEXANDER VON HUMBOLDT tot Geheimraad benoemd, en van die benoeming aan dien beroemden reiziger, met een' eigenhandigen brief van dezen inhoud, kennis gegeven: „Om den luister uwer welgeſlaagde pogingen op het grondgebied der wetenſchappen te verhoogen, door een authentiek bewijs van den oneindigen prijs, dien ik daarop ſtel, heb ik u tot Geheimraad benoemd, met den titel van Excellentie; ik zend u hierbij het diploma. Gij zijt voornemens op nieuw eene verre reize te ondernemen, om de Natuurkundige Wetenſchappen met nieuwe ſchatten te verrijken. De aanwinſten, die gij doen zult, kunnen dit doel zeker bereiken, indien, gelijk ik hoop, gij voor alle zware ongelukken behoed blijft. Mijne beden voor eene gelukkige uitkomst dezer edele onderneming zullen u overal vergezellen."

PARIJS. De Academie der Wetenſchappen heeft op heden tot haar medelid voor de natuurkundige afdeeling

benoemd den Heer BECQUEREL. Deze benoeming geſchiedde bij eene herſtemming, na verloop van acht dagen, daar vroeger de ſtemmen tuſſchen den benoemden en den Heer POUILLET gelijk verdeeld waren. Nu had de Heer BECQUEREL ook ſlechts ééne ſtem meer op zich vereenigd, te weten 29 van de 57 ſtemmenden, daar de 28 overige zich tot den Heer POUILLET bepaalden.

PARIJS. In de afgeloopen maand Maart heeft de Schilderkunst eenen grijzen beoefenaar te Batignolles verloren, in den Heer JEAN LOUIS DEMARNE, die den ouderdom van vier-en-tachtig jaren mogt bereiken, zijnde geboren te Brusſel in den jare 1744. Hij begaf zich reeds jong naar Frankrijk, waar hij voor de klasſieke herſtelling der ſchool het historie-ſchilderen beſtudeerde; hierin zijne eerzucht niet kunnende voldoen, begaf hij zich tot het Historisch landſchap, maar liet ook dit weder varen, om door het ſchilderen van Dieren meer roem te behalen en een' gevestigden naam te verwerven. Dit gelukte hem dermate, dat hij een twintigtal ſtukken in dit vak vervaardigde, die niet alleen tegen de fraaiſte van KAREL DUJARDIN opwegen, maar zijn' naam aan de zijde van BERGHEM en niet verre van PAULUS POTTER doen ſtellen. Zijne beste ſtukken zijn van 1792 tot 1808; hij was een goed Colorist, en konden zijne menſchenbeelden niet op den naam van ſchoon aanſpraak maken, zijne ordonnantie, hoewel meestal eenerlei voorwerpen, een kermis, een kanaal, een' grooten weg voorſtellende, hadden iets naïfs. In den handel gelden de vroegere ſtukken hoogen prijs, de latere minder, die, hoewel fijnheid van toon en waar gevoel van de kleuren aanduidende, over zijn kunsttalent niet juist meer kunnen doen oordeelen. De toegang tot de Academie der Schoone Kunſten, voor veel middelmatiger kunſtenaars geopend, bleef voor hem geſloten, en eerst op de laatſte Tentoonſtelling viel hem de onderſcheiding van het Ridderkruis ten deel. Hij wist niet, dat hem die eer verbeidde, toen hij in de Louvre zijn' naam hoorde afkondigen; hij ſchreide, toen hij het teeken uit de hand des Konings ontving, die getroffen ſcheen door de kinderlijke vreugde van een' tachtigjarig grijs-

aard

aard, daar hij eenige jonge lieden ſtor en lint zag ontvangen, even als men de voldoening eener ſchuldbekentenis, die reeds lang invorderbaar is, aanneemt. (*)

UTRECHT *den 21ſten April.* Heden overleed alhier, in den ouderdom van 53 jaren, de Welgeboren Heer Mr. W. H. DE BEAUFORT, Lid der Provinciale Staten van Utrecht, oudſte Curator van 's Lands Akademie alhier, Lid der Commisſie van Landbouw in deze Provincie, Mededirecteur des Utrechtſchen Genootſchaps van Kunſten en Wetenſchappen, enz., een Man, die, door braafheid van karakter, zachtheid van zeden, Godsdienstigheid en menschlievendheid, zucht voor het ſchoone en goede en naauwgezetheid in de vervulling zijner pligten, zich eene algemeene hoogachting verworven had.

LEIDEN *den 28ſten Maart.* Het alhier gevestigd Departement der *Nederlandſche Huishoudelijke Maatſchappij*, eene der oudſte Afdeelingen van die nuttige vereeniging uitmakende, heeft in de Vergadering van heden goedgevonden, om deszelfs *Vijftigjarig* beſtaan niet ſtil te laten voorbijgaan, en beſloten, hetzelve in het aanſtaande najaar, tegen welken tijd dag, plaats en uur nader zullen worden bekend gemaakt, *plegtig* te vieren; hetwelk van eenen kant ſtrekken zal, om het langdurig beſtaan dezes Departements te gedenken, maar van den anderen bevorderlijk wezen kan, om deszelfs belangen en oogmerken ieder bewoner dezer ſtad aan te bevelen en meer kenbaar te maken.

IETS

(†) Men verhaalt van dezen oorſpronkelijk Nederlandſchen Schilder dat hij, bij een gemakkelijk penſeel, levendige en tevens waardige penſeelſtreek, en zuiverheid van toon, de vreemde gewoonte had, van nooit zijn palet ſchoon te maken; hij plaatſte daarop de verwen, en maakte op ieder top een kuiltje en putte uit die kleine krater de kleuren, die hij naar willekeur op het doek tot zijn doel bragt: men zeide, dat hij zulks uit karigheid deed, zeker is het, dat hij langs dezen weg zeer goed ſlaagde.

IETS

OVER DE ZOOGENOEMDE

FULGURITEN (BLITZROHREN, TUBES FULMINAIRES of BLIKSEMBUIZEN).

Onder de merkwaardige Natuurverſchijnſels, welke de overeenkomst van den blikſem met de gewone electrieke vloeiſtof bewijzen, behooren voorzeker de *Fulguriten*, waaronder men verſtaat zeer broze buizen, die door de werking van den blikſem in het zand ontſtaan, inwendig uit eene glinſterende glasachtige zelfſtandigheid van onderſcheidene kleuren ſchijnen te beſtaan en die allengkens naauwer worden en in twee of meer takken eindigen. Hoewel men van dit natuurverſchijnſel reeds kennis droeg, zoo was deze leer gebrekkig en 't is Doctor Friedler, welke den aard en de wijze van ontſtaan dezer buizen volkomen heeft verklaard. Voor meer dan twaalf jaren deelde hij aan de Natuurkundigen zijne bevindingen mede, toen hij voor de eerſte maal onderſcheidene *Fulguriten* op de Senner-Heide in het Paderbornſche had gevonden.

Reeds op dien tijd nam hij alle bedenkingen weg, als of deze buizen van anderen oorſprong waren en verklaarde dit verſchijnſel op deze eenvoudige wijze: dat de blikſem op uitgeſtrekte zandgronden door geene andere hooge voorwerpen aangetrokken of afgeleid wordende, eindelijk een' afleider vindt in het water onder de oppervlakte op eene meerdere of mindere diepte aanwezig, en dat dezelve de zanddeelen, door welke hij heengaat, ſmelt en in eene glasachtige zelfſtandigheid verandert. Met eene onvermoeide vlijt heeft dezelfde Natuuronderzoeker dit verſchijnſel in de volgende jaren onderzocht en op onderſcheidene plaatſen *Fulguriten* van verſchillende grootte opgegraven. De belangrijkſte van deze alle is voorzeker die, welken hij in de omſtreken van Dresden vond; dezelve beſtond uit 410 ſtukken, die alle door hem tot een geheel zijn ver-

vereenigd, zoodat de ganſche *Fulgurit*, thans in de Koninklijke Verzameling van Naturalien te Dresden geplaatst, eene lengte heeft van 14½ voet. Behalve dat de onderſcheidene eigenſchappen der *Fulguriten* bij dezen laatſten (de grootſte van allen, welke men tot heden toe heeft gevonden) veel duidelijker waren, zoo kan men in denzelven den ſlangvormigen loop des blikſems (*) duidelijk nagaan, eene bijzonderheid, welke men ook bij de ontlading der gewone electrieke vloeiſtof, bij voorb. bij het ſmelten van metalen, waarneemt.

Ook andere Natuurkundigen in Duitschland hebben belangrijke bijdragen tot de kennis van dit verſchijnſel geleverd, en in 't bijzonder heeft Prof. Hagen door eene gewigtige waarneming onmiddellijk bewezen, dat de blikſem hiervan de oorzaak is. In 't jaar 1823 zag hij, dat dezelve in de nabijheid van het dorp Rauſchen (in Oost-Pruisſen) langs een' berkenboom in den grond ſloeg, en vond bij eene opgraving aan den voet dezes booms in het werk geſteld, een' *Fulgurit* van 21½ dm. lengte.

Minder bekend en even belangrijk komt het mij voor, dat men de *Fulguriten* ook in de uitgeſtrekte zandgronden van Afrika heeft gevonden. De beroemde reiziger Clapperton en zijne beide reisgenooten, verhalen, dat zij aan de zuidzijde van de Sahara in het dal Dibla, (hetwelk op 17½° N. B. en 13½° O. L. van Greenw. is gelegen) holle buisjes hebben gevonden van eene naar koraal gelijkende zelfſtandigheid, welke doorgebroken zijnde een glinſterend en glasachtig aanzien hadden. Deze buisjes hadden nu eens eene horizontale, dan weder eene vertikale rigting en waren van verſchillende grootte, daar derzelver omtrek van eenige weinige lijnen tot

(*) Bij gelegenheid dat Doctor Friedler onlangs eene reis door een gedeelte der Nederlanden deed en mij met een bezoek vereerde, vertoonde hij mij onder anderen ook de afbeelding van den *Fulgurit* bij Dresden gevonden. Bij den eerſten opſlag verwonderde ik mij over den ſlangvormigen loop, welken de blikſem bij het indringen der aarde had behouden. Eene belangrijke bijzonderheid, waarop de Natuurkundigen niet genoeg gelet hebben en die alleen in *Fulguriten* van eene groote uitgeſtrektheid duidelijk zigtbaar is.

tot 1½ duim bedroeg, terwijl zij van een tot twaalf duimen lang waren. Behalve deze buisjes vonden zij op dezelfde plaats nog half verglaasde steenen, waarvan de inboorlingen zich als kogels bedienden. Clapperton meende, dat deze laatste, zoowel als de zoo even genoemde buisjes, door den regen in het zand zouden ontstaan, omdat men dezelve vooral na zware regenbuijen aantreft; doch de Heer König, Directeur van het Britsche Museum, heeft de stukken door den beroemden reiziger medegebragt, naauwkeurig onderzocht en dezelve voor *Fulguriten* erkend, welke niet meer verschillen van die, welke men te Drigg in Cumberland heeft opgegraven, dan het zand van de laatste plaats van dat verschilt, hetwelk uit de vlakte Dibla in Afrika afkomstig is. (*) — Opmerkingswaardig is het, dewijl de verklaring van Friedler ook daardoor bevestigd wordt, dat de vlakte van Dibla niet geheel dor is, maar integendeel verschillende bronnen bevat, die, eenmaal uitgeput zijnde, wederom schielijk aangevuld worden. En wat de bijzonderheid betreft, dat deze buizen en steenen vooral na zware stortregens worden aangetroffen, dezelve kan zeer goed met het gevoelen van Friedler overeengebragt worden: want, niet alleen dat de regen veelal den blikfem vergezelt of volgt, maar dezelve werkt bovenal mede, om de *Fulguriten* te ontblooten en te doen ontdekken, door 't losse omringende zand weg te spoelen, zoo als op de Senner-heide in het Paderbornsche meermalen is gebleken.

Daar nu dit Natuurverschijnsel reeds lang in Duitschland en elders bekend is geweest en onderzocht, moet men zich verwonderen, dat de Fransche Natuurkundigen er zoo weinig werk van gemaakt hebben; althans eerst in het laatst van het vorige jaar heeft de Heer Arago de Leden der Fransche Academie op de nasporingen van Friedler opmerkzaam gemaakt. Van waar deze on-

(*) In Engeland zijn de *Fulguriten* voor 't eerst in het jaar 1812 door Irton gevonden, wien de Hoogleeraar Blumenbach op dit verschijnsel opmerkzaam had gemaakt. In het volgende jaar hebben Greenough en Buckland de zaak nader onderzocht en in de nabijheid van Drigg in Cumberland verschillende *Fulguriten* gevonden.

onverſchilligheid omtrent eene ontdekking, waaraan de beroemde Gilbert reeds in 't jaar 1817 zooveel waarde hechtte? Wij durven deze vraag niet beantwoorden, ten zij men daarin bewijs wilde vinden, dat de eigenliefde bij de Franſche Natuurkundigen minder belangſtelling inboezemt voor hetgeen in het Noorden van Europa plaats heeft. Veeleer verheugen wij ons, dat de Heer Arago aanleiding heeft gegeven tot het in het werk ſtellen eener zeer belangrijke proef, welke de Heeren Hachette, Savard en Beudant hebben genomen, namelijk: om dit natuurverſchijnſel met behulp eener electriſeer-machine na te bootſen. Zij maakten daartoe gebruik van de batterij uit het Kabinet van Charles (de grootſte, welke men te Parijs bezit), deden door fijn geſtooten glas de ontlading heengaan en bevonden, dat er werkelijk op deze wijze eene ſoort van *Fulguriten* ontſtond, (waarvan de grootſte 25 millimetres lang was) in alles overeenkomende met diegene, welke Friedler gevonden en beſchreven heeft (*) Toen zij daarna dezelfde proef met fijn geſtooten feldſpath en quartz herhaalden, mislukte dezelve, hetwelk men voorzeker daaraan moet toeſchrijven, dat de electrieke kracht te zwak was. Voor vele jaren toch heeft de Heer van Marum, met behulp van de buitengewoon groote Electriſeermachine in Teylers ſtichting te Haarlem, het quartz aan de oppervlakte geſmolten; en 't is alzoo hoogſt waarſchijnlijk, dat, bij aldien men eene even ſterke ontlading door gewoon zand liet heengaan, hetzelve in eene meerdere of mindere mate aan de op-

(*) Het daaromtrent medegedeelde berigt van Beudant bevat eene onnaauwkeurigheid, wanneer hij zegt, dat de door kunst vervaardigde *Fulguriten* van binnen bruin gekleurd zijn, even als diegene, welke men in de natuur aantreft en zulks aan de oxydatie van eenige ijzerdeelen toeſchrijft. In het algemeen zijn de *Fulguriten* van binnen ligter gekleurd en doorſchijnender dan van buiten. Veelal is de buitenſte oppervlakte meer of minder rood of bruin gekleurd, 't welk van den verſchillenden graad van oxydatie der ijzerdeelen, die in het zand aanwezig zijn afhangt, zoo als bij eene ſcheikundige ontleding van het zand van de Senner-Heide is gebleken.

oppervlakte zal gesmolten worden, welke proef de verklaring aangaande den oorsprong der *Fulguriten* in de natuur volkomen zou bevestigen en eene belangrijke bijdrage tot onze Natuurkundige kennis zoude opleveren.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN
ACADEMISCHE EN ANDERE GESCHRIFTEN.

ACADEMISCHE VERH. *Disertatio Historica et Literaria inauguralis de Athenarum conditione sub imperio triginta tyrannorum, auctore* DANIEL TIEBOEL SIEGENBEEK, *Phil. Theor. Mag, Litt. Hum. et Jur. Utr. Doct. Lugduni Batavorum, apud* L. Herdingh, & Fil. MDCCCXXVIII. 8°. *pag.* 82.

Onder de weinige Disertatien, die zich door keus van onderwerp, daaraan beantwoordende uitwerking en vorm onderscheiden, behoort die van den Heer Siegenbeek, en wij willen daarom dezelve niet met stilzwijgen voorbijgaan. Na eene korte inleiding, welke vooral dienen moet, om de voortreffelijkheid der geschiedenis en derzelver beoefening aan te wijzen, gaat de Schr. over, om de bronnen op te geven, welke hij vooramenlijk gevolgd is. Deze zijn allen oudere, uitgezonderd Taylor, de Amsterdamsche Rector van Ommeren en Hinrichs, wiens geschrift over Theramenes, Critias en Thrasybulus, in den jare 1820 bij zijn vertrek van het Gymnasium te Hamburg uitgegeven, opmerking verdient, en door Siegenbeek zeer dikwijls gebruikt is. Hij splitst vervolgens zijne Verhandeling in drie Hoofdstukken, waarvan het eerste dienen moet om de gebeurtenissen, welke het innemen van Athene, door Lysander voorafgegaan zijn, en vooral het Bestuur der vierhonderd, te schetsen. Het tweede behelst de geschiedenis van Athene, onder de zoo beruchte dertig dwingelanden, terwijl in het derde de verlossing dier stad van het juk der dwingelandij door den heldenmoed van Thrasybulus opgegeven wordt.

Het eerste Hoofdstuk, hoewel niet onmiddellijk tot den tijd der dertig dwingelanden behoorende, achtte Siegenbeek daarom tot zijne stof noodzakelijk, omdat in alle omwentelingen of veranderingen van Regeringsvorm de kiemen reeds lang aanwezig zijn, en in vorige omstandigheden gezocht moeten worden. Hij begint dus zijn geschiedverhaal met kortelijk de inborst van Alcibiades, die in het ein-

einde van den gedenkwaardigen Peloponneſiſchen oorlog zulk eene voorname rol ſpeelde, op te geven. Deze uit Athene verdreven zijnde, ſtelde alle pogingen in het werk, om weder in zijn Vaderland terug te keeren, waardoor hij door den Schr. als de eerſte aanleiding tot de geheele omwenteling in het Atheensch Staatsbeſtuur beſchouwd wordt. Hij wendt zich toch tot Piſander, het hoofd der Vloot, welke bij Samos lag, haalt hem over, onder belofte van de gunst des Perſiſchen Monarchs, om de Volksregering te helpen vernietigen. Verder toont Siegenbeek, hoe, zonder dat 'er op Alcibiades gedacht werd, Pisander in Athene bewerkt, dat de vorige Magiſtraatsperſonen werden afgeſchaft en in hunne plaats vijf προέδροι benoemd, die wederom honderd zouden uitkiezen, waarvan ieder drie Ambtgenooten benoemden, welke de bekende vierhonderd uitmaakten. Hunne Regering en de verſchillende Hoofden van dezelve, wordt kortelijk opgegeven, gelijk ook de ongelukkige toeſtand des Atheenſchen Volks. Op bladz. 17 gaat de Schr. over tot de wijze, waarop de Regering der vierhonderd ontbonden is door behulp der gemelde Vloot bij Samos en bovenal door de oneenigheden, welke de vierhonderd zelve verdeelden. Na op deze wijze te hebben aangetoond, dat de zaden der Oligarchie reeds in Athene verſpreid waren, laat S. eene korte verdediging van het gedrag van Theramenes, gedurende die tijden, volgen. Het karakter van dezen Staatsman, 't welk tot op dezen dag een gewigtig geſchilpunt is, en wel altijd blijven zal, ſchijnt S. vooral te hebben willen uiteenzetten. Hij verdedigt hem tegen de aantijgingen van Lyſias, tracht het gezag van dezen Redenaar te wederleggen, weêrſpreekt eenigermate het oordeel van Hinrichs, en geeft zijne meening op, aangaande de ſtaatkundige denkwijze van Theramenes, die volgens den S. de oude en vrije democratie, door Solon ingeſteld, zoude toegedaan zijn geweest. In deze verdediging is hij niet ongelukkig geſlaagd, en het verheugt ons, dat S. zich vrij toont van die ellendige zucht, om de daden van groote mannen immer in een ongunſtig daglicht te plaatſen.

In het tweede Hoofdſtuk volgt de Regering der dertig dwingelanden. S. beſchrijft, na opgave van de geaardheid van Lyſander, bladz. 33 de verwarring, welke Athene na de nederlaag bij Aegispotamos verdeelde, de verſchillende Gezantſchappen naar Sparta gezonden (bladz. 35 — 39) en de wijze, waarop de vrede tusſchen beide Staten geſloten werd (bladz. 40). Bij de inſtelling der dertig dwingelanden vermeldt de S. het verſchil, dat tusſchen Lyſias en Diodorus Siculus, vooral aangaande het gedrag van Theramenes in dezen beſtaat, en voegt zich, op gezag

van Wesseling, bij de opgave van den laatsten (bl. 43). Op bladz. 45, wordt de Regering der XXX geschetst, en het karakter van Critias, den meest beruchten onder dezelve, opgegeven. Kortelijk worden de verschillende wreedheden, door hen gepleegd, aangewezen, en de oneenigheid tusschen Theramenes en Critias ontstaan. Op bl. 55 volgt eene episode der ongelukkige lotgevallen van Lysias en zijnen broeder Polemarchus, welke laatste door de XXX ter dood werd gebragt. Dit verhaal, uit de Redevoeringen van Lysias geput, heeft S. voornamelijk ingelascht, om door een voorbeeld de geheele handelwijze der dwingelanden aanschouwelijk te maken.

Van bladz. 58 — 63. volgt de beschuldiging van Critias tegen Theramenes en de dood dezes laatsten, zoo naauwkeurig door Xenophon beschreven, waarbij S. zijne gansche denkwijze aangaande Theramenes, als zamentrekt.

Het derde Hoofdstuk begint met de pogingen door de Atheensche Ballingen en Thrasybulus aangewend, om hunne Vaderstad te bevrijden. Hij heldert de moeijelijkheid op, welke men in het gering aantal, waarmede Thrasybulus dit grootsche werk begon, zoude meenen te kunnen vinden. Op bladz. 67 en volgende, worden de verschillende gevechten door beide partijen geleverd en de gruwelijke handelwijze der XXX jegens de Eleusiniers beschreven. Vervolgens vermeldt hij het verjagen der dwingelanden en de instelling der *Decemviri*, hunne hardnekkige tegenstand tegen Thrasybulus en de zijnen, en de herstelling der eendragt door toedoen van Pausanias, wien de haat tegen Lysander vooral hiertoe bewogen had. *In het laatste* gedeelte der Verhandeling handelt S. over de zoo beroemde Amnestie, door Thrasybulus, (gelijk hij op bladz. 77, n. 22, met Hinrichs beweert) ingesteld, tracht hare nuttigheid te bewijzen, en eindigt met kortelijk de nieuwe Regering, toen ingesteld, op te geven.

De geheele Verhandeling is op vele plaatsen voorzien met een aantal noten, gedeeltelijk strekkende om 't geen in den tekst vermeld is, te staven, gedeeltelijk om sommige punten te behandelen, welke in de doorloopende opgave der Geschiedenis minder geschikt konden geplaatst worden; terwijl andere strekken tot opheldering van eenige duistere plaatsen. De adnotatie op bladz. 28 en volgende voorkomende, waarin de gewigtigste beschuldiging tegen Theramenes behandeld wordt, heeft ons bij uitstek bevallen; terwijl wij daarentegen, het met de uitlegging in nota 21, bladz. 16, niet eens zijn, daar wij voor ons het gevoelen van Reiske minder aannemelijk dan dat van Markland keuren.

Op

Op de taal merken wij aan, dat *hicce* voor *hic* te dikwijls gebezigd is, en dat 'er eenige onnaauwkeurigheden in de ſpelling begaan zijn, b. v. *inprobi* voor *improbi*, *inponere* voor *imponere*. Doch dit vergeven wij den Schr. gaarne, daar in zijne Verhandeling gezond en onderſcheidend oordeel met belezenheid gepaard is. Wij verheugen ons bovenal onder de doorlezing van deze belangrijke bijdrage over een gewigtig gedeelte der Geſchiedenis van Athene te beſpeuren, dat de Schr. den eenigen en waren weg volgt in het doorlezen en uitleggen der oudere Schrijvers, namelijk, dat echte grammaticale interpretatie, „ *quae*, zoo als Wyttenbach zegt: *a diligente et accurata linguae verborumque cognitione ad rerum cognitionem proficiscitur* " bij hem op den voorgrond ſtaat. Wij wenſchen den geleerden Schrijver, ons reeds vroeger door zijne geſchriften bekend, lust, maar ook gelegenheid toe, om de oude letteren te blijven beoefenen, en wij twijfelen niet, of hij zal zich ſteeds een' waardigen kweekeling betoonen der Leidſche Hoogeſchool en van zijne beroemde leermeesters.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

GOEDKOOPE STOOKWIJZE VAN *BUSCH*.

(*Briefsgewijze medegedeeld.*)

UEd. zult mij mij zeer verpligten, Mijn Heer! het onderſtaande in uw geacht Weekblad te willen plaatſen.

Zonder mij evenwel breedvoerig in te laten met eene zaak, geheel afgeſcheiden van mijne gewone beroepsbezigheden, zoo konde ik het niet onder mij laten, UEd. eenige kleine aanmerkingen mede te deelen, die betrekking hebben tot eene Uitvinding, beſchreven in een boekwerk, dat mij onlangs toevallig in handen kwam, te meer, daar ik in de gelegenheid werd geſteld, eenige daarin opgenoemde en tevens vergelijkende proeven te zien nemen. Ik bedoel het werk onder den titel: *Die beste und wohlfeilste Feuerungsart, nach einem neuen Systeme theoretisch dargeſtellt, mit ausführlicher Anweisung zur practiſcher Anwendung von* J. W. Busch, *Hauptmann in Linien-Militair der freien ſtadt Frankfurt.* Frankfurt a/m bei H. L. Brönner 1826—1828.

De Heer Busch geeft in dit werk eene zeer uitvoerige beſchrijving van eene kagchel van zijne uitvinding, die proefondervindelijk bewees, dat men zijne kagchels de voor-

voorkeur moest geven boven de hier te lande gebruikelijke ſtookwijze; in de ſtrenge koude van de maand Januarij laatſtleden, bij voorbeeld den 23, toen de thermometer 17° Reaum. of 6° beneden nul van Fahrenh. aantoonde, heeft men in de gelegenheid geweest, zich hiervan genoegzaam te overtuigen. Ik wil nu hier ook ſlechts eene korte en oppervlakkige beſchrijving van de kagchel van den Heer B. laten volgen, en aantoonen, op welke gronden deze zijne uitvinding gebaſeerd is.

De vorm van deze kagchel komt veel overeen met onze nieuwere kolomkagchels, met dat onderſcheid evenwel, dat dezelve uit vijf of zes naauwkeurig op elkander ſluitende ſtukken is zamengeſteld, die zeer glad en van zuiver ijzer gegoten zijn; de vuurhaard is zeer laag bij den grond, onder denzelven is de aschhaard; beide zijn geſloten, ofſchoon zoo wel in het deurtje des vuurhaards, als in den aschhaard een langwerpig ſchuifje is aangebragt, die, indien zulks noodig is, geopend en geſloten kunnen worden, ten einde den luchtſtroom te doen doortrekken; door, dat alles dusdanig geſloten is, beſpeurt men om of bij de kagchel niet de minste ſtof. — Dit zij nu genoeg van het uitwendige dezer kagchel, daar het inwendige van grooter belang is. Toen de Heer Busch een plan vormde, om kamers, vêstibules, concert- en ziekenzalen, geheele huizen, ja zelfs kerkgebouwen in eenen korten tijd met zeer weinig brandſtoffen, doelmatig te verwarmen; toen wist hij ook dat, om de vrije of losſe warmteſtof ſpoedig aan andere ligchamen mede te deelen, hij dan ook daarvoor de goede geleiders derzelve moest bezigen, en daar het algemeen bekend is, dat dit de metalen zijn, zoo vervaardigt hij het uitwendige van zijne kagchel van gegoten ijzer: dat hij dus in eene omgekeerde rede, om de warmteſtof, die zich in het inwendige van zijne kagchel bevindt, te behouden, eenen ſlechten geleider der warmteſtof moest aanbrengen, was ook bewezen; hij laat alzoo den rook, de vlam en voorts de verſchillende voortbrengſelen, die bij de verbranding (of gedeeltelijke verbranding) ontſtaan, in de kolom van de kagchel op en neder gaan, door daarin vervaardigde ſteenen kanalen, waarvan de ſteenen ſlechts eenen duim dikte hebben. — Door den aandrang der buitenlucht, welke als het ware door den ſcherphoekigen gegotenen rooster heenen ſnijdt, worden de producten, die bij de verbranding ontſtaan, genoodzaakt door die kanalen heen te trekken, waardoor zij zich van hunne warmteſtof aan het ſteenwerk ontdoen; deze afkoeling is zoo ſterk, dat men op drie voeten afſtands van de kagchel, de hand in de pijp, door eene zich daarin bevindende opening kan brengen, zonder eenige warmte te gevoelen. — Op eene zeer onbeduidende hoo-

hoeveelheid na verbrandt al het roet, ook het gekoold waterſtofgas, dat vooral bij het gebruik der ſteenkolen in zeer groote hoeveelheid geboren wordt, en anders ontleed ontweek; dat dit roet in de kanalen verteert, blijkt, door dat dezelve zuiver zijn, en men in de pijp, die bij de gewone kagchel dient, om den rook in den ſchoorſteen te brengen, ſlechts na langdurig en veel ſtoken, eenen geringen aanſlag vindt. De ſchoorſteenen hebben dien ruimte-inhoud niet noodig, dien dezelve anders hebben, omdat zij nimmer behoeven geveegd te worden; ook dan, wanneer zij voor meer dan één vertrek moeten dienen; de pijpen behoeven ſlechts eenmaal in den winter en de kanalen ſlechts eenmaal in het jaar gereinigd te worden; dit geſchiedt zeer gemakkelijk, door ſlechts het bovenſte gedeelte van de kagchel, dat de dekplaat is, er af te nemen. Daarbij komt nu nog de verzekering, dat men nimmer (zoo als zulks maar al te veel met de gewone kagchel geſchiedt) gevaar heeft, van het roet in den ſchoorſteen aan brand te ſtoken, waardoor maar al te veel noodlottige gevolgen zijn ontſtaan. Een ander bewijs, dat er zich geen roet in den ſchoorſteen aanhechtte, verkreeg men, door een ſtuk wit papier in den ſchoorſteen te brengen op de hoogte van een el boven de pijp, die den rook in den ſchoorſteen moet opleiden; na verloop van een kwartier uurs bemerkte men aan dit papier geene kleurverandering, en ſlechts eenen zeer geringen brandigen reuk. De verminderde hoeveelheid van brandſtof (die met de gewone kagchel zeker ruim een derde verſchilt) het verbranden van den rook, de geringe hoeveelheid aſche, die bij goede ſteenkolen ſlechts $\frac{1}{12}$ gedeelte bedroeg, en de meerdere warmte doen blijken, dat alle brandſtoffe verteerd wordt. Men kan ook lange Vrieſche turven of hout ſtoken, en men zal dezelfde voordeelige reſultaten verkrijgen. — De vuurhaard zoo laag bij den grond zijnde, wordt niet alleen het geheele ligchaam, maar bovenal de voeten goed verwarmd; daar de warme lucht, welke uit de kagchel ſtroomt door hare meerdere verdunning de onzuivere en zwaardere lucht in het vertrek verdringt, zoo kan men hier uit opmaken, dat de onzuivere door uitwaſeming en ademhaling geboren lucht door de kagchel met kracht wordt aangetrokken en weggevoerd; hetgeen door luchtkundige proeven, en door het plaatſen van verſch bereid kalkwater op drie voeten afſtands van de kagchel, in eene regte lijn tegen over het trekgat bewezen werd, daar dit kalkwater in weinige minuten een veelkleurig vlies vertoonde, dat op eenen verderen afſtand van de kagchel na verloop van een half uur ſlechts zeer weinig merkbaar werd. De Heer B. zegt derhalve niet ongegrond, dat, bij het gebruik dezer kagchel, vooral in langdurige winters, niet alleen de goede gezondheid onderhouden wordt,

maar,

maar, dat dezelve vooral voor diegenen zelfs het leven verlengt, welke eenige maanden in vertrekken, waar gestookt wordt, moeten doorbrengen: hij keurt in zijn land den zoogenaamden Stubenoven en de Russische kagchel, als zijnde verderfelijk voor de gezondheid, af; dit zoude dan ook in ons land, waar over het algemeen gesloten vuren gestookt worden, wel toe te passen zijn.

De Heer Busch besluit zijn werk met zijne wijze van stoken toe te passen, op de fabrijken, b. v. op suikerraffinaderijen, lijmkokerijen, bierbrouwerijen, verwerijen, zoutziederijen, op de stoommachines, e. m. a., als ook op de kookhaarden in keukens, waar niet alleen voor vele personen, maar ook verschillende spijzen te gelijk moeten gereed gemaakt worden; en hij geeft ook van deze fournuizen zeer naauwkeurige beschrijvingen en afbeeldingen; een zoodanig keukenfournuis, voor eene huishouding van zes tot tien personen, waar gedurende den geheelen dag door gestookt wordt, kostte aan brandstof per dag slechts vijftien tot twintig cents; in een grootere, geschikt voor twintig personen is dit verschil niet het dubbelde, maar zal slechts de helft der kosten meer bedragen: welk een voordeel zouden de fournuizen van den uitvinder niet aanbrengen in ziekenhuizen of andere gestichten van weldadigheid!

Welligt, mijn Heer! kan deze geringe bijdrage bevorderlijk zijn tot verbetering onzer gewone wijze van verwarmen, bevorderlijk zijn tot het genieten eener goede gezondheid, zoo vele onnoodige verbruikte brandstoffen sparen, en eindelijk het menigvuldig gevaar en schade van brand voorkomen.

Ik heb de eer te zijn

UEd. Dv. Dienaar.

's Gravenhage H. H. FLOK.
den 5den April 1829.

UTRECHT. Het Departement der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij alhier gevestigd, zal op Woensdag den 24, Donderdag 25, Vrijdag 26, Zaturdag 27 en Zondag den 28sten Junij, hare vijfde openbare *Plantententoonstelling* houden, waarvan de Voorwaarden nader bij Programma zullen worden bekend gemaakt; de opgave der in te zenden Planten moet voor 7 Junij geschieden, de vrachtvrije inzending van 15 tot uiterlijk den 20sten Junij aanstaande.

STER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

DANTZIG *den 14den April.* Op den 7den April is des avonds ten 10 ure de Weichſeldijk bij Marienwerder op drie punten doorgebroken, zittende door het ſmelten der groote menigte in den vorigen winter gevallen ſneeuw, bij ſteeds klimmenden waterſtand, het ijs in de rivier nog overal vast en onbewegelijk. Een gedeelte derzelve losgeraakt zijnde, hebben er tuſſchen Thorn en deze ſtad, onderſcheiden breuken en overſtortingen der dijken plaats gehad, waardoor de lange brug bij Thorn is vernield. Op den 9den werd de ſtroom zoo geweldig en zwol de rivier dermate door den vloed uit Polen, dat bij Vogelgreif en Gemlitz ook de dijken bezweken en de Dantzigerwaard in weinige uren geheel overſtroomd werd; bij eene dergelijke ramp in 1775 en 1813 het water niet hooger dan een of twee voet geklommen zijnde, maakten zich de bewoners niet zeer ongerust, maar de geregelde afloop van het water werd door het tot een vervaarlijke hoogte opeengeſtapeld ijs op de rivier, belet en ſpoedig werden de laagſte huizen, welke zoowel in de vijftig dorpen als in den geheelen waard verſtrooid liggen, tot aan de daken onder water gezet, terwijl de rivier nog wasſen bleef. Over zijne geheele lengte werd de ſterke dijk, die anders deze landſtreek beveiligt, dus vijf mijlen lang, vijf voet hoog overſtroomd, zoodat de bewoners der vlakten naar de hoogere huizen en kerktorens de toevlugt moesten nemen. Men ducht, dat er velen omgekomen zijn, zeker is 't, dat ſlechts weinigen hun vee hebben kuunen redden, zijnde van 8 tot 10,000 ſtuks rundvee en 5000 paarden denkelijk niet meer, naar men begroot, dan een tiende behouden gebleven. De ſtad, waar het getal der geredden uit de omſtreken telkens aanwies, bleef ook niet verſchoond. Weldra werden de deuren eene ſterke keeringsſluis verbrijzeld en het water drong binnen de ſtad, welker beneden-gedeelte plotſeling overſtroomd wordende, de huizen tot aan de derde verdieping ja de lagere tot aan het dak werden onder het water gezet, en alle inſpanning van kracht en moed noodig was, om de ongelukkigen uit den vloed te redden. Het water bleef nog klimmen, en zich overal ruimbaan makende, vereenigde het zich met een meir in deze ſtreken, en ſtortte binnen en buiten de oevers in zee; wordende op den regter oever alles verwoest, en op den linker aanzienlijke huizen met alles wat zich daarin bevond, naar zee medegeſleept.

In

In de voornaamſte ſtraten werd nu, even als in de benedenſtad, met ſchuiten gevaren, en op den 12den kon er geen godsdienſtoefening gehouden worden, wanneer echter gelukkig het water in de ſtad en de omſtreken langzaam begon te vallen. Tuſſchen den 12 en 13den heeft het nog $\frac{1}{4}$ duim ijs gemaakt, ſneeuwde het ſterk en zat een deel der rivier nog zoo vast, 't is een muur. Allen vereenigen zich nu, om deze ramp te lenigen, welker gevolgen zoo ſchrikbarend zijn, dat men van algemeene milddadigheid (*) alleen herſtelling kan verwachten, waartoe de middelen beraamd worden.

KONINGSBERGEN. Alhier en vooral in den omtrek heeft de Pregel door een overſtrooming vele verwoestingen aangerigt, zijnde de achterſte voorſtad onder water geraakt. Bij Wehlau zijn onderſcheiden bruggen vernield, en enkele huizen in het ſchependom weggeſpoeld.

(*) In Nederland ontwaakte, op het berigt dezer ellende, terſtond de weldadigheid, die een karaktertrek van derzelver bewoners uitmaakt, en worden reeds zoo te Amſterdam, Rotterdam als in 's Gravenhage en elders liefdegiften hiervoor ingezameld. Red.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

April. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
22	29. 6	48½	O.	betrokken, voormiddag harde wind, verder regen.
	29. 5½	54	„	
	29. 5	49	„	
23	29. 6	48	Z. W.	betrokken.
	29. 7	52½	W. t. Z.	
	29 8	48	N. N. W.	
24	29. 8	48	O.	betrokk, 's middags en verder meest regen.
	29. 8	50	O. t. N.	
	29. 8½	46	O. N. O.	
25	29. 8½	47	O. t. N.	zeer windrig, betrokken.
	29. 8½	48½	O. N. O.	
	29. 9½	44	N. O.	
26	30. 0¼	46	O. t. N.	omtrent helder, 's av. omtrent betrokk.
	30. 0¾	53	O N. O.	
	30. 0¾	45	O. t. N.	
27	29. 8	46½	Z. Z. O.	bewolkt, meest betrokken, namidd. iets regen, 'savonds harde wind.
	29. 7	49	Z. W.	
	29. 5¾	45	Z. W. t. W.	
28	29. 6	46	W. N. W.	zeer harde wind, betrokken meest regen, 'savonds bew. regenb. met ſtormvlagen.
	29. 4¾	42½	Z. W.	
	29. 0	44	Z. W. t. Z.	

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 19. *Vrijdag den 8ſten Mei.*

BERIGTEN.

ANTWERPEN. Tot Leden van den Raad des Beſtuurs der Koninklijke Academie van Beeldende Kunſten alhier, zijn door Z. M. benoemd de Heeren A. F. SNOLLAERTS, Schepen dezer ſtad, en P. J. DE CATERS.

UTRECHT *den 29ſten April.* Heden verdedigde de Heer LODEWIJK NAPOLEON VAN RANDWIJCK, in de Gehoorzaal onzer Akademie, zijne *Diſſertatio Juridica, de reticentia illorum, ad quorum notitiam laeſae majeſtatis aut perduellionis crimina committenda pervenerunt:* waarop hij, *met lof*, tot *Juris Romani et hodierni Doctor* bevorderd werd.

—— *den 1ſten Mei.* Heden werd insgelijks, *met lof*, tot deze waardigheid bevorderd de Heer JOHANNES FRANCISCUS HENRICUS JACOBUS ERNESTUS MACKAY, van Nijmegen, na, ter zelfder plaatſe te hebben verdedigd zijn *Specimen Juridicum, de aere alieno haereditario.*

's GRAVENHAGE. De Hollandſche Maatſchappij van

Fraaije Kunſten in Wetenſchappen heeft, uit hoofde van het vertrek van den Heer A. Beeloo, met ter woon naar elders, in deszelfs plaats tot haren Algemeenen Secretaris, voor het loopende Maatſchappelijk jaar verkozen, den Heer H. C. Martyn, te 's Gravenhage woonachtig; aan welken laatstgemelden derhalve, alle ſtukken en brieven, tot deze Maatſchappij betrekking hebbende, zullen moeten opgezonden worden.

's Gravenhage. Tot Raad voor de Koninklijke Bibliotheek alhier, is door Z. M. benoemd de Baron van Westreenen van Tiellandt, en tot tweeden Bibliothekaris bij dezelfde Boekerij de Heer Dr. Ernst Munch, thans buitengewoon Hoogleeraar in de Letterkundige Faculteit aan de Luikſche Hoogeſchool, en zulks met behoud van den titel van Hoogleeraar.

——— *den 26ſten April.* Heden overleed in deze ſtad, in den ouderdom van 66 jaren, de Heer Mr. Benjamin Petrus van Wesele Scholten, Kamer-Preſident in het Hoog-Geregtshof alhier en Curator der Leidſche Hoogeſchool. Hij was een bijzondere vriend van Pieter Nieuwland, die met dezen te gelijk als ſtudent ten huize van den beroemden Jeronimo de Bosch verkeerde, en tuſſchenbeide in de leſſen, aan Nieuwland door dien *getrouwen* aankweeker van allen lust voor de beoefening der ouden gegeven, deelde. Na Nieuwland rekende Wyttenbach van Wesele Scholten voor zijn' besten kweekeling, hebbende hij reeds doorſlaande blijken van kunde gegegeven, door de fraaije, in April 1783, verdedigde *Diſſertatio philoſophico-critica de Philoſophiae Ciceronianae loco, qui est de divinâ naturâ* (*); en de regtsgeleerde Verhandeling, in Mei 1784, onder Prof. Cras verdedigd *de foedere Matritano inter Carolum V imp. et Franciscum Galliae regem captivum inito.* Den uitmuntenden Catalogus van de heerlijke bibliotheek zijns ooms Matthias de Röver in twee Deelen uit gegeven, was zijn werk, waarvoor hij eene fraaije in keurig Latijn geſchreven Voorrede plaatſte, welke Wyt-

(*) Zie Wyttenbach *Bibliotheca critica* pars VIII p. 126

WYTTENBACH met grooten lof vermeldt (*). In 1803 werd hij Directeur van de Hollandſche Maatſchappij der Weteníchappen te Haarlem, en een jaar later Lid van de Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde te Leiden. Van 1787 — 1795 was hij Penſionaris van Schiedam en Delft; — onder Koning LODEWIJK, onder andere, Lid der Commisſie over het publiek Onderwijs, en, na de herſtelling van onze onafhankelijkheid, werd hij met de Ridder-Orde van den Nederlandſchen Leeuw vereerd, — en tot een' der hoogſte posten van de regterlijke magt bevorderd.

DELFT *den 2den Mei.* Heden overleed alhier in den ouderdom van 65 jaren de beroemde Geneesheer en Scheikundige Dr. ABRAHAM VAN STIPRIAAN LUISCIUS, Lector in de Chemie, Ridder van de Orde van den Nederlandſchen Leeuw, Preſident van de Prov. Commisſie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt, reſiderende te 's Gravenhage, Lid van de Eerſte Klaſſe van het Koninklijk Nederlandsch Inſtituut en van vele Geleerde Genootſchappen; een man, die niet alleen bij Binnen- en Buitenlandſche Maatſchappijen bij herhaling met Goud of Zilver werd bekroond, maar ook, ſinds lange de vraagbaak van zoovele kranken dezer ſtad en tot wijd in deszelfs omſtreken, als een hartelijk en menschlievend Arts, als uitvinder van een middel, om bedorven water te verbeteren, van den Bathometer ook en als ijverig bevorderaar der *Guyton-Morveauſche* berookingen in Nederland, aanſpraak mogt maken op en ook verworven had de algemeene achting en erkentenis, die hem nu in het graf volgen (†).

AMSTERDAM *den 22ſten April.* Het Wiskundig Genootſchap, alhier gevestigd onder de zinſpreuk: *een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, vierde op heden deszelfs Vijftigjarig beſtaan. Ter dezer gelegenheid

(*) Zie hetzelfde werk, pars XI p. 165; alsmede *Algem. Konst en Letterb.* 1805. D. II bl. 298, zijnde uit die Voorrede een Levensberigt van DE RÔVER getrokken voor dit Tijdſchrift, zie jaarg. 1806 Ie. Dl. bl. 163.

(†) Een kort overzigt van 's mans weteníchappelijke loopbaan, zal in het eerstvolgend No. geplaatst worden.

heid hield de Voorzitter, de Heer A. VAN DER SWAN, eene Redevoering, ten onderwerp hebbende: voorëerst eene schets van het nut en de hooge waardij der Wiskunde, voor onderscheiden standen en betrekkingen in de Maatschappij en daarop gegronde belangrijkheid eener inrigting, als het Genootschap: *een onvermoeide arbeid komt alles te boven*; van hetwelk ten tweede de oorsprong, het bestaan en de verdere geschiedenis werd medegedeeld, gevolgd van eenige ter gelegenheid dienende aanspraken. Deze Feestrede werd, behalve door de Leden, aangehoord door onderscheidene Commissien uit inrigtingen voor Kunst- en Wetenschappen hier bestaande en verdere genoodigden; terwijl instrumentale muzijk, onder medewerking van den oud-bestuurder, den Heer C. J. VAN BRUSSEL, en het bestuur van den Heer J. G. BERTELMAN dezelve afwisselde en besloot. De vijftigste jaarlijksche algemeene Vergadering was, vóór deze Feestviering, alleen onder de Leden gehouden, en daarbij het verslag gedaan wegens de handelingen enz. des Genootschaps. De Wiskundige vragen van 1828 onbeantwoord gebleven zijnde, werden zij andermaal ter beantwoording opengesteld voor 1 Januarij 1830. Tot buitengewone Leden van verdiensten, in het wetenschappelijk vak, werden in die Vergadering geproclameerd: de Heeren KLAAS SMIT, oud-bestuurder des Genootschaps, alhier; J. P. DELPRAT, Kapitein Ingenieur en waarnemend Hoogleeraar in de Natuur- en Wiskunde aan de Kon. Milit. Academie te Breda; Prof. G. MOLL te Utrecht en J. BUYS, oud Lector in de Natuurkunde bij *Felix Meritis* te Amsterdam; — en verkreeg dezelfde eere, in het huishoudelijk vak, de Heer H. WEYTING, Boekhouder des Genootschaps, van hetwelk tot bestuurders verkozen werden de Heeren C. F. JULIUS en J. C. VAN SETTEN.

HAARLEM. Wij plaatsen onderstaanden brief, die tot het regt verstand der woorden *opruijen* en *provoquer* aanleiding kan geven. Wij zullen het niet wagen te beslissen, of in eene *Wet* de woorden eer naar derzelver *oorspronkelijke beteekenis*, dan naar het *gebruik* moeten worden uitgelegd, waarop het hier alleen schijnt aan te komen.

Mijn

Mijn Heer!

Ik zag, bij het mededeelen van de Wet over de Boekdrukpers, zoo als die bij zoo groote meerderheid door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is doorgegaan, in het Advertentieblad eene aanteekening over het noodige van de bijvoeging des woords *regtſtreeks* in den Nederduitſchen tekst bij het woord *opgeruid*, welke de Staatscourant eerst vermeld, daarna weder ingetrokken heeft; terwijl *directement* bij *provoqué* ſchijnt gevoegd gebleven. Met den ſteller dier aanteekeningen ben ik het wel eens, dat men nog zal moeten vernemen, of het waar is, dat het woord *regtſtreeks* uit den Hollandſchen tekst is weggelaten en waarom? maar *niet*, dat taalkundig *opruijen* en *provoquer* gelijk ſtaan; ik ben juist van gevoelen, dat een regter een *taalzifter* zou worden, wanneer hij die woorden *gelijk* ſtelde, en dus het *verba valent uſu* veronachtzaamde. *Opruijen*, *opruiden* of *opraeden* moge, volgens Kiliaan's Woordenboek en de afleiding ook in 't algemeen *opwekken*, of wil men *verwekken* beteekenen (wanneer *regtſtreeks* geen *pleonasmus* zou zijn) het wordt thans altijd in een' *kwaden* zin *gebruikt*, en bijna ſynonym met tot oproer aanzetten; en dus is *zijdelings* en *regtſtreeks opruijen* even ſtrafbaar, en zelfs het eerſte, gelijk ook de ſteller der noot zegt, nog gevaarlijker; maar dit is *niet* het geval met *zijdelings en regtſtreeks verwekken*; het laatſte alleen geſchiedt met opgeheven hand, het eerſte kan geheel buiten de bedoeling zijn. *Provoquer* daarentegen wordt ook ja voor *aanhitſen*, dat tot *opruijen* nader komt, gebezigd, maar is meer *tergen* en wordt ook in 't algemeen voor eenvoudig *verwekken*, *veroorzaken*, gelijk men in alle goede Woordenboeken vinden kan, gebruikt; en dus is, naar mijn gedachte, *directement* bij *provoquer* volſtrekt geen *pleonasmus*, maar iets noodzakelijks, onontbeerlijks. De ſchuld ligt hierin waarſchijnlijk alleen, dat *inſtiguer*, 't geen volgens gebruik ſchier altijd in een' kwaden zin geldt en met ons *opruijen* het naast overeenkomt, te verouderd gekeurd is, en dat men daarom tot *provoquer* zijne toevlugt heeft genomen, dat echter ook dikwijls een' algemeen goeden zin toelatende, zeker nadere bepaling vereischt, welke ons *opruijen* niet behoeft, maar ons *verwekken* of *opwekken* ook zou vorderen.

Ik houd ook bij *opruijen*, *regtſtreeks*, volſtrekt voor geen *pleonasmus*, maar wel degelijk voor eene nadere bepaling, waardoor *zijdelings* wordt uitgeſloten, en waardoor de regter zijne handen zou gebonden zien, wanneer de aanzetting b. v. tot oproer bleek zijdelings te zijn, maar toch dadelijk beſtond; 't geen het geval niet bij *provoquer directe-*

ment zal wezen, ten zij de Regter tegen het gebruik aan *provoquer* in een' volstrekt kwaden zin wilde opvatten, terwijl het, naar mijn gedachten, door dit *directement* eerst gelijk staat met ons *opruijen*, zoo als het gebruik dit gewettigd heeft.

Ik geef mijn gevoelen gaarne voor een beter, maar als een dood-vijand van *taalziften* wil ik het niet verborgen houden, omdat ik ook gaarne de juiste kracht der woorden leer kennen, zoo naar het gebruik als de afleiding, en het *qui bene distinguit bene docet*, ook in dezen tot mijnen regel stel.

Met deze weinige regels in uw blad op te nemen, zal UEd. verpligten

Uwen bestendigen Lezer

P . . . . 2 Mei 1829

A.

UITTREKSEL uit eenen Brief van den Heer ZIPPELIUS, *Natuuronderzoeker in dienst der Nederlanden, aan en medegedeeld door* Doct. C. L. BLUME, *Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Hoogleeraar en Directeur van 's Rijks* Herbarium *te Brusfel.*

In het gezigt van Timor Delli aan boord van Z. M. Korvet *Triton* den 9 October 1828.

Ik heb de eer Uw Ed. hierbij kortelijk eenige opmerkingen omtrent onze reis naar Nieuw-Guinea mede te deelen, welke wij, na een verblijf van vijf maanden op Amboina, met den *Triton* en de Schooner *Iris* aanvingen.

Met

Met redelijk gunstigen wind bereikten wij in vijf dagen het eiland Banda, waar wij drie dagen vertoefden. Ongelukkig ontdekte ik op onderscheidene togten niet meer dan tien nieuwe planten; het grootste gedeelte van dit kleine eiland, aan deze zijde van het Fort, is daar, waar geene plantaadjen zijn, met een *Ischaemum* en een *Panicum* digt begroeid; de plantaadjen van Notemuscaat-boomen zijn aan deze zijde grootendeels door de uitbarstingen des vuurspuwenden bergs verwoest, en de van bladeren beroofde, witte stammen der *Canarie*-boomen geven aan deze streken een zonderling voorkomen. Aan gene zijde daarentegen gedijen de plantingen op de weelderigste wijze, en brengen zoowel door hun verkwikkend lommer, als door de welriekende geuren dier boomen eene streelende uitwerking te weeg.

Van Banda snelden wij naar het wondervolle Nieuw-Guinea, terwijl wij in de verte de kusten van Ceram, en na verloop van eenige weken de Aroë- en Papouas-eilanden liggen lieten, tot wij, gedurig westwaarts stevenende, de door den Luitenant Kolff ontdekte rivier Tourga voor ons hadden. Wij zeilden die op, en hadden ter regter en linker zijde een vlak, met groote boomen bedekt, moerasig land voor oogen, waarvan de oevers bezet waren met *Rhizophoren*, *Bruguieren*, *Avicennen*, *Petalomen*, *Sonneratien*, en menige nieuwe soort van Vijgeboomen. Spoedig vonden wij de door Kolff bekende onbevaarbare riviertjes van zoet water, en lieten daarom het anker vallen om water in te nemen, waaraan wij reeds gebrek begonnen te krijgen. Door het afzenden van eene sloep, werden wij overtuigd, dat men de rivier alleen met den vloed weder af kon varen, en ontmoetten weldra een aantal moedernaakte wilden, die door aanhoudend roepen van onze zijde eindelijk werden overgehaald, om aan boord onzer sloep te komen, die wij hun te gemoet gezonden hadden: doch, als eenige officieren hunne wapenen meer van nabij wilden bezien en in de hand nemen, sprongen zij geheel onverwacht over boord, en begroetten ons, voor wij er acht op gaven, met eene menigte pijlen, waardoor twee officieren en twee matrozen gekwetst werden. Door het losbranden van

eenige geweerſchoten afgeſchrikt, vlugtten zij met een luid geſchreeuw naar de bosſchen en verſcholen zich, even als apen, op de boomen. Wij oordeelden het uit dien hoofde raadzamer het anker te ligten en de rivier verder opzeilende, gingen wij 's anderdaags, onder bedekking van eenige gewapende manſchap, weder aan wal, waar wij het bosch doorkruisten, nergens evenwel drinkbaar water, maar daarentegen eene rijke aanwinst van nieuwe gewasſen vinden mogten. Daar de landſtreek ongeſchikt voor een Etablisſement ſcheen, en wij vergeefs verſcheidene dagen naar een ander beter gelegen oord, gelijk ook naar versch water, gezocht gehadden, zagen wij ons genoodzaakt, naar de landſtreek van Namatode terug te keeren, waar wij in eene kleine baai voor anker gingen liggen. Tevens werd de *Iris* met eene Barkas afgezonden, om eene geſchikte baai op te zoeken, hetwelk haar na verloop van eenige dagen gelukte, naardien zij bij Lobo, niet ver van Namatode eene voortreffelijk gelegene baai en te gelijk eene plaats ontdekte, die voor een Etablisſement geſchikt ſcheen. Overigens verzamelde ik in de omſtreken van Namatode ongeveer 40 nieuwe plantſoorten, en vond, wat bijzonder merkwaardig is, aan de helling van eenen kleinen berg verſcheidene op Java voorkomende planten, van welke ik alleen de volgende opnoem: *Ruellia discolor* Bl. *Strobilanthes virgata* Bl., *Melanthesa rhamnoides* Bl., *Melastoma sylvaticum* Bl., *Omolanthus Leschenaultianus* Juss., *Rottlera paniculata* Juss., *Mappa Tanaria* Juss., *Rottlera viscida* Bl., *Adisca Zippelii* Bl., *Erytrochilus Indicus* en *Longifolius* Bl., *Croton Tiglium* Linn. en *argyratum* Bl., *Ficus rubra*, *politoria*, *heteroneura*, *cuspidata*, *angustifolia*, *grewiaefolia* Bl. enz.

's Anderen daags kwamen wij in Lobo aan, waarna deze baai den naam van *Tritons-baai* ontving, en te gelijk een begin met de oprigting van het Etablisſement gemaakt werd. Ten dien einde werden reusachtige boomen van 120 en meer voeten hoog omgehakt, hetwelk mij in het bezit ſtelde van verſcheidene kostbare voorwerpen, welke ik anders nimmer bekomen zou hebben.

Ik

Ik noem hier slechts *Dipterocarpus parviflorus* Zipp., *Unona glauca* Zipp., *Sideroxylon orichalcium* Zipp. enz. Jammer slechts, dat deze boomen grootendeels in masse in weinige soorten te vinden waren, en dat het vellen derzelve met zooveel overhaasting gebeurde, dat men alle oogenblikken in gevaar was van verpletterd te worden. Aan plantgewassen zijn deze wouden zoo arm, dat men in dezelve ter naauwernood twee kleine planten vindt, waarvan de *Ruellia mutabilis* Zipp. de gemeenste is, welke insgelijks op Makassar, Boeton, Amboina, Banda en misschien ook op Java te huis behoort. Zelfs de berglanden en kloven bevatten slechts weinige kruiden, namelijk, twee *Begonien*, twee *Balsamineen*, de *Carpocalymna* Zipp. de op de vochtige rotsen groeijende mosachtige *Lemmopsis marioides* Zipp., benevens twee Syngenesisten. — Daarentegen zijn hier waarschijnlijk niet weinig *Palmen* te vinden, wanneer men eens het binnenland en de steile rotsen onderzoeken zal. Ik ontdekte eene *Areca* van 80—100 voeten hoog, gelijk ook twee kleinere soorten, twee *Licuala*, van welke ik de kleinere en getakte in afwachting van den bloesem niet verzameld heb, een' *Fagus* van 100 tot 120 voeten, twee prachtige nieuwe Genera, te weten mijne *Orania regalis*, welke zich door driemannige bloemen en vruchten als Oranje-appelen onderscheidt, en mijnen *Drymophloeus*, waarvan ik hier twee soorten en eene andere op Amboina vond. Hij is het meest verwant aan de *Areca*, *Caryota* en *Iriartea* Humb., heeft eenzadige besen zonder draadweefsel, waarvan het sap zeer jeukend en brandend is; de bladeren hebben de wigachtige waaijervormige aan den rand uitgebetene gedaante der *Caryota*. Ik verzamelde drie *Rotanges*, namelijk twee *calamus* en een *ceratolobus*. Aan *Scitamineen* is deze landstreek zeer rijk, vooral aan *Globben*, *Alpinien*, *Costen* en *Amomum*-soorten: ik vond twee *parasiten*-planten, eene *Globba* en mijne *Calypteris miniata*: als nieuw beschouw ik verder eene *Scitaminee*, wier witte, in naakte aren aan de punt des stengels geplaatste bloemen 's avonds opengaan en des morgens tegen vijf of zes ure afvallen. Zij komt het naast bij *Hedychium*,

en kreeg van mij den naam *Nyctophylax alba*. — Ongeveer 50 *Orchideen* bevinden zich in mijne verzameling, en onder deze wonderbare soorten, vooral eene van ongewone grootte met schoenvormige lippen en aan de randen met 4 druſen bezet, welke met ſtarvormige borstels verſierd zijn. Ik vond ook eene *Urticee*, uwe *Sciaphila*, als ook eene menigte van de fraaije, blaauwe *Cotylanthera tenuis*. De *varen*-kruiden zijn hier niet talrijk en ſtaan tot die op Java in verhouding als 5 : 6; ook is er geen nieuw geſlacht van dezelve. Ik vond zeer weinig *Mos*-soorten en wat de *Zwammen* betreft, zag ik nog geen land zoo arm, als dit. — Men treft ongeveer zes soorten van *Pandaneen* aan, welke ik echter niet allen beſchreven heb, en waarvan het meerendeel ook op de Molukkes, twee op Banda en twee op Amboina voorkomen. Aan *gras*-soorten is Lobo bijzonder arm; ik bekwam ſlechts twee *Paniceen*, eene *Saccharinee*, een *Nastus*, eene *Bambusa*, eene *Caricee*, eene *Juncee*: iets meer vindt men op het vlakke land *Utanatu*. De rotſen aan den zeekant zijn met *Portlandia tetranda* en andere kleine ſtruiken bedekt, waaronder twee *Taxeen*, *Podocarpus theoetiaefolia* Z i p p. en mijn nieuw genus *Sarcocalyx miniatus*, als ook het op *Leptospermen* gelijkende *Melanium rupestre* uitmunten.

Na een verblijf van omtrent twee maanden en de oprigting van het Etablisſement zeilden *wij* naar Amboina terug, waar wij eene maand lang vertoefden. Uit hoofde van den regentijd kon ik hier ſlechts weinige naſporingen doen, doch ontdekte echter een nieuw en zeer opmerkenswaardig geſlacht van *Palmen*, waarvan de enkelvoudige zweepvormige bloeſemaren van boven naar beneden vele ellen lang op den grond nederhangen. Jammer, dat ik niet alle bloemen daarvan bekomen kon; want zij behoort tot de *dioecia monogynia*.

Nu zijn wij in het gezigt van Timor-Coupang en denken morgen aan land te gaan, om daar voor het minst zes maanden, misſchien een jaar te verblijven.

KUN.

Digitized by Google

KUNSTEN.

Kerkvoogden der Nederduitſche Hervormde Gemeente, in 's Gravenhage, hebben ten gevolge der Prijsuitſchrijving, in der tijd gedaan, ontvangen *zes* plans, voor een Nieuw Orgel, in de Groote- of St. Jacobskerk binnen deze ſtad, onder de *motto's* hierna volgende: 1. (zonder zinſpreuk.) 2. *Looft hem met Snarenſpel en Orgel.* 3. (zonder zinſpreuk.) 4. *Tot luister en ſtichting van den Godsdienst en aanmoediging van de Zang- en Toonkunst.* 5. *Apollo.* 6. (zonder zinſpreuk.); en is, na gedaan onderzoek, en gehouden overleg met deskundigen, geoordeeld, dat bij niet één dier plans de uitgeſchreven vrage op eene voldoende wijs wordt beantwoord, en alzoo geen derzelve voor den uitgeloofden prijs heeft kunnen in aanmerking komen; weshalve de naambriefjes, ſtaande de Vergadering, ongeopend zijn verbrand; gedragende Kerkvoogden zich voorts, ten aanzien der ingezonden plans zelven, aan de gedane Prijsuitſchrijving.

LETTERKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Gevoelen van Koning GUSTAAF III. *van Zweden, over de Vrijheid van de Drukpers* (*)

„ De vrijheid der Drukpers gehandhaafd en beſchermd, moet dienen, om het publiek in te lichten over deszelfs wezenlijk belang, en om den Vorst de denkwijze der Natie te leeren kennen. Indien deze vrijheid in vorige eeuwen was vergund geweest, om den Souverein zijne ware belangen te doen kennen, welke alleen gelegen zijn in de welvaart zijner onderdanen, dan zoude waarſchijnlijk Koning Karel XI. geene Reglementen gemaakt hebben ten nadeele der individuele veiligheid; en indien eene vrije Drukpers Karel XII. had kunnen inlichten nopens zijn' waren roem, zou deze grootmoedige Koning liever verkozen hebben over een gelukkig volk te regeren en niet getracht hebben te heerſchen over een uitgebreid, maar ontvolkt en uitgeput Rijk."

„ Door

(*) *Eſprit des Journ. Sept.* 1817, 243, 244. uit *de Collection d'écrits Politiques, Litteraires et Dramatiques de* Guſtave III, *Roi de Suède, Paris* 1817, 5 *vol.* 8vo.

Digitized by Google

„ Door de vrijheid der Drukpers leert een Vorst de waarheid kennen, welke men hem met zeer veel zorg poogt te verbergen, en in welke poging men dikwijls maar al te wel slaagt. De Staatsdienaars vinden zich door dezelve in de gelegenheid, om opregte en welverdiende lofprijzingen te ontvangen, of ook om het algemeen te onderrigten, nopens de valsche uitleggingen, welke men aan hunne maatregelen geeft. Langs dezen zelfden weg, eindelijk, kan de Natie nu eens den troost genieten, van hare klagten openlijk uit te storten, en dan eens zich overtuigen, dat hare klagten ongegrond waren. "

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

PROGRAMMA EENER TENTOONSTELLING VAN PLANTEN,

Onder toezigt van en door het Utrechtsche Departement der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij.

Het *Utrechtsche Departement* der *Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij*, aangemoedigd door den goeden uitslag, welke deszelfs *openbare Tentoonstellingen van Planten* in vorige jaren hebben gehad, heeft dan ook, terwijl de Regering dezer stad hiertoe insgelijks gunstig heeft medegewerkt, besloten tot het in dit jaar 1829 houden eener *vijfde openbare Tentoonstelling*, zoo in een der Oranjerijhuizen van den Akademie-Tuin, aan de lange Nieuwstraat te Utrecht, voor Kasplanten, als in een afgezonderd gedeelte van denzelven Tuin, voor zoodanige Planten, welke de opene lucht behoeven.

Het Departement noodigt dus alle Liefhebbers en Kweekers van Gewassen uit, om zeldzame en fraai gekweekte Planten aan deze voorgenomene Tentoonstelling aan te bieden, en mede te dingen naar de zilveren Eereprijzen, welke aan de Inzenders van de *twee zeldzaamste*, de *bestgekweekte*, en *het grootste aantal zeldzame Planten* zullen worden toegewezen, en zulks onder de volgende Voorwaarden:

Art. 1. De gemelde Tentoonstelling van Planten zal gehouden worden den 24, 25, 26, 27 en 28 Junij 1829, te Utrecht, in het grootste der Oranjerijhuizen van den Akademie-

mie-Tuin, voormaals het *Theatrum Anatomicum*, uitkomende aan de Lange Nieuwstraat, binnen de gemelde stad, voor Kasplanten, en in een afgezonderd gedeelte van denzelven Tuin, voor zoodanige Planten, welke de opene lucht behoeven, en zulks weder, als in de vorige jaren, onder toezigt van den *Hortulanus* van den Akademie-Tuin C. G. Breitenstein.

De Plaatsen der Tentoonstelling zullen open staan op Woensdag den 24sten, Donderdag den 25sten, Vrijdag den 26sten, Zaturdag den 27sten, en Zondag den 28sten Junij 1829, de vier eerste dagen des Voormiddags van 11 tot des namiddags te 3 ure, en des Namiddags van 5 tot 7 ure, doch des Zondags van 's morgens te 11 tot des namiddags te 2 ure, en des namiddags van 4 tot 7 ure.

Art. 2. Elk, die voornemens is om Planten in te zenden, wordt verzocht, *zoo vroegtijdig mogelijk*, en wel *uiterlijk vóór den 7den Junij* aanstaanden, schriftelijk berigt te geven nopens het getal der Planten, welke hij op die Tentoonstelling begeert te brengen, tevens met bijvoeging van een naauwkeurige opgave van de *namen* derzelve Planten, bepaaldelijk daarbij uitdrukkende, welke van dezelve bestemd zijn ter *mededinging* naar de prijzen, en van die, welke alleenlijk ter *verfraaijing* zullen worden ingezonden, en zulks aan een der Leden van de daartoe benoemde Commissie, zijnde de Heeren:

W. R. *Baron* van Heeckeren van Brandsenburg, op den Drift; J. van Nes, aan de Kromme Nieuwe Gracht, nabij de Muntstraat; *Prosr.* P. J. J. de Fremery, aan de Nieuwe Gracht, op den hoek van de Schatkeleeg; G. J. van Klinkenberg, in de Wittevrouwenstraat; Mr. D. H. Royaards, in de Muntstraat; F. J. *Baron* van Heeckeren van Brandsenburg, op Rustenburg, naast het Maliehuis; *Dr.* G. Munnicks van Cleeff, aan de Kromme Nieuwe Gracht; of Mr. J. Hinlópen, bij *Bol* op de Voorstraat; alle te Utrecht, als belast met het oppertoezigt over die Tentoonstelling. Zullende zij, die de gemelde tijdsbepaling niet juist in acht nemen, zich moeten vergenoegen, wanneer de namen hunner Planten niet op de Naamlijst gevonden worden, terwijl voorts omtrent de namen der Inzenders, die naar de prijzen dingen, door de Commissie de diepste geheimhouding zal worden in acht genomen. Dezelve nu van hare zijde alles te werk stellende, om opgave en inzending gemakkelijk te maken; meent bij de Inzenders 'er op te mogen aandringen, om zich van hunnen kant naar de bepalingen in dit artikel, gelijk mede die in Art. 6 en 7 naauwkeurig te gedragen, daar de minste afwijking daarvan de werkzaamheden zoude belemmeren en derzelver geregelden voortgang verhinderen.

Art.

Digitized by Google

Art. 3. De *vrachtvrije* Inzending der alzoo opgegevene Planten kan geſchieden aan het gemelde Lokaal, van *Maandag den 15den tot uiterlijk Zaturdag den 20ſten Junij* 1829, des namiddags te 2 ure, zullende na dien tijd volſtrekt geene planten, onder welk voorwendſel ook, kunnen aangenomen, doch op dezen laatstgemelden dag, van des morgens te 6 ure, tot de ontvangst gevaceerd worden. Bij die ontvangst zullen de noodige ſchikkingen worden gemaakt, om de Inzenders voor vervreemding van eigendom te waarborgen, waartoe aan henzelven, of aan de perſonen van hunnentwege, een voldoend bewijs zal worden afgegeven.

Art. 4. Tegen betaling van 25 cents, zal men aan den ingang van het Lokaal zich van een Toegangbewijs kunnen voorzien; hetwelk men zich telken male, dat men de Tentoonſtelling wil beſchouwen, weder moet aanſchaffen.

Hiervan zullen alleen de Inzenders, voor hun perſoon, uitgezonderd zijn, die bij de Commisſie een Toegangbewijs *gratis* kunnen bekomen, waarmede zij op de geſtelde tijden toegelaten zullen worden.

Art. 5. Uit de tentoongeſtelde mededingende Planten zal op Dingsdag, den 23ſten Junij 1829, door eene Commisſie van bevoegde Beoordeelaars, door het Departement in tijds te benoemen, en geene mededingers zijnde, de *twee zeldzaamſte*, de *bestgekweekte*, en *het grootst aantal zeldzame Planten* worden uitgekozen, en daarna, op denzelfden dag, in de Vergadering van gemeld Departement, worden toegekend *twee zilveren Medailles* aan de *twee zeldzaamst* gekeurde, *één* dergelijke aan de *best gekweekte* en nog *één* dergelijke aan *het grootst aantal zeldzame Planten*; wordende aan Heeren Beoordeelaars de vrijheid gelaten, *buiten deze*, ook die te noemen, welke zij bijzondere vermelding waardig achten.

Art. 6. De Inzenders van Planten, die naar deze Premien dingen, zijn *volſtrekt* gehouden aan dezelve te hechten een kaartje, waarop, behalve de duidelijk geſchreven naam der Plant, ook is geſteld, hetzij aan dezelfde of aan de andere zijde, eene zinſpreuk, woord of teeken, en bij dezelve te voegen een verzegeld briefje, waarop dezelfde zinſpreuk, woord of teeken geplaatst is; en waar uit de voluitgeſchreven naam, woonplaats en beroep van den Inzender, ingeval van *bekrooning* of *eervolle vermelding*, aan het Departement kunnen kenbaar worden, zullende de overige briefjes ongeopend worden verbrand.

Art. 7. Bij de opgaven, die in Art. 2. verzocht worden, worden de Inzenders van Planten, welke naar de Premiën dingen, vriendelijk en ernſtig uitgenoodigd uitdrukkelijk te vermelden: of de ingezondene Planten in dit Koningrijk zijn ingevoerd, ſedert wanneer, en hoelang *zijzelve* die gekweekt heb-

hebben; zullende die planten anders niet worden aangenomen als *dingende.*

Art. 8. De Commisſie zal, volgens de *opgaven*, d*e namen van de Planten* in de Naamlijst naauwkeurig laten afdrukken; maar zich ook ſtiptelijk aan die opgaven houden, en laat de opgevers verantwoordelijk voor *fouten* in de *namen* of geheel *verkeerde benamingen.*

Art. 9. Van deze mededinging zullen uitgeſloten zijn die Planten, welke in de vorige jaren de Premiën behaald hebben; zullende het echter der Commisſie bijzonder aangenaam wezen, wanneer dezelve ter *verfraaijing* van de Tentoonſtelling worden ingezonden.

Art. 10. Van de toewijzing, zoo wel als van de eervolle vermelding, zal, met bijvoeging van de namen der Inzenders, in den *Algemeenen Konst- en Letterbode* en in de openbare Nieuwspapieren, onverwijld worden kennis gegeven; terwijl de Planten, door de Inzenders, of Perſonen van hunnentwege, kunnen terug ontvangen worden op Maandag, den 29ſten Junij 1829, op vertoon en teruggave van het afgegeven bewijs.

Het Utrechtſche Departement der Nederlandſche Huishoudelijke Maatſchappij voornoemd, in het vertrouwen, dat deze voorgenomene *Tentoonſtelling* binnen deze Stad, niet minder luisterrijk zal zijn, dan die der vorige jaren, meldt alleen ten ſlotte, dat diegenen, welke eenig nader onderrigt mogten begeeren, zich bij de Leden der voormelde Commisſie, in perſoon, of met vrachtvrije brieven kunnen vervoegen.

Uit naam van het Departement voornoemd,

Utrecht,
den 30ſten Maart 1829. N. P. J. KIEN.
Secretaris.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

April, 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
29	29. 2½	45	N. W. t. W.	zeer harde wind, buijig, 's nachts hagelb.
	29. 4½	48		
	29. 6	42	N. N. W.	

BA

1829. April.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
30	29. 6	41½	N. W.	zeer harde wind, voormiddag buijig, bewolkt.
	29. 6½	48	N. W. t. W.	
	29. 7	42	W. N. W.	
Mei. 1	29. 5	47	Z. W.	voormidd. harde wind; betrokken, regen, verder bewolkt.
	29. 5	54	W.	
	29. 6	48½	W. Z. W.	
2	29. 6	52	Z. W. t. W.	ſtormachtig, voorm. omtrent helder, verder meest omtrent betrokken.
	29. 6½	56	W. Z. W.	
	29. 6½	51	W.	
3	29. 7½	53	Z. W.	bewolkt.
	29. 7½	51½	Z. W. t. Z.	
	29. 6	53	Z. t. O.	
4	29. 6½	53	W. t. Z.	's morgens betrokk., verder omtrent helder, windrig.
	29. 8	52½	W. t. N.	
	30. 0	48	W. N. W.	
5	30. 1	54	Z. W.	meest omtrent helder.
	30. 1	61	Z. W. t. Z.	
	30. 1	53		

BEKENDMAKINGEN.

*** Bij den Boekverkooper V. LOOSJES te *Haarlem* en bij alle Boekhandelaren in dit Rijk, ſtaat van heden tot den eerſten Julij dezes jaars open eene Inteekening op eene Verhandeling over de

BURGERLIJKE REGTSPLEGING,

Volgens de Nederlandſche Wetgeving,

DOOR Mr. P. MABÉ, JUNIOR,

Procureur bij de Regtbank van Eerſten Aanleg zitting hebbende te Haarlem, Schrijver van het HANDBOEK VOOR NOTARISSEN, *volgens de Nederlandſche Wetgeving.*

De Voorwaarden, waarop deze Inteekening geſchiedt, op dit, bij de aanſtaande invoering der NieuweWetgeving, onontbeerlijk werk, zijn te vinden in het daarvan uitgegeven en gratis alom te bekomen *Proſpectus*. De prijs zal voor degenen, die *niet inteekenen*, aanmerkelijk *verhoogd* worden.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 20. *Vrijdag den 15den Mei.*

BERIGTEN.

BERLIJN. De oorlog tusſchen de Ruſſen en Turken zal waarſchijnlijk de letterkundige ſchatten dezer hoofdſtad vergrooten. Onze Koning is voornemens, de groote Turkſche boekerij van Braïla aan te koopen, welke bij de beſtorming dier vestingſtad in het afgeloopen jaar den overwinnaren in handen viel. Men verzekert, dat daarvoor 11,000 kroonen geboden zijn, en dat deze Boekverzameling denkelijk eerlang de reis naar het noorden zal ondernemen.

EDINBURGH. In eene bijeenkomst van de Koninklijke Societeit alhier, op den 6 April, overhandigde Dr. HOPE, als Vicepreſident, aan Dr. BREWSTER, den prijs door Lord KEITH geſticht, beſtaande in eene medaille en ſchenkbord, voor zijne ontdekking van twee nieuwe vloeiſtoffen in mineralen opgeſloten. Hij weidde bij die gelegenheid uit over het onbegrijpelijk voordeel, dat men uit ééne dier vloeiſtoffen, als eene werktuigelijke kracht, zoude kunnen putten, alzoo hare uitzettingskracht (*expansibility*) *dertig* maal die van het water overtrof, en in damp kan veranderd worden, door eene zoo geringe verandering van luchttemperatuur, dat in één geval de warmte van den

mond voldoende was, om het rotskristal, waarin de vloeistoffe besloten was, te doen springen, zoodat er de proefnemer zelf door gewond werd. De Doctor merkte aan, dat, wanneer men deze vloeistoffe in behoorlijke hoeveelheid konde verkrijgen, men den stoom geheel zoude kunnen ontberen, en dat de warmte van 't menschelijk ligchaam dan de eenige noodige brandstoffe kon leveren, om de grootste werktuigen in beweging te brengen. Daar nu deze vloeistof werkelijk aanwezig is, en door het opofferen van eenige schoone stukken mineraliën misschien in grooter hoeveelheid kan verkregen worden, vooral voor scheikundige ontledingen; zoo mag men gerust vooronderstellen, dat men ten dezen opzigte gewigtige ontdekkingen te gemoet mag zien.

Toulon. 's Konings Korvet *la Baijonnaise*, onder bevel van den Fregats-Kapitein Legoarant de Tromelin, die 27 maanden geleden, deze haven verliet, is dezer dagen hier weder binnen geloopen, na eene reis om de wereld te hebben volbragt. Na negen maanden verblijfs op de kusten van Chili, Peru en Colombia, ter bescherming van den Franschen handel, kreeg genoemde Kapitein te Callao de Lima, tegen het einde van Januarij 1828 bevel, om in de Stille Zuidzee eene bijzondere zending te volbrengen en over de Indische zeeën naar Europa terug te keeren. Den 7 Februarij vertrok hij van Callao, zette zijn' koers naar de Sandwich-eilanden, waar hij den 21sten Maart in de haven van Onoronrou van het eiland Wabou aanlandde. De beschaving is in dezen Archipel minder vooruitgegaan, dan men bij een jaarlijksch verkeer van 150 Europeaansche of Noord-Amerikaansche schepen mogt hopen; het grootst gedeelte van de inboorlingen loopt nog naakt en leeft woest van raauwen visch en wortelen. Eenige planten uit Europa zijn er echter genaturaliseerd, en leveren den zeevarenden eene heerlijke verkwikking op: Sandelhout schijnt het eenig artikel van aanbelang te zijn, dat deze eilanden opbrengen en waarvan men ieder jaar verscheiden scheepsladingen naar China voert. Den 3den Junij herkende de Heer Legoarant het eiland Vanicolo, welks naam, in onderscheiden deelen van het eiland, verschillend wordt uitgesproken. Twaalf dagen bestee-

Digitized by Google

ſteedde deze Scheepsbevelhebber, om dit eiland op te nemen, en vond nog, na de Heeren DILLON en D'URVILLE, verſcheiden voorwerpen, afkomſtig van de ſchipbreuk van een der fregatten, *la Bouſole* of *l'Aſtrolabe;* de berigten, door hem van verſcheiden hoofden ontvangen, ſtemden volkomen overeen met het door die Heeren reeds bekend gemaakte. Bij het gedenkteeken door hen geplaatst, in de haven ten N. O. gelegen, ter eer van DE LA PEROUSE en zijne togtgenooten, heeft de Heer LEGOARANT eene geelkoperen plaat, in de gedaante van een urn, geſteld met dit opſchrift: *Aux manes de la Perouſe et de ſes Compagnons, hommage de la Corvette du Roi, la Bayonnaiſe* 12 *Juin* 1828. In volkomen ſtaat van gezondheid is al het ſcheepsvolk teruggekomen; het oogmerk der zending is volbragt, zijnde voor handel en zeevaart nuttige berigten door den Heer LEGOARANT verzameld; en, heeft zijn vertraagd vertrek van Peru hem belet vóór DILLON en D'URVILLE Vanicolo te bereiken, zijne opneming van dit eiland zal niet te min eene hulde blijven, aan de gedachtenis van beroemde zeevarenden bewezen, welker droevig lot niet te kunnen ontdekken, Frankrijk zoo lange betreurd heeft.

PARIJS. De Academie der Geneeskunde heeft in hare laatſte zitting eene belangrijke mededeeling van den Heer JULES CLOQUET ontvangen. Eene vrouw van 64 jaren is door dien bekwamen Wondheeler, terwijl zij in den ſtaat van geestverrukking (*extaſe*) was, van kanker in de borst geopereerd geworden, zonder eenig blijk van pijn (offchoon de kunstbewerking van tien tot twaalf minuten duurde) te gevoelen. Alleen, toen men de wond met eene ſpons, met koud water doortrokken, afwiesch, gevoelde de zieke gelijke gewaarwordingen, als het kittelen voortbrengt, en zonder den ſtaat van verrukking te verlaten, riep zij meermalen vrolijk uit: „houd op toch, kittel mij niet." Men heeft haar in dien ſtaat van zielsverrukking twee etmalen gelaten. De ligting van het verband had in dien tuſſchentijd plaats, en deze tweede bewerking is evenmin pijnlijk geweest, als de eerſte. Eindelijk uit dien ſtaat geraakt, beſpeurde de zieke, ontwaakt zijnde, niet zonder verwondering, dat de kunstbewerking, tot welke zij hare toeſtemming niet had willen geven, volbragt en gelukkig volbragt was.

Dit geval heeft in den hoogſten graad de verwondering en ongeloovigheid der leden van de Academie gaande gemaakt; het is echter bekend, dat de Heer BERTRAND, die vele ſtukken over het ſlaapwandelen en den ſtaat van zinsverrukking gegeven heeft, dergelijke en nog opmerkelijker gevallen in zijne werken aanhaalt: reeds in 1823 kondigde hij aan, dat de Heelkunde niet nalaten zou, eenmaal, om wel in hare kunstbewerkingen te ſlagen, partij te trekken van de ongevoeligheid, die men bijna altijd bij het ſomnambulismus opmerkt.

GRONINGEN *den 6den Mei.* Op heden aanvaardde, in de Kerk der Doopsgezinde Gemeente, de Hoogeleerde Heer P. HOFSTEDE DE GROOT den post van gewoon Hoogleeraar bij de Faculteit der Godgeleerdheid aan deze Hoogeſchool, met het houden eener Redevoering: *de Davide Poeta*, d. i., „over David als Dichter beſchouwd."

UTRECHT *den 30ſten April.* Heden overleed alhier de Heer IZAäK NYHOFF, die, twee jaren geleden, met grooten lof, tot *Med. et Chir. Doctor* aan deze Hoogeſchool werd bevorderd (*) en zich als zoodanig te Arnhem nederzette. Zoowel gunſtige aanleg als vlijtige ſtudie deden omtrent dezen jongen geleerde groote verwachtingen koesteren, die *door zijn'* vroegtijdigen dood (ſlechts den ouderdom van 24 jaren mogt hij bereiken) verijdeld zijn. Hij was een der Candidaten, die bij de heerſchende ziekte Groningen ter hulp ſnelde, en van onze Academie een vereerend getuigſchrift en van Z. M. een' gouden eerepenning voor betoonden ijver aldaar mogt verwerven. (†) LEI-

(*) Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1827 D. I. bl. 405.

(†) Zie denzelven, aldaar bl. 35, 36 en 66, alsmede 1828, Dl. II bl. 338. Zijn afſterven aankondigende, voegen wij hierbij de ons medegedeelde vier regelen bij zijn graf:

Dit graf omvat hem niet, die, in zijn deugdzaam leven,
Te groot reeds was voor onzen lof;
Het ſterven heeft zijn ziel de vrijheid weêr gegeven.
Dit graf bevat ſlechts ſtof. T.

LEIDEN *den 9den Mei.* Op heden heeft alhier de Heer A. H. VAN DER BOON MESCH, na den post van Lector bij de Wis- en Natuurkundige Faculteit, aan deze Hoogeſchool, ruim twee jaren met lof en ijver waardiglijk te hebben bekleed, het hem opgedragen buitengewoon Hoogleeraarambt bij dezelfde Faculteit aanvaard, met eene plegtige Redevoering: *de Chemiae artibus conjunctae fine et officio;* d. i.: „ over het doel en de behandeling der Scheikunde, toegepast op de kunſten."

AMSTERDAM *den 1ſten Mei.* Op gisteren is alhier gehouden de vijfde Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Genootſchap tot Zedelijke verbetering der Gevangenen, onder voorzitting van den Hr. Mr. J. J. UYTWERF STERLING. Uit het jaarlijksch verſlag bij die gelegenheid gedaan, bleek: 1°. dat het getal der Leden op 31 Dec. 1828 bedroeg 5017; 2°. dat de zorg des Genootſchaps door middel van de beſturen der afdeelingen, zich uitgeſtrekt heeft over een getal van 2941 gevangenen. Van deze deelden er 674 in het godsdienſtig onderwijs, van wege het Genootſchap gegeven, waarin het Gouvernement voor de groote Gevangenisſen voorziet. Aan 609 verleende men het noodig onderwijs in lezen, ſchrijven en rekenen, terwijl, in de kleinere gevangenisſen, aan 290 arbeid of bezigheid werd verſchaft, waar het ſtelſel van arbeid, door het Gouvernement aangenomen, niet is ingevoerd 3°. dat over 201 ontſlagen Gevangenen zich de voortdurende zorg des Genootſchaps heeft uitgeſtrekt, van welke zich ſlechts 19 deze gunst niet waardig ſchijnen gemaakt te hebben; — zijnde onder deze 201 niet begrepen het groot getal ontſlagenen, waaraan eene geringe tijdelijke onderſteuning, naar gelang der omſtandigheden, is geſchonken. — Men vertrouwt, dat deze gunstige uitkomſten bij eene inrigting verkregen, die nog zoo weinige jaren beſtaat, alle menſchenvrienden, die nog niet toetraden, zal nopen tot dezelve mede te werken, of althans door bijdragen deel te nemen, en alzoo een doel te helpen bevorderen, dat wel moeijelijk te bereiken valt, maar bij ondervinding nu blijkt bereikbaar te zijn.

Digitized by Google

IETS OVER DEN THERMOMETER,

DOOR

J. DE KANTER PHIL.Z.

Tot het doen van goede waarnemingen nopens de temperatuur der Lucht, wordt door de *Physici* gevorderd:

1o. Dat de Thermometer vrij in de lucht geplaatst zij; zoodanig dat:
2o. de ſtralen der zon niet op hem kunnen vallen.
3o. dat men hem door een luifje of ander middel tegen den regen, ſneeuw enz., beveilige;
4o. Dat hij zoo ver mogelijk verwijderd zij van de glasramen van vertrekken, waar geſtookt wordt, en
5o. zoo geplaatst, dat geene door gebouwen of andere voorwerpen teruggekaatste warmte hem bereiken kunne.

Dit alles is op zich zelf zeer goed en aan te raden: doch de vraag is tevens: *Is het ten allen tijde en overal, vooral in digt bebouwde ſteden, of andere bewoonde plaatſen, of zelfs in de vrije lucht mogelijk?* Het lijdt bij mij geenen twijfel, dat de vraag *ontkennend* moet beantwoord worden. Men moge al eens de vier eerſte vereischten kunnen in acht nemen, men zal wel nimmer het vijfde bezwaar, de opvalling der door ſtraten, gebouwen enz. teruggekaatſte warmte, geheel kunnen weren; en dit ongemak, dat, door de temperatuur altijd te verhoogen, tot zeer onnaauwkeurige waarnemingen leidt, zal, naarmate van de plaatſelijke gelegenheid, waar de Thermometer hangt, bij zonneſchijn gedurende een of ander gedeelte van den dag, wel altijd ondervonden worden.

De beste plaatſing van eenen Thermometer is zekerlijk, zoo vrij mogelijk tegen het Noorden: doch hier mede is de invloed der teruggekaatſte warmte in het geheel niet weg te nemen: de veeljarige ondervinding heeft

heeft mij daarvan ten volle overtuigd, zoodat ik, niet tegenſtaande ik twee, zeer juist overeenſtemmende en zeer vrij en hoog en tegen het Noord-oosten geplaatſte Thermometers, welke tevens tegen de zijdelingſche opvalling der zonneſtralen beveiligd zijn, tot mijne waarnemingen bezig; ik nooit kon verhinderen, dat, bij zonneſchijn, teruggekaatſte warmte dezelve bereikte, en de temperatuur zeer aanmerkelijk verhoogde: zoodat ik alsdan elders eenen, meer daartegen beveiligden, doch overigens niet zoo voordeelig geplaatſten Thermometer moest raadplegen.

Dit laſtig ongemak en de daardoor veroorzaakte onnaauwkeurigheid der aanduiding, deed mij altijd den wensch voeden, dat eenig middel mogt worden uitgedacht, om deszelfs invloed van den Thermometer af te weren.

Zoo kwam ik op het denkbeeld, om dit oogmerk te bereiken door eene ſoort van *warmte-reflector* aan den Thermometer te brengen, beſtaande eenvoudig in eene dunne geelkoperen plaat, over deszelfs lengte gebogen als een gedeelte van eenen hollen cylinder, zeer glad gepolijſt aan de *convexe*, en mat aan de *concave* zijde lang genoeg om 8 a 10 centimeters beneden den cylinder of bol des Thermometers te reiken; latende tevens, ter vrije doorſpeling van den luchtſtroom, 3 centimeters tuſſchen den Thermometer en de holronde zijde van den *reflector*. Ik verkoos hier toe het *geel koper*, omdat het, gelijk de Natuurkundigen weten, gepolijſt zijnde, het ſterkſt warmtereflecterend vermogen bezit. Ik heb het genoegen van te ondervinden, dat de proef uitnemend voldoet.

Reeds zoodra ik eene zoodanige plaat aan eenen der Thermometers had aangebragt, teekende deze, bij zonneſchijn, terſtond merkbaar lager: dit heeft ſedert beſtendig plaats gehad, en, hoezeer ik, tot op het ſchrijven van dit berigt, geene hoogere temperatuur dan van 64° Fahr. heb waargenomen, hebben de beide Thermometers reeds een verſchil van meer dan *vier* graden aangewezen, welke de gewapende Ther. mometer minder teekende dan de ongewapende. Ik vleije mij alzoo de waarnemingen des Thermometers van het gezegde ongemak bevrijd te hebben. Bij de aanſtaande zomerhitte zal zeker het verſchil aanmerkelijk grooter

zijn, en ik hoop de waarnemingen daaromtrent nader mede te deelen. Ik meen intusſchen te mogen vooronderſtellen, dat de voorloopige bekendmaking van het reeds waargenomene niet ongevallig zijn zal: zoo kunnen dan ook andere *Physici* en liefhebbers van meteorologiſche waarnemingen, des goedvindende, het aangewezen boogst eenvoudig hulpmiddel beproeven.

Zekerlijk zal men niet overal en altijd even groote uitwerkingen ondervinden; dit toch hangt af van plaatſelijke omſtandigheden: ik twijfel echter niet, of men zal door aanwending van dezen *reflector* meer overeenſtemming brengen in de aanduidingen der in eene en dezelfde ſtad aan zeer verſchillende oorden geplaatſte Thermometers, waarover ſoms al veel getwist wordt: altijd vooronderſteld, dat de Thermometers zelve goed en volgens alle phyſiſche regelen zijn gemaakt en dat *zij* niet hangen in hoeken, waar geene vrije doorſpeling van luchtſtroom mogelijk is, en daarenboven op ſommige uren van den dag, door de regtſtreekſche opvalling der zonneſtralen, eene zoo hooge temperatuur aan de aldaar zijnde lucht wordt medegedeeld, dat de Thermometers vele graden te hoog teekenen, welke aanduidingen alzoo, ten aanzien van de ware temperatuur der vrije lucht, in geene de minſte aanmerking kunnen komen.

Ik moet nog aanraden, om voor elken Thermometer *twee* reflectors te vervaardigen: het *gepolijst koper* beſlaat natuurlijk, na eenig tijdsverloop, in de lucht, en verliest, vooral bij regen, zijnen glans: men neme dan den beſlagen reflector weg, reinige hem, en zette den anderen zuiveren in plaats: deze verwiſſeling kan zeer gemakkelijk geſchieden: mijne reflectors hebben aan elke zijde twee, op eenigen afſtand van elkander geplaatſte, haakjes, die vatten in twee aan elke zijde van het kasje des Thermometers aangevoegde oogjes: ieder kan evenwel hier zoodanige wijze van aanvoeging kiezen, als hij goedvindt; men drage ſlechts zorg, dat ter zijde geene reet blijve, waardoor de teruggekaatſte warmte kunne invallen, en op den cylinder of bol des Thermometers werken.

Wilde men de zaak verfijnen, men zoude dan eene inrigting kunnen maken, om den reflector op en neder te ſchuiven, zoodanig, dat ſlechts het gedeelte des

Ther-

Thermometers boven den rand des reflectors zigtbaar was, binnen hetwelk de dagelijkſche verandering van temperatuur, voor het jaargetijde waarin men is, bepaald blijft, ten einde alzoo de teruggekaatſte warmte ook af te weren van het gedeelte der pijp, hetwelk men alsdan niet behoeft te raadplegen.

Voorts hebben de waarnemingen mij overtuigd, dat een op deze wijze aangevoegde reflector geenen anderen invloed op den Thermometer uitoefent, dan het afweren der teruggekaatſte warmte: daar de met den reflector voorziene Thermometer, wanneer ſlechts de zon niet ſchijnt, even zoo juist met den anderen ongewapenden overeenſtemt, als hij zonder reflector altijd doet.

J. DE KANTER, PHIL.Z.

Middelburg
den 7 Mei 1829.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,
ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

WOORDENBOEKEN. Algemeen Woordenboek van Kunſten en Wetenſchappen voor den beſchaafden ſtand en ten behoeve des gezelligen levens, onder medewerking van een aantal Vaderlandſche Geleerden, bijeenverzameld door G t. *Nieuwenhuis*, T — W. te Zutphen, bij H. C. A. Thieme MDCCCXXVIII, 684 bl. in gr. 8vo.

De belangrijke onderneming van het Nederduitsch *Converſations-Lexicon* ſpoedt, blijkens het voor ons liggend Boekdeel, ten einde. Wij verheugen 'er ons in, dat deze arbeid zoo na voltooid is, daar het niet te ontkennen valt, dat alle Lexicographiſche werken hunne volle waarde eerst verkrijgen, wanneer zij volledig uitgegeven zijn. Bij de aankondiging van dit deel, gevoelen wij ons tevens verpligt, den lof, aan de vroegere gegeven, aan hetzelve niet te onthouden, ſchoon het wenſchelijk ware, dat de correctie, vooral omtrent eigen-namen nog naauwkeuriger ware behartigd geworden. Inderdaad, hoe verſchoonbaar het inſluipen van fouten, bij het aantal dier namen, zijn moge, meenen wij den Redacteur van dit werk 'er opmerkzaam op te moeten maken, daar wij voor ons het van belang zouden achten, dat aan het einde van het laatſte deel eene lijst van ſoortgelijke misſtellingen geplaatst werd: want, dat een vijftal verbeteringen, zoo als achter dit deel op het vorige gege-

Digitized by Google

ven wordt, in die behoefte niet voorziet, zal hij, bij het herlezen van ſommige artikelen, zelf gevoelen. Het is niet uit vitlust, dat wij zijne aandacht op dit punt vestigen, maar enkel uit zucht, om zijn werk volkomener te maken; tot dat zelfde einde zou het misſchien niet onnoodig zijn, het geheele werk te doorloopen, om te zien, welke artikelen in een *Nederduitsch* Woordenboek van dien aard mogen vooronderſteld worden voor te komen, en die hier ontbreken. In dit Boekdeel misten wij, op ons geheugen af, enkele kunſtenaars, als A. van de Velde, de van der Vinnes en R. Vinkeles; — maar nog veel meer Dichters, wier namen met korter of langer vermelding eene plaats hadden verdiend, als: Uylenbroek, de Vereuls, Vlaming, Jan Vos, Wellekens, Westerbaen, van der Woordt en de Dichteresſen S. M. v. d. Wilp, K. J. de With enz. Wij weten niet, of het oogmerk is, na de voltooijing, nog een Supplement te geven, maar wij gelooven, dat daartoe ſtoffe genoeg is. Als een bewijs, hoe naauwkeurig ſommige artikelen bewerkt zijn, zouden wij de Biographie van den grooten Wyttenbach, uit deszelfs leven van Prof. Mahne getrokken, kunnen overnemen, maar vroeger hebben wij reeds proeven van dit werk gegeven, en wij bepalen ons dus ditmaal tot deze korte aankondiging.

BEOORDEELINGEN VAN VADERLANDSCHE WERKEN IN BUITENLANDSCHE GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

GERBRANDI BAKKER, *Prof. Med. Groning.*; *Osteographia pisciu n*; *Gadi praeſertim aegleſini, comparati cum Lampride guttato* (?) *ſpecie rariori*, XXII. en 246 p. in 8vo *cum* XI. *aen* in 4°. *Groningae apud* W. van Boekeren, 1822,

Reeds vele jaren geleden, had de Schr. een' hem toen onbekenden, maar fraaijen, visch bekomen, van welken tot hiertoe weinig meer dan het ſkelet in het Muſeum te Groningen bewaard werd; en daar hij begreep, dat eene beſchrijving ſlechts *vergelijkende* waarde hebben konde, koos hij den *Gadus aegleſinus*, een' visch, die ieder Natuuronderzoeker en beoefenaar ligt ten dienſte ſtaat. — Lange zocht de Schr. bij de Schrijvers eene volledige Osteographie van den een of anderen visch; doch, daar zijne poging vruchteloos was, had hij, bij de bearbeiding van dit werk, het doel voor oogen, om ieder, die ſlechts eenigermate kennis van Menſchelijke Ontleedkunde bezit, een middel aan de hand

hand te geven, van gemakkelijk de Osteographie der Visschen te leeren kennen, vooral dan, wanneer hij de beenderen in naturâ met dezelve, gelijk zij hier beschreven en afgebeeld zijn, vergelijken wil.

[Hier volgt eene inhouds-opgave der vijf Hoofdstukken, 1°. *de Ichthyologia quaedam*; 2°. *Sceleti piscium consideratio generalis*; 3°. *de Gado aegleſino ejusque osteologia*; 4° *Lampridis nostri historia* en 5°. *de ſceleto Lampridis*, waarna de Ref. besluit:]

Ons oordeel over de bruikbaarheid en deugdelijkheid van een werk, als het voor ons liggende, kan in dit blad altijd slechts in 't algemeen blijven, en dan moeten wij erkennen, dat de Schr. het zich voorgesteld vraagpunt voldoende opgelost heeft, en dat door dit werk de Ontleedkunde der Visschen inderdaad gevorderd is en verrijkt werd. — Maar, of de visch, welks ontleding in het laatste Hoofdstuk gegeven is, eene tot daartoe nog onbekend gebleven nieuwe soort zij dan niet, is iets, waarover de Schr. zelf het niet waagt duidelijk en bepaald uitspraak te doen. (Verscheidene dergelijke visschen zijn beschreven, en zeer veel overeenkomst toont met denzelven de *Lampris guttatus*, welken Muller, *Zool, dan. t.* 4. beschrijft en afbeeldt; maar beide soorten wijken van elkander af ten opzigte van het getal der vinnen- en kieuwenstralen, en, terwijl Bakkers *Lampris* aaneenverbonden rug- en buikvinnen heeft, staan die in Mullers afbeelding van elkander af. — Bakker zegt: *squamae, si ullae, profectorarissimae, minimae*; daarentegen Muller: *squamae magnae, orbiculatae, argenteae deciduae.* De meeste overeenkomst met dezen visch heeft die door Duhamel in zijn *traité général des Pêches. T.* 3, *p.* 2. *Sect.* 4, beschreven en afgebeeld; hier zijn de rug- en buikvinnen aan een verbonden t *ses ecailles etoient petites, minces, à peine ſensibles à la vue.* Bakker geeft tanden aan het gehemelte op, Muller ontkent alle tanden, maar Duhamel zegt, *les dents presqu'insensibles*, zonder te bepalen, welke tanden hij eigenlijk bedoelt. — Duhamel spreekt echter niet van eene sikkelvormige zijdlinie en beeldt die ook niet af; zijn visch heeft iets kortere vinnen, dan die van Bakker, en dit schijnt het eenig verschil tusschen beide soorten te zijn, doch dit verschil kan uit eene gebrekkige teekening ontstaan, gelijk ook het gemis van de gebogene zijdlinie in het figuur van Duhamel, zoowel als ook de beschrijving, aan gebrek van naauwkeurige opmerking bij beschrijving en afteekening kan worden toegeschreven. — Daar nu de overige kenmerken van Duhamels en Bakkers visch, de evenredigheden der ligchaamsafmetingen enz., de kleur, de vooruitspringende onderlip, de oogen (het getal der vinnen- en kieuwenstralen is door Duhamel niet opgegeven) schier geheel overeenkomen, besluiten wij daar-

daaruit tot de identiteit van Bakkers *Lampris* en Duhamels *Poisson Lune*, en kunnen het den Schr. niet vergeven, dit dier reeds op den titel *Lampris guttatus* genoemd te hebben.)

Bd.

(*Gott. Gelehrte Anz.* 68 *ſt.* 25 April 1829 f. 674 f.)

KUNSTEN.

ROTTERDAM *den 2den Mei.* Heden hield het Teeken-Genootſchap onder de ſpreuk: *Hierdoor tot hooger*, deszelfs Jaarlijkſche Algemeene Vergadering, ter uitdeeling der prijzen. Dezelve werd geopend met eene Redevoering, gehouden door het werkend Lid, den Hr. A. van der Hoop Az., „over het belangrijke van de navolging der Natuur voor den Schilder." Daarna deed de Secretaris H. Dekker Ez. verſlag van den ſtaat des Genootſchaps en deelde de prijzen aan de bekroonde Leerlingen uit. In de Eerſte Klaſſe, naar het levend model, had geen prijskamp plaats gehad, maar in het *Handteekenen* verwierf J. Beugelink den dubbelden zilveren Eerepenning, en F. Dekker den grooten zilveren Eerepenning; in de *Burgerlijke Bouwkunde* A. van der Pot den grooten zilveren Eerepenning, welke hem ook in de *Doorzigtkunde* ten beurt viel; terwijl voor het overige kleine zilveren en bronzen Eerepenningen werden overhandigd en bevorderingen plaats hadden. Deze plegtigheid werd, behalve door Regeringsleden, door onderſcheidene Commisſien uit Genootſchappen en eene talrijke Vrouwenſchaar bijgewoond.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Staat van de voortbrengſelen der Drukpers in Nederland.

„Onder verſchillende takken onzer Volksvlijt" zegt de Heer Quetelet in zijne *Recherches Statistiques ſur le Royaume du Pays-Bas*, „zijn er weinig, die meer belangſtelling inboezemen, dan de Boekdrukkerij, omdat, zij, zonder nog de inkomsten, die zij aanbrengt, te rekenen, onze aanſpraak op roem in het geheugen brengt, en als een der ka-

kanalen kan beſchouwd worden, langs welke de lichtſtralen zich in den grootſten overvloed verbreiden. Wij hadden wel gewenscht, hier eenige beſcheiden te kunnen leveren, nopens de ſnelle ontwikkeling, tot welke de boekdrukkerij in ons rijk gekomen is; eene ontwikkeling, die in zekere mate ten maatſtaf kan ſtrekken van den ijver, waarmede men kundigheden van allerlei aard poogt te bevorderen. Ongelukkiglijk bezitten wij ſlechts eene vrij onvolledige opgave der inlandſche werken, en het is bekend, dat dit het minst aanzienlijk gedeelte van onzen boekhandel uitmaakt, die vooral uit de herdrukken van vreemde werken beſtaat. (*) Het getal inlandſche werken, in dit land gedrukt, gedurende de drie verloopen jaren, bedraagt 2183, zonder daaronder de dagbladen en tijdſchriften te tellen. Men kan het aantal gedrukte vellen op 13,098,000 begrooten, vooronderſteld, dat de werken, gemiddeld, beſtaan uit tien bladen druks en de oplage 600 exemplaren; hetgeen jaarlijks geeft 4,366,000. De Heer Daru rekende, dat Frankrijk in 1825 128 millioen gedrukte vellen opleveren, d. i. vijf a zes malen meer dan bij ons, daarbij in acht genomen de ongelijkheid der bevolking. Maar wij herhalen het, deze berekeningen kunnen den betrekkelijken toeſtand der boekdrukkerij in de beide landen niet leeren kennen."

„ Laat ons, om dit te toonen, nagaan, wat de ſtad Brusſel alleen heeft voortgebragt, volgens de beſcheiden daaromtrent ver-

(*) Wij weten niet, waarop de berekening des Heeren Quetelet van 2183 inlandſche werken in drie jaren gegrond is; maar 't is te wenſchen, dat hij betere bronnen opzoekt, dan althans de *Revue bibliographique de Pays-Bas et de l'Etranger* te Brusſel bij C. J. de Mat voor de *Hollandſche* Letterkunde, hem oplevert, welke *Revue*, haar best, naar 't ſchijnt, doet, om onder het artikel *Livres Hollandais*, in elk No. ſlechts een enkel of een paar werken aan te kondigen en daartoe dikwijls niets beduidende vertalingen en kleine brochures uitkipt; waaruit gelukkig te duidelijk blijkt hare toeleg, om de Franſche drukpers in Nederland, ten koste der Inlandſche, Hollandſche of Nederlandſche, te verheffen. Wanneer deze *Revue* onpartijdig uit de *Staats-Courant* van elken maandag of uit de maandelijkſche Lijſten, welke de Vereeniging van den Boekhandel bij den Boekh. C. L. Schleijer uitgeeft, *alle* artikelen overnam, dan zou het beter en bij de ſtukken blijken, in hoeverre de Heer Q. te regt beweert, dat het inlandſche het minst aanzienlijk gedeelte van onzen boekhandel uitmaakt; zonder eens naauw te onderzoeken, hoe edel op zich zelve de onderneming dier *reïmpressions* mag heeten, die, op welke liberale gronden ook verdedigd kunnende worden, ons op de zedekundige ſchaal toeſchijnen te groote benadeeling van een anders eigendom, al bewoont die een ander rijk, om er althans in Statiſtieke opgaven mede te prijken. Al het pronken der *reïmprimeurs* met gevoelens, om langs dezen weg licht te verſpreiden, geldt bij ons zeer weinig; het algemeen nut is toevallig, eigenbelang ſchijnt het hooſddoel en vindt die geene voldoening, dan blijven die met ophef aangekondigde ondernemingen ook wel eens ſteken.

R.

verzameld, op welker juistheid wij meenen te mogen ſtaat maken. Deze ſtad bezit thans 40 boekdrukkerijen, die 84 perſen in beweging houden. Dus iedere pers 1000 en zelfs 1200 vellen dagelijks kunnende geven; en gemiddeld ſlechts 500 vel en 300 werkdagen rekenende, bevindt men, dat Brusſel alleen tegenwoordig jaarlijks 12,600,000 v. drukt, zijnde een tiende van 't geen geheel Frankrijk in 1825 leverde. De volgende tafel zal een denkbeeld geven van de ontwikkeling der Boekdrukkerij, ſedert onze afſcheiding van Frankrijk:

Jaren.	Gieterijen.	Gieters Werklieden.	Drukkerijen.	Perſen.	Gedrukte Vellen.
1815	2	7	20	27	4,050,000
1816	3	10	20	27	4,050,000
1817	2	14	22	31	4,650,000
1818	3	20	25	36	5,400,000
1819	3	24	29	39	5,850,000
1820	3	33	31	43	6,450,000
1821	3	37	33	47	7,050,000
1822	3	37	35	52	7,800,000
1823	3	43	36	55	8,250,000
1824	3	43	36	57	8,550,000
1825	4	52	37	64	9,600,000
1826	4	65	41	74	11,100,000
1827	5	76	40	83	12,450,000
1828	5	66	40	84	12,600,000
gemiddeld	3	38	32	52	7,800,000

Het getal der Perſen, die in de Boekdrukkerijen gevonden worden, is altijd veel grooter geweest, dan het aangewezene in de tafel, waarin alleen de werkende perſen zijn opgegeven. Verſcheiden drukkerijen hebben ſlechts éene pers, ſommige werken zelfs met een' enkelen werkman; wij hebben die in onze berekeningen ſlechts voor een halve persgeſteld. Het is bewezen, dat de Boekhandel er alleen meer dan aan tachtig perſen voedſel verſchaft; men kan dus nagaan, hoezeer deze belangrijke tak bij deszelfs vorderingen verdient bewaard te worden."

STER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Mei. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
6	30. 0¼	60	Z.	voormiddag omtrent helder, verder meest betrokken, 's av. regen.
	30. 0¼	67	Z W.	
	30. 0	54	Z. W. t. W.	
7	30. 0	53	Z. W. t. Z.	bewolkt, namiddag omtrent betrokken met harden wind, 's avonds regen.
	30. 0	57	W. Z. W.	
	29. 9¾	49½	Z. W.	
8	30. 0¼	48½	W. Z. W.	meest betr., 's avonds regen.
	30. 1	50½	W. t. N.	
	30. 1	52	W.	
9	30. 0¼	54	W. t. Z.	voormidd. meest omtr. betr., verder bewolkt.
	30. 1	55½	W. t. N.	
	30. 1	50	W.	
10	30. 0¼	55½	N.	voorm. bew., tusschenbeide omtrent betrokken, verder helder.
	30. 0¼	61	N. O.	
	30. 1	55	N. N. O.	
11	30. 1	55	N. O.	op de midd. betr., voor het overige helder.
	30. 0¾	61	N. O. t. N.	
	30.	55	N. O.	
12	30. 0	55	N. O.	's morgens betrokk., verder helder.
	30. 0	63	N. O. t. O.	
	30. 0	53½	N. O.	

BEKENDMAKINGEN.

†† Bij den Boekhandelaar en Boekdrukker J. C. VAN † KESTEREN, op het Rok-in, No. 157, te Amsterdam, is van de pers gekomen en alom verkrijgbaar gesteld:

I. *ALEXIS*, (*W.*) Reistogten in het *Zuiden van Frankrijk*, waarin Karakterschilderingen over de Oude en Hedendaagsche Franschen, met een' Staatkundigen en Wijsgeerigen blik op den tegenwoordigen toestand der Verlichting in de *Zuid-Europesche Staten* en de Herleving van *Griekenland*; in één deel kompleet, met gegraveerden titel en vignet. . . . . *f* 2 : 20.

II. *van der VELDE*, de Wederdoopers, of ALF en CLARA op de Puinhoopen van Dweeperij en Bijgeloof; *nieuwe uitgaaf*, één deel kompleet, met gegraveerden titel en vignet. . . . . *f* 1 : 50.

II.

III. Reis in *Polen* en *Rusland*, door een' Krijgsgevangene van het Garniſoen van *Dantzig*, in 1813 en 1814; één deel kompleet, met gegraveerden titel en vignet, enz. . . . . *f* 1 : 80.

IV. *BARBAZ*, Gedenkzuil voor Neêrlands Hoogverdienſtelijken Tooneelkunſtenaar ANDRIES SNOEK, aan deszelfs Nagedachtenis toegewijd; één deeltje kompleet met het portret. . . . . *f* 1 : 25.

---

† † Bij den Boekhandelaar en Boekdrukker J. C. VAN † KESTEREN, te Amſterdam, wordt uitgegeven, en is alom *gratis* verkrijgbaar geſteld: *Een berigt van Inteekening*, omtrent de uitgave eener *Handleiding voor de Regtspleging in Burgerlijke Zaken, volgens de Nieuwe Nederlandſche Wetgeving*, *door* Mr. P. VAN HAMELSVELD, Advocaat bij het Hoog-Geregtshof te 's Gravenhage, en A. P. T. EYSSEL, Procureur bij de Regtbank van Eerſten Aanleg aldaar. Welke inteekening met primo Augustus aanſtaande, finaal zal geſloten zijn. Dit Werk, dat hoogſtens 60 vellen druks zal beſlaan, zal in 2 deelen worden uitgegeven, en de prijs, bij inteekening, niet hooger dan *f* 9. 00 worden geſteld. Buiten inteekening zal dezelve met ½ worden verhoogd.

---

* * Bij den Boekverkooper VINCENT LOOSJES, te * Haarlem, zijn uitgegeven, en alom te bekomen de volgende Werken:

I. Mr. J. SCHELTEMA, *De Uitrusting en Ondergang der Onoverwinnelijke Vloot* van Philips II. in 1588, met titel, vignet, plaat en Toevoegſels, in gr. 8vo, geheel compleet. . . . . *f* 5, 15

II. ————————, REINTJE DE VOS, van Hendrik van Alkmaar, 1498 uitgegeven en vertaald, met gegr. titel en vignet, gr. 8vo. . . . *f* 5 : 25.

III. ————————, *Geſchiedenis der Hekſen-Proceſſen*, eene bijdrage tot den roem des Vaderlands, met het portrait van Wier, gr. 8vo. . . *f* 4 : 80.

IV. Prof. J. P. VAN CAPPELLE, Bijdragen tot de Geſchiedenis der Nederlanden, met gegrav. titel en vignet gr. 8vo. . . . . *f* 3 : 90.

V. ————————, FILIPS WILLEM, Prins van Oranje, met gegr. titel en portr., gr. 8vo. *f* 3 : 00

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN
BUITEN GEWOON TE ZEGELEN

ALGEMEEN KONST- EN LETTER-BODE

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 21. *Vrijdag den 22ſten Mei.*

BERIGTEN.

WEIMAR. Op den 18den Januarij l. l. overleed alhier de beroemde Aardrijkskundige en beoefenaar der Statistiek Dr. GEORG HASSEL. Vroeger was hij Hoogleeraar te Helmſtädt en Göttingen. De Westphaalſche Regering riep hem naar Caſſel, waar zij hem in den Raad der Ministers plaatſte. In dezen werkkring verzette hij, gezamenlijk met JOHAN VON MULLER en andere eerbiedwaardige Duitſchers, met alle kracht zich tegen het Galliſche Vandalismus en de Napoleontiſche vernieuwings-zucht in Halle, Marburg, Ihlefeld enz. Later was hij een der Commisſarisſen van de Regeringen, onder welke Westphalen verdeeld werd, maar bleef zonder nieuwe aanſtelling of jaargeld, en woonde ſedert te Weimar, vooral werkzaam zijnde voor het Bertuchſche (nu Froriepſche) Geographiſche Industrie-kantoor. Met eenige medehulp van andere geleerden voltooide hij de groote *Erdbeſchreibung* in 23 deelen, beſloot de *Länder- und Völkerkunde*, zette, na BERTUCHS dood, de *Geographiſche Ephemeriden* voort, gaf voor de vijfde maal

nog in 1829 den *Historisch-Genealogiſchen Almanach*, met behulp van den Kapitein BENCKEN te Erfurt, uit; recenſeerde vele geſchriften in zijn vak voor Tijdſchriften, waaronder de *Halliſche Literatur Zeitung* mag genoemd worden, die in hem een' werkzaam medearbeider verliest, — en nam, eerst met wijlen WILHELM MULLER te Desſau, later met Prof. HOFFMANN te Jena de uitgave der tweede afdeeling van de door ERSCH en GRUBER aangevangen *Encyclopedie*, op zich. De vorige Groot-Hertog van Saxen-Weimar vereerde hem met de medaille van verdienſten. Door de Duitſche Regeringen werd hij dikwijls, bij het daarſtellen van nieuwe inrigtingen, geraadpleegd.

BRUSSEL. Tot Lid der Provinciale Geneeskundige Commisſie te Groningen, is door Z. M. benoemd de Heer WOLTER VERSCHUIR, Heel- en Vroedmeester in die ſtad; tot Lid der Commisſie van Landbouw in de provincie Overijsſel: de Heer Mr. H. J. RAEDT te Almelo.

HAARLEM. Beide onderſtaande brieven meenen wij onzen Lezers niet te mogten onthouden, den eerſten, als eene niet onbelangrijke bijdrage tot de *Geſchiedenis der Hekſenproceſſen* door den Heer Mr. J. SCHELTEMA; — den tweeden, als een nieuw bewijs, hoe onnaauwkeurig vreemdelingen en met name de Duitſchers zijn, als zij iets omtrent Nederland te boek ſtellen.

Aan den Heer REDACTEUR van den
Algemeenen Konst- en Letterbode.

Mijnheer!

Dat de Heer Mr. Jacobus Scheltema, door zijne onlangs uitgegevene *Geſchiedenis der Hekſenproceſſen*, een belangwekkend tafereel heeft opgehangen van de jammerlijke afdwaling, waarvoor het menſchelijk verſtand vatbaar is, tevens eene gewigtige bijdrage geleverd voor de geſchiedenis der beſchaving van ons geſlacht en den roem des vaderlands eene waardige eer-

eerzuil geſticht — daaromtrent is, naar ik meen, onder het Nederlandsch letterminnend publiek ſlechts ééne ſtem. Niet minder ontwijfelbaar acht ik het, dat dit zelfde publiek, juist in dezen tijd, in welken deszelfs aandacht op zoo onderhoudende wijze op dit onderwerp gevestigd is geworden, met welgevallen elke poging zal beſchouwen, tot het openbaar maken van zoodanige tot dus verre onbekende daadzaken, welke deszelfs overzigt meer volledig kunnen maken, en dat even zeer den genoemden geachten Schrijver al zulke berigten, dienaangaande, welkom zullen zijn, welke, zijns ondanks, aan de onvermoeibaarheid zijner naſporingen zijn ontſnapt. — Het is met dit inzigt, dat ik de vrijheid neme, U mede te deelen een paar vonnisſen, ter zake van tooverij, door het Hof van Gelderland in den jare 1594 gewezen, zoo als ik die in het *Crimineel Sententieboek* van dat Hof opgeteekend heb gevonden, het volkomen aan uwe keuze overlatende, om daarvan, hetzij door openbaarmaking in uw geacht Weekblad (den *Algemeenen Konst- en Letterbode*), hetzij op eenige andere wijze, zoodanig gebruik te maken, als UEd. meest raadzaam zult oordeelen.

Het eerſte der bedoelde vonnisſen, eigenlijk door het Landgerigt van de Over-Betuwe uitgeſproken, luidt aldus: *In criminael ſaecken tuſſchen den Edelen ende Ehrnfesten Johan van Gendt Ambtman in de Auerbetuwe, Aencleger, ter eenre, ende Merry Remboldt Klumpenmeckers huysfrouwe, ter anderer ſijden, Wiest Henrick van Bronkhorst tot Oesterholt mit geuolgh Ritteren vnd knechten vur recht, Dwiel die vurss Merry ind vnd ſonder pijnen vnd vur dem Gericht bekendt, die kunſte der toouerijen toe cunnen, menſchen vnd beesten betoouert oick geſeegnet toe hebben, Dat ſy van den leueu ter doot gebracht vnd aen eenen ſtaeck ierst gewurget ſijnde verbrandt ſal werden. Geweſen en de vuytgeſpraecken opten* XIIJ Julij *Ao. etc.* XCIIIJ *ende was onderteickent Gerit Kerckman Landtſchr. in der Ouerbetuwe.* — Zóó ſtaat het in 't genoemde *Sententieboek* geregistreerd, want het moest, overeenkomſtig het beſtaande Landregt, door het Hof bekrachtigd worden en dit geſchiedde werkelijk den volgenden dag, den 14 Julij 1594, met bevel aan den Ambtman, om het ten uitvoer te leggen.

Uit het tweede geval, dat mij onder de aandacht kwam, blijkt, dat de beſchuldigingen wegens tooverij reeds niet meer onbepaald aangenomen werden, en levert zelfs een, misſchien zeldzaam, voorbeeld, dat op zoodanige beſchuldiging niet alleen vrijſpraak volgde, maar dat ook de beſchuldiger wegens zijne ligtvaardige aanklagte veroordeeld werd. Arnt vanden Voorthuyſen, namelijk, een ſchoenmaker, woonachtig te Meer in de Duffel, had zekere Tanneken van Randwijk, huisvrouw van Peter Garstenkoorn, van tooverij beſchuldigd. Het Hof, dat over de zaak erkennen moest, nam niet alleen de beide partijen tegen elkander in verhoor, maar deed ook door den bevelhebber op de naburige ſchans 's Gravenweerd de noodige berigten inwinnen, inzonderheid omtrent het goed of kwaad gerucht, in hetwelk de beſchuldigde ter harer woonplaatſe, en in den omtrek daarvan, ſtond. De, dien ten gevolge overgezondene beëedigde getuigenisſen deden het Hof beſluiten, om haar vrij te ſpreken en te ontſlaan. — Deze uitſpraak geſchiedde den 10 September 1594, maar nu vind ik, onder dagteekening van den 23 November daaraan volgenden, een vonnis, te woordrijk en te uitgebreid om het hier in zijn geheel mede te deelen, waarbij diezelfde Arnt van den Voorthuysen, uit aanmerking der ligtvaardige aanklagte tegen de voorn. Tanneken van Randwijk ingebragt, tot welke aanklagte hij zeide door den duivel aangeſpoord te zijn, voorts op zijne bekentenis, *dat hij geleert hadde mit cruyden ſiecke beesten toe geneſen*, dat zekere Pastoor hem onderwezen had in de kunst om te zien, of de beesten betooverd waren, *dat der Satan als hij bij hem qwam, dat hij alsdan in eenes minſchenſchijn* (gedaante) *qwam, doch niet aller tijt in eener geſtalt, ende hadde ſomwijlen niet meer als een hant offte een oer, offte ander mangel, waere ſwart, ſprack met luyder ſtem, ende dat hij Arnt hem dat voerhielt, dat hij Satan een verfuerder der minſchen waer ende niet weerdich dat hem die eerde draegen ſolde, dat hij Satan als dan ter antwoort gaff, dat ſijne boelen hier tijtlick in freuden ſolden leuen ende geenes dincx gebreck hebben ende hier namaels rickelick leuen met pijpen ende trommen ter freuden kommen* — en dergelijke beuzelachtige bekentenisſen meer, veroordeeld werd

werd, om aan de galg gegeeſeld en daarna het regter oor afgeſneden, voorts ten eeuwigen dage uit het vorſtendom Gelre en Graafſchap Zutphen gebannen te worden. — Ik onthoude mij van bijzondere aanmerkingen, aangaande den genoeg in het oog vallenden ſtrijd van ingewortelde vooroordeelen, bijgeloof, dwaasheid en onverſtand, met de eerſte ſchemering van aanvankelijk doorbrekende verlichting, zoo als die in dit geval doorſtraalt, en voeg hier alleen nog bij, dat, daar het Hof, niet door de ganſche provincie heen, van lijfſtraffelijke zaken ter eerster *inſtantie* kennis nam, ja zelfs niet van al de verſchillende regtbanken en gerigten de lijfſtraffelijke vonnisſen bekrachtigde; (zoo als wij reeds zagen dat het zulks deed ten aanzien van die, welke in de Over-Betuwe geweezen waren) het hoogst denkelijk, ja zelfs waarſchijnlijk is, dat in de jaren, gedurende welke het middeleeuwſche duister de Hekſenprocesſen in zwang deed blijven, de zoodanige ook in dit gewest in grooter aantal hebben plaats gevonden, dan uit de overgeblevene registers der handelingen van dat Hof blijken kan. Te meerderen grond vind ik voor deze ſtelling, daar mij inderdaad uit eene Rekening van Dirk Vligh tot Zoelen, Ambtman van Neder-Betuwe, tevens Hoofdſchout der ſtad Tiel, over den jare 1597 gebleken is, dat dáár, eene Ijke Hendriks Weduwe van Klaas Bab Willems, die van tooverij beſchuldigd was, na op de pijnbank tot bekentenis gebragt te zijn, volgens een vonnis der Schepenen van die plaats, op den 9 Junij des genoemden jaars geweezen, als eene bewezene toovenaresſe verbrand is; terwijl nogtans van *dit vonnis* in het Sententieboek van het Hof geen gewag altoos gemaakt wordt.

Uw beſtendige Lezer
I. A. N.

Mijn Heer de Redacteur!

Voor een paar jaren hebt ge eens een Uittrekſel geleverd, uit Jäcks Reis naar Holland, en alleen aanmerkingen gemaakt, op hetgeen die man zeide,

omtrent Haarlem, ſchoon 'er waarlijk op datgene, wat die Bibliothecaris en Compilateur omtrent andere ſteden van Holland zegt, ook zeer veel aan te merken zoude zijn.

Men is het nu eenmaal gewoon, dat Duitſchers omtrent Holland zeer verwarde denkbeelden koesteren en ten papiere brengen. In het *Conversations Lexicon* vindt men dan ook wel het één en ander, dat niet altijd in den haak is, doch als compilatie kan men het van zulk een werk ook niet altijd op zijn elfendertigst verlangen. Maar in een werk als de groote *Encyclopedie* van Ersch en Gruber, dat gerekend wordt eene klasſieke autoriteit te hebben, en waarin alle artikels door de Schrijvers met hunnen naam geteekend worden; in zulk een werk behoorde men geene groote en lompe fouten te vinden. En als men vindt, dat de bal omtrent *ons* land ſomtijds danig mis geſlagen wordt, wat moet men dan, van het bekende tot het onbekende beſluitende, over de geographiſche berigten in 't algemeen denken? — Eergisteren ontving ik het, eerst kortelings uitgekomen, 4e. Deel van de tweede Serie, behelzende van de Letter H., de artikels *Hecabona* — *Heinrich*, en daarin vinde ik pag. 48 het volgende, nopens het in ons nabuurſchap gelegene dorp *Heemſtede*, hetwelk ik u woordelijk vertaald, opgeve:

„ *Heemſtede*, een dorp op den westkant van het „ Haarlemmer meer, en zoo digt bij deze ſtad, dat „ het bijna eene voorſtad van dezelve ſchijnt te zijn; „ het behoort, zoo als Haarlem, tot hetzelfde dis„ trict van de provincie Noord-Holland, heeft 1 oud „ Slot, veel fraaije Landhuizen en wordt grootendeels „ door Bloemisten bewoond, die onder de firma van „ Haarlem hunne zaak in 't groot drijven. Ook „ bezit Heemſtede de beroemde *Fleckſche* kunst„ bleek." (*)

(*) Nemnich Tagebuch III. 105.

Wat moet nu eene Haarlemmer van zulk een berigt denken, wanneer hij het dorp Heemſtede zoo digt bij Haarlem geplaatst vindt, dat men het voor eene voorſtad daarvan zoude kunnen houden? — Wat van die Bloemisten, die op de firma Haarlem negocieren, en wat van de Fleckſche Kunstbleek? — Het laatſte in Nem-

Nemmich nazoekende, is de Bleek van Mejuffrouw Gunst, die reeds ſedert jaren niet meer beſtaat, maar in eene Buitenplaats veranderd is. — Toen Nemmich hier was in 1809, existeerde dezelve nog, maar in 20 jaren verandert nog al iets. En wie is nu de Auteur van dit berigt nopens *Heemſtede?* Het artikel is geteekend van Kampen, namelijk onze beroemde Aardrijks- en Geſchiedkundige N. G. van Kampen te Leyden!! Heeft men zijnen naam daar maar onder geplaatst of van hetgene hij geleverd heeft, een willekeurig uittrekſel gemaakt? (*) 't Is althans niet wel mogelijk, dat onze van Kampen, die een Haarlemmer van geboorte is, die jaarlijks te Haarlem komt, en Heemſtede zoo goed kent als de naastbijgelegene dorpjes van Leyden, zoo iets kan geſchreven hebben. — Drukfouten kunnen er dikwijls plaats hebben, zoo als b. v. in het op Heemſtede volgende artikel *Heenvliet*, dat ook met van Kampen geteekend is, ſtaat, dat dit een landſtadje is op het eiland *Voora* 't geen *Voorne* zal moeten zijn. Maar Heemſtede bijna eene voorſtad van Haarlem. . . , . . dat kan toch geen Drukfout wezen. —

— *l* —

10 Mei 1829.

(*) Wij vermoeden, dat er veelligt een onoordeelkundig gebruik gemaakt is van des Schrijvers geachte Aardrijkskundige beſchrijving der Nederlanden en wel door een' Duitſcher, die het Nederduitsch meende te verſtaan, maar het op den klank af geheel verkeerd overbragt. *Red.*

PROGRAMMA

VAN DE MAATSCHAPPIJ

TER BEVORDERING VAN DEN LANDBOUW

te Amſterdam opgerigt.

1829.

De Maatſchappij *ter bevordering van den Landbouw te Amſterdam opgerigt* heeft, den 29ſten April dezes jaars, hare groote Vergadering gehouden, waar omtrent het volgende ter kennisſe van 't Publiek gebragt wordt:

Op de vraag over 't aanleggen van *Bosschen*, in 't verleden jaar uitgeschreven, zijn drie antwoorden ingekomen geteekend:

No. 1. *Divisae arboribus patriae.*

Virgilius.

„ 2. *Het pogen zelf is grootsch*
In 't worstelperk det eer.

„ 3. *Aggredior non tam perficiendi, quam experiendi voluptate.*

Cicero.

Waarvan het eerstgenoemde met het devies:

Divisae arboribus patriae.

Virgilius.

als eene zeer volledige beantwoording der vraag beschouwd zijnde, is waardig geoordeeld om met de uitgeloofde *gouden Medaille* bekroond te worden, waarop, bij de opening van het Naambriefje gebleken is, dat van dit Antwoord Schrijver was:

B. te Gempt, Predikant te Batenburg.

De tweede Verhandeling geteekend: *Het pogen zelf enz.*, geoordeeld zijnde vele belangrijke opmerkingen het bedoelde onderwerp betreffende, te bevatten, en welke verdienden algemeen bekend gemaakt te worden, is besloten den Schrijver uit te noodigen, om vrijheid te geven tot het openen van zijn Naambriefje, en zijne Verhandeling te stellen ter beschikking der Maatschappij, om daarvan zoodanig gebruik te maken, als de Maatschappij zal nuttig oordeelen.

De Schrijver van het derde antwoord geteekend: *Aggredior* etc., den zin der vraag verkeerdelijk opgevat hebbende, is daardoor van het eigenlijke doel der Maatschappij afgeweken; terwijl zijn antwoord, dat meest op de schriften van anderen gegrond is (ofschoon eenige goede aanmerkingen worden medegedeeld) geenszins door rijkdom van eigene opmerking en ondervinding uitmunt; — waarom de Schrijver, aan wiens kunde, zucht voor den Landbouw, vlijt en belezenheid anders door de Maatschappij wordt hulde gedaan, op geene remuneratie kan aanspraak maken.

Ter beantwoording der vraag over de Grasfoorten bij herhaling in den jare 1825 uitgeschreven, heeft de Maatschappij eene Verhandeling ontvangen, geteekend:

Graminum folia pecoribus et jumentis laeta pascua, semina minora avibus, majora hominibus esculenta sunt.

Linn. *Philos. bot.* § 338.

zijnde, blijkens den inhoud, eene uitbreiding eener vroeger ingezondene Verhandeling van denzelfden Schrijver, met dezelfde spreuk geteekend. De Maatschappij heeft met genoegen opgemerkt, dat, in dit later ingezonden stuk, aan eenige der aan-

aanmerkingen door de Maatſchappij in haar Programma van 1825 gemaakt, is beantwoord geworden, en erkent des Schrijvers zucht om nuttig te zijn, als ook zijn' lofwaardigen ijver, zoowel in 't aanvullen van zijn eerſte werk, als in de welbewaarde verzameling van Gewaſſen bij zijn geſchrift gevoegd. Niet te min kan de Maatſchappij niet nalaten op te merken, dat dit antwoord nog verre afwijkt van hetgeen de Maatſchappij verlangd had, en in de vraag uitdrukkelijk was gevorderd; zoo dat zij zich verpligt gevonden heeft, dit antwoord als onvoldoende ter zijde te ſtellen. Immers:

1°. In de opnoeming der Grasplanten, ontbreken nog verſcheidene ſoorten, die, in de Noordelijke Gewesten, op graslanden aan de zee of zoute wateren groeijen.

2°. Bij de beoordeeling van de vergelijkende waarde der grasſoorten, wijkt de Schrijver af, van hetgene in de Noordelijke Gewesten is waargenomen, om dat hij dikwijls zijn gevoelen zonder eenig bewijs opgeeft, en zonder gebruik te maken van die middelen, welke de Scheikunde zoowel, als de nieuwſte ontdekkingen der beroemdſte Plantkundigen, omtrent de ware beſtanddeelen der Gewaſſen aan de hand geven.

3°. De Schrijver maakt geene de minſte melding noch van de behandeling der Hollandſche Graslanden, noch van de beste wijze, waarop, zoo als in ſommige Gewesten geſchiedt, de gronden beurtelings tot Wei- en tot Bouwlanden worden aangelegd.

4°. Eindelijk blijkt het, dat de nieuwſte Grasſoorten, aan ſommigen van welke zeer nuttige eigenſchappen worden toegeſchreven, den Schrijver niet bekend zijn.

De Maatſchappij heeft beſloten de vraag, die reeds bij herhaling was voorgeſteld, niet weder uit te ſchrijven.

Op de vraag betreffende de *verbetering in den Landbouw, gedurende de laatſte 50 jaren*, is eene Verhandeling ingekomen; doch dezelve kan niet als eene beantwoording der vraag worden aangemerkt, als alleen op Vriesland betrekking hebbende, en die volledigheid miſſende, welke de Maatſchappij in een ſtuk, dat door haar bekroond zal worden, meent te moeten vorderen. Overigens doet de Maatſchappij hulde aan de prijzenswaardige vlijt van den Schrijver, die zich als een' hoogbejaarden man doet kennen.

De Maatſchappij heeft beſloten de vraag niet weder uit te ſchrijven.

Door de Maatſchappij was het volgende voorſtel gedaan:

De Maatſchappij, wenſchende de wijze van Stalvoedering, zoo als die, door den Heer Willem Hora Siccama, in zijn Werkje, getiteld: *De bron van rijke groeikracht* enz., Groningen 1824 beſchreven wordt, nader door proeven bevestigd te zien; belooft eene premie van *zes dukaten* aan den genen, die in eene landſtreek, alwaar de Stalvoedering tot

heden niet is gebruikelijk geweest, de behandeling door den Heer Siccama aangeprezen, zal hebben in 't werk gesteld; en van zijne bevinding, een behoorlijk berigt, des noods, met voldoende getuigschriften gestaafd, *voor of op den laatsten December* 1827 zal hebben ingezonden.

Ter voldoening aan die uitnoodiging heeft de Maatschappij een berigt ontvangen, geteekend:

De Stalvoedering is de Vriendin van de Nijverheid.

J. N. Schwerz, aangehaald bij Mr. W Hora Siccama, *Bron van rijke groeikracht* enz. Bl. 21.

Welk berigt de Maatschappij als zeer voldoende beschouwd, en daarom de uitgeloofde premie waardig gekeurd heeft; waarop bij opening van 't Naambriefje gebleken is, dat de Schrijver was:

Wicher Pieters Middel, Landbouwer te Noordbroek, Provincie Groningen.

De Maatschappij heeft wijders goedgevonden het voorstel te herhalen, met deze verandering, dat, van de mededinging zijn uitgesloten de Landbouwers in de Provincie Groningen, alwaar de Schrijver van 't bekroonde antwoord zijne proeven genomen heeft, alsmede die van zoodanige andere streken, alwaar de dagloonen even gering zijn, ten einde uit berigten, die uit andere Provincien mogten inkomen, alwaar ongelijk veel meer arbeidsloon betaald wordt, mogt blijken, in hoever aldaar de Stalvoedering met voordeel kan gedreven worden.

Om beantwoord te worden, *voor* of *op* 31 *December* 1830.

Door de Maatschappij was de volgende uitnoodiging gedaan:

De Maatschappij verlangende dat, meer bij ondervinding bekend worde, in hoe verre de soort van Bijenkorven, welke *Magazijnkorven* genaamd worden, en waarvan het maaksel en het gebruik zijn aangewezen in het XVe Deel, eerste Stuk der Verhandelingen door de Maatschappij, uitgegeven boven de soorten algemeen hier te lande in gebruik, de voorkeur verdient; belooft eene premie van *vier dukaten* aan den genen, die, in eene der Noordelijke Provincien van dit Rijk, ten minste een getal van zes Bijenkorven van de vermelde soort na de uitschrijving van deze premie, aangelegd en met een goed gevolg gebruikt zal hebben, en van zijne wijze van werken, de kosten en voordeelen, een voldoend verslag, met behoorlijke bewijzen gestaafd, zal hebben ingezonden, *voor of op den laatsten December* 1830.

Een berigt wegens proeven met Magazijnkorven genomen, geteekend de *Noord-Hollandsche Bijenman*, met afbeeldingen daartoe behoorende, is door de Maatschappij met genoegen ontvangen: hetzelve echter geen eigenlijke beantwoording der

der bovengemelde vraag zijnde, kan alzoo op de uitgeloofde premie geene aanspraak maken. De Maatschappij niettemin in de genomene proeven belang stellende, noodigt bij dezen den inzender uit, om een verslag van de kosten en voordeelen van zijne handelwijze met voldoende bewijzen gestaafd, alsmede een verzegeld briefje zijn' naam inhoudende, *voor* of *op den laatsten December dezes jaars* in te zenden.

De Maatschappij, van den Heer J. G. Dekens, te Groningen, eene beschrijving van een door hem uitgevonden werktuig, tot eene zindelijke bewerking der boter, ontvangen hebbende, betuigt hiermede openlijk haren dank en heeft ter zijner aanmoediging hem eene remuneratie van *vier dukaten* toegelegd.

De volgende vragen worden door de Maatschappij uitgeschreven:

Daar, bij het aanleggen van nieuwe woeste Gronden tot Boerderijen, het bouwen voor elk derzelve van Woonhuis, Stalling, Schuur enz., een hoofdvereischte is, en de kostbare wijze, op welke men daaromtrent in vele der Noordelijke Provincien van ons Rijk, te werk gaat, meestal de onderneming te veel bezwaart en in geene verhouding staat met de voordeelen, die van dezelve, althans voor eerst, te hopen zijn, door welke bedenking dan ook velen van zoodanige ondernemingen worden afgeschrikt, terwijl echter misschien de voormelde Gebouwen met mindere kosten zouden kunnen worden aangelegd, en even goed aan de behoefte der inrigting voldoen;

Zoo vraagt de Maatschappij:

„ Eene Landbouwkundige en Bouwkundige opgave van de „ minstkostbare en tevens voldoende wijze, om, bij het aan„ leggen van, bij voorbeeld, Duin- of Heidegronden tot „ Bouw- en Weilanden, de daartoe vereischte Boeren-Wo„ ningen in te rigten, tot stand te brengen en gemakkelijk, „ en zonder groote kosten te onderhouden."

De Maatschappij verlangt, bij deze opgave, inzonderheid eene naauwkeurige uitgedrukte en op goede gronden steunende berekening der kosten, en wenscht ook daarbij te hebben in acht genomen, het veeltijds moeijelijke van het transport der Bouwmaterialen naar plaatsen, verwijderd van groote wegen of in andere opzigten min toegangbaar.

De antwoorden in te zenden *voor* of *op den laatsten November* 1829.

De volgende vraag wordt voorgesteld, met uitloving eener *zilveren medaille* en *vijf en twintig dukaten* of *andere aan de waarde van 't in te zenden stuk geëvenredigde remuneratie*, om beantwoord te worden *voor* of *op den laatsten Januarij* 1830:

Daar de Aardappelteelt in ons Vaderland meer en meer toeneemt en de Aardappelen als voedsel van Menschen en Vee meer en meer algemeen gebezigd worden, terwijl het intusschen niet blijkt, dat men tot hiertoe bij deze teelt in de keu-

keuze uit de onderſcheidene Aardappelſoorten, of van den grond en tijd der bouwing van dezelve, of ook van de wijze van bouwen naar genoegzaam vaste beproefde en als deugdzaam erkende beginſelen is te werk gegaan, zoo vraagt de Maatſchappij *eene volledige en beredeneerde opgave van de Aardappelſoorten, welke uit hoofde van het beter voedſel, dat ze aan Menſchen of Vee opleveren, derzelver meerdere duurzaamheid of andere deugden, bij voorkeur in onze Vaderlandſche Gronden verdienen aangekweekt te worden, met aanwijzing tevens niet ſlechts van den grond ter bouwing van elke ſoort het meest geſchikt, maar ook van den meest bekwamen tijd ter poting en van alles, wat verder bij den bouw dienen kan, om deze teelt voordeelig voor den Landbouwer te doen uitvallen.*

Gelijk de Maatſchappij aan den eenen kant wenſchen moet, dat deze opgave naar eisch op goede Kruid- en Scheikundige gronden zal gebouwd zijn, zoo verlangt zij aan den anderen, dat dezelve zoo veel mogelijk tot gerijf van den gewonen Landbouwer en naar zijn vatbaarheid zij ingericht. (*)

De volgende vraag, vroeger uitgeſchreven, wordt bij dezen herhaald:

„ De aankweeking der Vruchtboomen, voornamelijk der „ Appelen en Peren, in deze provincie ſteeds in de laatſte „ jaren volbragt zijnde naar vooroudersijke gewoonte, zon„ der dat bij dezelve ſchijnen te zijn ingevoerd die verbete„ ringen, welke genomene proeven en de ondervinding in „ de zuidelijke provincien des Rijks en elders geleerd heb„ ben: zoo verlangt de Maatſchappij te weten, welke de „ voortgangen zijn, die deze wetenſchap in de laatſte jaren „ gemaakt heeft; welke de voor- en nadeelen zijn der ver„ ſchillende wijzen van aankweeking, zoo door Zaaijen als „ Enten of anderzins, welken invloed dezelve uitoefenen „ op de verbetering en het behoud der goede ſoorten en „ de vruchtbaarheid en gezondheid der Boomen, en in hoe „ verre men het welgelukken der proeven aan den „ grond moet toeſchrijven of algemeen zoude kunnen toe„ paſſen."

Om beantwoord te worden vóór of op den laatſten December 1830.

De prijs, die aan den Schrijver van het beste, op eene der bovengemelde vragen, inkomende antwoord wordt aangeboden ('t en zij daaromtrent uitdrukkelijk anders ware bepaald) beſtaat in eene *gouden Medaille*, ter waarde van *vijftig Dukaten* op den ſtempel der Maatſchappij geſlagen, en

(*) De Schrijver zou met nut kunnen raadplegen: *Kartoffel Kabinet, oder plaſtiſche Darſtellung der vorzuglichen Kartofflarten nach* Putſche's *und* Bertuch's *Verſuch einer Monographie der Kartoffeln, uber die Natur ſelbst in wachs geformt; mit einer citat ihrer charakteriſtik in der Monographie in* 33 *Abbildungen in wachs in einen ſaubern kistchen.*

en met des Schrijvers naam voorzien, — of wel dezelfde ſom in geld, benevens eene *zilveren Medaille* ter keuze van den Schrijver.

Indien geen der ingekomen antwoorden op eene door deze Maatſchappij, opgegevene vraag, naar haar oordeel, den prijs verdiend heeft, behoudt zij aan zich het regt deze vraag nog eens, of niet weder op te geven. Daarentegen, wanneer er meer dan één antwoord haar voorkomt eenige aanmerking te verdienen, zal zij een accesſit, in eene *zilveren Medaille* beſtaande of eenig ander blijk van goedkeuring, aan den Schrijver van het naast aan het beste komende antwoord aanbieden, en hem dit beſluit voor dat het verzegelde briefje, bij zijne Verhandeling gevoegd, geopend wordt, door de openbare nieuwspapieren bekend maken.

De Schrijvers, die naar den prijs dingen, zullen bij hunne antwoorden, een verzegeld briefje moeten zenden, inhoudende hunnen naam en hunne woonplaats, en van buiten geteekend met dezelfde zinſpreuk, die aan het einde hunner Verhandeling zal gevonden worden. Voorts zijn de wetten, waarop de Maatſchappij naar een' prijs laat dingen, te vinden in het voorberigt voor het eerſte deel harer Verhandelingen geplaatst.

De antwoorden zullen in het Nederduitsch, Latijn, Fransch, Engelsch of Hoogduitsch opgeſteld (in het laatſte geval met eene Italiaanſche of Latijnſche letter) en allen met eene leesbare hand geſchreven, doch niet door den Inzender zelven (op welke voorwaarde de Maatſchappij uitdrukkelijk wil gelet hebben) en, gelijk alle andere aan de Maatſchappij toe te zenden ſtukken, vrachtvrij moeten bezorgd worden aan den *Secretaris der Maatſchappij* Mr. J. P. HOEUFFT, op de Heerengracht bij de Reguliersgracht No 579.

Eindelijk herinnert de Maatſchappij aan hare gewoonte, om eene *zilveren Medaille*, of andere gepaste belooning te ſchenken aan degenen, welke haar eenige nuttige ontdekkingen omtrent den Landbouw mededeelen; met verdere beloften, om de bevordering dezer ontdekkingen naar bevind van zaken te ondersteunen,

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

ONUITWISCHBARE INKT.

De zeer ſpoedige uitdelgbaarheid van den gewonen Schrijf-Inkt levert, in bijzondere en openbare acten, geen' waarborg noch beſtendigheid op; waarom men ſinds lange naar een' Inkt verlang-

langde, in ſtaat, om aan den tijd en de ſterkte werkende ſcheikundige krachten wederſtand te bieden. Ongelukkig waren de pogingen tot hier te werk geſteld, om een vraagſtuk op te losſen, waarbij de geheele Maatſchappij belang heeft, naar het ſcheen, onvoldoende. Met den Heer Parisot van Nancy onledig met proeven omtrent de verwerij te nemen, ten einde donker-bruſne vaste en goedkoope kleuren voor te brengen, lieten wij verſcheiden bewerktuigde ſtoffen met potasch roosten, eveneens als ik in der tijd met houtzaagſel deed, om kunst-ulmine te bekomen; wij beſpeurden, dat de uitkomsten verſchilden, naarmate de aard der gebezigde zelfſtandigheden zulks medebragt; zoo gelukte het ons, met dezulke, die weinig ſtikſtof bevatten, ſlechts op de ſtoffe een gering donkere kleur te hechten, die grootendeels door alcaliſche loogen verdween, terwijl met dierlijke ſtoffen, als vleesch, leder, hoorn enz., het ons mogelijk was, veel donkerder ſchakeringen te verkrijgen, die ook reeds het voordeel hadden, van de loogzouten te weerſtaan. Vermoedende, dat dit verſchil kon toe te ſchrijven zijn, hetzij aan de ſtikſtof of aan de zwavel in de dierlijke ſtoffen vervat, (terwijl wij ons bovendien herinnerden, dat Fourcroy de zwavel-alcali als de kool ontbindende opgeeft) kwamen wij op de gedachten, om bij het mengſel dierlijke ſtoffe en potasch, beſtemd om geroost te worden, bloem van zwavel te voegen; en zoo konden wij met de geweven ſtoffen eene kleurende ſtoffe verbinden, die donker kastanje bruin, en vaster was dan alle kleuren in de verwerij tot hier bekend.

Ik vermoedde toen reeds, dat die kleurende ſtoffe een' onuitwischbaren Inkt kon opleveren; men zal weldra zien, uit de proeven, waaraan ik denzelven onderwierp, dat mijn vermoeden volkomen verwezenlijkt is; zie hier, de behandelingwijze en de evenredigheden, welke mij de geſchiktſte, om dezen onverdelgbaren Inkt te verkrijgen, voorkwam:

Bij 20 nederl. wigtjes Dantzigſche potasch, vooraf in kokend water opgelost, voegde ik 10 wigtjes dierlijke ſtof (ik bezigde afval van gelooid leder), naar eisch verdeeld, en 5 wigtjes bloem van zwavel; ik liet alles in een gegoten vat tot droog wordens toe verkooken, vervolgens het beſtendig roerende, verhoogde ik de hitte, tot dat de ſtoffe week werd, er in allen gevalle oppasſende, dat zij niet ging gloeijen; vervolgens, na er allengskens de genoegzame hoeveelheid waters te hebben bijgevoegd, liet ik het door een losſe linnen doek doorzijgen; hiervan kwam een zeer donker vocht voort, dat onbepaald in eene flesch kan bewaard worden; maar men moet zorg dragen, van dezelve zooveel mogelijk met den ſtop geſloten te houden, 't geen niet lastig is, daar één pen met dit vocht toereikende is, om een of twee bladzijden in quarto te ſchrijven; dit vocht bezit bovendien alle hoedanigheden, die men in onuitwischbaren Inkt

kan

kan verlangen; men ſchrijft er gemakkelijker mede dan met gewonen inkt, en de pen wordt met geene in denzelven drijvende ſtoffen beſmet. Het biedt ook aan de ſterkſte ſcheikundige krachten wederſtand, gelijk men daarover zal kunnen oordeelen.

Eene ſtrook papier met dit vocht beſchreven, met eene kokende ontbinding van geconcentreerde bijtende potasch behandeld, werd voor een groot gedeelte vernietigd; maar de lappen papier, aan de vernieling ontſnapt, vertoonden letters in een' volkomen ongeſchonden ſtaat. Papier met hetzelfde vocht beſchreven een oogenblik in matig geconcentreerd zwavelzuur gedompeld, werd er deels in ontbonden, overgaande tot den gomachtigen ſtaat; maar op het niet ontbonden en zeer verdund gedeelte kon men het ſchrift even als te voren lezen.

Letters, op papier met het opgegeven vocht geſchreven, ondergingen, na verloop van een etmaal geen verandering door het geconcentreerd ſalpeterzuur, zelfs met bijvoeging van warmte, die evenwel niet genoegzaam was, om het papier geheel te vernielen.

Een ander ſtuk papier, met dit vocht beſchreven, werd, na eenigen tijd gedompeld te zijn geweest in een ſterke ontbinding van chloruur-kalk, vereenigd met hydrochlorisch zuur, vervolgens 24 uren lang in bijtende potasch geplaatst; daarna liet men alles tot droogwordens koken, en vervolgens in water verdunnen; van deze dubbelde werking der chlore en potasch bleef ſlechts een klein lapje papier over, waarop de letters duidelijk te onderſcheiden waren.

Indien ik mij niet bedrieg, dan meen ik te mogen beſluiten, dat dit vocht, te regt, den naam van onuitwischbaren Inkt mag dragen, omdat het aan de ſterkste reagentia wederſtand biedt; ik breng het dus vol vertrouwen ter kennis van 't algemeen.

Ditzelfde vocht zal ook, ik twijfel er niet aan, met het grootſte voordeel in de verwerij gebezigd worden, om meer of min donker kastanjebruin op katoen, hennep, vlas en zijde te verkrijgen, of andere kleuren donkerder tint te geven; in dit opzigt zal, het grootelijks de voorkeur verdienen, boven de donkere tinten, hetzij aan het ijzer verſchuldigd, die ſomtijds in de lucht geel worden, hetzij aan het roet, dat nog in eenige groote manufacturen in gebruik is, hoewel het ſlechts eene losſe voorbijgaande kleur oplevert.

Ik heb ook opgemerkt, dat eene ſtoffe, vooraf door een ijzerbevattend zout roestkleurig geverwd, in hetzelfde kleurend vocht een donkerder ſchakering aanneemt, dan dezelfde ſtoffe, die niet met ijzer bevattend zout doortrokken is.

Voort het overige is het onnoodig nog aan te merken, dat deze onuitwischbare Inkt ook, zonder eenig ander bijmengſel, met den besten uitſlag kan gebruikt worden, wanneer men het linnen op een onuitdelgbare wijze wil merken.

H. BRACONNOT.

Nancy 1 April 1829.

WEER-

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Mei. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
13	30. 1	54	N.	's morgens een weinig bew
	29. 9¾	61	N. W. t. N.	verder helder, 's avonds fil.
	30. 0	45	N t. W.	
14	30. 0	52	Z. t. O.	
	30. 0	66½	Z. W.	helder.
	29. 9½	49	W.	
15	29. 9	59	W.	
	29. 9¾	66	W. N. W.	meest helder, 's avonds bew.
	30. 0	53	N.	
16	30. 0¾	57	N. N. O.	voormiddag bewolkt, verder
	30. 1	60½	N. O.	omtrent helder.
	30. 1¼	51	—	
17	30. 1¾	54	O. Z. O.	
	30. 1¾	63	O. t. N.	helder.
	30. 1½	52½	N. N. O.	
18	30. 1	56	O. Z. O.	's morgens bewolkt, verder
	30. 1	62	O. t. N.	helder.
	30. 0¾	57	O. N. O.	
19	30. 0	60½	O.	
	29. 9½	61½	O. t. N.	helder, windrig.
	29. 9½	61	O. N. O.	

BEKENDMAKINGEN.

**** Bij den Boekverkooper V. LOOSJES *te Haarlem* en bij alle Boekhandelaren in dit Rijk, ſtaat van heden tot den eerſten Julij dezes jaars open eene Inteekening op eene Verhandeling over de

BURGERLIJKE REGTSPLEGING,

Volgens de Nederlandſche Wetgeving,

DOOR Mr. P. MABÉ, JUNIOR,

Procureur bij de Regtbank van Eerſten Aanleg zitting hebbende te Haarlem, Schrijver van het HANDBOEK VOOR NOTARISSEN, *volgens de Nederlandſche Wetgeving.*

De Voorwaarden, waarop deze Inteekening geſchiedt, op dit, bij de aanſtaande invoering der Nieuwe Wetgeving onontbeerlijk werk, zijn te vinden in het daarvan uitgegeven en gratis alom te bekomen *Proſpectus*. De prijs zal voor degenen, die *niet inteekenen*, aanmerkelijk *verhoogd* worden.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 22. *Vrijdag den 29ſten Mei.*

BERIGTEN.

BRUSSEL. Tot Lid van de Provinciale Geneeskundige Commisſie in Henegouwen, is door Z. M. benoemd de Heer P. A. MARCQ Med. Dr. te Charleroi. — Bij Koninklijk beſluit, zijn weder aan een aanmerkelijk aantal Geneesheeren en Heelmeesters gouden Medailles toegewezen, door welke in 1827 het grootst getal perſonen, zonder eenige belooning, is gevaccineerd; die onderſcheiding viel te beurt aan: 8 in de Provincie Noord-Braband; 15 in de Prov. Zuid-Braband; 16 in de Prov. Limburg; 31 in de Prov. Gelderland; 6 in de Prov. Luik; 17 in de Provincie O. Vlaanderen; 8 in de Prov. W. Vlaanderen; 3 in de Prov. Henegouwen, 3 in de Prov. Holland; Noordel. gedeelte, 5 in die Prov. Zuidel. gedeelte; 4 in de Prov. Zeeland; 6 in de Prov. Namen; 14 in de Prov. Antwerpen; 4 in de Prov. Utrecht; 3 in de Prov. Vriesland; 12 in de Prov. Overijsſel; 3 in de Prov. Groningen en 4 in de Prov. Drenthe; in 't geheel 162 nieuwe bewijzen van den prijs, welken ons Gouvernement blijft ſtellen op eene kunstbe-

werking, wier weldadige invloed alleen door vooroordeel en bijgeloof miskend wordt.

UTRECHT, *den 25ſten Mei.* Heden verdedigde de Heer JOHANNES IGNATIUS VAN HEES, VAN DEN TEMPEL, *Rotterdammer*, in de Gehoorzaal der Akademie, zijne *Disputatio Historico-Juridica, de Nobilibus ac urbium delegatis, ſub Comitum Hollandiae regimine Ordines constituentibus:* waarop hij *met lof* werd bevorderd tot *Juris Romani et hodierni Doctor.*

LEVENSBERIGT

VAN DEN HEERE

A. VAN STIPRIAAN LUISCIUS,

Medicinae Doctor en Lector in de Scheikunde te Delft, aldaar overleden 2 Mei 1829.

Dr. Abraham van Stipriaan Luiscius werd, op den 10den October des jaars 1763, te Oudewater uit brave burgerouders geboren. Zijn geſlacht, eenmaal in hoogeren ſtand, werd verduisterd ten gevolge van den beruchten moord, aldaar in den jare 1572 door de Spanjaarden gepleegd, waarbij *de meeste* inwoners omkwamen of van tijdelijke goederen beroofd werden.

Indien nu het wezenlijk voorregt, hetwelk aan het bezit van tijdelijke middelen verknocht is, voornamelijk daarin beſtaat, dat zij hunne bezitters het verkrijgen van allerlei kundigheden gemakkelijker maken en hen in ſtaat ſtellen om hunne kinderen eene onbekrompene wetenſchappelijke vorming te geven, dan voorzeker verdienen dezulken, die, met deze hulpmiddelen ſchaarsch bedeeld, door eigen vlijt en kunde zich weten te verheffen en door hunne begaafd- en bekwaamheden boven vele anderen uitmunten, in eene dubbele mate onze hoogachting.

Van jongs af leide van Stipriaan eene meer dan gewone vatbaarheid aan den dag in het vaardig aanleeren van alles, waarin hij maar eenigermate on-

onderwijs genieten kon, en toonde hij in het bijzonder veel lust tot alle vakken der Geneeskunst. Dit bewoog zijnen vader om zijn zoon op deszelfs 13de jaar onder het opzigt en de leiding van wijlen den doorkundigen Med. Doct. W. Servaas te Delfshaven te ſtellen. Deze Heer had, even als doorgaans de Geneeskundige ten platten lande, een eigen Apotheek en was niet alleen als een zeer kundig man in zijn vak bekend, maar ook daarenboven als een uitmuntend kenner der oude talen. Hij kon dus den jongeling de beste gelegenheid verſchaffen, om zich in de voorbereidende kundigheden van zijn vak te oefenen.

In dezen leerrijken kring, waarin v. S. ruim zeven jaren verbleef, en onder deze opleiding, welke geheel privaat en huiſelijk was, leerde hij niet alleen het Latijn en Grieksch, maar ook alle de voorbereidende wetenſchappen der Geneeskunde. Hier ontwikkelden zich weldra zijne uitſtekende aanleg en talenten. Onafgebrokene vlijt en onvermoeide ijver verwierven den leerling ſpoedig de achting en genegenheid van zijnen leermeester, zoodat deze zich al meer en meer aan zijne vorming wijdde en hem met alles, wat hij tot het bijwonen der Akademiſche leſſen benoodigd had, ruimſchoots toerustte. Met welken uitſlag, — dit heeft niet alleen de volgende levensloop van van Stipriaan bewezen, zoowel ten blijke van zijne, toen reeds aangewende, vlijt, als ter eere van zijnen bekwamen en achtingswaardigen leermeester, aan wien hij ook niet ophield de hoogſte achting toe te dragen, en, hetgeen hij vervolgens als Geneesheer en Geleerde werd, met hartelijk gevoel dank te weten; maar ook bewees dit dadelijk zijne Akademiſche loopbaan zelve, want, in September van het jaar 1784 aan de Leidſche Akademie komende, was hij in ſtaat, om met vrucht de leſſen van het tweede jaar te kunnen bijwonen, en, op de gelegde gronden, aldaar in de Geneeskunst zulke buitengewone vorderingen te maken, dat hij reeds in October 1787 zijn Doctoraal examen deed, met vrijlating tot den hoogſten graad van promotie, *more majorum*, toen ter tijd ter onderſcheiding ingevoerd.

Na op den 31 Mei 1788, ter gelegenheid zijner promotie, eene Diſſertatie, bevattende *Obſervationes chemicas de quibusdam ſalibus essentialibus vegetabilium*, in het openbaar verdedigd te hebben, zette hij zich op den eer-

ſten Julij daaraan volgende te Delft neder als Geneesheer, en werd hem aldaar in het volgende jaar 1789 de post van Lector in de Scheikunde opgedragen, welk Lectoraat hij aanvaardde met eene Redevoering over het *nut der Scheikunde in het algemeen en derzelver invloed op de Geneeskunst in het bijzonder.*

Nadat v. S. zich te Delft had gevestigd, huwde hij op den 11 Augustus 1788 met Mejufvrouw Theodora Jacoba Luiscius, welker familienaam hij op verzoek bij den zijnen voegde, omdat met haren vader deze aanzienlijke tak der familie, in de Pruisſiſche diplomatie en in de litteratuur niet onbekend, hier te lande was uitgeſtorven. Met haar mogt hij alle de genoegens eener gelukkige echtverbindtenis ſmaken.

In dezen leeftijd gaf v. S. van zijn nuttig werkzaam leven, als ook van de voorzetting zijner ſtudien en van de uitbreiding zijner verkregene kundigheden alreede het bewijs door met wijlen zijnen boezemvriend den Heer A. Bondt, *Med. Doct.* te Amſterdam, gemeenſchappelijk te bewerken eene Prijsverhandeling over *de natuurlijke ſcheikundige eigenſchappen van de melk der vrouwen, koeijen, geiten, ezelinnen, ſchapen en paarden*, welke in het jaar 1790 door de Koninklijke Maatſchappij der geneeskunst te Parijs bekroond, en voor welke aan ieder der Schrijvers eene gouden Medaille toegewezen werd.

Dan zoodanig is de ſtaat der menſchelijke zaken, dat dezelve hier voor een beſtendig en onafgebroken geluk niet vatbaar ſchijnt te zijn. Dit ondervond van Stipriaan helaas! niet dan al te zeer, toen hij in 1793 het ongeluk had zijne beminde gade in haar derde kraambed te verliezen. Zeer zwaar trof hem die ramp. Met haar daalden niet alleen alle zijne genoegens in het graf; maar ook zijne gezondheid, die, van zijne kindſchheid af, door eene laſtige aſthma, dikwijls zeer veel leed, raakte nu door eene ſtille droefheid, welke dezelve nog meer ondermijnde, geheel achterlijk, ja werd zelfs bedenkelijk. Inderdaad men moet zelf zich in dergelijke omſtandigheden bevonden hebben, men moet zelf eene teederbeminde echtgenoote verloren hebben, om de grootheid van zijn verlies naar waarde te kunnen beſeffen. Het gevoel alleen van den heiligen pligt, om voor zijne kin-

kinderen te moeten leven, verleende hem de noodige kracht, om zich boven zulk een grievende slag en smart te verheffen, en de studien, welke, zoo als de groote Romeinsche redenaar Cicero te regt heeft opgemerkt, *in adversis rebus perfugium ac solatium praebent*, boden hem daartoe de behulpzame hand, waaraan dan ook zijne uitmuntende Verhandeling *over de oorzaken der verrotting in plantaardige en dierlijke lichaamen*, door het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam in het jaar 1796 met den dubbelen gouden eereprijs bekroond, haren oorsprong verschuldigd is. Voorts wijdde hij den tijd, welke hem van zijne beroepsbezigheden overschoot, toe aan het verzamelen van bouwstoffen en het leveren van bijdragen voor de, toenmaals te Delft uitkomende, Scheikundige Bibliotheek, waarvan hij de Redacteur was.

Op den 20sten Mei 1796 begaf v. S. zich weder in den echt met Jonkvrouwe Gertrude Diodati, van eene oude beroemde Italiaansche familie, uit welk huwelijk verscheidene kinderen gesproten zijn, van welke nog drie in leven zijn, twee zonen en eene dochter.

Weldra verliet v. S. nu bijna de pen niet meer. In 1801 vereenigde hij zich met de Geneesheeren Ontijd, Macquelijn en van Heekeren tot het uitgeven van een Geneeskundig Tijdschrift, onder den naam van *Geneeskundig Magazijn*, een werk, hetwelk de algemeene goedkeuring wegdroeg, en, niet tegenstaande de spoedige dood van eenen der genoemde Redacteurs, Dr. J. van Heekeren, echter door de overgebleven onafgebroken werd voortgezet tot in het jaar 1815, toen hunne uitgestrekte beroepsbezigheden hen noodzaakten dezen arbeid te staken. Als mede-redacteur leverde v. S. in dit werk belangrijke bijdragen: als, *over de natuurlijke historie der drekstoffen van den mensch; twee waarnemingen van een gesloten aars; over de bereiding en het gebruik der Carbonas Potasſae; over de middelen om de lucht te zuiveren door de Guytonsche berookingen; iets over de moeijelijkheden en beletselen ter ontdekking van den Steen in de blaas, zoo vóór als na de operatie, en de noodzakelijkheid om deszelfs ligging wel te kennen, wil men met eenige zekerheid de uithaling daarvan berekenen*; voorts *bijdra-*

ge tot de kennis van de verlamming der onderſte ledematen, welke door Pott *beſchreven is* . . .

Zijne beantwoording der vraag, *welke nuttige kundigheden kan de Geneeskunst trekken uit de nieuwe Scheikundige kennis van de rotting, ten aanzien van den aard, de oorzaken, voorbehoeding en geneeswijze der rotziekten*, werd door het Bataafsch Genootſchap der proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, in 1801, met de zilveren Medaille bekroond.

In het daarop volgende jaar werd door van Stipriaan de zoo beroemde Verhandeling van L. B. Guyton Morveau, *over de middelen om de lucht te zuiveren, de beſmetting voor te komen, en derzelver voortgang te ſtuiten*, uit het Fransch vertaald en in het licht gegeven, vermeerderd met de Voorrede en Aanteekeningen uit de Hoogduitſche overzetting van den Hoogleeraar Pfaff, en voorzien met eenige eigene aanmerkingen.

In den *Konſt- en Letterbode* van het jaar 1804, No. 10, is een' brief bewaard, door van S. geſchreven aan den Leydſchen Hoogleeraar Oosterdijk, over eene, door denzelven medegedeelde, waarneming bij de inenting der Kinderziekte in eene gevaccineerde, en komt in dit zelfde Tijdſchrift, Jaargang 1826, No. 49 en 52, ter gelegenheid der heerſchende ziekte in Groningen en Vriesland, niet alleen van hem een brief voor ter aanprijzing der Guytonſche berookingen, maar ook de beſchrijving en afbeelding van eene berookingstoeſtel in het groot, door hem uitgedacht.

Ook was van Stipriaan Luiscius de uitvinder van eenen *Bathometer*, waarvan het eerſte model, ten blijke dat hij insgelijks aan de Kunstdraaibank de bedreven man was, geheel door hem vervaardigd werd. Hij deelde deze vinding aan de geleerde wereld mede, in het jaar 1805, in eene Verhandeling, getiteld: *Zeepeiler of Bathometer, waarmede men alle diepten der zeeën kan afmeten, voorafgegaan door een kort Geologisch overzigt van den Aardkloot, in zoo verre zulks bij dat onderwerp te pas komt.*

In hetzelfde jaar 1805 behaalde v. S., boven acht en dertig, zoo in- als buitenlandſche, mededingers, den eereprijs van *twee duizend guldens*, wegens het beantwoorden eener, op last van het Gouvernement, in

1798

1798 door de Nederlandſche Huishoudelijke Maatſchappij, te Haarlem, uitgeſchrevene Prijsvraag: *over de middelen, om rottend, bedorven en ſtinkend water tot goed en drinkbaar water te herſtellen.* Gemelde ſom maakte een derde uit van de geheel uitgeloofde premie, zijnde de andere *vier duizend guldens* toegezegd, nadat de Maatſchappij gelegenheid zou hebben gehad, om de proeven, op een of meer ſchepen, in verſchillende luchtſtreken naar hare verkiezing te doen nemen, en nadat uit de ingekomene berigten zoude gebleken zijn, dat de opgegevene middelen aan het oogmerk volkomen voldeden. Werkelijk werden, doch eerst na verloop van meerdere jaren, ten gevolge der tijdsomſtandigheden, op verſchillende tijden en op meerdere ſchepen, naar Oost en West beſtemd, de bedoelde proeven, en, volgens onze berigten, met het gewenscht gevolg, genomen; doch de nadere 4000 guldens zijn nimmer verleend geworden, niet tegenſtaande herhaalde pogingen zijn aangewend geweest, om de geheele afdoening van dezen nuttigen arbeid te erlangen. Intuſſchen verſtrekte reeds het wegdragen van gemelde belooning aan v. S. grootelijks tot eer, en ook tevens tot eenen nieuwen prikkel, want in het jaar 1808 werd door hem bewerkt een antwoord op de Prijsvraag, *over het bederf in ſtilſtaand en zuiver water en de middelen om hetzelve daartegen te bewaren*, door de Maatſchappij van Wetenſchappen, te Haarlem uitgeſchreven, en dat antwoord met de gouden Medaille bekroond. Door dezelfde Maatſchappij werd hem later, namelijk in 1824, de gouden Eereprijs en bovendien eene premie van honderd vijftig Guldens toegewezen voor zijne Verhandeling op de vraag: „ *hoe verre is nu bewezen, dat de Guytonſche berookingen, met het gaz muriatique oxygené (Chlorine) in het werk geſteld, gediend hebben om de verbreiding van beſmettelijke ziekten te ſtuiten? Voor welke beſmettelijke ziekten verdient dat gaz verder beproefd te worden? Wat is 'er bij zoodanige beproevingen in acht te nemen? En welke voorzorgen zouden er aangewend of inrigtingen vastgeſteld kunnen worden, om de gemelde berookingen meer algemeen in de huizen, waarin die beſmettelijke ziekten ontſtaan, van welke het bewezen of hoogst waarſchijnlijk is, dat de voortgang door zoodanige berookingen kan geſtuit*

worden, onverwijld, en zoo als het behoort, in gebruik te brengen.

Daar dit een en ander meer dan genoegzaam was, om de bekwaamheden en verdienſten van den Heer van Stipriaan Luiscius bekend te doen worden, moest zulks wel ten gevolge hebben, dat onderſcheidene geleerde inſtellingen zich beijverden, om aan dezelve de regtmatige hulde te bewijzen. Zoo werd hij reeds in 1790, bij het bekroonen zijner Verhandeling over de analyſe der zes meest bekende melkſoorten bij de Koninglijke Maatſchappij van Geneeskunde, te Parijs, tot derzelver buitengewoon Correspondent benoemd; in 1791 Lid van het Bataafsch Genootſchap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte, te Rotterdam; in 1792 Lid van het Zeeuwsch Genootſchap der Wetenſchappen, te Vliſſingen; in 1794 Lid van de Hollandſche Maatſchappij, te Haarlem; in 1802 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootſchap van Kunsten en Wetenſchappen; in 1809 Correspondent der Eerſte Klaſſe van het Koninglijk Inſtituut; in 1819 Lid van dezelve Klaſſe; in 1824 Correspondeerend Lid van het Bataviaasch Genootſchap, en in 1825 Lid der Maatſchappij van Nederlandſche Letterkunde, te Leyden. Ook Z. M. de Koning erkende de verdienſten van v. S. en gaf hem een uitſtekend blijk van Hoogstdeszelfs goedkeuring, door hem in 1826 tot Ridder van de Orde van den Nederlandſchen Leeuw te benoemen.

Behalve van de bovengenoemde geleerde Maatſchappijen was van Stipriaan Lid van onderſcheidene Geneeskundige en nog andere geleerde Genootſchappen, in velen van welke door hem, onder anderen, in de, te 's Gravenhage gevestigde, Maatſchappij *Diligentia*, van tijd tot tijd belangrijke Verhandelingen en voorlezingen gedaan zijn. Zoo ook wist hij, bij al zijne voortdurende drukke bezigheden als Geneesheer, nog tijd te vinden om, onder meerderen, ten dienſte der Haarlemſche Maatſchappij van Wetenſchappen belangrijke advijzen uit te brengen. — Sedert meerdere jaren was v. S. Lid der Regering zijner ſtad.

(Vervolg en Slot in het eerstvolgend No.)

PRO-

PROGRAMMA

VAN DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN

TE HAARLEM,

Voor het Jaar 1829.

De Hollandſche Maatſchappij der Wetenſchappen, te Haarlem, hield hare *zes en zeventigſte* jaarlijkſche Algemeene Vergadering op 23 Mei. De preſiderende Directeur Mr. J. P. van Wickevoort Crommelin verzocht den Secretaris verſlag te doen van hetgeen bij deze Maatſchappij, ſedert de laatſte Algemeene Vergadering van 1828, was ingekomen. Hieruit bleek het, betreffende

NATUURKUNDIGE WETENSCHAPPEN,

I. Dat op de vraag; — „ Sedert lang hebben ſommige „ Geneeskundigen gemeend, dat eenige huidziekten veroor„ zaakt worden door kleine, voor het bloote oog onzigt„ bare, diertjes onder de opperhuid (*epidermis*); terwijl „ anderen dit thans voor zeer onwaarſchijnlijk houden. Men „ verlangt dus te weten, op welke gronden het beſtaan van „ zoodanige diertjes onder de huid is vooronderſteld, of „ welke waarnemingen daartoe hebben aanleiding gegeven? „ En indien deze ſtelling eenigen grond heeft, welke aan„ leiding kan zij dan geven ter verbetering der behandeling „ van eenige huidziekten?" — was ingekomen een antwoord in het Fransch, geteekend: *Vermes*, &c. Men bevond dit antwoord zeer oppervlakkig en dus onvoldoende.

II. Dat op de vraag: — „ Wat moet men, op getrouwe „ ondervinding en herhaalde waarnemingen, denken over den „ waren aard der zoogenoemde kraamvrouwen-koortſen? „ Moet men dezelve als eene eigenaardige ziekte, van dien „ toeſtand afhankelijk, beſchouwen; of zijn zij ſlechts toe„ vallig en van onderſcheidene, van buiten aangebragte, „ oorzaken afkomſtig? Kan de zwangerheid, en naderhand „ de verloſsing, tot het ontſtaan dezer ziekte ook eene „ gemakkelijke aanleiding geven? Moet men eene, hetzij „ ware, hetzij valſche, ontſteking van het buikvlies alleen„ lijk als de naaste oorzaak dezer koortſen beſchouwen? „ Zouden ontſtekingen in de baarmoeder, in de darmen en

„ andere nabijgelegene deelen daartoe niet eveneens kunnen
„ medewerken? Is het niet hoogstwaarschijnlijk, dat het
„ onderhouden en tamelijk bevorderen der buikontlastin-
„ gen, gedurende de laatste maanden der zwangerheid en
„ in de eerste dagen na de verlossing, als eene voorbehoe-
„ dende geneeswijze, om dezen hoogstgevaarlijken ziekte-
„ toestand in tijds af te weren, kan en moet beschouwd
„ worden? Wat moet men, op pathologische en theoretische
„ gronden denken en besluiten omtrent de werking van het
„ verzoet-kwik, bij deze zoo belangrijke ziekte?" —
waren ingekomen vier antwoorden, waarvan A in het Nederduitsch, geteekend: *Simpliciter*, B in het Hoogduitsch, geteekend: *Morbi non eloquentia sed remediis curantur*, C in het Hoogduitsch, geteekend met eene *Allegorie*, en D in het Latijn, geteekend: *Doctrina omnis medica*, &c. — Met leedwezen heeft men bevonden, dat geen dezer schrijvers aan de blijkbare hoofdbedoeling der vraag heeft voldaan en deswegens geene genoegzame verdiensten heeft om bekroond te kunnen worden.

III. Dat op de vraag: — „ Welke is de tegenwoordige
„ staat van kennis aangaande de *beweging der sappen* in de
„ gewassen? Welke zijn de waarnemingen en proeven, die
„ omtrent de oorzaak dier beweging en de vaten of werk-
„ tuigen, waarin dezelve geschiedt, eenig licht verspreiden?
„ Wat is daaromtrent, van hetgeen door de Natuurkundigen
„ is geschreven, voor wel bewezen en op ondervinding
„ steunende, wat daarentegen voor slechts vooronderstelt en
„ niet bewezen aan te merken? En wat kan uit deze
„ meerdere kennis ten nutte van de cultuur der gewassen
„ worden afgeleid?" — waarop in 1827 *was ingekomen* een antwoord in het Hoogduitsch, hetwelk toen geoordeeld is onvoldoende te zijn, nu ontvangen is een Supplement op hetzelve. Dan men heeft bij de Directie der Maatschappij bevonden, dat, volgens de aanmerkingen, die in de Algemeene Vergadering van 1827 op dit antwoord gemaakt zijn, en welke aan den schrijver, op zijn verzoek, zijn medegedeeld, hetzelve, om aan de bedoeling der vraag te beantwoorden, eene geheele omwerking vorderde, en dat, nu deschrijver aan dat volstrekt vereischte niet had voldaan, deze bijvoegsels tot zijn in 1827 ingezonden antwoord geenszins konden dienen om met hetzelve een zoodanig geheel te maken, dat daaraan de uitgeloofde eerprijs kan worden toegekend, en dat zulks bij het Programma den schrijver kan worden te kennen gegeven. De Directie heeft wijders goedgevonden hem hier bij andermaal uit te noodigen, om, terverkrijging van den eerprijs, acht te geven op de in 1827 hem van wegens de Maatschappij medegedeelde aanmerkingen.

IV. Dat op de vraag: — „ Wat is in het algemeen, doch
„ voor-

„ vooral bij luchtſoorten, het verſchil tusſchen mechaniſche
„ vermenging en chemiſche vereeniging, en hoe kan men met
„ zekerheid weten, dat een zamenſtel van twee of meer
„ vaste ligchamen, doch vooral van twee of meer lucht-
„ ſoorten, al of niet uit eene Scheikundige vereeniging
„ beſtaat?" — was ingekomen een antwoord in 4to, van 10 bladz., geteekend: *Ijverzuchten*, hetwelk bevonden is niets dan bekende zaken te bevatten, en dus geene verdienſten te hebben.

V. Dat op de vraag, betreffende communicatiën, welke zouden te maken zijn tusſchen de zeehavens van Vliſſingen en het Nieuwe diep aan den Helder, is ingekomen een antwoord in het Nederduitsch, groot 36 bladz. folio, geteekend: *Wanneer de ſtormwind loeit, dan vlugt ik in de haven.* Dit ſtuk werd geoordeeld geheel onvoldoende.

VI. Dat op de vraag: — Daar, niettegenſtaande de groote verbeteringen, welke de ſtoomwerktuigen, in de laatſte jaren, hebben ondergaan, men, tot nog toe, in de Noordelijke Provinciën onzes Vaderlands, van dezelve nog weinig of geen gebruik maakt ter ontlasting van polders en drooggemaakte meren, zoo vraagt de Maatſchappij: „ Zijn er ge-
„ noegzame redenen voor handen, waarom, niettegenſtaande
„ de, aan de ſtoomwerktuigen toegebragte, verbeteringen,
„ het als nog niet raadzaam kan worden geacht, van dezelve
„ ter ontlasting onzer lage landen en polders gebruik te
„ maken; of moet dit daarentegen aan andere oorzaken,
„ het zij gebrechtheid aan beſtaande inrigtingen, aard van
„ verdeeling der opmalingen, toeſtand der polders en me-
„ ren, enz., of ook welligt aan de meerdere kostbaarheid
„ van de ſtichting en het onderhoud der ſtoomtuigen wor-
„ den toegeſchreven, en, zoo al het algemeene gebruik
„ dezer ſtoomtuigen tot dit doel niet konde worden aange-
„ prezen, zijn er dan gevallen, en, zoo ja, welke, waarin
„ dezelve, ter bevordering der uitwatering van dienst zou-
„ den kunnen zijn?" — was ingekomen een antwoord in het Nederduitsch, geteekend: *Il faut avouer que voila la plus merveilleuſe de toutes les machines.* etc. Belidor. Men heeft geoordeeld, dat de ſchrijver het doel der vraag in het geheel niet getroffen heeft, en dat dit derhalve ter bekroning niet in aanmerking kan komen, en men heeft beſloten de vraag te herhalen, om te beantwoorden vóór 1 January 1831.

VII. Dat op de vraag: — „ Is er eenige grond, om de
„ ziekte, die in de provinciën *Groningen* en *Vriesland*, in
„ Julij 1826 ontſtaan is, grootendeels, volgens het gevoe-
„ len van ſommigen, toe te ſchrijven aan de overſtroomin-
„ gen van Februarij des vorigen jaars, en wel aan de ſlijkige
„ ſtoffen daarbij op de landen gebragt, of is het wel ooit uit
„ ondervinding gebleken, dat de bij overſtroomingen op de
„ landen gebragte ſtoffen, nadat die landen zijn begroeid ge-
„ weest, in een volgend jaar voor de gezondheid der men-

ſchen

„ ſchen ſchadelijk geweest zijn? — Hoe is wijders de ſtel-
„ ling, dat de overſtroomingen van Februarij 1825 tot de
„ ziekte van de laatſte helft van 1826, in Vriesland, Gro-
„ ningerland en elders, aanleiding zouden hebben gegeven,
„ overeen te brengen met de ondervinding, dat op vele klei-
„ landen in de gemelde provinciën, waar geene overſtroo-
„ ming heeft plaats gehad, (zie de kaart der in 1825 over-
„ ſtroomde landen) dergelijke ziekte geheerscht heeft? —
„ En indien de gemelde ſtelling niet genoegzaam gegrond
„ moge geacht worden, aan welke andere oorzaken kan dan het
„ ontſtaan der in de gemelde provincien geheerscht hebbende
„ ziekte met meerdere waarſchijnlijkheid worden toegeſchre-
„ ven? — zijn ingekomen eene verhandeling A, geteekend:
Lange ſiecken in den Herfſt, &c., en een geſchrift B, ge-
teekend: *Through the experience of others*; welk laatſte is ge-
bleken als geen antwoord op deze vraag te kunnen wor-
den aangemerkt. Men heeft beſloten aan het antwoord, in
de verhandeling A vervat, den gouden eerprijs toe te ken-
nen en den ſchrijver de premie van *f* 150 toe te zeggen,
wanneer hij, door weglating van al het overtollige, aan deze
en tevens aan andere aanmerkingen, op dit antwoord geval-
len, waarvan hij afſchrift verkrijgen kan, volgens de beoor-
deeling der Adviſeurs voor 1 Januarij 1830, zal hebben vol-
daan. Bij de opening van het billet bleek van het antwoord
A ſchrijver te zijn: J. J. Pennink, *Doctor in de Genees-
en Verloskunde*, te Twello, bij Deventer.

VIII. Dat op de vraag: — „ Welke zijn de eigenaardige ken-
„ merken of verſchijnſelen (*Symptomes*), waardoor de ziekte,
„ welke in de provincien Vriesland en Groningen, in de
„ lagere gedeelten van Overijſsel; in vele *gedeelten* van
„ Noord-Holland, in Amſterdam; en elders geheerscht heeft,
„ zich van vorige in die provinciën geheerscht hebbende
„ koorts-ziekten, zoo verre men daarvan voldoende berig-
„ ten vindt aangeteekend, heeft onderſcheiden? — Is er
„ onder dezelve eene heerſchende ziekte geweest, waarvan
„ men, uit daarvan voorhanden zijnde aanteekeningen, kan
„ aantoonen, dat zij met de laatſte ziekte veel overeenkomst
„ heeft gehad, en zijn er aanteekeningen, dat er toen voor-
„ afgaande omſtandigheden hebben plaats gehad, aan welke
„ men het ontſtaan der ziekten met meerder of minder grond
„ heeft kunnen toeſchrijven? — Indien er voorheen derge-
„ lijke of met de laatſte veel overeenſtemmende ziekten
„ hebben plaats gehad, zijn er dan aanteekeningen, waaruit
„ blijkt, met welke geneeskundige behandeling men toen in
„ het algemeen het best geſlaagd is?" — is ingekomen een
antwoord, in het Nederduitsch, geteekend: *Multa in me-
dicina reperiuntur*, &c. Men heeft goedgevonden aan dit
antwoord, volgens de meerderheid van de ſtemmen der
Adviſeurs, den gouden eerprijs toe te wijzen, en den
ſchrij-

ſchrijver de premie van *f* 150 toe te zeggen, wanneer hij zijn antwoord volgens de aanmerkingen, daarop gevallen, die denzelven zullen worden medegedeeld, van hetgeen minder in dit antwoord te pas komt, zal hebben gezuiverd, en hetgeen voor verbetering vatbaar is, op eene voldoende wijze, naar het oordeel der Adviſeurs voor 1 Januarij 1830 zal hebben verbeterd. — Bij de opening van het billet bleek hiervan ſchrijver te zijn: S. J. Galama, *Doctor in de Genees- en Verloskunde*, te Burg, op Texel.

IX. Dat op de vraag: — „ Daar in de heerſchende ziekte „ van 1826 door de geneeskundigen, op verſchillende plaat„ ſen, van het *quinine-zout* zeer verſchillend gebruik ge„ maakt is, niet alleen, wanneer de koorts was *zuiver* „ *afgaande tuſſchenpoozende*, maar ook wanneer dezel„ ve was *remitterend*, ja zelfs *aanhoudend*, zoo wordt „ verlangd: dat uit de vergelijking van wel beſchrevene „ waarnemingen, of uit verkregene berigten of ondervindin„ gen, waarop genoegzaam te vertrouwen is, worde op„ gemaakt en aangewezen, in welke verſchillende graden „ en tijdperken dezer ziekte het quinine-zout, bij onder„ vinding, gebleken is algemeen nuttig te zijn geweest; in „ welke daarentegen overtollig, en in welke ſchadelijk, het „ zij bij het ſtuiten der koorts of in de gevolgen?"

Men verlangt namelijk te weten: 1°. In hoeverre men verleden jaar op deze of gene plaats heeft bevonden, dat het gebruik van quinine-zout ter genezing van aanhoudende of ſlechts weinig remitterende koortſen is nuttig geweest? — 2°. In hoe verre het bij ondervinding gebleken is, dat men bij een genoegzaam langdurig gebruik der quinine de hervatting der koorts (*recidiveren*) heeft kunnen voorkomen? — 3°. Is er eenige grond, uit ondervinding afgeleid, om de waterzucht, zoo veelvuldig na de genezing dezer Koortſen ontſtaan, aan een te ſterk of langdurig gebruik der quinine toe te ſchrijven, of heeft men bij eene omzigtige toediening van het quinine-zout, eenige nadeelige uitwerking op het een of ander deel van het menſchelijk ligchaam waargenomen? — 4°. Staat het gevoel van algemeene ongeſteldheid, dat bij velen nog zoo lang na het wijken der koorts is waargenomen, in verband met het ontijdig of te veelvuldig aangewend gebruik der quinine-zouten? — 5°. Zijn er ergens voldoende en genoegzaam herhaalde waarnemingen, dat in ſommige graden of tijdperken der ziekte het gebruik van den koortsbast nuttiger dan het quinine-zout geweest is? — zijn ingekomen twee antwoorden; A in het Hoogduitsch, geteekend: *Vere ſcire est per cauſas ſcire*, *&c.* en B in het Nederduitsch, geteekend: *Met dankbaarheid &c.* Men heeft geoordeeld, dat geen der beide antwoorden genoegzame verdienſten had, om ter bekrooning in aanmerking te komen, en men heeft goedgevonden de vraag te herhalen, om beantwoord te worden voor 1 Januarij 1830.

X. Dat op de vraag: — „ Waarin beſtaat de werking en „ het nut der *Zeebaden* ten aanzien der genezing van „ ſommige ziekten? Welke zijn de ziekten, waar„ tegen zij met voordeel kunnen worden aangewend? „ En in hoe verre kan men, op goede gronden, van de „ Zeebaden, meer dan van andere geneesmiddelen, in ſom-

mi-

„ mige ziekten, eene gunſtige uitwerking verwachten?" — waren ingekomen twee antwoorden, waarvan A in het Nederduitsch, geteekend: *Obſervatio eſt filum, ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia &c.* Bagl., en B in het Fransch, geteekend: *Hoc breve opusculum, &c.* Men heeft de Nederduitſche Verhandeling den gouden eerprijs en de premie van *f* 150 waardig geoordeeld, en goedgevonden den zilveren eerpenning aan den ſchrijver van de Franſche Verhandeling aan te bieden, wanneer hij zijn' naam zal gelieven bekend te maken. Bij de opening van het billet van het antwoord A bleek hiervan ſchrijver te zijn: J. F. d'Aumerie, *Med. Doct.*, *Geneesheer van de Zeebad-inrigting* te Scheveningen.

Deze vraag werd in 1827 opgegeven door Pr. Reinwardt, aan wien derhalve nu, volgens den regel, de zilveren eerepenning werd aangeboden.

XI. Dat op de vraag: — „ Wat is er ſedert de uitgaaf „ van het werk van Decandolle, *Eſſai ſur les propriétés medicales des plantes, comparés avec leurs formes extérieures et leur claſſification naturelle*, 3 edit., Paris 1816, „ ter bevestiging en uitbreiding van de daarin voorgedragen leer waargenomen? Welke uitzonderingen en ſtrijdigheden heeft men daarentegen in deze leer opgemerkt, die „ nog onopgelost gebleven zijn?" — zijn ingekomen drie antwoorden, waarvan A in het Hoogduitsch, geteekend: *Nos qui ſequimur probabilia &c.*, B in het Nederduitsch, geteekend, *Planten van hetzelfde geſlacht bezitten gelijkſoortige geneeskrachten*, en C geteekend: *Plantae, quae genere conveniunt, etiam virtute conveniunt*, Linn. Uit de voorgelezene advizen bleek het, dat de Hoogduitſche en Nederduitſche ſchrijvers der zeer wijdloopige ſtukken A en B zich wel ter beantwoording der vraag veel moeite gegeven hebben en deswegens lof verdienen, doch dat zij de bedoeling der vraag geheel hebben gemist, en dat deswegens deze ſtukken ter bekrooning niet in aanmerking kunnen komen; dat daarentegen de Franſche ſchrijver van het veel beknopter antwoord C, de bedoeling der vraag wel in het oog houdende, door met veel oordeel en ſtrenge critiek de waarde of onwaarde en daarna het gebruik of het onbruikbare der meeste waarnemingen te bepalen, een goed en beknopt overzigt geeft van den tegenwoordigen ſtaat van kennis omtrent dit onderwerp. Men had echter wel gaarn, in één opzigt, een meer volledig antwoord op deze vraag gezien, doch, erkennende de verdienſten in dit antwoord, beſloot men aan den ſchrijver van hetzelve den gouden eerprijs toe te wijzen. — Bij de opening van dit antwoord C bleek hiervan ſchrijver te zijn: Eugène Souberan, te Parijs.

XII. Dat op de vraag: — „ Op welke wijze verbetert de „ haardasch de vruchtbaarheid van ſommige gronden, daar „ men weet, dat zij geene of althans zeer weinige zoodani-

„ nige beſtanddeelen bevat, die ter voeding van planten „ kunnen dienen? Van welken aard zijn bijzonderlijk die „ gronden, waarvan men bevonden heeft, dat derzelver „ vruchtbaarheid door de haardasch kan verbeterd worden? „ Voor welke gronden daarentegen is dezelve niet dienstig? — „ En welke voor den landbouw nuttige aanwijzingen kunnen er „ uit de beantwoording van de twee eerſte leden dezer vraag „ worden afgeleid?" — is ingekomen een antwoord in het Nederduitsch, geteekend: *Noeste landlieden rept' uwe leden.* Hetzelve werd geoordeeld geene genoegzame verdiensten te hebben, om bekroond te worden. Men vond goed de vraag te herhalen om er op te antwoorden vóór 1 Januarij 1831.

XIII. Dat op de vraag: — „ Welke is de oorſprong der „ Graniet- en andere primitive Rotsblokken en ſtukken van „ zeer verſchillende grootte, die in groote menigte over de „ vlakten der Nederlanden en van het Noordelijk Duitschland, „ en in de zandgronden verſpreid liggen? — Is het moge- „ lijk, door eene naauwkeurige vergelijking dezer Rots- „ ſtukken, en van het Rotsgruis, *kiezel* genaamd, met de „ beſtanddeelen van elders beſtaande, Geologiſche Formatien, „ zich te verzekeren, dat de eerſten te voren een gedeelte „ uitmaakten der laatſten, en, zoo ja, waaraan kan men „ met de meeste waarſchijnlijkheid derzelver overbrenging „ van de nog beſtaande Bergen tot onze vlakten en die van „ het Noordelijk Duitschland toeſchrijven?" — is ingekomen een antwoord in het Fransch, geteekend: *Les Phenoménes des pierres éparses*, etc. Men oordeelde, dat dit ſtuk te te veel overbodigs bevatte en aan de vereischten der vraag te weinig beantwoordde, om bekroond te kunnen worden, en men vond goed de vraag te herhalen, om te beantwoorden vóór 1 Januarij 1831.

De Maatſchappij verlangt, dat men tot de beantwoording dezer vraag, zoo veel mogelijk, de plaatſen, waar, en de wijze, waarop deze blokken verſpreid liggen, opgeve; dat men voorts derzelver Mineralogiſchen aard en zamenſtelling naauwkeurig beſchrijve, en dezelve vergelijke met de beſtanddeelen van elders beſtaande Formatiën, en dat men eindelijk oordeelkundig overwege, welke beſluiten uit dit alles, met meerder of minder waarſchijnlijkheid, zijn af te leiden.

XIV. Dat van den Profeſſor van der Boon Mesch te Amſterdam is ontvangen het verleden jaar bekroonde antwoord over de werking der dierlijke Kool, vervat in eene wijdloopige Hoogduitſche Verhandeling, in een' goeden Nederduitſchen ſtijl overgebragt. Dit Nederduitſche ſtuk is meer eene navolging dan eene vertaling zijnde, en het dus veel moeite gekost hebbende, dat antwoord uit het wijdloopig Hoogduitſche in goeden Nederduitſchen ſtijl over te brengen, zoo werd de Heer van der Boon Mesch door Directeuren dezer Maatſchappij voor de daaraan beſtede, geheel belangelooze moeite, bedankt.

(*Het Vervolg hierna*)

WEER-

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Mei. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
20	30. 0	61	O. N. O.	helder, zeer windrig.
	30. 0	72	N. O. t. O.	
	30. 0¼	60	N. O.	
21	30. 0¼	58½	N. t. W.	helder, windrig.
	30. 0¼	67	N.	
	30. 0¼	55	N. t. W.	
22	30. 0¼	59	O. N. O.	's morg. bew., verder helder.
	30. 1	68	N. O. t. O.	
	30. 2	61	N. O.	
23	30. 2	58	O.	helder.
	30. 2¼	70½	„	
	30. 2	59½	O. N. O.	
24	30. 1¾	63	W. Z. W.	bew., tusschenb. betrokken.
	30. 1¾	68	W. N. W.	
	30. 1¾	55	N. N. W.	
25	30. 2	56	N. t. O.	harde wind, meest betrokken.
	30. 2½	58	N.	
	30. 3	54	N. t. O.	
26	30. 3¼	57	N. O. t. N.	zeer windrig, helder, doch beneveld.
	30. 3¼	70	N. N. O.	
	30. 3	60	N. O. t. N.	

BEKENDMAKINGEN.

†† B. SCHEURLEER, Boekhandelaar te 's Gravenhage † zal op Dingsdag den 9 Junij 1829 en zeven volgende dagen, publiek ten zijne huize verkoopen, eene zeer fraaije Verzameling van BOEKEN, PRENTWERKEN, ATLASSEN en KAARTEN, in onderscheidene talen en wetenschappen, waaronder vele voorname Werken, het grootste gedeelte net gebonden; alsmede eene Verzameling van INSTRUMENTEN en RARITEITEN, waaronder nog eenige Oudheden op Arendsburg gevonden, MUNTEN en GEDENKPENNINGEN, benevens STEMPELS van GEDENKPENNINGEN enz. nagelaten door Wijlen den Wel Edel geboren Heere Mr. *R. van OLDEN, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, laatstelijk Raad en Generaal-Meester van 's Rijks Munt*, waarvan de Catalogus bij bovengemelden te bekomen is.

NB. *Op aanstaanden Dingsdag zal er weder een No. worden uitgegeven.*

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 23. *Dingsdag den 2den Junij.*

BERIGTEN.

LONDEN *den 8ſten April.* De Koninklijke Maatſchappij der Letterkunde alhier heeft, in hare Vergadering van heden, de twee gouden Medailles, elk ter waarde van vijftig Guinjes, die Z. M. ieder jaar ter beſchikking van deze geleerde vereeniging ſtelt, toegewezen aan de Heeren: den Baron SYLVESTRE DE SACY en Mr. ROSCOE, beide te regt beroemd wegens derzelver genie en bekwaamheden. Aan hare inſtelling getrouw, zag deze Maatſchappij, bij die toewijzing, even als voorheen, alleen op kunde en verdiensten, en niet naar het vaderland.

UTRECHT. Tot Lid en Preſident van het Collegie van Curatoren der Hoogeſchool alhier is door Z. M. benoemd de Heer G. A. G. P. Baron VAN DER CAPELLEN.

AMSTERDAM. Bij de Maatſchappij ter bevordering van den Landbouw hier gevestigd, heeft zich als Schrijver der Prijsverhandeling over het aanleggen van

boschen, geteekend: *Het pogen zelfs is grootsch in 't worstelperk der eer*, bekend gemaakt de Heer F. A. Boelens, Ontvanger der Rijkslastingen van Joure en Nyehaske, wien dus het accesit is toegekend, en wiens Verhandeling in de werken der Maatschappij zal opgenomen worden.

LEVENSBERIGT

VAN DEN HEERE

A. VAN STIPRIAAN LUISCIUS,

Medicinae Doctor en Lector in de Scheikunde te Delft, aldaar overleden 2 Mei 1829.

(Vervolg en Slot van bladz. 344).

Daar nu de wetenschappen elkander de hand bieden en van Stipriaan als geleerde zich, blijkens zijne geschriften en prijsverhandelingen, het liefst bezig hield met onderwerpen van algemeen nut, zoo is het ligtelijk na te gaan, dat een man — toegerust met zoo veel omvattende kundigheden en uitmuntende talenten, — die daarenboven met een scherpzinnig vernuft, een bezadigd oordeel en een helderen blik ter navorsching van de werkingen der natuur, bijzonder in het menschelijk gestel, zoo in deszelfs gezonden als zieken staat, een bij uitstek menschlievend hart vereenigde — ook een uitstekend geneesheer zijn moest; en zoodanig een was v. S. in den ruimsten zin. Zijne onbegrensde menschlievendheid, zijne edele stemming en zachte aandoeningen van hart blonken in de oefening zijner kunst door bij elk zijner lijders zonder onderscheid van rang of stand. Hartelijk deelde hij in het lot van allen, bij wie hij de praktijk oefende, en was hij niet slechts hun geneesheer, maar ook hun vriend en raadsman. Inderdaad, om een geneesheer in den waren zin van het woord te zijn, hiertoe worden niet alleen uitgebreide kundigheden, maar bovendien een zekere bijzondere aanleg, eene edele stemming en een gevoelig en menschlie-

vend

vend hart vereischt. De geneesheer, die, hoezeer overigens met de uitstekendste talenten begaafd, deze hoedanigheden mist, — wiens hart koel blijft bij de rampen zijner evenmenschen, — aan wiens oog bij het sterfbed van eenen braven achtingswaardigen vader, den verzorger en steun van zijn huisgezin, — van eene teeder beminde gade, of van hartelijk geliefde huwelijkspanden geen traan ontrolt, — die, bij zware verliezen, in het lot der overblijvenden geen hartelijk deel neemt, — zulk een geneesheer moge somtijds gelukkige genezingen verrigten, nimmer zal hij er in slagen om van zijne patienten die verkleefdheid, achting en liefde te verwerven, welke v. S., in vergelding zijner onbepaalde belangstelling en bezorgdheid, van de zijnen zonder onderscheid genoot. Zulk een zal dus ook nimmer in staat zijn, om, onder anderen, dat heir van zenuwkwalen met vrucht te bestrijden, ter genezing van welke het vertrouwen van den lijder op zijnen geneesheer en de overtuiging, dat deze een hartelijk deel in zijn lot neemt, zoo veel afdoen. Het is hier de plaats niet om daarvan meer te zeggen; maar bij het gezegde verdient toch nog gevoegd te worden, dat aan den menschlievenden arts de menschenliefde zelve in het algemeen eene nieuwe zeer belangrijke hulpbron verschaft ter bestrijding der ziekten, daar zij hem, in gevaarlijke gevallen zijner lijders, als 't ware met een electriek vuur bezielt en hem even daardoor in staat brengt tot het uitdenken van nieuwe middelen ter redding van het bedreigd leven: van alle deze voordeelen nu is de koele en min fijngevoelende geneesheer geheel en al verstoken.

Geen wonder dan ook, dat een man, die met eene veeljarige ondervinding zulke uitgebreide kundigheden en zoodanige zielshoedanigheden paarde, de algemeene vraagbaak werd niet slechts binnen de stad zijner woning, maar ook voor den omtrek op uren afstands; ja zelfs, dat velen zich van verre verwijderde plaatsen naar Delft begaven, om eenen man, in wien zich zooveel zeldzaam vereenigde, over hunne ziekten en kwalen te raadplegen.

Dat v. S., ook in zijne betrekking als Geneesheer, zoo veel goeds en nuttigs verspreidde en steeds wenschte te verspreiden, als hem maar eenigzins mogelijk was, zal, na de gegevene schets van zijn onbepaald

menschlievend karakter, wel overbodig zijn hier aan te merken; even min, dat hij ook inzonderheid een zeer ijverig voorstander der koepokinenting was en dezelve door raad en daad steeds bevorderde. Van dit laatste strekken intusschen ten onloochenbaren bewijze zijne twee, in de jaren 1818 en 1826 in het licht gezondene, stukjes, waarvan het eerste getiteld is: *de waarde der koepokinënting gehandhaafd en op nieuw aanbevolen aan ouders en kunstgenooten*, en waarvan het laatste handelt over de *noodzakelijkheid, om de verspreiding der kinderziekte aanmerkelijk te verminderen en de besmetting daarvan krachtdadiger en zekerder te beletten.*

Ook het Gouvernement stelde er prijs op, om van 's mans buitengewone begaafdheden tot algemeen welzijn gebruik te maken. Meermalen werd aan v. S. de waardigheid van Hoogleeraar op onze Hoogescholen aangeboden, doch zulk een aanbod telkens door hem van de hand gewezen, daar hij niet kon besluiten om zich van zijne veelvuldige betrekkingen en van de, op zijne voortdurende geneeskundige zorg hopende, Stadgenooten aftescheuren. Even zoo had hij in 1807 den Koning van Holland voor zijne aanstelling als Geneesheer der Infirmerie en van het Huis des Konings bedankt. Maar, na de invoering der Geneeskundige Staatsregeling in deze Gewesten, was hij sedert 1801 Lid der Provinciale Geneeskundige Commissie, in 's *Gravenhage* zitting hebbende, en bekleedde hij bij dezelve van 1801 tot 1814 het *vice-praesidium*, toen hem, na het overlijden van den President dier Commissie, den Heer Med. Doct. Mirandolle van Ghert, door Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken de post van Voorzitter werd opgedragen, in welke betrekking hij vervolgens jaarlijks op nieuw is benoemd geworden. Ook in dezen hoogstgewigtigen post handhaafde v. S., zoo door zijne buitengewone bekwaamheden, als door zijn zachtaardig beminnelijk karakter, zijnen met regt verworvenen roem, en bekleedde hij die betrekking, gedurende zoo vele jaren, niet alleen met luister, maar ook onder algemeene goedkeuring, zoodat dan ook deze Commissie door zijnen dood een groot verlies ondergaat.

Is het achtingswaardigste, wat de mensch bezit, welken rang of stand hij ook in de Maatschappij be-

kle-

kleeden möge, in hem de mensch zelve, hoe zeer zal dan v. S. nog niet in achting winnen, wanneer wij, na hem als Geleerden en Geneesheer geschetst te hebben, hem in den stillen huiselijken en vriendenkring als Echtgenoot, Vader, Bloedverwant en Vriend beschouwen, — wanneer wij hem, in die betrekkingen, als den teederſten echtgenoot, den liefderijkſten vader, den hartelijk beminnende bloedverwant en den trouwhartigſten, in nood en dood beproefden, vriend leeren kennen. Zijn geheel leven was van dit alles het bewijs, zoo dat men in den volſten zin zeggen kan, dat hij meer voor de zijnen en voor de Maatschappij, dan voor zich zelven geleefd heeft. Veel, zeer veel, ja wel eens boven vermogen deed hij, in vele omſtandigheden en op onderscheidene wijze, opofferingen voor hen, die hem van nabij beſtonden.

Geheel zijn hart was voor de vriendſchap gevormd en tot in derzelver teederſte verbindtenisſen warm en getrouw. Allen, die met hem in naauwere betrekking ſtonden — en hoe velen waren die niet? — kunnen zulks getuigen, inzonderheid de Generaal Majoor Jan Willem Imbijse van Batenburg en de Schout bij Nacht Cornelis de Jong van Rodenburg, die, beide ook te Oudewater geboren, hem van de wieg af tot aan het graf gekend hebben; als kinderen, als jongelingen, als mannen waren zij ſteeds vrienden, verduurden zij te zamen heil en leed, ramp en zegen, en bleef hunne vriendſchap in alle tijdperken en onder alle lotverwisſelingen ongeſchokt: het vers onder de beeldtenis des laatſten, gemaakt in eenen tijd, dat van Stipriaan zich niet zonder gevaar kon blootſtellen, zal zulks ten allen tijde getuigen. — Zoo ook de Inſpecteur Generaal van het Lager Onderwijs, A. van den Ende, dien v. S. in 1795 in eene zeer zware ziekte als Medicus bediende. Sedert dien tijd werd hunne vroegere bekendheid de naauwſte vriendſchap, verhoogd nog door het gevoel van dankbaarheid, ook wegens hetgeen van St. voor deszelfs Vader, gedurende diens langdurig lijden, was. Ook deze vriendſchap bleef ſteeds met gelijke hartelijkheid en vertrouwelijkheid voortduren en werd niet dan door den dood geſtoord. —

Niet minder kan dit getuigen de Haagſche Geneesheer C. G. Ontijd. Deze in September van het jaar 1791, eenige dagen vóór zijn vertrek naar Leydens Hoogeſchool, te Delft gekomen zijnde, om den raad van van S., den toenmaligen Geneesheer zijner Ouders, in te nemen nopens de, door hem gedurende het eerſte Akademiſche jaar te houden, Collegien, vatte deze voor den nog geen zestienjarigen jongeling genegenheid op, waarvan eene naauwe, gedurende het tijdvak van omtrent 38 jaren, ongekrenkte en niet dan door den dood verbrokene vriendſchap het gevolg geweest is; ja zoo zeer was hunne onderlinge overeenſtemming, dat, niettegenſtaande hunne menigvuldige punten van aanraking als Kunstgenoot, Mederedacteur en Lid van hetzelfde Collegie er nimmer gedurende zoo vele jaren tusſchen hen de minſte verkoeling der vriendſchap beſtaan heeft, en dat zij zelfs, noch in het wetenſchappelijke, noch in het Geneeskundige, niet dan zeer zeldzaam verſchillende gevoelens koesterden.

Uit hetgeen wegens van Stipriaan's onvermoeiden ijver in het volbrengen zijner pligten en bijzonder van zijn vlijtig en arbeidzaam karakter vermeld en met zoo vele daadzaken geſtaafd is, is het alleen mogelijk te bevatten, hoe hij, niettegenſtaande zijne dikwijls wankelende gezondheid, en offchoon, vooral in de laatſte jaren, de drukkende hand des tijds zeer ſterk gevoelende, echter, opgebeurd door de algemeene hoogachting en liefde van allen, die hem kenden, ſteeds zulk eene uitgeſtrekte praktijk heeft kunnen oefenen, en dezelve, tot op negen weken vóór zijnen dood toe, met den meesten ijver heeft kunnen voortzetten, waarin hem echter, gedurende de laatſte jaren, de hulp en ondersteuning van zijnen oudſten zoon, insgelijks te Delft als Geneesheer gevestigd, zeer te ſtade kwamen. (*)

Van Stipriaan ontſliep zachtkens in den morgen van den 2den Mei omſtreeks 10 uren, in den ouderdom van ruim vijfenzestig jaren, kalm en in de overtuiging, dat hij de taak zijns levens naar zijn ver-

(*) De beide oudſte Zonen van v. Stipriaan zijn Med. Doctoren. De oudſte is, zoo als hierboven vermeld wordt, te Delft gevestigd; de jongſte oefent de Geneeskunde te Rotterdam: beiden trachten het loffelijk voetſpoor van wijlen hunnen waardigen vader met ijver na te volgen.

vermogen getracht had in alles getrouw te vervullen. Hij ſtierf ten gevolge eener geheele uitputting van krachten en van bijgekomene algemeene waterzucht, nalatende eene diep bedroefde Weduwe en vijf volwaſſene kinderen, drie zonen en twee dochters, die alle met eene zeer talrijke vriendenſchaar, benevens de weduwen en weezen, die hij ſteeds bij alle voorkomende gelegenheid tot hulp en raadsman verſtrekte, zijn afſterven betreuren. Zijn overlijden veroorzaakte eene algemeene droefheid, niet alleen bij zijne ſtadgenooten, maar ook door geheel Zuid-Holland, bij de Provinciale Geneeskundige Commisſie en bij de onderſcheidene geleerde Genootſchappen, waarvan v. S. lid was. Allen gaven de ondubbelzinnigſte blijken van ongeveinsde droefheid en hartelijke deelneming wegens het afſterven van zulk eenen man. Allen Gevoelden in nadruk, wat de Stad, wat de Maatſchappij, wat de Geneeskunst, wat inzonderheid de geleerde wereld verloren in den waardigen overledenen, die zich als een der braafſte, kundigſte en deugdzaamſte burgers, als een der nuttigſte en werkzaamſte leden der Maatſchappij, en als een der voornaamſte ſieraden der Geneeskunst vele jaren achtereen en al meer en meer had doen kennen, en wiens menigvuldige geſchriften en belangrijke, geleerde en algemeen nuttige bijdragen hem, ſedert lang, eenen aanzienlijken rang in de geleerde wereld verworven hadden. Ook het Gouvernement nam deel in de algemeene droefheid, en de Gouverneur van Zuid-Holland betuigde openlijk deszelfs leedwezen over dit groot wetenſchappelijk verlies, hetwelk inzonderheid zijne Gewest getroffen had.

En wie zou niet gaarne met ons eenen ſtillen traan wijden aan de nagedachtenis van eenen man, wiens geheele leven, in zijne zoo menigvuldige en gewigtige betrekkingen, ſteeds onafgebroken is gewijd en beſteed geweest ten nutte van het algemeen en ter hulp en redding zijner lijdende natuurgenooten, en die, zoo iemand, in den ruimſten zin billijker wijze aanſpraak maken kon op en ook werkelijk verworven had de algemeene achting en erkentenis, welke hem nu ook in het graf volgen, — van eenen man, wiens nagedachtenis bij allen, die wezenlijke verdienſten, met braafheid en deugd gepaard, op den regten prijs weten te ſchatten, ſteeds in duurzaam aandenken en zegening blijven zal.

PROGRAMMA

VAN DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN

TE HAARLEM.

Voor het Jaar 1829.

(Vervolg van bl. 351.)

De Maatſchappij heeft goedgevonden, van de onbeantwoord gebleevene vragen de twee volgende te herhalen, om

TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARIJ 1831.

I. „ Hoeverre is men thans gevorderd in de kennis van den „ oorſprong der groene ſtoffen in ſtilſtaand water en aan de „ oppervlakte van hetzelve, en van andere ligchamen, onder „ zekere omſtandigheden ontſtaande? Heeft men deze ſtoffen, volgens genoegzaam beſlisſende waarnemingen, alleen „ voor plantaardige voortbrengſels, of voor gewaſſen van „ het meest eenvoudig zamenſtel te houden? Zijn deze plantaardige ſtoffen of gewaſſen allen van dezelfde ſoort, of „ waarin verſchillen dezelve onderling? Wat is er van hetgeen men wijders omtrent den aard, de voortteling en de „ gedaante-verwisſeling van deze ſtoffen meent waargenomen „ te hebben, door verdere waarnemingen, met daarvoor „ meest geſchikte microscopen, te bevestigen of te wederleggen?"

Men verlangt, hetgeen men daarvan gemeld vindt, door herhaalde waarnemingen nader onderzocht, en hetgeen hiervan duidelijk, bij zekere vergrootingen, is waar te nemen, naauwkeurig beſchreven en afgebeeld te zien, en dat verder aan dit onderwerp, door voortgezette waarnemingen, zoo veel doenlijk, meerder licht worde bijgezet.

Vergelijk F. P. Schranck, *über die Priestleyiſche Grüne materie. Denkſchriften der Akademie zu Munchen* 1811, 1813. —— Hornſchuch, *über die entſtehung und metamorphoſen der niederen vegetabiliſchen organismen. Nova Acta Phyſico-medica Acad. Natur. Curios.* Tom. X. p. 513. P. J. F. Turpin, *Organographie. Mémoires du muſeum d'Histoire Naturelle*, Tom. XIV, p. 15. Trevirapus *sur le mouvement de la matière verte. Annales des sciences naturelles, Janv.* 1827.

II. Daar de zoogenaamde naaldbladerige en kegeldragende boomen of ſparreboomen (*arbores aceroſae s. coniferae*), zoo in

in maakſel als in groei, alsmede in eigenaardige ſappen en verdere eigenſchappen zeer aanmerkelijk van andere boomgewasſen, verſchillen, zoo wordt verlangd: — „Eene naauwkeurige vergelijking van het maakſel dier boomgewasſen met „ dat van anderen, en een onderzoek, in hoe verre of uit „ dit verſchil in maakſel de verdere bijzondere eigenſchappen „ der Sparreboomen kunnen gekend en verklaard worden, en in „ hoeverre uit de nadere kennis van dat verſchil nuttige „ leering voor de cultuur der ſparreboomen kan worden afgeleid?"

De Maatſchappij ſtelt de acht volgende vragen voor, om

TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARY 1831.

I. Daar men, na de voortreffelijke ontdekkingen van den vermaarden ſcheikundigen H. Davy aangaande de zamenſtelling der alkalia, vervolgens ook al meer en meer gevorderd is, in het afſcheiden en zuiveren der metaalachtige zelfſtandigheden, die een beſtanddeel van de onderſcheidene aardſoorten uitmaken, zoo als van het *Silicium*, *Aluminium*, *Magnesium*, enz., en zelfs eenige dier nieuw ontdekte metalen het beſtanddeel van algemeen nuttige zelfſtandigheden ſchijnen te zijn, zoo als het *Aluminium* en *Silicium* van het Indisch ſtaal, zoo wordt gevraagd: „welke is de beste en „ gemakkelijkſte wijze, om uit de meest algemeen verſpreide aardſoorten het metaalachtig beſtanddeel af te ſcheiden, „ en tot welke nuttige einden kan van die beſtanddeelen „ zelve worden gebruik gemaakt?

II. „ Welke zijn thans de onderſcheidene wijzen, waarop „ de Suiker wordt geraffineerd? — hoe verre kan men ſcheikundig verklaren, wat daarbij gebeure? — en kan men „ uit de thans verkregene of verder uitgebreide kennis van „ dit onderwerp aantoonen, welke wijze van raffineren thans „ de beste en de voordeeligſte zij? — Men beſchrijve en „ toetſe ook hierbij de practijken, die men in het werk geſteld heeft, om met de minſte kosten, zonder aanbranden, „ het koken van de Syroop te beſpoedigen.

III. „ Welke is de zamenſtelling dier ligt brandbare zelfſtandigheden, welke onder den naam van *Pyrophores* bekend zijn? Welke is de ware oorzaak van derzelver ſnelle ontbranding, wanneer zij aan de lucht worden blootgeſteld? „ Kan de kennis daarvan ſtrekken ter verklaring der ontvlammingen en verbrandingen, die dikwijls van zelve, „ zonder aanſteken, in ſommige zelfſtandigheden ontſtaan? „ En welk licht geeft die kennis, om zulke ontvlammingen „ en verbrandingen te voorkomen?

IV. Daar het beſtanddeel van de *Ipecacuanha*, waaraan, volgens latere ontdekkingen, het braakverwekkend vermogen der wor-

tels dezer plant is toe te ſchrijven, is bekend geworden, en daar dit beſtanddeel (*Emetine* genaamd) ook beſtaat, doch in geringer hoeveelheid, in de wortels van verſcheidene andere planten, die voor wortels van *Ipecacuanha* worden verkocht, als daarvan bezwaarlijk kunnende worden onderſcheiden, en waaruit onzekerheid ontſtaat, hoeveel daarvan tot eenig medisch gebruik voor te ſchrijven, — zoo zoude deze onzekerheid kunnen voorgekomen worden, wanneer het gemeld beſtanddeel *Emetine* uit de *Ipecacuanha* of andere planten, die hetzelve bevatten, geheel zuiver afgeſcheiden, (even als de quinine in de plaats van kina) bij de geneeskunst werd in gebruik gebragt. — Men vraagt deswegens: „ 1°. Welke „ is de zekerſte en gemakkelijkſte en voordeeligſte bereiding „ van de *Emetine* uit *Ipecacuanha* en andere, dat beſtand„ deel bevattende, planten? 2°. Wat heeft men tot dusverre „ waargenomen als kenmerk eener zuivere bereiding van dit „ beſtanddeel? 3°. In welke evenredigheid ſtaat het braak„ wekkend vermogen van het laatſte tot dat van de beste „ *Ipecacuanha*? 4°. Welke is de beste wijze om hetzelve met „ velligheid toe te dienen?

V. Daar de grasgewasſen over het algemeen eene groote overeenkomst van eigenſchappen te kennen geven, en de *Dolik* of het *Lolium temulentum* de eenigſte grasſoort is, die door hare ſchadelijke hoedanigheid als eene opmerkenswaardige uitzondering in dezen bekend ſtaat, omtrent welker waren aard echter tot nog toe geen genoegzaam onderzoek is in het werk geſteld, zoo wordt gevraagd: „ waarin „ is de ſchadelijke eigenſchap van dat nadeelig kruid gele„ gen? Is dezelve beſtendig, en onafſcheidelijk van de na„ tuurlijke geſteldheid van dit gewas, in hetzelve aanwezig, „ dan wel toevallig, en aan bijzondere of buitengewone „ oorzaken toe te ſchrijven? en kan, in dit laatſte geval, „ deze oorzaak worden voorgekomen of weggenomen?"

VI. Daar M. Dutrochet meent ontdekt te hebben, aan welke oorzaak men de beweging der vochten in planten en dieren hebbe toe te ſchrijven (*), doch de hiervoor bijgebragte proefnemingen en ondervindingen nog niet genoegzaam ſchijnen ter beſliſſing, zoo wordt verlangd: „ dat „ zulks verder door proefnemingen worde onderzocht, en „ vervolgens duidelijk aangetoond worde, in hoe verre door „ dezelve bewezen worde, dat de beweging der vochten „ in de planten en dieren, die van geene andere bekende „ oorzaken af hangen, inderdaad aan eene electriſche oorzaak is „ toe te ſchrijven, of wat, daarentegen, van deze ſtelling

„ nog

(*) Dutrochet, *Agent immediat du mouvement vital devoilé dans sa nature, et dans son mode d'action chez les vegetaux et les animaux*, 8°. Paris 1828.

„ nog als twijfelachtig of ongegrond is aan te mer-
„ ken."

VII. De ontdekkingen van M. Turpin aangaande de oorspronkelijke zamenstelling der planten (*) van dien aard zijnde, dat hieruit, wanneer zij wel bevestigd worden, veel nut kan verwacht worden, niet alleen ter verdere uitbreiding der Natuurkennis van planten, maar ook voor de cultuur van nuttige gewassen, zoo wordt verlangd „ eene Verhande-
„ ling, waarin deze ontdekkkingen op de duidelijkste wijze
„ worden voorgesteld, en waarin, door nader onderzoek,
„ wordt aangewezen, wat daarvan als bewezen mag worden
„ gehouden? — wat daarentegen nog nadere bevestiging ver-
„ eischt? — welk licht dezelve reeds verspreiden over de
„ Natuurkennis der gewassen? — en welk nut van de ver-
„ meerderde kennis, omtrent dat onderwerp, kan verwacht
„ worden?"

VIII. Daar de proefnemingen van Arago aangetoond hebben, dat sommige ligchamen, wanneer zij snel bewogen worden, een' zeer merkbaren invloed op de Magneetnaald uitoefenen, zoo verlangt de Maatschappij „ eene volledige
„ uiteenzetting van alle de verschijnselen, die deze werking
„ vergezellen, en eene, op waarnemingen gegronde, verkla-
„ ring derzelve."

De Maatschappij herinnert, dat zij in vorige jaren heeft voorgesteld de volgende vragen, om

TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARIJ 1830.

I. Daar de ondervinding leert, dat de zeegaten van Noord-Holland, bijzonder met betrekking tot derzelver vaarwaters, aan bestendige veranderingen onderworpen zijn, zoo vraagt de Maatschappij: „ Welk was de staat dezer zeegaten bij den
„ aanvang van de zestiende eeuw, of zoo vroeg als men uit
„ voorhanden zijnde echte beschreiden en kaarten kan opmaken,
„ vergeleken met derzelver tegenwoordige gesteldheid? Wel-
„ ke gevolgen zijn uit deze vergelijking in de toekomst te
„ voorzien? En welke middelen kunnen dienstig zijn, om
„ die gevolgen, voor zoo verre dezelve geoordeeld mogten
„ worden nadeelig te zullen zijn, te voorkomen?"

II. Daar door scheikundig onderzoek der gewassen thans reeds een groot aantal van naaste of onmiddellijke bestanddeelen der planten is bekend geworden, en het te voorzien is, dat dit aantal al meer zal toenemen; daar echter onder de Scheikundigen een groot verschil heerscht van gevoelen,

of

(*) P. J. F. Turpin, *Organographie Vegetale*, *Mémoires du Muséum d' Hist. Nat.* Tom XIV, XV, XVI.

of vele dier naaste beſtanddeelen ſlechts wijzigingen zijn van anderé vroeger en meer bekende, dan wel of dezelve, jeder afzonderlijk, als eigen beſtanddeelen moeten beſchouwd worden, zoo verlangt de Maatſchappij „ eene naauwkeurige „ en op vaste duidelijke kenmerken gegronde verdeeling en „ beſchrijving der, tot hiertoe bekende, naaste of onmid- „ dellijke beſtanddeelen der planten, en opgave tevens van „ het gebruik, dat de later bekend gewordene beſtanddee- „ len, of de gewasſen, die dezelve bevatten, kunnen op- „ leveren?"

III. „ Welke zijn de inmengſels, waardoor de verſchil- „ lende waters in verſcheidene ſtreken der Noordelijke „ Provinciën van het zuiver regenwater onderſcheiden be- „ vonden worden? Welke van deze ingemengde of vreemde „ deelen zijn bij ondervinding gebleken voor de gezondheid „ der menſchen nadeelig te zijn? Voor welk huishoudelijk ge- „ bruik is het eene water boven het andere, wegens de ver- „ ſcheidenheid der ingemengde deelen, of boven het zuivere „ water te verkiezen?"

IV. „ Is de zoogenaamde looiſtof (*tannin*), welke men „ uit verſcheidene groeiſtoffen verkrijgt, een eigenaardig „ beſtanddeel der planten, of heeft men dien naam gegeven „ aan verſchillende ſtoffen, uit planten getrokken, die de „ eigenſchap van zamentrekkend (*astringent*) te zijn en tot „ het looijen te kunnen dienen, met elkander gemeen heb- „ ben? Hoe kan men de looiſtoffen uit de verſchillende ge- „ wasſen, die dezelve bevatten, het zuiverst verkrijgen, „ en door welke proefmiddelen kan men weten, dat zij „ geheel onvermengd en aan elkander volkomen gelijk zijn? „ Welke is het gereedſte middel, om, door middel van „ Indigo of andere groeiſtoffen met zuren te bewerken, „ looiſtoffen voort te brengen, en waarin is deze artificiele „ looiſtof van de natuurlijke onderſcheiden? Zouden ook „ deze niet wel ſoortgelijke zamengeſtelde ſtoffen zijn? En „ indien men door nader onderzoek tot meer volledige ken- „ nis van de verſchillende looiſtoffen gerake, van welke „ nuttigheid zal dan dezelve kunnen zijn, zoo voor de „ verſchillende trafijken of handwerken, als voor het ge- „ bruik, hetwelk daarvan in de geneeskunst wordt gemaakt?"

V. „ Hoe verre kent men thans den aard en de oorzaken „ der verrotting van dierlijke en plantaardige zelfſtandighe- „ heden, en de middelen, die het meest geſchikt zijn, om „ naar de verſchillende oogmerken, de verrotting voor te „ komen?"

VI. „ In hoe verre is, na den leeftijd van Haller, de „ beoefening en uitbreiding van de natuurlijke historie der „ dieren, en vooral der vergelijkende ontleedkunde, aan de „ Phyſiologie of Natuurkunde van den mensch in het alge-

„ meen

„ meen dienſtig geweest? Welke zijn, in het bijzonder, de
„ deelen van het menſchelijk ligchaam, die thans beter ge-
„ kend zijn, en welke zijn derzelver verrigtingen, waaro-
„ ver, federt het gemelde tijdvak, door de dierkunde en
„ vergelijkende Ontleedkunde eenig meerder licht ver-
„ ſpreid is?"

VII. Daar het glazig Vernis of Potasch-ſilikaat (eene verbinding van keiaarde en potasch) thans wederom ter beveiliging van hout en andere brandbare zelfſtandigheden voor brand en voor de ſchadelijke inwerking van lucht en vochtigheid aanbevolen en gebezigd wordt, zoo verlangt de Maatſchappij,
„ dat door nadere proefneemingen onderzocht en bepaald
„ worde, in hoe verre dit middel ook hier te lande tot
„ hetzelfde einde kan worden aangewend, en hoedanig het-
„ zelve moet bereid worden, opdat hetzelve duurzaam zij,
„ en aan het voorgeſtelde oogmerk kan beantwoorden."

Men zie over dit onderwerp: Kästner's *Archif für die geſammte Naturlehre*, B. III. 465 en B. V. 209, 385.

VIII. Daar de proeven van Humphry Davy leeren, dat het verſchil van grond, klimaat, jaargetijde en andere omſtandigheden eenen aanmerkelijken invloed op de evenredige hoeveelheid van de naaste beſtanddeelen der granen, bepaaldelijk der tarwe, oefenen, zoodat b. v. de wintertarwe eene meerdere hoeveelheid meelſtoffe (*amylum*), de zomertarwe daarentegen meer plantenlijm (*colla*) bevat; dat ook de Noord-Amerikaanſche tarwe van het laatstgenoemd beſtanddeel eene grootere hoeveelheid dan de Engelſche tarwe bevat; en daar het van aanbelang kan geacht worden, dat ook de tarwe hier te lande, onder verſchillende omſtandigheden geteeld, in het gemelde opzigt gekend worde; zoo verlangt de Maatſchappij, „ dat door een
„ naauwkeurig onderzoek bepaald worde, in hoe verre de
„ ſoorten van tarwe, in onderſcheidene gronden en tijden
„ van het jaar hier te lande geteeld, in het gemelde opzigt
„ van elkander en van de beste buitenlandſche ſoorten van
„ tarwe verſchillen? Welke ſoorten, op grond van dat on-
„ derzoek, tot verſchillend gebruik boven andere geſchikt
„ zijn? En welke aanwijzingen daaruit voor de cultuur van
„ dit graan kunnen worden afgeleid?"

Zie H. Davy, *Elements of Agricultural Chemistry. London* 1814. 8°. bl. 142. ſeqq.

IX. Daar eene juiste kennis der verſchillende gronden als de voornaamſte grondſlag eener oordeelkundige beoefening van den landbouw moet worden aangemerkt, zoo verlangt de Maatſchappij, „ eene beknopte Natuur-, Schei- en Land-
„ bouwkundige beſchrijving en vergelijking der voornaamſte
„ onderſcheidene, zoo woeste als bebouwde, gronden in

„ de

„ de Noordelijke Provinciën van dit Rijk, vooral met op-
„ zigt tot derzelver geſchiktheid tot het voorttelen, in het
„ groot, van meest nuttige gewaſſen."

X. „ In hoe verre, en welke zijn de plantaardige kleur-
„ ſtoffen als bijzondere naaste beſtanddeelen bekend? Welke
„ zijn derzelver natuur en eigenſchappen? Met welke be-
„ ſtanddeelen worden zij vereenigd aangetroffen? Hoe kun-
„ nen zij daarvan op de geſchiktſte wijze gezuiverd wor-
„ den? Door welke middelen worden zij het meest aange-
„ daan, verhelderd, verdonkerd en verkleurd? En welk nut
„ en voordeel vloeijen uit deze kennis voor de Verwerijen
„ en ſommige Fabrijken voort?"

XI. „ Waarin zijn de Noorder-nevels, die men langs het
„ geheele Hollandſche ſtrand, voornamelijk in het voorjaar
„ waarneemt, en die op ſommige plaatſen *zeevlammen* ge-
„ naamd worden, onderſcheiden van andere nevels? Hoe
„ ver verſpreiden zich dezelve gewoonlijk landwaarts in?
„ Welke is derzelver uitwerking op de gezondheid van men-
„ ſchen, dieren en planten? Welke veranderingen hebben
„ er, bij het ontſtaan dezer nevels, in het luchtgeſtel plaats
„ met betrekking tot temperatuur, barometriſche drukking,
„ hygrometriſche toeſtanden, electriciteit enz. Men verlangt,
„ vooral, alle de omſtandigheden, welke het ontſtaan van
„ zeevlammen voorafgaan, vergezellen en opvolgen, door
„ naauwkeurige waarnemingen met *de beste Inſtrumenten*,
„ *gedurende genoegzamen tijd*, bepaald te zien. Kan men,
„ eindelijk, zoowel uit deze waarnemingen, als uit andere
„ reeds bekende natuurkundige wetten, tot den aard en de
„ oorzaken van dit verſchijnſel beſluiten?"

XII. „ Daar het ſcheikundig onderzoek van *alle bewerk-*
„ *tuigde dierlijke en plantaardige zelfſtandigheden zich thans*
„ niet meer behoeft te bepalen (zoo als nog vóór weinigejaren)
„ tot het ontleden van dezelve in hare naaste beſtanddeelen
„ (*principia proxima*), naardien men door de nieuwe wijze
„ van dezelve te ontbinden, door Thenard, Gay Lus-
„ sac en Berzelius uitgedacht, ten aanzien van vele dier
„ zelfſtandigheden reeds heeft kunnen onderzoeken, in
„ welke evenredigheid de eenvoudige beſtanddeelen (*prin-*
„ *pia remota*) in dezelve zijn vereenigd, zoo wordt ver-
„ langd: — eene Verhandeling, waarin 1°.) deze wijze van
„ gemelde zelfſtandigheden te ontleden, die, na herhaalde
„ proeven, ook door andere ſcheikundigen in het werk ge-
„ ſteld, de beste is bevonden, duidelijk wordt beſchreven,
„ en waarin 2°.) eene opgave geſchiedt, van welke bewerk-
„ tuigde zelfſtandigheden men de evenredigheid van derzel-
„ ver eenvoudige beſtanddeelen met genoegzame zekerheid
„ heeft leeren kennen, en 3°.) wordt aangewezen, tot wel-
„ ke nuttige leeringen deze uitbreiding van kennis aanleiding
„ geeft, of wat daarvan verder zoude kunnen verwacht
„ worden?" BE-

(*Het Vervolg en Slot hierna*)

Digitized by Google

BEOORDEELINGEN VAN VADERLANDSCHE WERKEN IN BUITENLANDSCHE GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

Handboek der Dierkunde of Grondbeginſels der Natuurlijke Geſchiedenis van het Dierenrijk, door J. VAN DER HOEVEN, Prof. Delft, Allart 1827. 8vo. I. 1ſte Stuk VIII, 172 bl.

Behalve, dat dit leerboek in den geest der nieuwere en betere inzigten en begrippen bewerkt is, heeft hetzelve het onſchatbare, en inderdaad bijna onbegrijpelijke voordeel, van het eerſte in de Hollandſche taal te zijn, waardoor deszelfs verdienſte op eene wijze verhoogd wordt, die Schrijvers van dergelijke werken in andere talen ontbreken. Dit voorregt zal den Schrijver ten minſte dit voordeel opleveren, dat zijn werk in Holland weldra op den regten prijs geſchat; en zijne rangſchikking aldaar algemeen aangenomen zal worden, een gevolg, waarover zich thans Schrijvers van andere landen zelden verheugen mogen. Men zou hierdoor op het vermoeden kunnen geraken, dat de Schr. zich bij zijne onderneming juist niet veel moeite had behoeven te geven. Men zou hem echter verongelijken, als men zijn boek in den rang der zamengeraapte ſchriften plaatſte, waartoe de meeste eerſtelingen van deze ſoort in andere talen behooren. Hij heeft niet ſlechts alles gebruikt, hetgene tot nu toe in de Dierkunde is uitgegeven, maar ook grondig beſtudeerd, en veel zelf gezien en onderzocht, hetgeen buitendien zijne afzonderlijke vroegere werken bewijzen. Hij volgt in het algemeen het ſtelſel van Cuvier, hetwelk ook uit een empiriſch oogpunt het beste is, doch heeft het echter op eene eigene wijze omgewerkt, en vele veranderingen, die bijval verdienen, daarbij aangebragt, zoo als uit het overzigt blijken zal. Na eene in éénge drongene inleiding over het maakſel, de ontwikkeling en rangſchikking der Dieren, volgt hunne Clasſificatie en Geſchiedenis met Latijnſche kenmerken, maar met verdere beſchrijving, met opmerkingen en overzigten in de moedertaal op eene wijze, die men niet anders dan billijken kan. De beste afbeeldingen en beſchrijvingen zijn bij elke ſoort aangehaald, ook is daarin een zeer gepaste keuze gedaan. De volgende ſchets zal een begrip van des Schrijvers rangſchikking geven.

[Hierop volgt eene opgave der klaſſen, orden en familiën].

Uit

Uit het overzigt zal men zien, dat de Schrijver op alle nieuwere werken acht gegeven, en de natuurlijke rangſchikking getracht heeft te verbeteren.

Dit werk is gevolgelijk op zich zelve verdienſtelijk, en in betrekking op Nederland bijzonder nuttig.

(Okens *Isis* XXI, 1828 11tes Heft ſ. 1151—1153.)

BEKENDMAKINGEN.

†† Bij den Boekhandelaar J. NOMAN te *Zalt-Bommel*, † en bij alle Boekhandelaren in dit Rijk: ſtaat van heden af tot den 20 Junij dezes jaars open: Eene *Inteekening* op eene *tweede vernieuwde en goedkoope Uitgave* van het ZAKBIBLIOTHEEK van VERNUFT en SMAAK.

Dit werk zal gedrukt worden, met een fraaije Letter, op Postpapier in 12°, verſierd met 16 koperen plaatjes door Vinkeles en gedrukten koperen omſlag. De prijs der 8 Deelen op Post-Papier is . . . . . *f* 6, —

idem op Velijn —— — 7, 20

De eerſte uitgave bij Allart heeft *f* 12, — gekost.

De prijs zal voor die genen, die hierop *niet Inteekenen*, met $\frac{1}{3}$ *verhoogd* worden

---

†† HAARLEM *den 25ſten Mei.* De NEDERLANDSCHE HUIS-† HOUDELIJKE MAATSCHAPPIJ, op Dingsdag den *negenden* Junij eerstkomende, des 's morgens te negen *ure precies*: in het Lokaal van Hun Ed. Groot Achtb. de Heeren Staten der Provincie Holland, op het Prinſenhof, binnen deze ſtad, hare *Jaarlijkſche Algemeene Vergadering* zullende houden, wordt hiervan aan alle *Donateuren* en *Leden* kennis gegeven, ten einde dezelve zich zouden voorzien van een behoorlijk bewijs, dat zij Leden dezer Maatſchappij zijn, om hetzelve bij den Ingang te vertoonen, zullende geene andere perſonen buiten dezelve, tot deze Vergadering worden toegelaten.

Uit naam der Maatſchappij

J. T. SIEGEL

Algemeene Secretaris.

Te HAARLEM, bij de WED. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE, VOOR HET JAAR 1829.

N°. 24. *Vrijdag den 5den Junij.*

BERIGTEN.

BATAVIA. In 1823 is van hier berigt, dat, ter eene van wijlen Dr. KUHL, een Monument van PAYENS vinding opgerigt was, door den toenmaligen Gouverneur-Generaal, en tevens het Latijnsch opschrift vermeld, door Prof. REINWARDT daarop gesteld (*); sedert, gelijk bekend is, overleed ook deszelfs vriend Dr. J. C. VAN HASSELT, die in hetzelfde graf werd bijgezet. (†) Hierdoor moest die inscriptie ook verandering ondergaan; zie hier, wat op twee marmeren platen aan de voor en achterzijde van het gedenkteeken nu te lezen is: *M. S. Henrici Kuhlii, Hanoviani et Johannis Conradi van Hasselt Groningani Med. DD. qui sub regis auspiciis naturae scrutandae caussa huc missi, pares ingenii dotibus et doctrina, magis vero*

(*) Zie *Algemeene Konst- en Letterbode* 1823 IIe. Dl. bl. 321.

(†) Zie *Letterbode* 1825 I. bl. 233.

vero moribus studiis, quippe a prima adolescentia singulari amicitia vincti strenuissime opus vix aggressi, labore gravissimo et corporis nimia defatigatione exhausti praematurae morti succubuere patriae amicis acerbae, hic die XIV *Sept. A.* MDCCCXXI, *aetatis* XXV, *ille die* VII *Sept. A.* MDCCCXXIII *aetatis* XXVI. *Godardus Alexander Gerardus Philippus liber Baro a Capellen totius Indiae Belgicae praefectus regius H. M. erigi fussit, ut qui in vita omnia communia habuere et post mortem, una, habitarent, superstitibus exemplum pietatis, amicitiae et studii amoris.* (*)

ENGELAND. In het laatst van Januarij dezes jaars verloren de wetenſchappen een' harer getrouwſte beoefenaren, door het overlijden van den Heer THOMAS TREDGOLD, die den ouderdom van ſlechts veertig jaren mogt bereiken. Behalve geſchriften over de wetenſchappelijke beginſelen der Timmerkunst, over de ſterkte van het gegoten ijzer, over het luchten en verwarmen van gebouwen, ſtoomkaſſen, enz., en over de ijzeren wegen, gaf hij een groot werk over de Stoommachines uit, dat onder de beste der veelvuldige, onlangs over die ſtoffe in het licht gezondene, geacht wordt.

AMSTERDAM *den 6den Mei.* Ter bevordering van het vervaardigen van *Wis- en Natuurkundige Werktuigen* door Nederlanders, is op heden van wege Be-

(*) Ter plaatsbeſparing zetten wij de woorden van dit opſchrift achtereen, waardoor wij gelegenheid hebben, ook dat te vermelden, hetwelk op het Gedenkteeken door voorm. Gouverneur-Generaal op Amboina in plaats van den verwaarloosden en ſchier verloren graſſteen van den beroemden RUMPHIUS opgerigt, gelezen wordt: het luidt aldus: *M. S. Georgii Everardi Rumphii de re botanica et historia naturali optime meriti, tumulum dira temporum calamitate et sacrilega fere manu dirutum manibus placatis restaurari jussit et ad pietatem reverentiamque publicas testificandam H. M. consecravit Godardus Alexander Gerardus Philippus liber Baro a Capellen Totius Indiae Belgicae praefectus Regius, Amboinae a. d.* VIII *mensis Aprilis a. d.* MDCCCXXIV.

Beſtuurders van het Departement Natuurkunde der Maatſchappij: *Felix Meritis*, eene uitnoodiging aan alle Wis- en Natuurkundige Inſtrumentmakers, binnen dit Koningrijk wonende, gedaan, die wij hopen, dat niet misſen zal hun door gepasten naijver die aanmoediging te verleenen, welke wel eens onze vindingrijke werkman ontbeert. Vóór of op den 31ſten October aanſtaande kunnen zij eenige Werktuigen, hetzij van eigen vinding of volgens voorſchriften van anderen, vervaardigd, aan dat Departement aanbieden, welke *betrekking moeten hebben tot de nieuwſte ontdekkingen van het vak der Natuurkundige weetenſchappen*; zullende van de aangeboden werktuigen *de beſte, keurigst vervaardigde en meest doelmatige* voor de Maatſchappij worden aangekocht, en met alle de ingezondene eene week voor alle de Leden der Maatſchappij worden ten toongeſteld (*).

AMSTERDAM *den* 11*den Mei.* De Provinciale Commisſie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt in Noord-Holland, alhier, ſtelde den 11 Februarij 1828 als Prijsvraag voor:

„ Eene beknopte opgave van de geneeskundige leer „ des Heeren BROUSSAIS, nevens eene beredeneerde „ toepaſſing van dit ſtelſel, en eene oordeelkundige „ beſchouwing zoo van het nut, als nadeel, dat men „ uit de opvolging van zijne voorſchriften in onze „ gewesten te wachten heeft."

Zij ontving hierop drie antwoorden, een in de Hoogduitſche taal, tot opſchrift hebbende: *Omne nimium vertitur in vitium.* De tweede in de Franſche taal, met de zinſpreuk: *La crainte d'un coté, de l'autre l'es-*

(*) De inzending voor gemelden tijd geſchiedt vrachtvrij aan den Secretaris van het Departement, den Heer G. A. VAN DER VOORT, op de Heerengracht bij den Amſtel N°. 10; opgave van naam en woonplaats der vervaardigers, alsmede van den prijs, dien zij voor de werktuigen vragen (welke de ſom van 500 guldens niet kan te boven gaan) moeten daar bijgevoegd zijn. In den loop van November worden de ſtukken gekozen, en die, welke niet kunnen gehouden worden, vrachtvrij aan de vervaardigers, na de tentoonſtelling, terugbezorgd.

l'esperance. De derde in de Nederlandſche taal, met de zinſpreuk: *Laudarem et ego, si morbi opinionum commentis cederent, si quo loquacior Medicus, eo perfectior esset; &c. &c.* GAUBIUS. in Praef. ad *Instit. Pathol. Medic.* Deze laatſte beantwoordde aan alle deelen der vraag zoo volledig, dat de Commisſie haar de uitgeloofde ſom van tweehonderd Nederlandſche guldens overwaardig keurde, blijkende bij de opening van het verzegeld briefje, dat de Schrijver dezer voor ons land belangrijke Verhandeling was de Heer GERARD COENRAAD BERNARD SURINGAR, Med. Chir. en Art. Obst. Doctor, Stads Geneesheer te Leyden.

Ook aan de Hoogduitſche Verhandeling moest de Vergadering hare waarde toekennen, hoewel zij van geringe toepaſſing op onze gewesten is; en hoezeer de Franſche in dit opzigt ook veel te wenſchen overlaat, vond de Commisſie in dit geſchrift zoo veel goeds, het ſtelſel van BROUSSAIS zoo ſcherpziuning beoordeeld, de door den Schrijver voorgedragene leer eener algemeene koorts zoo goed behandeld, dat zij meende deze fraaije Verhandeling door den druk te moeten bekend maken en haren verdienstelijken Schrijver uit te noodigen zijnen naam voor dezelve te doen plaatſen.

Daar de meest beſchaafde Europeſche Staten thans wedijveren, om goede Statistieke inrigtingen te maken, om naauwkeurige opgaven van geboorte, ziekte en ſterfte te leveren, wordt het van belang, om goede ſterflijsten voor te ſtellen en te voorzien in eene behoefte, die reeds in vele berekeningen gevoeld wordt; de Provinciale Commisſie heeft daarom goedgevonden, onder uitloving eener ſom van tweehonderd Nederlandſche guldens, tegen 1 October 1830 als Prijsvraag voor te ſtellen:

„ Eene beredeneerde opgave van hetgeen tot vorming
„ van goede Sterflijsten vereischt wordt; eene rang-
„ ſchikking van ziekten, die voor de Statistiek zoo
„ wel als voor de geneeskunde geſchikt, voor de in-
„ vulling aan den Burgerlijken ſtand gemakkelijk is;
„ eene aanwijzing om de zwarigheden, aan de opgave
„ van ziekte verknocht, het best uit den weg te rui-
„ men, en eindelijk voorbeelden van Sterflijsten, die

„ zon-

„ zonder omſlagtig te zijn aan bovengemelde oogmer-
„ ken beantwoorden. (*)"

ZEDELIJKE VERBETERING VAN GEVANGENEN, — VAN H . . . — ZENDELINGGENOOTSCHAP. — STAATS-ZORG.

Onlangs was er achter in een No. van het *Chriſtelijk Magazijn* eenige korte en oppervlakkige melding van de te Londen beſtaande twee inrigtingen tot redding en zedelijke verbetering van gevallene en bedorvene meisjes. Voor eenige jaren had ik reeds met eenige menschlievende Vrienden geſproken en geraadpleegd over het beproeven van zulk eene inrigting hier te lande. Niet de vieze gezigten of het ſchamper meesmuilen van overkieſche gierigaards of ontmenschte wellustelingen, zou ons van eene ſtellige poging teruggehouden hebben: maar er ſchenen in de zaak zelve eenige wezenlijke bezwaren; en wij wilden ook niet te veel te gelijk over hoop halen, op dat niet de nuttige en weldadige inrigtingen elkander, gelijk nu reeds eenigermate geſchiedt, (en gelijk de Weduwenfondſen —) mogten verhinderen en verſtikken.

Maar er beſtaan een paar weldadige inrigtingen, beide gezeteld te Amſterdam — (welke plaats ook wel de treurige eer verdienen zou, van de hoofdzetel *dezer* bemoeijingen te zijn!) — 1. de *Maatſchappij tot Ze-*

(*) De antwoorden moeten, door eene andere hand, dan die des Schrijvers, duidelijk in het Latijn, Fransch, Hoogduitsch of Nederlandsch geſchreven, en met eene zinſpreuk voorzien zijn, vergezeld van een verzegeld briefje, dat, met de zinſpreuk, de handteekening des Schrijvers moet bevatten, en vóór den eerſten October des jaars 1830, aan den Voorzitter der Provinciale Commisſie, den Hoogleeraar G. Vrolik, vrachtvrij worden gezonden.

De Verhandelingen, zoo bekroonde als niet bekroonde, blijven het eigendom der Commisſie, welke de naambrieſjes der niet bekroonde ongeöpend zal verbranden, en het bekroonde ſtuk, zoo ſpoedig mogelijk, door den druk verkrijgbaar ſtellen.

Zedelijke verbetering der Gevangenen. Deze behoorde zich te vernoemen: „ tot zedelijke verbetering *der Misdadigen.*" Want de naam van *gevangenen* is te wijd en te eng voor het doel.

Niet alle gevangenen toch, zijn ſchuldig; en de nuttigſte werkzaamheid dezer Maatſchappij is, hun, die misdadigers *geweest* zijn, eene plaats van toevlugt en een middel van beſtaan te verſchaffen en hen weldadig in het oog te houden (*). Onder de Misdadigen konden dan de gevallene en afgedwaalde, maar berouw hebbende meisjes mede opgenomen worden; en ik geloof, dat de beste handelwijze met dezulken nagenoeg die is, welke de Maatſchappij nu reeds met misdadige en ontſlagene ongehuwde vrouwsperſonen zal moeten volgen. Inhuisbeſteding althans bij brave armoedige burgerlieden, onder opzigt en met aanleiding om nuttig bezig te zijn, komt mij niet minder geſchikt en oneindig uitvoerlijker voor, dan het oprigten en in ſtand houden van een afzonderlijk geſticht. — Doch wilde de Maatſchappij een gebouw er voor, dan kon dit tevens voor hare diefeggen en kindermoorderesſen, enz. dienen.

2. De Commisſie, door het Nederlandsch *Zendeling-Genootſchap* benoemd, „tot het bedenken van middelen om de zedeloosheid te weren." — (het Genootſchap zelf is wel te Rotterdam gevestigd, maar de meeste Leden van die Commisſie zijn te Amſterdam.)

Deze Commisſie wilde zoo gaarn nuttig werkzaam wezen; indien ze maar regt wist, hoe het aan te vangen. Nu doet ze, wat ze kan; bezorgt Godsdienſtig Onderwijs in Naaiſcholen, en deelt *tractaatjes* uit aan Matrozen. Voorleden jaar deed de beroemde Prof. Desamorie van der Hoeven, Medelid dier Commisſie, op de Algemeene Vergadering te Rotterdam, een voorſtel, over een openlijk ſchandaal van zedeloosheid. Maar, de *Stadsregering* „kon daar niets aan doen" — en met de *Policie* ſcheen men zich niet

(*) Liefderlijke en Christelijke *ſurveillance!* oneindig beter, dan die van de Franſche *haute police!* — Kon ze ſlechts zoo *algemeen* en zoo *krachtig* zijn. — Hiertoe wilde ik ze met Staatszorg in verband brengen: (door middel van *Wijkmeesters*).

niet te willen inlaten. — Waren er nu ligtekooijen, die het ſpoor van onzedelijkheid wenschten te verlaten, dan gave de bemoeijing met dezelve aan die Commisſie eene waardige werkzaamheid: maar de verpleging en het opzigt dier perſonen zou meer geld kosten, dan het Zendeling-Genootſchap van deszelfs eigenlijk hoofddoel zou kunnen afzonderen. —

Beide deze Maatſchappijen of Commisſien konden elkander aan de hand gaan. Het *Nut van't Algemeen* kon er zich bijvoegen, en vooral ook, het eenmaal behoorlijk op- en ingerigt Armbeſtuur!

Beiderlei werkzaamheid — (zoowel nopens de gewezene ligtekooijen, als de ontſlagene gevangenen) — kon zeer bevorderd en gemakkelijk gemaakt worden, door eene *Christelijke* (*) en *volledig* ingerigte policie; — dat is, die niet derzelver algemeenen grondſlag miste, *de Wijkmeesters*.

Deze vereischen een afzonderlijk artikel. —

H. W.

d. 21 *Mei* 1829.

(*) Spot niet, lieve Lezer! — of ſpot vrij; want ik dweep met het ideaal van een' Christelijken Staat. — Maar, tot een Christelijk Staatsbeſtier zou toch wel van zelf eene Christelijke Policie behooren.

PROGRAMMA

VAN DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN

TE HAARLEM.

Voor het Jaar 1829.

(Vervolg en Slot van bl. 366.)

VERVOLG DER HERINNERDE PRIJSVRAGEN, TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARIJ 1830.

XIII. De Franſche Scheikundige Thenard het middel gevonden hebbende, om het water te vermengen met zeer

groote hoeveelheden *oxygène*, en het, hierdoor verkregen vocht zeer zonderlinge eigenſchappen bezittende, die nog grootendeels onverklaard zijn gebleven, zoo wordt verlangd „ eene Verhandeling, waarin de eigenſchappen van dit vocht, „ na een herhaald en verder uitgebreid onderzoek, naauw„ keurig worden beſchreven, en van dezelve eene voldoen„ de, door proeven bevestigde, verklaring wordt gegeven, „ en waarin tevens wordt nagegaan, of en tot welke nut„ tige aanwendingen dit vocht, hetzij in de Geneeskunst, „ hetzij in andere opzigten, zoude kunnen gebruikt of be„ proefd worden."

XIV. Daar bij ſommige natiën velerlei Weekdieren (*Mollusques*), vooral dezulken, die de zeeën opleveren, in veelvuldig gebruik zijn, en deze, volgens daarvan voorhanden zijnde berigten, een gezond, goedkoop, en ſommigen zelfs een aangenaam voedſel geven, terwijl van de Weekdieren, die nabij de Nederlandſche kust voorkomen, alleen de oesters en moſſelen en de aliekruiken bij ons in gebruik zijn, zoo wordt gevraagd: „ van welke andere Zee-mol„ lusken, niet te wijd van de Nederlandſche kust zich ont„ houdende om aan dezelve te worden aangebragt, men „ met veiligheid zoude kunnen beproeven, of zij niet ſlechts „ tot ſmakelijk, maar ook tot gezond voedſel zouden kunnen „ dienen?"

XV. „ Wat heeft de ondervinding tot dus verre geleerd „ omtrent het nut of het nadeel, hetwelk de aanwending „ van groote hoeveelheden bloedzuigers in velerlei ziekten „ heeft te weeg gebragt? Rust de theorie, door ſommige „ zelfs beroemde Geneeskundigen voorgeſtaan, op *wel* be„ wezene phyſiologiſche en pathologiſche gronden, of zijn „ in die theorie ongegronde willekeurig aangenomene ſtel„ lingen? In welke ziekten is een welberedeneerd gebruik „ van bloedzuigers ter genezing nuttig geweest? In welke „ gevallen daarentegen heeft men van het aanwenden van „ dezelve geene gunſtige, maar meesttijds ſchadelijke gevol„ gen waargenomen?"

XVI. Eene ſterke opdrijving van ſappen in de Italiaanſche populieren, gepaard met de uitſtrooming van eene groote hoeveelheid lucht, door Coulomb in April 1796 waargenomen (*), wanneer hij populierſtammen van 4 à 5 palmen (*decimètres*) middellijn tot nabij het midden doorboorde, ſchijnt tot nader onderzoek weinig aanleiding gegeven te hebben. Daar echter dit verſchijnſel hoogstmerkwaardig is, en, bij verdere beproeving, tot gewigtige ontdekkingen welligt aanleiding zoude kunnen geven, belooft de Maatſchappij haren gouden eereprijs aan dengenen, die in de gelegenheid zal zijn en daarvan goed gebruik zal maken, om

(*) *Journal de Phyſique* XLIX, pag. 392.

om dit verſchijnſel in het voorjaar bij verſcheidene boomſoorten te beproeven, en naauwkeurig na te gaan al hetgeen daarbij valt op te merken.

Voor een voldoend antwoord zal men mogen verwachten, bij de gewone Medaille, eene premie, gevenredigd aan de belangrijkheid, van hetgeen het nader onderzoek van dit verſchijnſel zal geleerd hebben.

XVII. Daar het verſchijnſel, door Doebereiner het eerst waargenomen, waarbij de *Platina*, door eene chemiſche bereiding tot een ſpongsvormig ligchaam gevormd, door *gaz-hydrogène*, met medewerking der dampkringslucht, tot gloeijen wordt gebragt, en zulks met de aangenomene chemiſche theoriën niet ſchijnt overeen te brengen te zijn, en daar de ontdekking van de oorzaak van dit zonderling en treffend verſchijnſel welligt tot andere nuttige ontdekkingen aanleiding zoude kunnen geven, belooft de Maatſchappij haren gewonen gouden eerprijs, met de premie, aan dengenen, die van hetzelve verſchijnſel eene voldoende door proefnemingen geſtaafde, verklaring zal geven.

XVIII. „ Op welke wijze zijn hier te lande de klei- en zand-
„ gronden ontſtaan? Welke zijn door de zee, welke door
„ rivieren gevormd, en waaraan kan men zulks erkennen?
„ Welke zijn de verſchillende oorzaken, die op de eene
„ plaats de klei-, op de andere de zandgronden hebben
„ doen ontſtaan? Welke is, in het bijzonder, de oorſprong
„ en geſteldheid der met klei opgevulde landkommen (*bassins*),
„ alsmede der heuvelige zandſtreek, welke zich van over
„ den IJſſel tuſchen Rijn en Zuiderzee uitſtrekt?"

De Maatſchappij verlangt, dat men in het beantwoorden dezer vraag zooveel mogelijk buiten Geologiſche ſtelſels blijve, doch dat waarnemingen en proeven, zooveel geſchieden kan, geraadpleegd worden.

XIX. Daar het uit de proefnemingen van ſommige Scheikundigen, vooral uit die van wijlen den Hoogleeraar P. Driessen, gebleken is, dat de dampkringslucht, nabij het zeeſtrand, vooral hier te lande, eenig zoutzuur bevat, en dat daardoor de eigenſchappen der lucht meer of min gewijzigd worden, dat daardoor ook vooral de oplosſing van het lood in regenwater bevorderd wordt; daar echter deze waarnemingen niet overal of in andere landen zijn bevestigd geworden, en het ook nog niet volkomen uitgemaakt is, of het zoutzuur geheel vrij, dan wel met andere zelfſtandigheden chemiſch verbonden, of als zout in den dampkring aanwezig is, zoo verlangt de Maatſchappij, „ dat dit
„ onderwerp door naauwkeurige proefnemingen op nieuw
„ onderzocht, en alzoo meer bepaaldelijk aangewezen wor-
„ de, of, en waar de dampkringslucht hier te lande zout-
„ zuur bevat? Welke omſtandigheden de hoeveelheid van
„ hetzelve vermeerderen? In welken ſtaat het daarin aanwe-
„ zig is, en in hoeverre de lucht, door deze bijmenging,
„ eenige verandering in eigenſchappen ondergaat?"

XX. Daar het met de meerdere vorderingen der Scheikunde, vooral uit de proeven van Faraday, gebleken is, dat vele zelfſtandigheden, die vroeger alleen als luchtvormige of permanent gazvormige ligchamen bekend waren, door drukking of perſing en ſterke koude, hetzij tot *vaste*, hetzij tot dropvormige ligchamen kunnen verdigt worden, waardoor de verdeeling der veerkrachtige ligchamen in dampvormige en luchtvormige onzeker wordt of gedeeltelijk vervallen is, zoo wordt gevraagd: „ 1°. In hoeverre kan „ de voornoemde verdeeling nog worden behouden, „ en welke zelfſtandigheden moet men lucht- of gazvormige, welke daarentegen dampvormige noemen? 2°. Welk „ nuttig gebruik in Kunſten en Fabrijken kan van de zelfſtandigheden, die door ſterke koude of perſing verdigt „ zijn, gemaakt worden, hetzij om derzelver veerkracht en „ uitzetting, hetzij om andere eigenſchappen?"

XXI. „ In hoeverre kan het blaauwzuur (*acidum hydrocyanicum*), tot hiertoe alleen in de ſteenvruchtboomen (*drupaceae*) gevonden, als een beſtanddeel der gewasſen „ worden aangemerkt? Is hetzelve ook in andere dan de „ genoemde gewasſen bevat? En laat zich dan in de gewasſen, die hetzelve bevatten, even zoo als in de voornoemde, eene overeenkomst van maakſel aanwijzen? Is „ aan dat zuur alleen de vergiftige of andere uitwerking der „ gewasſen, die het inhouden, toe te ſchrijven? Is hetzelve „ geheel overeenkomſtig met datgene, dat door kunst uit „ dierlijke zelfſtandigheden kan worden vervaardigd? En „ welke zijn de algemeene kenſchetſende eigenſchappen der „ gewasſen of derzelver nadere beſtanddeelen, die blaauwzuur bevatten, in het bijzonder ook in derzelver *uitwerking* op het menſchelijk ligchaam en als *geneesmiddelen* „ beſchouwd?"

XXII. „ Geeft de Ontleedkundige en Phyſiologiſche kennis van het maakſel van den Koekoek, of ook de leefwijze „ van dezen vogel eenige gronden aan de hand, om te verklaren, welke de reden zij, dat deze vogel geen nest „ maakt, en zijne eijeren niet zelf uitbroeit? Zoo neen, welke is dan de oorzaak van dit merkwaardig „ verſchijnſel?"

XXIII. „ Waarin beſtaat het verſchil tusſchen het Indisch ſtaal *Wootz* en de overige ſtaalſoorten? In hoeverre is men „ geſlaagd in het namaken van Indisch ſtaal? Welke proeven „ zijn er in de laatſte jaren in het werk gefteld en met eenen „ gelukkigen uitſlag bekroond, om het ſtaal te veredelen? „ En, daar men daartoe zich ook van *chromium* bediend „ heeft, en dit metaal thans minder kostbaar is, — waardoor beveelt zich het *chromium*-ſtaal aan, en welk bij-

„ zon-

„ zonder gebruik kan van de verſchillende ſtaalſoorten op
„ het voordeeligst gemaakt worden?"

Journ. of the royal Inſtitution, No. XVIII. *Ann de Chim. & de Phys.* T. XV., XVII.

XXIV. „ Wat weet men thans van de Natuurlijke Hiſ-
„ torie der *trekviſchen?* Welke viſchen zijn als zoodanig
„ bekend geworden? Welke is de ſtrekking van hunnen
„ loop, derzelver aanvang en einde, en welke bijzonder-
„ heden heeft men daaromtrent verder opgemerkt?"

XXV. Daar de nadeelige uitwerking van uitgedoofde en weder aanglimmende of niet geheel doorgebrande turf- of houtskolen op de dampkringslucht veel grooter is, dan die van wel doorgebrande kolen, waardoor dezelve, in kleine beſloten vertrekken, de zich daar in bevindende menſchen ſpoedig in bezwijming doet vallen en vervolgens van het leven berooft, en daar die uitwerking niet wel kan worden toegeſchreven aan de geringe hoeveelheid koolzure lucht, die bij de aanglimming in korten tijd ontſtaat, zoo wordt verlangd: „ dat door proeven worde nageſpoord, aan
„ welke oorzaak die nadeelige uitwerking der aanglimmende
„ kolen, waardoor de dampkringslucht in kleine ruimte ter
„ onderhouding van het menſchelijk leven zeer ſpoedig ge-
„ heel ongeſchikt wordt, zij toe te ſchrijven."

De Heer Anslijn albier heeft, ſedert de laatſte Algemeene Vergadering der Maatſchappij, de Naamlijſten der Nederlandſche Inſecten, bij dezelve uitgegeven, op nieuw vermeerderd met 103 ſoorten, en van dezelve één of twee voor het Naturaliën-Kabinet der Maatſchappij aangeboden. — Directeuren hebben goedgevonden, volgens het beſluit voorleden jaar ter verrijking der Verzameling van Nederlandſche dieren genomen, hiervoor aan de Heer Anslijn eene premie van 8 dukaten toe te wijzen, (zie het Programma van 1828, *Letterbode* 1828 D. I. bl. 363).

HISTORISCHE VRAGEN.

De Maatſchappij heeft goedgevonden de volgende onbeantwoord gebleven vraag te herhalen, om

TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARIJ 1831.

„ Welke en van wat aard was de invloed der Nederlan-
„ deren in Spanje, gedurende de Regering van Karel
„ *den vijfden?* Staan de gebeurtenisſen, welke later onder

„ Phi-

„ Philips *den Tweeden* in de Nederlanden hebben plaats
„ gehad, in eenig verband tot de vroegere? Ontdekt men
„ bij de beſchouwing dier beide tijdperken, *dat*, hetgeen
„ men *reactie* noemt? Welk onderſcheid is er, tusſchen het
„ gebeurde onder Karel en onder Philips, in aard,
„ doel en gevolg; en welke lesſen zijn uit deze vergelijking
„ voor Staat- en Zedekunde op te zamelen?"

De Maatſchappij herinnert in een vorig jaar de volgende Hiſtoriſche vraag te hebben voorgeſteld, om

TE BEANTWOORDEN VÓÓR 1 JANUARY 1830.

„ Welke zijn de gevaren, aan welke de Wijsgeerige be-
„ ſchouwing en behandeling der geſchiedenis, bij een min
„ voorzigtige toepaſſing, is blootgeſteld. en wat behoort
„ men in acht te nemen, ten einde die gevaren, zoo veel
„ mogelijk, te vermijden?"

De Maatſchappij verlangt dit niet ſlechts in het algemeen beredeneerd, maar ook door voorbeelden uit zulke Geſchiedſchrijvers, die door hunne wijsgeerige behandeling der geſchiedenis meest beroemd zijn, opgehelderd en bevestigd te zien.

Het zal der Maatſchappij aangenaam zijn, wanneer de Schrijvers hunne antwoorden, zoo veel mogelijk *is*, bekorten, door alles daarvan af te laten, hetwelk niet volſtrekt tot de hoofdzaak, die zij vraagt, behoort; zij verlangt in alles, wat men haar aanbiedt, duidelijkheid, met kortheid gepaard, en het welbewezene, van het op losſe gronden geſtelde, juist onderſcheiden te zien. — Wijders wordt herinnerd, dat, volgens beſluit van Directeuren, geen antwoord ter beoordeeling zal worden aangenomen, *hetwelk* blijkt door de eigen hand des Schrijvers *geſteld te zijn*, en zelfs zal eene toegewezene Medaille niet kunnen worden afgegeven, wanneer, na de toewijzing, de hand des Schrijvers in het bekroonde ſtuk duidelijk erkend wordt, alsmede dat geene Verhandeling, welke grootendeels tot eene voorlezing gediend heeft, ter beoordeeling bij de Maatſchappij kan aangenomen worden, en dat, wanneer men dit van een reeds gunſtig beoordeeld ſtuk mogt ontdekken, alsdan het daaromtrent genomen beſluit zoude vervallen.

Het ſtaat ook aan elk id vrij naar den prijs te dingen, onder voorwaarde, dat zijne Verhandeling, gelijk ook het billet, met de letter L. geteekend zij.

De *antwoorden* moeten duidelijk geſchreven, met een verzegeld billet, des Schrijvers naam bevattende, in het *Nederduitsch*, *Fransch*, *Latijn*, *Engelsch* of *Hoogduitsch*, (doch met geene Hoogduitſche letter) FRANCO gezonden worden aan M. van Marum, Secretaris dezer Maatſchappij.

De eerprijs der Maatſchappij voor het voldoende antwoord

woord, op elk van hare vragen, is een *Gouden Medaille*, op den gewonen ſtempel der Maatſchappij geſlagen, met den naam van den Schrijver en het jaartal op den rand, of *honderd vijftig guldens*, ter keuze van den Schrijver, en nog daarenboven, indien het antwoord zulks waardig geoordeeld wordt, eene premie van *honderd vijftig guldens*. — Het zal dengenen, die den prijs behalen zal, of een *accesit* zal bekomen, niet vrijſtaan zijne Verhandeling, welke bekroond is, hetzij apart of bij eenig werk, te doen drukken, zonder de uitdrukkelijke toeſtemming van deze Maatſchappij daartoe te hebben gekregen.

LETTERKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

Tijdſchriften in Australie.

In Nieuw-Zuid-Wallis verſchijnen er vier Tijdſchriften. Het oudſte is de *Sydney Gazette*, een Officieel-blad van het Gouvernement het eenige, dat alle dagen uitkomt. Het wordt door een' oordeelkundig man geredigeerd en dagteekent van 1803.

Vervolgens komen de *Australian*, in 1823 opgerigt, en de *Monitor* in 1825 begonnen; zij worden gehouden voor in het ſtaatkundige tegenovergeſtelde beginſels, dan die van het Gouvernement, aan te kleven. De *Gleaner* werd in 1827 geſticht.

Op van Diemensland beſtaan drie Tijdſchriften. De *Colonial Times* in 1816, de *Hobarts Town-Gazette* in 1825 en de *Tasmanian* in 1827 begonnen.

Men kondigt een Journaal aan, dat om de drie maanden zal verſchijnen; het moest in November 1827 beginnen en geteld zijn: *The Australian Magazine or Quarterly Journal of theology, litterature and ſcience.* Men ziet dat, behalve regtsgeleerdheid en geneeskunst, hier ſchier niets vergeten is.

Tijdſchriften in Hindostan.

Het getal Tijdſchriften in de tongvallen van den Hindostan uitgegeven en alleen voor de inboorlingen beſtemd, is in den loop van zeven jaren van één tot zes vermeerderd. Vier daarvan worden in 't Bengaalsch, en twee in het Perzisch geſchreven.

Het oudſte is *Seumatchar derpan*, gedrukt te Serampoor; het eerſte nommer verſcheen den 23 Mei 1813. Het bevat de ver-

vertaling van het Staatkundig nieuws der verloopen week, beknopte berigten van de merkwaardigſte gebeurtenisſen en belangrijke ontdekkingen, die in Europa plaats hadden; en twee, dikwijls drie kolommen met vermakelijke en leerrijke artikels. Het ondersteunt beſtendig de belangen van 't Engelsch Gouvernement.

De twee nieuwspapieren, die vervolgens werden uitgegeven, zijn de *Sombal kauumondi* en de *Sombal echendrika*; geen gemakkelijken toegang tot de Engelſche Journalen hebbende ontleenen zij hun politiek nieuws van den *Derpan*; zij geven ieder week een kort verſlag van „ alle treffende gevallen", die in de ſtad en op het land plaats hadden, en laten zich bij gelegenheid wel eens in met kwaadaardige twisten; het een partij trekkende voor het brahmismus, het ander de edele gevoelens voorſtaande.

Het nieuwſte Journaal is de *Timer Nanſock* (de verdrijver der duisternisſen), een verhaal der buitengewoonste en ontzettendſte wonderen. Hetzelve lezende, zou men zich verbeelden, dat de gouden eeuw voor Hindostan was teruggekeerd en dat de Goden zich zoo gemeen met den mensch gemaakt hebben, dat zij hem komen bezoeken, om den geloovigen bijſtand te bieden. Het zou beter voldoen, wanneer het kenmerkende dezes Journaals meer met den titel overeenkwam; maar in plaats van de voorgewende wonderwerken, in een belangchelijk licht te ſtellen, doet hetzelve altijd zijn uiterſte best, om derzelver echtheid te doen gelooven.

De twee Perziſche Tijdſchriften houden zich bezig, vooral met uittrekſels te geven uit de *pithlesſ ukhurs* of nieuws van de hoven der landen, welke tot in de beuzelachtigſte bijzonderheden, de minſt belangrijke en minſt gewigtige dagelijkſche verrigtingen der inlandſche Vorsten verhalen.

Het getal der inteekenaren op deze Zes Tijdſchriften kan op duizend geſchat worden, en ieder geleverd blad telt omtrent vijf lezers.

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

IJsbergen.

Het Schip de Vanſtead (?) uit Engeland in November 1827 vertrokken, kwam den 20ſten Mei 1828, bij van Diemens-land voor anker. Hetzelve zich op 44° 50′ Zuiderbreedte en 17° 28′ Oost. lengte van Greenwich bevindende, ontmoette een' uitgeſtrekten Archipel van IJsbergen. Eenige wa-

waren 300 en 400 voeten hoog en beſloegen meer dan eene mijl in omtrek. Een' afſtand van meer dan 250 mijlen ſtevende dit vaartuig dwars door deze gevaarlijke masſa's vlottende IJsbergen; den laatſten zag men op 41° 30′ Z. B. 22° Oost. L. Het is eene ſoort van wonder, dat het ſchip dezelve zonder ſchade te lijden is doorgekomen. Nooit heeft men van zulk een verſchijnſel kennis gedragen. De ſchepen, die uit Engeland naar van Diemens-land gaan, moeten hiervoor op hunne hoede zijn, wanneer zij in breedte toenemen naar den 4° Oost. L., tot dat zij den meridiaan van het eiland St. Paul voorbij geraakt zijn.

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Jaarlijksch verbruik van Steenkolen in Europa.

Britſche Eilanden	230,000,000 Centenaars
Nederlanden	55,100,000 ———
Frankrijk	19,450,000 ———
Pruiſſen	13,300,000 ———

Oostenrijk en eenige andere Landen, Zweden zelfs, bezitten ook Steenkoolmijnen; maar men trekt daarvan zeer weinig partij, zijnde het hout in deze verſchillende Staten meer algemeen verkrijgbaar.

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Mei. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
27	30. 2¾	60	N. O.	helder, harde wind, 's avonds
	30. 2¾	69	N. O. t. N.	betrokken, windrig.
	30. 3	60½	N. N. O.	
28	30. 1¾	61	O. t. N.	zeer windrig, omtrent helder,
	30. 1¾	70	O. N. O.	's avonds betrokken
	30. 1	56	N. N. O.	

BA-

1829. Mei.	BAROMETER.	THERMOMETER	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
29	30. 1	56	N.	betrokken, windrig.
	30. 1	61	N. t. W.	
	30. 1	53	N.	
30	30. 0¼	54	N. N. W.	zeer windrig, voorm. betr.
	30. 0½	56½	N. W.	verder bewolkt.
	30. 0¼	58	N. t. W.	
31	30. 0¼	53	N. W.	betr., tusschenb. iets regenachtig, zeer windrig, 's avonds harde wind.
	30. 0½	56½	N. W. t. W.	
	30. 0¼	54	N. t. W.	
Junij 1	30. 1	54	N. W.	voorm. meest betr., windrig, verder bewolkt, veel helder, 's avonds stil.
	30. 2¼	57	N. W. t. W.	
	30. 2¼	48½	N. W.	
2	30. 2	55	N. W. t. W.	voorm betrokk., harde wind voorm. bewolkt, zeer windr. 's avonds betrokk., regen.
	30. 1¾	58	W. N. W.	
	30. 0¼	56	W. t. N.	

GEBOORTE-, TROUW- EN STERFLIJSTEN.

Voorbeeld van ongemeen kleine Geſtalte.

Onder dit opſchrift hebben wij bl. 399 van het Tweede Deel over het jaar 1828, Simon Jane Paap vermeld, toen hij in December van dat jaar overleed; ſedert heeft het Gemeentebeſtuur van het dorp Zandvoort, ten einde het nog al ingang gevonden hebbende gerucht, dat deszelfs lijk geſtolen was en naar Engeland overgevoerd, te logenſtraffen; beſloten op den 6den Mei l. l., in tegenwoordigheid van deszelfs Burgemeester en van een Asſeſſor, de kist te laten openen, en na zich van de identiteit des perſoons te hebben verzekerd en daarvan, alsmede van de geheele verrigtingen proces-verbaal te hebben opgemaakt, die weder laten ſluiten, in een daartoe in het Koor naast den predikſtoel gegraven graf doen plaatſen, en in den muur boven hetzelve een ſteen doen metſelen, waarop ſtaat vermeld: *Simon Paap te Zandvoort geboren den* 25 *Mei* 1789, *te Dendermonde overleden den* 2 *December* 1828, *hier begraven den* 12 *December* 1828. *Hij had de lengte van dezen ſteen* (30¼ *dm. o. m. of* 76½ *dm. Nederlandsch*); *hij woog* 14½ *Nederlandſche ponden*, waarnevens geplaatst werd, mede van ſteen en in den muur gemetſeld, zijne lengtemaat.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

BUITEN GEWOON TE ZEER

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE,

BUITENGEWOON 2½ NOORD-HOL

VOOR HET JAAR 1829.

Nº. 25. *Vrijdag den* 12*den Junij.*

BERIGTEN.

PETERSBURG. De Heer BERGGREN, een Zweedsch Reiziger en Oosterling, die gedurende de jaren 1820, 1821 en 1823, Turkije, Syrie, Mesopotamie, Palestina en Egypte doorreisde, heeft uit Syrie zeer merkwaardige handschriften medegebragt, waaronder zich *de geheime wet der Druzen* bevindt, die deze reiziger, met behulp van den Hoogleeraar SENKOVSKY, voornemens is alhier, vergezeld van eene Fransche vertaling, te doen drukken. Dit handschrift is een der belangrijkste, die in Europa zijn overgebragt. De Heer BERGGREN is de vierde en tot hier laatste, die na SEETZEN, BURKHARDT en den Graaf VIDUA DI MONZANO de prachtige en belangrijke bouwvallen van Djeraza, in de woestijnen van Hauraan gezien heeft. Hij was in deze hoofdstad aangekomen, met oogmerk om er eene Fransch-Arabische Dictionnaire uit te geven, die van groot nut voor reizigers en voor alle Europeanen in het Oosten zal wezen.

MIDDELBURG. Het Negende halfjarig Examen der alhier bestaande Provinciale Geneeskundige School,

werd op den 30 Mei l. l. door den Hoogleeraar Jonkh. B. DE JONGE en de Heeren Lectoren J. DE MAN Jz. J. VAN DAALEN en J. PRIESTER van niet minder dan 42 mannelijke en 2 vrouwelijke leerlingen afgenomen, en leverde nieuwe blijken op van het doelmatige dezer Inrigting, welker kweekelingen, door juiste en gepaste antwoorden, hunne gemaakte vorderingen aan den dag legden.

UTRECHT *den 4den Junij.* De Heer HERMANNUS FREDERICUS KOHLBRÜGGE, van Amsterdam, Kweekeling van het Athenaeum zijner Vaderstad, en in de leerstellige Godgeleerdheid bijzonder onderwezen door den Eerw. BENDINGER, Predikant bij de Herstelde Lutherſche Gemeente aldaar, werd heden, *met lof*, bevorderd tot *Theologiae Doctor*, nadat hij, in de gehoorzaal onzer Akademie, zijn *Specimen Philologico-Theologicum, exhibens Commentarium in Psalmum quadragesimum quintum*, had verdedigd.

'S GRAVENHAGE *den 2den Junij.* Op heden onderging 's Rijks Waterstaat, in het naburig Rijswijk, een groot verlies, zijnde aldaar de beroemde ADRIAAN FRANCOIS GOUDRIAAN, bij denzelven Inspecteur Generaal Staatsraad in buitengewone dienst, Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw, en van het Legioen van Eer, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van onderscheiden geleerde *Genootschappen*, in den ouderdom van bijna 61 jaren overleden; een man, wiens nagedachtenis onderscheiden met eermetaal bekroonde Verhandelingen en vele welgeslaagde, zoo door hem ontworpen als onder zijn toezigt voltooide, Waterbouwkundige werken, om strijd luisterrijk tot het nageslacht zullen overbrengen, dat in de talrijke vruchten van zijn werkzaam leven zijne treffelijke diensten, aan het vaderland bewezen, gaarne zal erkennen, vooral, daar zooveel schranderheid, juistheid van oordeel, zoovele uitstekende bekwaamheden met regtschapenheid van karakter- en braafheid van inborst gelukkig gepaard gingen. (*)

HAAR-

(*) Een overzigt van 's mans belangrijkste werkzaamheden zal eenigermate eerlang aanvullen, wat in dit kort artikel niet kon opgenomen worden.

HAARLEM. Uit het Extract uit het Reſolutieboek van het Collegie van Heeren Gedeputeerde Staten van Vriesland, ons ter plaatſing medegedeeld door derzelver Griffier, blijkt, dat op de Prijsvraag omtrent *het daarſtellen en inrigten van een doelmatig geſticht voor Krankzinnigen* in die provincie, *acht* antwoorden waren ingekomen, maar dat, volgens het gevoelen der Commisſie tot beoordeeling daarvan benoemd:

a. In de Verhandeling, voerende tot zinſpreuk: *Wie bereikt het doel?* bij het weinige goede, dat in dezelve voorkomt, zoo veel onvolledigs, gebrekkigs en ondoelmatigs gevonden wordt, dat de Schrijver, in het geheel, niet aan de hoofd-vereiſchten der vraag heeft voldaan.

b. Dat in de Verhandeling, voerende tot zinſpreuk: „*Une etendue de terrain vaste, la classification des aliénés d'après le caractère de la folie, une salle de garde au centre des cours sont les bases à suivre dans la construction d'un azyle des aliénés.*" offchoon de Commisſie allen lof aan de kunde en ervaring van den Schrijver ruimſchoots wil toekennen, te veel wordt behandeld, dat buiten de vraag lag, en waar het hier meer op aankomt, dat de voorgeſtelde plans *niet* tot grondſlag van het op te rigten Geſticht kunnen dienen.

c. Dat de Verhandeling, ten zinſpreuk voerende: *Le Medecin doit être le principe de vie d'un Hôspital d'aliénés* Esquirol: offchoon de Schrijver van dezelve, veel goeds in eene goede orde, eenvoudig heeft voorgeſteld, echter door de te kostbare inrigting van ſommige voorwerpen, en van de daar bij voorgeſtelde wijze van verwarming, gebreken bevat, welke den Schrijver op geene bekrooning aanſpraak geven.

d. Dat de Verhandeling, tot zinſpreuk voerende: *Konst baart vreugd*; wel een zeer eenvoudig ontwerp bevat, doch hetwelk geenszins voldoet aan de vereiſchten van een Geſticht, van verpleging en genezing van Krankzinnigen, maar veel eer zoude kunnen ſtrekken voor een Geſticht van opſluiting, terwijl bij de ganſche inrigting niet genoeg gelet is, op den onderſcheiden aard der Krankzinnigen, en van vele onontbeerlijke zaken geen gewag is gemaakt.

e. Dat de Verhandeling, tot zinſpreuk voerende: *Charitas Divis proxima virtus*; offchoon derzelver Schrijver zelf hier en daar blijken geeft van bekendheid, met de vereiſchten van een goed Krankzinnigen-Geſticht, ook eenige bijzonderheden van bouw, beheer en genezing, wel heeft opgegeven, nogtans, verſcheidene gebrekkige inſtellingen, voornamelijk, in het geheel (*enſemble*) bevat, welke ver-

oorzaken, dat dezelve aan het doel der opgegevene vraag niet beantwoordt.

f. Dat de Verhandeling, ten zinſpreuk voerende: *Door Vrieslands Staten wordt een Geſticht voor Krankzinnigen opgerigt*, alle blijken draagt, dat de Schrijver van dit ſtuk voor de voorgeſtelde taak niet berekend was.

g. Dat de Schrijver der Verhandeling: ten zinſpreuk voerende: *Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.* Juv. *sat. X;* offchoon ontwijfelbare bewijzen gevende, van zijne kunde in het beheeren, leiden, en behandelen van Krankzinnigen, echter het doel van de vraag, eene duidelijke opgave van een doelmatig Gebouw te veel heeft uit het oog verloren.

h. Dat de Schrijver van de Verhandeling, geteekend met de woorden: *de Schrijver van deze beantwoording verlangt, dat indien zijn werk goedgekeurd mogt worden, de helft van de remuneratie wordt gegeven aan de Armen der Gemeente van . . . . . en de wederhelft aan die Grietenij in Vriesland, welke, ten gevolge der heerſchende ziekte, daaraan de meeste behoefte zal hebben*, niet tegenſtaande hem veel lof moet worden toegekend in het wel vatten van den waren zin der vraag, en hij ſtellige blijken van kunde en ervaring in de behandeling van Krankzinnigen geeft, echter in zijne ook kostbare inrigting, aanmerkelijke gebreken worden aangetroffen.

Op grond van dit beoordeelend Verſlag, door gemelde Heeren Gedeputeerden Staten overwogen zijnde: dat de voorgedragene projecten, in het bijzonder bij de Verhandelingen, onder *b* en *g* voorkomende, aan aan welke overigens door de Commisſie, *boven* de andere Verhandelingen, de voorkeur gegeven wordt, niettegenſtaande derzelver Bouwkundige waarde, op eene te groote ſchaal zijn ontworpen, zoodat, daar dezelve met behoud van gelijke doelmatigheid, voor zeer aanmerkelijke vereenvoudiging vatbaar zouden zijn, ook deze Verhandelingen, in dat opzigt, niet volledig aan het oogmerk der uitſchrijving beantwoorden, — is het beſluit gevallen, dat aan geene der ingekomen Verhandelingen de uitgeloofde eereprijs kan worden toegekend. De belanghebbenden kunnen hunne ingezonden ſtukken terug bekomen, mits zich daartoe met vrachtvrije brieven, — inhoudende, behalve de zinſpreuk, den eerſten en laatſten regel van hunne Verhandeling en aanduidende het adres, waaronder dezelve verlangen, dat de ſtukken zullen worden terug gezonden, — adresſerende aan den Griffier der Staten van Vriesland.

IETS

IETS

OVER HET

LEVEN EN DE SCHRIFTEN

VAN

A. H. NIEMEYER,

(Ontleend uit het *Journal für Prediger*)

Niemeyer werd op den 1 September 1754 te Halle geboren. Zijn vader, Johann Conrad Philip Niemeyer, was *Archidiaconus* aan de *Lieve Vrouwe-* of *Markt-kerk* aldaar en algemeen en vooral door zijne gemeente hooggeacht en als Predikant zeer bemind. Hij was een man van zeer vrome gezindheid en een voorstander van het werkdadig Christendom. De gevoelens, welke hem ten dezen bezielden, poogde hij, en ook niet te vergeefs, zijnen zoon in te boezemen. Zijne moeder was de zuster van G. Anastasius Freylinghausen, Professor en Doctor in de Theologie, en eene kleindochter van den beroemden Stichter van het Weeshuis te Halle, A. H. Franke. Alzoo was onze Niemeyer een achter-kleinzoon van dezen voortreffelijken man. Hij verloor zijne moeder, toen hij naauwelijks negen jaren oud was, en vier jaar later zijnen vader. Zijn eenige broeder, D. G. Niemeyer, was negen jaren ouder dan hij. Deze werd Predikant te *Glaucha* en maakte zich vooral bekend door zijne *Prediger-bibliotheek* en door de voortzetting van het *Journal für Prediger*, dat Sturm begonnen had. Hij stierf in het jaar 1788, toen hij naauwelijks den ouderdom van 43 jaren bereikt had.

Na den dood van zijnen voortreffelijken vader, werd zijne opvoeding, vooral wat de ontwikkeling van zijn verstand en hart betreft, bezorgd door S. A. Lystenius, geboren Wurmb, de weduw van den Arts Lystenius. Zij was eene bloedverwante van Niemeyer en eene vrouw, uitstekend in karakter en kundigheden, die met hartelijken ijver en genegenheid zichde belangen van den jongen Niemeyer aantrok en ook naderhand bij hem, die zoo uitnemend aan

hare zorgen had beantwoord, aan huis woonde. Wat echter het eigenlijk onderwijs betreft, dit ontving hij eerst van huisonderwijzers en voorts op het Koninklijk *Paedagogium*, alwaar vooral, zoo als Niemeyer naderhand zelf betuigde, de Heeren Frenzel en Muller, van welke de eerste *Rector* te *Gardelegen* en de laatste *Inspector* te *Lengsfeld* geweest is, zich ten zijnen aanzien zeer verdienstelijk hebben gemaakt. De hoop, welke men van Niemeyer koesterde, toen hij een levendige en vlugge jongen was, klom al hooger, toen hij, als jongeling, wel voorbereid aan de Universiteit kwam. De studie der fraaije letteren had inzonderheid veel bekoorlijks voor hem. Door deze had hij zijnen smaak gevormd en gezuiverd en aan zijnen natuurlijken aanleg voor de dichtkunst eene hoogere rigting en vaste houding gegeven. Offchoon hij, bij het genot van zulke voortreffelijke leermeesters, als hem, in Freylinghausen en vooral in Semler en Noesselt ten deele vielen, het besluit nam, om zich bijzonder aan de Theologie toe te wijden, bleef hij echter de studie der geleerde talen en vooral die der fraaije wetenschappen voortzetten. Noesselt stelde een bijzonder belang in den wakkeren jongeling en was denzelven van ongemeen veel nut, vooral door een' meer gemeenzamen omgang, door welken hij zacht en ongemerkt eenen weldadigen invloed op hem had. Beide, Noesselt en Niemeyer, bleven altoos, ook naderhand toen zij ambtgenooten waren, op een' vriendschappelijken voet met elkander omgaan. Noesselt stierf in 1817 en Niemeyer schetste, als zijn levensbeschrijver, een getrouw en leerrijk afbeeldsel van dien voortreffelijken man.

Toen Niemeyer in 1777 op den 18den April, bij eene openlijke promotie, waarbij hij eene Disfertatie *de similitudine Homerica* verdedigde, tot Magister of Doctor in de Philosophie bevorderd was, begon hij te Halle Collegien te geven. In den beginne, was zeker zijn stand als Theoloog op deze Universiteit eenigzins bedenkelijk, naardien vooral Noesselt, door zijne heldere en zaakrijke voordragt, zich algemeenen bijval verworven had, en daarenboven de geleerde Dr. Knapp ook reeds als openbaar leeraar, niet zonder veel toejuiching, opgetreden was. Misschien is hierin wel de reden te zoeken, waarom onze N.,

ge-

Digitized by Google

gedurende langen tijd, geen eigenlijk geleerd Theologisch collegie gegeven heeft, en zijne geleerde ſtudien meer aan zaken van letterkunde toewijdde. Zijne voorlezingen betroffen dus gedeeltelijk het vak der Theologie, waarin, ſedert het vertrek van Kloszen te Halle niet veel gewerkt was. Hij las over Homerus, Horatius, over de Griekſche Dramatici en dergelijke en dat met veel goedkeuring, tot dat F. A. Wolf optrad. Gaarne maakte hij plaats voor dezen geleerden Philoloog en wel te meer, omdat nieuwe betrekkingen, in welke hij gekomen was, zijne werkzaamheid in andere opzigten vereischten; dezelve bleef echter nog altoos met zijne vorige ſtudie verwant.

Al vroeg evenwel had hij zich, als Theoloog, door zijne *Karakterkunde van den Bijbel*, op eene loffelijke wijze onderſcheiden; ook had hij, reeds in 1778, de *Ilias* van Homerus met aanmerkingen, en in 1781 den *Philoctetes* van Sophocles, de *Hecuba*, de *Medea*, de *Iphigenia in Aulide* van Euripides, vooral ten gebruike van Scholen uitgegeven. In 1786 was hij buitengewoon profeſſor in de Theologie geworden, waarbij hem tevens de *Inſpectie* van het *Theologiſche Seminarium* werd opgedragen. In 1784 werd hij niet alleen gewoon Profeſſor in de Theologie, maar ook Inſpector van het Koninklijk *Paedagogium*, waarmede hij nu al meer en meer in naauwe betrekking kwam en voor welks roem en nut hij, tot aan het einde van zijn leven, op het ijverigſte werkzaam is geweest.

Maar het waren juist deze betrekkingen, die aan de werkzaamheden van zijnen geest eene andere rigting gaven. Zij voerden hem tot eene wetenſchap, waaromtrent hij zich bijzondere verdiensten verworven heeft, tot het vak van opvoeding of *Paedagogica*. Daar hij de belangrijkheid van deze ſtudie, inzonderheid voor toekomſtige Schoolonderwijzers en Predikanten, duidelijk inzag, hield hij voorlezingen over onderwerpen, welke daarmede in verband ſtonden, en rigtte, in 1787, het *Paedagogiſche Seminarium* op, waarin voortaan twaalf ſtuderende jongelingen eene bijzondere vorming en voorbereiding tot Schoolonderwijzers en Opvoeders ontvingen; waaraan nogtans ook anderen deel konden nemen. Niemeyer zelf nam het beſtuur op zich. Destijds was

het vak van opvoeding, vooral door Basedow's bemoeijingen, zeer ter sprake gekomen. Niemeyer beproefde meest alles, wat van onderscheidene kanten, omtrent dit onderwerp in het licht kwam, en verkreeg van tijd tot tijd de belangrijkste resultaten, welke hij dan ook eerlang aan de wereld mededeelde in zijn voortreffelijk werk: *Grondbeginselen van Opvoeding en Onderwijs voor Ouders, Huisonderwijzers en Schoolleeraars*, dat sedert 1796, toen het voor de eerste maal in het licht verscheen, achtmaal in het oorspronkelijke gedrukt is. Het is een hoofdwerk in dit vak, dat tot hiertoe niet overtroffen is en welligt nog lange onovertroffen blijven zal.

Alzoo waren de werkzaamheden van Niemeyer voornamelijk aan het Weeshuis en aan het *Paedagogium* toegewijd, alsmede aan de beide Seminarien, die aan zijne leiding waren toevertrouwd. Behalve de voorlezingen, van welke reeds gesproken is, gaf hij *Theologische Moral, Homiletiek* en *Bijbelsche-Practische Theologie*, naderhand ook eene *Inleiding in de Theologische Wetenschappen* en *Theologische Encyclopedie* (een voortreffelijk Collegie ter voorbereiding tot de Godgeleerde wetenschap), voorts eene *Inleiding in de Boeken des N. Verbonds*. Zijne voordragt was duidelijk, geregeld en levendig, zoodat men hem gaarne hoorde, en hoewel zijne Voorlezingen over de *Moral*, zoo lang Noesselt leefde, minder bezocht werden, zoo konde hij toch waarlijk daarop trotsch zijn, dat het alleen zulk een Leeraar was, voor wien hij moest onderdoen; hij werd ten dezen aanzien na den dood van Noesselt, ook volkomen geregtvaardigd. Over de *Homiletiek* las hij, volgens zijn *Compendium*, dat in 1786 het eerst uitkwam, over *Practische Theologie*, volgens zijn voortreffelijk Leerboek over dit onderwerp; het overige droeg hij als *dictata* voor. Daarenboven gaf hij nog ook *Ascetische* werken in het licht, waarover nader zal gesproken worden.

Ondertusschen was, in de laatste vijfentwintig jaren der achttiende eeuw, bij den gang, welken de geleerde wetenschappen in 't algemeen genomen hadden, ook omtrent de Theologische studie, bijzonder omtrent de *Exegese* en de *Dogmatiek* een helderder licht opgegaan. Hierdoor hadden vele geleerden een ganschander in-

inzien gekregen omtrent de Theologie in 't algemeen. Niemeyer, gelijk ook zelfs Noesselt en Knapp (*), ieder op zijne wijze, hadden zich, na voorzigtige beproeving van het nieuwe, dit ook eigen gemaakt. Niemeyer vooral had, inzonderheid ſints Semler's uitſpraken over *geleerde* en *practiſche* Theologie, zich meer en meer de grenzen, welke beide hebben, en het onderſcheid, dat er tusſchen beide werkelijk beſtaat, helder voor den geest gebragt; en de vrucht van zijn verſtandig en veeljarig nadenken over dit onderwerp was zijne *Populaire* en *Practiſche Theologie*, waarvan reeds boven geſproken is. Doch dit werk verſcheen, voor de eerſte reize, in druk in het jaar 1790, toen alle de toen levende Theologanten nog zulke meer heldere begrippen niet hadden, of het kon aan ſtrenge Sions-wachters niet ontbreken, die mannen van andere en verlichtere denkwijze, dan zij zelve waren, miskenden, vervolgden en gaarne van de geeſtelijke ambten en waardigheden wilden ontzetten, welke deze bekleedden. Tot die Sions-wachters behoorden ongelukkig de toenmalige Pruisſiſche Minister v. Wöllner en de leden van het Koninklijk Opperconſiſtorie Hr. D. Hermes, Helmer en Wolterdorf, onder welke toch de eerſte de werkzaamſte was. Zelfs een Noesselt bleef niet ongemoeid. De vrijheid van het *Theologisch* onderwijs moest onderdrukt of althans binnen bepaalde grenzen teruggebragt worden. Niemeyers werk, over de *Populaire* en *Practiſche Theologie*, was vooral in hun oog een gruwel; gaarne zouden zij het vernietigd hebben; doch, daar dit niet kon gelukken, zoo wilden zij ten minſte de voorlezingen over hetzelve doen ophouden. De Theologiſche Faculteit was destijds met genoemde drie mannen in beſtendigen ſtrijd, doch zij en met name Noesselt en Niemey-

(*) Zij waren toch alle, drie bij hunne openlijke voordragt, voorzigtig, en behandelden elk *Theologisch* onderwerp met hoogen ernst en waardigheid. Knapp was, in zijne *Exegeſe*, en ook in zijne *Theologie*, tot 1792 de vrijſte; toen veranderde zijne Theologiſche denkwijs; hij hield zich meer bij het Kerkelijke ſyſtema. Te vrijmoediger kwam nu Noesselt voor zijn vrijer gevoelen uit, vooral toen hij meende, dat hij de Berlijnſche Obſcuranten moest tegenwerken.

meyer verdedigde, zich dapper en han dhaafde zich zoo veel zij maar konde, tot dat eindelijk de beruchte ſteeniging van het genoemde Driemanſchap te *Halle* (*) de bevrijding van al dit kwaad voorbereidde en de komst tot den troon van den tegenwoordigen Koning van Pruiſen haar voltooide. Nu kon de *Theologie* te *Halle* weder vrijelijk ademhalen.

Niemeyer klom bij den nieuwen Koning meer en meer in achting, inzonderheid werd zijne werkzaamheid ten nutte van het Weeshuis en *Paedagogium* met goedkeuring erkend. Des te verſchrikkelijker moesten dus voor hem de rampvolle gebeurtenisſen zijn, die in 1806 den Pruisſiſchen ſtaat en ook de Univerſiteit te *Halle* troffen. Hij was destijds ongelukkig afwezig en met zijne vrouw op reis in Holland. Den 14den October, werd het Pruisſiſche leger bij *Jena* en *Auerſtad* op de vlugt geſlagen, op den 17den October de ſlag bij *Halle* geleverd; beide huizen van Niemeyer werden tot verblijf voor den Generalen ſtaf van Napoleon gebruikt en de Univerſiteit werd ontbonden. Niemeyer keerde niet tot de Univerſiteit, maar wel tot zijne geliefde ſtichtingen van Franke terug. Men beweerde algemeen en misſchien niet zonder grond, dat dit onheil *Halle* niet zou getroffen hebben, ware Niemeyer t'huis geweest. Ondertusſchen leefde hij, ſchoon treurig, nogtans in ruste, toen hem in 1807 een droevig ongeluk trof. Op den 11 Maart ſtierf zijn dierbare vriend Noesselt, en op den 17 Mei werd hij met nog vier lotgenooten, die alle bij Napoleon in verdenking waren geraakt, uit zijn huis gehaald en dadelijk naar Frankrijk opgebragt, alwaar hij tot September van dat zelfde jaar is gebleven. Op den 9 October keerde hij in den kring der zijnen te *Halle* terug.

On-

(*) De bovengenoemde drie Heeren, uitmakende de Berlijnſche Commisſie tot onderzoek, kwamen in den zomer van 1794 te Halle, om daar naar de Theologiſche leerwijze het onderzoek te doen en dreigende bepalingen bekend te maken. Voor dat zij echter daartoe komen konden, werden zij door eenen geweldigen ſteenregen, welken de Studenten uit hunne venſters op hen deden nederſtorten, derwijze ontſteld, dat zij den volgenden morgen, vroegtijdig in alle ſtilte de goddeloozе Univerſiteit verlieten.

Digitized by Google

Ondertusschen was de vrede te *Tilsit* gesloten, waarbij ook *Halle* van de Pruisische staten werd afgescheiden. Niemeyer had, reeds bij zijnverblijf te *Parijs* en ook naderhand, op zijne terugreis, te *Cassel* gelegenheid gevonden, om aan de Ministers van het nieuwe Koningrijk *Westphalen* en vooral aan den Staatsraad Beugnot te *Halle*, het herstel der Universiteit en de stichtingen van Franke aan te bevelen. Dit herhaalde hij nog later, toen hij ter huldiging van den Koning naar *Cassel* was afgevaardigd. Hij kreeg niet alleen van den Koning de belofte, dat de Universiteit hersteld zou worden, maar ook spoedig daarop zijne benoeming tot Kanselier van dezelve. Men kon het hem dus niet ten kwade duiden, dat hij, die zelf de Universiteit te *Halle* gered en ten behoeve van de zoo geliefde stichtingen van Franke de stelligste en verblijdendste toezeggingen verkregen had, eene beroeping naar *Berlijn* van de hand wees. De Koning van Pruisen keurde dan ook zijn blijven te *Halle* volkomen goed, bij een vereerend geschrift, waarin hij Niemeyer, met verzekering van zijn voortdurende genegenheid, uit zijne dienst ontsloeg.

Niemeyer woonde nu weder in *Halle;* de Universiteit nam toe in bloei; hij zelf genoot de achting en het vertrouwen der hooge Westphaalsche regering en maakte van een en ander gebruik, alleen om zoo veel mogelijk goed te stichten. Zoo brak de tijd aan, dat de overwinnende Russische en Pruisische legers in 1813 *Halle* naderden en dáár, bij de inwoners en bij de studenten, meer vreugde verwekten, dan aan Napoleon en zijnen Broeder aangenaam konde zijn. Beide, en vooral de Koning van *Westphalen*, lieten zich, na het op nieuw voortrukken der Fransche benden, in de eerste dagen van Mei, en bij den daarop gevolgden wapenstilstand, over die vreugde in harde bewoordingen uit tegen de Professoren, die toen gedwongen waren hen te begroeten. Andermaal werd de Universiteit vernietigd; maar de heerlijke gevolgen der overwinning bij *Leipzig* herstelden haar weder. Zij nam in bloei toe, en Niemeyer bleef niet alleen in zijne waardigheid, maar klom ook meer en meer in gunst bij zijnen Koning. Hij kreeg de Orde van den Rooden Adelaar van de derde en naderhand van de tweede klasse. Hij was, bij verschei-

ſchikkene gelegenheden, eene weldadige voorſpraak bij den Monarch, ten behoeve van de Univerſiteit en van de overige Letterkundige inrigtingen te *Halle*. Reeds vroeger had de Theologiſche Faculteit aan *hem* de Doctorale waardigheid in de *Theologie* gegeven. In het jaar 1809, toen hij reeds in zijn 65ſte jaar was, deed hij nog eene reis door het Noorden van Duitſchland naar Engeland. Reeds in 1811 had hij het noordelijk gedeelte van Italie bezocht. (*)

Op den 1 Mei 1825, vierde Niemeyers Ambtgenoot in de Faculteit en in de Directie van het Weeshuis, Dr. Knapp, zijn vijftigjarig Doctoraat en ſtierf kort daarna op den 14 October. Met zoo veel blijde deelneming als Niemeyer het eerſte bijwoonde, met zoo veel droefheid vervulde hem het laatſte. Hij zelf beleefde zijn *Jubilaeum* op den 18 April 1827, toen hij 73 jaren oud was, en wel als een man vol kracht van geest, aan wien men nog vele levensjaren meende te kunnen beloven, en toch was hij nabij zijn einde. Offchoon de dagen, waarop zijn *Jubilaeum* gevierd werd, voor hem niet wel anders dan treffende en vermoeijende zijn konden, ſcheen echter daardoor zijne gezondheid niet geleden te hebben. Hij deed althans in hetzelfde jaar, nog eene vrij verre reize. Vrolijk en gezond keerde hij terug, en ſchreef nog, op 18 November, aan een' vriend, die te *Quedlenburg*, woonde: „Het is mijn ſtellig voornemen, om u, „mijn dierbare vriend, in het volgende jaar een be„zoek te geven. Gezond ben ik, zoo gezond als „iemand zijn kan, die zijn *Jubilaeum* gevierd heeft." Bij zulke gunſtige omſtandigheden, kon men waarlijk niet vermoeden, dat zijn dood ons zoo ſpoedig bedroeven zou.

En evenwel, reeds in den winter, had een verborgen vijand aan zijn leven geknaagd. Hij was van tijd tot tijd ziekelijk, en naar het uitwendige verviel hij zoo zigtbaar, dat zijne vrienden te *Maagdenburg*, alwaar hij

(*) Niemeyer heeft de meeste, althans de belangrijkſte van zijne Reizen in het licht gegeven, waarvan ook de vertaling in het Nederduitſche beſtaat en bij de Uitgeeſter van dit Blad is gedrukt.

hij met Paſchen aan zijnen zoon een bezoek gaf, hem zeer veranderd vonden. Hij begon echter weder zijne voorlezingen; doch in het midden van Junij werd hij ziek en hij werd nu al zwakker en zwakker. Eene ſoort van onmagt, waarin hij viel, (misſchien wel eene ſoort van beroerte) verergerde zijn' toeſtand. Op vrijdag, den 4den Julij, was hij nog ongemeen opgeruimd en ſprak aanhoudend met eenige vrienden, die hem bezochten, daar hij in al den tijd van zijne ongeſteldheid gaarne het bezoek van vrienden had; maar des zondags avonds gevoelde hij zich weder zieker en in den nacht van zondag op maandag, 7 Julij, verliet de edele geest het aardſche verblijf, om een nieuw leven in eene hoogere wereld te beginnen. Het is bekend, welke eene algemeene droefheid zijn dood verwekte en met welk eene deelneming en ſtaatſie zijn lijk ter aarde werd beſteld.

(*Het Vervolg hierna*).

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Goedkoope en gezonde Drank voor Landlieden.

Zoowel voor de bewoners van het platte land als voor den handwerksman in de ſteden, is, vooral in het zomerſaizoen, een goedkoope en gezonde drank hoogst belangrijk. Een Geneesheer geeft daartoe het volgend eenvoudig voorſchrift op: een lepel Honig en een lepel Brandewijn, waarop men langzaam een' kruik gewoon water giet. Hij beweert, dat deze drank de krachten onderhoudt, alle belemmering der uitwaſeming tegengaat, en ook in de galachtige zomerkoortſen, bij hevigen dorst, met vrucht kan gebruikt worden.

WEEREKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Junij. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
8.	30. 0¼	60	W. N. W.	harde wind, op den middag bewolkt, voor 't overige beſt.,
	29. 0	63½	W. t. N.	's avonds regen.
	29. 9¼	58½	W.	

BA-

1829. Junij.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
4	29. 9¼	55½	W. N. W.	betrokken, windrig, 's avonds regen.
	30. 0	56	W. t. N.	
	29. 7½	51	W. t. Z.	
5	29. 7½	53	W. N. W.	zeer harde wind, bewolkt, buijig, 's nachts ſtormvlagen.
	29. 8	55	N. W. t. W.	
	29. 9	49½	N. W.	
6	29. 9½	52	N. W. t. N.	harde wind, meest betrokk., 's morgens tusſchenbeide regenachtig.
	30. 0	58	N. N. W.	
	30. 0¼	50	N. t. W.	
7	30. 1¼	51½	N. W. t. N.	windrig, betrokken, in den namiddag en 's avonds bewolkt.
	30. 2	55	N. N. W.	
	30. 2¼	50	N. t. W.	
8	30. 2¼	51½	W. t. Z.	bewolkt, meest omtrent betrokken.
	30. 2¼	55	N. W.	
	30. 2¼	51	N. t. O.	
9	30. 2¼	51½	N. N. W.	voorm. betr., verder bewolkt, 's avonds windrig.
	30. 2	55	N. t. W.	
	30. 2¼	54	N. t. W.	

BEKENDMAKINGEN.

AANKONDIGING

Over eene nieuwe ontdekte KRACHT-VOORTBRENGING tot het bewegen van Molens en Manufacturen, benevens een Kracht-depôt-toeſtel, en een Hulp- en Stuitkracht in één Kamrad vereenigd.

Door de werking van den wind, het water, de kracht der paarden en van den ſtoom, werd tot hier iedere drijfkracht voortgebragt, die tot het in beweging brengen van groote Machinerien van allerlei aard vereiscbt wordt. Hoewel nu de kracht van den ſtoom bijna elke bedoelde uitwerking in de Werktuigkunde daarſtelt, daar dezelve in iedere ſterkte gelijkmatig kan voortgebragt worden, bleef allezins in dit opzigt niets te wenſchen overig, indien de groote kosten der machine zelve, gelijk ook de kostbare behoeften der brandſtoffen daarbij, den aanleg en het onderhoud zulker kunsttoeſtellen geene groote hinderpalen in den weg ſtelden, waardoor dus het uitgeſtrektere doel dezer uitvinding (van de Stoomwerktuigen) niet de kracht kan vergoeden, door water, wind en paarden voortgebragt, als blijvende de laatſte nog altijd een minder kostbare krachtvoortbrenging, vooral bij het bezigen tot bijzondere Kunstvoor-

voorwerpen. Offchoon in latere tijden veel hier omtrent is verbeterd geworden, bleef er nog altijd veel te wenfchen overig. De uitvinder had vooral het oog op de lucht- en paardenkracht, benevens de ftijg- en zwaartekracht gevestigd, en het is hem door dertigjarige ondervinding volkomen gelukt, onderfcheiden krachtvoortbrengingen zoo te vereenigen, dat dezelve elkander wederzijds onderfteunen en eene fterke gelijkmatige werking beftendig voortbrengen. — De kracht des winds werd federt lang tot windmolens, zelden tot andere einden gebezigd, omdat men zich niet veel op dit onbeftendige element verlaten kan; dus bleef het kunstmatig gebruik maken der luchtkracht nog altijd in deszelfs hoogstmogelijke werking ten achteren. De hier volgende uitkomften zijn de vrucht van vele practifche proeven. — 1.) De kracht van den wind wordt in een bijzonderen toeftel zoo gebezigd, dat voor dezelve bij iedere ftreek en iedere kracht van den wind, een gelijkmatige fterke werking geleverd wordt. 2.) Een hulpkracht, benevens een ftuitkracht, vereenigd in één kamrad, is beftendig werkzaam, om bij flapper wind het dan ontbrekend vermogen te onderfteunen, en bij fterker luchtftroom den overvloed aan kracht deels te befparen, deels te ftuiten. Is er geheel geen wind, dan treedt de hulpkracht in volle werkzaamheid, en de ftijgkracht, met het kracht-depôt, onderfteunt de hulpkracht dermate, dat het werk in gewonen gang blijft. 3.) Dit kracht-depot of inrigting ter krachtbewaring ontvangt, ten tijde van groote luchtftroomen, wanneer meer kracht wordt voortgebragt dan noodig is, een' voorraad derzelve, die bij windftilte dan weder gebezigd wordt, en is deze ontoereikende, dan komen de ftijg- en hulpkracht, met al haar vermogen, in hare plaats op. 4.) Waterwerken, welken het periodisch aan toereikend water mangelt, worden door eene hulp- en ftijgkracht onderfteund en wel zoo, dat de ontbrekende voortdrijvende kracht altijd gelijkmatig vergoed wordt, zonder verftoring in de beweging te veroorzaken. In tegenovergefteld geval, levert het water ook eene ftuitkracht op. 5.) Het mechanismus beftuurt bij de gewigtigfte veranderingen zichzelve, daar de hulp- en ftuitkracht door hetzelve wordt in werking gebragt, zonder de hulp van een' werkman te behoeven. 6.) Het minderen of bijzetten der zeilen of kleppen wordt hierbij niet gebezigd; de zeilen blijven, bij ieder windsverandering, zelfs bij ftorm in hunnen uitgefpannen ftaat. Even zoo blijft het geheele werk vast en onveranderd ftaan, kunnende de wind er uit elke ftreek zonder wederftand op werken.

Eenige der voornaamfte voordeelen, die deze vereenigde krachten verfchaffen, zijn dus de volgende:

1. In

1. In gewesten, arm in water, vergoedt zij volkomen alle waterwerken, hetzij van molens- of manufactuur-inrigtingen; 2°. zij vervangt de Stoommachines, in welke ieder mogelijke werking kan voortgebragt worden, en beſpaart de helft der bouwkosten, benevens ¾ der *ongelden* tot onderhoud, bij ſtoomwerktuigen onvermijdelijk; 3°. In verbinding met waterwerken gebragt, geeft zij zoo veel kracht als tweemaal zoo veel water zou opleveren, wanneer het alleen werkzaam was. 4°. Men heeft in alle omſtandigheden eene voortdurende gelijkmatige krachtvoortbrenging, zonder dat men naar de kracht des winds of waters behoeft te wachten. 5°. Zij is aan geen eigenlijk gevaar onderhevig, zoodat geen ſtorm, geen overſtrooming of brand het geheel bederven kan; evenmin kan de achteloosheid van een' werkman ſchade aanrigten, daar het werktuigelijk zamenſtel zich zelf zoo beſtuurt, dat een beveiligingsinrigting van zelf toetreedt, als er gevaar voorhanden is. — 6°. Het werk kan bijna op elke plaats aangebragt worden, zelfs op of in gebouwen. Evenwel de plaatſen, voor gewone windmolens geſchikt, zijn daartoe altijd het doelmatigst. 7°. Bij de ſcheepvaart, kan mede de kracht des winds op eene hoogst voordeelige wijze gebezigd worden, daar dezelve uit iedere ſtreek waaijend altijd in de verlangde rigting werkzaam kan gemaakt worden.

Alle belanghebbenden, die hierop aanmerking maken, kunnen met *franco*-brieven onder het beneden opgegeven adres de nadere bijzonderheden vernemen. Teekeningen, modellen en verklaringen worden onder ſolide voorwaarden door ons perſoonlijk vertoond, gelijk ook de bouw zelve onder onze medewerking moet voltrokken worden.

Die der brieven, welke geen ernſtige oogmerken aankondigen, blijven onbeantwoord. Tot hier ben ik en de Uitvinder eenig en alleen in het bezit dezer uitvinding. Door dezen laatſten gevolmagtigd, alles naar mijn inzigt te beſturen, zal ik ieder aannemelijk voorſtel terſtond beantwoorden.

KARL ANTON HIRSCHBERG

Mechanikus P. B. N. v. D. & Comp.

De Brieven te Adreſſeren bij de Boekhandelaars MENSING en VAN WESTREENEN te Rotterdam.

Te HAARLEM, bij de Wed. A. LOOSJES Pz.

Digitized by Google

ALGEMEENE

KONST-

EN

LETTER-BODE,

VOOR HET JAAR 1829.

N°. 26. *Vrijdag den 19den Junij.*

BERIGTEN.

BATAVIA. Z. E. de Commisfaris Generaal heeft den Heer G. DE SERIERE, — op zijn verzoek tijdelijk van den post van predikant voor de Protestantfche Kerk in Nederlandsch Indië ontflagen, — benoemd tot Geſchiedſchrijver van Nederlandsch Indië, en tevens belast met het ſchrijven eener Staatkundige Geſchiedenis over die gewesten.

GENEVE *den 29ſten Mei.* De geleerde wereld heeft alhier op heden een groot, zoo niet onherſtelbaar, verlies geleden. De beroemde Scheikundige Sir HUMPHRY DAVY, Voorzitter van de Koninklijke Maatſchappij der Wetenſchappen te Londen bezweek 'er voor een' aanval van beroerte. Ziek en pijnlijk was hij hier met zijne echtgenoote, uit Italie terugkeerende, aangekomen, toen hem de dood trof, op ruim vijftigjarigen ouderdom (*). Als van zelve hiertoe bewogen, heb-

(*) De opgave wegens zijn levensjaren verſchillen, van 50 tot 57, in onderſcheidene berigten; hoe hetzij, de uitvinder der Veiligheids-Lamp en de ontdekker van zoovele natuur-geheimen en bijzonderheden heeft te kort voor de wetenſchappen geleefd; — en op zijne verdienſten zal eerlang in dit Weekblad worden teruggekomen. R.

hebben de Heeren *Syndici*, de Staatsraad, de Overheidspersonen, de Academie, de Studenten van alle Faculteiten en een talrijke schaar geleerden, burgers van alle klassen en landgenooten van den overledenen de ter aarde bestelling bijgewoond, en zoo eene doorslaande hulde aan de wetenschap, als weldoenster der menschheid, bewezen. Het lijk van Sir DAVY ligt in denzelfden omkring en niet verre van de plaats, waar zijn oude vriend, wijlen de Hoogleeraar A. PICTET, rust.

AMSTERDAM. Als Schrijver der Verhandeling, in de Fransche taal, onder de zinspreuk: *la crainte d'un coté, de l'autre l'esperance*, is bij de Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en Toevoorzigt alhier, (tot de opening des biljets op hare uitnoodiging vrijheid hebbende verkregen,) bekend geworden de Heer M. MARTIUS, Med. Doctor, Secretaris der Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en Toevoorzigt in Limburg enz. te Maastricht.

IETS

OVER HET

LEVEN EN DE SCHRIFTEN

VAN

A. H. NIEMEYER.

(Ontleend uit het *Journal für Prediger*)

(Vervolg van bladz. 397.)

In 1787 trouwde Niemeyer met eene vrouw, die hem ten volle waardig was. Agnes Wilhelmine von Koppe, dochter van den Hofraad von Koppe te *Maagdenburg*, een sieraad van haar geslacht, uitmuntende niet minder in verstands-beschaving, dan in edele hoedanigheden des harten, was bestemd, om hem in zijn leven, dat zoo rijk was in belangrijke werkzaamheden en in menigerlei gewigtige ondervindingen en

en wisſelingen des lots, tot gezellinne te verſtrekken, en ook om bij zijn graf te weenen. Bij alle lotwisſelingen, welke de echtgenooten moesten ondervinden, was hunne innige vereeniging gedurende veertig jaren toch gelukkig voor beide. Vreugde en ſmart deelden zij vertrouwelijk met elkander en tevens het genot van wetenſchappelijke beſchaving, van fraaije kunsten en van de godsdienst. Zij zagen verſcheidene van hunne kinderen volwasſen, vóór dat de dood deze van hun harte rukte; acht zijn er nog overgebleven, om voor de moeder te leven. Niemeyer voedde vijf zonen voor de wetenſchappen op, twee voor de Geneeskunst twee voor de Regtsgeleerdheid, een', den jongſten, voor de Godgeleerdheid; alle zijn reeds in eervolle werkzaamheden geplaatst, en onderſcheiden zich met roem in het vak van hunne ſtudie. Twee van zijne dochters zijn met waardige mannen gehuwd; de jongſte woont nog bij de geliefde moeder. Zoo genoot Niemeyer een zeldzaam huisſelijk geluk en vadervreugde van onderſcheiden aard. Groot waren ook de genoegens der vriendſchap, welke hem ten deele vielen. Overal had hij eene menigte van vrienden, die hem, in de betrekkingen van zijn ambt en op zijne reizen in en buiten *Duitschland*, in *Italie*, *Zwitſerland*, *Frankrijk* en *Engeland* hadden leeren kennen. Trouwens, wie ook den edelen man maar eenigzins kende, die moest hem hoogachten en liefhebben. Daarvan had hij de aangenaamſte ondervindingen, vooral in de dagen van zijn Jubel-Feest. Te *Halle* leefde hij voor de gezelligheid en de vriendſchap, in verſcheidene beſchaafde kringen, welke hij van tijd tot tijd rondom zich verzamelde, of waarin hij, als medelid, op bepaalde openlijke plaatſen verkeerde. Zijne rondheid van inborst bij alle mogelijke beſchaafdheid van omgang, zijne onveranderlijke bedaardheid en zelfsbeheerſching, zijne zachtheid en toegevendheid van aard bewaarden hem voor alle onaangename geſchillen en maakten, dat hij meermalen hen, die geſchil hadden en onderling verbitterd waren, weder met elkander kon verzoenen. Zoo was hij de ſchepper en de onderhouder van vrolijke en gezellige kringen, die hem nog met ſmartelijk gevoel misſen en ſteeds dankbaar zijne gedachtenis in zegening zullen houden; want overal, waar

hij gewoon was te verſchijnen, en nu niet meer verſchijnen kan, daar gevoelt men diep en levendig, wat men in hem heeft verloren.

Het geheele uiterlijke voorkomen van Niemeyer, zijne geſtalte en houding, was vol waardigheid en zelfs impoſant, doch niet in het minſte terugſtootende, integendeel, het boezemde vertrouwen in. Het ſchijnt, dat hij dit voorkomen, gedeeltelijk door opmerkzaamheid op zich zelven, gedeeltelijk door oefening en vorming, verkregen had; en zoo was in hem natuurlijk en geheel eigen geworden, wat aan menig een, op het eerſte gezigt, misſchien gemaakt toeſcheen. Ja, aan hen, die langen tijd met hem omgingen, zoo als b. v. ſtudenten, die in zijn huis woonden, en leeraars aan het *Paedagogium*, die in ambtelijke betrekking met hem ſtonden, deelden zich zijne uiterlijke manieren dikwijls zoo van zelfs mede, dat zij, inzonderheid wanneer hunne ligchaamsgeſtaante daarbij medewerkte, als afbeeldſels van hem konden beſchouwd worden. Sommige hebben zich, misſchien met opzet en door zucht om naar hem te gelijken, dat eigen gemaakt.

Was zijn uiterlijk voorkomen zoo aangenaam, niet minder aantrekkelijk en toch ook achting inboezemende was in hem de zoo zeldzame vereeniging van menigerlei vermogens en gaven des geestes; deze was bewonderenswaardig. Want, behalve de uitgebreidſte kennis van ouden en nieuwen tijd, welke hij bezat, waren hem eene zonderlinge gevatheid, ſnelheid en vastheid van geest in denken, ſpreken en handelen eigen, waardoor hij ten aanzien van het juiſte, het noodige en het beſte, op het eigen oogenblik, dat het vereiſcht werd, zelden zou mistasten. Wanneer men zijne vastheid van geest, zijne bedaarde bedachtzaamheid, de ſnelheid, waarmede hij zijne gedachten en gewaarwordingen wist te regelen, waardoor hij ook dáár, wáár anderen beefden en in in verwarring geraakten, naauwelijks de minſte verlegenheid liet blijken, zijne gave om altoos gekuiſcht te ſpreken en in de verſchillendſte omſtandigheden en betrekkingen, bij Miniſters, Koningen en Keizers, zoo wel als bij Leeraars en Schoolonderwijzers of bij Studenten, zonder om woorden verlegen te zijn, zich altoos zeer juiſt, naauwkeurig en net, ſchoon vaak ge-

geheel onvoorbereid, uit te drukken; wanneer men zijne ongemeene ſchranderheid en geſlepenheid, altoos gepaard en beſtuurd door edele regtſchapenheid van inborst, ook in de moeijelijkſte toeſtanden zijne kracht, om de onaangenaamſte hindernisſen, die zijne werkzaamheden belemmerden, te overwinnen of ter zijde te ſchuiven, zijne volharding in alles wat hij ondernam, zijne onophoudelijke werkzaamheden van allerlei' aard, zijne wijsheid, waarmede hij de verſchillendſte ſoorten van zijne tegenpartijders zoo te gemoet kwam, dat zij althans zijne braafheid moesten erkennen, en dikwijls zich ſtellig voor hem verklaarden, de losheid en bevalligheid, vereenigd met grondigheid en helderheid, die in zijne ſchriften doorſtralen en voor dezelve zoo veel lezers wonnen: wanneer men dit alles, den geheelen Niemeyer, zoo als hij was, beſchouwt, dan kan men waarlijk niet anders, dan met de hoogſte bewondering vervuld worden, en moet men bijna met Horatius zeggen: *Quando ullum invenient parem!*

(*Het Vervolg en Slot hierna.*)

IETS

over

MENNO Baron van COEHOORN.

Terwijl ik mij onledig houde met de bewerking eener beſchrijving van het leven en de bedrijven van onzen onſterfelijken Menno Baron van Coehoorn, vind ik mij verpligt, om de eer van dezen grooten Fries tegen den aanval van Buitenlanders te handhaven. Ik las in dit verdienſtelijk Tijdſchrift, No. 21 van den 22ſten Mei l.l. eenen brief, gedagteekend 10 Mei 1829, en onderteekend —*l*—, waarin de ſchrijver zegt, dat men het nu al gewoon is, dat Duitſchers omtrent Hollanders zeer verwarde denkbeelden koesteren en ten papiere brengen, wijders aantoonende, hoedanig in de *Encyclopedie* van Ersch en Grüber met het dorp *Heemſtede* wordt omgeſprongen, terwijl zelfs als Auteur van het in dit art. vermelde wordt opgegeven onze beroemde N. G. van Kampen. Daar het nu

diezelfde Encyclopedie geldt, tegen wie ik te velde trekken moet, kwam het mij niet ongepast voor, door middel van ditzelfde Tijdſchrift onze landgenooten kennelijk te maken, hoe bijster men ook bij de levensbeſchrijvingen van beroemde mannen van het ſpoor kan dwalen.

In het XVIII Deel bl. 217 van de gemelde *Encyclopedie* vindt men eene levensſchets van Menno van Coehoorn, onder den naam Cohorn, welk art. is geteekend v. Hoyer, (vermoedelijk de ſchrijver van het *Algem. Wörterb. der Kriegsb.*) — daarin lezen wij de navolgende onwaarheid, waarvan ik de letterlijke vertaling geef:

„ Hij (namelijk Coehoorn) woonde den veld-
„ ſlag bij Senef, Mont-Caſſel, St. Denis en Fleurus
„ bij, en muntte in 1673 in de belegering van Maas-
„ tricht uit. Dewijl hem echter de Prins van Oranje
„ het hem beloofde Regiment niet gaf, trad *hij* met
„ Chamilli, destijds Commandant in Oudenaarde,
„ in onderhandeling en was voornemens, op Vau-
„ bans aanbeveling, in Franſchen dienst te treden,
„ toen de Prins van Oranje het vernam, en Coe-
„ hoorns vrouw met hare acht kinders, als *gijze-*
„ laars, liet gevangen zetten, waardoor de vader
„ genoodzaakt werd, weder terug te komen, en
„ daarna alle vorderingen, in vreemden dienst te tre-
„ den, afwees; want de Prins van Oranje *overlaadde*
„ hem ſteeds met nieuwe weldaden. Hij *legde als Op-*
„ per- of Hoofd-Ingenieur vele nieuwe vestingen
„ aan enz." ——

De vermelding van deze laakbare daad, om tegen zijn vaderland te dienen, vooral in het gewigtig tijdvak van Coehoorn, trof al dadelijk mijne aandacht, daar ik mij niet konde herinneren dezelve bij eenen der menigvuldige levensbeſchrijvers, evenmin als in de beste geſchiedboeken, te hebben ontmoet.

Ondanks alle mijne naſporingen, zoowel in gedrukte werken, als in nog aanwezige Handſchriften, betrekkelijk Coehoorn en zijnen tijd, vond ik geen ſpoor ter bevestiging van deze beſchuldiging, doch in tegendeel werd bij allen met lof melding gemaakt, hoe hij, na de overwinning van Keizersweerd en Bonn, waarvan hem alleen de eere toekomt, het aanbod van den Keurvorst van Brandenburg, om hem

tot

tot Kolonel over twee Bataillons te benoemen en tot den rang van Generaal-Majoor te verheffen, uit liefde tot zijn vaderland van de hand heeft gewezen, daar hij geenen vreemden Heer wilde dienen. — En het is niet alleen deze daad, welke het karakter van den grooten Menno kenschetst; maar lezen wij niet met welgevallen hoe de manhafte held onwrikbaar pal stond voor de verlokkende aanbiedingen van eenen Vorst als Lodewijk den XIV? Deze toch, wilde Coehoorn zich aan zijnen dienst verbinden, zou de hem met aanzienlijke eereposten, en eene dadelijke jaarwedde van vijftigduizend Hollandsche guldens beschenken, onder aanbod vrij zijnen godsdienst te kunnen uitoefenen.

Geen' invloed hadden deze glansrijke uitzigten, want het doel, als in strijd met pligt en deugd, kon het middel niet wettigen, en dus Coehoorn geenszins bekoren. — Hoe zou nu een man van dat karakter, hetwelk reeds gevestigd was, bij de intrede van zijne krijgskundige loopbaan, — hoe zou zulk een man, op eenen leeftijd van meer dan dertig jaren, wanneer elk verstandig mensch geacht moet worden uit de beide oogen te zien, zijn vaderland, dat hij als zich zelven beminde, ontrouw worden? —

Het is ons bekend, dat de Heer Allent in zijn *Hist. du Corps Imp. du Genie* het in de Encyclopedie vermelde heeft opgegeven, terwijl die opgave in de *Biographie Universelle*, *Ancienne et Moderne* letterlijk is nageschreven. Derhalve is niets natuurlijker, dan dat de geëerde Schrijver van het meer gedachte art. het loffelijk voetspoor zijner voorgangers is ingeslagen en het nieuwe werk van Ersch en Grüber met den ouden zuurdeesem heeft besmet. —

Tot een krachtig tegenbewijs van het aangevoerde, betrekkelijk het als gijzelaars gevangen nemen van Coehoorns *vrouw met hare acht kinderen*, zal ik niets anders behoeven bij te brengen, dan dat hij, eerst na de veldslagen van Maastricht, Senef, Mont-Cassel en St. Denis, die hij niet alleen bijwoonde, maar waarin zijn roem ten top steeg, met Magdalena van Scheltinga in het huwelijk is getreden, bij welke hij vier kinderen heeft verwekt, zijnde hem uit het tweede huwelijk geene kinderen geboren. —

Welk vertrouwen kan men aan dergelijke verhalen

geven, en hoe gemakkelijk is het niet op deze wijze dikke boeken te ſchrijven? —

Allent, als zeer partijdig Franschman bekend, belasterde den grooten Menno, omdat hij Vauban naar de kroon ſtak. Zijne naſchrijvers mogen zich verantwoorden.

Ter voorkoming van alle miskenning, die Coehoorn en zijnen kinderen te veel in hun leven te beurte viel, vond ik mij genoopt, dit ter verdediging te neder te ſtellen, en beroep mij gerust op onze beste Geſchiedſchrijvers, die alle brave mannen, het zij vriend of vreemdeling, weten te waarderen.

J. VAN LEEUWEN.

Leeuwarden
den 12 *Junij* 1829.

NIEUW UITGEKOMEN BOEKEN,

ACADEMISCHE EN ANDERE SCHRIFTEN.

ACADEMISCHE VERHANDELINGEN. *Specimen Medicum de Dentitione sana et morbosa, quod — pro Gradu Doctoratus ſummisque in Medicina honoribus et privilegiis in Acad. Rheno-trajectina rite ac legitime consequendis, publico et solenni examini submittet* J. VAN LIER, EL. F. *Rheno-traject. die* XVI Decemb. A°. 1828 *Amst. typis* van Embden *et soc.* 120 pag.

Deze Academiſche Verhandeling, van den reeds bij ons met lof bekenden van Lier, kwam ons in handen; met genoegen doorlazen wij dezelve. De Schrijver verdeelt zijne Verhandeling in twee afdeelingen, waarvan de eerſte *de Dentitione ſana*, de tweede *de Dentitione morboſa*, handelt. In de eerſte tien Paragrafen van de eerſte Afdeeling, vonden wij eene zeer naauwkeurige Anatomisch - Phyſiologiſche beſchrijving der Tanden en van de tot dezelve behoorende deelen, verrijkt met verſcheidene belangrijke, aanmerkingen uit de vergelijkende Ontleedkunde; de vijf volgende Paragrafen bevatten de ontwikkeling der tanden zelve, zoowel die der melk- als blijvende tanden, als de ſomtijds voorkomende derde of wel vierde ontwikkeling derzelve; de zestiende Paragraaf handelende, *de Dentium cohaesione vi-*

vitiata, vonden wij, dat in het eerſte Hoofdſtuk *liever* niet had moeten geplaatst worden, maar in het tweede behoorde.

In het tweede gedeelte, zagen wij, dat de Schrijver eerst in het algemeen, vervolgens in het bijzonder, de ziekte-toevallen uit de ziekelijke tandwording ontſtaande, opgeeft; in de derde Paragraaf de oorzaken derzelve. Eindelijk in de vierde verdedigt de Schrijver het door hem aangenomene gevoelen, tegen dat van W i c h m a n, welke het beſtaan van ziekten door moeijelijke tandwording verwerpt, en hierin ſlaagt de Schrijver volkomen, door het maken van ontegenſprekelijke tegenwerpingen tegen het gevoelen van dezen. Met vollen regt kan men deze Diſſertatie, als eene volledige monographie rekenen, over het in dezelve behandelde onderwerp; orde, juistheid en rijke voorraad van weluitgekozene bouwſtoffen, maken dezelve aanprijzenswaardig. Mogt de Schrijver in zijne practijk eene even juiste oordeelvelling, gepaard met kennis, in toepaſſing weten te brengen, en voorzeker zullen de gevolgen zijner behandeling hem rijkelijk zijne aan ſtudien beſtede vlijt, beloonen. Wij kunnen niet afzijn, met een woord te gewagen, van de reden, waarom wij boven zeiden, dat de Schrijver dezer Diſſertatie, ons met lof bekend was geworden; in het *Journal de Gand*, van den 18den Sept. 1828 vonden wij, eene Bekendmaking uit Gent, waarin gezegd wordt, dat J. v a n L i e r, Student aan de Hoogeſchool te Utrecht, een ſtuk ter beantwoording der voor het jaar 1828 uitgeſchrevene Prijsvraag in de Geneeskunde, aan de Gentſche Hoogeſchool, ingezonden had, hetwelk zoo gunstig door de Faculteit was beoordeeld, dat het dezelve leed deed, niet twee eerepenningen te kunnen uitreiken, waarvan hem een Getuigſchrift werd overgereikt. Zeker kan men ſtellen, dat deze Diſſertatie zoodanig is, dat dezelve aan de goede verwachting, welke men van dezelve had kunnen koesteren, ten volle beantwoordt.

KUNSTEN.

Amsterdam. De Kweekelingen der Koninklijke Muzijk-School alhier, gaven op den 3den Junij in het openbaar, in tegenwoordigheid van eene talrijke ſchaar genoodigden, in den Stads-Schouwburg, voor de tweede maal, proeven hunner vorderingen, in Taal-, Toon- en Zangkunst gemaakt. Na eene Ouverture, door de Leden van het Orchest uitgevoerd, opende de Voorzitter, Mr. J. v a n 's G r a v e n w e e r t, met eene gepaste aanſpraak deze plegtigheid, die, — na het

geven der proeven in kunstmatig lezen en reciteren, in de gronden der Muzijk, het Solfieren, het beſpelen van de Piano en de Viool, en het zingen met woorden, en de hierop gevolgde uitdeeling van Eereprijzen en Getuigſchriften, — beſloten werd met het Solfieren van een Muzijkſtuk van Romberg, door het meerendeel der leerlingen, onder begeleide van het Orchest, uitgevoerd. De toejuiching der aanwezigen was ondubbelzinnig en algemeen, en eene aangename belooning voor de moeite en zorgen, door de Commiſſie van toezigt en de onderwijzers aan eene Inrigting beſteed, welker welſlagen de bedoelingen van haren Vorſtelijken Inſteller reeds aanvankelijk doet bereiken. (*)

HANDEL EN ZEEVAART, LANDBOUW, HUISHOUDKUNDE, BEVOLKING, EN WAT DAARTOE BETREKKING HEEFT.

Middelen ter opſporing van Koper in het Brood.

Wij ontvingen ter mededeeling, voor ons vorig N°. te laat, de volgende belangrijke aanwijzing over bovenſtaand onderwerp, van de Eerſte Klaſſe des Koninklijken Nederl. Inſtituuts; maar meenen, offchoon zij nu ook reeds elders wordt aangetroffen, ook door ons Blad mede te moeten werken tot het nuttig doel, dat die Klaſſe zich met de opgave derzelve voorſtelt.

„ De Eerſte Klaſſe van het Koninklijk Nederlandſche Inſtituut van Wetenſchappen, Letterkunde en Schoone Kunſten, meermalen de vermelding van *vergiftiging van het* brood, met blaauwen vitriool of zwavelzuurkoper gezien hebbende, heeft het van aangelegenheid gerekend, om, daar het brood een zeer algemeen en dagelijkſch voedſel is, eene gewiſſe en gemakkelijke opſporing van het koper in het brood algemeen kenbaar te maken, en daartoe den uitſlag der proeven, door twee van hare daartoe aangezochte Leden in het werk geſteld, openlijk mede te deelen.

Hoezeer de verkoling en tot aschbranding van met blaauwen vitriool of zwavelzuurkoper vergiftigd brood, en de trekking der asch met overgehaald en met water verdund zwavelzuur allerbeſtisſende is, om zeer geringe hoeveelheden koper in het brood op te ſporen en kennelijk te maken, gelijk zulks met opzettelijk daartoe gedane en herhaalde proe-

(*) Wegens de Maatſchappij ter bevordering der Toonkunst, welker aanwezen publiek gemaakt is, hopen wij eerlang een nauwkeurig bericht te geven. R.

proeven gebleken is, was het echter wenſchelijk, dat 'er eene wijze van proefneming beſtond, die mede geringe hoeveelheden koper in het brood beſlisſend konde aanwijzen, doch die tevens eenvoudig en geſchikt was, om door een ieder, ſchoon geen Scheikundige in het dagelijkſche leven te worden nagedaan.

Daartoe, met voordacht, gerigte en herhaalde proeven, hebben zulk eene wijze leeren kennen. Volgens dezelve is het koper in 1 once, 25 wigtjes, Nederlandsch gewigt, van een brood, waarin op de 3 oncen 75 wigtjes Nederl. gewigt 1 grein (Medisch gewigt) gewoon zwavelzuurkoper of blaauwen vitriool gedaan was, duidelijk herkend en aangetoond geworden. Het koperzout was in water opgelost en door het tarwe-meel vermengd geworden, en uit dit meel het brood gebakken.

Men neme dan een zeker gewigt van het te beproeven brood; bij voorbeeld, 1 once, 25 wigtjes Nederl. gewigt, na van korst ontdaan te zijn, trekke dezelve in een glas, met een mengſel van 2 oncen, 50 wigtjes water, en 20 droppels overgehaald ſterk zwavelzuur (overgehaalde vitrioololie) 24 uren koud, doe het mengſel op een filtrum van papier in een glazen trechter, drukke het zachtjes uit, verzamele het doorgezegen vocht, dampe het langzaam voor een gedeelte uit, zijge het nogmaals door en dampe het vervolgens uit tot op 15 wigtjes. Is de uitdamping langzaam geſchied, heeft men een ligt geel gekleurd en helder vocht. Men ſteke in hetzelve een blank ijzer ſtaafje: bevat het vocht koper, zal het na verloop van een half tot één uur of ſpoediger, met een blinkend rood vliesje van koper overdekt zijn; dit vocht zal ook met de indruppeling van den vluggen geest van Salmiak (vloeibare Ammonia) blaauw worden en met de indruppeling van het proefvocht (de oplosſing van gezwaveld waterſtofgaz in water) eene bruine, zwartachtige wolk voortbrengen.

De bloedloog gaf ſlechts eenmaal het rood bruin nederſlag, dat ſtellig het koper aanwees; meermalen echter een morſig blaauw, groenachtig nederſlag, dat ook ijzer aanduidde. Op de bloedloog, hoezeer een uitmuntend herkenmiddel van het koper, als de oplosſing zuiver en kleurloos is, kan men zich hier niet verlaten.

Nog eenvoudiger en korter is deze wijze:

Men trekke een gelijk gewigt broods met dezelfde hoeveelheid water en zwavelzuur, 24 uren, drukke het mengſel op een papieren filtrum in een glazen trechter uit, en dampe het doorgeloopen tot op 15 wigtjes uit. Dit vocht zal bruin gekleurd zijn; hierin het blank ijzer ſtaafje geſtoken, zal met een koperhuidje overtrokken worden, zoo het vocht koper bevat; — doch men kan zich nu met geene zekerheid van de overige herkenmiddelen bedienen.

De

De bruinheid en dikheid van het vocht verhindert niet, dat, zoo hetzelve koper bevat, dit door het ijzer verraden wordt. Van de bruine korst van het voornoemd brood, zijn 1 once, 25 wigtjes, op vermelde wijze behandeld geworden: na de uitdamping was het vocht zeer bruin en ſtroopachtig; nogtans heeft hetzelve op het ingeſtoken ijzer het koper afgezet.

Het eenvoudigst middel is ten laatſte het volgende:

„Men breke 1 once, 25 wigtjes van het te onderzoeken brood in kleine brokjes, overgiete dezelve in een langwerpig molglas, met een mengſel van 2 oncen, 50 wigtjes water en 20 droppels overgehaald zwavelzuur, roere de maſſa van tijd tot tijd met een glazen ſtaafje om, en ſteke, na verloop van eenige uren, een blank ijzer ſtaafje in dezelve; is daar in koper bevat, zal dit zich weder aan het ijzer aanzetten. — Ten minſte is zulks waargenomen met het brood, waarin op de 3 oncen 75 wigtjes eene oplosſing van 1 grein blaauwen vitriool of zwavelzuur-koper, gedaan was."

NATUURKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

De grootſte en oudſte Boom.

Humboldt beſchouwt de *Adanſonia digitata*, herkomſtig van de Senegal, Egijpte en Abyſſinie, als het oudſte organiſch Gedenkſtuk onzer Planeet, en beweert, dat het de grootſte der bekende boomen is. Zijn hoogte is middelbaar, maar zijn ſtam houdt ſomtijds 20 à 30 voeten in middellijn. Volgens de berekening van Adanſon, moet de de boom, als hij 30 vt. middellijn heeft, niet minder dan 5,150 jaren oud zijn; zijne wortels en takken zijn buitengemeen uitgeſtrekt en beſlaan gewoonlijk 140 à 150 voeten in het rond. Zijne vrucht ſtrekt den inboorlingen tot voedſel en zij trekken er eenen gezonden drank uit, dienende als een geneesmiddel in rot- en peſtaardige koortſen.

Schranderheid en behendigheid der Olifanten.

Bij de bekende trekken van beleid en ſchranderheid der Olifanten, verdient gevoegd te worden die, verhaald door een

een' Engelsch Artillerie-Officier, die een werk over de Veldtogten in Indië heeft uitgegeven; daarin verzekert hij ooggetuige geweest te zijn van het volgende. De Artillerietrein, die naar de belegering van Seringapatnam gevoerd werd, moest het zanderig bed eener rivier doortrekken, gelijk aan alle de rivieren van het Schiereiland des Ganges. Gedurende den zomer zijn zij niet meer, dan eene beek door zand heen loopende, hoewel hare beddingen zeer breed en den overtogt moeijelijk voor rijtuigen maken, door het losse zand, waaruit zij bestaan. Bij die gelegenheid viel een kanonnier van het affuit van het stuk, waarop hij gezeten was, en lag zoo, dat binnen twee seconden het wiel over zijn ligchaam zou heengaan. Een Olifant achter het kanon, zag zijnen toestand, ligtte met zijn' snuit oogenblikkelijk, zonder aansporing of last van zijn' geleider, het wiel op en hield het zoo lang in de hoogte, tot dat affuit en stuk voorbij waren en de soldaat gered was. Volgens dien zelfden Schrijver, vertrouwen de Indiaansche vrouwen, met goed gevolg, hunne kinderen aan den Olifant toe, die met zijn' snuit hen voor gevaar niet alleen behoedt, maar behendig bij zich houdt en beschermt.

Nieuwe soort van Wandluizen in Engeland.

Uit het *Polytechnisch Journal*, het tweede stuk van Januarij dezes jaars is de volgende bijzonderheid getrokken: „Het Amerikaansche Dennenhout, dat tegenwoordig in Engeland zoo veelvuldig gebruikt wordt, zit dikwijls zeer vol van eene nieuwe soort van Wandluizen, die langer zijn dan de gewone, en veel sterker en lastiger bijten. Vloeren van Canadeesch Dennenhout hebben reeds geheele huizen en straten te Londen met deze plaag aangestoken. Gill vermeldt gevallen, waarin familien derzelver woningen wegens Wandluizen verlieten, en in geheel nieuw gebouwde huizen trokken, waar zij echter, daar het houtwerk van Canadeesch Dennenhout was, nog veel erger door de Amerikaansche Wandluizen werden aangetast. Engeland kreeg zijne Wandluizen door het Edict van Nantes, door middel van de huisraden der over het Kanaal vlugtende Hugenooten; het zal thans daarvoor Parijs van Amerikaansche Wandluizen voorzien. Wij raden, alle handelaars de kisten en krullen, die zij uit Amerika of Engeland ontvangen, terstond zorgvuldig te verbranden."

OUD-

OUDHEDEN.

De Leeuw van Chaeronea.

„ Wij (*) hielden op een vierde mijls afſtands van Chaeronea, in het gezigt der Fontein en van den Schouwburg, halte, om een ſtuk wit marmer, ter zijde van den weg te onderzoeken, waarvan ſlechts een gedeelte boven den grond uitſtak; onze bedienden dolven verder en ontdekten weldra den kop van een' kolosſalen Leeuw, zoo ſtout als fraai bewerkt. Van de neusgaten tot aan den top van den kop, maten wij vier voeten, zes duimen; een gedeelte van een der pooten was op eenigen afſtand, deze hield twee voet, drie duim in middellijn.

Holland beſchrijft, in zijne belangrijke reize, de vlakte van Chaeronea; en herinnerende de zegepraal, die Philippus 338 jaren voor Christus geboorte, op de vereenigde legers van Athene en Thebe behaalde, merkt hij op, dat men 'er niets van den Thebaanſchen Leeuw ziet, maar dat hij waarſchijnlijk met aarde overdekt is.

Wij zijn zoo gelukkig van het graf dier heilige bende van 300 Thebanen te hebben teruggevonden; want dit is klaarblijkelijk het beeld door Pauſanias beſchreven. „ Bij de ſtad" zegt hij, is de algemeene grafſtede dier Thebanen, die in hunnen ſtrijd tegen Philippus bezweken; 'er ſtaat geen opſchrift op hun graf, een Leeuw alleen bedekt het, als ter herinnering van den moed, waarmede die mannen vielen."

Berekenende, dat deze kop zes duizend ponden woog en ons verſcheiden mijlen van zee af bevindende, moesten wij het denkbeeld laten varen, om hem geheel mede te nemen; wij overdekten op nieuw zorgvuldig die ſteenklompen en lieten ze tot betere gelegenheid daar, hopende bij onze terugkomst in Engeland eene inteekening te kunnen openen, om dit groote Gedenkſtuk naar onze oevers over te brengen.

STER-

(*) In het Journaal, waaruit wij dit overnemen, ſtaat niet vermeld, wie deze ontdekkers waren, maar dat de mededeeler zich van de waarheid des berigts overtuigd houdt, blijkt, daar hij ten ſlotte dezen ſchat aanbeveelt aan de aandacht der Franſche Geleerden, die onder beſcherming van den Maarſchalk Maiſon, Griekenland doorreizen.

Digitized by Google

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Junij. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID.
10	30. 3	55	N. N. W.	helder, op den middag en 's avonds eenige wolken.
	30. 3	63½	N. t. W.	
	30. 3	53	N.	
11	30. 3¼	55	N. N. W.	's morgens bewolkt, verder meest helder.
	30. 3½	64½	N. W. t. N.	
	30. 3¼	52	N.	
12	30. 3¼	57	N.	meest helder.
	30. 3	67	N. t. W.	
	30. 3¼	55	W.	
13	30. 3	58	O. Z. O.	's morg. dampig, verder helder.
	30. 2¾	70	O.	
	30. 2¾	56	N. t. W.	
14	30. 2¾	66	Z.	helder.
	30. 2½	74	Z. W.	
	30. 2	61	W. N. W.	
15	30. 1	66	Z. W.	omtrent helder.
	30. 1	74	W. Z. W.	
	30. 0¾	60	Z. W.	
16	29. 9	67	Z. Z. O.	voorm. bewolkt, 's namidd. regen.
	29. 8	73†	W. Z. W.	
	29. 8½	54	W. N. W.	

† 's middags ten 12 ure 80 gr.

BEKENDMAKINGEN.

*** De GEBROEDERS VAN CLEEF, *Boekverkoopers* in 's Gravenhage en te Amsterdam, geven uit en hebben verzonden:

I. AGRON, WEILAND en LANDRÉ, *Nieuw* HAND-WOORDENBOEK der FRANSCHE en NEDER-DUITSCHE *Talen*, TWEEDE VERBETERDE en aanmerkelijk vermeerderde druk, twee deelen in klein octavo, ingenaaid . . . . . *f* 7,00.

Hetzelfde werk, gebonden in *halve Fransche banden* . . . . . 8.50.

II.

II. JACOB DE GELDER, *Hoogleeraar te Leyden*, BEGINSELEN der MEETKUNST, ontworpen naar haren tegenwoordigen ſtaat van vorderingen; *tweede deel*, DERDE DRUK, (over de platte en bolvormige driehoeksmeting) met platen, in groot octavo . . . . . f 5,25.

III. ——————— Hetzelfde Werk, in een deel COMPLEET . . . . . - 10,50.

IV. ——————— HANDLEIDING tot het MEETKUNSTIG TEEKENEN, opgeſteld ten dienſte der *Latynſche Scholen*, en inzonderheid ten gebruike der *Induſtrie-Scholen*, met platen, in klein octavo . . . . . - 2,20.

V. C. A. GEISWEIT VAN DER NETTEN, *onderrigt* wegens het SCHIET- en ZIJDGEWEER, ten dienſte van het Koninklijke Nederlandſche leger met aanmerkingen en bijgevoegde platen vermeerderd; vijfde uitgave, gevolgd van het onderrigt wegens het Schiet- en Zijdgeweer, ſedert het jaar 1813, mede met platen, in groot octavo . . . . . - 7,00.

VI. ——————— ONDERRIGT wegens het SCHIET- en ZIJDGEWEER, met platen, *vijfde druk*, in groot octavo . . . - 3,20.

VII. ——————— ONDERRIGT wegens het SCHIET- en ZIJDGEWEER, ſedert het jaar 1813, met platen, in groot octavo . . . - 3,80.

VIII. STAATS-ALMANAK van het Koningrijk der Nederlanden, voor het jaar 1829, (*officiële uitgave.*) in groot octavo . . . . . - 4,50.

IX. SURINAAMSCHE ALMANAK, voor het jaar 1829, in klein octavo . . . . . - 3,00.

X. D. SWARTS, *Geſchied- en Natuurkundige Verhandeling*, over HET Y, deszelfs vroeger beſtaan als ſprank van den Rijn en gemeenſchap met de Rivieren, Meren en Wateren in Zuid- en Noordholland, in groot octavo. - 00,60

XI. WET van den 11 April 1827, houdende oprigting van SCHUTTERIJEN, met een *Alphabetisch Register*, benevens het *Reglement* op derzelver *exercitien* en *manoeuvres*, in klein 8vo. 1,25.
Hetzelfde ZONDER het *Reglement der Exercitien* . . . . . f 00,70.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

ALGEMEENE KONST- EN LETTER-BODE, VOOR HET JAAR 1829.

N°. 27. *Vrijdag den 26ſten Junij.*

BERIGTEN.

PRUISSEN. Op den 11den Junij overleed te Weisſenfels de Tooneeldichter Dr. ADOLF MÜLLNER, die, door onderſcheidene ſtukken, aan het Duitsch Tooneel geleverd, met name de Treurſpelen *die Schuld*, *König Yngard* en *die Albaneſerin*, zich bij de Letterkundige wereld in Duitschland vermaard heeft gemaakt. Hij bereikte den ouderdom van 58 jaren; en, ſchoon alle gevoelens, in zijne Tooneelſtukken ontwikkeld, niet algemeene goedkeuring vonden, ja zijne leer wegens het noodlot, waarvan 's menſchen daden afhankelijk zouden zijn, tot twistſchriften aanleiding gaf, telt men ſommige derzelve onder de beste voortbrengſelen van de hedendaagſche Duitſche Letterkunde.

PARYS *den 15den Junij*. Op heden hield de Koninklijke Academie der Wetenſchappen, onder voorzitting van den Heer DE MIRBEL, eene openbare Vergadering, waarin, nadat de toegewezen prijzen waren bekend gemaakt, en het nieuwe Programma der voorgeſtelde Prijsvragen was voorgelezen, (*) eerst de be-

(*) Reide zullen wij in een volgend No. mededeelen.

beſtendige Secretaris Baron CUVIER eene geſchiedkundige lofrede hield op wijlen den Heer BOSC, vervolgens de Heer FLOURENS zijne proefneemingen mededeelde nopens eenige gevolgen van de werking der Koude op de Dieren, en eindelijk de Baron FOURIER eene geſchiedkundige lofrede op wijlen den Marquis DE LAPLACE voordroeg.

LUIK. Tot Leden der Provinciale Geneeskundige Commisſie alhier zijn door Z. M. benoemd. de Hh. Med. Doctoren CHARLES HAUZEUR en JOSEPH TOMBEUR.

IETS

OVER HET

LEVEN EN DE SCHRIFTEN

VAN

A. H. NIEMEYER.

(Ontleend uit het *Journal für Prediger*.)

(Vervolg en Slot van bladz. 405.)

Doch laten wij nu een' blik *ſlaan op het gene hij in* eenen meer bijzonderen zin voor den ſtand van Predikanten en voor de Godgeleerden in het algemeen geweest is: want in dit opzigt heeft hij zich ook bijzonder verdienſtelijk gemaakt. Hij ſtond in de eerſte jaren zelf in bijzondere betrekking met het *Journal für Prediger* en werkte niet weinig mede, om, door zijne voortreffelijke bijdragen, dat *Journal* grooten opgang te doen maken en deszelfs voortdurend beſtaan te bevorderen. Ook naderhand verloor hij hetzelve niet geheel uit het oog. Nogtans heeft hij nog oneindig meer gedaan voor het vak der predikkunde en voor de werkzaamheden eens Christen-Leeraars.

De voorlezingen, welke hij, gedurende veertig jaren, over de Homiletiek en over andere Godgeleerde onderwerpen hield, hebben gewisſelijk in deze op-

zig-

zigten veel goeds geſticht. Hoevele Predikanten zullen nog met dankbare aandoening denken aan de leſſen en raadgevingen, welke zij van hem, ter doelmatige practiſche en ſtichtende inrigting van hunne aanſtaande werkzaamheden in het Godsdienſtig onderwijs, openbaar en afzonderlijk, en ter regeling van alles, wat tot hun ambt behoort, mogten ontvangen. Hoe helder en waar, hoe verſtandig en op redenering en ondervinding gegrond ſprak hij over dat alles. Niets ontbrak hem, dan alleen, dat hij niet zelf eenige jaren predikant bij eene land- of ſtadsgemeente geweest was, om in dit opzigt een volmaakt leeraar en raadgever voor zijne toehoorders te zijn. In het bijzonder was hij te dezen aanzien van groot nut, door zijne Directie over het *Theologiſche Seminarium*. Hier werd een groot aantal van jonge lieden, die zich aan de *Theologiſche* ſtudien en zeker voor het grootſte gedeelte aan het predikambt toewijdden, nu in de verklaring der H. S., dan in de ontwikkeling van andere Godgeleerde onderwerpen, in het Catechiſeren, disputeren en dergelijke geoefend; hier werden opſtellen gemaakt, preken geſchetst en uitgewerkt en alles werd zoowel door eenige medeleden van het *Seminarium*, als door den Directeur zelven beoordeeld. Alles geſchiedde met welvoegelijkheid en beſcheidenheid, doch vaak werd de behandeling van een en ander zeer levendig. Ook in andere collegien, bij zijne propaedeutiſche voorlezingen, bij die over de *Practiſche Theologie* en over de *Chr. Moraal* wist hij alles, ten nutte van den aanſtaanden Christen-Leeraar in te rigten. Hij ontleende de noodige voorbeelden, bij voorkeur, uit het leven van Predikanten of wendde hetgeen hij zeide voornamelijk aan ten dienſte van openbare voordragten en overal op de werkzaamheden van het leeraarsambt, ſteeds in het oog houdende, dat verre de meeste van zijne hoorders voor dat ambt beſtemd waren.

Niemeyer was eens zelf predikant en had niet ſlechts in den eerſten tijd van zijn Academisch leeraarsambt, toen de Academiſche godsdienst-oefeningen nog plaats hadden, maar ook naderhand, toen deze weder herſteld waren, in de Univerſiteitskerk te *Halle* meermalen gepredikt. Verſcheidene zijner preken uit dezen tijd zijn gedrukt en men ziet in dezelve den voortreffelijken redenaar, die trouwens ook dat gene

wat hij leerde en waartoe hij vermaande, door eigen voorbeeld, bevestigde. Daarenboven werd aan hem doorgaans opgedragen het houden van leerredenen bij bijzonder plegtige gelegenheden, die aan de Academie plaats hadden. Zoo hield hij reeds in 1786, bij den dood van Frederik *den Grooten*, eene plegtige Gedachtenisrede, welke ook gedrukt is. Maar in het jaar 1797 werd hem eene veel moeijelijker taak opgelegd; hij moest eene dergelijke rede houden, na den dood van Frederik Wilhelm II, onder wiens regering hij zoo zeer, ter zake van zijne *Theologische* denk- en leerwijze, verontrust was geworden. Hij deed dezelve met veel schranderheid en redde zich meesterlijk en met waardigheid uit deze moeijelijke zaak. Ook deze leerrede is gedrukt. Daarenboven trad hij, vroeger en later veelmalen op den kansel en bestaan er verscheidene gedrukte en ongedrukte preken van hem. In *Parijs* preekte hij op den 20 Aug. 1807 in de *Deensche* Kapel, en wel over de *onafhankelijkheid van 's menschen geest van de wisselingen des uitwendigen levens.* Niemeyer, wiens uiterlijke voordragt ook uitmuntend was, strekte dus hun, welke hij onderwees, door mondeling en schriftelijk woord, als predikant, waarlijk tot een voorbeeld ter navolging.

Wij komen eindelijk — en dit is wel het gewigtigste — tot dat gene, wat hij inzonderheid als Schrijver voor den predikstand gewerkt heeft. Hij gaf wel is waar zijne *Homiletiek* in den beginne, *onder den titel*: *Entwürf der wesentliche Plichten Christ. Lehrer*, als een *Compendium* uit, en zij bleef ook binnen deze grenzen, bij de eerstvolgende vijf uitgaven, maar, sedert maakte hij ze tot het tweede deel van zijn voortreffelijk Handboek voor Leeraren van den Chr. Godsdienst en bij elke nieuwe uitgave verbeterde en veranderde hij haar naar de behoeften van den tijd. In 1827, wanneer de zesde en laatste uitgave verscheen, had hij alles nogmaals op nieuw omgewerkt. Hij bediende er zich voornamelijk van bij zijne voorlezingen; doch de nieuwe uitgaven, welke telkens na verloop van eenige jaren noodig waren, bewezen het, dat het werk ook meer en elders gebruikt is geworden door hen, aan wie het niet ten deel mogt vallen zijne voorlezingen te hooren; en waarlijk het verdiende dit ook om zijne helderheid en kortheid, waarbij

bij toch niets was overgeslagen, dat belangrijk was en vermeld diende te worden.

Maar hij wist ook, op eene voortreffelijke wijze, den Predikanten het materiele van hunne voordragt aan te wijzen en hun te toonen, waaraan zij zich houden moesten, indien zij doelmatig werkzaam wilden zijn. Hij leidde hen van de drooge en voor het heil der menschen weinig bevorderlijke leerstellige bespiegelingen en geschillen af en naar dat gene heen, wat bevattelijk en verstaanbaar, en zich even zeer aan het verstand als aan het hart beveelt en alzoo eeniglijk is geschikt, om het ware geluk der menschen te bevorderen en op vaste grondslagen te vestigen en dus ook eeniglijk ter stichtinge dient. (*) Dit deed hij door zijne *Populaire* en *Practische Theologie*, welke het eerste deel van zijn *Handbuch für Chr. Religionslehrer* uitmaakt. Hiervan zijn sedert 1790 zes uitgaven verschenen. Om zoowel bij zijne toehoorders datgene levendig te houden, wat hij hun medegedeeld had, als ook dezulken, die hem niet gehoord hadden, met zijne grondstellingen en godsdienstige begrippen bekend te maken, liet hij van 1796 tot 1799 drie verzamelingen van Brieven aan Christelijke Godsdienstleeraars over *Populaire* en *Practische Theologie* drukken, die in 1803 voor de tweede maal in twee deelen het licht zagen. Hij schijnt van voornemen geweest te zijn, om die brieven nogmaals geheel om te werken; doch de dood heeft hem dit belet. Het behoeft niet bewezen te worden, dat hij, door een en ander, krachtig ten goede heeft gewerkt en ook veel tegenstand heeft geboden aan de *Mystisch-Dogmatische* inrigting, welke men in onze dagen aan de preken heeft zoeken te geven.

Voor het spoedig en juist begrijpen en volkomen verstaan van het *Theologische* onderwijs, aan de Academie, ten dienste van aanstaande Chr. Leeraars, was het van belang, dat reeds in de hoogste klassen van de *Gymnasien*, uit welke de jongelieden tot de *Universiteit* overgaan, het godsdienstig onderrigt op eene gepaste wijze werd gegeven. Niemeyer gaf daarom

(*) Of Niemeyer in dezen wel niet wat te verre gegaan zij, wil de Vertaler hier liefst niet beslissen.

om in 1801 een leerboek uit: *für die obern Religionsklassen in Gelehrten-Schulen*,; een werk, dat te regt onder de voortreffelijkste van zijne werken geteld wordt. In vierentwintig jaren werd het veertien malen herdrukt, de laatste maal in 1825. Trouwens het is ook niet alleen op scholen ingevoerd, maar ook volwassene en beschaafde Christenen van beiderlei geslacht hebben het met vrucht gebruikt. En zoo heeft dus Niemeyer ook van dezen kant getracht den ingang tot het ware Christendom meer te openen en verstand en hart te bereiden tot het nuttig en stichtelijk ontvangen van het godsdienstig onderwijs, dat openlijk geschiedt. Ja, om de Leeraars op de *Gymnasien*, waar dit boek was ingevoerd, ook de moeite der voorbereiding tot het onderrigt, dat gegeven wordt, gemakkelijker te maken, gaf hij *erläuternde Anmerkungen und Zusätze zum Gebrauche der Lehrer* uit, waarbij hij eene zeer nuttige Verhandeling voegde over de Methode van het Godsdienstig Onderwijs. Ook dit geschrift is, sedert 1822, viermalen herdrukt.

Indien men dezen schriftelijken invloed van Niemeyer op de veredeling en de *werkzaamheid* des Chr. Predikants een' onmiddellijken invloed mag noemen, dan verdient een andere, waarvan hier ook niet mag gezwegen worden, een meer *middellijke* te heeten. Hij heeft namelijk altoos gewerkt ter verbetering van de openbare godsdienst-oefeningen, deels door de verlevendiging en verheffing van een vroom en echt *religieus* gevoel in de harten, die Christelijke stichting begeerden, en hij heeft alzoo op menigerlei wijze ter bevordering van het nut des predikambts medegewerkt.

Wij zouden toch een aantal van voortreffelijke godsdienstige Liederen van Niemeyer kunnen opnoemen, welke hij, in verschillende tijden, gedicht heeft, en van welke er een groot gedeelte in de nieuwe Gezangboeken in *Duitschland* zijn opgenomen. En heeft deze verbeterde geest, welke aldus in de openbare godsdienst-oefeningen kwam, niet ontwijfelbaar voordeelig gewerkt voor het nut des predikambts?

Daarenboven kwam door Niemeyer eene bijzondere soort van geestelijke poëzij in zwang, welke voorheen minder geacht was en sedert weder meer bijval gevonden heeft; wij bedoelen het *Geestelijke* of

Re-

Religieuse Drama. Zijne *Oratorien: Abraham op Moria*, *Lazarus* of het *Feest der Opstanding*, *Thirsa en hare zonen*, *Michala*, *de Dochter van Jephta*, (*) op welke alle Rolle muzijk gemaakt heeft, behoeven waarlijk weinig onder te doen voor Ramlers *Dood van Jezus*, waarvoor Graun de muzijk heeft gesteld. Zij hebben zeker veel medegewerkt tot *religieus* gevoel en tot godsdienstige stichting.

Eindelijk heeft Niemeyer ook als *Ascetisch* Schrijver weldadig gewerkt op de bevordering van ware godzaligheid en door haar op de verbetering en veredeling van den openbaren godsdienst. Reeds in 1779 gaf hij zijnen *Philotas* uit, een proeve ter leering en vertroosting van lijdenden en van vrienden der lijdenden, waarvan in 1782 het tweede en in 1790 het derde deel verscheen, en waarvan drie uitgaven bestaan. Hierop volgde een stichtelijk boek, dat hij met zijnen broeder uitgaf onder den titel: *Trostschriften zur Aufrichtung für Leidende, die über den Tod ihrer Gatten, Kinder und Freunde trauern; ein Buch für Familien* 1783 — 1789. Te gelijk hiermede verscheen zijn *Timotheus*, ter opwekking en bevordering der aandacht van nadenkende Christenen op de heilige dagen van hunnen godsdienst. Nog ontvingen wij in 1808 en 1809 eene tweede en vermeerderde uitgave van zijne *Feierstunden während des Krieges*, van wier eerste uitgave, gelijk ook van andere zijner schriften, wij te voren reeds hadden kunnen spreken.

Zoo heeft Niemeyer geleefd, zoo geleerd, zoo geschreven; dit is hij voor ons geworden, dit is hij geweest, zooveel en nog veel meer hebben wij nog van hem. Alles is hier wel kort en vlugtig geschetst, maar het is te verwachten, dat zulk een voortreffelijk man, als Niemeyer was, een' Levensbeschrijver hebben zal, die hem uitvoeriger en meer naar waarde zal schetsen.

PRO-

(*) Er zijn nog verscheidene andere Dichtstukken van deze soort door Niemeyer gemaakt en bij openbare Godsdienstige gelegenheden gebruikt.

PROGRAMMA.

De Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde, te *Leiden*, heeft hare jaarlijkſche Algemeene Vergadering gehouden, op Vrijdag den 12den Junij. Uit twee Verhandelingen, die ingekomen waren op de Prijsſtof: „ over het wezenlijk en kenmerkend onderſcheid der Welſprekendheid van den Kanſel, van de Pleitzaal, van de Raads-Vergadering en van de Gehoorzaal," is de gouden Eereprijs toegewezen aan die, geteekend met de zinſpreuk: *Oratio atque lingua* (&c.) Cic. *de Orat.* L. III. c. 7., wier Schrijver, de Heer N. G. van Kampen, op de Vergadering tegenwoordig, de gelukwenſchingen der Leden ontving. Als nieuwe Prijsſtof, tegen 31 December 1830, is uitgeſchreven de volgende: „ Eene „ oordeelkundige vergelijking van de voornaamſte Neder„ landſche Proza-Schrijvers der 17e. en 18e. Eeuw en „ die van onzen leeftijd; zoo ten aanzien van woorden en „ ſpreekwijzen, als van de regels der taalkunde door hen „ gevolgd;" — terwijl voor het einde des loopenden jaars antwoord verwacht wordt op de Prijsvraag, voorleden jaar uitgeſchreven, dus luidende: „ Kan men wel met waarheid „ zeggen, dat de Oud-Nederlandſche Republiek ooit, in „ den eigenlijken zin des woords, een' vasten Staatsvorm „ (*Conſtitutie*) gehad heeft? Moest niet het onbepaalde en „ wankelbare van haren vorm, uit den aard, aanleiding ge„ ven tot die hevige beroeringen, welke haar, gedurende haar „ ganſche beſtaan geſchokt hebben? en welke heilzame lesſen „ en gevolgen levert deze wijze van beſchouwing voor den „ beſchrijver van hare Geſchiedenis op?" — *De antwoorden* in den gewonen vorm en inrigting, te bezorgen bij den Ondergeteekenden, of bij den Tweeden Secretaris, Mr. W. P. Kluit, te Leiden. — Tot Leden der Maatſchappij zijn verkozen: de Heeren Mr. M. G. Biben, Advokaat te Amſterdam; Mr. T. C. de Bordes, Advokaat Generaal bij het Kon. Geregtshof in 's Hage; John Bowring, te London; P. van Limburg Brouwer, Hoogleeraar in de Geſchiedenis en Letterkunde, te Luik; J. G. Büsching, Profeſſor te Breslau; P. Camper, Conrector te Zutphen; G. A. G. P. Baron van der Capellen, Preſident-Curator van de Univerſiteit, te Utrecht enz.; F. D. Fontein, Lid van het Friesch Genootſchap van Oudheidkunde enz., te Harlingen; Fr. H. von der Hagen, Profeſſor te Berlijn; Mr. J. C. W. le Jeune, Inſpecteur der gemeene Middelen, in 's Hage; Mr. J. van Lennep, Secretaris van de Commisſie van Landbouw voor Noord-Holland, te Amſterdam; Mr. J. C. Martens, Regter van

In-

Inſtructie, te Utrecht; T. J. Mone, Hoogleeraar in de Geſchiedenis en Letterkunde, te Leuven; P. E. Müller, Profeſſor, te Koppenhagen; F. Münter, Biſchop van Seeland, te Koppenhagen; Mr. A. W. Philipſe, Procureur Generaal bij het Koninklijk Geregtshof, in 's Hage; G. J. Pool, Med. Doct. te Hillegom; R. Posthumus, Predikant, te Waaxens in Vriesland; Is. Prins, Predikant te Amſterdam; A. Schleiermacher, Bibliothecaris te Darmſtadt; C. C. Rafn, Profeſſor en Secretaris van het Deensch Genootſchap van Oudheidkunde, te Koppenhagen; R. Rask, Profeſſor, te Koppenhagen; J. K. Thorbecke, Hoogleeraar in de Geſchiedenis en Letterkunde, te Gent; Mr. M. Verbrugge, Advokaat te Brusſel; J. van Ouwerkerk de Vries, te Zeist; W. H. Warnſinck Bz., te Amſterdam; en P. van der Willigen Predikant te Thiel. —

Het verder op deze Vergadering verhandelde, zal, benevens de Aanſpraak van den Voorzitter, Prof. Siegenbeek, en het Verſlag van de Werkzaamheden gedurende het laatſtverloopen jaar, ten ſpoedigſte gedrukt, en benevens den thans voltooiden en afgedrukten *Catalogus van de Boekerij der Maatſchappij*, aan de Leden toegezonden worden.

Mr. H. W. TYDEMAN,

Prof. Jur.

Secretaris der Maatſchappij.

IETS

OVER DE INBLAZING VAN LUCHT IN DRENKELINGEN EN VERSTIKTEN. (*)

Het is bekend, dat om drenkelingen en verſtikten in het leven terug te roepen, men ſinds lange gewoon is, hun

(*) In No. 13. van dit Weekblad dezes jaars, bl. 203, is een kort artikel medegedeeld over het nut van het inblazen van lucht door de neusholte bij ſchijndooden, gerigt tegen iets over het doellooze daarvan, in den *Courier des Pays-Bas* geplaatst. Daar wij vooronderſtellen, dat de bewering in het laatſte haren oorſprong ontleent van de Verhandeling des Hn. Leroy, over dit onderwerp, aan de Parijſche Academie der Wetenſchappen gezonden, achten wij het bijzonder voor de waterrijke Noordelijke Gewesten van ons Vaderland belangrijk, het ons medegedeelde Iets over die Verhandeling in dit Tijdſchrift op te nemen, nu de Heeren Duméril en

hun Jucht in de longen te blazen. Men deed vroeger deze bewerking met den mond en eene buis; maar ſedert de ſcheikunde bewees, dat de lucht deels ontleed en bij de daad der ademhaling zelve bedorven wordt, oordeelde men het raadzamer zich van blaasbalgen met buigbare buizen tot deze inblazing te bedienen. Deze bewerking is door de verſtandigſte geneesheeren aanbevolen; zij is een der voor naamſte middelen, in het *Onderrigt om Drenkelingen en Verſtikten te redden*, en de kistjes, welke eene zorgvuldig beſtuur op de plaatſen nahoudt, werwaarts die ongelukkigen vervoerd worden, bevatten alle de blaasbalgen en andere toeſtellen ten dezen benoodigd. Eenige ſchrijvers bevelen het zelfs aan, om de lucht met zekere kracht in te drijven, ten einde, zeggen zij, de luchtwegen te zuiveren; en niemand had tot hiertoe zich tegen het gebruik dezer middelen verzet; — men was er verre af, van dezelve gevaarlijk te achten, en dat zij dikwijls een' ſchijnbaren dood in een' wezenlijken kunnen veranderen. Maar in eene Verhandeling, die de Heer Leroy d'Etioles in het verleden jaar het *Fransch* Inſtituut aanbood, heeft deze een groot aantal proefnemingen verzameld, welke bewijzen, dat die behandeling veel ongerijf heeft, vooral in handen van zeelieden en onkundigen, die gewoonlijk de eerſte hulp aan drenkelingen toebrengen; hij toont in der daad aan, dat het genoegzaam is, om lucht met zekere kracht in de longen van onderſcheidene dieren, als konijnen, vosſen, geiten en ſchapen in te blazen, om die op 't oogenblik te doen ſterven. De hond evenwel is voor deze proef beſtand, welke hem ſlechts eenigen tijd in een' lijdenden en pijnlijken ſtaat brengt.

De Heeren Duméril en Magendie zijn belast geweest met dit gewigtig vraagpunt te onderzoeken; zij hebben de proeven van Leroy herhaald; en na de waarheid der daadzaken te hebben geſtaafd bevonden, heeft de Heer Magendie zijn verſlag aan de Academie der Wetenſchappen opgemaakt. De beſluiten, daaruit door dezen geleerden physiologist getrokken, verdienen algemeen verbreid te worden, omdat zij ſtrekken ter wijziging van eene gebrekkige algemeen aangenomen handelwijze. Uit zijn' arbeid volgt, dat de longen van vele dieren geen' weêrſtand kunnen bieden aan eene felle inblazing, door middel van den mond of een' blaasbalg gedaan; dat derzelver zamenweefſel verſcheurt, en dat zij ſterven, als ſtikkende door de zamenperſing, die deze lucht, in de borst verſpreid, op de ademhalingswerktuigen uitoefent. Wel is waar, de long van den hond, van

Magendie aan dat geleerde ligchaam daarover een Verſlag hebben uitgebragt, waaruit blijkt, dat niet het nut dier inblazing zelve twijfel lijdt, maar dat 'er meer behoedzaamheid bij behoort plaats te hebben, dan gewoonlijk geſchiedt. R.

van ſteviger zamenſtel, wederſtaat deze bewerking, maar het is niet wel mogelijk te weten, of de mensch met dit voorregt begaafd is. De Heer Leroy haalt een geval aan, waarin het toeval ſchijnen zou, bewezen te hebben, hetgeen men zich wel wachten zou te beproeven. „ Een jongman, met zijne minnaresſe ſtoeijende, kreeg den inval, om, na haar den neus toegenepen te hebben, haar fel in den mond te blazen. Daarop volgde een gevoel van pijnlijke verſtikking, dat verſcheiden dagen aanhield, en den ſpelers van een tooneel, dat alleen vrolijk moest zijn, bijzonderen ſchrik aanjoeg."

De Heer Magendie wil echter het nut der inblazing van lucht in de longen, in den ſtaat van verſtikking, niet in twijfel trekken; van onheugelijke tijden is dit middel met den besten uitſlag gebezigd; de zaak is hier: de wijze van uitvoering. Uit een phyſiologisch oogpunt is het niet twijfelachtig, of de inblazing met den blaasbalg verdient de voorkeur boven die met den mond; de lucht, die de blaasbalg in de longen brengt, is zuiver, werkt beter bij gevolg dan die, welke reeds tot de ademhaling diende; maar het is niet minder waar, dat wanneer, in plaats van gematigd ingeblazen te worden, de lucht met kracht en hevigheid wordt ingebragt, dit op zich zelf zoo heilzaam middel dikwijls verderfelijk worden kan. Dit is maar al te wel bewezen, door eene vergelijkende tafel van het getal drenkelingen in het leven teruggeroepen, zestig jaren geleden, toen men alleen de oude manier van inblazing bezigde, en van die, welke men heden door de blaasbalgen redt. Gedurende een' tijd van zes jaren van 1821 — 1826 zijn 1835 drenkelingen uit het water gehaald; ſlechts 368 kregen hulp en 283 kwamen weder bij, dat is omtrent het twee-derde gedeelte; en daarentegen bragt van 1772 — 1788, de Schepen van Parijs, Pia, de ſtichter en beſtuurder der inrigtingen ter redding van verſtikten 813 drenkelingen of verſtikten in het leven terug van de 934, dus een acht-negende gedeelte.

Met verwondering ziet men zulk eene uitkomst. Doch men moet aan de Leden van den Raad van Gezondheid regt laten wedervaren, die het Onderrigt bij de Kistjes met veel verſtand hebben opgeſteld; het gevaar aan de inblazing verbonden, wel is waar, komt 'er niet in voor, maar kon 'er niet in aangewezen ſtaan, omdat het onbekend was.

Zou men daaruit niet beſluiten, dat men met meer behoedzaamheid bij de aanwending dezes middels moest te werk gaan; vooral, wanneer men overweegt, dat het in de meeste gevallen waarſchijnlijk is, dat (de perſonen, die langer dan vijf minuten onder water hebben doorgebragt, niet tot het leven kunnende worden teruggebragt, dan voor zooveel zij door eene bezwijming op het oogenblik der indompeling of weinig tijds later bevangen werden;) het meerendeel der-

zul-

zulken die men krachtdadige hulp bewees, tot het leven zouden zijn teruggekeerd, zonder dat men eenige middelen had te werk gesteld. Wij voor ons meenen, dat het ongerijf, om de lucht meer of min door de ademhaling bedorven in te brengen, beneden het gevaar moet gesteld worden, van in handen van onkundige bewerking-wijzen en toestellen te geven, die den dood kunnen veroorzaken; verstandiger zou het zijn, en intusschen beter, tot de oude manier terug te keeren, welker voordeelen door de voornoemde berekening zijn bewezen.

Belangrijk ware het de uitwerking na te gaan van de inblazing van lucht in de longen van pas geboren kinderen; menigmalen gebeurt het, dat, bij de geboorte, de ademhaling moeijelijk tot stand komt; in dit geval raadt men, om haar gemakkelijker te maken, ook de inblazing van lucht in de longen aan, tot welk einde buizen zijn uitgevonden. Loopt men hierbij, even als bij volwassenen, gevaar van in de longen eene scheur voort te brengen, en den dood der kinderen te veroorzaken, wanneer men die wil redden? *De* geleerde uitbrenger van dit verslag meent, na talrijke proefnemingen, dat dit orgaan bij het kind veel vaster en steviger is dan bij den mensch, en beter tegen de werking dezer kracht bestand is. Inderdaad de inblazing van lucht, met geweld gedaan, heeft nimmer de longen van jonge kinderen verscheurd, gelijk zulks bij volwassenen plaats heeft. Intusschen moet men hier uit niet opmaken, dat deze bewerking bij belemmerde ademhaling van jong geborenen geheel aan geen zwarigheden onderhevig is; zij vordert ten minste de grootste gematigdheid. (*)

De Heer Leroy d'Etioles besluit zijne Verhandeling met het voorstellen van nieuwe middelen, om *drenkelingen* te redden; na verscheidene meer en min gelukte proeven bepaalt hij zich tot het eenvoudigste middel, tot dat, hetwelk door iedereen zonder gevaar kan te werk gesteld worden, dat geen' bijzonderen toestel vordert en hem de beste uitkomsten heeft opgeleverd. Dit middel bestaat in de veerkracht der ribben en der buikspieren in werking te brengen, door op die deelen gematigd te drukken, en op die drukking poozen van ontspanning te laten volgen; op het oogenblik, dat borst- en buikholten zamengedrukt worden, wordt de bedorven lucht, die de longen nog kunnen bevatten, uitgedreven; bij het ophouden der drukking hernemen de ribben en de buikspieren; door hunne veerkracht, hunne vorige plaats; de borst verruimt zich bij deze beweging en de lucht

(*) Daar jonge kinderen, wier ademhaling niet op gang is, meestal in kundige, althans geene ruwe, handen vallen, zoo als onvermijdelijk het geval met drenkelingen dikwijls zijn kan, wordt die inblazing zeker te voorzigtig bij hen aangewend, dan dat men, al waren derzelver longen niet steviger, daarvan ongelukkige gevolgen mag verwachten. Inz.

lucht wordt ingeademd. Weinig minder dan eene eeuw geleden bewerkſtelligde men in Engeland reeds drukkingen op den buik der drenkelingen, maar men had niet gedacht, dat deze wrijvingen behalve de uitdrijving van het ſchuim in de luchtwegen bevat te bevorderen, ook kunstig ademhalingsbewegingen konden voortbrengen; ook was dit middel, als niet op phyſiologiſche gronden berustende, in het vergeetboek geraakt. De Heer Leroy beweert zelfs, dat men aan deze bewerking een groot aantal gelukkige uitkomsten mag dank wijten, aan de luchtinblazing in de longen toegeſchreven. Inderdaad, in het reeds aangehaalde Onderrigt wordt aanbevolen, om tuſschen iederen ſlag des blaasbalgs, ligt op de borst en buik der drenkelingen te drukken.

Het verſlag van den Heer Magendie bevat ten ſlotte: *voorecrst*, dat het wenſchelijk zijn zou, de Onderrigtingen gevoegd bij de Reddingkistjes eenige wijzigingen te doen ondergaan, wat betreft het bezigen van de inblazing der lucht in de longen.

Ten andere, dat deze inblazing, in zekere gevallen met nut kan vervangen worden door het middel, dat de Heer Leroy voorſtelt, hetgeen geen tijdverlies veroorzaakt.

Daarop heeft de Academie, naar aanleiding van het verzoek der Commisſie, beſloten deze Verhandeling te doen drukken in het *Receuil des Savans Etrangers*.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

De Ring door Oldenbarneveldt *aan* Jan Francken *gegeven, enz.*

In de nalatenſchap van den Hoog Wel Geb. Heer Willem Hendrik van Barnevelt, Heere van Noordeloos en Overſlingeland, te Noordeloos den 9den Mei 1829 overleden, bevindt zich de Ring, welken de Heer Mr. Johan van Oldenbarneveldt, Raad-Penſionaris van Holland, aan zijnen Dienaar Jan Francken, ter gedachtenis gegeven heeft, op het oogenblik, dat hij het doodvonnis ſtond te ondergaan.

Deze Ring, welke van masſief Goud is en volgens waardering *f* 25:- bedraagt, is van gewone gedaante, zijnde van boven voorzien met een glaasje, waar achter Oldenbarneveldts afbeeldſel, hetgeen volgens het oordeel van deskundigen, volkomen gelijkt.

De bewijzen van deszelfs identiteit, zijn daarbij mede voorhanden; waaruit blijkt, dat gemelde Jan Francken, naderhand is geweest Majoor te Amersfoort, en aldaar kin-

kinderloos, omtrent het jaar 1670 overleden; — dat zijn broeder Flips Francken, tweemaal gehuwd zijnde, in het eerste huwelijk drie kinderen heeft gehad, met namen Franck, Gerrit en Arie Flipsen, en in het tweede ook drie, genaamd Ot, Dirkje en Jenneke Flipsen; (als zijnde de gewoonte van dien tijd gevolgd, om den doopnaam in dien van den geslachtnaam te veranderen), dat deze zes kinderen bij uiterste wilsbeschikking zijn erfgenamen geweest van hunnen oom, den opgemelden Jan Francken; in die betrekking ieder *f* 200:- hebben getrokken, mitsgaders den bedoelden Ring, welke bij de broeders en zusters is bewaard tot de langstlevende, zijnde geweest Dirkje Flipsen, gehuwd met Johannes Hasfing, die gewoond heeft te Culenborg, en dat de zoon van gemelde Dirkje Flipsen, genaamd Jan Hasfing, als eigenaar, denzelven Ring op den 7den April 1722 heeft verkocht gehad aan den Heer Hendrik van Barnevelt, Heere van Noordeloos en Overslingeland, Over-Grootvader van den bovengenoemden overleden Heer Willem Hendrik van Barnevelt.

Deze Ring zal in het openbaar worden verkocht, in de maand Augustus aanstaande, te Gorinchem, op nader te bepalen tijd en plaats.

Ook zijn, in gemelde nalatenschap, een aantal belangrijke Penningen voorhanden, mitsgaders zeer vele gedrukte en geschreven werken, *Memoriën en Aanteekeningen*, omtrent de rivieren en derzelver beste afleidingen, in de laagste gedeelten der voormalige Hollandsche Republiek, de droogmaking van het Haarlemmer-Meer en anderen, meest van den in dat vak zeer bekenden Heer Mr. Martinus van Barnevelt, Heer van Krimpen, *enz.*

Verders is 'er ook aanwezig een Reis-Journaal van laatstgenoemden Heer., in een groot-folio boek, zeer net en duidelijk geschreven, en bevattende, buiten een groot aantal Kaarten, de afbeeldingen van merkwaardige zaken op die Reis, welke hij door Frankrijk, Duitschland en Italië in 1715 en 1716, gedaan heeft (*).

(*) Ook deze merkwaardige stukken zullen alsdan gelijktijdig verkocht worden, met eenige zeldzame Boeken, omtrent de Watervloeden in dit land, vroeger plaats gehad hebbende.
Zoo wel de Ring als de verdere Stukken, zijn te zien bij den Executeur in gemelde Nalatenschap, G. Blom, te Gorinchem.

STER-

STERRE- EN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN.

Rome *den 4den Junij.* Sinds eenige dagen hebben zich niet minder dan veertien ſchokken van Aardbeving doen gevoelen te Albano, Gonſano, Riccia, en vooral te Castel-Gondolfo. Sedert 27 Mei, is de bevolking daar in onſteltenis gevlugt en legert zich onder tenten in de vlakten; hoewel tot hier ſlechts weinige huizen beſchadigd werden en een enkel inſtortte, baarde de ſpoedige opeenvolging der ſchokken ſchrik, welken de angst vermeerderde. Ook hier heeft men eene ligte ſchudding beſpeurd, die van het oosten naar het westen hare rigting had; in de gebergten werkten de ſchokken meer loodlijnig. De verhalen omtrent bijzondere omſtandigheden, die dit verſchijnſel zouden vergezeld hebben, zijn door eene Commisſie van hier onderzocht, maar niet waar bevonden; het water der naburige meren is niet van kleur veranderd.

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN BUITEN HAARLEM.

Junij. 1829.	BAROMETER.	THERMOMETER.	WINDSTREEK.	LUCHTSGESTELDHEID
17	29. 8¼	58	W, Z. W.	bewolkt, meest omtr. helder.
	29. 8¼	63	W.	
	29. 8¼	51	W. t. N.	
18	29. 7½	60	W.	bewolkt, meest omtr. helder.
	29. 8	66½	W. t. N.	
	30. 0	53	W. N. W.	
19	30. 0¼	59	W. N. W	omtrent helder.
	30. 0¾	65	W. t. N.	
	30. 0¼	52½	W. N. W.	
20	30. 0	59	O. Z. O.	helder.
	30. 0	70	O. t. N.	
	30. 0	60	O. N. O.	
21	29. 9	64	Z. Z. O.	voorm. bew., 's middags dun betrokken, namiddag bewolkt, 's avonds betrokken.
	29. 9	77	Z. O.	
	29. 9	67½	O. t. Z.	
22	29. 9	69	Z. Z. O.	bewolkt, 's avonds beh., in 't westen weerlicht.
	29. 9	82	Z. O.	
	29. 9	63	Z.	
23	29. 9¼	69½	Z. W.	bewolkt.
	30. 0	75	W. N. W.	
	30. 0¼	67	N. N. O.	

Bij

BEKENDMAKINGEN.

**** Bij den Boekverkooper V. LOOSJES te *Haarlem* en bij alle Boekhandelaren in dit Rijk, ſtaat van heden tot den eerſten Julij dezes jaars open eene Inteekening op eene Verhandeling over de

BURGERLIJKE REGTSPLEGING,

Volgens de Nederlandſche Wetgeving,

DOOR Mr. P. MABÉ, JUNIOR,

Procureur bij de Regtbank van Eerſten Aanleg zitting hebbende te Haarlem, Schrijver van het HANDBOEK VOOR NOTARISSEN, *volgens de Nederlandſche Wetgeving.*

De Voorwaarden, waarop deze Inteekening geſchiedt, op dit, bij de aanſtaande invoering der Nieuwe Wetgeving onontbeerlijk werk, zijn te vinden in het daarvan uitgegeven en gratis alom te bekomen *Proſpectus*. De prijs zal voor degenen, die *niet inteekenen*, aanmerkelijk *verhoogd* worden.

---

†† De Ondergeteekende, als daartoe gevolmagtigd, † verwittigt bij deze aan de Leden van het Ev. Luthersch Kerkgenootſchap hier te lande, als ook aan de Liefhebbers en Verzamelaars van Gedenkpenningen, dat er als nog, tot en met het einde der aanſtaande maand Julij, zal kunnen worden ingeteekend, ten Kantore van den Heer J. D. MERCKER en aan dat van den Heer A. HORSTMAN te Amſterdam, op de te vervaardigen *Medaille ter gedachtenis van de invoering der nieuwe Christelijke Gezangen bij het Kerkgenootſchap voornd.*; zullende na verloop van dien tijd de inteekening geſloten zijn, en de ſtempel verbroken worden, zoodat daarna de voormelde Medaille niet meer zal verkrijgbaar zijn.

's Gravenhage den 17 Junij 1829.

J. SCHULTZ

Secretaris der Ev. Lutherſche Synodale Commiſſie.

VERBETERING.

In het vorig No. bladz. 402 regel 16 van boven ſtaat: M. MARTIUS lees: M. MARTENS, gelijk in eene nadere opgave, de vroegere verbeterende, ons medegedeeld is. R.

TE HAARLEM, BIJ DE WED. A. LOOSJES PZ.

Digitized by Google

EERSTE DEELS

EERSTE REGISTER

BERIGTEN en BIJZONDERHEDEN.

Van Januarij — Junij 1829.

A.

Bladz.

Aardbeving (nader berigt wegens de) te Lima, Callao, enz. bl. 13, ſchokken gevoeld in Spanje bl. 269, bij Rome bl. 431.

Aardwagen (af beelding en beſchrijving van een' nieuwen) uitgevonden door S. J. RIENKS . . . 283

Academie (de Keizerl.) te Petersburg met het Herbarium enz. van v. BIBERSTEIN verrijkt . . . 81

——— (de Koninklijke) van beeldende Kunſten te Amſterdam, benoemt honoraire en gewone Leden bl. 122, noodigt uit tot den wedſtrijd naar den tweejarigen grooten prijs bl. 138.

——— (de Koninkl. Geſchiedk.) te Madrid houdt hare jaarlijkſche openlijke Vergadering . . . 177

——— (de Koninkl.) der Wetenſchappen te Berlijn, houdt eene openbare Vergadering . . . 225

——— (de Koninklijke) der Wetenſchappen te Parijs, houdt eene openbare Vergadering . . . 417

Adanſonia digitata (de) volgens HUMBOLDT de grootſte en oudſte boom . . . 412

ANDRIEUX (de heer) tot beſtendig Secretaris der Franſche Academie benoemd . . . 82

ANSLYN (de heer) behaalt eene premie bij de Holl. Maatſ. der Wetenſ. te Haarlem . . . 379

Arend (Ganzen-) in Noordbraband geſchoten . . . 59

ARNAULD de Vader (de heer) tot lid der Franſche Academie weder ingekozen . . . 98

ARNDT (de Hofr. C. G. v.) overlijdt . . . 258

AUBER (de heer) wordt lid van de Koninkl. Academie der Schoone Kunſten te Parijs . . . 259

AUMERIE (Dr. F. D') behaalt eene gouden Medaille bij de Holl. Maatſ. der Wetenſchappen te Haarlem . . . 350

B.

Bladz.

BAKE (Prof. J.) legt het rectoraat der Leidſche Hoogeſchool met eene plegtige redevoering neder bl. 114, wordt Secretaris van den Acad. Senaat bl. 115.
BAQUOY (de Graveur P.) overlijdt, zijne verdienſten bl. 130.
BARNEVELT (eenige werken, memoriën enz. van Mr. M. v.) zullen verkocht worden . . . 439
BEAUFORT (de heer Mr. W. H. DE) overlijdt . . 275
BECQUEREL (de heer) tot lid van de Fr. Academie der Wetenſchappen benoemd . . . 274
BEELOO (de heer A.) wordt lector aan het Koninkl. Inſtituut voor de Marine te Medemblik . . . 194
Bekkeneel (foſſiel) van het allergrootst viervoetig Dier . . 90
BENNET (de heer R. G.) overlijdt . . . 114
BERGGREN (de Zweedſche reiziger) keert van eenen wetenſchappelijken togt terug . . . 385
BEYERMAN (Mr. H.) wordt Hoogleeraar aan het Koninklijk Inſtituut voor de Marine te Medemblik . . . 194
BIBEN (Mr. M. G.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij van Ned. Letterkunde . . . 424
BLUME (Dr. C. L.) tot Directeur van het op te rigten Rijks Herbarium te Brusſel benoemd . . . 227
Boekdrukkunſt (nieuwe bewijsgronden voor de uitvinding der) zullen door Mr. G. v. LENNEP worden uitgegeven . . 182
BOELENS (de heer F. A.) verwerft een accesſit bij de Maatſchappij van Landbouw te Amſterdam . . . 354
BOISSONADE (de heer) wordt Prof. in de Griekſche Letterkunde bij het *College Royal de France* . . . 259
BOON MESCH (de Lector A. H. v. D.) wordt buitengewoon Hoogl. in de Wis- en Natuurk. Wetenſchappen aan Leydens Hoogeſchool bl. 34, aanvaardt dien post met eene redevoering bl. 309.
BORDES (Mr. T. C. DE) wordt lid van de Leidſche Maatſ. der Ned. Letterk. . . . 424
BOSSAERT (de heer) behaalt eene medaille op de Gentſche Wintertentoonſtelling . . . 142
BOUMAN (Prof. H.) wordt Rector Magnificus aan Utrechts Hoogeſ. 194
BOWRING (de heer JOHN) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederl. Letterk . . . 424
Bralla (de Turkſche boekerij der ſtad) door den Koning van Pruiſſen gekocht . . . 850
BREWSTER (Dr.) behaalt den prijs door KEITH geſticht bij de Edinburgh Society. . . . 305
Brood (middelen ter opſporing van koper in het) door de eerſte Klaſſe van 't Koninkl. Inſtituut bekend gemaakt . . 410
BROUWER (prof. P. VAN LIMBURG) wordt lid van de Leidſche Maatſ der Nederl. Letterk. . . . 424
Brusſel (het Obſervatorium te) zal voltooid worden . . . 259
BUSCHING (prof. J. G.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterk. . . . 424
BUYS (het Natuurkundig Schoolboek van J.) als handleiding voor de beoefening der Natuurk. Wetenſchappen herinnerd . . 4

C.

C.

Bladz.
CAMPER (de heer P.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterkunde . . . 424
CANELLEN (de heer G. A. G. P. Baron v. D.) wordt lid en preſident van Curatoren der Utrechtſche Hoogeſchool bl. 358, wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederl. Letterk. bl. 424.
CATERS (de heer P. J. DE) tot beſtuurder van de Kon. Academie van beeldende Kunſten te Antwerpen benoemd . . 289
CAUCIG (de ſchilder) F. overlijdt . . . 259
Chaeronea (de leeuw van) teruggevonden . . 414
CHAPPE (de heer) overlijdt . . . 82
Chiravita (geneeskundige eigenſchappen der Indiſche plant) 125
CIVIALE (Dr.) levert nieuwe bijdragen tot de *lithotritie* . 279
COEHOORN (iets over MENNO Baron v.) door J. v. LEEUWEN 405
CURTET (de heer J. A.) wordt lid van de prov. Geneesk. Commiſſie in Zuid-Braband 18
CUTSEM (de heer PH. v.) wordt lid van de Prov. Geneesk. Comm. in Zuid Braband 18

D.

DAMME (wellevendheid van den Fr. Generaal v.) . 92
DAVY (de beroemde Scheikundige Sir HUMPHRY) overlijdt te Geneve 401
DEKENS (de heer J. G.) ontvangt eene remuneratie van de Maatſ. van Landbouw te Amſt. . . . 331
DEMARNE (de Kunſtſchilder J. L.) overlijdt bl. 274, zijne verdienſten ib.
DILLON (Kapitein P.) verwerft van 't Fransch Gouvernement eene aanzienlijke premie en lijfrente voor het ontdekken van ſporen van LA PEROUSE's ſchipbreuk . . . 146
Dordſche Synode (een belangrijk album der) zal te Groningen verkocht worden 269
Doornik (te) beſtaat een Kruidtuin en zal een Kabinet van Natuurlijke Historie opgerigt worden . . . 244
DOREN (de heer J. v) zendt uit O. Indie eene verzameling vogelen, viervoetige dieren enz. over . . . 65
Dramatiſche kunst (ſtaat der) in Frankrijk . . 186
Drank (goedkoope en gezonde) voor landlieden . 397
Drenkelingen (uittrekſel uit het rapport van MAGENDIE over LEROY's Verhandeling wegens de hulp aan) en verſtikten . . 425
Drukpers (ſtaat van de Voortbrengſelen der) in Nederland . 316
Drukpers zie Vrijheid
DUCQ (de Kunſtſchilder J. F.) overlijdt bl. 244, zijne verdienſten ib.

E.

EGERTON (Graaf F. H.) overlijdt bl. 113, zijne verdienſten ib.
Encyclopedie (te Londen zal eene nieuwe) worden uitgegeven bl. 161, aanmerkingen op die van ERSCH en GRÜBER op 't artikel *Heemſtede* bl. 326, alsmede op het artikel COEHOORN bl. 405.
ETIENNE (de heer) wordt lid van de Franſche Academie . 227
EVERARD (de heer P. F. J.) wordt lid van de provinciale Geneesk. Commiſſie in Zuid Braband . . . 18

F.

Bladz.
Faculteiten (bij onderſcheidene) der Franſche Hoogeſchoolen, nieuwe Leerſtoelen daargeſteld . . 210
FERENCEY (de heer J.) wordt aan Utr. Hoogeſchool Dr. Theologiae 162
FONTEIN (de heer F. D.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederl. Letterkunde . . . 424
FREMERY (prof. P. J. J. DE) tot buitengewoon Hoogleeraar in de Natuurkundige Faculteit aan Utrechts Hoogeſchool benoemd 227
Fulgurites (iets over de zoogenaamde) of Blikſemafleiders . 276

G.

GAIL (de heer) overlijdt bl. 98, zijne verdienſten ib.
GALAMA (Dr. S. J.) behaalt eene gouden medaille bij de Hollandſche Maatſchappij der Wetenſchappen te Haarlem . 349
GALLS ſchedel onderzocht bl. 59, medaille ter zijner gedachtenis bl. 187, Gedachten over eenige zijner leerſtellingen door v. SOEMMERING bl. 195, 215 en 230
Gelderland (op NYHOFFS Gedenkwaardigheden uit de geſchiedenis van) wordt eene Inteekening geopend bl. 84, aard dezer onderneming ib.
Gele Koorts (ſtaat van de) naar Gibraltar overgebragt bl. 81, nader berigt deswegens bl. 141.
GEMPT (Ds. B. TE) behaalt eene gouden medaille bij de Maatſ. van Landbouw te Amſterdam . . 328
Geneeskundige Commiſſie (de Prov.) te Amſterdam doet uitſpraak over ingekomen ſtukken bl. 371, geeft eene nieuwe vraag op bl. 372.
Geneeskunst (vlugtige aanmerkingen van een' Plattelands *Heelmeester* op de vlugtige bedenkingen over de uitoefening der) van Dr. KIRCKHOFF bl. 19 en 35.
Genootſchap (het Letteroefenend) *Tot nut en beſchaving* houdt deszelfs jaarlijkſche Vergadering bl. 1, het aldaar voorgevallene bl. 2 en 3.
——— (het Kunſtlievend) ter aanmoediging en bevordering van Teeken-, Schilder-, Graveer- en Beeldhouwkunst te *Groningen*, looft prijzen uit . . . 153
——— (het Wiskundig) *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven* viert deszelfs 50jarig beſtaan . . 291
——— (het Nederlandsch) tot Zedelijke verbetering der Gevangenen houdt deszelfs Algemeene Vergadering . 309
Gevangenen (uitbreiding en wijziging van het zedelijk verbeteren der) voorgeſteld bl. 373, medewerking van 't Zendeling Genootſchap en den Staat ingeroepen bl. 374.
GOSSEC (de Componiſt) overlijdt . . 133
GOUDOEVER (Prof. A. v.) wordt Secretaris van den Academiſchen Senaat te Utrecht 221
GOUDRIAAN (de beroemde Waterbouwkundige A. F.) overlijdt . 386

H.

HAENEL (prof.) keert van eene wetenſchappelijke reize terug bl. 257, vruchten derzelve ib.
HAGEN (F. H. v. D.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Ned. Letterkunde . . . 424
HALMAEL (de heer J. VAN) overlijdt . . 117
HASSEL (de Aardrijksk.) overlijdt . . 321

Digitized by Google

Bladz.
HAUG (de Duitſche Dichter J. C. F.) overlijdt bl. 97, zijne verdienſten ib.
HAUZEUR (Dr. C.) wordt lid der provinciale Geneesk. Comm. te Luik 418
Heemſtede zie Encyclopedie
HEES v. D. TEMPEL (de heer J. I. v.) tot Dr. Jur. aan Utr. Hoogeſchool bevorderd . . . 333
Heksenprocesſen (bijdragen uit Gelderland tot de Geſchiedenis der) in ons Vaderland . . . 322
HENDRIKSZ (prof. P.) aanvaardt met eene redevoering het Hoogleeraarsambt in de Geneeskunst bij de Groninger Hoogeſchool . 179
HEUSDE (prof. P. W. v.) ontvangt eene hulde van de ſtuderende jeugd bij het vijfentwintigst verjaren zijner betrekking op Utrechts Hoogeſchool . . . 83
HOFSTEDE DE GROOT (Ds. P.) wordt Hoogleeraar in de Godgeleerdh. aan Groningens Hoogeſchool bl. 1, aanvaardt dit ambt met eene redevoering 308
Hoogeſchool (de) te Gent ontvangt O. Ind. Zaden voor haren Kruidtuin van den heer v. DOREN . . . 65
——— (bevorderingen aan de) te Groningen in het laatst Academie jaar bl. 66 en 67.
——— (overdragt van 't Rectoraat en prijsuitreiking aan Leidens) bl. 114, prijsonderwerpen voor 1829 bl. 115.
——— (bevorderingen aan Utrechts) bl. 162, 221, 239, 338, 386, overdragt van het rectoraat en prijsuitreiking aan dezelve bl. 211 nieuwe prijsvragen ib.
HOOP (de heer A. v. D.) behaalt eene zilveren medaille op de Haarlemſche Wintertentoonſtelling . . . 112
HUMBOLDT (de beroemde A. v.) gaat een Reis naar het Uralsch gebergte ondernemen bl. 161, wordt Pruissisch geheimraad bl. 273.

I.

IJsbergen (uitgeſtrekte Archipel) in den Oceaan ontdekt . 382
Inkt (onuitwischbare) door den heer BRACONNOT gevonden bl. 333, deszelfs voorſchrift bl. 334.
Inſtituut (de Tweede Klaſſe van het Koninklijk Nederlandsch) herhaalt drie prijsvragen . . . 116
——— (de Eerſte Klaſſe van 't Koninkl. Nederlandsch) geeft middelen op om koper in het brood te ontdekken . 410
Irawaddy-rivier (verſteenend vermogen der) . 156

J.

JEHOTTE (de beeldhouwer) verwerft eene premie van 't Gouvernem. 13
JEUNE (Mr. J. C. W. LE) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederlandſche Letterk. . . . 424
Jury (Kort Geſchiedkundig overzigt van de) en wegens den toeſtand van onderſcheiden landen in dit opzigt bl. 200 en 220, de voorſlag tot derzelver wederinvoering in de Nederlanden met eene groote meerderheid in de tweede Kamer der Staten Generaal afgeſlagen . 259

K.

Bladz.

KAMPEN (de heer N. G. v.) behaalt eene gouden medaille bij de Maatſchappij van Nederlandſche Letterk. te Leiden . 424
Keizerlijke inede (de) aan eene verhangene voltrokken . 111
Kerkvoogden (de) der Herv. Gemeente in 's Hage doen uitſpraak over ingekomen plans . . . 299
KLYN Bz. (de Nederl. Dichter BAREND) overlijdt bl. 52, zijne verdienſten ib., plegtig ter aarde beſteld . . 67
KLUYSKENS (de heer J. F.) tot gewoon Hoogleeraar in de Geneesk. aan Gents Hoogeſchool benoemd . . 210
Koets (bijzonder groote) te Philadelphia . . . 190
Koepokinenting (behoedt de) tegen de Schaappokken? bl. 239, derzelver verbreiding weder met gouden medailles in Nederland aangemoedigd 337
KOHLBRUGGE (de heer H. F.) wordt Dr. Theol. aan Utrechts Hoogeſchool . . 388
Koper zie brood
KOPS (prof. J.) legt het Rectoraat der Utr. Hoogeſchool met eene plegtige redevoering neder . . 211
Koude (graden van) enz. door den heer DE LEEUW op Zwanenburg waargenomen bl. 62 en 79 ſterke en langdurige te Palermo en elders ondervonden bl. 206 alsmede in Zweden bl. 270.
KRAM (de heer C.) behaalt twee premien bij de Maatſchappij ter bevordering der Bouwkunde . . . 58
KRUSEMAN (de ſchilder C.) verwerft eene premie van 't Gouvernem. 13
KUHL en v. HASSELT (opſchrift ter gedachtenis van de geleerden) te Batavia op derzelver vereenigd graf geplaatst . . 369
Kunst (ſtaat van de) in Nederland op grond van de laatstgehouden Tentoonſtelling te Amſterdam 72

L.

Lederman (voortreffelijkheid der) van den heer B. ADAMS . .
LEGOHRANT DE TROMELIN (de ſcheepskapitein) volbrengt een reis om de wereld bl. 307, plaatst een gedenkteeken voor LA PEROUSE ib.
LENNEP (Mr. G. v.) belast met de taalkundige herziening van de nieuwe Nederlandſche Wetboeken . . . 211
LENNEP (Mr. J. v.) wordt lid van de Leydſ. Maatſ. der Nederl. Letterk. 424
LESSINGS (het eeuwfeest van) geboorte te Kamenz en te Dresden gevierd 145
Londen (kleine ſtatistiek van) 189
Luchtinblazing (de) met voorzigtigheid aan te wenden bij Drenkelingen en Verſtikten . . . 417
Luchtrijtuig (het) van BERZELIUS . . . 93

M.

MAATSCHAPPIJ (de Koninkl.) der Wetenſchappen te Göttingen, viert haar 76ſte jaarfeest, bl. 49, het daar voorgevallene ib.
——— (de) tot aanmoediging der Bouwkunde te Amſterdam, wijst prijzen toe, bl. 57 en 58, geeft prijsonderwerpen op ib.
——— (Het Dep. Teekenkunde der) *Felix Meritis*, reikt plegtig eerepenningen enz. uit, bl. 88, looft prijzen uit 136
——— (de Koninkl.) van Vaderl. Taal- en Letterkunde te Brugge, wijst prijzen toe . . . 99
——— (de Koninkl.) van Landbouw- en Plantkunde te Gent, benoemt Leden 143

Bladz.

MAATSCHAPPIJ (de) der Nederl. Letterkunde te Leiden houdt twee openbare Vergaderingen 227
——— (Eene Hellenifche) te Parijs opgerigt, bl. 2, 2, haar oogmerk en doel ib. Tijdfchrift door dezelve uit te geven. 243
——— (het Departem. Leiden der Nederl. Huish.) zal dezelfs 50jarig beftaan vieren 275
——— (de) ter bevordering van den Landb. te Amfterdam, houdt hare groote Vergadering, bl. 327, haar Programma ib.
——— (de Hollandfche) der Wetenf. te Haarlem, houdt hare 76fte Algemeene Verg, bl. 345. haar Programma ib., 360 en 375.
——— (de) der Nederl. Letterkunde te Leiden, houdt hare Algem. Verg., bl. 424 haar programma ib.
——— (Het Departem. *Natuurkunde* der) *Felix Meritis* looft eene premie uit 370
MACKAY (de heer J. F. H. J. E.) tot Dr. Juris te Utrecht bevorderd 289
MACQUELYN (Prof. M. J.) wordt Rector Magnificus der Leidfche Hoogefchool 99
MAI (laatst uitgegeven Schriften door ANGELO) . . . 209 en 210
MARCQ (Dr. P. A.) wordt Lid van de prov. Geneesk. Commisfie in Henegouwen 337
MARTENS (Dr. M.) maakt zich bekend als Schrijver eener Verhandeling over Broussais ftelfel . . . . . 402 en 432
MARTENS (Mr. J. C.) wordt lid van de Leidfche Maatf. der Nederl. Letterkunde 424
MARTYN (de heer H. C.) wordt algemeene Secretaris van de Holl. Maatf. van Fraaije Kunften en Wetenfchappen . . . 290
MATTHEWS (de heer E.) overlijdt 257
MAURITS (Eed van Prins) bij het Stadhouderfchap van Gelderland. 94
Mazelen (groot getal kinderen aan de) te Antwerpen overleden, bl. 131, ook te Gent ib.
MECHELYNCK (de heer A.) behaalt eene medaille op de Gentfche Winter-Tentoonftelling 142
MEESTERS (de heer P.) behaalt den zilveren eerprijs bij de Maatf. van Vaderl. Taal- en Letterk. te Brugge 99
MEYLINK (Dr. A. A. J.) behaalt den gouden eerprijs bij de Maatf. van Vaderl. Taal- en Letterkunde te Brugge . . . 99
MIDDEL (W. P.) behaalt een premie bij de Maatf. van Landbouw te Amfterdam 330
MONE (Prof. T. J.) wordt Lid van de Leidfche Maatf. der Nederl. Letterkunde 425
MONTI (de Italiaanfche dichter V.) overlijdt 225
MORITZ (de Schilder L.) verwerft een premie van 't Gouvernement. 13
MÜLLER (Prof. P. E.) wordt Lid van de Leidfche Maatf. der Nederl. Letterkunde 425
MÜLLNER (de Tooneeldichter Dr. A.) overlijdt 417
MUNCH (Prof. E.) tot tweeden Bibliothekaris bij de Koninkl. bibliotheek in 's Hage benoemd 290
Munt (opgedolven) in Yorkshire 239
MUNTER (de Bifchop) wordt Lid van de Leidfche Maatfchappij der Nederlandfche Letterkunde 425
Muntwezen (ftaat van Nederl.) 204
Muzijkfchool (proeven van vorderingen der leerlingen der Koninkl. te Amfterdam in 't openbaar gegeven) 409

Bladz.

N.

NASSAU (aanſchrijving van Graaf JAN v.) over de nalatigheid in 't opkomen der Beſtuurleden in 1580 enz. bl. 94.
NAVARRETTE (de heer) geeft een verzameling der reizen en ontdekkingen van de Spaanſche zeevarenden in het licht . . 178
Nederland (bevolking van) . . . 157 en 188
NIEMEYER (iets over het leven en de ſchriften van den beroemden A. H.) bl. 389, 402 en 418.
NIERSTRASZ Jr. (een Zerk met een vierregelig vers van den heer TOLLENS, ter nagedachtenis van den Dichter J. L.) op zijn graf gelegd 245
Notenboom (buitengewoon groote) 78
NUMAN (Prof. A.) wordt Lid van de Koninkl. Maatſ. van Schoone Kunſten en Letterkunde te Gent 99
NYHOFF (Dr. J.) overlijdt . . . 308

O.

OLDENBARNEVELDT (de Ring door JOH. v.), op 't ſchavot aan JAN FRANCKEN gegeven, zal verkocht worden . . 429
Olifanten (blijk van ſchranderheid en behendigheid der) . . . 412
OLIVIER (Levensſchets van GERRIT v.) door Prof. SIEGENBEEK. 100
Onderwijs (Verſlag van Z. E. den Minister van Binnenlandſche Zaken, betrekkelijk het openbaar) bl. 102 en 118, Commissie door Z. M. benoemd, om het *Middelbaar* te herzien enz. . . . 130
Oogontſteking, door het Maanlicht veroorzaakt . . . 90
Oogziekten (iets over den oorſprong der) onder de krijgslieden, door v. SEVENDONCK en JORRITSMA . . . *180 en* 181
OORDT J. Wz. (Ds. J. F. v.) aanvaardt het Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid bij de Utrechtſche Hoogeſ., met een Redev. 147
Opruijen (ware beteekenis van het woord) in tegenoverſtelling van het Franſche *provoquer* 293
Ouderdom (voorbeelden van hoogen) bl. 16, 158, 190, (iets over hoogen) 170
Oudheden (opgedolven) in den omtrek van Torre Vergata, *op last van* CHATEAUBRIAND 205
Overſtrooming (zware) te Dantzig, bl. 287, te Koningsbergen. 288

P.

PAAP (ſteen bij 't graf van S. J.) te Zandvoort geplaatst. 384
Papyrusrollen (belangrijke) uit de verzameling van den heer SALLIER te AIX, door CHAMPOLLION den jongen gezien . . . 140
PARDESSUS (de Hr.) wordt lid van de Academie der Opſchriften en fraaije letteren te Patijs 226
Patijs (oppervlakte van) 203
Pekingſche Hof (ſtaatkunde van 't) . . . 202
PENNINK (Dr. J. J.) behaalt een gouden medaille bij de Holl. Maatſ. der Wetenſchappen te Haarlem 348
PHILIPSE (Mr A. W.) wordt lid van de Leidſche Maatſ. der Nederl. Letterk. 425
PICARD (de Blijſpelrichter L. B.) overlijdt bl. 17, levensberigt van denzelven 68
PINDEMONTE (de Italiaanſche dichter J.) overlijdt . . 225
Planten-Tentoonſtelling (de eerſte Winter-) door de Nederl. Huishoudel. Maatſ. te Haarlem geopend bl. 1bekr ooning daarop bl. 112, na-

der

Bladz.
der berigt deswegens bl. 124, zal te Utrecht dezen zomer plaats hebben bl. 288, programma daarvan . . . 300
Plantententoonſtelling (de veertigſte) te Gent, door de Koninklijke Maatſ. van landbouw en plantkunde gehouden bl. 141 bekrooningen op dezelve 142
Ploegdrijverij (oorſprong der) 123
POLL (de heer Mr. F. v. D.) wordt Voorzitter van het beſtuur der Koninkl. Academie van Beeldende Kunſten te Amſterdam. 122
POOL (Dr. G. J.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederl. Letterkunde 425
POSTHUMUS (Ds. R.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederl. Letterk. 425
Predikſtoelen (verbetering aan de) in de kerken . . . 92
Prijsvragen en Voorſtellen over de meer of mindere *oorſpronkelijkheid* der Nederlanders in de laatſte 50 jaren, en de middelen tot opwekking derzelve bl. 2, over de zekere toetſing van nieuwe inſtellingen en uitvindingen bl. 3, de zeetogt van MAGGELLAAN, een Dichtſtuk ib. en een oorſpronkelijk Blijſpel in proſa, ib.
———— over den tegenwoordigen ſtaat van kennis, betreffende de bevruchting van planten van verſchillenden aard, volgens wel bevestigde waarnemingen en de vereischte teekeningen. 9
———— nieuwe op photometriſche grondbeginſelen rustende toeſtellen, ter zekere gelijkmatige en gemakkelijke beoordeeling en vaſtſtelling van de verſchillende graden van licht der vaste ſterren. 50
———— eene Bibliotheek voor de Hoofdſtad des Rijks bl. 109, een landhuis bl. 110, een wachthuis bij de poorten van een voorname ſtad, ib. bouwk. teekeningen
———— een uitgeſtrekt landſchap, eenigzins uit de hoogte genomen, op den tweeden grond eene rivier. met piquant zonnelicht, eigenaardig geſtoffeerd bl. 137, een huisſelijk tafereel, kenſchetſend vaderlijken ernst en moederlijke teederheid, met drie à vier beelden ib. een landſchap met hoeve en rundvee bij ſtormachtig weder ib., kunſtſtukken . . . .
———— een boeren-binnenhuis bij kaarslicht, teekening bl. 154 een gemeubileerde, kamer, waarin een jongeling afſcheid van zijne ouders neemt, ſchilderſtuk ib., een weide met een groep koebeesten, gravure ib., borstbeeld van Venus de Medicis, in hout, beeldhouwwerk ib.
———— over de minstkostbare en tevens voldoende wijze van het inrigten en onderhouden van boeren woningen, bij ontgonnen duin- of heidegronden tot bouw- en weilanden. . . 331
———— over eene volledige en beredeneerde opgave der aardappelſoorten in ons vaderland, voor menſchen en vee aan te kweeken 332
———— over de beste en gemakkelijkſte wijze, om met de meest algemeen verſpreide aardſoorten, het metaalachtig beſtanddeel af te ſcheiden bl. 361, over de beste en voordeeligſte wijze van ſuikerraffineren ib., over de oorzaak der ſnelle ontbranding der *Pyrophores* en de toepaſſing daarvan, ter verklaring van andere verſchijnſelen ib.
———— over de bereiding van de Emetine uit Ipecacuanha en andere planten en derzelver beste bereiding bl. 362, over de oorzaak van de ſchadelijkheid van de Dolik en het voorkomen of wegnemen dier oorzaak ib., het onderzoek der proefnemingen van DUTROCHET, over de oorzaak van de beweging der vochten in de planten ib.
———— het voorſtellen van TURPINS ontdekkingen nopens de oorſpronkelijke zamenſtelling der planten en toetſing van zijn ſyſte-

Bladz.

ſtelſel bl. 363; eene volledige uiteenzetting van alle de verſchijnſels, die bij den invloed van ſnel bewogen ligchamen op de magneetnaald worden waargenomen en verklaring derzelve ib.
——— Natuurkundige Inſtrumenten in Nederland vervaardigen 371
——— beredeneerde opgave 't geen tot vorming van goede ſterrijſten vereischt wordt . . . 372
——— eene oordeelkundige vergelijking van de voormaamſte Nederlandſche Proza-Schrijvers der 17e. en 18e. eeuw, en die van onzen leeftijd . . . 424
PRINS (Ds. J.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterk. 425
Pſalmen (overzetting der) in de Malthesiſche taal door abt BELLANTI. 76

Q.

Quadratuur van den cirkel (vriendelijk woord van den Heer BAVEL, over de) aan den heer X. . . . 53
QUETELET (Statistieke opgave van), den ſtaat der Drukkerijen in Nederland betreffende, in twijfel getrokken . 317 noot

R.

RAEDT (Mr. H. J.) wordt Lid der Prov. Commiſ. van Landbouw in Overijſel 322
RAFN (Prof. C. C.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterkunde 425
RANDWIJK (de heer L. N. v.) tot Dr. Jr. te Utrecht bevorderd. 289
RASK (prof. R.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterk. 425
RIEGEN Mz. (de heer P.) onderbindt met gelukkig gevolg een *aneurisma* der *arteria carotis ſinistra* . . . 147 en 162
RIPPERDA (de moed van) tegen een' dichterlijken aanſlag gehandhaafd. 213
ROCHEFOUCAULD-LIANCORT (necrologie van den Hertog DE LA) door Ds. ROEMER 260
ROELL (de Baron W. F.) wordt lid van de Tweede Klaſſe van 't Kon. Nederl. Inſtituut . . . 194
ROSCOE (Mr.) verwerft een gouden Medaille bij de Kon. Lett. Soc. te Londen 352
ROSS (Kapitein) gaat eene nieuwe reis naar de Noordpoolſtreken ondernemen. 193
RUMPHIUS (de graffteen ter eere van) op Amboina herſteld bl. 370, noot. opſchrift daarop ib.
RUPPEL (medaille ter eere van Dr. E.) door de ſtad Frankfort geſlagen 122

S.

Saturnus ring (nieuw verſchijnſel aan) waargenomen, door STRUVE. 207
Schepen (getal) door de Sond in 1828 gepaſſeerd bl. 59, aangekomene uit zee in onderſcheiden havens van Nederland enz. 60.
Schijndooden (nut van het inblazen van lucht door de neusholte bij) bl. 203, nader berigt des wegens bl. 425.
SCHIMMELPENNINCK Jz. (de heer G.) promoveert in de regten aan Utr. Hoogeſ. 227
SCHLEGEL (de letterkundige loopbaan van FRIEDERICH) 162
SCHLEIERMACHER (de heer) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederl. Letterk. 425

Digitized by Google

Bladz.
School (het achtſte halfjarig Examen der provinciale Geneeskundige) te Middelburg gehouden bl. 33, het 9e. gehouden bl. 386.
SCHOTEL (de ſchilder J.C.) verwerft eene premie van 't Gouvernement. 16
Schouwburgen (inkomsten der) te Parijs in 1828 . . 100
SCRIBE (aanmerkelijke belooning van den tooneelarbeid van den heer) 110
SERIERE (de heer G. DE) wordt Geſchiedſchrijver van Nederl. Indie 401
SEIFFARTH (prof. G.) keert van eene wetenſchappelijke reize terug bl. 241 vruchten derzelve ib.
SNOEK (de beroemde Tooneelkunſtenaar ANDRIES) overlijdt bl 18, zijne verdiensten ib., zijne plegtige ter aardbeſtelling bl. 34, zerk met opſchrift op zijn graf geplaatst bl. 35.
SNOLLAERTS (de heer A. J.) tot beſtuurder der Academie van beeldende kunsten te Antwerpen benoemd . . 289
Somnambulismus (nut van het) voor operatien, door CLOQUET ondervonden 307
SOUBERAN (de heer E.) behaalt een gouden Medaille bij de Holl. Maatſchappij der Wetenſ. te Haarlem . . 350
Spaarbank (ſtaat der) te Haarlem . . 91
Spaarbanken (voorſtel tot een uitbreiding en wijziging der) 253
SPRINGER (de heer H.) behaalt een premie bij de Maatſchappij ter bevordering der Bouwkunde . . 58
Steenkolen (jaarlijksch verbruik der) in Europa . 383
STIPRIAAN LUISCIUS (de heer Dr. A. v.) overlijdt bl. 291, Levensberigt wegens denzelven . . 338 en 354
Stookwijze (goedkoope) van BUSCH door den heer FLOK medegedeeld 283
Stoomvaart (middel van SKEENE om de) in kanalen gemakkelijk te maken 205
STORM, DE BOOM en Comp. (aan de Heeren) de zilveren medaille toegewezen op de Haarlemſche Winter-tentoonſtelling . 112
SURINGAR (Dr. C. C. B.) behaalt eene premie bij de Prov. Gen. Commiſſie te Amſterdam . . 372
SYLVESTRE DE SACY (de heer) verwerft eene gouden medaille bij de Koninklijke Letterk. Societeit te Londen . . 353

T.

Teeken-Genootſchap (het) *Hierdoor tot hooger* in Rotterdam deelt premien uit . . . 316
Tentoonſtelling (aankoopen gedaan van Kunſtſtukken door het Gouvernement van de laatstgehouden Kunst-) te Amſterdam bl. 12, premien en aanmoedigingen teh gevolge van dezelve aan onderſcheiden Kunſtenaars geſchonken bl. 15, reſultaten door de vierde Klaſſe van 't Koninklijk Inſtituuts uit dezelve getrokken bl. 72.
TEYLERS (programma van) Tweede Genootſchap bl. 9 en 19
Thermometer (iets over den) door J. DE KANTER Pz. . 31
Thermometerſtand (lage) door Kapitein FRANKLIN waargenomen 12
THORBECKE (prof. J. R.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde . . 425
TIEGHEM (de heer A. v.) behaalt eene medaille op de Gentſche Winter-Tentoonſtelling . . 142
TIELEMANS (de heer C.) wordt Profeſſor aan het Athenaeum te Brugge. 18
Tijdſchriften (getal) in Auſtralie bl. 381, in Hindostan ib.
Tolhuis (grootſche aanleg van het) te Liverpool . . 202
TOMBEUR (Dr. J.) wordt lid der provinc. Geneesk. Commiſſie te Luik. 418
Tooneelſtukken (getal nieuwe) op de Parijſche Schouwburgen, opgevoerd in 1828 . . . 58
TREDGOLD (de heer TH.) overlijdt . . 370
Trekſpringhanen (verwoestingen door de) aangerigt . . 155
Tunnels (de), iets zeer ouds 78

Digitized by Google

Bladz.

U.

Univerſiteit (de opening der Londenſche) bl. 5, ſtaat derzelve ib.
——— (ſtaat der) te Munchen bl. 129, derzelver Acad. Journaal ib.

V.

VERBRUGGEN (Mr. M.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde . . . 425
VERSCHUIR (de heer W.) wordt lid der provinciale Gen. Commisſie van Groningen 305
Verſtikking (middel tegen) in brandende gebouwen bl. 204, Veiligheidskappen tot dat einde uit Engeland herwaarts overgebragt. 255
Vloeiſtof (wonderbare uitzettingskracht in eene ontdekte) in mineralen. 322
VRIES (de heer J. v. OUWERKERK DE) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde . . . 425
Vriesland (de Gedeputeerde Staten van de provincie) doen uitſpraak over ingekomen ſtukken . . . 387 en 388
Vrijheid (gevoelen van Koning GUSTAAF III. over de) van de Drukpers. 299
VROLIK (Dr. W.) aanvaardt met een plegtige Redevoering het buitengewoon Hoogleeraarsambt in de Geneeskunde aan Grönings Hoogeſ. 194
Vruchtbaarheid (voorbeelden van ongemeene) bl. 158, ib. in de noot, en 173

W.

Wandluizen (nieuwe ſoort van) in Engeland . . . 413
Warmte-reflector (Een) bij den Thermometer voorgeſteld, door den heer DE KANTER 311
WARNSINCK Bz. (de heer W. H.) wordt lid van de Leidſ. Maatſ. der Nederlandſche Letterkunde . . . 425
Weders (overzigt van de geſteldheid des) van 1818 bl. 43, Recapitulatie der Waarnemingen op hetzelve, gedurende dat jaar, bij Haarlem, bl. 174, op Zwanenburg, door den heer P. DE LEEUW, aldaar in de Tafel . . . .
Weduwen en Weezenſondſen (iets over de) bl. 251 en 252.
Wegwijzers (verbeterde) . . . 92
WESELE SCHOLTEN (de heer Mr. B. P. v.) overlijdt bl. 290, zijne verdienſte ib.
WESTENBERG (de Schilder P. G.) verwerft een premie van 't Gouvernem. 18
WESTREENEN (de Baron v.) v. TIELLANDT, tot Raad over de Koninklijke Bibliotheek in 's Hage benoemd . . . 290
Wijnteelt (voortgang der) in Nederland . . . 266
WILLIGEN (Ds. P. v. D.) wordt lid van de Leidſche Maatſchappij der Nederlandſche Letterkunde . . . 425
WOLLASTON (de beroemde Natuur- en Gezigtkundige Dr.) overlijdt. 226

Z.

ZIPPELIUS (Plantkundige berigten van den heer) wegens eene reis naar Nieuw Guinea . . . 294
Zonnevlekken (Iets over de) . . . 139

Digitized by Google

TWEEDE DEELS
TWEEDE REGISTER,

BOEKEN, enz.

Van Januarij — Junij 1829.

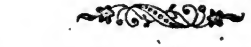

B.

BAKKER (G.) *Osteographia piscium* 314
BORDES (A. J. F. DE) *Dissertatio ad juris loc. de cessione bonorum* . . . . 133 en 222

C.

CAMBERLYN D'AMOUGIES (J. B.) *Miscellanea* . . 107
CHYS (P. O. VAN DER) *Specimen Acad. Inaug. exhibens Commentarium Geographicum in Arrianum de expeditione Alexandri.* bl. 183 en 228.

F.

FAILLE (J. BAART DE LA) Hulde aan de nagedachtenis van GERBRAND BAKKER 149

G.

Gedachten omtrent het Weduwen en Weezenfonds, voor politieke en andere ambtenaren binnen de Noordelijke provincien van Nederland. 184

H.

HEEREN (A. H. L.) Ideën, over Staatkunde enz. 6e. Deel, vermaald en met aanm., door Mr. G. DORN-SEIFFEN . 235 en 246
HOEVEN (J. VAN DER) Handboek der Dierkunde of Grondbeginfels der Natuurlijke Geschiedenis in het Dierenrijk Ie. Dl., Ie. ftuk. 367

L.

LENNEP (Mr. J. VAN) Nederlandfche Legenden in rijm gebragt. 139
LIER Ez. (J. VAN) *Specimen Medicum de Dentitione fana et morbofa* 408

MEN-

Digitized by Google

M.

MENSERT (W.) Geſchiedkundige Verhandeling over de operatie tot vorming van een kunſtigen oogappel . . . 11
Muzen-Almanak (Belgiſche) voor 1829, vierde jaargang. 86
Muzen-Almanak (Nederlandſche) voor 1829, elfde jaar. 25

N.

NIEUWENHUIS (O.) Algemeen Woordenboek van Kunſten en Wetenſchappen, T — W. 813

O.

ONSENOORT (A. G. v.) de Geneeskundige Heelkunde ſtelſelmatig behandeld. Ie. Deel 152

P.

Proeve van navolging 852

S.

SIEGENBEEK (D. TIEBOEL) *Diſſertatio Hiſtorica et Litteraria de Athenarum conditione ſub imperio triginta tyrannorum.* 280

T.

TEX en v. HALL (DEN) Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving voor 1826 en 1827 56

V.

Verhandelingen (nieuwe) der Eerſte Klaſſe van het Koninkl. Nederl. Inſtituut, 2e. deels, 2e. ſtuk . . 166

W.

WYTTENBACH (ſteendruk-portrait van DANIEL) . . 89

De Tafel der Weerkundige Waarnemingen op den Huize Zwanenburg te plaatſen over bl. . . . 174

De afbeelding van den Aardwagen tegen over bl. 238

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06533 4933

A 557807

Digitized by Google